

25

godina
Instituta za
antropologiju

A large, stylized number '2' is the central focus. The left side of the '2' is filled with a dark blue color and contains diagonal white lines. The right side of the '2' is a white outline. A microscope is integrated into the right side of the '2', with its eyepiece at the top and its base at the bottom. The text 'godina' is written in a dark blue, sans-serif font below the '2'. Below 'godina' is the text 'Instituta za antropologiju' in a smaller, dark blue, sans-serif font. The entire graphic is set against a white background.

godina
Instituta za
antropologiju

INSTITUT ZA
ANTROPOLOGIJU

MPRESSUM

Nakladnik:

Institut za antropologiju, Zagreb

Za nakladnika:

doc. dr sc. Saša Missoni

Glavni i odgovorni urednik:

doc. dr. sc. Saša Missoni

Pomoćni urednik:

prof. dr. sc. Ivor Janković

Recenzenti:

akademik Ivan Gušić
prof. dr. sc. Mario Šlaus

Lektura:

dr. sc. Ana Perinić Lewis
Alka Domić Kunić

Oblikovanje i priprema za tisak:

Alenka Dmitrović
Studio grafičkih ideja, Zagreb

Naklada:

100 primjeraka

ISBN 978-953-8092-10-7

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 000986802

Zagreb, 2018.

RIJEČ UREDNIKA

Četvrt stoljeća velikih postignuća na području antropoloških istraživanja pod imenom Instituta za antropologiju, više od 40 godina pod vodstvom akademika Pavla Rudana i njegovog tima, razlog su objavljivanja ove monografije. Tada vizionarski interdisciplinarni pristup, koji je i danas temelj našeg rada i prema kojemu smo prepoznati u zemlji i svijetu, pokazuje se kao jedini mogući unutar znanosti uopće.

Naša se uspješnost temelji na širokoj međunarodnoj umreženosti kao osnovi svih ozbiljnih i kvalitetnih istraživačkih djelatnosti, što se u konačnici očituje priznatim domaćim i međunarodnim projektima te znanstvenim publikacijama u nekim od najprestižnijih međunarodnih časopisa poput *Science*, *Nature*, *PlosOne* te mnogih drugih.

Edukacija znanstvenika, ponajprije mladih, na prestižnim međunarodnim sveučilištima i institucijama kao jedan od najznačajnijih prioriteta naše institucije, jednako kao i dolazak međunarodno priznatih imena ovdje u Hrvatsku, jamstvo su stvaranja velikih međunarodnih timova, prijenosa znanja te uspjeha u znanosti.

Cilj Instituta je daljnji razvoj primijenjenih studijskih programa na hrvatskim sveučilištima kao doprinos razvoju antropologije, ali i visokog školstva u Hrvatskoj. Važno je istaknuti i da se znanost mora povezivati s gospodarstvom, radom lokalnih zajednica te djelovati u interesu konkretnih državnih strategija i ciljeva. U skladu s time Institut surađuje na klasterima personalizirane medicine i kreativnih industrija, povezuje se s mnogim gospodarskim subjektima i lokalnim zajednicama, jer u konačnici znanost je ta koja mora biti pokretač hrvatskog gospodarstva i društva. Kako bi se uopće ostvarili svi navedeni ciljevi, ponajprije treba istaknuti ljude, odnosno kvalitetan timski rad, bez kojeg se malo zacrtanih ciljeva može ostvariti.

Gledamo u budućnost u želji za novim znanjima i postignućima kako bismo doprinijeli što je više moguće, cjelokupnom razvoju naše domovine Hrvatske.

doc. dr. sc. Saša Missoni

SLUŽBENO OTVORENJE NOVIH
PROSTORA INSTITUTA ZA
ANTROPOLOGIJU, 18. LIPNJA
2007. GODINE

Slika 1

Pavao Rudan (ravnatelj Instituta za antropologiju) i Dragan Primorac (ministar znanosti, obrazovanja i športa).

Slika 2-4

Govori Pavla Rudana (ravnatelj Instituta za antropologiju), Dragana Primorca (ministar znanosti, obrazovanja i športa) i Stipana Jankovića (predsjednik Upravnog vijeća Instituta za antropologiju).

**IZ RETROSPEKTIVE – KAKO SMO
OSMISLILI I STVORILI SUVREMENU
ANTROPOLOGIJU U HRVATSKOJ** | **7**

ANTROPOGENETIČKA ISTRAŽIVANJA
INSTITUTA ZA ANTROPOLOGIJU | 35

BIOMEDICINSKA ISTRAŽIVANJA
INSTITUTA ZA ANTROPOLOGIJU | 49

PALEOANTROPOLOŠKA,
BIOARHEOLOŠKA I ARHEOLOŠKA
ISTRAŽIVANJA INSTITUTA ZA
ANTROPOLOGIJU | 75

SOCIOKULTURNA I
LINGVISTIČKOANTROPOLOŠKA
ISTRAŽIVANJA INSTITUTA ZA
ANTROPOLOGIJU | 93

NASTAVNA DJELATNOST INSTITUTA
ZA ANTROPOLOGIJU | 113

IZDAVAČKA DJELATNOST INSTITUTA
ZA ANTROPOLOGIJU I HRVATSKOG
ANTROPOLOŠKOG DRUŠTVA
(OD 1992. DO 2017. GODINE) | 123

Z RETROSPEKTIVE – KAKO SMO OSMISLILI I STVORILI SUVREMENU ANTROPOLOGIJU U HRVATSKOJ

Pavao Rudan

“Znanost i povjerenje”

“*Osvijestiti, spoznati, razumjeti ono što nas okružuje i ono što jesmo jest jedan od pokretača života čovjeka. Kroz znanost stvarano znanje tijekom stoljeća nesporno je bilo izvorom napretka. Ono je poluga kulture, razvoja, stvaralačkih suradnja čija je primjena ponekad neočekivana. Znanstvena spoznaja, njezin uzlet ponikao u istraživanju te tehnologije koje ju prate pripadaju baštini čovječanstva te neodgodivo moraju doprijeti do svakoga i dozvoliti da se navikne na nju.*

Ususret velikim izazovima ovog ranog 21. stoljeća – neviđenim porastom svjetskog stanovništva, smanjenjem prirodnih resursa, neravnomjernim razvojem, promjenama u ravnoteži našeg planeta – od ključne je važnosti da se naša društva oslone na dobro promišljen pristup znanstvene misli u odgovornom pristupanju pitanjima današnjice i smirenom suočavanju s izazovima sutrašnjice.

Znanost – univerzalno podijeljena, ovladana u svojoj primjeni te učvršćena na dobrobit, a ne nauštrb populacija – sposobna je ujedno odgovoriti na te velike izazove.” (Déclaration commune sur la science 2016).

Možemo li primjerenijim riječima *Zajedničke deklaracije o znanju* započeti ovu knjigu, knjigu posvećenu **25. obljetnici osnivanja prvog znanstvenog instituta za antropologiju u Hrvatskoj**, Instituta koji je pod imenom **Institut za antropologiju Sveučilišta u Zagrebu osnovan 10. veljače 1992. godine** kao **prvi znanstveni institut osnovan u međunarodno priznatoj Republici Hrvatskoj**.

Ova je knjiga potrebna kako bi se mladim antropolozima i drugim kolegama u Hrvatskoj i svijetu, generacijama znanstvenika, stručnjacima različitih predmetnosti što ih pojmom antropologija obuhvaćamo, nastavnika, a po-

najviše studentima, prikazao i ostao zabilježen sav entuzijazam i napor uloženi u utemeljenje i razvoj nove znanstvene discipline u Republici Hrvatskoj – antropologije – kako bi se upoznali s brojnim djelatnostima koje su prethodile u osmišljavanju i konačno u stvaranju te institucionalnom organiziranju, u ovim okruženjima i u ovome dijelu svijeta, jedne toliko prijeko potrebne znanstvene discipline jer, kao što pjesnik reče “...vrijeme izjeda sve kao jetka tinktura...” (Krlježa 1988).

Osmišljavanje nove znanstvene discipline u Hrvatskoj i okupljanje znanstvenika različitih profila užih stručnih predmetnosti rezultiralo je u drugoj polovici 20. stoljeća i razvojem novoga znanstvenog područja, ponajprije u okviru biomedicine, te formiranjem prve antropološke institucije u nas, što je jasno vidljivo u nizu postignutih uistinu iznimnih rezultata usprkos činjenici da je u to vrijeme u Hrvatskoj ideja o antropologiji kao društvenoj i humanističkoj znanosti nailazila na otpor. Odlučili smo da se s razvojem antropologije započne u okviru prirodnih i medicinskih znanosti (na temelju europske tradicije klasične podjele na “fizičku”, “biološku”, odnosno “prirodnoznanstvenu” i “biomedicinsku” te “socijalnu antropologiju” i “znanost o kulturi” što je neki zovu i “kulturnom”). Međutim, pioniri antropologije u Hrvatskoj od početka su bili svjesni širine antropološke znanosti te su već tada isticali svoje uvjerenje kako je antropologija jedinstvena znanstvena disciplina koja proučava biološku i kulturnu raznolikost čovjeka holističkim analitičkim pristupom.

Slijed događanja možemo pratiti još od **1967. godine** kada je P. Rudan u sklopu **Zavoda za**

anatomiju, kasnije nazvanog **Zavod za anatomiju “Drago Perović” Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu osnovao Laboratorij za antropologiju**. Na simpoziju održanom **godine 1972.** na Sveučilištu u Zagrebu, koji je bio posvećen sveučilišnom znanstvenom radu i obrazovanju Pavao Rudan predavanjem **“O nekim problemima suvremene biološke antropologije”** izazvao interesantne (čak i odbijajuće) komentare dijela znanstvene javnosti s obzirom na naziv *antropologija* i konotacije povezane uz Drugi svjetski rat. Stoga je jasno iskazao predmetnost suvremene antropologije kao prirodne znanosti. Nakon zanimljive rasprave prisutnih znanstvenika i sveučilišnih nastavnika u auli Sveučilišta P. Rudan, uz golemu podršku prisutnih, predaje u tisak u časopis *Liječnički vjesnik* tekst koji redakcija objavljuje kao **Uvodnik** (Rudan 1973). Tekst koji *in extenso* prikazujemo postaje strateški dokument u osnivanju suvremene antropologije u nas.

“Biološka antropologija (fizička antropologija, humana biologija) je znanost što predmetom svog istraživanja uzima ljudske skupine i čovjekovo porijeklo. Međutim, nijedna ljudska grupa ne smije biti proučavana tako da se negiraju njeni vlastiti običaji, njene vlastite institucije, pa je i poželjno da je ne proučavaju oni što pripadaju drugačijim i posve različitim socijalnim organizacijama. Svaka ljudska skupina mora biti, kako je s pravom istakao Ashley Montagu (1972), shvaćena upravo od njene vlastite povijesti i osobnog iskustva, a ne od promatrača.

Uočivši već odavno kakvo je značenje biološke antropologije i predmeta njena proučavanja, shvaćajući kako je upravo ta, inter- i multidisciplinarna znanost neophodna suvremenom društvu, na brojnim sveučilištima svijeta razgranali su svoju znanstveno-istraživačku i nastavnu djelatnost znanstvenici u laboratorijima, zavodima i antropološkim institutima. Gotovo u čitavu svijetu – od SAD-a, Kanade, Meksika, u zemljama afričkog kontinenta, zatim Velike Britanije, Francuske, preko Poljske, SSSR-a, Čehoslovačke i Mađarske, do Kine i Japana, problemima antropoloških proučavanja posvećeni su radovi brojnih istraživača. Te nam činjenice s pravom ukazuju kako je suvremeni čovjek u mnogome shvatio kakva je i kolika vrijednost i u čemu je značenje biološke antropologije kao znanosti. Da li smo i mi shvatili kako nam se upravo biološka antropologija javlja i nudi kao

znanost što će omogućiti da barem donekle proučimo i našeg čovjeka, njegovu ličnost i ličnu povijest, da ga sagledamo kao dio prirode, kao biće koje ni u kom slučaju ne smijemo izdvojiti iz ove njegove okoline? Inter- i multidisciplinarnost ove znanosti omogućava nam da ga sagledamo s različitih strana, što je jedino i moguće ukoliko razmatramo živa bića i mnogobrojne probleme vezane uz njih.

Gdje i kada se javljaju početci antropoloških izučavanja u nas teško je reći. U svakom pogledu potrebno je ukazati na riječi Škerlja (1960) “... da je antropologija danas zastupljena kod naučnika skoro svih narodnosti i da je samo malo država koje antropologiji još nisu dale pristojno mjesto na univerzitetima, muzejima ili posebnim naučnim institutima. Žaloso je da u Jugoslaviji još uvijek ne možemo govoriti o sveopštem priznanju antropologije, jer je jedini univerzitetski institut i katedra ove struke još uvijek samo u Ljubljani. S tim nije rečeno, da se antropološki ne radi po drugim zavodima, osobito u okviru higijenskih zavoda.” Saznanja prikazana od malobrojnih istraživača, razbacanih nažalost po različitim laboratorijima, zavodima, klinikama i školama su nedovoljna, jer znanstvenoistraživački rad na području biološke antropologije nije jedino istraživački rad posvećen uskoj problematici. Upravo nam se biološka antropologija nudi kao znanost što je svojom problematikom ne samo usko povezana i uz naše narode, već nas putem njih povezuje i sa svim ljudima ovog svijeta. Proučavajući čovjeka, njegovu porodicu, njihovo mjesto u suvremenom društvu, njihov odnos prema okolini, njihov odnos prema drugim populacijama, dolazimo upravo preko tog čovjeka i do svih naroda Zemlje, obuhvativši tako antropološkim izučavanjima čitavo čovječanstvo. I nije li upravo biološka antropologija ona, toliko očekivana i neophodna spojnica među svim ljudima? Stoga je i u našim vlastitim okvirima moramo razgranati.

Nije tome davno da nas je Lefebvre (1970) opet podsjetio da se jedna znanstvena disciplina definira svojom predmetnošću, a upravo biološka antropologija uzima najvrjedniji objekt proučavanja – raznolikosti i mnogobrojne varijacije ljudskog roda. Pružajući mogućnost čovjeku da istraži samoga sebe, biološka mu antropologija omogućava da shvati, i barem da se donekle saživi, s nepreglednim raznolikostima ljudske vrste. Pred antropologa što iz jedne posve drugačije civilizacije dolazi među ljude pogođene glađu, siromaštvom i teškim tradicionalizmom, postavlja se nepregledni zid nerazumijevanja. I upravo on treba iznaći mogućnost i razumjeti kako između naslijeđenog i stečenog stoji put preobražaja i životnih mogućnosti jedne generacije.

Uvodnik

Lij. vjes., 95:59, 1973.

O NEKIM PROBLEMIMA SUVREMENE BIOLOŠKE ANTROPOLOGIJE

PAVAO RUDAN

Iz Zavoda za anatomiju »Drago Perović« Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Sažetak U članku su prikazani neki problemi koji su predmet proučavanja suvremene biološke antropologije. Autor ukazuje na to da se ta multi- i interdisciplinarna znanost sastoji od nekoliko užih stručnih područja i to: paleontologije čovjeka (paleoantropologije), biometrije

čovjeka, populacijske (humane) genetike, ekologije čovjeka i etologije čovjeka. Ukazano je na neophodnost znanstveno-istraživačkog rada na područjima biološke antropologije koja su značajna i u medicinskim istraživanjima.

Biološka antropologija (fizička antropologija, humana biologija) je znanost što predmetom svog istraživanja uzima ljudske skupine i čovjekovo porijeklo. Međutim, nijedna ljudska grupa ne smije biti proučavana tako da se negiraju njeni vlastiti običaji, njene vlastite institucije, pa je i poželjno da je ne proučavaju oni što pripadaju drugačijim i posve različitim socijalnim organizacijama. Svaka ljudska skupina mora biti, kako je s pravom istakao *Ashley Montagu*,¹ shvaćena upravo od njene vlastite povijesti i osobnog iskustva, a ne od promatrača.

Uočivši već odavno kakvo je značenje biološke antropologije i predmeta njena proučavanja, shvaćajući kako je upravo ta, inter- i multidisciplinarna znanost neophodna suvremenom društvu, na brojnim sveučilištima svijeta razgranali su svoju znanstveno-istraživačku i nastavnu djelatnost znanstvenici u laboratorijima, zavodima i antropološkim institutima. Gotovo u čitavu svijetu — od SAD, Kanade, Meksika, u zemljama Afričkog kontinenta, zatim Velike Britanije, Francuske, preko Poljske, SSSR-a, Čehoslovačke i Mađarske, do Kine i Japana, problemima antropoloških proučavanja posvećeni su radovi brojnih istraživača. Te nam činjenice s pravom ukazuju kako je suvremeni čovjek u mnogome shvatio kakva je i kolika vrijednost i u čemu je značenje biološke antropologije kao znanosti. Da li smo i mi shvatili kako nam se upravo biološka antropologija javlja i nudi kao znanost što će omogućiti da barem donekle proučimo i našeg čovjeka, njegovu ličnost i ličnu povijest, da ga sagledamo kao dio prirode, kao biće koje ni u kom slučaju ne smijemo izdvojiti iz ove njegove okoline? Inter i multidisciplinarnost ove znanosti omogućava nam da ga sagledamo s različitih strana, što je jedino i

moguće ukoliko razmatramo živa bića i mnogobrojne probleme vezane uz njih.

Gdje i kada se javljaju početci antropoloških izučavanja u nas teško je reći. U svakom pogledu potrebno je ukazati na riječi *Skerlj*² »...da je antropologija danas zastupljena kod naučnika skoro svih narodnosti i da je samo malo država koje antropologiji još nisu dale pristojno mjesto na univerzitetima, muzejima ili posebnim naučnim institutima. Žalosno je da u Jugoslaviji još uvijek ne možemo govoriti o sveopštem priznanju antropologije, jer je jedini univerzitetski institut i katedra ove struke još uvijek samo u Ljubljani. S tim nije rečeno, da se antropološki ne radi po drugim zavodima, osobito u okviru higijenskih zavoda.« Saznanja prikazana od malobrojnih istraživača, razbacanih nažalost po različitim laboratorijima, zavodima, klinikama i školama su nedovoljna, jer znanstveno-istraživački rad na području biološke antropologije nije jedino istraživački rad posvećen uskoj problematici. Upravo nam se biološka antropologija nudi kao znanost što je svojom problematikom ne samo usko povezana i uz na-

Primljeno 12. listopada 1972.

P. R.
1970

59

Slika 1

Rudan, Pavao. O nekim problemima suvremene biološke antropologije. *Liječnički vjesnik*, 1973, 95: 59-61.

Vrlo je moderno, kaže Vallois (1960) govoriti u određenim društvenim sredinama o tzv. “modernoj”, “novoj antropologiji”, tj. o antropologiji što nastaje i nasljeđuje onu “staru”, oformljenu od niza pionira XIX stoljeća. Uskoro će se navršiti sto godina (1876) otkako su oformili prvu antropološku Visoku školu – École d’Anthropologie – u Parizu, čiji je cilj proučavanja bio čovjek. Pa što je onda primarno u istraživanjima suvremene biološke antropologije? Da li je to proučavanje organa, organizma, populacije, kao što se s pravom upitao Olivier (1965), ili pak znanstveni rad što započinje sve od molekula DNA, enzima, strukturalnih proteina, stanice i tkiva? Interes biološke antropologije nije baziran samo na obliku, već i njegovoj neizbježnoj funkciji pa ih treba uvijek, budući da su nedjeljivo povezane, zajedno i proučavati.

Proučavanje čovjekove raznolikosti nije jedino istraživanje varijacija suvremene ljudske vrste – intraindividualno, interindividualno, intra i inter populaciono. Mnogobrojne su i značajne raznolikosti i u vremenu, što ih kao predmet svog znanstvenog proučavanja prihvaća jedna od osnovnih, točnije rečeno uži stručnih područja biološke antropologije – paleontologija čovjeka (paleoantropologija). Evoluciju i čitav niz evolutivnih faktora što utječu na jednu grupu u određenom vremenskom razdoblju, i gdje i onako nailazimo na mnogobrojne i najrazličitije varijacije unutar svake vrste, unutar svakog vremenskog perioda, nismo i opet u mogućnosti ispravno tumačiti i pravilno interpretirati. Tako se i pri istraživanju evolucije jedne vrste postavljaju mnogobrojni problemi na koje je, ne tako davno, ukazao Vogel (1969). Pojedini, često puta vrlo loše očuvani i malobrojni nalazi onemogućavaju nam i nedostatni su, da ispravno i u potpunosti proučimo to područje. Rekonstrukcija naše filogeneze, sve od vremena razilaženja i račvanja Homiidae – Pongidae, pa sve do današnjeg čovjeka – Homo sapiens sapiens, prolazi kroz dugotrajno razdoblje pitanja klasifikacije suvremenih populacija.

Filogenetska metodologija ostaje nam, zasada, jedna od čvrstih teorijskih baza biološke antropologije, ukoliko joj dademo vrlo opsežan smisao, kao Simpson (1951) i Thoma (1970/71) – smisao proučavanja filogeneze.

Slijedeći novu nit vodilju, numerička taksonomija doživljava veličanstvenu renesansu. Zamisljena u XVIII stoljeću (Adanson), opterećena brojnim proizvoljnim zaključivanjima i pretpostavkama, doživljava danas – u eri savršenih elektronskih računala – svoju afirmaciju. Međutim i dalje, ukoliko se oslanjamo samo na pojedine nalaze, ukoliko pokušavamo izvršiti klasifikaciju

polazeći od jedne jedinice, podložni smo upasti u veliku logičku opasnost.

Proučavajući, nažalost, jedino vanjski oblik čovjeka, te križanje i razvoj jedinice, biološka antropologija – ukoliko joj dademo analitički smisao – značajna je kako za bazična istraživanja – nauku o razvitku, komparativnu i normalnu anatomiju, biokemiju i fiziologiju, patologiju i genetiku; tako je neophodna i u primijenjenim istraživanjima – što područje svog rada nalaze u epidemiologiji, medicini rada i higijeni, sportskoj i sudskoj medicini, pedijatriji, neurologiji i psihijatriji i dr. (Olivier 1972). I ne samo u ovim primijenjenim istraživanjima u medicini, već i u demografiji i industriji, ukazuje se neophodnost biometrije čovjeka, još jedne poddiscipline biološke antropologije. Biometrija slovi kao suhoparna znanost zbog svoje, nazovimo je tako, “tehničke baze”, koja je, kako s pravom ističe Schreider (1967), u suprotnosti s otkrićima što nam ih pruža. Iako su poneki puta i vrlo nadareni duhovi odbijeni monotonijom brojeva i formula, biometrijska su istraživanja neophodna. Podsjetimo se samo kako npr. za pedijatriju još ni danas nemamo utvrđene standarde normalnog rasta djece u naših populacija.

Proučavajući mnogobrojne varijacije recentnih stanovnika ove planete, među kojima nailazimo na nenabrojive mogućnosti tih raznolikosti, ne možemo ipak posve ispravno interpretirati suvremene različitosti i sve ono o čemu one u čovjeku ovise. Čitav se niz problema nameće pred antropologa koji još za sada, a možda i nikada neće moći odgovoriti na pitanje: koja i kakva je genetička baza ljudskog roda? Populaciona (humana) genetika, što kao uže stručno područje biološke antropologije proučava rasprostranjenost suvremenih varijacija ljudske vrste, jedna je od najznačajnijih njenih uži stručnih područja. Golemu primjenu nalazi u epidemiološkim, socijalno-medicinskim i higijenskim istraživanjima. Smatram da o njenom značenju u suvremenim medicinskim istraživanjima nijednom liječniku nije potrebno govoriti (Penrose 1959, Gavrilović 1971).

Hiernaux (1972) je s pravom ukazao da nitko danas nije sposoban savladati sve istraživačke metode biološke antropologije. Od kalipera do složenih biokemijskih metoda što se primjenjuju u suvremeno opremljenim institutima i laboratorijima za hematološka istraživanja, znanstvenici su prinuđeni ograničiti se samo na jedno područje svog znanstveno-istraživačkog rada. Možda je upravo ta mogućnost pojedinačnog i izoliranog rada do sada bila i jedina svijetla točka biološke antropologije u nas. Izuzevši donekle izdvojene radove na nekim

zavodima i klinikama Medicinskog fakulteta, djelomi-
ce i u Školi narodnog zdravlja “Andrija Štampar”, ili
nekim drugim institucijama u sklopu Sveučilišta, vrlo
je malo, ili gotovo ništa, učinjeno u nas na području
biološke antropologije. O potrebi jedne škole i organizi-
ranog znanstvenoistraživačkog rada na području biološke
antropologije, koja nam se nudi kao najznačajnija bazična
multi- i interdisciplinarna znanost, nikoga ne treba po-
sebno ujeravati.

Suvremena biološka antropologija nije striktno bazi-
rana niti na jednoj tehnici istraživanja. Jedinstvo te go-
leme znanstvene discipline ne čini metoda istraživanja,
već objekt njenog proučavanja – čovjek. Mnogobrojni
načini njegova ispitivanja ne smiju se zanemariti, ne-
girati, odbaciti ili ignorirati. Uvijek je potrebno razli-
čite rezultate suprotstaviti jedne drugima, kako bi nas
rezultati što ih dobivamo još više obavezali i kako bi
zahtijevali sve ponovno i ponovno njihovo razmatranje.
Sagledavanjem vrlo ozbiljnih problema što se tada pred
antropologa nameću, ukazuje se na relativnost svih vri-
jednosti što ih dobivamo proučavajući čovjeka.

S čovjekom se zbilja jedna osobita evolucija. Proma-
trajući ga kao biće što se nalazi u sklopu prirode, biće
koje je u dugom lutanju prešlo tešku ekološku barijeru:
voda – kopno, proučimo ga sada kao biće što je, ne tako
davno, prešlo možda najtežu barijeru: zemlja – zrak,
upravo onog trenutka kada je Gagarin poletio u svemir.
Između ta dva razdoblja, na bazi hominizacije, dogodi-
la se jedna progresivna evolucija novog tipa. Nastupila
je kulturna evolucija, najveća i najsavršenija adaptacija
što je nastala među živim bićima zemlje. Ukoliko pod
kulturom, kako neki navode, smatramo zbir svih saku-
pljenih iskustava, prenesenih od jedne do druge jedinice
komuniciranjem i ophođenjem, poznavanjem, osjećajima
i vjerovanjem (dakle ne prenesenih genetičkim putem),
kulturna i genetička evolucija u međusobnoj su nedjelji-
voj relaciji. Upravo su one donijele čovjeku ono što je on
danas (Montagu 1972). Dolazeći od kulturne evolu-
cije, kako je naglasio Hiernaux (1972), poddisciplina
biološke antropologije ekologija čovjeka u mnogome se
razlikuje od animalne ekologije. Predmet je njena prou-
čavanja daleko kompliciraniji i ne odnosi se samo, kao
što neki pretpostavljaju, na zaštitu čovjeka ili prirode od
industrijom zagađene okoline. Toj znanstvenoj disciplini,
najbogatijem užem stručnom području biološke antro-
pologije, predmet je jedinstvenog proučavanja društvo s
jedne i genetička populacija s druge strane. S jedne je
strane, dakle, čitav kulturni sistem, sastavljen od niza je-
dinki poput gospodarstva, sociologije, psihologije, mentalne

higijene, politike, religije i dr. Nasuprot njemu nalazimo
ukupnu zalihu gena (gene pool, le génome collectif) i
mnogobrojne fenotipske varijacije.

Ti su sistemi spojeni silno velikim mnoštvom među-
sobnih veza, a svaka od njih napose, na svoj specifičan
način, reagira na utjecaje i modifikacije okoline daju-
ći joj nešto svojega, modificirajući je. Da bismo jedan
tako zamršen sistem bili u mogućnosti barem donekle
proučiti, potrebna je teorija, a to je kibernetika ili pro-
učavanje dinamskih sistema u interakciji. Potrebna je
i zasada najdoslužnija taktika proučavanja simulacija na
elektronskim računalima, tzv. “ekološka igra”, što je svoj
program našla u teoriji igre (game theory, la théorie du
jeu). I tako, započevši od čovjekova početka i njegove
preobrazbe tokom evolucije, što proučava paleontologija
čovjeka, dolazimo na drugu stranu multidisciplinarnе
biološke antropologije. Njen rub nalazimo u još jednoj
poddisciplini – etologiji čovjeka što proučava psihologi-
ju, sociologiju, etnologiju i prapovijest (kulturna antro-
pologija), političke nauke i dr. I kada Richelle (1968)
ukazuje da psihologija naprosto urasta u biologiju, kako
je upravo ona toliko neophodna spojница između oblika
i funkcije s jedne, a mentalnog života s druge strane,
uviđamo da u znanstvenom svijetu nailazimo na jedno
divno jedinstvo i međusobnu nedjeljivost bioloških i so-
cioloških znanosti.”

Ovim člankom, objavljenim Uvodnikom u
Liječničkom vjesniku, mnogi zainteresirani, ali i
ohrabreni s obzirom na konotaciju koju je riječ
antropologija izazivala u nekih (i to s pravom,
zbog opravdane povezanosti primjene pojedinih
metoda – antropometrija i antroposkopija
– s užasima objavljenih i zatim primjenjivanih
rasnih zakona i u nas) percepcija se done-
kle mijenja te antropologija i u Hrvatskoj biva
polako općeprihvaćena u znanstvenim krugo-
vima.

Slika 2

Hubert Maver i Pavao Rudan na Školi biološke antropologije 1974.

Slijedom navedenoga, **godine 1974. u Institutu za medicinska istraživanja i medicinu rada Sveučilišta u Zagrebu** počinje kontinuirana organizacija znanstvenog, stručnog i nastavnog rada na području antropologije kao prirodne znanosti (biološke antropologije) zahvaljujući neizmjerljivoj podršci akademika Marka Šarića, ravnatelja Instituta.

Iste **1974. godine** osnovana je **Sekcija za biološku antropologiju** u sklopu **Zbora liječnika Hrvatske** (H. Maver, P. Rudan, M. Kovačević, Z. Grgić, Ž. Prebeg, Lj. Schmutzer, B. Plavec i niz drugih kolega) toliko značajna i prijeko potrebna za razvoj antropologije u Hrvatskoj.

Godine 1975. u Zagrebu članovi Sekcije organiziraju prvi antropološki međunarodni znanstveno-radni skup pod nazivom **Škola biološke antropologije (School of Biological Anthropology)**.

Predavači su H. Maver, P. Rudan, M. Kovačević, K. Momirović i B. Kesić iz Zagreba te G. Olivier i J. Hiernaux iz Francuske, B. Chiarelli i M. Cresta iz Italije i N. Wolanski iz Poljske.

Bila je to **prva Škola** koju od tada uspješno organiziramo i održavamo svake godine: **od 1975. do danas, 2017.** Tijekom 43 godine ukupno smo održali **43 Škole**. Prije nekoliko godina, nakon što nas je napustio *H. Maver*, znanstveni skup nazvali smo njegovim imenom

– **Škola biološke antropologije “Dr. Hubert Maver” – School of Biological Anthropology “Dr. Hubert Maver”**. Usprkos svojem nazivu *Škola* je tijekom 43 godine predmetnošću pokrivala različita polja antropologije te su i na taj način suvremena antropološka istraživanja postala dostupna svim zainteresiranim znanstvenicima, studentima i stručnjacima iz različitih znanstvenih disciplina.

Godine 1975. tiskana je prva knjiga **Antropologijske biblioteke – Praktikum biološke antropologije**, zahvaljujući velikom zalaganju Z. Grgića i M. Kovačevića. Tijekom godina objavljeno je **13 obrazovnih knjiga** koje opisuju suvremene metode antropoloških istraživanja. Antropologijska biblioteka kasnije je proširena na izdanja posvećena različitim antropološkim temama.

Sudjelujući aktivno u inicijativama europskih antropologa H. Maver, P. Rudan i A. S. Lazarević, u grupi koju čine G. Olivier i J. Hiernaux iz Francuske, B. Chiarelli iz Italije, D. F. Roberts iz Velike Britanije, J. Huizinga, A. de Wilde i A. Eriksson iz Nizozemske, N. Wolanski i T. Bielicky iz Poljske, F. L. Twisselmann iz Belgije, J. Jelinek, M. Prokopec i M. Stloukal iz Čehoslovačke, I. Schwidetzky i R. Knussman iz Njemačke, O. Eiben iz Mađarske, spomenimo samo neke, raspravljaju o potrebi osnivanja antropoloških znanstvenih instituta i povezivanja sveučilišta i antropološ-

Slika 3

Prva Škola biološke antropologije (First School of Biological Anthropology), Zagreb, 1975. (slijeva nadesno: Pavao Rudan, Georges Olivier i Ratko Buzina).

kih institucija te znanstveno-nastavne djelatnosti antropologa širom Europe. Ukazuju na nužnost i javnog promicanja antropologije kao znanosti, koju njezina *differentia specifica* odvaja i od ostalih društvenih i humanističkih znanosti (npr. arheologije, demografije, etnologije, filozofije, lingvistike, psihologije, sociologije, itd.), ali i od prirodnih znanosti (biologije i medicine), što otvara vrata i institucionaliziranom antropološkom znanstveno-istraživačkom i nastavnom radu u Hrvatskoj.

Sljedeće **godine 1976.**, a u vrijeme održavanja **2. Škole biološke antropologije**, osnivamo **Europsko antropološko društvo (European Anthropological Association**

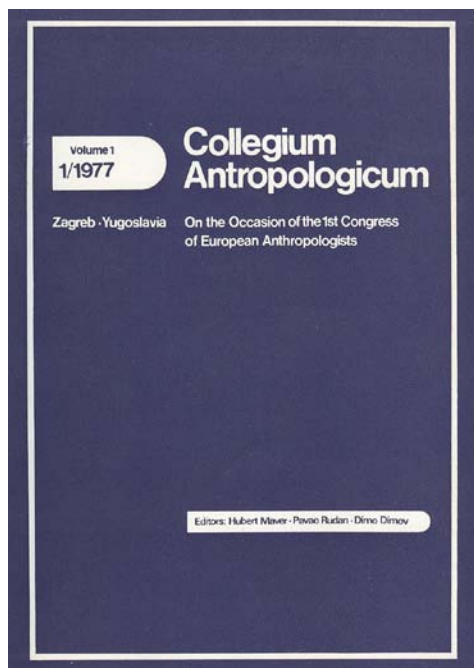
– EAA). Osnivamo ga kao međunarodnu znanstvenu udruhu dana **6. listopada 1976. godine u Zagrebu**. To je prvo i jedino europsko antropološko društvo u koje su do danas uključeni antropolozi iz svih europskih zemalja. Za predsjednika je izabran *G. Olivier* (Francuska), a *H. Maver* (Hrvatska), *D. F. Roberts* (Velika Britanija) i *J. Huizinga* (Nizozemska) za potpredsjednike.

Godine 1977., od 1. do 3. rujna, u Zagrebu je održan **Prvi kongres Europskih antropologa (First Congress of European Anthropologists**, danas pod nazivom *Kongresi EAA*). Kongres je organizirao hrvatski organizacijski odbor u kojemu je *H. Maver* djelovao kao predsjednik, *P. Rudan* kao glavni tajnik, *A.*

Slika 4

Europsko antropološko društvo (European Anthropological Association – EAA) u Zagrebu, 6. listopada 1976. godine (slijeva nadesno: Pavao Rudan, Charles Susanne, Jean Hiernaux, Johan Huizinga, Georges Olivier, Brunetto Chiarelli i Derek F. Roberts).

Slika 5

Prvi broj međunarodnog antropološkog znanstvenog časopisa *Collegium Antropologicum* (1. rujna 1977. godine). Urednici antropolozi: Hubert Maver, Pavao Rudan, Dimo Dimov, tajnica časopisa: Anita Sujoldžić.

Sujoldžić, Z. Grgić i Lj. Schmutzer kao tajnici, te B. Macarol (Janićijević) kao blagajnik. Aktivno je predavanjima sudjelovalo nekoliko stotina antropologa iz gotovo svih zemalja Europe te izvan europskih zemalja (SAD, Kanada, Južna Afrika, Iran).

U vrijeme kongresa, **dana 1. rujna 1977. godine** promoviran je **prvi broj** međunarodnog antropološkog znanstvenog časopisa *Collegium Antropologicum* s priložima na engleskom, francuskom, njemačkom i talijanskom jeziku.

U radu uredništva časopisa *Collegium Antropologicum* sudjeluju znanstvenici iz Hrvatske, a u savjetu kao savjetodavni urednici antropolozi iz europskih zemalja. H. Maver, P. Rudan i D. Dimov bili su urednici, a A. Sujoldžić tajnica časopisa. Časopis se od 1980. godine referira u *Current Contents (Social and Behavioral Sciences)* i *Social Science Citation Index*, a potom i u: *International Current Awareness Service*, *International Bibliography of Social Sciences*, *Abstracts in Anthropology*, *Biological*

Abstracts, *BIOSIS Document Express-TM*, *Sociological Abstracts*, *Index Medicus/MEDLINE*, itd. Danas je časopis citiran u nizu referentnih baza, i to: *Abstracts in Anthropology*, *Anthropological Literature*, *EMBASE*, *ERIH*, *HRCAK*, *International Bibliography of Social Sciences*, *International center for Scientific research (CIRS)*, *JCR-SSS (Journal Citation Report)*, *Linguistic & Language Behavior Abstracts*, *NCBI: Index Medicus*, *Medline*, *PubMed*, *Political Science Abstracts*, *ROAD (Directory of Open Access Scholarly Resources)*, *SCOPUS*, *Social services abstracts*, *Sociological abstracts (SocINDEX)*. Vrijedi spomenuti kako je do danas tijekom 41 godine u 41 volumenu, u posljednjih četiri desetljeća u časopisu *Collegium Antropologicum* objavljeno uistinu mnogo originalnih znanstvenih, preglednih i stručnih radova znanstvenika iz Hrvatske i brojnih zemalja svijeta.

Iste, **1977. godine**, a na prijedlog Osnivačkog odbora u kojemu su bili: J. Kallay, A. S. Lazarević, H. Maver, M. Mimica, G. Pilarić, Ž. Prebeg, I. Puškarić, P. Rudan, B. Štampar-Plasaj, Lj. Zergollern-Čupak i S. Urban, u Zagrebu je održana **Inauguralna sjednica** za osnivanje znanstvene udruge pod nazivom koji predlaže (u nominativu) I. Škrinjaric – **Hrvatsko antropološko društvo (HAD)**. Samo **Društvo osnovano je dana 28. prosinca 1977. godine** na **Osnivačkoj skupštini**. H. Maver izabran je za prvog predsjednika, A. S. Lazarević, A. Hošek-Momirović i M. Malez za potpredsjednike, P. Rudan za glavnog tajnika, A. Sujoldžić, Z. Grgić i Lj. Schmutzer za tajnike te B. Macarol (Janićijević) za blagajnicu. Povjerenički odbor činili su M. Kovačević, M. Mimica i B. Štampar-Plasaj, dok je Sud časti djelovao u sastavu: J. Kallay, R. Medved i S. Urban. Od tada je, tijekom posljednjih četrdeset godina, Društvo na različite načine pridonosilo promociji i razvitku antropološke znanosti u Hrvatskoj. Spomenut ćemo samo neke od glavnih aktivnosti. Tako je, npr., **od 1978. godine** u sklopu **Škole biološke antropologije** je organizirana **Međunarodna antropološka poster konferencija – International Anthropological Poster Conference**, s koje se kao dodatak časopisu *Collegium Antropologicum* tiska **Knjiga postera (Book of Posters)**.

Nadalje, **godine 1978.** unutar dodiplomskog studija biologije pri **Prirodoslovno-matema-**

tičkom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, zahvaljujući izuzetnoj podršci akademika A. Kaštelana i M. Meštrova, P. Rudan počinje predavati izborni kolegij pod naslovom **Biološka antropologija** (od 1997. **Antropologija**).

Godine 1980., zahvaljujući podršci akademika Z. Devidéa, pri **Centru za poslijediplomske studije Prirodnih znanosti Sveučilišta u Zagrebu** utemeljen je *poslijediplomski studij iz područja Biologija*, smjer **Biološka antropologija** kojeg vodi P. Rudan. Pohađaju ga diplomirani biolozi i medicinari. **To je prvi poslijediplomski program iz antropologije u nas**, a uključuje predavanja iz antropologije kao prirodne, biomedicinske, društvene i humanističke znanosti. Do sada su prema ovome programu, prije svega **uz mentorstvo članova Instituta za antropologiju**, izrađeni i javno obranjeni brojni magistarski radovi, a kasnije doktorske disertacije iz različitih antropoloških tema.

Zahvaljujući osobnom zalaganju i izuzetnoj podršci koju je pružao akademik M. Šarić, ravnatelj **Instituta za medicinska istraživanja i medicinu rada Sveučilišta u Zagrebu (IMI)**, **godine 1981.** osnovan je u IMI-u **Laboratorij za antropologiju**, a **godine 1986. Sektor za antropologiju**, i to: kao posebna jedinica Instituta s ciljem provođenja znanstvenog, stručnog i obrazovnog antropo-

loškog rada u Hrvatskoj. Rad **Laboratorija**, a potom i **Sektora za antropologiju**, koje je vodio *P. Rudan*, uključivao je i biomedicinska i sociokulturna antropološka istraživanja, prije svega populacijske strukture Hrvatske.

Godine 1983. H. Maver je na prijedlog **Hrvatskog antropološkog društva** i obrazloženje *P. Rudana* izabran za predsjednika **Međunarodne unije antropoloških i etnoloških znanosti (International Union of Anthropological and Ethnological Sciences – IUAES)** za razdoblje od 1983. do 1988. godine, a na kongresu održanom u Vancouveru (1983.).

Prethodni kongresi Međunarodne udruge (IUAES kongresi) održani su u sljedećim gradovima: London (1934.), Kopenhagen (1938.), Bruxelles (1948.), Beč (1952.), Philadelphia (1956.), Pariz (1960.), Moskva (1964.), Tokio (1968.), Chicago (1973.) i New Delhi (1978.), a u Vancouveru je **godine 1983.** odlučeno da se 12. kongres održi u Zagrebu 1988. godine.

Od sljedeće, **1984. godine**, u Hrvatskoj organiziramo kroz **Hrvatsko antropološko društvo** godišnji međunarodni poslijediplomski znanstveno-radni tečaj – skup pod nazivom **Antropologija i zdravlje (Anthropology and Health)** i to u suradnji s Interuniverzitetkim centrom – IUC – Dubrovnik.

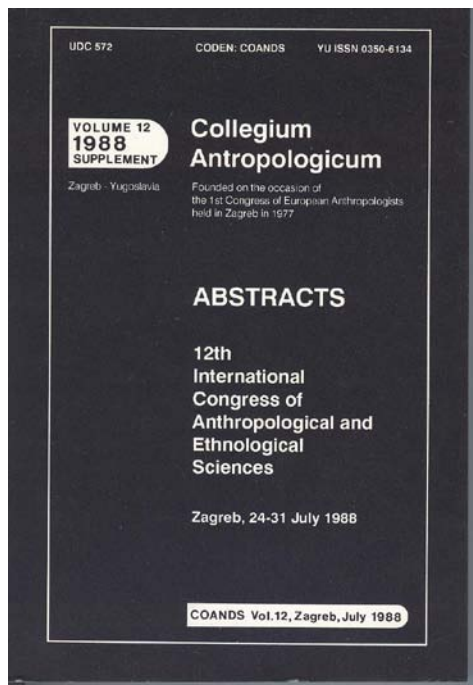
U vrijeme Domovinskog rata tečaj je kontinuirano radio u Motovunu, potom u gradu Hvaru, a kasnije

Slika 6

Prvi međunarodni poslijediplomski znanstveno-radni skup *Antropologija i zdravlje (Anthropology nad Health) "Biological and Sociocultural Contributions"*, IUC Dubrovnik, 1984.

Slika 7

12. Međunarodni kongres antropoloških i etnoloških znanosti (12th International Congress of Anthropological and Ethnological Sciences – 12th ICAES) Zagreb, od 24. do 31. srpnja 1988. godine (Book of Abstracts).

opet u Dubrovniku. **Od 1984. do 2017. godine** održano je ukupno **35 tečajeva**. Treba upozoriti kako su se teme dosadašnjih tečajeva *Antropologija i zdravlje* ticale različitih antropoloških poddisciplina.

Izuzetan značaj za razvoj antropologije u Hrvatskoj bilo je održavanje **12. Međunarodnog kongresa antropoloških i etnoloških znanosti (12th International Congress of Anthropological and Ethnological Sciences – 12th ICAES)** koji smo organizirali **u Zagrebu od 24. do 31. srpnja 1988. godine**.

H. Maver bio je predsjednik Organizacijskog odbora Kongresa, P. Rudan predsjednik Znanstvenog odbora, A. Sujoldžić glavni tajnik Organizacijskog i Znanstvenog odbora, dok su neki članovi Hrvatskog antropološkog društva, S. Turek, M. Čubrilo Turek, D. Božičević i suradnice današnjeg Instituta za antropologiju, B. Janićijević, J. Miličić, N. Smolej Narančić, D. Šimić, S. M. Špoljar-Vržina, te naše izuzetne su-

radnice iz SAD-a L. A. Bennett i M. Lethbridge-Čejku, bile članovi Organizacijskog odbora.

S obzirom na činjenicu da je kongres okupio **više od 3.500 aktivnih sudionika iz 104 zemlje, unutar 127 znanstvenih simpozija grupiranih** u 27 specifičnih tematskih cjelina antropologije i etnologije, potvrdio je poziciju antropologije (kao znanstvene discipline sa svojom *differentia specifica*) i etnologije u Hrvatskoj.

Prikaz predmetnosti održanih predavanja na kongresu dajemo u preslikanom Programu skupa, **Abstracts of the 12th International Congress of the Anthropological and Ethnological Sciences (Collegium Antropologicum, 12, Supplement 2, 1988: i-vi)**.

1. Anthropology and archaeology

- 1.1. Symposium: Anthropology and Archaeology of the Near and Middle East
- 1.2. Symposium: Methods and Theory in Ethno-Archaeological Research or Practice
- 1.3. Symposium: Processes of Neolithisation in the Mediterranean and Europe

2. Anthropology and development

- 2.1. Symposium: Cultural Dimensions of International Joint Ventures: Cross-Cultural Perspectives on Formal Organizations
- 2.2. Symposium: Quality of Educational Opportunity in the Context of Development: The Third World Scenario
- 2.3. Symposium: Folklore, Culture and Development
- 2.4. Symposium: Future of Self Management – Technological Development, Human Needs and Future of Higher Education
- 2.5. Symposium: Mediterranean Societies: Tradition and Change

3. Anthropology of food – nutrition

- 3.1. Symposium: Anthropology of Food Safety: Issues, Approaches and Strategies
- 3.2. Symposium: Cultural and Physiological Aspects of Fatness and Obesity
- 3.3. Symposium: Diet, Pathology and Demography – The History of Their Interrelation
- 3.4. Symposium: Tradition and Food

4. Anthropology and history

- 4.1. Symposium: Cultural Anthropology and Social History
- 4.2. Symposium: The Life History Approach: A Challenge for Anthropology

5. Anthropology and law

- 5.1. Symposium: Group Rights at the Close of the Twentieth Century: Strategies for Assisting the Fourth World
- 5.2. Symposium: Legal Pluralism in Industrial Societies
- 5.3. Symposium: The Socio-Legal Position of Women in Changing Society

6. Anthropology and peace

- 6.1. Symposium: Peace and Peacemaking in Anthropological Perspective
- 6.2. Symposium: The Anthropology of War and Peace: Conflict, Diplomacy, and the Global System (In Honour of E. Adamson Hoebel)

7. Anthropology of children

- 7.1. Symposium: Anthropology of Children
- 7.2. Symposium: Child Creativity

8. Anthropology of women

- 8.1. Symposium: Current Issues in the Anthropology of Gender
- 8.2. Symposium: Female Headed/Female Supported Households: Cross-Cultural Comparisons
- 8.3. Symposium: Revivalism and Fundamentalism – Religious, Ethnic and National Movements
- 8.4. Symposium: Women in Africa and Europe

9. Ecology

- 9.1. Symposium: Biology and Culture
- 9.2. Symposium: Deculturation and Survival Among Southeast Asian Negritos: What can be Done?
- 9.3. Symposium: Ecology and Ideology: The Romance of Nature
- 9.4. Symposium: Emerging Issues of Common property Resource Use
- 9.5. Symposium: Evolutionary Ecology and the Human Condition

- 9.6. Symposium: Forest, Forest Dwellers and Forest Development: Economic Gain vs. Environmental Loss
- 9.7. Symposium: Habitation and Environment
- 9.8. Symposium: Health, Culture and Environment
- 9.9. Symposium: Human Environment: Past, Present and Future
- 9.10. Symposium: Hunter-Gatherers and Outsiders: Patterns or Reaction
- 9.11. Symposium: Man, Environment and Development in African Wetlands

10. Economic anthropology – political economy, government

- 10.1. Symposium: Early State Economics
- 10.2. Symposium: Economic Development and Social Change
- 10.3. Symposium: Integrating Anthropological and Radical Political Economic Approaches in the Study of World Economic Development
- 10.4. Symposium: Management Anthropology: An International Perspective
- 10.5. Symposium: Marxist Approaches to the Process of State Formation
- 10.6. Symposium: Population Involuntary Resettlement Process: Theory, Policy and Application
- 10.7. Symposium: Power Symbolism and Political Culture
- 10.8. Symposium: Standardizing Measurement for Studies of Agrarian Systems

11. Ergonomics

- 11.1. Symposium: Anthropology and Ergomechanics
- 11.2. Symposium: Effects of Postural Stress on Man and Productivity
- 11.3. Symposium: Human Performances Under Environmental Stress

12. Ethnicity

- 12.1. Symposium: Americans Abroad: Ethnic Boundaries and Identities
- 12.2. Symposium: Contemporary Ethnic Processes
- 12.3. Symposium: East Meets West: Immigrant Family in North America and Europe
- 12.4. Symposium: Enclaves of Russian Old Ritualists in Europe and America: Ethnographic and Linguistic Aspects
- 12.5. Symposium: Ethnicity and Ethnic Groups in China and Asia
- 12.6. Symposium: Political Economy of the American Indians
- 12.7. Symposium: Problems of Ethnic Terminology
- 12.8. Symposium: Tradition and Ethnic Identity: Ethnic Identity and Multiculturalism

13. Folklore

- 13.1. Symposium: Anthropology and Literature
- 13.2. Symposium: Cross-Cultural Studies of Humour
- 13.3. Symposium: Folk Sport Games
- 13.4. Symposium: Folklore and the Historical Process
- 13.5. Symposium: Music Archaeology – Ethno-Organology – Physical Anthropology: Necessity of Interdisciplinary Research on Traditional Instruments as an Indicator of Continuity of Cultural and Ethnic Identity

14. Human aging processes

- 14.1. Symposium: Anthropological Contributions to Reproductive Health
- 14.2. Symposium: Biology of Aging
- 14.3. Symposium: Cultural Context and Aging
- 14.4. Symposium: Social Support, Life Cycle and Aging

15. Human biology

- 15.1. Symposium: Current Topics in Biological Anthropology in Yugoslavia
- 15.2. Symposium: Dental Anthropology and its Application
- 15.3. Symposium: Growth and Physical Performance Under Various Environmental Conditions
- 15.4. Symposium: Human Morphological Variation
- 15.5. Symposium: Longitudinal Models in the Study of Growth and Development
- 15.6. Symposium: Secular trend in Human Growth and Development
- 15.7. Symposium: Skeletal and Forensic Biology
- 15.8. Symposium: Trends in Dermatoglyphic Research

16. Information sciences and anthropology

- 16.1. Workshop: Computer Application and program Development in Anthropology

17. Linguistics

- 17.1. Symposium: Applied Linguistic and Education
- 17.2. Symposium: Languages in Contact
- 17.3. Symposium: Syntactic Iconicity

18. Medical anthropology

- 18.1. Symposium: Alcohol Control Policies: Cultural and Historical Approaches
- 18.2. Symposium: Anthropological Methodologies for the Evaluation and Improvement of Programmes of Nutrition and Primary Health Care
- 18.3. Symposium: Anthropology and Clinical Medical Practice
- 18.4. Symposium: Anthropology and Epidemiology
- 18.5. Symposium: Anthropology and Health in the Arctic and Subarctic: Status and Prospects
- 18.6. Symposium: Anthropology and International Aids Research

- 18.7. Symposium: Anthropology and Occupational Health
- 18.8. Symposium: Changes in Health Needs and Morbidity Patterns of School Children and Adolescents Due to Variations in Growth in Different Societies
- 18.9. Symposium: Prenatal Anthropology
- 18.10. Symposium: The Anthropology of Nursing

19. Methodology, education, application

- 19.1. Symposium: An Anthropology of Anthropology: Cross-Cultural Approaches to the Organisation of Anthropological Knowledge and Inquiry
- 19.2. Symposium: Between Semantics and Rationality
- 19.3. Symposium: Cross-Cultural Perspectives on Native Anthropology
- 19.4. Symposium: Current Methodologies – Application to Forensic and Archaeological Human Skeletal Material
- 19.5. Symposium: Directions of Anthropology within Korea and among Overseas Koreanists
- 19.6. Symposium: Multivariate Analysis in Physical Anthropology
- 19.7. Symposium: Third World Anthropology: Education, Research and Application
- 19.8. Symposium: Transcultural Description and Ethnographic Veracity

20. Museology

- 20.1. Symposium: Ethnology and Architecture
- 20.2. Symposium: Strategies of Survival and Cultural Preservations in Museological Anthropology

21. Nomadic/pastoral peoples

- 21.1. Symposium: Archaeological, Historic and Ethnographic Perspective on Transhumant Pastoralism in Southern and Alpine Europe, or Where Have All the Herders Gone
- 21.2. Symposium: Nomads Facing Future

22. Paleoanthropology

- 22.1. Symposium: Homo Erectus and the Origin of Homo Sapiens
- 22.2. Symposium: Homo Sapiens Evolution
- 22.3. Symposium: Human Paleopathology: Current Status and Future Directions
- 22.4. Symposium: Modifications of Fossil Human Bones: Current Status of Facts and Interpretations
- 22.5. Symposium: Something Old, Something New: Perspectives on the Krapina Neanderthals

23. Population structure

- 23.1. Symposium: Genetics and Population Structure
- 23.2. Symposium: Multidisciplinary Research on Isolates

24. Pshychological anthropology

- 24.1. Symposium: Anthropology and Psychoanalysis
- 24.2. Symposium: Nonverbal Communication: New Research and Academic Perspectives in Anthropology
- 24.3. Symposium: Visitational Dreams in Transcultural Context

25. Religion

- 25.1. Symposium: Anthropology of Buddhism, Ahimsa and World Peace
- 25.2. Symposlum: Functional Perspectives on the Christian Church in Developing Communities
- 25.3. Symposium: Religious Movements in Societal Context
- 25.4. Symposium: Shamanism: Past and Present
- 25.5. Symposium: Social Anthropology of Pilgrimage

26. Urban anthropology

- 26.1. Symposium: City in Socialist Society – Commission on Urban Anthropology
- 26.2. Symposium: Extra Legal but Organised Urban Occupations: A Sub-culture or a Creation of the Socio-economic Structure
- 26.3. Symposium: Urban Anthropology – Commission on Urban Anthropology

27. Visual anthropology

- 27.1. Symposium: Visual Research Strategies – Visual Anthropology in the 80's.

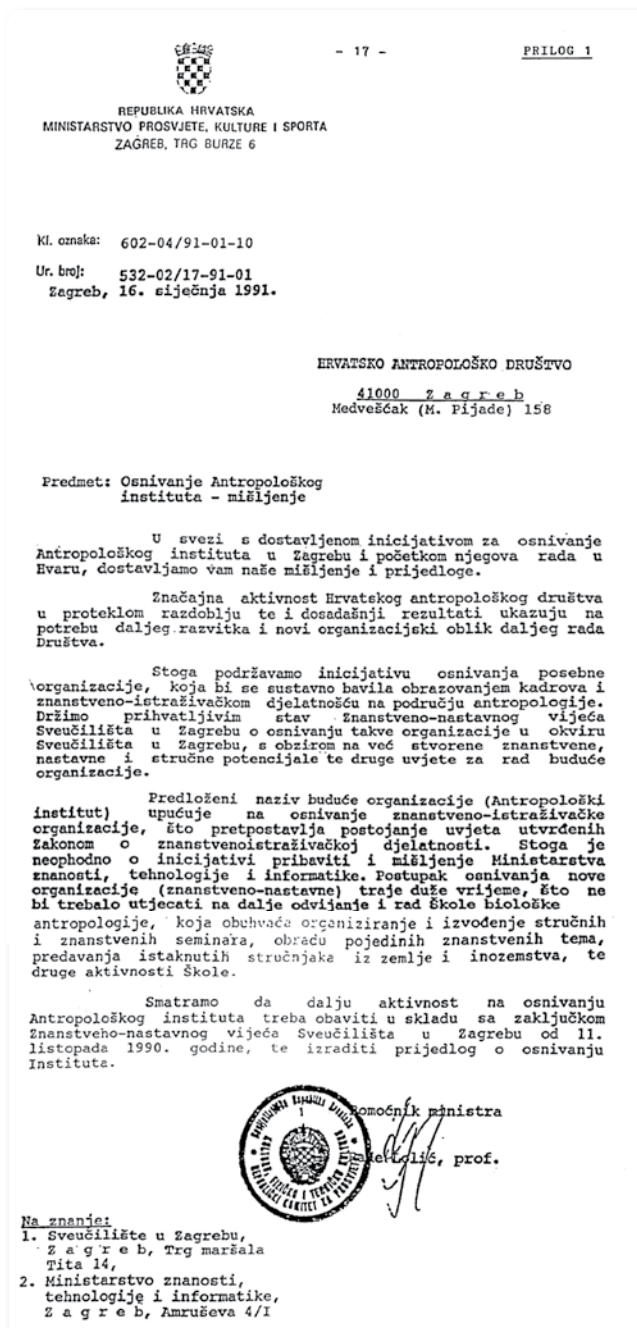
Tijekom **12. Međunarodnog kongresa antropoloških i etnoloških znanosti u Zagrebu** (*12th International Congress of Anthropological and Ethnological Sciences*, Zagreb, 1988) postalo je jasno kako antropologiju moramo u Hrvatskoj razvijati u cilju jače institucionalizacije te studentima pružiti mogućnosti ozbiljne izobrazbe iz njezinih predmetnosti. Tijekom kongresa 1988. godine *P. Rudan* izabran je za potpredsjednika **Međunarodne unije antropoloških i etnoloških znanosti (International Union of Anthropological and Ethnological Sciences – IUAES)** za razdoblje od 1988. do 1998. godine, a unutar Međunarodne unije osnovano je međunarodno znanstveno udruženje pod nazivom **Komisija za medicinsku antropologiju i epidemiologiju (Commission on Medical Anthropology and Epidemiology)**, kojoj je predsjednik bio *P. Rudan*, a *A. Sujoldžić* tajnica, dok su danas na tim funkcijama *S. Missoni* i *M. Jarec*.

Održani svjetski kongres antropoloških i etnoloških znanosti u Zagrebu dao je zamah daljnjim aktivnostima antropologa kako bi se osnovao neovisan znanstveni Institut za antropologiju Sveučilišta u Zagrebu.

Početak 1990-ih Biskupski ordinarijat Hvara (msgr. Slobodan Štambuk, biskup i msgr. Josip Šantić, generalni vikar) ponudio je biskupsku zgradu na središnjem gradskom trgu grada Hvara (Trg Sv. Stjepana) na korištenje Institutu kao sjedište budućeg dislociranog dijela Instituta, koji bi pod imenom **International Institute for Advanced Studies in Anthropology – Hvar (Međunarodni institut za napredne antropološke studije – Hvar)** funkcionirao kao sjedište međunarodnih znanstveno-obrazovnih susreta s različitim temama vezanim uz antropologiju kao prirodnu, medicinsku, društvenu i humanističku znanost i bio mjesto okupljanja antropologa i stručnjaka srodnih znanstvenih disciplina iz zemlje i svijeta.

Zaključkom Znanstveno-nastavnog vijeća Sveučilišta u Zagrebu od 11. listopada 1990. godine upućen je pismeni upit članicama Sveučilišta da se izjasne o potrebi osnivanja **Instituta za antropologiju Sveučilišta u Zagrebu**, s napomenom da će se – ako izostane pismeni odgovor – smatrati kako su suglasne s inicijativom za osnivanje Instituta.

Istodobno je pozitivno mišljenje o osnivanju Instituta za antropologiju Sveučilišta u Zagrebu i njegova dislocirana dijela u gradu Hvaru prvo dalo **Ministarstvo prosvjete, kulture i športa Republike Hrvatske** (dana **16. siječnja 1991. godine**).

Slika 8

Mišljenje o osnivanju Instituta za antropologiju Sveučilišta u Zagrebu i njegova dislocirana dijela u gradu Hvaru (Ministarstvo prosvjete, kulture i športa Republike Hrvatske, 16. siječnja 1991. godine).

Kronološkim redom pozitivno su mišljenje o osnivanju **Instituta za antropologiju Sveučilišta u Zagrebu** dale sljedeće članice Sveučilišta u Zagrebu:

1. Imunološki zavod (18. 1. 1991.)
2. Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada Sveučilišta u Zagrebu (21. 1. 1991.)
3. Grafički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (24. 1. 1991.)
4. Fakultet za fizičku kulturu Sveučilišta u Zagrebu (25. 1. 1991.)
5. Poljoprivredni institut – Križevci (25. 1. 1991.)
6. Farmaceutsko-biokemijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (30. 1. 1991.)
7. Institut za razvoj i međunarodne odnose (30. 1. 1991.)
8. Fakultet političkih nauka Sveučilišta u Zagrebu (5. 2. 1991.)
9. Fakultet građevinskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu (6. 2. 1991.)
10. Fakultet za defektologiju Sveučilišta u Zagrebu (8. 2. 1991.)
11. Tehnološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu (13. 2. 1991.)
12. Fakultet poljoprivrednih znanosti Sveučilišta u Zagrebu (26. 2. 1991.)
13. Fakultet prometnih znanosti Sveučilišta u Zagrebu (6. 3. 1991.)
14. Prehrambeno-biotehnoški fakultet Sveučilišta u Zagrebu (18. 4. 1991.)
15. Veterinarski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (19. 4. 1991.)
16. Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (22. 4. 1991.)
17. Fakultet strojarstva i brodogradnje Sveučilišta u Zagrebu (24. 4. 1991.)
18. Prirodoslovno matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (29. 4. 1991.)
19. Ekonomski institut (3. 5. 1991.)
20. Institut za fiziku Sveučilišta u Zagrebu (7. 5. 1991.)
21. Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu (15. 5. 1991.)
22. Šumarski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (20. 5. 1991.)
23. Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu (20. 5. 1991.)
24. Institut za povijesne znanosti Sveučilišta u Zagrebu (21. 5. 1991.)
25. Institut za migracije i narodnosti Sveučilišta u Zagrebu (22. 5. 1991.)
26. Nacionalna i sveučilišna biblioteka (22. 5. 1991.)
27. Sveučilišni računski centar – SRCE (23. 5. 1991.)
28. Institut “Ruđer Bošković” (27. 5. 1991.)
29. Fakultet organizacije i informatike, Varaždin Sveučilišta u Zagrebu (27. 5. 1991.)
30. Stomatološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu (28. 5. 1991.)
31. Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (4. 7. 1991.)
32. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (10. 7. 1991.)

Pozitivno su pismeno odgovorile 32 od ukupno 44 članice Sveučilišta. Potom dolazi jedan od ključnih trenutaka u razvoju antropologije u Hrvatskoj. To je bila **Odluka Savjeta Instituta za medicinska istraživanja i medicinu rada Sveučilišta u Zagrebu (IMI)**, donesena na prijedlog akademika M. Šarića **dana 27. rujna 1991. godine**, o “(...) osnivanju **Instituta za antropologiju Sveučilišta u Zagrebu** kao samostalne znanstveno-istraživačke organizacije, iz dijela dosadašnjeg Instituta (IMI-ja), i to Sektora za antropologiju”.

Znanstveno-istraživački rad na području antropologije u okviru Instituta za medicinska istraživanja i medicinu rada Sveučilišta u Zagrebu rezultirao je u posljednjih sedamnaest godina: osnivanjem "Sekcije za biološku antropologiju" Hrvatskog liječničkog zbora, "Hrvatskog antropološkog društva", časopisa "Collegium Antropologicum", "Antropološke biblioteke", organiziranjem znanstveno-radnih međunarodnih skupova "School of Biological Anthropology" i "Anthropology and Health", osnivanjem u Zagrebu međunarodnog znanstvenog društva "European Anthropological Association", organiziranjem međunarodnih znanstvenih skupova "1st Congress of European Anthropologists" i "12th International Congress of Anthropological and Ethnological Sciences" te brojnih drugih znanstvenih, nastavnih i stručnih djelatnosti na području antropološke znanosti. Smatrajući kako su u potpunosti sazreli uvjeti - unutar Instituta za medicinska istraživanja i medicinu rada Sveučilišta u Zagrebu - da se znanstveno-istraživačka djelatnost na području antropologije osamostali, a u cilju još većeg i značajnijeg djelovanja na području cijele Republike Hrvatske te da se razvija u okvirima samostalne znanstveno-istraživačke institucije, Savjet Instituta za medicinska istraživanja i medicinu rada Sveučilišta u Zagrebu, na temelju članka 100. Zakona o istraživačkoj djelatnosti i članka 69. stavka 1. Statuta Instituta donosi

O D L U K U

o osnivanju znanstveno-istraživačke organizacije pod nazivom:

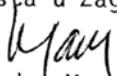
I N S T I T U T   Z A   A N T R O P O L O G I J U

čiji je primarni cilj provodjenje znanstveno-istraživačkog rada iz antropologije.

U prilogu ove Odluke donosimo: Akt o osnivanju Instituta za antropologiju.

U Zagrebu, dana 27. rujna 1991. godine

Direktor
Instituta za medicinska istraživanja
i medicinu rada Sveučilišta u Zagrebu

Prof.dr. Marko Šarić

Predsjednik Savjeta
Instituta za medicinska istraživanja
i medicinu rada Sveučilišta u Zagrebu

Mr.sc. Nataša Kalinić

Slika 9

Odluka Savjeta Instituta za medicinska istraživanja i medicinu rada Sveučilišta u Zagrebu (IMI), donesena dana 27. rujna 1991. godine, o: (...) osnivanju Instituta za antropologiju Sveučilišta u Zagrebu kao samostalne znanstveno-istraživačke organizacije, iz dijela dosadašnjeg Instituta (IMI-ja), i to Sektora za antropologiju.

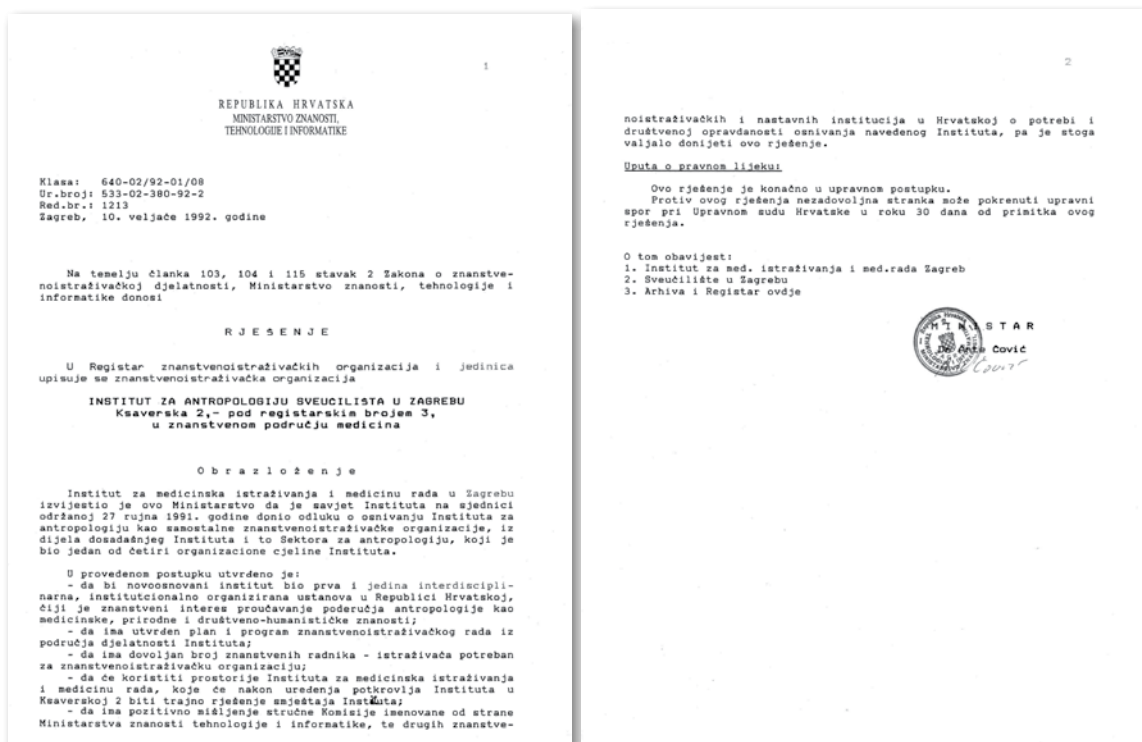

Nakon međunarodnog priznanja Republike Hrvatske **Rješenjem Ministarstva znanosti, tehnologije i informatike Republike Hrvatske (od 10. veljače 1992. godine)** osnovan je **Institut za antropologiju Sveučilišta u Zagrebu** kao javni institut Ministarstva znanosti, tehnologije i informatike Republike Hrvatske i upisan je u Registar znanstvenoistraživačkih organizacija i jedinica.

Pavao Rudan izabran je za v.d. ravnatelja Instituta i potom ravnatelja, a Veljko Jovanović za predsjednika Znanstvenog vijeća. U Institutu su ustrojeni sljedeći odjeli unutar kojih se odvijao znanstveni rad: **Odjel za antropološku biometriju** (voditeljica N. Smolej Narančić), **Odjel za antropološku lingvistiku i sociokulturna istraživanja** (voditeljica A. Sujoldžić), **Odjel za ekologiju čovjeka** (voditeljica J. Miličić), **Odjel za medicinsku antropologiju** (voditeljica S. M. Špoljar-Vržina), **Odjel za matematičko modeliranje i biostatistiku** (vo-

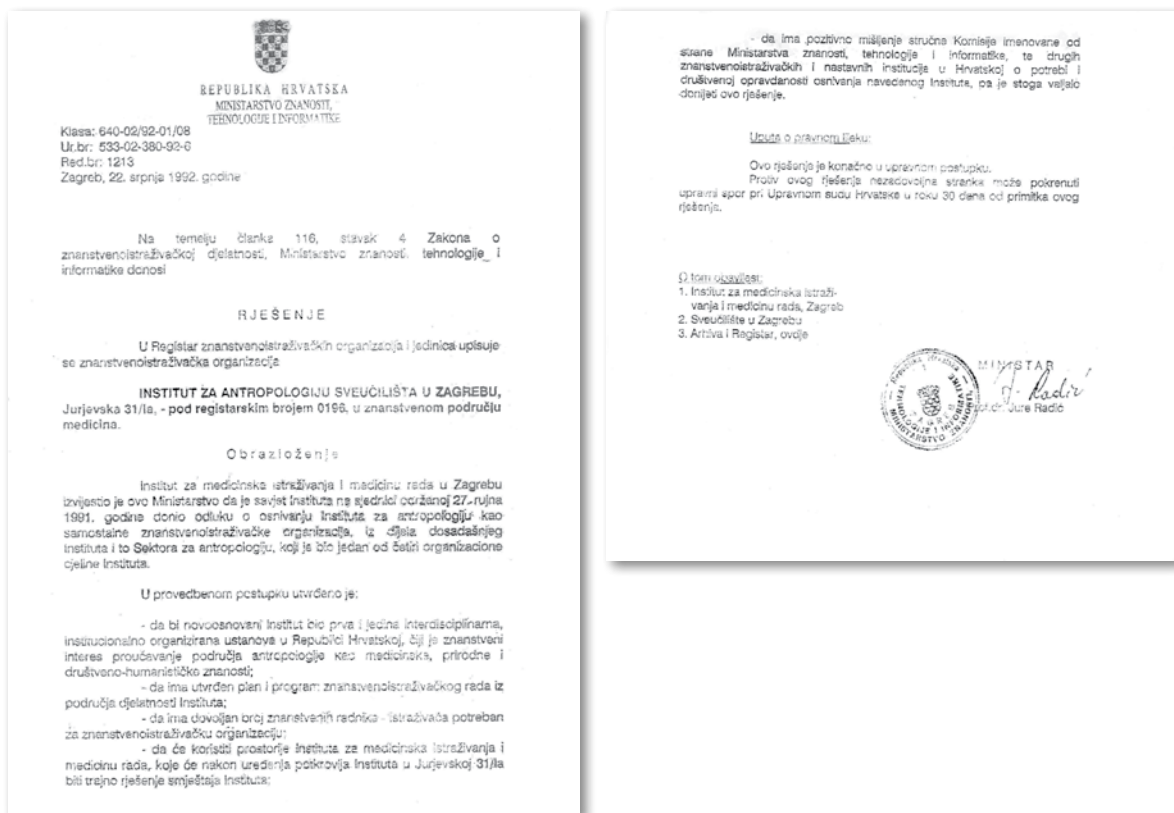
ditelj V. Jovanović), **Odjel za populacijsku genetiku** (voditeljica B. Janičijević) i **Odjel za antropološku arheologiju** (voditelj S. Forenbaher). Osim toga, Institut je imao **Informacijsko-dokumentacijsku službu** (voditelj L. Szivovicza) i **Administrativnu službu** (tajnik Instituta N. Ivančević i voditeljica računovodstva M. Jurić). **Knjižnica Instituta** (voditeljica B. Maver), osim knjiga i časopisa koji se nabavljaju sredstvima Ministarstva znanosti i tehnologije te časopisa koje Institut dobiva u razmjeni za *Collegium Antropologicum*, sadrži i građu koju su Institutu donirali: Franjo Ivaniček i Georgina Pilarić (Hrvatska), zatim John Weiner, Geoffrey Harrison i Derek F. Roberts (Velika Britanija), Paul T. Baker, Ralph M. Garruto i nobelovac Carlton D. Gajdusek (SAD).

Međutim **Rješenjem Ministarstva znanosti Republike Hrvatske (od 1. ožujka 1993. godine)** briše se dosadašnji naziv znanstvenoistraživačke organizacije koji glasi **Insti-**

Slika 10

Rješenje Ministarstva znanosti, tehnologije i informatike Republike Hrvatske (od 10. veljače 1992. godine) kojim je osnovan je Institut za antropologiju Sveučilišta u Zagrebu kao javni institut Ministarstva znanosti, tehnologije i informatike Republike Hrvatske.

Slika 11

Novoosnovani Institut za antropologiju Sveučilišta u Zagrebu upisan je u Registar znanstvenoistraživačkih organizacija i jedinica (22. srpnja 1992. godine).

ut za antropologiju Sveučilišta u Zagrebu temeljem dopisa Sveučilišta u Zagrebu (rektor Sveučilišta M. Šunjić) i upisuje se novi naziv znanstvenoistraživačke organizacije **Institut za antropologiju, Zagreb**.

Godine 1998. u vrijeme održavanja 4. međunarodnog kongresa fiziološke antropologije (**4th International Congress on Physiological Anthropology**) osnovana je u Zagrebu međunarodna znanstvena udruga **International Society of Physiological Anthropology (ISPA)**.

Uključivanje Instituta za antropologiju u izvođenje nastave na pojedinim fakultetima Sveučilišta u Zagrebu (**Prirodoslovno-matematičkom fakultetu, Medicinskom fakultetu**) unaprijedilo je znanje studenata iz predmetnosti koje do tada nisu bile dovoljno zastupljene, no **potpisom Ugovora o suradnji Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Instituta za antropologiju (dana 17. rujna 2001. godine)** kada je de-

kan bio N. Budak, počelo je zajedničko provođenje sveučilišnog dodiplomskog studija antropologije na Sveučilištu u Zagrebu kao **prvog kompletnog studija antropologije u Republici Hrvatskoj**.

Godine 2011. vodstvo Instituta za antropologiju preuzima u svojstvu ravnatelja **Saša Missoni**.

Mišljenja smo kako je potrebno rekapitulirati povijesni slijed kako bi ostao zapisan trag o našem djelovanju, stoga kronološki navodimo neka od uistinu značajnih povijesnih događanja u osnivanju antropologije u Hrvatskoj:

- 1967. – **Laboratorij za antropologiju** – Zavod za anatomiju “Drago Perović”, Medicinski fakultet, Sveučilište u Zagrebu (voditelj: P. Rudan)
- 1974. – **Društvo za medicinsku antropologiju Hrvatskog liječničkog zbora** (zahvaljujući **akademiku M. Šariću**)

- 1975. – *1st School of Biological Anthropology*, Zagreb, “*General Topics in Anthropology*” (do 2017. održana 43 znanstveno-nastavna skupa)
- 1975. – *Antropologijska biblioteka* (tiskano 13 knjiga “*Praktikum biološke antropologije*”, do danas i niz drugih naslova)
- 1976. – *European Anthropological Association*, osnovano u Zagrebu, 6. listopada 1976.
- 1977. – *Hrvatsko antropološko društvo*, Zagreb
- 1977. – *First Congress of European Anthropologists - 1st EAA Congress*, Zagreb, 1. – 3. rujna 1977.
- 1977. – *Collegium Antropologicum*, Hrvatsko antropološko društvo, Zagreb
- 1978. – Kolegij “*Biološka antropologija*”, Biološki odsjek Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (zahvaljujući akademiku **A. Kaštelanu**)
- 1984. – *Anthropology and Health Conference*, IUC Dubrovnik “*Biological and Sociocultural Contributions*” (35 znanstveno-nastavna skupa do danas)
- 1986. – *Sektor za antropologiju*, Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada Sveučilišta u Zagrebu (zahvaljujući akademiku **M. Šariću**)
- 1988. – *12th IUAES World Congress - International Union of Anthropological and Ethnological Sciences*, Zagreb (više od 3.500 sudionika)
- 1988. – *Commission on Medical Anthropology and Epidemiology* – IUAES – International Union of Anthropological and Ethnological Sciences, Zagreb
- 1990. – Ministarstvo znanosti i tehnologije **zatražilo od sastavnica Sveučilišta u Zagrebu mišljenje** o potrebi osnivanja Instituta za antropologiju
- 1991. – **Pozitivno mišljenje 32 znanstvena vijeća fakulteta i znanstvenih instituta Sveučilišta u Zagrebu o potrebi osnivanja Instituta za antropologiju Sveučilišta u Zagrebu**
- 1991. – Znanstveno vijeće Instituta za medicinska istraživanja i medicinu rada donosi **Odluku o osnivanju Instituta za antropologiju** Sveučilišta u Zagrebu
- 1991. – **Pismo antropolozima i etnologima svijeta za pružanje moralne i intelektualne podrške Republici Hrvatskoj** (podršku pružile tisuće antropologa)
- 1992. – *Institut za antropologiju Sveučilišta u Zagrebu*, Prvi znanstveni Institut osnovan nakon međunarodnog priznanja Republike Hrvatske, Zagreb
- 1998. – *4th International Congress on Physiological Anthropology*, Zagreb
- 1998. – *International Society of Physiological Anthropology (ISPA)*, osnovano u Zagrebu, 8. rujna 1998.
- 1998. – *4th International Scientific Conference “Network of Ethnological Monitoring and Early Warning Conflict – EAWARN”*, Hvar
- 2000. – Predavanja: “*Uvod u antropologiju*” i “*Suvremene antropološke teorije*”, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
- 2001. – **Studij antropologije**, Katedra za antropologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (zahvaljujući dekanu **prof. dr. sc. N. Budaku**)
- 2001. – *Anthropological History of the Croatian Adriatic Area*, Kyushu and Zagreb University, Hvar-Zagreb
- 2002. – *13th EAA Congress* (European Anthropological Association) “*A Quarter Century of the European Anthropological Association (EAA) - Reflections and Perspectives*”, Zagreb
- 2009. – *Neanderthal Consortium Meeting* (Max Planck Institute for Evolutionary Anthropology, **akademik Svante Pääbo**), Dubrovnik
- 2010. – *1st LINEE Conference* (Languages in Network of European Excellence – LINEE) “*New Challenges for Multilingualism in Europe*”, Dubrovnik

- 2010. – Osnivanje **Zavoda za biološku antropologiju** Medicinskog fakulteta Osijek, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku (predstojnik Zavoda: P. Rudan)
- 2011. – **Archaic Genetics Hominin Meeting** (Max Planck Institute for Evolutionary Anthropology, akademik Svante Pääbo), Opatija
- 2012. – **2nd LINEE Conference** (Languages in Network of European Excellence – LINEE) **“Multilingualism in the Public Sphere”**, Dubrovnik
- 2012. – **Znanstveno vijeće za antropologijska istraživanja Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti**
- 2013. – **8th ISABS** (International Society of Applied Biological Sciences) **“Conference on Forensic, Anthropologic and Medical Genetics and Mayo Clinic Lectures in Translational Medicine”**, (suorganizacija – Institut za antropologiju), Split
- 2014. – **3rd LINEE Conference** (Languages in Network of European Excellence – LINEE) **“Linguistic and Cultural Diversity in Space and Time & PhD Training Workshop in Multilingualism”**, Dubrovnik
- 2015. – **9th ISABS** (International Society of Applied Biological Sciences) **“Conference on Forensic and Anthropologic Genetics and Mayo Clinic Lectures in Individualized Medicine”** (suorganizacija – Institut za antropologiju), Bol na Braču
- 2015. – International Conference **“Anthropology and Tourism: Improving the Competencies in Cultural Tourism”**, Zagreb (suorganizacija – Institut za antropologiju)
- 2016. – **IUAES Inter-Congress** (International Union of Anthropological and Ethnological Sciences) **“World Anthropologies and Privatization of Knowledge: Engaging Anthropology in Public”**, Dubrovnik
- 2016. – **20th EAA Congress** (European Anthropological Association), **“European Anthropology in a Changing World: From Culture to Global Biology”**, Zagreb
- 2017. – **10th ISABS** (International Society of Applied Biological Sciences) **“Conference on Forensic and Anthropologic Genetics and Mayo Clinic Lectures in Individualized Medicine”** (suorganizacija – Institut za antropologiju), Dubrovnik
- 2017. – **43rd School of Biological Anthropology Dr. Hubert Maver: “New Horizons in Anthropology”**, Zagreb.

Slika 12

U prostorima novoosnovanog Instituta za antropologiju u Jurjevskoj ulici broj 31/1a (slijeva nadesno: Nina Smolej Narančić, Siniša Špan, Pavao Rudan, Branka Janićijević, Sanja Marina Špoljar Vržina, Jasna Miličić, Anita Sujodžić, Angela Poletti).

Slika 13

U podrumu Instituta u vrijeme zračne uzbune 1992. godine s otisnutim brojem časopisa *Collegium Anthropologicum* (slijeva nadesno: Nedeljko Ivančević, Siniša Špan, Josip Perinić, Ana Marković, Lajos Szivoczsa, Branka Janićijević, Pavao Rudan, Anita Sujoldžić).

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO ZNANOSTI
41000 Zagreb, Strossmayerov trg 4
Tel: (041) 434-037

Klasa: 640-02/92-01/08
Ur.broj: 533-02-380-92-7
Red.broj: 1213
Zagreb, 1. ožujka 1993.

Na temelju članka 119. stavak 3. Zakona o znanstvenoistraživačkoj djelatnosti, Ministarstvo znanosti donosi

R J E Š E N J E

U Registru znanstvenoistraživačkih organizacija i jedinica upisuje se ova promjena:

- briše se dosadašnji naziv znanstvenoistraživačke organizacije koji glasi:
INSTITUT ZA ANTROPOLOGIJU SVEUČILIŠTA U ZAGREBU, Jurjevska 31/Ia, - pod registarskim brojem 0196.
- a upisuje se novi naziv znanstvenoistraživačke organizacije
INSTITUT ZA ANTROPOLOGIJU, ZAGREB, Jurjevska 31/Ia, - pod registarskim brojem 0196, u znanstvenom području medicina.

O b r a z l o ž e n j e

Sveučilište u Zagrebu je dopisom broj 01-213/1 od 12. veljače 1993. godine izvijestilo ovo Ministarstvo da Institut za antropologiju nije članica Sveučilišta u Zagrebu, stoga navedena znanstvena institucija ne može u svojoj tvrtki koristiti pripadnost Sveučilištu, pa je glede navedene činjenice bilo potrebno brisati oznaku Sveučilišta iz tvrtke Instituta za antropologiju.

Ovim Rješenjem stavlja se van snage Rješenje broj: klasa: 640-02/92-01/08, ur.broj: 533-02-380-92-6, red.broj: 1213 od 22. srpnja 1992. godine izdato od Ministarstva znanosti, tehnologije i informatike.

Pouka o pravnom lijeku:

Ovo rješenje je konačno u upravnom postupku.

Protiv ovog rješenja nezadovoljna stranka može pokrenuti upravni spor kod Upravnog suda Hrvatske u roku od 30 dana od primitka ovog rješenja.

O tome izvješće:

1. Institut za antropologiju, Zagreb
2. Sveučilište u Zagrebu
3. Arhiva, ovdje

MINISTAR

Prof. dr. Branko Jeren

41000 ZAGREB, Strossmayerov trg 4 • Tel: (041) 434-037 • Fax (041) 429-543

Slika 14

Rješenje povodom dopisa Sveučilišta u Zagrebu (rektor Marijan Šunjić) kako Institut za antropologiju Sveučilišta u Zagrebu "ne može u svojoj tvrtki koristiti pripadnost Sveučilištu".

REPUBLIKA HRVATSKA
 MINISTARSTVO ZNANOSTI
 41000 Zagreb, Strossmayerov trg 4
 Tel. (011) 4344037

Klasa: 640-02/92-01/08
 Ur.broj: 533-02-380-92-8
 Red.broj: 1213
 Zagreb, 1. ožujka 1993.

Na temelju članka 116., stavak 4. Zakona o znanstvenoistraživačkoj djelatnosti, Ministarstvo znanosti donosi

R J E Š E N J E

U Registar znanstvenoistraživačkih organizacija i jedinica upisuje se znanstvenoistraživačka organizacija

**INSTITUT ZA ANTROPOLOGIJU ZAGREB, Jurjevska 31/1a,
 pod registarskim brojem 0196, u znanstvenom području
 medicina.**

O b r a z l o ž e n j e

Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada u Zagrebu izvijestio je ovo Ministarstvo da je Savjet Instituta na sjednici održanoj 27. rujna 1991. godine donio odluku o osnivanju Instituta za antropologiju kao samostalne znanstvenoistraživačke organizacije, iz dijela dosadašnjeg Instituta i to Sektora za antropologiju, koji je bio jedan od četiri organizacione cjeline Instituta.

U provedbenom postupku utvrđeno je:

- da bi novoosnovani institut bio prva i jedina interdisciplinarna, institucionalno organizirana ustanova u Republici Hrvatskoj, čiji je znanstveni interes proučavanje područja antropologije kao medicinske, prirodne i društveno-humanističke znanosti;
- da ima utvrđen plan i program znanstvenoistraživačkog rada iz područja djelatnosti Instituta;
- da ima dovoljan broj znanstvenih radnika - istraživača potreban za znanstvenoistraživačku organizaciju;
- da ima pozitivno mišljenje Stručne komisije imenovane od strane Ministarstva znanosti, te drugih znanstvenoistraživačkih i nastavnih institucija u Hrvatskoj o potrebi i društvenoj opravdanosti osnivanja navedenog Instituta, pa je stoga valjalo donijeti ovo rješenje.

Ovim Rješenjem stavlja se van snage Rješenje broj: klasa: 640-02/92-01/08, ur.broj: 533-02-380-92-6, red.br. 1213 od 22. srpnja 1992. godine izdato od Ministarstva znanosti, tehnologije i informatike.

Uputa o pravnom lijeku:

Ovo rješenje je konačno u upravnom postupku.

Protiv ovog rješenja nezadovoljna stranka može pokrenuti upravni spor pri Upravnom sudu Hrvatske u roku od 30 dana od primitka ovog rješenja.

M I N I S T A R

 Prof. dr. Branko Jeren

O tome obavijest:

1. Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada, Zagreb
2. Sveučilište u Zagrebu
3. Arhiva i Registar, ovdje

Slika 15

Rješenje Ministarstva znanosti o upisu u Registar znanstvenoistraživačkih organizacija i jedinica znanstvenoistraživačke organizacije Instituta za antropologiju, Zagreb.

FILOZOFSKI FAKULTET Sveučilišta u Zagrebu, Ivana Lučića 3, koji zastupa dekan, prof. dr. sc. Neven Budak (u daljnjem tekstu: Fakultet)

i
INSTITUT ZA ANTROPOLOGIJU, Zagreb, Amruševa 8, koji zastupa ravnatelj, prof. dr. sc. Pavao Rudan (u daljnjem tekstu: Institut)

zaključili su

**S P O R A Z U M
O ZAJEDNIČKOM PROVOĐENJU
SVEUČILIŠNOG DODIPLOMSKOG STUDIJA ANTROPOLOGIJE**

I.

Strane ovoga Sporazuma konstatiraju da je studij antropologije započeo školske godine 2000/2001., odnosno danom donošenja odluke Sveučilišta u Zagrebu i Ministarstva znanosti i tehnologije Republike Hrvatske.

Fakultet i Institut sporazumni su da zajednički osnivaju i organiziraju dodiplomski dvopredmetni studij antropologije na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu.

Nositelj studija je Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, a provodi ga Katedra za antropologiju u skladu s odredbama Statuta Fakulteta.

II.

Ovim Sporazumom Fakultet i Institut utvrđuju uvjete u vezi sa zajedničkim provođenjem sveučilišnog dodiplomskog studija antropologije za stjecanje stručnog naziva diplomirani antropolog.

III.

Fakultet i Institut zajednički osiguravaju sve potrebne kadrovske, prostorne i tehničke uvjete za odvijanje studija antropologije.

IV.

Fakultet i Institut sporazumni su da će se studij antropologije odvijati prema nastavnom planu i programu studija antropologije.

Nastavni plan donosi Fakultetsko vijeće Fakulteta na prijedlog Vijeća studija.

V.

Za provedbu nastavnog programa odgovorno je zajedničko Vijeće studija koje se sastoji od svih nastavnika i znanstvenika koji sudjeluju u ostvarenju nastavnog programa.

Sjednice Vijeća studija održavat će se najmanje dva puta semestralno.

Sjednicama Vijeća studija predsjedava predstojnik Katedre.

Odluke Vijeća studija izvršne su nakon što ih usvoji Fakultetsko vijeće Filozofskog fakulteta.

Slika 16

Ugovor o suradnji Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Instituta za antropologiju (dana 17. rujna 2001. godine), dekan je bio Neven Budak. Time u akademskoj godini 2000./2001. počinje zajedničko provođenje sveučilišnog dodiplomskog studija antropologije na Sveučilištu u Zagrebu kao prvog kompletnog studija antropologije u Republici Hrvatskoj.

VI.

Strane ovog Sporazuma suglasne su da je matična ustanova Filozofski fakultet, koji je odgovoran za: izvedbu nastave, organizaciju ispitnih rokova, raspored polaganja ispita i uvjete za upis u višu godinu studija, a prema prijedlogu Vijeća studija.

Studenti se upisuju na Filozofski fakultet.

VII.

Nastava studija antropologije izvodi se na Filozofskom fakultetu, na Katedri za antropologiju.

Institut se obvezuje da će za potrebe održavanja nekih predavanja, seminara i vježbi za studij antropologije, te terensku nastavu, osigurati sve potrebne uvjete i da će se ta nastava odvijati u prostorijama Instituta.

VIII.

Ovaj Sporazum može se raskinuti u bilo koje vrijeme pod uvjetom da se ne dovede u pitanje završetak studija upisanih studenata.

IX.

Ovaj Sporazum sastavljen je u četiri (4) istovjeta primjerka od kojih svaka strana Sporazuma zadržava dva (2) primjerka.

Zagreb, 17. 09. 2001.

Broj: 01-456-3-01

INSTITUT ZA ANTROPOLOGIJU

Ravnatelj:

Prof. dr. sc. Zvonimir Budak

FILOZOFSKI FAKULTET

Dekan:

Prof. dr. sc. Neven Budak

Slika 16

Ugovor o suradnji Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Instituta za antropologiju (dana 17. rujna 2001. godine), dekan je bio Neven Budak. Time u akademskoj godini 2000./2001. počinje zajedničko provođenje sveučilišnog dodiplomskog studija antropologije na Sveučilištu u Zagrebu kao prvog kompletnog studija antropologije u Republici Hrvatskoj.

U zaključku ovog uvoda – **IZ RETROSPEKTIVE** – s pravom možemo reći: razvoj svake znanstvene discipline u nekoj sredini posljedica je niza individualnih i grupnih djelatnosti u okviru različitih znanstveno-edukacijskih institucija, odnosno, različitih stručnih i znanstvenih područja. Ni razvoj antropologije u Hrvatskoj ne bi bio moguć bez takvog angažmana mnogih pojedinaca. Ovdje spominjemo samo one koji više nisu među nama, one čiji je rad u prošleme stoljeću u različitim znanstvenim disciplinama bio temeljem suvremene antropologije u Republici Hrvatskoj i čija imena stoga trebaju ostati zabilježena: Branimir Bratanić, Božidar Finka, Milovan Gavazzi, Zvonko Grgić, Branimir Gušić, Franjo Ivaniček, Branko Kesić, Mario Kovačević, Dragutin Gorjanović Kramberger, Aleksandra Sanja Lazarević, Zdravko Lorković, Mirko Malez, Milan Meštroy, Drago Perović, Georgina Pilarić, Vera Stein Erlich, Rudi Supek, Ante Šerčer, Petar Šimunović, Nikola Škreb, Andrija Štampar, Ante Vuletić, Boris Zarnik. Svi su oni svojim višegodišnjim znanstvenim i nastavnim radom doprinijeli uz nas, današnje članove **Hrvatskog antropološkog društva, Instituta za antropologiju i Znanstvenog vijeća za antropologijska istraživanja Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti** pojmovnoj sintezi hrvatske antropologije. Stoga ovu knjigu posvećujemo i njima.

Literatura

Abstracts of the 12th International Congress of the Anthropological and Ethnological Sciences. (1988). *Collegium Antropologicum*, 12 (S2), i-vi.

Déclaration commune sur la science – Science et confiance, Paris, 27 septembre 2016 / Zajednička deklaracija o znanosti, Paris, 27. rujna 2016. – povodom proslave 350. obljetnice Francuske akademije znanosti, koju su uz predstavnike brojnih akademija znanosti iz svijeta potpisali u ime Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti predsjednik akademik Zvonko Kusić i glavni tajnik akademik Pavao Rudan (http://www.academie-sciences.fr/pdf/communiquel/science_confiance_2016.pdf)

Deset godina Instituta za antropologiju (10. veljače 1992. – 10. veljače 2001.) (2002). P. Rudan, N. Novokmet, T. Škarić-Jurić, T. Janović (ur.), Zagreb: Hrvatsko antropološko društvo, Institut za antropologiju.

Krleža, M. (1988). *Zapisi i eseji*, Sarajevo: Oslobođenje.

Rudan P. (1973). O nekim problemima suvremene biološke antropologije. *Liječnički vjesnik*. 95, 59-61.

IZ RETROSPEKTIVE – KAKO SMO
OSMISLILI I STVORILI SUVREMENU
ANTROPOLOGIJU U HRVATSKOJ | 7

**ANTROPOGENETIČKA ISTRAŽIVANJA
INSTITUTA ZA ANTROPOLOGIJU | 35**

BIOMEDICINSKA ISTRAŽIVANJA
INSTITUTA ZA ANTROPOLOGIJU | 49

PALEOANTROPOLOŠKA,
BIOARHEOLOŠKA I ARHEOLOŠKA
ISTRAŽIVANJA INSTITUTA ZA
ANTROPOLOGIJU | 75

SOCIOKULTURNA I
LINGVISTIČKOANTROPOLOŠKA
ISTRAŽIVANJA INSTITUTA ZA
ANTROPOLOGIJU | 93

NASTAVNA DJELATNOST INSTITUTA
ZA ANTROPOLOGIJU | 113

IZDAVAČKA DJELATNOST INSTITUTA
ZA ANTROPOLOGIJU I HRVATSKOG
ANTROPOLOŠKOG DRUŠTVA
(OD 1992. DO 2017. GODINE) | 123

Marijana Peričić Salihović
Branka Janićijević

Sudionici u znanstvenim istraživanjima

Antropogenetička istraživanja populacijske strukture seoskih zajednica istočnog Jadrana na razini klasičnih monogeno determiniranih svojstava (eritrocitnih i leukocitnih antigena, izoenzima te serumskih proteina) nastavila su se i dalje provoditi u Institutu za antropologiju. Bio je to logičan nastavak na već ranije započeta znanstvena istraživanja koja su se provodila u Sektoru za antropologiju Instituta za medicinska istraživanja i medicinu rada. Kao neizbježan slijed u znanstvenom pristupu antropogenetičkim istraživanjima populacijske strukture stanovništva RH ukazala se potreba za analiziranjem varijabilnosti uvođenjem novih znanstvenih metoda i to analizom DNA molekule što je tada rezultiralo osnivanjem Laboratorija za molekularnu antropogenetiku na Institutu za antropologiju. Od samog osnutka Instituta u tim istraživanjima aktivno sudjeluju akademik Pavao Rudan i prof. dr. sc. Branka Janićijević. Uz njih, danas su tu i kolege prof. dr. sc. Marijana Peričić Salihović, doc. dr. sc. Natalija Novokmet, dr. sc. Dubravka Havaš Auguštin, dr. sc. Matea Zajc Petranović, dr. sc. Željka Tomas, dr. sc. Jelena Šarac i dr. sc. Damir Marjanović koji aktivno rade na populacijskim antropogenetičkim istraživanjima, ali i genetičkim analizama drugih ciljnih populacija. Tijekom ovih 25 godina u antropogenetičkim istraživanjima sudjelovali su i kolege koji su napustili Institut te nastavili svoje karijere u drugim institucijama Tako je 1996. godine prva otišla kolegica mr. sc. Maja Bakran, potom dr. sc. Maja Barbalić (2007. godine), prof. dr. sc. Irena Martinović Klarić (2008. godine), zatim prof. dr. sc. Lovorka Barać Lauc (2009. godine), dr. sc. Nina Jeran (2010. godine),

dr. sc. Ana Barešić (2015. godine) i Tena Šarić (2016. godine). Svi su oni svojim znanstvenim djelovanjem u području antropogenetičkih istraživanja znatno doprinijeli znanstvenoj izvrsnosti Instituta.

Znanstvena suradnja i projekti

Znanstveni rad odvijao se u sklopu niza znanstvenoistraživačkih projekata. Od toga su pet bili nacionalni projekti vođeni od strane članova istraživačke skupine koja se bavi antropogenetičkim istraživanjima. Tri projekta financiralo je Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa (*Antropološka istraživanja populacijske strukture Hrvatske*; 1991. – 1996.; voditelj programa: akademik Pavao Rudan, *Populacijska struktura Hrvatske – antropogenetički pristup*, 2002. – 2006.; voditelj projekta: akademik Pavao Rudan, *Molekularno-genetička obilježja populacija utemeljitelja – Romi kao model*, 2002. – 2006.; voditeljica: prof. dr. sc. Branka Janićijević), jedan je financirala Zaklada Adris (*Genetička povijest romskog stanovništva Republike Hrvatske: analiza mitohondrijske DNA i kromosoma Y*; 2007.; voditeljica: prof. dr. sc. Branka Janićijević) i jedan Hrvatska zaklada za znanost (*Utjecaj podrijetla i izolacije na ADME gene: primjer romske populacije ADMEROMA*, 2015. – 2019.; voditeljica: prof. dr. sc. Marijana Peričić Salihović).

Kroz pet međunarodnih projekata ostvarena je dugogodišnja međunarodna suradnja s Institut National d'Études Démographique, Pariz, Francuska radom na projektu *Étude anthropogénétiques sur les populations Adriatiques*, 1982. – 1994.; voditelji: akademik Pavao Rudan i

Andre Chaventré sa Smithsonian Institution, Washington, D.C., SAD projektom *Biological and Cultural Micro-Differentiation Among Rural Populations in Croatia*, 1983. – 1998.; voditelji: prof. dr. sc. Linda Bennett i akademik Pavao Rudan potom s Medical Research Council-Human Genetic Unit i University Medical School, University of Edinburgh, UK projektom *Genetics of Complex Traits and Diseases in Croatian Genetic Isolate*, 2002. – 2005.; voditelji: prof. dr. sc. Igor Rudan te sa Center for Genome Information, Department of Environmental Health, University of Cincinnati College of Medicine, Cincinnati, SAD projektom *Genetics of Metabolic Syndrome in an Island Population*, 2006. – 2008.; voditelji: prof. dr. sc. Ranjan Dea i akademik Pavao Rudan a fondacija Wenner-Gren financirala je projekt *Population Structure and Genetic History of Western Balkan Roma*, 2005. – 2008.; voditeljica: dr. sc. Irena Martinović Klarić. Osim znanstvene suradnje koja je rezultirala navedenim međunarodnim projektima, ostvarena je i dugogodišnja međunarodna suradnja s Estonian Biocentre, University of Tartu, Estonija na kojem su naši znanstvenici stjecali znanja u području molekularnogenetičkih metoda nužnih

za analizu genskih biljega i potom ih uspješno implementirali u Laboratoriju Instituta. Međunarodna znanstvena suradnja rezultirala je mnogobrojnim znanstvenim publikacijama objavljenim u istaknutim međunarodnim i domaćim časopisima.

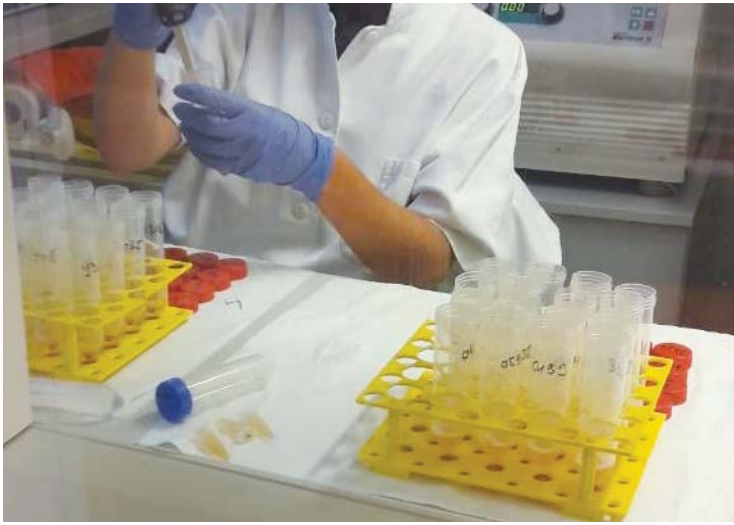
Terenska istraživanja

Najveći dio podataka kojima se sustavno tijekom 25 godina rada nadopunjuje HAAB (Hrvatska antropološka i antropogenomička baza/banka) Instituta za antropologiju, prikupljen je vlastitim terenskim radom na izoliranim otočnim populacijama istočnog Jadrana, njegovom priobalju te u kontinentalnom dijelu Republike Hrvatske, bilo da se radi o reprezentativnom uzorku opće populacije ili o manjinskom izolatu kao što je to romska populacija. Protokoli za ova sveobuhvatna holistička antropološka istraživanja razvijaju se kontinuirano sljedeći nove znanstvene metodologije, poštujući specifičnosti svake pojedine istraživane populacije, kao i zadane znanstvene ciljeve.

Slika 1

Pohrana uzoraka koncentrirane DNA (stock) izdvojene iz pune krvi.

Slika 2

Izolacija DNA
uzoraka iz pune krvi.

Slika 3

Priprema uzoraka DNA
za genetičke analize.

Slika 4

Laboratorijski rad u
sterilnom UV laminaru.

Znanstveni doprinos

Antropogenetička istraživanja u najširem smislu obuhvaćaju definiranje populacijske strukture analizom različitih genskih biljega. No rekonstrukcija genetičke povijesti i definiranje genetičke strukture temeljene na populacijskom podrijetlu i njenoj izoliranosti zahtijeva stalno uvođenje novih molekularnogenetičkih biljega kako bi se omogućila što dublja razina filogenetičkog razlučivanja. Stoga se rezultati antropogenetičkih istraživanja koja se provode u Institutu za antropologiju temelje na analiza- ma tri osnovna genska biljega – autosomnim STR lokusima i uniparentalnim biljezima mitohondrijske DNA i Y kromosoma. Rezultati svih istraživanja objavljeni su u istaknutim međunarodnim i domaćim znanstvenim publikacijama, izneseni na čitavom nizu znanstvenih i stručnih skupova, a na temelju njih izrađeni su i mnogi kvalifikacijski radovi.

Autosomni STR lokusi

Znanstvenici Instituta za antropologiju su istraživanja populacijske strukture novim genetičkim biljezima započeli analizama lokusa ponavljajuće DNA. U početku su se koristili lokusi dvije skupine ponavljajuće DNA, minisateliti ili lokusi promjenjivog broja ponavljajućih nizova (VNTR – *variable number of tandem repeats*) koji su građeni od ponavljajućih sljedova dužine od 10 do 50 parova baza i mikrosateliti ili STR lokusi (kratki ponavljajući sljedovi, STR – *short tandem repeats*) čije su ponavljajuće jedinice građene od 1 do 6 parova baza (Jeffreys i sur. 1985). Ovi lokusi pokazuju veliku intrapopulacijsku i interpopulacijsku različitost zbog svog specifičnog stupanjskog mutacijskog mehanizma (replikacijskog proklizavanja) te su kao takvi bili izuzetno pogodni za istraživanja populacijske strukture. Dugi niz godina ovi su lokusi bili glavni “znanstveni alat” u analiza- ma antropogenetičke strukture u svim populacijskim istraživanjima koja su se provodila u svijetu, pa su tako i prva molekularnogenetička istraživanja populacijske strukture koja su se provodila na Institutu koristila ove lokuse za pro-

učavanje otočnih i kopnenih malih izoliranih populacija u Republici Hrvatskoj. U suradnji s kolegama iz susjednih država istom metodolo- gijom proučavala se i genetička struktura po- pulacija koje obitavaju u jugoistočnoj Europi. U analizama su se najčešće koristili lokusi koji su se ujedno koristili i u forenzičkim istraživa- njima (D3S1358, VWA, FGA, THO1, TPOX, CSF1PO, D5S818, D13S317 i D7S820, a nešto kasnije u analize se uveo je prošireni kit). Svi oni analizirani su metodom lančane reakcije polimerazom nakon koje se provodila automa- tizirana multikomponentna analiza na instru- mentima ABI Prism 377 DNA Sequencer, ABI 310 i 3130.

Navedeni lokusi su zbog svoje izrazito visoke heterozigotnosti omogućili intrapopulacijske analize naših otočnih populacija. Tako su ovim lokusima istražene populacije južnodalmatin- skih otoka Brača, Hvara i Korčule te otoka Cresa sa sjevernog Jadrana. Rezultati analiza navedenih polimorfizama u izučavanju popu- lacijske strukture otoka Hvara, Brača i Korčule objavljeni u radovima (Martinović i sur. 1999, Martinović Klarić i sur. 2000, Martinović Kla- rić i sur. 2001), ukazali su na genetičku ho- mogenost otočnih populacija, tj. na izostanak populacijskog diferenciranja, što je odraz za- jedničkih povijesnih i demografskih značajki tih otoka, ali i cijele regije. Rezultati istraživa- nja STR lokusa na otoku Cresu (Novokmet i sur. 2011) ukazala su i na homogenost između samih otočnih subpopulacija, ali i na male, no značajne razlike s geografski udaljenim otoč- nim populacijama Brača, Hvara i Korčule.

Analize STR lokusa otočnih populacija istočnog Jadrana ukazale su na malu, ali zna- čajnu genetičku heterogenost između otočnih populacija, a njihove međusobne genetičke udaljenosti slijede model izolacije s udaljeno- šću.

Kako bi se analizirani podaci otočnih zajed- nica uklopili u širu populacijsku sliku STR loku- si su analizirani i na općoj populaciji Hrvatske (Haliti i sur. 2009) te u još nekim populacijama jugoistočne Europe: u albanskoj populaciji s Kosova (Kubat i sur. 2004), makedonskoj po- pulaciji i populaciji makedonskih Roma (Havaš i sur. 2007), crnogorskoj populaciji (Jeran i

sur. 2007), populaciji Vojvodine (Veselinović i sur. 2004) te u populaciji Bosne i Hercegovine (Marjanović i sur. 2006). Rezultati objavljeni u ovim radovima dali su izniman doprinos svjetskoj bazi podataka o učestalostima pojedinih STR lokusa, ali i ukazali na njihovu visoku informativnost.

Sva dosadašnja istraživanja STR lokusa u kojima su sudjelovali znanstvenici Instituta za antropologiju integrirana su u doktorskoj disertaciji Novokmet (2011) koja je metodom meta-analize ukazala na substrukturiranost populacija jugoistočne Europe, na temelju čega je izrađen model primjerenog uzorkovanja ukupne populacije prilikom kreiranja DNA baze podataka genetičkih STR biljega. Tako kreirana baza će na pravilan način odražavati sve karakteristike istraživanih subpopulacija.

Upravo zbog genetičkih specifičnosti svake populacije uzrokovanih njenom geografskom ili sociokulturnom izoliranošću, navedene lokuse smo analizirali i u populacijama Roma u Republici Hrvatskoj. Novokmet i sur. (2007) su klastering analizom utvrdili razlike u genetičkoj strukturu Roma iz sjeverozapadne Hrvatske i opće hrvatske populacije kojom su okruženi. U svojoj doktorskoj disertaciji Pokupčić (2012) je na reprezentativnom uzorku romske populacije Hrvatske filogenetičkom analizom visoke rezolucije utvrdila visok stupanj genetičke substrukturiranosti kod različitih romskih populacija Hrvatske.

Mitohondrijska DNA

Genetička istraživanja su proširena i na analize uniparentalnih biljega mitohondrijske DNA i kromosoma Y. Najvažnije karakteristike mtDNA su njeno uniparentalno nasljeđivanje po majčinskoj liniji, nedostatak rekombinacije te visoka mutacijska stopa, što mitohondrijsku DNA čini izrazito primjenjivom u populacijskim istraživanjima i rekonstrukciji genealogija po majčinskoj liniji. Visoka mutacijska stopa dovodi do akumuliranja velikog broja mutacija ili polimorfizama od kojih određeni broj nema povratna obilježja, već se događaju samo jednom u povijesti razvoja ljudske vrste. To re-

zultira njihovom jedinstvenošću u određenoj populaciji ili za sveukupno stanovništvo velikog geografskog područja. Kombinacije takvih polimorfizama koji su prisutni u različitim dijelovima mtDNA filogenetički se grupiraju u klustere koji se nazivaju haplogrupe. Globalna varijacija mtDNA kod ljudi prikazana je opsežnim filogenetskim stablom koje do danas sadrži ukupno 5.400 haplogrupa (<http://www.phylo-tree.org/>).

Znanstvenici Instituta za antropologiju istraživali su uniparentalne biljege mitohondrijske DNA na nekoliko populacijskih razina: izoliranim otočnim populacijama, općoj populaciji Republike Hrvatske te u populacijama jugoistočne Europe. Jedno od prvih takvih istraživanja (Cvjetan i sur. 2004) pokazalo je da je najučestalija haplogrupa jugoistočne Europe haplogrupa H. No rezultati istraživanja populacija naših otoka pokazali su značajno odvajanje populacija Krka, Hvara i Brača, a posebno otoka Korčule kao najizoliranije populacije, od opće hrvatske kontinentalne populacije, ali i ostalih proučavanih populacija (populacija BiH, Srbije, Makedonije, Slovenije, Poljske i Rusije). Već je u tom prvom istraživanju utvrđeno da je učestalost mitohondrijskih haplogrupa u općoj populaciji Hrvatske (H-41,1 % i U-20,8 %) u skladu s učestalostima u zemljopisno bliskim europskim populacijama.

Specifična demografska povijest otočnih populacija RH odražava se i u rezultatima analiza mitohondrijske DNA. U prvom provedenom istraživanju mitohondrijskih haplogrupa na otočnim populacijama (Tolk i sur. 2000) utvrđeno je kako je učestalost haplogrupa slična populacijama Europe i Bliskog istoka H (27,8 – 60,2 %), U (10,2 – 24,1 %), J (6,1 – 9,0 %) i T (5,1 – 13,9 %), međutim analiza otočnih populacija je pokazala i vrlo jako djelovanje genetičkog pomaka koji je uzrokovao povećane učestalosti određenih haplogrupa (11,3 % I i 7,5 % W na Krku, 10,5 % HV na Braču, 13,9 % J na Hvaru i 60,2 % H na Korčuli). Ovo istraživanje je rezultiralo i otkrićem haplogrupe F (za koju je tipična visoka učestalost u populacijama jugoistočne Azije) u populaciji otoka Hvara te u jednom uzorku iz kontinentalne Hrvatske, što je opisano u radu Tolk i sur. (2001). Haplogrupa F pripada majčinskim linijama koje su nastale

tijekom gornjeg paleolitika u jugoistočnoj Aziji. Ovaj jedinstven nalaz haplogrupe F izvan njenih autohtonih populacija posljedica je seoba vezanih uz velike demografske pomake tijekom povijesti, a među stanovništvom otoka Hvara se zadržala pod djelovanjem genskog pomaka. Istom metodologijom istraživani su otoci Mljet i Lastovo (Šarac i sur. 2012) na kojima su nađene tipične europske haplogrupe, međutim učestalost tih haplogrupa se značajno razlikuje od one zabilježene u kontinentalnoj Hrvatskoj i Europi. Otok Mljet ima najmanju gensku raznolikost među hrvatskim otocima, dok je na populaciji otoka Lastova otkrivena do sada nepoznata linija rijetke haplogrupe U1b. I u istraživanju populacija ova dva otoka potvrđeno je djelovanje evolucijskih sila na uobličavanje genetske strukture, što je u skladu s demografskom prošlošću istraživanog stanovništva. Također su provedena istraživanja i na otocima sjevernog Jadrana Cresu (Jeran i sur. 2009) i Krku (Havaš Auguštin i sur. 2012). Glavne majčinske karakteristike DNA u populaciji otoka Cresa očituju se visokom učestalošću haplogrupa U s dominacijom jedne linije koja pripada haplogrupi U2e (20,2 %) te visokom učestalošću haplogrupe W (12,6 %) što je uočeno i na otoku Krku (7,6 %). Međutim, u populaciji otoka Cresa uočena je i izrazito visoka učestalost haplogrupe N1a (9,24 %) koja je karakteristična za populacije Afrike i južne Azije, što je još jednom ukazalo na specifična demografska kretanja u ovim prostorima i na njihov utjecaj na tok gena.

S obzirom na demografsku povijest istraživanih populacija, može se pretpostaviti da je genetički pomak djelovao nakon učinka utemeljitelja. Rezultati njegovog djelovanja su se održali do danas zahvaljujući relativnoj geografskoj izoliranosti i visokoj endogamiji, što je rezultiralo specifičnim majčinskim genetskim ustrojem suvremenih otočnih populacija.

Uz otočne izolate istraživanja majčinskog genetskog nasljeđa jugoistočne Europe (Šarac i sur. 2014) otkriven je i jedan kontinentalni izolat u Republici Hrvatskoj. Naime, populacija Žumberka, nastanjena u kontinentalnom dijelu Hrvatske, razvila je jedinstvene mitohondrijske linije u značajnim učestalostima.

Uz geografski izolirane populacije specifičnosti mitohondrijskog nasljeđa imaju i sociokulturni izolati. U istraživanju provedenom u Italiji u pokrajini Molise (Babalini i sur. 2005) istraživana je hrvatska manjina koja živi na tom području. Na temelju filogenetske analize mitohondrijskih haplogrupa utvrđeno je kako, bez obzira na njihovu etničku pripadnost i očuvane običaje i jezik, nije došlo do genetske izolacije, već upravo suprotno, utvrđen je kontinuirani tok gena s većinskom talijanskom populacijom.

Međutim, istraživanja mitohondrijskih haplogrupa na drugom sociokulturnom izolatu, populaciji vlaških Roma u Republici Hrvatskoj (Perić Salihović i sur. 2011), uočene su značajne razlike između romske populacije i većinske hrvatske populacije koja ih okružuje. U navedenom istraživanju također je utvrđeno da je uz haplogrupu M5, koja je karakteristična za romske populacije te ujedno i glavni dokaz njihovog indijskog podrijetla, glavno obilježje vlaških Roma haplogrupa M35 koja svjedoči o jedinstvenoj indijskoj populaciji utemeljitelja vlaških Roma. Majčinsko genetsko nasljeđe u istraživanoj romskoj populaciji ukazuje na očuvan učinak utemeljitelja i snažnu endogamiju kao dva glavna čimbenika u oblikovanju njihove zalihe gena.

Uz istraživanja prethodno navedenih populacijskih skupina znanstvenici Instituta za antropologiju su sudjelovali i u istraživanjima nastanka i širenja najznačajnijih europskih haplogrupa. Torrioni i sur. (2001) su utvrdili da je haplogrupa V jedina autohtona europska haplogrupa čija je ancestralna linija pre-V nastala u Europi prije posljednjeg ledenog doba, dok je mutacija koja karakterizira haplogrupu V nastala tijekom posljednjeg ledenog doba među stanovništvom jugozapadnog europskog *refugija* odakle se kasnijim migracijskim tokovima raširila po Europi.

Nadalje, istraživanja kompleksne haplogrupe X (Reidla i sur. 2003) su utvrdila da postoji geografska ograničenost dvaju osnovnih subhaplogrupa X1 i X2. Haplogrupa X2 se raširila populacijskom ekspanzijom u Euroaziji najvjerojatnije nakon posljednjeg ledenog doba. U istraživanju Loogvalli i sur. (2004) utvrđena je filogene-

tička raznolikost haplogrupe H koja se do tada detektirala kao jednoznačna haplogrupa, međutim ovim radom je otkriven niz podhaplogrupa koje imaju svoju populacijsko/geografsku specifičnost. Ovi rezultati omogućili su bolje razumijevanje prapovijesnih kretanja stanovništva u Euroaziji, kao i bolje razumijevanje današnje majčinske genske raznolikosti u Europi. Najnovija saznanja o podrijetlu mitohondrijskih haplogrupa prezentirana su u radu Sahakyan i sur. (2017) u kojem je analizirana haplogrupa U kao jedna od najboljih pokazatelja majčinskog genetskog kontinuiteta između lovaca-sakupljača kasnog pleistocena i današnjeg europskog stanovništva. Iako je većina subhaplogrupa stara više od 30.000 godina, najnovija istraživanja su pokazala da je subhaplogrupa U7 znatno mlađa. Nastala je prije 16.000 godina, a raširila se Euroazijom u dva migracijska vala, jednim prije 11.500 godina prema južnoj Aziji te drugim prije 8.000 godina prema Mediteranu.

Navedena istraživanja ukazuju na nužnost što veće filogenetske razlučivosti mitohondrijskih haplogrupa kako bi se njihovom analizom što detaljnije mogla rekonstruirati genetička povijest istraživanih populacija.

Kromosom Y

Drugi uniparentalni sustav koji se koristi u populacijskogenetičkim istraživanjima je kromosom Y, koji se razlikuje od ostalih kromosoma jezgre po izostanku rekombinacije u većini svoje dužine, prisutnosti samo u muškom spolu, kontinuiranom mejotskom odnosu s kromosomom X te sklonošću njegovih gena da degradiraju tijekom evolucije (Graves i sur. 1998). U istraživanjima se najviše koristi onaj dio kromosoma Y koji ne podliježe rekombinaciji, tzv. *non-recombining portion of the Y chromosome* (NRPY), stoga što pokazuje klasično uniparentalno nasljeđivanje isključivo po očevoj strani.

Od sredine 80-ih godina 20. stoljeća do danas otkriveno je na tisuće polimorfničkih lokusa u nerekombinantnom području kromosoma Y od kojih su brojni pogodni za istraživanje genetičkih odnosa među ljudskim populacijama

po očinskoj liniji, a pogodni su i za rekonstrukciju rodoslovlja te proučavanje evolucije čovjeka. Njihova izrazito niska stopa paralelnih i povratnih mutacija čini ih pogodnim za rekonstrukciju očinskih linija. *Y chromosome consortium* (YCC 2002) konstruirao je, na temelju bialelnih polimorfizama nerekombinantnog područja, opsežno filogenetičko stablo u kojemu su kombinacijom ukupno 245 bialelnih biljega definirane 153 haplogrupe kromosoma Y. Zahvaljujući napretku tehnologije stalno se otkrivaju novi polimorfizmi te se filogenetičko stablo kontinuirano obnavlja (<https://isogg.org/tree/>). Kao i kod mitohondrijske DNA, posebnost bialelnih biljega kromosoma Y je u njihovoj populacijskoj ili geografskoj specifičnosti. Stoga svaku populaciju ili grupu populacija obilježava određena raspodjela haplogrupa, a neke od haplogrupa, zbog starosti bialelnih biljega, mogu biti puno starije od samih populacija u kojima su pronađene (Jobling i Tyler-Smith 1995, Hammer i sur. 1997). Zbog navedenih filogeografskih specifičnosti migracije stanovništva moguće je pratiti i biljezima kromosoma Y.

Uz bialelne lokuse na NRPY se nalaze i brojni mikrosatelitni lokusi koji su jednako polimorfni kao i oni na autosomnim kromosomima. Glavna prednost korištenja mikrosatelita kromosoma Y u antropogenetičkim istraživanjima je u tome što se informacije s pojedinačnih lokusa mogu koristiti za konstruiranje haplotipova koji omogućavaju detaljniju analizu nasljednih linija muškaraca i određivanje starosti bialelnih mutacija. Ako se pretpostavlja da je stopa mutacije mikrosatelita konstantna, akumulirana genetička varijanca mikrosatelita može se koristiti za procjenu starosti haplogrupe. Što je haplogrupa starija, to će biti veća varijabilnost mikrosatelita (de Knijff 2000). Mikrosatelitni lokusi kromosoma Y koriste se i u forenzičkim i genealoškim istraživanjima.

Znastvenici Instituta za antropologiju od 2003. godine kontinuirano provode antropogenetička i populacijskoforenička istraživanja koristeći biljege kromosoma Y.

Prvo istraživanje bialelnih biljega kromosoma Y na hrvatskoj populaciji proveli su Barać i sur. (2003) u kome je filogenetičkim analizama 16 bialelnih i 8 mikrosatelitskih lokusa utvrđe-

na izrazito visoka učestalost mutacije M170 te je time obala Jadrana detektirana kao najvjerojatniji postglacijalni izvor te mutacije odakle je krenulo njezino širenje po južnoj Europi. U istraživanoj populaciji Hrvatske zabilježene su haplogrupe kromosoma Y svojstvene za populacije zapadne, južne i istočne Europe. Nadalje, haplogrupe kromosoma Y ukazuju na različite migracijske obrasce predačkih populacija, kao i na visoku učestalost biljega paleolitskog podrijetla, nasuprot niskoj učestalosti neolitskih biljega svojstvenih za mediteranski dio Europe. Kako se broj novootkrivenih bialelnih biljega kontinuirano povećavao od početaka znanstvenoistraživačkog rada na kromosomu Y, u sljedećem istraživanju sedam populacija jugoistočne Europe Perić i sur. (2005) analizom visoke rezolucije kromosoma Y, a koristeći 26 SNP/indel mutacija i 9 STR lokusa kod 681 muškarca, po prvi puta je objašnjen genetički doprinos stanovnika jugoistočne Europe u oblikovanju genske zalihe modernih Europljana. Očinske linije uočene u jugoistočnoj Europi uspoređene su sa 5017 linija iz 81 euroazijske populacije. Iako su u populacijama jugoistočne Europe uočene tipične europske haplogrupe, njihova razdioba i procjena starosti ukazala je na značajnost regije u geografskom strukturiranju europske očinske zalihe gena. Naime, osnovno obilježje slavenskog patrilinearnog nasljeđa – visoka učestalost i varijabilnost haplogrupa R1a-SRY1532/M17 i I1b*-P37 (te niska učestalost E3b1-M78) posljedica je pretpovijesnih tokova gena: postglacijalne ekspanzije haplogrupe R1a iz područja Ukrajine, difuzije I1b* (xM26) haplogrupe iz područja jugoistočne prema južnoj i istočnoj Europi te gotovog izostanka značajnijeg širenja haplogrupe E3b1 prema područjima koja danas naseljavaju populacije koje govore slavenskim jezicima. Nakon ovog rada daljnjim otkrivanjem novih bialelnih biljega stvorila se potreba za reanalizom dosadašnjih rezultata. Dobiveni su dodatni podaci o populacijskoj raznolikosti i načinu na koji su povijesna zbivanja oblikovala suvremeno očinsko nasljeđe ovih prostora. Tako je ponovnim istraživanjem očinskog genetskog nasljeđa hrvatske populacije u kontekstu zalihe gena jugoistočne Europe, koristeći 66 bialelnih biljega i 19 mikrosatelitnih lokusa, utvrđena visoka

raznolikost haplogrupa s tri osnovne karakteristike očinske zalihe gena – haplogrupama I2a1b-M423, R1a1a1b1a*-M558 i E1b1b1a1b1a-V13 haplogrupe što je potvrdilo, ali i unaprijedilo prethodne rezultate. Dominantna i autohtona haplogrupa I2a1b-M423 (više od 30 %) dokazuje da je jugoistočna Europa imala značajnu ulogu u zalihi gena tijekom gornjeg paleolitika, haplogrupa R1a1a1b1a*-M558 (19 %) je signal današnjih slavenskih populacija unutar populacije Hrvatske dok haplogrupa E1b1b1a1b1a-V13 (oko 9 %) ukazuje na to da je zemljoradnja došla u Europu preko Balkanskog poluotoka (Šarac i sur. 2016).

Provedena su i populacijskogenetička istraživanja stanovništva Republike Bosne i Hercegovine u kojima su uspoređivane populacije Hrvata, Srba i Bošnjaka. Utvrđena je visoka učestalost paleolitske europske haplogrupe HgI-P37, koja je ujedno i najučestalija haplogrupa u većini populacija jugoistočne Europe. Istraživanje je pokazalo da sve tri analizirane populacijske skupine, unatoč nekim svojim razlikama, dijele veliki dio zajedničke ancestralne zalihe gena jugoistočne Europe (Marjanović i sur. 2005). Dogan i sur. (2016) proveli su istraživanje haplogrupa kromosoma Y na populaciji tuzlanskog kantona u Bosni i Hercegovini metodom *in silico* određivanja haplogrupa na temelju podataka mikrosatelitnih lokusa na kromosomu Y te su utvrdili da su najučestalije haplogrupe I2a, R1a i E1b1b što se u potpunosti uklapa u rezultate svih do sada provedenih istraživanja populacija jugoistočne Europe.

Zbog već spomenute sociokulturne specifičnosti romske populacije Marinović Klarić i sur. (2009) proveli su i istraživanje njenog očinskog genetskog podrijetla. Analizirali su 16 bialelnih i 17 mikrosatelitnih lokusa u populaciji vlaških Roma koji žive u Republici Hrvatskoj. Radi što detaljnije filogeografske analize istraživana populacija je uspoređena s ostalim europskim romskim, ali i neromskim populacijama s kojima dijele određene karakteristike, te populacijama Turske i južne Azije. Utvrđene su dvije glavne komponente u romskoj zalihi gena, jedna ancestralna indijska komponenta koju karakterizira haplogrupa H1a i suvreme-

na najvjerojatnije europska komponenta koju karakterizira haplogrupa E1b1b1, koja nije nađena kod balkanskih populacija s kojima su vlaški Romi u bliskom kontaktu. U očinskoj zalihi gena također je utvrđen i tok gena između populacije vlaških Roma i većinskih neromskih populacija Balkana, što se očituje nalazom haplogrupe J2, R1a, I1, R1b1b2, G i I2a u ispitivanom uzorku. Dobiveni rezultati ukazuju na značajan stupanj endogamije kojom su očuvane ancestralne indijske haplogrupe.

Znanstvenici Instituta za antropologiju sudjelovali su i u istraživanjima podrijetla i raširenosti određenih haplogrupa u Euroaziji kako bi se što jasnije definirali povijesni migracijski putovi njenog stanovništva. Rootsi i sur. (2004) proveli su detaljnu analizu haplogrupe I kromosoma Y, jednu od glavnih haplogrupa kromosoma Y koja je široko rasprostranjena u Europi, no naizgled nije prisutna na drugim kontinentima. Uzorak je činilo 1104 kromosoma Y iz 60 euroazijskih populacija te je utvrđena divergencija haplogrupe I-M170 u tri subhaplogrupe s različitim geografskim distribucijama. Subhaplogrupa I1a je najučestalija u Skandinaviji, I1b* se proteže od istočnog Jadrana do istočne Europe i pretpostavlja se da je karakterizira autohtona mutacija koja je nastala u populaciji jugoistočne Europe. Njezina učestalost značajno opada prema južnom Balkanu i sjevernoj Italiji, što je suprotno od učestalosti subhaplogrupe I1b2 koja je najvjerojatnije nastala na Pirinejskom poluotoku.

Uz haplogrupu I odnosno niz njezinih subhaplogrupa, značajno mjesto u raznolikosti europske očinske zalihe gena ima i haplogrupa R1a koja je ujedno i jedna od najraširenijih euroazijskih haplogrupa, stoga se je dugi niz godina istraživala njezina substruktura. Tako su Underhill i sur. (2010) otkrili nekoliko novih biljega koji su omogućili njeno daljnje substrukturiranje. Utvrdili su kako biljeg M434 ima nisku učestalost i novijeg je zapadnoazijskog podrijetla, te se širio tokom gena preko Arapskog mora. Biljeg M458 koji karakterizira haplogrupu R1a1a7 javlja se s učestalošću većom od 30 % među europskim populacijama (više od 30 %) dok je u populacijama istočne Europe primijećen u 70 % R1a haplogrupa. Pretpo-

stavlja se da je nastao tijekom ranog holocena, a današnja raspodjela učestalosti ove haplogrupe rezultat je širenja kulture linearnotrakaste keramike. Ova mutacija nije uočena na R1a haplogrupama izvan Europe. U nastavku istraživanja Underhill i sur. (2015) otkrili su da se haplogrupa R1a razdvojila na dvije osnovne haplogrupe u području današnjeg Irana.

Nadalje je istraživana haplogrupa G koja je zajedno s haplogrupom J2 povezana sa širenjem poljodjelstva u Europi. Rootsi i sur. (2012) utvrdili su na temelju različitosti subhaplogrupa da je ova haplogrupa nastala na području istočne Anatolije, Armenije i zapadnog Irana. U Europi je najučestalija subhaplogrupa G-M527 čija se rasprostranjenost podudara s grčkom kolonizacijom i rezultat je izolacije s udaljenošću te složenih povijesnih i demografskih procesa ovih prostora.

Analize kromosoma Y našle su svoju primjenu i u populacijskoforezičkim istraživanjima. Budući da mikrosatelitni biljezi kromosoma Y imaju značajnu primjenu u sudskoj medicini i pravosuđu, stvaranje baze podataka koja sadrži sve veći broj populacija jedan je od trenutno najvažnijih zadataka moderne sudske medicine i forenzike. Budući da su uzorci svih opisanih istraživanja prikupljeni u populacijama čije su povijesno-demografske karakteristike dobro proučene, podaci o analiziranim STR lokusima kromosoma Y u tim populacijama izniman su doprinos svjetskim bazama forezičkih podataka. Barać i sur. (2003) analizirali su 8 mikrosatelitnih lokusa u populaciji Hrvatske, Martinović Klarić i sur. (2005) analizirali su također 8 mikrosatelitnih lokusa u populaciji Bosne i Hercegovine, Marjanović i sur. (2005) analizirali su 12 mikrosatelitnih lokusa dok su Kovačević i sur. (2013) u istoj populaciji analizirali 23 mikrosatelitna lokusa. Također su analizirana 23 mikrosatelitna lokusa u populaciji sarajevskog kantona (Čenaović i sur. 2010) i tuzlanskog kantona (Babić i sur. 2017). Barać i sur. (2005) analizirali su 8 lokusa u populaciji Republike Srbije, dok su Perićić i sur. (2005) analizirali 8 mikrosatelitnih lokusa, a Jakovski i sur. (2011) 17 lokusa u makedonskoj populaciji. Mikrosatelitni lokusi su također analizirani u populaciji makedonskih Roma (Perićić i sur.

2005) i Roma Bajaša u Hrvatskoj (Pokupčić i sur. 2008). Dogan i sur. (2014) analizirali su 23 mikrosatelitna lokusa u turskoj populaciji nedavno nastanjenoj u Sarajevu, Republika Bosna i Hercegovina.

Zaključno

Glavni cilj antropogenetičkih istraživanja je, koristeći molekularnogenetičke metode i biljege, proučiti populacijsku strukturu stanovništva. Kontinuirano analiziranje prikupljenih uzoraka novim molekularnogenetičkim metodama omogućilo je rekonstrukciju i razumijevanje genetičke povijesti te definiranje genetičke strukture istraživanih populacija. Provedena istraživanja ukazala su na to kako se genetička povijest naših populacija uklapa u širu genetičku sliku Europe i Euroazije. Međutim, zbog visokog stupnja endogamije i reproduktivne izoliranosti otočnih populacija istočnog Jadrana, evolucijske su sile kao genetički pomak i učinak utemeljitelja ostavile svoj trag u specifičnom oblikovanju obrazaca njihove genetičke različitosti.

Literatura

- Babalini, C., Martínez-Labarga, C., Tolk, H.-V., Kivisild, T., Giampaolo, R., Tarsi, T., Contini, I., Barać, L., Janićijević, B., Martinović Klarić, I., Peričić, M., Sujoldžić, A., Villems, R., Biondi, G., Rudan, P., Rickards, O. (2005). The Population History of the Croatian Linguistic Minority of Molise (Southern Italy): a Maternal View. *European Journal of Human Genetics*, 13, 902-912.
- Babić, N., Dogan, S., Čakar, J., Pilav, A., Marjanović, D., Hadživadić, V. (2017). Molecular Diversity of 23 Y-Chromosome Short Tandem Repeat Loci in the Population of Tuzla Canton, Bosnia and Herzegovina. *Annals of Human Biology*, 44, 419-442.
- Barać Lauc, L., Peričić, M., Martinović Klarić, I., Šijački, A., Popović, D., Janićijević, B., Rudan, P. (2005). Y Chromosome STR Polymorphisms in a Serbian Population Sample. *Forensic Science International*, 150, 97-101.
- Barać, L., Peričić, M., Martinović Klarić, I., Janićijević, B., Parik, J., Roots, S., Rudan, P. (2003). Y Chromosome STRs in Croats. *Forensic Science International*, 138, 127-133.
- Cvjetan, S., Tolk, H.-V., Barać Lauc, L., Čolak, I., Đorđević, D., Efremska, Lj., Janićijević, B., Kvesić, A., Martinović Klarić, I., Metspalu, E., Peričić, M., Parik, J., Popović, D., Šijački, A., Terzić, R., Villems, R., Rudan, P. (2004). Frequencies of mtDNA Haplogroups in Southeastern Europe - Croats, Bosnians and Herzegovinians, Serbians, Macedonians and Macedonian Romani. *Collegium Antropologicum*, 28, 193-198.
- Čenanović, M., Pojskić, N., Kovačević, L., Džehverović, M., Čakar, J., Musemić, Dž., Marjanović, D. (2010). Diversity of Y-Short Tandem Repeats in the Representative Sample of the Population of Canton Sarajevo Residents, Bosnia and Herzegovina. *Collegium Antropologicum*, 34, 545-550.
- De Knijff, P. (2000). Messages through Bottlenecks: on the Combined Use of Slow and Fast Evolving Polymorphic Markers on the Human Y Chromosome. *American Journal of Human Genetics*, 67, 1055-1061.
- Dogan, S., Babić, N., Gurkan, C., Goksu, A., Marjanović, D., Hadživadić, V. (2016). Y-Chromosomal Haplogroup Distribution in the Tuzla Canton of Bosnia and Herzegovina: a Concordance Study Using Four Different *in silico* Assignment Algorithms Based on Y-STR Data. *Homo*, 67, 471-483.
- Dogan, S., Primorac, D., Marjanović, D. (2014). Genetic Analysis of Haplotype Data for 23 Y-Chromosome Short Tandem Repeat Loci in the Turkish Population Recently Settled in Sarajevo, Bosnia and Herzegovina. *Croatian Medical Journal*, 55, 530-536.
- Graves, J. A. M., Wakefield M. J., Toder R. (1998) The Origin and Evolution of the Pseudoautosomal Regions of Human Sex Chromosomes. *Human Molecular Genetics*, 13, 1991-1996.

- Haliti, N., Čarapina, M., Mašić, M., Strinović, D., Martinović Klarić, I., Kubat, M. (2009). Evaluation of Population Variation at 17 Autosomal STR and 16 Y-STR Haplotype Loci in Croats. *Forensic Science International*, 3, 137-138.
- Hammer, M. F., Spurdle A. B., Karafet T., Boner M. R., Wood E. T., Novelletto A., Malaspina P., Mitchell R. J., Horai S., Jenkins T., Zegura S. L. (1997). The Geographic Distribution of the Human Y Chromosome Variation. *Genetics*, 145, 787-805.
- Havaš D., Jeran N., Efremovska L., Dordević D., Rudan P. (2007) Population Genetics of 15 AmpfSTR Identifiler Loci in Macedonians and Macedonian Romani (Gypsy). *Forensic Science International*, 173 (2-3), 220-224.
- Havaš Augustin, D., Jeran, N., Šarac, J., Šarić, T., Metspalu, E., Reisberg, T., Sujoldžić, A., Villems, R., Rudan, P. (2012). Maternal Genetic Legacy of the Eastern Adriatic Island of Krk – an Interplay of Evolutionary Forces and Island's Historical Events in Shaping the Genetic Structure of Contemporary Island Population. *Collegium Antropologicum*, 36, 353-362.
- Jakovski, Z., Nikolova, K., Jankova-Ajanovska, R., Marjanović, D., Pojskić, N., Janeska, B. (2011). Genetic Data for 17 Y-Chromosomal STR Loci in Macedonians in the Republic of Macedonia. *Forensic Science International – Genetics*, 5, 108-111.
- Jeffreys, A. J., Wilson, V., Thein, S. L. (1985). Hypervariable "Minisatellite" Regions in Human DNA. *Nature*, 314, 67-73.
- Jeran, N., Havaš Augustin, D., Grahovac, B., Kapović, M., Metspalu, E., Villems, R., Rudan, P. (2009). Mitochondrial DNA Heritage of Cres Islanders - Example of Croatian Genetic Outliers. *Collegium Antropologicum*, 33, 1323-1328.
- Jeran, N., Havaš, D., Ivanović, V., Rudan, P. (2007). Genetic Diversity of 15 STR Loci in a Population of Montenegro. *Collegium Antropologicum*, 31, 847-852.
- Jobling, M. A., C. Taylor-Smith (1995). Fathers and Sons: The Y Chromosome and Human Evolution. *Trends in Genetics*, 11, 449-456.
- Kovačević, L., Fatur-Cerić, V., Hadžić, N., Čakar, J., Primorac, D., Marjanović, D. (2013). Haplotype Data for 23 Y-Chromosome Markers in a Reference Sample from Bosnia And Herzegovina. *Croatian Medical Journal*, 54, 286-290.
- Kubat, M., Škavić, J., Behluli, I., Nuraj, B., Bekteshi, T., Behluli, M., Martinović Klarić, I., Peričić, M. (2004). Population Genetics of the 15 AmpFISTR Identifiler Loci in Kosovo Albanians. *International Journal of Legal Medicine*, 118, 115-118.
- Loogväli, E.-L., Roostalu, U., Malyarchuk, B. A.; Derenko, M. V., Kivisild, T., Metspalu, E., Tambets, K., Reidla, M., Tolk, H.V., Parik, J., Pennarun, E., Laos, S., Lunkina, A., Golubenko, M., Barać Lauc, L., Peričić, M., Balanovsky, O. P., Gusar, V., Khusnutdinova, E. K., Stepanov, V., Puzyrev, V., Rudan, P., Balanovska, E. V., Grechanina, E., Richard, C., Moisan, J.-P., Chaventré, A., Anagnou, N. P., Pappa, K. I., Michalodimitrakis, E. N., Claustres, M., Gölgel, M., Mikerezi, I., Usanga, E., Villems, R. (2004). Disuniting Uniformity: a Pied Cladistic Canvas of mtDNA Haplogroup H in Eurasia. *Molecular Biology and Evolution*, 21, 2012-2021.
- Marjanović, D., Bakal, N., Pojskić, N., Kapur, L., Drobnić, K., Primorac, D., Bajrović, K., Hadžiselimović, R. (2006). Allele Frequencies for 15 Short Tandem Repeat Loci in a Representative Sample of Bosnians and Herzegovinians, *Forensic Science International*, 156, 79-81.
- Marjanović, D., Bakal, N., Pojskić, N., Kapur, L., Drobnić, K., Primorac, D., Bajrović, K., Hadžiselimović, R. (2005). Population Data for the Twelve Y-Chromosome Short Tandem Repeat Loci from the Sample of Multinational Population in Bosnia and Herzegovina, *Journal of Forensic Sciences*, 50, 223-225.
- Marjanović, D., Fornarino, S., Montagna, S., Primorac, D., Hadžiselimović, R., Vidović, S., Pojskić, N., Battaglia, V., Achilli, A., Drobnić, K., Anđelinović, Š., Torroni, A., Santachiara-Benerecetti, A. S., Semino, O. (2005). The Peopling of Modern Bosnia-Herzegovina: Y-Chromosome Haplogroups in the Three Main Ethnic Groups. *Annals of Human Genetics*, 69, 6, 757-763.
- Martinović Klarić, I., Barać Lauc, L., Peričić, M., Janičijević, B., Terzić, R., Čolak, I., Kvesić, A., Rudan, P. (2005). Evaluation of Y-STR Variation in Bosnian and Herzegovinian Populations. *Forensic Science International*, 154, 252-256.
- Martinović Klarić, I., Barać, L., Buković, D., Furač, I., Geber, G., Janičijević, B., Kubat, M., Peričić, M., Vidović, B., Rudan, P. (2000). STR Polymorphisms in the Population of the Island of Brač, Croatia. *Homo - Journal of Comparative Human Biology*, 51, 141-150.
- Martinović Klarić, I., Barać, L., Buković, D., Furač, I., Geber, G., Janičijević, B., Kubat, M., Peričić, M., Vidović Pupiće, B., Rudan, P. (2001). Short Tandem Repeat (STR) Variation in Eight Village Populations of the Island of Korčula (Croatia). *Annals of Human Biology*, 28, 281-294.
- Martinović Klarić, I., Peričić Salihović, M., Barać Lauc, L., Zhivotovsky, L. A., Rootsi, S., Janičijević, B. (2009). Dissecting the Molecular Architecture and Origin of Bayash Romani Patrilineages: Genetic Influences from South-Asia and the Balkans. *American Journal of Physical Anthropology*, 138, 3, 333-342.
- Martinović, I., Barać, L., Furač, I., Janičijević, B., Kubat, M., Peričić, M., Vidović, B., Rudan, P. (1999). STR Polymorphisms in the Population of the Island of Hvar. *Human Biology*, 71, 341-352.
- Novokmet, N. (2011). *Meta-analiza utjecaja substrukturiranosti populacija s područja jugoistočne Europe na forenzičke statističke parametre genetičkih biljega STR (doktorska disertacija)*. Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

- Novokmet, N., Marjanović, D., Škaro, V., Projić, P., Lauc, G., Grahovac, B., Ostojić, S., Kapović, M., Rudan, P. (2011). Genetic Polymorphism of 15 STR Loci in the Population of the Island of Cres. *Annals of Human Biology*, 38, 12-21.
- Novokmet, N., Pavčec, Z. (2007). Genetic Polymorphisms of 15 AmpFISTR Identifier Loci in Romani Population from Northwestern Croatia. *Forensic Science International*, 16, 43-46.
- Peričić Salihović, M., Barešić, A., Martinović Klarić, I., Cukrov, S., Barać Lauc, L., Janičijević, B. (2011). The Role of the Vlax Roma in Shaping the European Romani Maternal Genetic History. *American Journal of Physical Anthropology*, 146, 262-270.
- Peričić, M., Martinović Klarić, I., Barać Lauc, L., Janičijević, B., Đorđević, D., Efremskova, Lj., Rudan, P. (2005). Population Genetics of 8 Y Chromosome STR Loci in Macedonians and Macedonian Romani (Gypsy). *Forensic Science International*, 257, 257-261.
- Pokupčić, K., Cukrov, S., Martinović Klarić, I., Peričić Salihović, M., Barać Lauc, L., Blažanović, A., Janičijević, B. (2008). Y-STR Genetic Diversity of Croatian (Bayash) Roma. *Forensic Science International – Genetics*, 2, e11-e13.
- Pokupčić, Kristina. (2012). *Učinak utemeljitelja u populacijskoj strukturi Roma Hrvatske: analiza mikrosatelitnih polimorfizama kromosoma Y i autosoma* (doktorska disertacija). Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Reidla, M., Kivisild T., Metspalu, E., Kaldma, K., Tambets, K., Tolk, H.-V., Parik, J., Loogvali, E.-L., Derenko, M., Malyarchuk, B., Bermisheva, M., Zhadanov, B., Pennarun, E., Gubina, M., Golubenko, M., Damba, L., Fedorova, S., Gusar, V., Grechanina, E., Mikerezi, I., Moisan, J. P., Chaventre, A., Khusnutdinova, E., Osipova, L., Stepanov, V., Voevoda, M., Achilli, A., Rengo, C., Rickards, O., DeStefano, G. F., Papiha, S., Beckman, L., Janičijević, B., Rudan, P., Anagnou, N., Michalodimitrakis, E., Kozziel, S., Usanga, E., Geberhiwot, T., Herrnstadt, C., Howell, N., Torroni, A., Villems, R. (2003). Origin and Diffusion of mtDNA Haplogroup X. *American Journal of Human Genetic*, 73, 1178-1190.
- Rootsi, S., Magri, C., Kivisild, T., Benuzzi, G., Help, H., Bermisheva, M., Kutuev, I., Barać, L., Peričić, M., Balanovsky, O., Pshenichnov, A., Dion, D., Grobei, M., Zhivotovsky, L. A., Battaglia, V., Achilli, A., Al-Zahery, N., Parik, J., King, R., Cinnioglu, C., Khusnutdinova, E., Rudan, P., Balanovska, E., Scheffrahn, W., Simionescu, M., Brehm, A., Goncalves, R., Rosa, A., Moisan, J.-P., Chaventre, A., Ferak, V., Furedi, S., Oefner, P. J., Shen, P., Beckman, L., Mikerezi, I., Terzić, R., Primorac, D., Cambon-Thomsen, A., Krumina, A., Torroni, A., Underhill, P. A., Santachiara-Benerecetti, A. S., Villems, R., Semino, O. (2004). Phylogeography of Y-Chromosome Haplogroup I Reveals Distinct Domains of Prehistoric Gene Flow in Europe. *American Journal of Human Genetics*, 75, 128-137.
- Rootsi, S., Myres, N. M., Lin, A., Järve, M., King, R. J., Kutuev, I., Cabrera, V. M., Khusnutdinova, E. K., Varendi, K., Sahakyan, H., Behar, D., Khusainova, R., Balanovsky, O., Balanovska, E., Rudan, P., Yepiskoposyan, L., Bahmanimehr, A., Farjadian, S., Kushniarevich, A., Herrera, R. J., Grugni, V., Battaglia, V., Nici, C., Crobu, F., Karachanak, S., Hooshiar K. B., Houshmand, M., Sanati, M. H., Toncheva, D., Lisa, A., Semino, O., Chiaroni, J., Cristofaro, J. D., Villems, R., Kivisild, T., Underhill, P. A. (2012). Distinguishing the Co-Ancestries of Haplogroup G Y-Chromosomes in the Populations of Europe and the Caucasus. *European Journal of Human Genetics*, 20, 1275-1282.
- Sahakyan, H., Kashani, B. H., Tamang, R., Kushniarevich, A., Francis, A., Costa, M. D., Pathak, A. K., Khachatryan, Z., Sharma, I., van Oven, M., Parik, J., Hovhannisyian, H., Metspalu, E., Pennarun, E., Karmin, M., Tamm, E., Tambets, K., Bahmanimehr, A., Reisinger, T., Reidla, M., Achilli, A., Olivieri, A., Gandini, F., Perego, U. A., Al-Zahery, N., Houshmand, M., Sanati Mohammad, H., Soares, P., Rai, E., Šarac, J., Šarić, T., Sharma, V., Pereira, L., Fernandes, V., Cerny, V., Farjadian, S., Kutuev, I., Litvinov, S., Bermisheva, M., Khusnutdinova, E., Rai, N., Singh, M., Singh, V., Reddy, A. G., Tolk, H. V., Cvjetan, S., Barać Lauc, L., Rudan, P., Michalodimitrakis, E. N., Anagnou, N., Kalliopi, P., Golubenko, M. V., Orekhov, V., Borinskaya, S. A., Kaldma, K., Schauer, M., Simionescu, M., Gusar, V., Grechanina, E., Periyasamy, G., Voevoda, M., Damba, L., Sharma, S., Singh, L., Semino, O., Behar, D. M., Yepiskoposyan, L., Richards, M., Metspalu, M., Kivisild, T., Thangaraj, K., Endicott, P., Chaubey, G., Torroni, A., Villems, R. (2017). Origin and Spread of Human Mitochondrial DNA Haplogroup U7. *Scientific Reports*, 7, 46044-1-46044-9.
- Šarac, J., Šarić, T., Havaš Auguštin, D., Novokmet, N., Vekarić, N., Mustač, M., Grahovac, B., Kapović, M., Nevajda, B., Glasnović, A., Missoni, S., Rootsi, S., Rudan, P. (2016). Genetic Heritage of Croats in the Southeastern European Gene Pool - Y Chromosome Analysis of the Croatian Continental and Island Population. *American Journal of Human Biology*, 28, 837-845.
- Šarac, J., Šarić, T., Havaš Auguštin, D., Jeran, N., Kovačević, L., Cvjetan, S., Perinić Lewis, A., Metspalu, E., Reidla, M., Novokmet, N., Vidović, M., Nevajda, B., Glasnović, A., Marjanović, D., Missoni, S., Villems, R., Rudan, P. (2014). Maternal Genetic Heritage of Southeastern Europe Reveals a New Croatian Isolate and a Novel, Local Subbranching In X2 Haplogroup. *Annals of Human Genetics*, 78, 178-194.
- Šarac, J., Šarić, T., Jeran, N., Havaš Auguštin, D., Metspalu, E., Vekarić, N., Missoni, S., Villems, R., Rudan, P. (2012). Influence of Evolutionary Forces and Demographic Processes on the Genetic Structure of Three Croatian Populations - A Maternal Perspective. *Annals of Human Biology*, 39, 143-155.
- Tolk, H. V., Barać, L., Peričić, M., Martinović Klarić, I., Janičijević, B., Campbell, H., Rudan, I., Kivisild,

T., Villems, R., Rudan, P. (2001). The Evidence of MtDNA Haplogroup F in a European Population and Its Ethnohistoric Implications. *European Journal of Human Genetics*, 9, 717-723.

Tolk, H. V., Peričić, M., Barać, L., Martinović Klarić, I., Janićijević, B., Rudan, I., Parik, J., Villems, R., Rudan, P. (2000). MtDNA Haplogroups in the Populations of Croatian Adriatic Islands. *Collegium Antropologicum*, 24, 267-279.

Torrioni, A., Bandelt, H.-J., Macaulay, V., Richards, M., Cruciani, F., Rengo, C., Martinez-Cabrera, V., Villems, R., Kivisild, T., Metspalu, E., Parik, J., Tolk, H.-V., Tambets, K., Forster, P., Karger, B., Francalacci, P., Rudan, P., Janićijević, B., Rickards, O., Savontaus, M.-L., Huoponen, K., Laitinen, V., Koivumari, S., Sykes, B., Hickey, E., Novelletto, A., Moral, P., Sellitto, D., Coppa, A., Al-Zaheri, N., Santachiara-Bemerecetti, A. S., Semino, O., Scozzari, R. (2001). A Signal, from Human mtDNA, of Postglacial Recolonization in Europe. *American Journal of Human Genetics*, 69, 844-852.

Underhill, P. A., Poznik G. D., Rootsi, S., Järve, M., Lin, A. A., Wang, J., Passarelli, B., Kanbar, J., Myres, N. M., King, R. J., Di Cristofaro, J., Sahakyan, H., Behar, D. M., Kushniarevich, A., Šarac, J., Šarić, T., Rudan, P., Pathak, A. K., Chaubey, G., Grugni, V., Semino, O., Yepiskoposyan, L., Bahmanimehr, A., Farjadian, S., Balanovsky, O., Khusnutdinova, E. K., Herrera, R. J., Chiaroni, J., Bustamante, C. D., Quake, S. R., Kivisild, T., Villems, R. (2015). The Phylogenetic and Geographic Structure of Y-Chromosome Haplogroup R1a. *European Journal of Human Genetics*, 23, 124-131.

Underhill, P. A., Myres, N. M., Rootsi, S., Metspalu, M., Zhivotovsky, L. A., King, R. J., Lin, A. A., Chow, C. E., Semino, O., Battaglia, V., Kutuev, I., Järve, M., Chaubey, G., Ayub, Q., Mohyuddin, A., Mehdi, S. Q., Sengupta, S., Rogaeve, E. I., Khusnutdinova, E., Pshenichnov, A., Balanovsky, O., Balanovska, E., Jeran, N., Havaš Auguštin, D., Baldović, M., Herrera, R. J., Thangaraj, K., Singh, V., Singh, L., Majumder, P., Rudan, P., Primorac, D., Villems, R., Kivisild, T. (2010). Separating the Post-Glacial Co-Ancestry of European and Asian Y Chromosomes within Haplogroup R1a. *European Journal of Human Genetics*, 18, 479-484.

Veselinović, I., Kubat, M., Furač, I., Škavić, J., Martinović Klarić, I., Tasić, M. (2004). Allele Frequencies of the 15 AmpFISTR Identifiler Loci in the Population of Vojvodina Province, Serbia and Montenegro. *International Journal of Legal Medicine*, 118, 184-186.

IZ RETROSPEKTIVE – KAKO SMO
OSMISLILI I STVORILI SUVREMENU
ANTROPOLOGIJU U HRVATSKOJ | 7

ANTROPOGENETIČKA ISTRAŽIVANJA
INSTITUTA ZA ANTROPOLOGIJU | 35

**BIOMEDICINSKA ISTRAŽIVANJA
INSTITUTA ZA ANTROPOLOGIJU | 49**

PALEOANTROPOLOŠKA,
BIOARHEOLOŠKA I ARHEOLOŠKA
ISTRAŽIVANJA INSTITUTA ZA
ANTROPOLOGIJU | 75

SOCIOKULTURNA I
LINGVISTIČKOANTROPOLOŠKA
ISTRAŽIVANJA INSTITUTA ZA
ANTROPOLOGIJU | 93

NASTAVNA DJELATNOST INSTITUTA
ZA ANTROPOLOGIJU | 113

IZDAVAČKA DJELATNOST INSTITUTA
ZA ANTROPOLOGIJU I HRVATSKOG
ANTROPOLOŠKOG DRUŠTVA
(OD 1992. DO 2017. GODINE) | 123

Tatjana Škarić-Jurić
Nina Smolej Narančić
Jelena Šarac

Sudionici istraživanja

Biomedicinska istraživanja koja se provode na Institutu za antropologiju nastavak su onih koja su se provodila od samog početka antropoloških istraživačkih napora u RH te su bila prisutna u okviru svih prethodnih ustrojenih jedinica antropološkog tima pod vodstvom akademika Pavla Rudana. U tim istraživanjima, uz akademika Rudana koji je inicirao biomedicinska istraživanja u antropologiji u Republici Hrvatskoj, sudjelovalo je niz istraživača, dok se danas ovom problematikom bave sljedeći znanstvenici Instituta: akademik Pavao Rudan, prof. dr. sc. Branka Janićijević, prof. dr. sc. Nina Smolej Narančić, izv. prof. dr. sc. Marijana Peričić Salihović, izv. prof. dr. sc. Tatjana Škarić-Jurić, doc. dr. sc. Saša Missoni, doc. dr. sc. Natalija Novokmet, doc. dr. sc. Joško Sindik (†), dr. sc. Miran Čoklo, dr. sc. Dubravka Havaš Augustin, dr. sc. Matea Zajc Petranović, dr. sc. Luka Bočkor, dr. sc. Vanda Pribačić-Ambrožić, dr. sc. Jelena Šarac, dr. sc. Željka Tomas, Tonko Carić i Ivan Dolanc.

Tijekom ovih 25 godina, od osnutka Instituta za antropologiju, u biomedicinskim antropološkim istraživanjima sudjelovali su i kolege koji su napustili Institut bilo radi odlaska u mirovinu, bilo stoga što su nastavili svoje karijere u drugim institucijama: prof. dr. sc. Zijad Duraković, prof. dr. sc. Veljko Jovanović (†), prof. dr. sc. Jasna Miličić, prof. dr. sc. Lajos Szirovicza, prof. dr. sc. Đorđe Vukadinović (†), dr. sc. Lovorka Barać Lauc, doc. dr. sc. Irena Martinović Klarić, prof. dr. sc. Goran Miličević, prof. dr. sc. Igor Rudan, prof. dr. sc. Sanja M. Špoljar-Vržina, izv. prof. dr. sc. Ksenija Vitale, doc. dr. sc. Maja Barbalić, doc. dr. sc. Vesna Bišof, doc. dr. sc. Tomislav

Lauc, doc. dr. sc. Diana Rudan, dr. sc. Andrea Tomljenović, dr. sc. Miroslav Živičnjak, dr. sc. Ines Abramović Beck, dr. sc. Ana Barešić, dr. sc. Vladimir Ivković, dr. sc. Nina Jeran, Tena Šarić, dr. sc. Ivanka Marković, dr. sc. Josip Perinić, dr. sc. Iva Žagar Milković. Svi su oni svojim znanstvenim djelovanjem znatno doprinijeli znanstvenoj izvrsnosti Instituta.

Projekti

Znanstveni rad odvijao se u sklopu niza nacionalnih i međunarodnih znanstvenoistraživačkih projekata. Biomedicinska istraživanja Instituta provedena u sklopu projekata Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta RH su: *Antropološka istraživanja populacijske strukture Hrvatske* (1991. – 1996.; voditelj programa: akademik Pavao Rudan), *Populacijska struktura Hrvatske – biomedicinski pristup* (1996. – 2002.; voditelj projekta: akademik Pavao Rudan), *Populacijska struktura Hrvatske – stohastički i deterministički modeli* (1996. – 2002.; voditelj projekta: prof. dr. sc. Veljko Jovanović), *Populacijska struktura Hrvatske – biomedicinski pristup* (2002. – 2006.; voditeljica projekta: prof. dr. sc. Nina Smolej Narančić), zatim *Kompleksna obilježja i zdravlje stanovništva od djetinjstva do duboke starosti* (2007. – 2014.; voditeljica projekta: prof. dr. sc. Nina Smolej Narančić), *Stohastički i kibernetički modeli u antropologiji* (2007. – 2014.; voditelji projekta bili su redom: prof. dr. sc. Lajos Szirovicza, prof. dr. sc. Jasna Miličić, izv. prof. dr. sc. Tatjana Škarić-Jurić), *Molekularno-genetička obilježja populacija utemeljitelja – Romi kao model* (2007. – 2014.; voditeljica: prof. dr. sc. Branka Janićijević), *Pro-*

mjene funkcija organa starenjem, radna sposobnost i biološka dob (2007. – 2014.; voditelji: prof. dr. sc. Zijad Duraković, dr. sc. Miran Čoklo) te u sklopu poticajnog projekta za mlade znanstvenike: *Nasljedni i ne-nasljedni izvori varijabilnosti pokazatelja kardio-vaskularne i respiratorne funkcije* (1998. – 2001.; voditeljica: izv. prof. dr. sc. Tatjana Škarić-Jurić). Danas se biomedicinska istraživanja provode u sklopu dva projekta koja financira Hrvatska zaklada za znanost: *Kohortna studija rođenih na istočnojadranskim otocima; CRIBS* (2015. – 2018.; voditelj: doc. dr. sc. Saša Missoni) i *Utjecaj podrijetla i izolacije na ADME gene: primjer romske populacije; ADMEROMA* (2015. – 2019.; voditeljica: izv. prof. dr. sc. Marijana Peričić Salihović). U provedbi je i projekt s Veleučilištem “Lavoslav Ružička” u Vukovaru pod nazivom: *Metabolički sindrom, rizični čimbenici njegova nastanka, te kvaliteta života adolescenata i mlađih odraslih na području Vukovara i Vukovarsko-srijemske županije* (2017. – 2019.; voditelji: doc. dr. sc. Saša Missoni i dr. sc. Miran Čoklo).

Međunarodni projekti Instituta koji su u svojim istraživačkim ciljevima imali biomedicinske teme su: *Biological and Cultural Microdifferentiation among Rural Populations (Middle Dalmatia, Croatia)* (1995. – 1998.; Smithsonian Institution, SAD, voditelj: akademik Pavao Rudan), *Islands in Transition: Anthropological Analysis* (1999.; UNESCO, voditelj: akademik Pavao Rudan), *Mapping Genes Underlying Complex Quantitative Traits in Croatian Isolate Population* (2002. – 2005.; Medical Research Council, UK, voditelj: prof. dr. sc. Igor Rudan), *Population Structure and Genetic History of Western Balkan Roma* (2005. – 2008.; Wenner Gren Foundation, SAD, voditeljica: dr. sc. Irena Martinović Klarić), *Genetics of Metabolic Syndrome in an Island Population* (2006. – 2008.; National Institutes of Health, SAD, voditelji: prof. dr. sc. Ranjan Deka i akademik Pavao Rudan), *Obesity in Croatian Roma: The Interaction of Leptin System Genes and Nutritional Status Biomarkers in Different Environment* (2012. – 2013.; Nutricia Research Foundation, Nizozemska, voditeljica: izv. prof. dr. sc. Tatjana Škarić-Jurić), *Biological and Biomechanical Characteristics of Sprint Running* (2013. – 2014.; University of Ferrara, Italija, voditelj: doc. dr. sc. Saša Mi-

ssoni), *Genetic and Environmental Factors of Insulin Resistance Syndrome and Its Long Term Complication in Immigrant Mediterranean Populations; MEDIGENE* (2012. – 2015.; European Commission, Seventh Framework Programme, voditelj: doc. dr. sc. Saša Missoni). Od međunarodnih znanstvenih projekata Instituta iz područja biomedicine trenutno je aktualan projekt *Integrated GWAS and EWAS of Cardiometabolic Traits in an Island Population* (2016. – 2017.; National Institutes of Health, SAD, voditelji: prof. dr. sc. Ranjan Deka, akademik Pavao Rudan i doc. dr. sc. Saša Missoni).

Kroz međunarodne projekte ostvarena je intenzivna suradnja s brojnim inozemnim znanstvenim ustanovama koja je omogućila mladim znanstvenicima upoznavanje novih molekularno-genetičkih i statističko-bioinformatičkih metoda koje su potom uspješno implementirane u svakodnevnu znanstvenoistraživačku praksu Instituta.

Tematska okosnica provedenih istraživanja

U navedenim projektima odvijao se znanstvenoistraživački rad u područjima populacijske i kvantitativne genetike, genetičke epidemiologije masovnih kroničnih bolesti, kao i u području rasta i razvoja, starenja i dugovječnosti što pokriva širok spektar tema u okviru biološke antropologije, biologije čovjeka i javnog zdravlja.

Jedna skupina tema obuhvaća proučavanja fenotipske varijabilnosti biometrijskih obilježja u okviru analiza populacijske strukture i biološke (mikro)evolucije. Provedena istraživanja pokazala su kako se srednjodalmatinske otočne populacije (s obilježjima reprodukcijски izoliranih skupina) koje su već četrdeset godina predmetom holističkih antropoloških istraživanja, s uspjehom mogu koristiti kao model (prirodni eksperiment) u istraživanjima kompleksnih obilježja. Uspješna primjena adekvatnih genetičkoepidemioloških metoda u izoliranim otočkim populacijama srednje Dalmacije dala je ohrabrenje da se slične analize pokušaju pri-

Slika 1

Terensko istraživanje (2016.) majki i djece u sklopu kohortne studije rođenih (CRIBS) u Splitu (Natalija Novokmet).

mijeniti i u drugim izoliranim populacijama. Kao posebno značajnu ističemo činjenicu da su znanstvene analize proširene na još jednu izoliranu modelnu populaciju, a riječ je o romskoj populaciji, koja svoju izolaciju ne duguje zemljopisnoj, već socijalnoj izdvojenosti.

Druga skupina istraživačkih ciljeva usmjerena je istraživanju nasljednih i nenasljednih izvora varijabilnosti kompleksno determiniranih obilježja čovjeka (kao što su npr. morfološke i fiziološke karakteristike), posebice istraživanje utjecaja populacijske izoliranosti na njihovo uobličavanje. U okviru ovih istraživanja primjenjuju se kvantitativnogenetičke metode u analizama obiteljskih podataka te metode genetičke epidemiologije u analizama populacijskih podataka. U posljednjih petnaest godina ova su se istraživanja diversificirala te se razvijaju na dva kolosijeka: s jedne se strane produbljuju genetičke analize koje obuhvaćaju molekularnu razinu, dok su se s druge strane istraživanja proširila na proučavanje socioekonomskih i drugih čimbenika okoliša koji doprinose razvoju kompleksnih fenotipova, uključujući i razvoj najučestalijih kroničnih bolesti današnjice, pretilosti i dijabetesa. Navedene dvije nezarazne, kompleksne bolesti poprimitle su razinu pandemije u moderno vrijeme te se popularno nazivaju *diabetesity*, a predstavljaju jedan od najvećih problema javnoga zdravstva

Slika 2

Razgovor s ispitanicom visoke životne dobi u istraživanju fenomena dugovječnosti (Matea Zajc Petranović).

i sve veće opterećenje zdravstvenog proračuna u razvijenom svijetu. Glavni čimbenici rizika za njihov razvoj i kasniji razvoj metaboličkog sindroma odraz su današnjeg trenda globalizacije, urbanizacije i starenja populacije, a posebice se odnose na nezdravi životni stil (nezdrava prehrana, tjelesne neaktivnost, pušenje i sl.).

Treća skupina tema odnosi se na proučavanje dinamike razvoja kompleksnih fenotipskih karakteristika čovjeka – i to iz cjeloživotne perspektive! Tako je značajan dio znanstveno-istraživačkog rada posvećen analizi dinamike morfoloških i fizioloških promjena tijekom razdoblja rasta i razvoja, uključujući fetalno i neonatalno razdoblje. S druge strane, intenzivirana su i istraživanja posvećena procesu starenja i fenomenu dugovječnosti kojeg se pokušava transdisciplinarno obuhvatiti analizirajući morfološke, fiziološke, genetičke, ekonomske, socijalne, ponašajne, zdravstvene i psihološke aspekte.

Provedena biomedicinska istraživanja se, osim prema tematskom usmjerenju te prema ciljnoj populacijskoj skupini, mogu podijeliti i prema primijenjenoj metodologiji i to: na biometrijska (negenetička) istraživanja te na molekularnogenetička i genetičkoepidemiološka istraživanja.

Metode

Biomedicinska istraživanja su usmjerena biomeetrijskim, molekularnogenetičkim i genetičkoepidemiološkim analizama kompleksnih fenotipova, s posebnim naglaskom na kompleksno determinirane kronične bolesti čovjeka i čimbenike rizika za njihov razvoj. Ove analize provode se u reprezentativnom uzorku opće populacije, u uzorcima relativno izoliranih zajednica (ruralne zajednice istočnog Jadrana, manjinska populacija Roma u RH) te u dobnu (dojenčad, djeca i mladež, odrasli, osobe duboke starosti) ili fenotipski selekcioniranim skupinama ispitanika. Ciljni fenotipovi su primarno različite komponente metaboličkog sindroma (pretilost, hipertenzija, dislipidemija, hiperglikemija te drugi elementi koji ukazuju na promijenjeni metabolički profil) ili sam metabolički sindrom kao cjelina, ali i druge masovne nezarazne bolesti današnjice (npr. respiratorne bolesti, osteoporoza).

U sklopu holističkih antropoloških terenskih istraživanja, čiji se protokoli razvijaju još od 1972. godine, za provođenje biomedicinskih analiza prikuplja se iznimno širok spektar podataka koji uključuju anketne podatke (vezane uz sociodemografski status, zdravstveni status

(uključujući kognitivni), obrazovnu razinu, osobnu i obiteljsku zdravstvenu anamnezu, prehrambene navike, životni stil (pušenje i konzumacija alkoholnih pića, tjelesna aktivnost) te kvalitetu života vezanu uz zdravlje), zatim morfološke (antropometrijske) i fiziološke podatke (krvni tlak, bioimpedancija, ultrazvuk petne kosti, spirometrija), te uzorke krvi i tkiva (poput pupkovine novorođenčadi) za biokemijske, genetičke i alergološke analize. Spektar podataka se po potrebi i proširuje zbog prilagodbe specifičnostima pojedinog istraživačkog problema.

Biometrijske analize usmjerene su na sve ciljane populacije, a posebnu važnost imaju u praćenju procesa rasta i razvoja te starenja. Dio biometrijskih analiza provodi se s ciljem utvrđivanja obrazaca mijenjanja kompleksnih obilježja potrebnih za izradu referentnih vrijednosti, ali i za registriranje veličine i smjera sekularnog trenda, odnosno praćenje promjena u populaciji na velikoj vremenskoj skali i njegove povezanosti s društvenim i ekonomskim kretanjima.

Molekularnogenetičke i genetičkoepidemiološke analize, usmjerene na patološke i rizične fenotipove ključne za razvoj najvažnijih kroničnih bolesti današnjice, provode se korištenjem i kandidatskog i cjelogenomskog pristupa. Testirani su različiti rizični fenotipovi i njihova

Slika 3

Istraživački tim terenskog istraživanja projekta NIH (2007.) na otoku Hvaru (suradnici s Instituta: Tena Šarić, Ana Malnar, Nina Jeran, Barbara Cvitkušić, Jelena Šarac, Dubravka Havaš Auguštin, Pavao Rudan, Saša Missoni, Zijad Duraković).

Slika 4

Anketiranje ispitanika u sklopu terenskog istraživanja projekta NIH (2007.) na otoku Hvaru.

interakcija s čimbenicima okoliša, uključujući životne navike (prehrana, tjelesna aktivnost), kulturne specifičnosti, radno opterećenje te socioekonomski status.

Proširenjem analiza na molekularnu razinu istraživanja okolišnih komponenti nisu zastavljena, već se može tvrditi da su u posljednjem razdoblju čak ojačana novim aspektima, kao što su to međugeneracijski odnosi (pogotovo rani utjecaj fenotipa majke kao čimbenik rizika za razvoj djeteta i njegovo buduće zdravlje) ili pak uvidi u osobne povijesti osoba što pruža uvid u djelovanje različitih čimbenika iz cjeloživotne perspektive. Naime, istraživanja su pokazala da su štetni perikonceptijski uvjeti (npr. prekomjerna tjelesna masa majke prije trudnoće) te intrauterini okoliš (gestacijski dijabetes, prekomjerna debljina u trudnoći) povezani s predispozicijom za kronične i metaboličke poremećaje potomka u odrasloj dobi.

Holistički antropološki pristup olakšava interpretaciju međupopulacijske i međugeneracijske varijabilnosti u svjetlu evolucijskih sila koje su oblikovale današnju populacijsku strukturu Republike Hrvatske. Biostatističke analize izabranih fenotipova provode se primjenom adekvatnih modela s obzirom na komparativne prednosti prikupljenih podataka u izoliranim populacijama te onih u općoj populaciji Hrvatske. Unapređenjem i primjenom postojećih multivarijantnih metoda za analizu uzoraka

došlo se do novih spoznaja o čimbenicima koji doprinose razvoju različitih složenih obilježja čovjeka, uključujući i onih povezanih sa zdravljem. Provedena antropološka biomedicinska istraživanja dala su važan doprinos razumijevanju etiologije najučestalijih složenih bolesti današnjice, čije izbjegavanje dovodi do dugovječnosti.

Znanstveni doprinosi u okviru pojedinih tematskih cjelina

Rezultati biomedicinskih antropoloških istraživanja Instituta objavljeni su u nizu znanstvenih publikacija u znanstvenim časopisima i knjigama, predstavljeni su na brojnim znanstvenim i stručnim skupovima te su sadržani u kvalifikacijskim radovima (doktorske disertacije, magistarski i diplomski radovi).

Posebno smo ponosni na činjenicu da je iz provedenih biomedicinskih istraživanja proisteklo čak 28 doktorskih disertacija: Živičnjak, Miroslav (1994), Abramović-Beck, Ines (1995), Lethbridge Cejku, Margaret (1995), Ostrunić, Davor (1997), Szivovicza, Lajos (1997), Rudan, Igor (1998), Škarić-Jurić, Tatjana (1999), Vitale, Ksenija (2000), Drmić, Irena (2003), Lauc, Tomislav (2003), Pašić, Aida (2003), Novak-Lauš, Katia (2004), Polovina Prološić, Tatjana (2007), Tucak-Zorić, Sandra (2007), Barbalčić,

Slika 5

Istraživački tim terenskog istraživanja projekta NIH (2017.) na otoku Hvaru (suradnici s Instituta: Saša Missoni, Luka Bočkor, Matea Zajc Petranović, Tonko Carić).

Maja (2008), Bišof, Vesna (2008), Ivičević Uhernik, Ana (2008), Missoni, Saša (2009), Tomek-Roksandić, Spomenka (2009), Zeljko, Hrvojka Marija (2009), Pavić, Dario (2010), Veček, Andrea (2010), Gradišer, Marina (2012), Pribaćić Ambrožić, Vanda (2012), Zajc Petranović, Matea (2013), Šelović, Alen (2014), Tomas, Željka (2014), Krajačić, Petra (2017).

S obzirom na obim provedenih istraživanja, ovom prilikom izdvojiti ćemo nekoliko reprezentativnih rezultata. Kako ovo široko tematsko područje uključuje niz specifičnih znanstvenih ciljeva koji podrazumijevaju provedbu usporednih istraživanja u različito odabranim uzorcima stanovništva Hrvatske, prezentacija će biti organizirana prema populacijskom kriteriju, odnosno prema uzorcima opće (otvorene) populacije Hrvatske odrasle dobi, uključujući i fenotipski selekcionirane skupine, uzorcima relativno izoliranih populacija (seoske zajednice dalmatinskih otoka; manjinska populacija Roma) te u dobno selekcioniranim skupinama (djeca i mladež te osobe duboke starosti).

I. Otvorena populacija Hrvatske odrasle dobi

Prva biomedicinska istraživanja na Institutu temelje se na iskustvima iz populacijskih istraživanja dermatoglifskih obilježja započelih ranih 1970-ih godina (npr. Rudan P. 1975, 1977). Studije dermatoglifskih karakteristika upućivale su na ključne etiološke momente za razvoj pojedinih bolesti koji se odvijaju tijekom embrionalnog razvoja. S obzirom na vremensku koincenciju diferencijacije i sazrijevanja epitelnog i neuralnog tkiva, glavne su ciljne populacije brojnih dermatoglifskih istraživanja provedenih na Institutu bile fenotipski selekcionirane osobe iz opće populacije, konkretno, osobe oboljele od karcinoma te neurološki bolesnici. Među mnogobrojnim publikacijama koje su članovi te vanjski suradnici Instituta objavili na tu temu, u radu Miličić (2016) dan je pregled i sinteza rezultata dobivenih u skupinama oboljelih od različitih tipova karcinoma (pluća,

grkljana, štitne žlijezde, dojke i dr.) koje se u prostoru obilježja digitopalmarnih dermatogli-
fa odvajaju od zdrave kontrolne skupine kao i
od skupina psihijatrijskih pacijenata oboljelih
od npr. shizofrenije, bipolarnog afektivnog
poremećaja, autizma te osoba s graničnim po-
remećajem ličnosti. Razlikovanje bolesnih od
opće populacije u elementima dermatoglifskog
crteža ukazuje na inzulte (okolišne, ali i genet-
ske) koji su djelovali u istom razdoblju intraute-
rinog života i doprinijeli razvoju bolesti.

Članovi Instituta sudjelovali su u *Prvom hrvat-
skom projektu zdravstva*, potprojektu: *Promicanje
zdravlja* (nositelji: Ministarstvo zdravstva RH i
Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje) za-
početom 1995. godine, a na temelju kojeg su
u daljnjim analizama raspolagali biomedicins-
kim i genetičkim podacima reprezentativnog
uzorka stanovništva Republike Hrvatske. Naj-
opsežnije analize o zdravstvenom stanju nacije
objavljene su u radu Turek i sur. (2001).

Od analiza provedenih na općoj populaciji,
ističemo izradu referentnih vrijednosti za an-
tropometrijske pokazatelje prehrambenog sta-
nja (Smolej Narančić 1999) te za pokazatelje

plućne funkcije (Smolej Narančić i sur. 2009)
u odraslom stanovništvu mediteranskog dije-
la Hrvatske, a regionalne spirometrijske refe-
rentne vrijednosti izvedene su i za dječju dob,
npr. u radovima Smolej Narančić i sur. (1992),
Žuškin i sur. (1996). Regionalni podaci o pre-
valenciji metaboličkog sindroma objavljeni su
za Baranju u radu Tucak-Zorić i sur. (2008),
kao i za otok Cres u radu Kabalin i sur. (2012).

Korištenjem reprezentativnog uzorka odra-
slog stanovništva RH, kandidatskim pristu-
pom testirane su genetičke odrednice zdravlja
i bolesti. Tako je u radu Barbalić i sur. (2006)
provedena analiza pokazala da se u segmentu
opće populacije (muškarci mlađi od 40 godina sta-
rosti) može detektirati utjecaj jednog polimorfizma
unutar reninsko-angiotenzinskog sustava (ACE
gen) na rano javljanje hipertenzije. U ovom
radu također je pokazan značajan utjecaj in-
deksa tjelesne mase kao promjenjivog čimbe-
nika rizika za razvoj hipertenzije. U radu Bišof
i sur. (2010), koji je nastao u suradnji s liječ-
nicima s KBC "Zagreb", potvrđena je uloga
gena p53 kao rizičnog čimbenika za razvoj
karcinoma dojke. Nadalje, u radu su prikazane
učestalosti dvaju najviše istraživanih polimor-
fizama tog gena (Arg72Pro, PIN3 (+16bp)) u
reprezentativnoj kontrolnoj skupini, što sma-
tramo referentnim podatkom za opću popula-
ciju Hrvatske.

Institut za antropologiju je također
sudjelovao u okviru FP7 projekta *Genetic and
Environmental Factors of Insulin Resistance Syndrome
and Its Long Term Complication in Immigrant
Mediterranean Populations (MEDIGENE)*, koji je
2017. godine nagrađen *Open Science* nagradom
Ministarstva visokog obrazovanja, znanosti i
inovacija Francuske za proučavanje genetičkih
i okolišnih odrednica metaboličkog sindroma
u imigrantskim populacijama Mediterana.
Jedan od glavnih ciljeva *MEDIGENE*
programa bio je promicanje interdisciplinarnih
istraživanja i transverzalno povezivanje europskih
laboratorija kao članova zajedničkog konzorcija
koji se međusobno nadopunjuju u području

Slika 6

Rad u terenskom laboratoriju na otoku Hvaru
(2017.) (Natalija Novokmet i Dubravka Havaš
Auštinić).

Slika 7

Ranjan Deka
(profesor sa
Sveučilišta u
Cincinnatiju, SAD)
s ispitanicima u
sklopu terenskog
istraživanja projekta
NIH (2017.) na
otoku Hvaru.

antropologije, molekularne biologije, kliničke genetike, demografije i endokrinologije u nastojanju otkrivanja genetičke predispozicije za inzulinsku rezistenciju i metabolički sindrom. Glavni doprinosi *MEDIGENE* projekta uključuju detaljne GWAS analize metaboličkog sindroma, populacijske i epidemiološke studije imigranata u Europi, analize polimorfizama više kandidatskih gena (FTO, INSR, DUSP9, APOA5, AVPR1A) te uloge aminokiselina razgranatog lanca u prehrani i biološkoj varijabilnosti, kao i prehrambene studije u imigrantskim populacijama. U Hrvatskoj je naglasak bio na imigrantskoj populaciji Albanaca i njihovoj usporedbi s albanskim imigrantskim populacijama u ostalim zemljama, a na temelju analize mitohondrijske DNA i kromosoma Y (Čoklo i sur. 2016). Utvrđeno je da Albanci s Kosova i Albanci iz Hrvatske dijele vrlo slično majčinsko i očinsko genetičko nasljeđe, no utvrđene su i neke populacijski specifične razlike.

II. Izolirane populacije

Izolirane su populacije jedan od najboljih modela za antropološka istraživanja populacijske strukture. U populacijskim izolatima se odrazi povijesnih zbivanja (endogamija, migracijska povijest) mogu pratiti na primjeru različitih bioloških obilježja. Višestruko je potvrđeno tijekom proteklih četrdeset godina istraživanja da su otočne populacije istočnog Jadrana koristan model – prirodni eksperiment – u kojemu se primjenom adekvatnih genetičkoepidemioloških metoda i na obiteljskoj i na populacijskoj razini uspješno istražuju složena obilježja čovjeka povezana sa zdravljem i bolešću. Primjena genetičko epidemioloških metoda u izoliranim otočkim populacijama istočnog Jadrana te proizašli rezultati i spoznaje bili su poticaj da se slične analize pokušaju primijeniti i u drugim izoliranim modelnim populacijama. Tako su analize proširene na sociokulturno jedinstvenu i izoliranu populaciju Roma Hrvatske. Cilj antropoloških i genetičkoepidemioloških istraživanja ove specifične, vulnerabilne, manjinske skupine u Republici Hrvatskoj je utvrditi zdravstvene rizike i njihovu povezanost s načinom života, socioekonomskim statusom te specifičnim genetičkim profilom.

Slika 8

Alergološko testiranje majki i beba u sklopu kohortne studije rođenih (CRIBS) u Splitu (Mirjana Turkalj, suradnica iz Dječje bolnice Srebrnjak i Matea Zajc Petranović).

Seoske populacije istočnog Jadrana

Prikaz metodologije holističkih antropoloških istraživanja koja su provedena na reprezentativnim uzorcima izoliranih seoskih zajednica istočnog Jadrana dan je u radu Rudan P. i sur. (2004). Do 1992. godine objavljen je cijeli niz publikacija s rezultatima istraživanja populacijske strukture pojedinačnih otoka i priobalnog područja te mikroevolucijskih procesa koji su odgovorni za njeno uobličavanje. U nizu različitih bioloških, biokulturnih i sociokulturnih osobina proučavana su i kvantitativna svojstva čovjeka – brojne morfološke i fiziološke karakteristike, među kojima i one koje su indikatori bolesti, odnosno čimbenici rizika za razvoj određene kompleksne bolesti. Nastavljajući se na ta istraživanja, od 1992. godine objavljuvani su rezultati studija koje su obuhvaćale ne samo pojedinačne otoke, već i cjelovite regije, koji su ukazali na povijesne procese, migracijske obrasce, stupanj endogamije i srođivanja te njihovu interakciju s okolišnim pritiscima koji svi uzrokuju varijabilnost biomedicinski zanimljivih obilježja (npr. Rudan P. i sur. 1992, Smolej Narančić 1995, 1996, Jovanović 1996, Waddle i sur. 1998, Barać 1999, Rudan I. 1999, Miličić

2000, Pribaičić Ambrožić i sur. 2009). Osim što su pružile uvid u populacijsku strukturu, ove su studije dale nužnu podlogu za istraživanje genske determinacije morfoloških, funkcionalnih, razvojnih i drugih adaptivnih osobina povezanih sa zdravljem i bolestima čovjeka, čija je varijabilnost kvantitativne prirode.

Epidemiološki aspekti i tradicionalni okolišni čimbenici rizika trajan su predmet interesa biomedicinskih istraživanja. Tako je učestalost metaboličkog sindroma i njegovih pojedinih sastavnica predstavljena u brojnim radovima Instituta. Primjerice, Smolej Narančić i Žagar (2000) usporedili su populaciju Dalmacije s populacijom SAD-a s obzirom na indikatore uhranjenosti i učestalost pretilosti i debljine te su zaključili da podaci iz američke populacije ne mogu biti referentni i za Hrvatsku. Više radova o metaboličkom sindromu u populaciji otoka Hvara objavljeno je na temelju projekta *Genetics of Metabolic Syndrome in an Island Population*, kojem je cilj bio istražiti epidemiološku i genetičku podlogu metaboličkog sindroma, a financiran je od strane američkih Nacionalnih instituta za zdravlje i proveden u Hrvatskoj u suradnji s Institutom za antropologiju. Tako su Deka i sur. (2008, 2012) objavili rezultate prema kojima je kod hrvatskih otočana utvrđena značajna prevalencija metaboličkih

Slika 9

Noël Cameron (profesor sa Sveučilišta u Loughboroughu, UK) na terenskom istraživanju u sklopu kohortne studije rođenih (CRIBS) u Splitu.

abnormalnosti, od kojih je središnja pretilost naj snažniji prediktor. Uz navedeno, utvrđena je i visoka učestalost dislipidemije i proinflammatory čimbenika, zbog čega je populacija otoka Hvara u znatnom riziku za razvoj kardiovaskularnih bolesti. Slični rezultati dobiveni su i analizom učestalosti metaboličkog sindroma na otoku Visu koju su proveli Missoni i sur. (2009a), koja je utvrdila alarmantne vrijednosti. Također su analizirani i ponašajni čimbenici rizika koji predstavljaju rizik za zdravlje Hvarana, kao što su to pušenje (Missoni i sur. 2013) i prehrana (primjerice, Missoni 2009b, 2012, Missoni i Šarac 2016, Sahay i sur. 2013) te je potvrđena njihova značajna uloga za zdravlje pojedinca. U istraživanju Sahaya i sur. (2013) poseban je naglasak stavljen na unos ribe i školjaka te su rezultati pokazali da je povećan unos ribe povezan s povećanom učestalošću dijabetesa tipa 2, što je u skladu s već objavljenim epidemiološkim istraživanjima ove tematike. Trenutačno je aktualan nastavak navedenog američkog projekta pod nazivom *Integrated GWAS and EWAS of Cardiometabolic Traits in an Island Population*, kojem je cilj da se usporede promjene epigenetičkih obilježja u razdoblju od proteklih 10 godina (2007./2008. vs. 2017. godine). Na prikupljenim uzorcima trenutačno se provodi analiza epigenetičkih modifikacija (*epigenome-wide methylation analysis – EWAS*) te će se dobiveni rezultati integrirati s rezultatima prethodno provedene cjelogenomske asocijacijske studije (*genome-wide association*

study – GWAS), kako bi se otkrila povezanost genetičkih i epigenetičkih čimbenika u razvoju kardiometaboličkih poremećaja.

Kvantitativnogenetička istraživanja brojnih fenotipskih obilježja povezanih sa zdravljem koja su provedena korištenjem obiteljskog uzorka izoliranih seoskih zajednica istočnog Jadrana objavljena su u nizu radova (primjerice, Škarić-Jurić 1993, 2003, Škarić-Jurić i Rudan P. 1997, Ginsburg i sur. 2001, Škarić-Jurić i sur. 2003, 2005, Zhang i sur. 2011, 2012), a sumarno su prezentirana u radu Škarić-Jurić (2016). Veličina nasljedne komponente procijenjena je za spektar fenotipova: od onih morfoloških (visina, težina, indeks tjelesne mase, i drugi) do fizioloških (krvni tlak, gustoća kostiju, plućne funkcije i drugi).

Utjecaj srođivanja u reproduktivno izoliranim seoskim zajednicama istočnog Jadrana, kao rizika obolijevanja prikazan je radovima Smolej Narančić i Rudan I. (2001), Lauc T. (2003), Lauc T. i sur. (2003), Rudan I. i sur. (2004), Pulanić i sur. (2008). Nepovoljan utjecaj srođivanja prezentiran je za fenotipove kao što su vrijednosti krvnog tlaka, gustoće kostiju (osteoporozna) te za neke biokemijske biljege hemostaze i upale.

S druge strane, u radu Campbell i sur. (2007) predstavljen je pozitivan učinak na zdravlje odrođivanja, koji se genetički očituje kao povećana razina genetičke raznolikosti pojedinca, odnosno, heterozigotnosti (*genome-wide hete-*

Slika 10

Noël Cameron (profesor sa Sveučilišta u Loughboroughu, UK) i Lawrence M. Schell (profesor sa Sveučilišta u Albanyju, SAD) na terenskom istraživanju u sklopu kohortne studije rođenih (CRIBS) u Splitu.

rozygosity). Testirano je 15 obilježja povezanih s bolestima, a među njima značajno više vrijednosti heterozigotnosti bile su povezane s nižim krvnim tlakom (kod žena) te nižim vrijednostima ukupnog i LDL kolesterola (kod oba spola). Ovaj nalaz konzistentan je s dobro poznatim učincima heteroze (*hybrid vigour* ili čilost križanaca) koja je dobro poznat fenomen kod križanja životinjskih pasmina i biljnih sorti. No ovi rezultati pokazuju da i kod ljudi odrođivanje – do kojeg dolazi uslijed pucanja izolata, migracije iz tradicionalnih populacijskih podskupina te urbanizacije – može dovesti do povećanja heterozigotnosti te može imati korisne učinke na spektar obilježja povezanih sa zdravljem i bolešću.

Moderna, molekularnogenetička istraživanja logičan su produžetak prethodnih biometrijskih analiza koja su uvidom u genetičku strukturu i njene poveznice dobila novu dimenziju. Dosadašnje analize dale su potvrdu značaja korištenja geografskih izolata (seoske otočne zajednice srednje Dalmacije) kao pogodnih populacija za provedbu genetičkih studija povezanosti za kompleksne fenotipove. Zahvaljujući historiografskim podacima te informacijama iz crkvenih knjiga na temelju kojih je bilo moguće ispitanike povezati u proširene genealogije koje sežu duboko u prošlost, transdisciplinarna antropološka istraživanja zadobila su novu kvalitetu zahvaljujući potpori koje su pružile humanističke discipline. Zahvaljujući širokoj međunarodnoj suradnji, istraživa-

vanja provedena na Visu i Hvaru upotpunjena su kvalitetnim genotipskim podacima koji su omogućili provedbu asocijacijskih studija širom genoma (tzv. GWAS; *genome-wide association scan*) svjetske razine za mnoštvo fenotipova povezanih sa zdravljem.

Od asocijacijskih studija širom genoma provedenih korištenjem uzoraka populacije otoka Visa ističemo nekoliko istraživanja među kojima je najznačajnije (najcitiranije!) ono Vitart i sur. (2008). U tom radu objavljeno je značajno otkriće o utjecaju gena SLC2A9 na razinu mokraćne kiseline u krvi, što ujedno znači i da je on važan čimbenik rizika za razvoj gihta (uričnog artritisa ili uloga). Mokraćna kiselina je završni produkt metabolizma purina u ljudi pri čemu 5 – 25 % ljudskih populacija nedostatna bubrežna ekskrecija dovodi do hiperuricemije. Oko 10 % ljudi s hiperuricemijom razvija giht – upalni artritis – koji rezultira iz taloženja kristala mokraćne kiseline u zglobovima. U ovoj studiji identificirane su genetičke varijante unutar transporter gena SLC2A2 (do tada poznat kao transporter fruktoze) koje objašnjavaju 1,7 – 5,3 % varijance koncentracije mokraćne kiseline u serumu. SLC2A9 varijante su također povezane s niskom frakcionalnom ekskrecijom mokraćne kiseline i/ili gihta u populacijama UK-a, Hrvatske i Njemačke.

Preostala istraživanja koja donosimo odnose se na cjelogenomske analize povezanosti različitih fenotipova koji su sastavni dio metaboličkog sindroma. Tako su u radu Barbalić i sur. (2009)

prezentirani rezultati provedene analize koji su indicirali povezanosti varijacija krvnog tlaka s regijom u blizini *KCNB1* gena (koji kontrolira prijenos kalija kroz staničnu stijenku) što je replikacijski britanski uzorak (British 1958 Birth Cohort) i potvrdio. Time je ova studija otkrila jedan novi element u složenom sustavu regulacije krvnog tlaka.

U radu Kilpeläinen i sur. (2011) identificirana su 32 lokusa povezana s indeksom tjelesne mase (BMI) što je parametar koji ne dopušta razlikovanje bezmasne od masne tjelesne mase. Kako bi se identificirali genski lokusi povezani s adipozitetom, napravljena je na uzorku od 39,576 osoba meta-analićka asocijacijska studija oko 2,5 milijuna jednonukleotidnih polimorfizama (SNPs) i postotka masnog tkiva. Potvrđeni su prethodno poznati lokusi na *FTO* genu i identificirana su dva nova lokusa povezana s postotkom masnog tkiva, jedan blizu *IRS1* gena i jedan blizu *SPRY2* gena. *IRS1* lokus je pritom pokazao povezanost s oslabljenim metaboličkim profilom, uključujući smanjenu razinu adiponektina, smanjen omjer potkožnog i visceralnog masnog tkiva, povećanu inzulinsku rezistenciju, dislipidemiju, rizik od dijabetesa i koronarne bolesti srca.

Cjelogenomska povezanost s razinama inzulina i glukoze natašte istraživana je koristeći opsežnu zajedničku meta-analizu (Manning i sur. 2012). Otkriveno je 6 prethodno nepoznatih lokusa povezanih s inzulinom natašte, što je potvrđeno i u zajedničkoj analizi podataka 52 studije koje su ukupno sadržavale 96.496 osoba koje nisu imale dijabetes. Rizične varijante bile su povezane s višim razinama triglicerida i nižim razinama HDL kolesterola, što sugerira ulogu ovih lokusa u patofiziološkom putu inzulinske rezistencije. Prethodne cjelogenomske studije povezanosti opisale su mnoštvo lokusa potencijalno uključenih u razvoj dijabetesa tipa 2 (T2D) i disfunkciju beta stanica pankreasa, no ova studija dala je novi doprinos razumijevanju genetske baze inzulinske rezistencije i karakterizaciji njene uloge u T2D patofiziologiji.

Lu i sur. (2016) predstavili su rezultate cjelogenomske studije postotka tjelesne masti na uzorku od 100.716 osoba. Detektirano je dvanaest značajnih lokusa, među kojima je osam

bilo prethodno povezano s povećanom razinom adipoziteta (postotak masnog tkiva, BMI) dok su četiri nova lokusa (blizu gena *COBLL1/GRB14*, *IGF2BP1*, *PLA2G6*, *CRTC1*) pokazala povezanost s postotkom masnog tkiva. Sedam lokusa pokazalo je veći učinak na postotak masnog tkiva nego na BMI što sugerira primarnu povezanost s adipozitetom, dok je pet lokusa pokazalo veću povezanost s BMI nego s postotkom tjelesne masti što sugerira povezanost i s masnom i bezmasnom komponentom sastava tijela. Oni lokusi koji su bili snažnije povezani s postotkom tjelesne masti pokazali su i izrazitu krosfenotipsku povezanost s nizom kardiometaboličkih obilježja otkrivajući nove uvide u poveznici između adipoziteta i rizika obolijevanja.

Cjelogenomske analize provedene korištenjem uzoraka stanovnika otoka Hvara rezultirale su s tri značajna objavljena nalaza. U radu Karns i sur. (2011) dvadeset dva SNP-a u 10 genskih regija, prethodno identificiranih u pretilosti i dijabetesu tipa 2 (T2D), evaluirano je putem cjelogenomskog pristupa (GWAS) kako bi se potvrdila njihova povezanost s metaboličkim obilježjima. U analizi je korišteno 18 antropometrijskih i biokemijskih obilježja u uzorku 843 nesrodne osobe dobi od 18 – 80 godina stanovnika otoka Hvara. Svih osam GWAS SNP-ova u *FTO* genu bilo je značajno povezano s tjelesnom težinom i indeksom tjelesne mase, opsegom struka i bokova. 20 od 32 nominalne p-vrijednosti ostalo je signifikantno nakon permutacijskog testiranja za višestruke korelacije. Najznačajnija povezanost ustanovljena je između dva SNP-a u *TCF7L2* genu s glukozom natašte u plazmi i s HbA1c razinom, pri čemu su sve četiri p-vrijednosti ostale značajne nakon testova permutacije. Ova studija je snažno replicirala povezanost *FTO* varijanti s mjerama povezanim s pretilošću i *TCF7L2* varijanti s obilježjima povezanim s T2D. Procijenjena veličina učinka ovih varijanti bila je veća ili usporediva s onima koji se navode u drugim istraživanjima, što se može pripisati homogenoj genetičkoj pozadini ove relativno izolirane populacije.

Karns i sur. (2012) proveli su cjelogenomsku studiju povezanosti serumske razine mokraćne kiseline u uzorku 532 nesrodne i 768 srodnih

osoba iz 235 genealogija stanovnika otoka Hvara. Genetička povezanost procijenjena je s 2,241,249 SNP-ova u 1300 uzoraka nakon poravnavanja za učinke dobi i spola. Ova studija replicirala je četiri prethodno izvještena lokusa za mokraćnu kiselinu (SLC2A9, ABCG2, RREB1, i SLC22A12). Najsnažnija povezanost nađena je u jednom SNP-u u SLC2A9 genu, koji je pokazao značajan spolno-specifičan učinak. Unutar ove regije visoke neravnoteže povezanosti (LD) također je pronađena snažna povezanost s ne-sinonimnim SNP-om (rs16890979), koji je moguća uzročna varijanta za varijaciju mokraćne kiseline. Dodatno, identificirano je nekoliko novih lokusa (SEMA5A, TMEM18, SLC28A2 i ODZ2) povezanih s razinom mokraćne kiseline koji su zanimljivi za daljnja istraživanja.

U istraživanju Karns i sur. (2013) cilj je bio napraviti kvantitativnu mapu odnosa između GWAS varijanti, metaboličkog sindroma (MetS), metaboličkih obilježja i metaboličkih bolesti. Na uzorku od 1.300 osoba, stanovnika otoka Hvara, genotipizirano je četrdeset široko repliciranih GWAS varijanti, a ciljni fenotipovi su uključivali 14 antropometrijskih i biokemijskih obilježja, metabolički sindrom (MetS) te dijagnoze dijabetesa tipa 2 (T2D), koronarne bolesti srca, gihta, bolesti bubrega i moždanog udara. Korelirana kvantitativna obilježja reducirana su putem faktorske analize, a odnosi između faktora, genetičkih varijanti, MetS i metaboličkih bolesti determinirani su putem modeliranja pomoću strukturalnih jednadžbi (*structural equation modeling*, SEM). Od metaboličkih bolesti, MetS bio je povezan s gihtom, koronarna bolest srca bila je povezana s HbA1c, dok je dijabetes tipa 2 bio povezan s HbA1c i s pretilošću. Jedanaest GWAS varijanti predicalo je metaboličke varijable, MetS i metaboličke bolesti. Konkretno, rs7100623 u HHEX/IDE genu bio je povezan s HbA1c i dijabetesom tipa 2 podcrtavajući svoj značajan utjecaj na kontrolu razine glukoze. Premda MetS pokazao značajnu povezanost s pretilošću, dislipidemijom, kontrolom glukoze (glikoliziranim hemoglobinom, HbA1c), hipertenzijom i hiperuricemijom, sugerirana je njegova ograničena sposobnost da indicira rizik metaboličke bolesti.

Kandidatskim pristupom provedeno je nekoliko studija ciljnih fenotipova povezanih sa zdravljem, među kojima izdvajamo dvije. U studiji Zhang i sur. (2010) potvrđena je uloga česte varijante na FTO genu s mjerama tjelesne masti u izoliranoj populaciji otoka Hvara. Također je zamijećen dokaz pleiotropnog učinka ovog gena na bezmasnu masu kao što je veličina tijela i mišićna masa procijenjena putem širine lakatnog zgloba i opsega nadlaktice. Ovi pleiotropni učinci mogli bi biti pod utjecajem varijanti koje se razlikuju od onih povezanih s tjelesnom masti. Dva daljnja rada iste skupine autora (Zhang i sur. 2011, 2012) također su istraživala varijabilnost u visini kod stanovnika otoka Hvara na temelju analiza poznatih genetičkih varijanti koje na nju utječu. Utvrđeno je da je navedena otočna populacija, iako izolirana, usporediva s ostalim homogenim europskim populacijama s obzirom na SNP-ove koji su se u velikim GWAS studijama pokazali značajnima za određivanje visine pojedinca. Tomas i sur. (2014) su u uzorku stanovništva otoka Visa proveli studiju povezanosti jednonukleotidnih polimorfizama (SNP) i haplotipova gena za leptinski receptor (LEPR) s nekoliko rizičnih čimbenika za kardiovaskularne bolesti (BMI, opseg struka, lipidi u serumu, fibrinogen, C-reaktivni protein). Analiziran je ukupno 31 SNP LEPR gena na uzorku od 986 stanovnika Visa i 29 SNP-ova na uzorku od 499 osoba stanovnika obližnje otvorene populacije (grad Split). U uzorku Visa utvrđena je značajna veza fibrinogena s rs4291477 te marginalno značajna veza HDL s rs7539471, dok je u uzorku otvorene populacije ustanovljena marginalno značajna povezanost razine triglicerida i rs10493384. S obzirom da je leptin mogući medijator između energetske homeostaze, upala i kardiovaskularnih bolesti koji djeluje vežući se na leptinske receptore prisutne u mnogim organima, ovaj nalaz ukazuje na novu metaboličku vezu između ciljnih fenotipova na koje djeluje ovaj potentni hormon masnog tkiva.

Romi koji žive u Republici Hrvatskoj

Kod romskih skupina koje žive u RH, kao primjera sociokulturno i reprodukcijски izolirane populacije, analize su usmjerene ka pokazateljima zdravstvenog statusa kojima se nastoji utvrditi opterećenost genetičkim kao i klasičnim, negenetičkim čimbenicima zdravstvenog rizika, koje je moguće povezati s ponašajnim i socioekonomskim obilježjima ove marginalizirane populacije.

Temeljni pokazatelji zdravstvenog i socioekonomskog statusa (uključujući i demografska kretanja, uvjete stanovanja, obrazovanja), kao i preliminarni prikaz njihove međuovisnosti, prikazani su u radu Škarić-Jurić i sur. (2007). Utvrđeno je kako su Romi Bajaši socijalno i ekonomski marginalizirani što govori da je prijeko potrebna pomoć šire zajednice za njihovo uključivanje u suvremene tokove društvenog razvoja.

Istraživanje Zajc i sur. (2006) pokazalo je kako samo detaljna analiza može razotkriti povećane zdravstvene rizike vezane uz stupanj uhranjenosti (uključujući spolnu diskriminaciju unutar populacije) koji ostaju skriveni ukoliko se prosječne vrijednosti uzimaju kao jedini pokazatelj. Naime, u Roma Bajaša češće su krajnje vrijednosti BMI-a te kod njih nalazimo i znatno više pretilih osoba, kao i više pothranjenih osoba, pri čemu je među potonjima češće riječ o ženama. Nezadovoljavajući prehrambeni status i loše prehrambene navike ispitivanih Roma dovedene su u vezu sa socioekonomskim čimbenicima, odnosno, njihovim siromaštvom, nezaposlenošću i niskim stupnjem obrazovanja.

Zeljko i sur. (2008) prikazali su učestalosti tradicionalnih čimbenika rizika za kardiovaskularne bolesti u populaciji Roma Bajaša Hrvatske (pretivosti, pušačkog statusa) te je prikazan utjecaj standardnih čimbenika rizika na vrijednosti krvnog tlaka. Također je pokazan odnos i nekih netradicionalnih čimbenika rizika na kardiovaskularni status te su u analize uključene socioekonomske varijable kao što su školovanje i prihod.

Provedena je i populacijsko-epidemiološka analiza prevalencije kardiovaskularnih bolesti (KVB) i čimbenika rizika za njihov razvoj u populaciji Roma Bajaša koji žive u Republici Hrvatskoj, pri čemu su stope prevalencija bile dobnno i spolno poravnane prema europskoj standardnoj populaciji (Zeljko i sur., 2013). Analiza je pokazala da u odnosu na opću populaciju Republike Hrvatske, populacija Roma nosi veći teret oboljenja od KVB-a s obzirom na visoku stopu pušenja (70 %) i povišene vrijednosti glukoze u krvi. Dobni trendovi u suprotnosti su s trendovima u općoj populaciji Hrvatske i upućuju na epidemiološku tranziciju ove populacije. Kako se s daljnjom modernizacijom stila života Roma očekuje povećanje učestalosti KVB-a u ovoj populaciji, treba što prije provesti KVB preventivne mjere, koje primarno trebaju biti usmjerene ka mlađem dijelu populacije te ženama kao nositeljicama promjena u stilu života svih članova obitelji. Utvrđene međugeneracijske promjene, kao i razlike detektirane između urbanih i ruralnih skupina, upućuju na zdravstvenu (epidemiološku) tranziciju i potvrđuju izuzetnu zanimljivost ove populacije s antropološkog gledišta.

Korištenjem kandidatskog pristupa provedena je studija povezanosti 4 široko korištenih polimorfizama kandidatskih gena (ACE I/D, APOE ($\epsilon 2$, $\epsilon 3$, $\epsilon 4$), eNOS-VNTR i LEP G2548A) za koje su brojna prethodna istraživanja pokazala da su povezana s kardiovaskularnim bolestima i čimbenicima rizika za njihov razvoj (Zeljko i sur. 2011). Genetičkoepidemiološka analiza ciljnih fenotipova (klasični biometrijski čimbenici rizika za kardiovaskularne bolesti) u populaciji Roma Bajaša pokazala je značajnu povezanost $\epsilon 2$ alela APOE gena kao prediktora opsega struka i indeksa tjelesne mase te je time pružila dobar primjer za one teorije koje ističu gensku heterogenost koja je u podlozi istog fenotipa. Takvi nalazi daju dopunsku argumentaciju u prilog svrhovitosti genetičkih istraživanja koja se temelje na izoliranim populacijama kao dobrom modelu za otkrivanje interakcija gena i okoliša u stvaranju određenih fenotipa, a koji se u općoj, otvorenoj populaciji ne bi mogli otkriti.

III. Dobno stratificirane populacije

Rast i razvoj

U reprezentativnim uzorcima djece i mladeži analizirana su antropometrijska obilježja, prehrambeno stanje, dob menarhe, pokazatelji tjelesne aktivnosti, psihomotornog i socioekonomskog statusa. Ovi podaci korišteni su za određivanje referentnih vrijednosti za našu populaciju, uz međupopulacijske usporedbe, za praćenje stanja uhranjenosti kao čimbenika rizika za razvoj brojnih bolesti u odrasloj dobi, za praćenje veličine i smjera sekularnog trenda i njegove odrednice, kao i za istraživanja biologije rasta i razvoja te utjecaja različitih okolišnih čimbenika na njihov tijek.

Cilj provedenih istraživanja bio je praćenje promjena u morfološkim, fiziološkim i psihološkim svojstvima koje obilježavaju rast i razvoj tijekom fetalne, dojenačke, dječje i mladenačke dobi te utvrđivanje zdravstvenih rizika, u prvome redu onih kardiorespiratornih, i njihovu povezanost sa sociodemografskim statusom i načinom života, uključujući tjelesnu aktivnost i zdravstveno ponašanje. Naime, praćenje rasta i razvoja djece i adolescenata osigurava znanstveni temelj za ciljanu i pravodobnu prevenciju najučestalijih kroničnih bolesti današnjice. S obzirom na to da su dosadašnja istraživanja ukazala na njihovu jasnu genetsku predispoziciju, kao i na vrlo ranu razvojnu determinaciju (uključujući i epigenetske fenomene), to upućuje na potrebu iznimno ranih preventivnih mjera – od prenatalne zaštite do bihevioralnih intervencija tijekom rasta i razvoja, uključujući razdoblje adolescencije. Stoga se pri proučavanju ranih odrednica zdravlja i bolesti koje su prisutne još u fetalnoj dobi i dojenaštvu analiziraju i zdravstveni status te zdravstvene navike, stil života te psihosocijalne karakteristike trudnica, odnosno majki novorođenčadi.

Projekt *Kohortna studija rođenih na istočnojadranskim otocima (CRIBS)* je aktualni projekt Instituta za antropologiju koji predstavlja longitudinalno istraživanje genetičkih i okolišnih odrednica metaboličkog sindroma na reprezentativnom

uzorku od 500 trudnica i njihove novorođene djece u populacijama otoka Hvara, otoka Brača i grada Splita s okolicom. Institut za antropologiju je nositelj projekta, a ostale suradne ustanove su Klinički bolnički centar Split, Klinička bolnica Dubrava, Hrvatski zavod za javno zdravstvo te Dječja bolnica Srebrnjak. Studija se temelji na povezanosti majčinoga zdravstvenog statusa, prehrane i stila života sa zdravljem djeteta, a važnost rezultata ove pilotstudije je stvaranje temelja budućega usmjerenijeg, populacijski prilagođenog modela zdrave trudnoće i prevencije kompleksnih bolesti, što će predstavljati značajan doprinos javnom zdravstvu u Hrvatskoj. Biološki uzorci majke i djeteta također se pohranjuju u antropogenetičkoj bazi Instituta za buduća genetička i epigenetička istraživanja, a uz navedeno u sklopu projekta istražuje se i sklonost za pojavu atopijskog dermatitisa kod djece s područja Splitsko-dalmatinske županije. Projekt je trenutačno u posljednjoj projektnoj godini, a projektne aktivnosti uključuju prikupljanje rutinskih medicinskih podataka prije i tijekom trudnoće, antropometrijska mjerenja trudnica (visina i težina tijela, debljina kožnih nabora, ultrazvučna mjerenja masnog tkiva), biokemijske analize seruma, oralni test opterećenja glukozom (oGTT), pohranjivanje uzoraka krvi majki i beba za izolaciju DNA, alergološke analize (razina IgE majke i djeteta), opsežan upitnički instrumentarij (demografska i socioekonomska obilježja majke i obitelji, majčina i obiteljska anamneza, karakteristike majčinog životnog stila, prehrana, tjelesna aktivnost, kvaliteta života, mentalno zdravlje i sl.) te podatke o rastu i razvoju djece iz pedijatrijskih kartona do druge godine života. Preliminarni rezultati objavljeni su na brojnim međunarodnim konferencijama te upućuju na povezanost određenih karakteristika životnog stila (poput pušenja), sociodemografskih značajki te biokemijskih parametara kod majke s peri- i postnatalnim zdravstvenim statusom i antropometrijom djece.

Tjelesne promjene u djetinjstvu i adolescenciji razmatrane su i u vremenskom i prostornom kontekstu tako da je naglasak stavljen na utvrđivanje veličine i smjera sekularnog trenda u odabranim tjelesnim obilježjima i njegove uzročnosti kroz dugo vremensko

razdoblje te na utvrđivanje položaja naše populacije u okviru geografske varijabilnosti u dinamici tjelesnog rasta populacija. Praćenje promjena u populaciji na velikoj vremenskoj skali i njegove povezanosti s društvenim i ekonomskim kretanjima predstavlja iznimno važno područje istraživanja. Provedena istraživanja su dokazala iznimnu osjetljivost bioloških karakteristika populacije na socijalne, ekonomske i društvene izazove te ukazala na smjerove daljnjih multidisciplinarnih istraživanja.

Istraživanja rasta i razvoja djece i adolescenata, započeta 1990. godine u okviru četverogodišnje miješane longitudinalne studije morfoloških i fizioloških obilježja zagrebačkih osnovnoškolaca, nastavljena su i nakon 1992. godine (Miličević i sur. 1993, Živičnjak i sur. 1993). Istraživana su brojna antropometrijska te spirometrijska, ergometrijska i ehokardiografska svojstva djevojčica i dječaka početne dobi od 11 do 15 godina. Rezultati analiza dinamike tjelesnog rasta u pubertalnoj dobi te njihovoj usklađenosti s promjenama koje se zbivaju u pojedinim tjelesnim sustavima prikazani su, primjerice, u radovima Živičnjak i Pavičić (1996) te Miličević i sur. (1997).

U populaciji zagrebačke vrtičke djece, osnovnoškolaca i srednjoškolaca provedene su i dvije velike transverzalne studije rasta i razvoja. Specifičan cilj studije iz 1997. godine bio je razvoj referentnih vrijednosti za pokazatelje tjelesnog i psihomotornog statusa, a studije iz 2010. godine utvrđivanje sekularnog trenda u rastu i razvoju naše populacije. U radovima Živičnjak i sur. (2003, 2008) prikazana je dinamika promjena longitudinalnih i transverzalnih dimenzija tijela djece u razdoblju od 3. do 18. godine života, analiziran je spolni dimorfizam te je pokazano da se tjelesni rast podudara s onim u najvišim europskim populacijama. Dane su i referentne vrijednosti ovih morfoloških obilježja za našu populaciju djece i mladeži koje su od značaja za medicinsku praksu.

U radovima Smolej Narančić i sur. (2005) i Zajc Petranović i sur. (2013) uspoređuje se učestalost pretilosti djece i mladeži u Hrvatskoj, kao i one s prekomjernom tjelesnom masom, s drugim populacijama. Također se pokušala

ustanoviti populacijska specifičnost, odnosno primjenjivost referentnih vrijednosti indeksa tjelesne mase iz drugih populacija (WHO, SAD) na populaciju djece i mladeži Hrvatske. Posebno je problematizirana korisnost korištenja indeksa tjelesne mase (BMI) kao prikladnog indikatora sastava tijela u adolescenciji kod tjelesno aktivnih adolescenata.

U projektu *Temeljni razvojni miljokazi kao sredstvo stimuliranja razvoja predškolske djece* (2015. – 2016.; voditelj: doc. dr. sc. Joško Sindik) koji je financirao Grad Dubrovnik, povezani su razvojni miljokazi karakteristični za dob djeteta s aktivnostima koje se provode s djecom kako bi se roditeljima i odgojiteljima u predškolskim ustanovama omogućilo njihovo ciljano i sustavno stimuliranje. Ishodi projekta stvorili su osnovu za kvalitetniju pripremu odgojitelja za rad s djecom, bolje stimuliranje razvoja djece u obiteljskom okruženju te proširenje znanstveno-praktične suradnje.

Istraživanja Veček N. i sur. (2012) i Zajc Petranović i sur. (2014) u uzorku mladeži grada Zagreba (800 ispitanika, oba spola) ustanovila su prisutnost izrazitog sekularnog trenda u brojnim morfološkim (antropometrijskim) pokazateljima rasta i razvoja uključujući sazrijevanje (dob menarhe). Tako je retrospektivnom studijom (Veček N. i sur. 2012) ustanovljen trend ka ranijem sazrijevanju koji je pokazao jasnu povezanost sa socioekonomskim pokazateljima (bruto društveni proizvod; BDP) u posljednjih 60 godina. Kada se dob menarhe analizirala kroz 60-godišnje razdoblje (1951. – 2010.), uočeno je da se trendovi promjena dobi menarhe podudaraju s trendovima BDP-a. Ovaj nalaz u skladu je s rezultatima studija provedenih na drugim populacijama o tome kako stresni događaji poput pogoršanja životnog standarda odgađaju dob menarhe, dok se u razdoblju ekonomskog rasta i napretka menarha javlja ranije. Usporedba nalaza triju studija rasta i razvoja provedenih 1990., 1997. te 2010. godine pokazala je da je utjecaj ratnih zbivanja u Hrvatskoj te posljedičnog smanjenja kvalitete života u kratkom vremenu (2 – 3 godine) imalo utjecaj na biologiju djece koja su se u vremenu Domovinskog rata nalazila u osjetljivim godinama. Naime, zaostajanje nastupa menarhe je zabilježeno već u studiji 1997. dok je studija

iz 2010. pokazala znakove biološkog oporavka populacije

U radu Zajc Petranović i sur. (2014) analizirane su sekularne promjene odabranih varijabli – tjelesne visine i težine te indeksa tjelesne mase – u adolescenata oba spola kroz 60-godišnje razdoblje u odnosu na trend bruto društvenog proizvoda (BDP) koji je korišten kao pokazatelj socioekonomskog statusa društva. Rezultati su pokazali da promjene u tjelesnim dimenzijama i indeksu tjelesne mase zagrebačkih adolescenata slijede trend u nacionalnom bruto društvenom proizvodu. Sekularni trend porasta tjelesne visine tijekom 60-godišnjeg razdoblja (od 1951. do 2010.) iznosio je 6,2 cm kod djevojaka i 12,2 cm kod mladića. U istom razdoblju porast tjelesne težine iznosio 6,8 kg kod djevojaka i 17,3 kod mladića. U posljednjem razdoblju zabilježen je izraziti porast pretilosti adolescenata te je prema 95. percentilu (CDC, SAD), u 2010. godini bilo 3,5 puta više pretilih djevojaka i 3,7 puta više pretilih mladića nego 1997. godine.

Utjecaj tjelesne aktivnosti na psihofizički razvoj djece i mladeži problematiziran je u mnogim publikacijama. Primjerice, Sindik (2014) pokazuje pozitivan utjecaj kvalitetno planiranog programa tjelesne aktivnosti u školi na zdrav razvoj djece na način da stimulira emocionalne i socijalne karakteristike, motivaciju te funkcionalne sposobnosti. Metodološki rad Sindik i Bauer-Čuk (2016) koji se bavi specifičnom populacijom, onom mladih sportaša, problematizira razlike između različitih instrumenata koji se primjenjuju pri procjeni psiholoških karakteristika mladih. Sindik i Boban (2016) donose rezultate detaljne studije postignuća djece za dobni raspon od 1 – 7 godina u razvojnim miljokazima za četiri područja psihosomatskog razvoja – motoriku, spoznajni razvoj, govor i socioemocionalni razvoj. Izneseni podaci imaju izrazitu primjenjivu vrijednost u pedagoškoj praksi.

Interdisciplinarno, longitudinalno istraživanje mogućih trendova u strukturi i promjenama zdravstvenog statusa te općenito životnih navika u populaciji adolescenata (tadašnje kronološke dobi od 17 godina), u odnosu na njihov utvrđeni zdravstveni status 10 godina ranije (u dobi od 7 godina života) provedeno je u sklopu

suradničkog projekta *Istraživanje životnih navika adolescenata s ciljem prevencije pretilosti, dijabetesa tipa II i kardiovaskularnih bolesti* (2014.; voditeljica: prof. dr. sc. Vesna Jureša). U projektu su, uz Institut za antropologiju, partneri bili Škola narodnog zdravlja “Andrija Štampar”, Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu i Hrvatski zavod za javno zdravstvo. Doprinos ovog istraživanja je u razjašnjavanju utjecaja određenih čimbenika rizika (intrinzičnih i ekstrinzičnih) i pružanju uvida u mehanizme koji utječu na razvoj kroničnih bolesti. Studija je otvorila mogućnosti poboljšanja kvalitete i sustavnosti rada na mjerama zdravstvene prevencije i edukacije opće populacije, posebice prevencije razvoja kroničnih bolesti adolescenata, počevši od najranije životne dobi.

U suradnji s Poliklinikom za medicinu rada i sporta s medicinsko-biokemijskim laboratorijem Zagrebačkog športskog saveza proveden je suradnički projekt pod nazivom *Zdravstveni status i kvaliteta života sportaša* (2014. – 2015., voditelj: doc. dr. sc. Joško Sindik) s ciljem utvrđivanja specifičnih razlika u zdravstvenom statusu sportaša i sportašica različitih dobnih grupa i vrsta sportova kojima se bave, a koje služe kao osnova za planiranje mjera prevencije u svrhu diferenciranog utjecaja na smanjenje nepoželjnih zdravstvenih pokazatelja i na povećanje poželjnih efekata bavljenja vrhunskim sportom.

Starenje

Demografsko starenje jedan je od najvećih društvenih i ekonomskih izazova za razvijena društva današnjice. Premda je glavni cilj antropoloških istraživanja procesa starenja i dugovječnosti poboljšanje zdravlja i kvalitete života stanovništva te produljenje duljine zdravog života osoba starije dobi, ona također mogu imati značajne pozitivne reperkusije na ekonomsku cijenu demografskog starenja u Hrvatskoj. Demografsko starenje otvara vrata budućim (kratkoročnim i dugoročnim) društvenim promjenama, i s njima vezanim nužnim prilagodbama. Stoga je nužno potrebno intenzivirati istraživanja o starenju u Hrvatskoj koja će unaprijediti spoznaje o učincima starenja na različite aspekte društvenog i ekonomskog

života te stvoriti podlogu za donošenje javnih politika utemeljenih na dokazima.

Masovne, nezarazne kronične bolesti, na koje se u istraživanjima stavlja naglasak, patološka su stanja koja su u suvremenoj civilizaciji na vrhu ljestvice pobola i pomora, a uz to su povezana s procesom starenja. Ona također imaju presudan utjecaj na kvalitetu i funkcionalnu sposobnost ljudi srednje i starije dobi te su ovakva istraživanja stoga u svakom smislu od iznimnog javnozdravstvenog značaja. Naime, riječ je o skupini bolesti koje imaju izrazitu temporalnu dimenziju i ponekad se njihovo javljanje smatra dijelom normalnog procesa starenja te ne čudi da su to bolesti koje su utoliko češće što je infektivna patologija manja, a starost stanovništva veća.

Posebno su intrigantne novije spoznaje koje ukazuju na znatnu raznolikost među pojedincima u dinamici procesa starenja te strukturi deficita koji su individualno različiti. Postojanje znatne varijacije među osobama u brzini odvijanja procesa starenja, dovelo je do razvoja koncepta razlikovanja kronološke od biološke dobi pri čemu potonja mjeri funkcionalnost organizma (stanje pojedinih fizioloških, psiholoških, socijalnih karakteristika) te ih uspoređuje s prosječnim vrijednostima populacije određene dobi kojom se onda označava biološka dob pojedinca. Stoga je u provedenim istraživanjima funkcijskih i somatskih promjena u starijoj životnoj dobi uzeta u obzir i ova pretpostavka da kronološka i biološka dob nisu nužno sukladne. To znači da se povisivanjem kronološke dobi ne mijenjaju nužno funkcije organizma tako da smanjuju radnu sposobnost osobe pa su poduzeti naponi ka otkrivanju bioloških i funkcionalnih karakteristika koji najbolje opisuju biološku dob u osoba duboke starosti.

Posebnu kvalitetu donose istraživanja procesa starenja čovjeka iz cjeloživotne perspektive kako bi se pronašli genetički i okolišni čimbenici i njihova interakcija, kao i psihološke i ponašajne crte, koji najviše doprinose uspješnom starenju. Očekuje se da ova istraživanja unaprijede naše razumijevanje o tome kako specifični biološki i socijalni faktori i njihovo međudjelovanje utječu na duljinu života, duljinu zdravog života, prevalenciju određenih

kroničnih stanja i invaliditeta, te ekonomsko i socijalno ponašanje starijih osoba.

Prikupljanje različitih fenotipskih podataka u populaciji starijih osoba, kao što su to podaci o morfološkim, fiziološkim i biokemijskim kompleksnim obilježjima, omogućuje provođenje biometrijskih analiza tjelesnih promjena koje su posljedica biološkog procesa starenja organizma i odražavaju se na njegovu funkciju. Mnoga su od tih obilježja ujedno i čimbenici rizika za nastanak različitih bolesti koje se vezuju uz stariju životnu dob, kao što su npr. hipertenzija, pretilost, hiperlipidemija. Ujedno su to ulazne komponente u analizi genetičkih i negenetičkih faktora koji utječu na zdravlje u starijoj dobi, a time i na dugovječnost. Nadalje, podaci o antropometrijskim, kardiorespiratornim i serumskim biokemijskim obilježjima (pokazatelji uhranjenosti, koštanog statusa i funkcionalne sposobnosti) pomažu u definiranju zdravstvenog i funkcionalnog statusa starijih osoba te omogućavaju identificiranje fenotipskih determinanti dugovječnosti. Kao izravno primjenjiv biometrijski aspekt istraživanja treba naglasiti moguću izradu referentnih vrijednosti fenotipskih obilježja koje su dobno i populacijski specifične (odnose se na stariju životnu dob i na populaciju Hrvatske) i potrebne su za primjenu u medicinskoj praksi.

U dvije opsežne monografije Duraković (2007, 2011) je sa suradnicima prikazao promjene funkcija pojedinih organa (srca, krvnih žila, pluća, bubrega i drugih) koje se događaju s fiziološkim starenjem te je sveobuhvatno izložio posebnosti organizma starije dobi uz naročitu pozornost usmjerenu sustavnim bolestima, njihovoj dijagnostici, liječenju i prevenciji. Među najnovijim informacijama o istraživanjima bolesnih stanja i farmakoterapiji u gerijatriji istaknuti su i podaci o njihovoj učestalosti u Hrvatskoj. Monografije imaju ulogu udžbenika, ali i priručnika s obzirom na to da se izneseni podaci mogu direktno koristiti u medicinskoj praksi.

Pozitivan učinak tjelesne aktivnosti na zdravlje i u starijoj dobi analiziran je u više istraživanja. U studiji Duraković i sur. (2011) problematizira se pojava nagle kardijalne smrti za vrijeme i neposredno nakon tjelesne aktiv-

nosti. Usporedbom s populacijom istovjetno tjelesno aktivnih starijih osoba ustanovljeno je da je znatno veći broj preminulih imao viši broj rizičnih faktora za aterosklerozu, što je bio razlog štetnog djelovanja tjelovježbe. Istaknuta je nužnost učinkovitih medicinskih programa probira te dobro osmišljenih programa vježbanja kao preduvjeta za uspješno uključanje što većeg broja starijih osoba u tjelesno vježbanje.

Proučavanjem procesa starenja u populaciji osoba duboke starosti (85 i više godina života) – putem analize mogućih genetskih i okolišnih uzročnih čimbenika te psiholoških i bihevioralnih obilježja koji doprinose usporeju tog procesa, a prisutni su u osoba duboke starosti – čini dugovječne osobe izvrsnim modelom za istraživanje zdravog starenja, kao i čimbenika koji utječu na dugovječnost. Stoga je u suradnji sa Centrom za zdravstvenu gerontologiju Nastavnog zavoda za javno zdravstvo “Dr. Andrija Štampar” – Referentnim centrom Ministarstva zdravstva RH za zaštitu zdravlja starijih osoba provedeno ciljano istraživanje ove specifične dobne skupine. U radu Smolej Narančić i sur. (2011) prikazana je uloga antropometrije kao značajne metode koja se koristi u procjeni stanja uhranjenosti. Nadalje, dan je pregled spoznaja o vrijednosti različitih antropometrijskih obilježja za procjenu uhranjenosti starijih osoba i navedene su specifičnosti antropometrije u starijoj životnoj dobi (gerontoantropometrije). Biometrijske i epidemiološke analize podataka osoba u dubokoj starosti (85 i više godina života), usmjerene na antropometrijsku procjenu stanja uhranjenosti i njihovu povezanost sa zdravljem, ukazala su na potrebu postavljanja drugačijih graničnih vrijednosti indeksa tjelesne mase koji definira prekomjernu tjelesnu masu, odnosno koji predstavlja rizik za zdravlje.

Premda je antropometrija osnovni alat u gerijatrijskoj procjeni prehrambenog statusa, Smolej Narančić i sur. (2013) predstavili su razloge zašto mjerenje visine i težine osoba može biti problematično u starih osoba te je ponekad nužno da ovi biometrijski parametri budu procijenjeni korištenjem jednadžbi Svjetske zdravstvene organizacije (SZO). Uzorak se sastojao od 314 ispitanika (Ž/M = 234/80, od 85 do 101 godine starosti) kod kojih su izmjere-

ni klasični antropometrijski parametri (visina, težina, opsezi udova, visina koljena i debljina kožnih nabora). Višestruka linearna regresija napravljena je kako bi se izvele populacijski specifične jednadžbe, a prikladnost jednadžbi SZO-a u predikciji visine i težine u osoba duboke starosti u Hrvatskoj procijenjena je uparenim t-testom. Jednadžbe SZO-a za stare osobe prihvatljivo su predicirale samo visinu kod hrvatskih žena duboke starosti. Stoga su u ovome radu predstavljene jednadžbe koje su razvijene za procjenu visine i težine nepokretnih osoba duboke starosti u Hrvatskoj, a koje koriste iste prediktorne varijable kao i jednadžbe SZO-a, pokazale su se prikladnije za domaću populaciju i stoga se predlažu za upotrebu u svakodnevnoj gerontološkoj praksi.

Molekularnogenetičke analize uzoraka DNA osoba duboke starosti tek su u začetku, no neke analize provedene korištenjem kandidatskog pristupa su već provedene, među kojima izdvajamo rezultate objavljene u radu Zajc Petranović i sur. (2012). U njemu je prezentirana analiza uloge jednog od najčešće istraživanih kandidatskih gena za razvoj kardiovaskularnih bolesti (KVB) u dugovječnosti. Enzim kojeg kodira gen za angiotenzin-pretvarajući enzim (ACE) sudjeluje u kaskadi renin-angiotenzin sustava (RAS), jedne od glavnih komponenti za regulaciju krvnog tlaka. Osim s KVB fenotipovima, uloga RAS sustava potvrđena je i u upalnim procesima, autoimunosti i starenju. U populaciji Republike Hrvatske dobi 80 i više godina (80+), učestalost D alela ACE gena veća je negoli u općoj populaciji Hrvatske (18 – 79 godina), a DD genotip javlja se dvostruko češće u 80+ kohorti u odnosu na opću populaciju RH. Značajna povezanost ACE gena s dugovječnošću dodatno je potvrđena meta-analizom u koju je bilo uključeno 10 europskih populacija. Treba istaknuti kako je ovo prvi rad u RH napravljen na uzorku osoba duboke starosti (85 i više godina) koji daje prikaz asocijacije nekog kandidatskog gena s čimbenicima kardiovaskularnog rizika. Međugeneracijska i međupopulacijska analiza omogućila je nov pogled iz cjeloživotne perspektive na ulogu nekih genetičkih varijanti za koje se do sada smatralo da isključivo predstavljaju zdravstveni rizik s obzirom na to da ih se proučavalo samo u kontekstu ispitanika

srednje dobi. Stoga se očekuje da će daljnje analize pružiti nove izazove općeprihvaćenoj tezi o apsolutnoj rizičnosti najčešće korištenih i najšire testiranih polimorfizama gena kandidata za kronične nezarazne bolesti.

Znanstvenici Instituta sudjelovali su i u studiji (nositelj: tvrka Genos) koja je rezultirala iznimno zanimljivim radom koji donosi molekularnu potvrdu realnosti koncepta biološke dobi. Naime, Krištić i sur. (2014) predstavili su rezultate analize glikozilacije IgG molekula u 5.117 osoba iz četiri europske populacije koji su razotkrili složen uzorak promjena u IgG glikozilaciji s dobi. Glikozilacija je ključni posttranslacijski mehanizam koji regulira funkciju imunoglobulina, s višestrukim sistemskim reperkusijama na imunološki sustav. Fini strukturalni detalji glikana pridruženih konzerviranim pozicijama N-glikozilacije značajno utječu ne samo na funkciju individualnih molekula imunoglobulina G (IgG), već posreduju upali na sistemskoj razini. Nekoliko analiziranih IgG glikana (uključujući FA2B, FA2G2 i FA2BG2) značajno se mijenjalo s dobi, a ova tri glikana u kombinaciji mogla su objasniti do 58 % varijance u kronološkoj dobi, što je značajno više nego drugi biljezi biološke dobi, kao što je to duljina telomera. Preostala varijanca ovih glikana snažno je korelirana s fiziološkim parametrima povezanim s biološkom dobi. Stoga IgG glikozilacija izgleda da je usko povezana s oboje – i kronološkom i biološkom dobi. Imajući u vidu značajnu ulogu IgG glikana u upali, a s obzirom na to da promjene koje zamjećujemo s dobi potiču upalu, promjene u IgG glikozilaciji izgleda da predstavljaju čimbenik koji doprinosi procesu starenja. Sposobnost mjerenja ljudske biološke dobi korištenjem molekularnog profiliranja ima praktične implikacije za prevenciju i liječenje bolesti te u forenzici.

Zaključno

Biomedicinska istraživanja koja se provode na Institutu za antropologiju tematski su usmjerena na analizu genetičkih i okolišnih uzroka fenotipske raznolikosti proučavanih populacija Hrvatske, s naglaskom na složene rizične fenotipove koji doprinose razvoju najučestalijih kroničnih bolesti današnjice. Pritom se istražuju genetički specifične populacijske skupine (s obilježjima reprodukcijски izoliranih skupina) i opća populacija (s obilježjima otvorene populacije), analizira se dobna, spolna i populacijska varijabilnost različitih bioloških i kulturalnih obilježja bitnih za zdravlje te stvara vrijedna baza biomedicinskih podataka o današnjoj populaciji Republike Hrvatske.

Nastavljajući se na ranije studije mikroevolucijskih zbivanja i obrazaca uobličavanja biološke strukture, biomedicinska antropološka istraživanja koja se provode u posljednjih 25 godina pokazuju da je, koristeći prednosti današnje populacijske strukture Hrvatske, holističkim antropološkim pristupom moguće dati nov doprinos razumijevanju uzoraka varijabilnosti složenih obilježja čovjeka u zdravlju i bolesti od djetinjstva do duboke starosti. Ti rezultati omogućavaju predviđanje određenih demografskih procesa, tumačenje sekularnih trendova (kao biološke reperkusije socioekonomskog stanja društva), kao i rasvjetljavanje etiologije nekih od najučestalijih kompleksnih bolesti današnjice. Kako se istraživački rad odvija u područjima populacijske i kvantitativne genetike, genetičke epidemiologije masovnih kroničnih bolesti, kao i u području rasta i razvoja, starenja i dugovječnosti, postignuti rezultati imaju teorijski značaj u okviru biološke antropologije i biologije čovjeka, ali mogu naći i primjenu u području javnog zdravstva, u prvome redu u ciljanoj i pravodobnoj prevenciji najučestalijih kroničnih bolesti, što pridonosi ukupnoj kvaliteti života stanovništva.

Literatura

- Barać, L., Smolej Narančić, N., Macan, T. (1999). Assortative Mate Choice in the Population of Brač, Croatia. *Homo*, 50, 183-195.
- Barbalić, M., Škarić-Jurić, T., Cambien, F., Barboux, S., Poirier, O., Turek, S., Vrhovski-Hebrang, D., Čubrilo-Turek, M., Rudan, I., Rudan, P., Smolej Narančić, N. (2006). Gene Polymorphisms of the Renin-Angiotensin System and Early Development of Hypertension. *American Journal of Hypertension*, 19, 837-842.
- Barbalić, M., Smolej Narančić, N., Škarić-Jurić, T., Peričić Salihović, M., Martinović Klarić, I., Barać Lauc, L., Janićijević, B., Farrall, M., Rudan, I., Campbell, H., Wright, A. F., Hastie, N. D., Rudan, P. (2009). A Quantitative Trait Locus for SBP Maps Near KCNB1 and PTGIS in a Population Isolate. *American Journal of Hypertension*, 22, 663-668.
- Bišof, V., Peričić Salihović, M., Smolej Narančić, N., Škarić-Jurić, T., Jakić-Razumović, J., Janićijević, B., Turek, S., Rudan, P. (2010). TP53 Gene Polymorphisms and Breast Cancer in Croatian Women: A Pilot Study. *European Journal of Gynaecological Oncology*, 31, 539-544.
- Campbell, H., Carothers, A. D., Rudan, I., Hayward, C., Biloglav, Z., Barać, L., Peričić, M., Janićijević, B., Smolej Narančić, N., Polašek, O., Kolčić, I., Weber, J. L., Hastie, N. D., Rudan, P., Wright, A. F. (2007). Effects of Genome-Wide Heterozygosity on a Range of Biomedically Relevant Human Quantitative Traits. *Human Molecular Genetics*, 16, 233-241.
- Čoklo, M., Havaš Augustin, D., Šarac, J., Novokmet, N., Sindik, J., Perinić Lewis, A., Zajc Petranović, M., Kovačević Mulahasanović, L., Khusnutdinova, E., Litvinov, S., Haydar, S., Lautier, C., Normand, C., Attaoua, R., Vintila, M., Bosch-Comas, A., Suarez, H., Jares, P., Gomis, R., Missoni, S., Marjanović, D., Grigorescu, F. (2016). Diversity of Y-Chromosomal and mtDNA Markers Included in Mediscope Chip Within Two Albanian Subpopulations from Croatia and Kosovo: Preliminary Data. *Collegium Antropologicum*, 40 (3): 195-198.
- Deka, R., Smolej Narančić, N., Huifeng, X., Turek, S., Čubrilo-Turek, M., Vrhovski-Hebrang, D., Janićijević, B., Tomljenović, A., Szivovica, L., Jin L., Chakraborty, R., Rudan, P. (2008). Metabolic Syndrome in an Island Population of the Eastern Adriatic Coast of Croatia. *Collegium Antropologicum*, 32, 85-91.
- Deka, R., Duraković, Z., Niu, W., Zhang, G., Karns, R., Smolej Narančić, N., Missoni, S., Carić, D., Carić, T., Rudan, D., Salzer, B., Chakraborty, R., Rudan, P. (2012). Prevalence of Metabolic Syndrome and Related Metabolic Traits in an Island Population of the Adriatic. *Annals of Human Biology*, 39, 46-53.
- Duraković, Z. (2007). *Gerijatrija: Medicina starije dobi*. Zagreb: CT-poslovne informacije.
- Duraković, Z. (2011). *Farmakoterapija u gerijatriji*. Zagreb: CT-poslovne informacije.
- Duraković, Z., Mišigoj-Duraković, M., Škavić, J., Definis Gojanović, M. (2011). Physical Exercise and Sudden Cardiac Death in Elders - A Croatian Study. *Collegium Antropologicum*, 35, 103-106.
- Ginsburg, E., Škarić-Jurić, T., Kobylansky, E., Karasik, D., Malkin, I., Rudan, P. (2001). Evidence on Major Gene Control of Cortical Index in Pedigree Data from Middle Dalmatia, Croatia. *American Journal of Human Biology*, 13, 398-408.
- Jovanović, V. (1996). The Relationship between Migration, Genetic and Sociocultural Variables: A Log-Linear Approach. *Collegium Antropologicum*, 20, 251-262.
- Kabalin, M., Šarac, J., Šarić, T., Kapović, M. (2012). Metabolic Syndrome among the Inhabitants of the Island of Cres. *Collegium antropologicum*, 36, 3, 745-754.
- Karns, R., Zhang, G., Jeran, N., Havaš Augustin, D., Missoni, S., Niu, W., Indugula, S. R., Sun, G., Duraković, Z., Smolej Narančić, N., Rudan, P., Chakraborty, R., Deka, R. (2011). Replication of Genetic Variants from Genome-Wide Association Studies with Metabolic Traits in an Island Population of the Adriatic Coast of Croatia. *European Journal of Human Genetics*, 19, 341-346.
- Karns, R., Zhang, G., Sun, G., Indugula, S. R., Cheng, H., Havaš Augustin, D., Novokmet, N., Rudan, D., Duraković, Z., Missoni, S., Chakraborty, R., Rudan, P., Deka, R. (2012). Genome-Wide Association of Serum Uric Acid Concentration: Replication of Sequence Variants in an Island Population of the Adriatic Coast of Croatia. *Annals of Human Genetics*, 76, 121-127.
- Karns, R., Succop, P., Zhang, G., Sun, G., Indugula, S. R., Havaš Augustin, D., Novokmet, N., Duraković, Z., Musić Milanović, S., Missoni, S., Vuletić, S., Chakraborty, R., Rudan, P., Deka, R. (2013). Modeling Metabolic Syndrome through Structural Equations of Metabolic Traits, Comorbid Diseases, and GWAS Variants. *Obesity*, 21, E745-E754.
- Kilpeläinen, T. O., Zillikens, M. C., Stančáková, A., Finucane, F. M., Ried, J. S., Langenberg, C., Zhang, W., Beckmann, J. S., Luan, J., Vandenput, L., Styrkarsdóttir, U., Zhou, Y., Smith, A. V., Zhao, J.-H., Amin, N., Vedantam, S., Shin, S. Y., Haritunians, T., Fu, M., Feitosa, M. F., Kumari, M., Halldorsson, B. V., Tikkanen, E., Mangino, M., Hayward, C., Song, C., Arnold, A. M., Aulchenko, Y. S., Oostra, B. A., Campbell, H., Cupples, A. L., Davis, K. E., Döring, A., Eiriksdóttir, G., Estrada, K., Fernández-Real, J. M. Garcia, M., Gieger, C., Glazer, N. L., Guiducci, C., Hofman, A., Humphries, S. E., Isomaa, B., Jacobs, L. C., Jula, A., Karasik, D., Karlsson, M. K., Khaw, K.-T., Kim, L. J., Kivimäki, M., Klopp, N., Kühnel, B., Kuusisto, J., Liu, Y., Ljunggren, O., Lorentzon, M., Luben, R. N., McKnight, B., Mellström, D., Mitchell, B. D., Mooser, V., Moreno, J. M., Männistö, S., O'Connell, J. R., Pascoe, L., Peltonen, L., Peral, B., Perola, M., Psaty, B. M., Salomaa, V., Savage, D. B.; Semple, R. K., Škarić-Jurić, T., Sigurdsson, G., Song, K. S., Spector, T. D., Syvänen, A.-C., Talmud, P. J., Thorleifsson, G., Thorsteinsdóttir, U., Uitterlinden,

- A. G., van Duijn, C. M., Vidal-Puig, A., Wild, S. H., Wright, A. F., Clegg, D. J., Schadt, E., Wilson, J. F., Rudan, I., Ripatti, S., Borecki, I. B., Shuldiner, A. R., Ingelsson, E., Jansson, J.-O., Kaplan, R. C., Gudnason, V., Harris, T. B., Groop, L., Kie, D. P., Rivadeneira, F., Walker, M., Barroso, I., Vollenweider, P., Waeber, G., Chambers, J. C., Kooner, J. S., Soranzo, N., Hirschhorn, J. N., Stefansson, K., Wichmann, H.-E., Ohlsson, C., O'Rahilly, S., Wareham, N. J., Speliotes, E. K., Fox, C. S., Laakso, M., Loos, R. J. F. (2011). Genetic Variation near IRS1 Associates with Reduced Adiposity and an Impaired Metabolic Profile. *Nature Genetics*, 43, 753-760.
- Krištić, J., Vučković, F., Menni, C., Klarić, L., Keser, T., Bečeheli, I., Pučić-Baković, M., Novokmet, M., Mangino, M., Thaqi, K., Rudan, P., Novokmet, N., Šarac, J., Missoni, S., Kolčić, I., Polašek, O., Rudan, I., Campbell, H., Hayward, C., Aulchenko, Y., Valdes, A., Wilson, J. F., Gornik, O., Primorac, D., Zoldoš, V., Spector, T., Lauc, G. (2014). Glycans Are a Novel Biomarker of Chronological and Biological Age. *The Journals of Gerontology. Series A, Biological Sciences and Medical Sciences*, 69, 779-789.
- Lauc, T. (2003). Influence of Inbreeding on the Carabelli Trait in Human Isolates. *Dental Anthropology*, 16, 65-72.
- Lauc, T., Rudan, I., Campbell, H., Rudan, P. (2003). Effect of Inbreeding and Endogamy on Occlusal Traits in Human Isolates. *Journal of Orthodontics*, 30, 301-308.
- Lu, Y., Day, F. R., Gustafsson, S., Buchkovich, M. L., Na, J., Bataille, V., Cousminer, D. L., Dastani, Z., Drong, A. W., Esko, T., Evans, D. M., Falchi, M., Feitosa, M. F., Ferreira, T., Hedman, A. K., Haring, R., Hysi, P. G., Iles, M. M., Justice, A. E., Kanoni, S., Lagou, V., Li, X., Li, R., Locke, A., Lu, C., Mägi, R., Perry, J. R. B., Pers, T. H., Qi, Q., Sanna, M., Schmidt, E. M., Scott, W. R., Shungin, D., Teumer, A., Vinkhuysen, A. A. E., Walker, R. W., Westra, H.-J., Zhang, M., Zhang, W., Hua Zhao, J., Zhu, Z., Afzal, U., Ahluwalia, T. S., Bakker, S. J. L., Bellis, C., Bonnefond, A., Borodulin, K., Buchman, A. S., Cederholm, T., Choh, A. C., Choi, H. J., Curran, J. E., de Groot, L. C. P. G. M., De Jager, P. L., Dhonukshe-Rutten, R. A. M., Enneman, A. W., Eury, E., Evans, D. S., Forsen, T., Friedrich, N., Fumeron, F., Garcia, M. E., Gärtner, S., Han, B. G., Havulinna, A. S., Hayward, C., Hernandez, D., Hillege, H., Ittermann, T., Kent, J. W., Kolcic, I., Laatikainen, T., Lahti, J., Leach, I. M., Lee, C. G., Lee, J.-Y., Liu, T., Liu, Y., Lobbens, S., Loh, M., Lytikäinen, L.-P., Medina-Gomez, C., Michaëlsson, K., Nalls, M. A., Nielson, C. M., Oozageer, L., Pascoe, L., Paternoster, L., Polasek, O., Ripatti, S., Sarzynski, M. A., Shin, C.S., Smolej-Narancic, N., Spira, D., Srikanth, P., Steinhagen-Thiessen, E., Sung, Y. J., Swart, K. M. A., Taittonen, L., Tanaka, T., Tikkanen, E., van der Velde, N., van Schoor, N. M., Verweij, N., Wright, A. F., Yu, L., Zmuda, J. M., Eklund, N., Forrester, T., Grarup, N., Jackson, A. U., Kristiansson, K., Kuulasmaa, T., Kuusisto, J., Lichtner, P., Luan, J., Mahajan, A., Männistö, S., Palmer, C. D., Ried, J. S., Scott, R. A., Stancáková, A., Wagner, P. J., Demirkan, A., Döring, A., Gudnason, V., Kiel, D. P., Kühnel, B., Mangino, M., McKnight, B., Menni, C., O'Connell, J. R., Oostra, B. A., Shuldiner, A. R., Song, K., Vandenput, L., van Duijn, C. M., Vollenweider, P., White, C. C., Boehnke, M., Boettcher, Y., Cooper, R. S., Frouhi, N. G., Gieger, C., Grallert, H., Hingorani, A., Jørgensen, T., Jousilahti, P., Kivimäki, M., Kumari, M., Laakso, M., Langenberg, C., Linneberg, A., Luke, A., McKenzie, C. A., Palotie, A., Pedersen, O., Peters, A., Strauch, K., Tayo, B. O., Wareham, N. J., Bennett, D. A., Bertram, L., Blangero, J., Blüher, M., Bouchard, C., Campbell, H., Cho, N. H., Cummings, S. R., Czerwinski, S. A., Demuth, I., Eckardt, R., Eriksson, J. G., Ferrucci, L., Franco, O. H., Froguel, P., Gansevoort, R. T., Hansen, T., Harris, T. B., Hastie, N., Heliövaara, M., Hofman, A., Jordan, J. M., Jula, A., Kähönen, M., Kajantie, E., Knekt, P. B., Koskinen, S., Kovacs, P., Lehtimäki, T., Lind, L., Liu, Y., Orwoll, E. S., Osmond, C., Perola, M., Pérusse, L., Raitakari, O. T., Rankinen, T., Rao, D. C., Rice, T. K., Rivadeneira, F., Rudan, I., Salomaa, V., Sørensen, T. I. A., Stumvoll, M., Tönjes, A., Towne, B., Tranah, G. J., Tremblay, A., Uitterlinden, A. G., van der Harst, P., Vartiainen, E., Viikari, J. S., Vitart, V., Vohl, M.-C., Völzke, H., Walker, M., Wallaschofski, H., Wild, S., Wilson, J. F., Yengo, L., Bishop, D. T., Borecki, I. B., Chambers, J. C., Cupples, L. A., Dehghan, A., Deloukas, P., Fatemifar, G., Fox, C., Furey, T. S., Franke, L., Han, J., Hunter, D. J., Karjalainen, J., Karpe, F., Kaplan, R. C., Kooner, J. S., McCarthy, M. I., Murabito, J. M., Morris, A. P., Bishop, J. A. N., North, K. E., Ohlsson, C., Ong, K. K., Prokopenko, I., Richards, J. B., Schadt, E. E., Spector, T. D., Widén, E., Willer, C. J., Yang, J., Ingelsson, E., Mohlke, K. L., Hirschhorn, J. N., Pospisilik, J. A., Zillikens, M. C., Lindgren, C., Kilpeläinen, T. O., Lo, R. J. F. (2016). New Loci for Body Fat Percentage Reveal Link between Adiposity and Cardiometabolic Disease Risk. *Nature Communications*, 7, 10495. doi: 10.1038/ncomms10495.
- Manning, A. K., Hivert, M.-F., Scott, R. A., Grimsby, J. L., Bouatia-Naji, N., Chen, H., Rybin, D., Liu, C.-T., Bielak, L. F., Prokopenko, I., Amin, N., Barnes, D., Cadby, G., Hottenga, J.-J., Ingelsson, E., Jackson, A. U., Johnson, T., Kanoni, S., Ladenvall, C., Lagou, V., Lahti, J., Lecoeur, C., Liu, Y., Martinez-Larrad, M. T., Montasser, M. E., Navarro, P., Perry, J. R. B., Rasmussen-Torvik, L., J., Salo, P., Sattar, N., Shungin, D., Strawbridge, R. J., Tanaka, T., van Duijn, C. M., An, P., de Andrade, M., Andrews, J. S., Aspelund, T., Atalay, M., Aulchenko, Y., Balkau, B., Bandinelli, S., Beckmann, J. S., Beilby, J. P., Bellis, C., Bergman, R. N., Blangero, J., Boban, M., Boehnke, M., Boerwinkle, E., Bonnycastle, L. L., Boomsma, D. I., Borecki, D. I., Böttcher, Y., Bouchard, C., Brunner, E., Budimir, D., Campbell, H., Carlson, O., Chines, P. S., Clarke, R., Collins, F. S., Corbatón-Anchuelo, A., Couper, D., de Faire, U., Dedoussis, G. V., Deloukas, P., Dimitriou, M., Egan, J. M., Eiriksdottir, G., Erdos, M. R., Eriksson, J. G., Eury, E., Ferrucci, L., Ford, I., Frouhi, N., G., Fox, C. S., Franzosi, M. G., Franks, P. W., Frayling, T. M., Froguel, P., Galan, P., de Geus, E., Gigante, B., Glazer, N. L., Goel, A., Groop, L., Gudnason, V., Hallmans, G., Hamsten, A., Hansson, O., Harris, T. B., Hayward, C., Heath, S., Herberg,

- S., Hicks, A. A., Hingorani, A., Hofman, A., Hui, J., Hung, J., Jarvelin, M.-R., Jhun, M. A., Johnson, P. C. D., Jukema, J. W., Jula, A., Kao, W. H., Kaprio, J., Kardia, S. L. R., Keinanen-Kiukaanniemi, S., Kivimaki, M., Kolcic, I., Kovacs, P., Kumari, M., Kuusisto, J., Ohm Kyvik, K., Laakso, M., Lakka, T., Lannfelt, L., Lathrop, G. M., Launer, L. J., Leander, K., Li, G., Lind, L., Lindstrom, J., Lobbens, S., Loos, R. J. F., Luan, J., Lyssenko, V., Mägi, R., Magnusson, P. K. E., Marmot, M., Meneton, P., Mohlke, K. L., Mooser, V., Morcken, M. A., Miljković, I., Narisu, N., O'Connell, J., Ong, K. K., Oostra, B. A., Palmer, L. L., Palotie, A., Pankow, J. S., Peden, J. F., Pedersen, N. L., Pehlic, M., Peltonen, L., Penninx, B., Pericic, M., Perola, M., Perusse, L., Peyser, A. A., Polasek, O., Pramstaller, P. P., Province, M. A., Rääkkönen, K., Rauramaa, R., Rehnberg, E., Rice, K., Rotter, J. I., Rudan, I., Ruokonen, A., Saaristo, T., Sabater-Lleal, M., Salomaa, V., Savage, D. B., Saxena, R., Schwarz, P., Seedorf, U., Sennblad, B., Serrano-Rios, M., Shuldiner, A. R., Sijbrands, E. J. G., Siscovick, D. S., Smit, J. H., Small, K. S., Smith, N. L., Smith, A. V., Stančáková, A., Stirrups, K., Stumvoll, M., Sun, Y. V., Swift, A. J., Tönjes, A., Tuomilehto, J., Trompet, S., Uitterlinden, A. G., Uusitupa, M., Vikström, M., Vitart, V., Vohl, M.-C., Voight, B. F., Vollenweider, P., Waeber, G., Waterworth, D. M., Watkins, H., Wheeler, E., Widen, E., Wild, S. H., Willems, S. M., Willemsen, G., Wilson, J. F., Witteman, J. C. M., Wright, A. F., Yaghoobkar, H., Zelenika, D., Zemunik, T., Zgaga, L., DIAbetes Genetics Replication And Meta-analysis (DIAGRAM) Consortium, The Multiple Tissue Human Expression Resource (MUTHER) Consortium, Wareham, N. J., McCarthy, M. I., Barroso, I., Watanabe, R. M., Florez, J. C., Dupuis, J., Meigs, J. B., Langenberg, C. (2012). A Genome-Wide Approach Accounting for Body Mass Index Identifies Genetic Variants Influencing Fasting Glycemic Traits and Insulin Resistance. *Nature Genetics*, 44, 659-669.
- Miličević, G., Živičnjak, M., Čorović, N., Fabečić-Sabadi, V., Kokoš, Ž., Lukanović, T., Markičević, K., Smolej Narančić, N., Škarić, T., Verona, E. (1993). Croatian National Growth and Development Study. Part I - Descriptive Statistics for Zagreb Pubertal Population - Girls, 11-15 Years of Age. *Collegium Antropologicum*, 17, 67-78.
- Miličević, G., Fabečić-Sabadi, V., Rudan, P., Kokoš, Ž., Lukanović, T. (1997). Sex Differences in Pubertal Growth of the Heart. *American Journal of Human Biology*, 9, 297-302.
- Miličić, J. (2000). Dermatoglyphs in Eastern Adriatic Islands (Croatia). U: N. M. Durham, K. M. Fox, C. C. Plato (ur.), *State of Dermatoglyphics - The Science of Finger and Palm Prints* (Mellen Studies in Anthropology, V. 2, Book 2). Lewiston: The Edwin Mellen Press.
- Miličić, J. (2016). Dermatoglyphs Today and Tomorrow. U: M. Vidović (ur.), *Anthropology and Public Health*. Ljubljana: National Institute of Public Health.
- Missoni, S. (2009a). Metabolic Syndrome among the Inhabitants of the Island of Vis. *Collegium Antropologicum*, 33, 1283-1289.
- Missoni, S. (2009b). Nutritional Habits of the Inhabitants of the Island of Vis. *Collegium Antropologicum*, 33, 1275-1281.
- Missoni, S. (2012). Nutritional Habits of Croatian Island Populations - Recent Insights. *Collegium Antropologicum*, 36, 1139-1142.
- Missoni, S., Duraković, Z., Sahay, R., Salzer, B., Dekan, R. (2013). Smoking Habits According to Metabolic Traits in an Island Population of the Eastern Adriatic Coast. *Collegium Antropologicum*, 37, 745-753.
- Missoni, S., Šarac, J. (2016). Population Dynamics, Dietary Habits and Lifestyle Changes in the Eastern Adriatic: A Review. U: S. Koziel, R. Chakraborty, K. Bose (ur.), *Biological Implications of Human Mobility*. New York: Nova Science Publishers, Inc.
- Pulanić, D., Polašek, O., Petrovečki, M., Vorko-Jović, A., Peričić, M., Barać Lauc, L., Martinović Klarić, I., Biloglav, Z., Kolčić, I., Zgaga, L., Carothers, A. D., Ramić, S., Šetić, M., Janičijević, B., Smolej Narančić, N., Bučan, K., Rudan, D., Lowe, G., Rumley, A., Rudan, P., Campbell, H., Rudan, I. (2008). Effects of Human Isolation and Inbreeding on Human Quantitative Traits: An Example of Biochemical Markers of Hemostasis and Inflammation. *Human Biology*, 80, 513-533.
- Pribačić Ambrožić, V., Padovan, M., Szivovicza, L., Vojniković, B. (2009). Anthropometrical Characteristics of the Population of the Island of Rab. *Collegium Antropologicum*, 33, 1329-1334.
- Rudan, I., Rudan, P., Janičijević, B., Miličić, J., Smolej Narančić, N., Sujoldžić, A., Chaventre, A. (1999). Sets of Complementary Phenotypic Relationships across Five Isolated Populations: Traces of Expression of Different Gene Complexes? *International Journal of Anthropology*, 14, 227-242.
- Rudan, I., Škarić-Jurić, T., Smolej Narančić, N., Janičijević, B., Rudan, D., Martinović Klarić, I., Barać, L., Peričić, M., Galić, R., Lethbridge-Čejku, M., Rudan, P. (2004). Inbreeding and Osteoporosis in Croatian Island Isolates. *Collegium Antropologicum*, 28, 585-601.
- Rudan, P. (1975). The Analysis of Quantitative Dermatoglyphic Traits in the Rural Population of the Island of Hvar. *Journal of Human Evolution*, 4, 585-591.
- Rudan, P. (1977). The Use of Penroses CH2 for Intra- and Inter-Population Analysis of Quantitative Dermatoglyphic Traits. *American Journal of Physical Anthropology*, 46, 161-166.
- Rudan, P., Sujoldžić, A., Šimić, D., Bennett, L. A., Roberts, D. F. (1992). Population Structure in the Eastern Adriatic: The Influence of Historical Processes, Migration Patterns, Isolation and Ecological Pressures, and Their Interaction. U: D. F. Roberts, N. Fujiki, K. Torizuka (ur.), *Isolation, Migration and Health* (SSHB 33). Cambridge: Cambridge University Press.
- Rudan, P., Janičijević, B., Jovanović, V., Miličić, J., Smolej Narančić, N., Sujoldžić, A., Szivovicza, L., Škarić-Jurić, T., Barać Lauc, L., Lauc, T., Martinović Klarić, I., Peričić, M., Rudan, D., Rudan, I. (2004). Holistic Anthropological Research of Hvar Islanders, Croatia: From Parish Registries to DNA Studies in 33

Years. *Collegium Antropologicum*, 28 (S2), 319-341.

Sahay, R. D., Couch, S. C., Missoni, S., Sujoldžić, A., Novokmet, N., Duraković, Z., Rao, M. B., Musić Milanović, S., Vuletić, S., Deka, R., Rudan, P. (2013). Dietary Patterns in Adults from an Adriatic Island of Croatia and Their Associations with Metabolic Syndrome and Its Components. *Collegium Antropologicum*, 37, 335-342.

Sindik, J. (2014). Preschool and School Programs of Physical Education as a Prevention: Effects, Correlates and Health Implications. U: R. Todaro (ur.), *Handbook of Physical Education Research - Physical Education: Role of School Programs, Children's Attitudes and Health Implications*. New York: NOVA Publishers.

Sindik, J., Bauer Čuk, A. M. (2016). Psychological Characteristics and Traits in Male Handball Players - Optimism, Athlete Engagement and Mental Energy. *Sport Scientific and Practical Aspects*, 13, 5-11.

Sindik, J., Boban, M. (2016). *Miljokazi razvoja predškolske djece – Studija na uzorku djece u hrvatskom predškolskom institucionalnom kontekstu*. Zagreb: Institut za antropologiju i Hrvatsko antropološko društvo.

Smolej Narančić, N., Mustać, M. (1992). Lung Volumes in Healthy Teenage Boys and Girls of North Dalmatia (Croatia). *Collegium Antropologicum*, 16, 377-381.

Smolej Narančić, N. (1995). Phenotypic Effects of Recent Migration in Dalmatian Island Populations. *Homo*, 45, 225-242.

Smolej Narančić, N. (1996). Population Structure of Middle Dalmatia, Croatia: Analysis of Physiological Traits. *Homo*, 47, 283-304.

Smolej Narančić, N. (1999). Nutritional Status of the Population in Dalmatia, Croatia. *Collegium Antropologicum*, 23, 59-68.

Smolej Narančić, N., Žagar, I. (2000). Overweight and Fatness in Dalmatia, Croatia: Comparison with the U.S. Population Reference. *Collegium Antropologicum*, 24, 411-422.

Smolej Narančić, N., Rudan, I. (2001). Endogamy and Variation in Blood Pressure Levels in Croatian Island Isolates. *Journal of Physiological Anthropology and Applied Human Science*, 20, 85-94.

Smolej Narančić, N., Živičnjak, M., Škarić-Jurić, T., Bišof, V., Barbalić, M., Rudan, P. (2005). Overweight and Obesity among Children and Adolescents in Zagreb, Croatia. U: G. Toth (ur.), *Auxology - To the Memory of Professor Ottó G. Eiben*. Szombathely: Savaria University Press.

Smolej Narančić, N., Pavlović, M., Žuškin, E., Miličić, J., Škarić-Jurić, T., Barbalić, M., Rudan, P. (2009). New Reference Equations for Forced Spirometry in Elderly Persons. *Respiratory Medicine*, 103, 621-628.

Smolej Narančić, N., Tomek-Roksandić, S., Miličić, J., Škarić-Jurić, T., Zajc Petranović, M., Tomas, Ž. (2011). Antropometrija u procjeni stanja uhranjenosti starijih osoba. U: S. Tomek-Roksandić, Z. Šostar, V. Fortuna (ur.), *Četiri stupnja gerijatrijske zdravstvene njege*

sa sestrinskom dokumentacijom i postupnikom opće/obiteljske medicine u domu za starije osobe. Zagreb: Centar za gerontologiju, Zavod za javno zdravstvo "Dr. Andrija Štampar".

Smolej Narančić, N., Miličić, J., Tomas, Ž., Zajc Petranović, M., Škarić-Jurić, T., Tomek-Roksandić, S. (2013). Anthropometric Indices of Nutritional Status in Croatian Oldest Old: New Equations to Predict Height and Weight. *Periodic Biologorum*, 115, 483-489.

Škarić-Jurić, T. (1993). Family Resemblance in Cardio-Respiratory Traits. *Collegium Antropologicum*, 17, 319-326.

Škarić-Jurić, T., Rudan, P. (1997). Family Correlations of Metacarpal Bones - Heritable (H2) and Environmental (C2) Components of Total Phenotypic Variation. *Collegium Antropologicum*, 21, 447-459.

Škarić-Jurić, T. (2003). Path Analysis of Familial Resemblance in Blood Pressure in Middle Dalmatia, Croatia. *Collegium Antropologicum*, 27, 229-237.

Škarić-Jurić, T., Ginsburg, E., Kobyljansky, E., Malkin, I., Smolej Narančić, N., Rudan, P. (2003). Complex Segregation Analysis of Body Height, Weight and BMI in Pedigree Data from Middle Dalmatia, Croatia. *Collegium Antropologicum*, 27, 135-149.

Škarić-Jurić, T., Ginsburg, E., Kobyljansky, E., Malkin, I., Barbalić, M., Peričić, M., Miličić, J., Smolej Narančić, N., Rudan, P. (2005). Segregation Analysis of Systolic and Diastolic Blood Pressure in Middle Dalmatia Island Population. *Collegium Antropologicum*, 29, 315-321.

Škarić-Jurić, T., Martinović Klarić, I., Smolej Narančić, N., Drmić, S., Peričić Salihović, M., Barać Lauc, L., Miličić, J., Barbalić, M., Zajc, M., Janičijević, B. (2007). Trapped between Tradition and Transition - Anthropological and Epidemiological Cross-Sectional Study of Bayash Roma in Croatia. *Croatian Medical Journal*, 48, 708-719.

Škarić-Jurić, T. (2016). PCA of Heritability Estimates for 50 Biometric Traits in Six Isolated Populations from Eastern Adriatic, Croatia. U: M. Vidovič (ur.), *Anthropology and Public Health*. Ljubljana: National Institute of Public Health.

Tomas, Ž., Zajc Petranović, M., Škarić-Jurić, T., Barešić, A., Peričić Salihović, M., Smolej Narančić, N. (2014). Novel Locus for Fibrinogen in 3' Region of LEPR Gene in Island Population of Vis (Croatia). *Journal of Human Genetics*, 59, 623-629.

Tucak-Zorić, S., Bilić Čurčić, I., Mihalj, H., Dumančić, Ž., Zelić, Ž., Majetić Cetina, N., Smolić, R., Volarević, M., Missoni, S., Tomljenović, A., Szirovicza, L., Duraković, Z., Xi, H., Chakarborty, R., Deka, R., Tucak, A., Rudan, P. (2008). Prevalence of Metabolic Syndrome in the Interior of Croatia: The Baranja Region. *Collegium Antropologicum*, 32, 659-665.

Turek, S., Rudan, I., Smolej Narančić, N., Szirovicza, L., Čubrilo-Turek, M., Žerjavić-Hrbač, V., Rak-Kaić, A., Vrhovski-Hebrang, D., Prebeg, Ž., Ljubičić, M., Janičijević, B., Rudan, P. (2001). A Large Cross-Sectional Study of Health Attitudes, Knowledge,

- Behaviour and Risks in the Post-War Croatian Population. *Collegium Antropologicum*, 25, 77-96.
- Veček, N., Veček, A., Zajc Petranović, M., Tomas, Ž., Arch-Veček, B., Škarić-Jurić, T., Miličić, J. (2012). Secular Trend of Menarche in Zagreb (Croatia) Adolescents. *European Journal of Obstetrics & Gynecology and Reproductive Biology*, 160, 51-54.
- Vitart, V., Rudan, I., Hayward, C., Gray, N. K., Floyd, J., Palmer, C. N. A., Knott, S. A., Kolčić, I., Polašek, O., Graessler, J., Wilson, J. F., Marinaki, A., Riches, P. L., Shu, X., Janičijević, B., Smolej Narančić, N., Gorgoni, B., Morgan, J., Campbell, S., Biloglav, Z., Barać Lauc, L., Peričić, M., Martinović Klarić, I., Zgaga, L., Škarić-Jurić, T., Wild, S. H., Richardson, W. A., Hohenstein, P., Kimber, C. K., Tenesa, A., Donnelly, L. A., Fairbanks, L. D., Aringer, M., McKeigue, P. M., Ralston, S. H., Morris, A. D., Rudan, P., Hastie, N. D., Campbell, H., Wright, A. F. (2008). SLC2A9 Is a Newly Identified Urate Transporter Influencing Serum Urate Concentration, Urate Excretion and Gout. *Nature Genetics*, 40, 437-442.
- Waddle, D. M., Sokal, R. R., Rudan, P. (1998). Factors Affecting Population Variation in Eastern Adriatic Isolates (Croatia). *Human Biology*, 70, 845-864.
- Zajc, M., Smolej Narančić, N., Škarić-Jurić, T., Miličić, J., Barbalić, M., Meljanac Salopek, K., Martinović Klarić, I., Janičijević, B. (2006). Body Mass Index and Nutritional Status of the Bayash Roma from Eastern Croatia. *Collegium Antropologicum*, 30, 783-787.
- Zajc Petranović, M., Škarić-Jurić, T., Smolej Narančić, N., Tomas, Ž., Krajačić, P., Miličić, J., Barbalić, M., Tomek-Roksandić, S. (2012). Angiotensin-Converting Enzyme Deletion Allele Is Beneficial for the Longevity of Europeans. *Age*, 34, 583-595.
- Zajc Petranović, M., Tomas, Ž., Škarić-Jurić, T., Miličić, J., Smolej Narančić, N. (2013). Are the Physically Active Adolescents Belonging to the "At Risk of Overweight" BMI Category Really Fat? *Collegium Antropologicum*, 37 (S2), 131-138.
- Zajc Petranović, M., Tomas, Ž., Smolej Narančić, N., Škarić-Jurić, T., Veček, A., Miličić, J. (2014). A Six Decades Long Follow-Up on Body Size in Adolescents from Zagreb, Croatia (1951-2010). *Economics & Human Biology*, 13, 155-164.
- Zeljko, H., Škarić-Jurić, T., Smolej Narančić, N., Peričić Salihović, M., Martinović Klarić, I., Barbalić, M., Starčević, B., Barać Lauc, L., Janičijević, B. (2008). Traditional CVD Risk Factors and Socio-Economic Deprivation in Roma Minority Population of Croatia. *Collegium Antropologicum*, 32, 667-676.
- Zeljko, H. M., Škarić-Jurić, T., Smolej Narančić, N., Tomas, Ž., Barešić, A., Peričić Salihović, M., Janičijević, B. (2011). E2 Allele of the Apolipoprotein E Gene Polymorphism Is Predictive for Obesity Status in Roma Minority Population of Croatia. *Lipids in Health and Disease*, 10, 9-13.
- Zeljko, H. M., Škarić-Jurić, T., Smolej Narančić, N., Barešić, A., Tomas, Ž., Zajc Petranović, M., Miličić, J., Peričić Salihović, M., Janičijević, B. (2013). Age Trends in Prevalence of Cardiovascular Risk Factors in Roma Minority Population of Croatia. *Economics & Human Biology*, 11, 326-336.
- Zhang, G., Karns, R., Smolej Narančić, N., Sun, G., Cheng, H., Missoni, S., Duraković, Z., Rudan, P., Chakraborty, R., Deka, R. (2010). Common SNPs in FTO Gene Are Associated with Obesity Related Anthropometric Traits in an Island Population from the Eastern Adriatic Coast of Croatia. *PLoS One*, 5, e10375-e10375.
- Zhang, G., Karns, R., Sun, G., Indugula S. R., Cheng, H., Havaš Augustin, D., Novokmet, N., Rudan, D., Duraković, Z., Missoni, S., Chakraborty, R., Rudan, P., Deka, R. (2011). Extent of Height Variability Explained by Known Height-Associated Genetic Variants in an Isolated Population of the Adriatic Coast of Croatia. *PLoS One*, 6, e29475-1-e29475-6.
- Zhang, G., Karns, R., Sun, G., Indugula, S. R., Cheng, H., Havaš Augustin, D., Novokmet, N., Duraković, Z., Missoni, S., Chakraborty, R., Rudan, P., Deka, R. (2012). Finding Missing Heritability in Less Significant Loci and Allelic Heterogeneity: Genetic Variation in Human Height. *PLoS One*, 7, 1-7.
- Živičnjak, M., Miličević, G., Čorović, N., Fabečić-Sabadi, V., Kokoš, Ž., Lukanović, T., Markičević, K., Smolej Narančić, N., Škarić, T., Verona, E. (1993). Croatian National Growth and Development Study. Part I - Descriptive Statistics for Zagreb Pubertal Population - Boys, 11-15 Years of Age. *Collegium Antropologicum*, 17, 79-89.
- Živičnjak, M., Pavičić, L. (1996). The Presence of Growth Channel Factors in the Structure of Body Composition in Pubertal Girls. U: B. E. Bodzsar, C. Susanne (ur.), *Studies in Human Biology*. Budapest: Eötvös University Press.
- Živičnjak, M., Smolej Narančić, N., Szivovicza, L., Franke, D., Hrenović, J., Bišof, V., Rudan, P. (2003). Gender-Specific Growth Patterns for Stature, Sitting Height and Limbs Length in Croatian Children and Youth (3 to 18 years of age). *Collegium Antropologicum*, 27, 293-301.
- Živičnjak, M., Smolej Narančić, N., Szivovicza, L., Franke, D., Hrenović, J., Bišof, V., Tomas, Ž., Škarić-Jurić, T. (2008). Gender-Specific Growth Patterns of Transversal Body Dimensions in Croatian Children and Youth (2 to 18 years of age). *Collegium Antropologicum*, 32, 419-431.
- Žuškin, E., Smolej Narančić, N., Schachter, E. N., Mustajbegović, J. (1996). Spirometric Reference Values for Nonsmoking Boys 9-16 Years of Age. *Acta Medica Auxologica*, 28: 159-167.

IZ RETROSPEKTIVE – KAKO SMO
OSMISLILI I STVORILI SUVREMENU
ANTROPOLOGIJU U HRVATSKOJ | 7

ANTROPOGENETIČKA ISTRAŽIVANJA
INSTITUTA ZA ANTROPOLOGIJU | 35

BIOMEDICINSKA ISTRAŽIVANJA
INSTITUTA ZA ANTROPOLOGIJU | 49

**PALEOANTROPOLOŠKA,
BIOARHEOLOŠKA I ARHEOLOŠKA
ISTRAŽIVANJA INSTITUTA ZA
ANTROPOLOGIJU | 75**

SOCIOKULTURNA I
LINGVISTIČKOANTROPOLOŠKA
ISTRAŽIVANJA INSTITUTA ZA
ANTROPOLOGIJU | 93

NASTAVNA DJELATNOST INSTITUTA
ZA ANTROPOLOGIJU | 113

IZDAVAČKA DJELATNOST INSTITUTA
ZA ANTROPOLOGIJU I HRVATSKOG
ANTROPOLOŠKOG DRUŠTVA
(OD 1992. DO 2017. GODINE) | 123

PALEOANTROPOLOŠKA,
BIOARHEOLOŠKA
I ARHEOLOŠKA
ISTRAŽIVANJA INSTITUTA
ZA ANTROPOLOGIJU

Stašo Forenbaher
Ivor Janković
Mario Novak
Petra Rajić Šikanjić
Barbara Cvitkušić

Uvod

Paleoantropologija, bioarheologija i arheologija usko su povezane znanstvene discipline kojima je glavni cilj proniknuti u različite, no povezane, aspekte ljudske prošlosti. Suvremeni čovjek (*Homo sapiens sapiens*) dio je životinjskog carstva i kao biološki organizam rezultat je djelovanja evolucijskih mehanizama kroz dugo razdoblje. Dok bioarheologija uglavnom proučava različite biološke aspekte anatomske modernih populacija (uključujući i one iz arheološkog konteksta, posebice od razdoblja holocena naovamo) i uglavnom se bavi mikroevolucijskim promjenama, paleoantropologija se zanima za duži period, koji osim anatomske modernih ljudi uključuje i sve vrste i rodove od pojave plemena hominini te uz mikroevolucijske uključuje i makroevolucijske aspekte našeg razvoja, kao i taksonomske i filogenijske odnose. Prema suvremenim znanstvenim spoznajama naša vrsta se pojavljuje u fosilnim nalazima prije otprilike dvije stotine tisuća godina. Ako govorimo o počecima roda *Homo*, onda valja ići i dublje u prošlost, u razdoblje prije otprilike dva milijuna godina. Još su stariji nalazi raznih pripadnika plemena hominini, naših neposrednih predaka ili bliskih srodnika (primjerice rod *Australopithecus* i dr.), koje prepoznajemo po prilagodbi na dvonožno kretanje već od razdoblja prije više od pet milijuna godina. Glavni je cilj paleoantropologije kao znanosti proniknuti u biološke odlike, prilagodbe, promjene, srodstva i druge aspekte evolucije čovjeka u vremenu i prostoru.

Iako je čovjek dio životinjskog carstva te na njega djeluju svi evolucijski mehanizmi kao

Slika 1

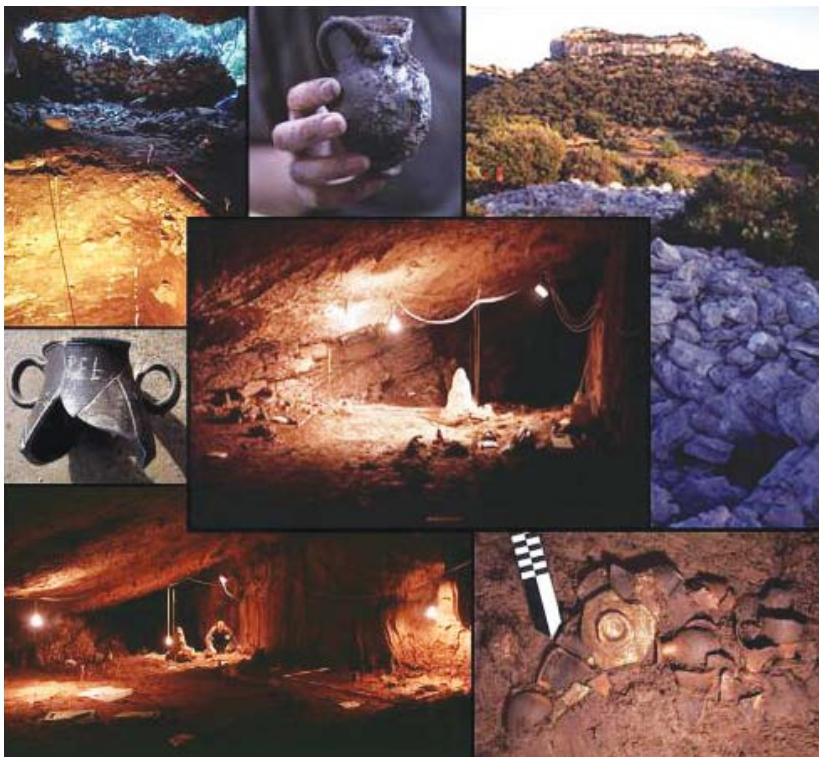
Kalota i zigomatična kost neandertalca s nalazišta Kleine Feldhofer Grotte.

i na ostali živi svijet, on se odlikuje i nečim drugim – kulturom. Postoje mnoge definicije kulture, no već u ranim razdobljima moguće je prepoznati tragove kulturne i tehnološke ostavštine u vidu kamenih alatki koje je neki drevni hominin ostavio na tlu Afrike prije više od tri milijuna godina. Od pojave prvih kamenih alatki i prenošenja znanja o njihovoj izradi učenjem, čovjekovi preci zakoračili su i u kulturni aspekt ljudskog razvoja. Kultura i tehnologija postaju dijelom naše prošlosti i često je za razumijevanje naših bioloških odlika i promjena nužno poznavati i kulturna i tehnička

dostignuća određenih razdoblja i populacija u prošlosti. Možemo reći da je čovjek u pravom smislu riječi biokulturno biće. Kulturnim aspektom naše prošlosti u svoj kompleksnosti bavi se arheologija, koja na temelju materijalne ostavštine pokušava proniknuti u složene aspekte ljudskih odnosa, tehnoloških dostignuća, promjena, svjetonazora, načina života i prilagodbi te mnoge druge aspekte ponašanja.

Institut za antropologiju, kao multi-interdisciplinarna znanstvena ustanova, čovjeka pokušava sagledati, koliko je god to moguće, u svoj njegovoj biološkoj i kulturnoj složenosti u vremenu i prostoru. Stoga se istraživanja, teme i pitanja znanstvenika koji se bave paleoantropologijom, bioarheologijom i arheologijom, dakle različitim aspektima ljudske prošlosti, često preklapaju i dopunjuju. Suradnja znanstvenika Instituta za antropologiju rezultirala je brojnim znanstvenim radovima i istraživanjima koja bi, sagledana samo s polazišta jedne struke ili znanstvene discipline, bila mnogo ograničenija.

Znanstvena istraživanja na polju arheologije počela su na Institutu za antropologiju 1998. godine kada se istraživačkom timu Instituta pridružio Stašo Forenbaher, nakon što je u Sjedinjenim Američkim Državama stekao doktorat iz antropološke arheologije. Dvije godine kasnije pridružila mu se Petra Rajić, koja je od početka usmjerila svoj istraživački interes na bioarheologiju, odnosno istraživanje ljudskih posmrtnih ostataka iz arheoloških konteksta. Njima se 2003. godine pridružio Ivor Janković, čije je primarno polje ekspertize bila paleoantropologija i evolucija čovjeka. Unutar antropološko-arheološke istraživačke skupine Instituta kasnije su uz njih djelovali Dejana Nikitović (Vlak) (od 2005. do 2008. godine), Zrinka Premužić (od 2010. do 2016. godine) i Mario Novak (od 2013. godine do danas), vodeći bioarheološka istraživanja, te Barbara Cvitkušić (od 2008. godine do danas), koja je naglasak svojeg interesa stavila na umjetnički i simbolički izričaj ljudi kamenog doba.

Slika 2

Terensko istraživanje
Spile kod Nakovane
(Pelješac).

Znanstvenoistraživački projekti, suradnje i terenski rad

Istraživački rad odvijao se većim dijelom u sklopu niza znanstvenoistraživačkih projekata. Među njima su četiri nacionalna projekta koja su vodili članovi naše istraživačke skupine, a financiralo ih je Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa (*Populacijska struktura Hrvatske – antropoarheološki pristup; Kulturalne promjene i dinamika arheoloških populacija na istočnom Jadranu*) i Hrvatska zaklada za znanost (*Arheološka istraživanja kasnog pleistocena i ranog holocena u Limskom kanalu, Istra; Rekonstrukcija prapovijesnog (od neolitika do brončanog doba) načina života na području Hrvatske – multidisciplinarni pristup*). Osim spomenutih projekata, u sklopu još četiriju nacionalnih projekata provodili smo istraživanja surađujući s Arheološkim muzejom u Splitu (*Adrias kolpos: identitet i ekonomije Ilira i Grka na srednjodalmatinskom otočju*), Hrvatskom akademijom znanosti i umjetnosti (*Utjecaj endemskog ratovanja na zdravlje kasnosrednjovjekovnih i ranonovovjekovnih populacija Hrvatske*), Institutom za arheologiju u Zagrebu (*Pogrebni običaji i društvo kasnog brončanog doba na jugu Karpatске kotline*) i Sveučilištem u Zadru (*Tranzicija i tradicija u špilji Vlakno: Model prijelaza paleolitika u mezolitik na prostoru Sjeverne Dalmacije*).

Kroz četiri zajednički provedena međunarodna projekta ostvarili smo suradnju s britanskim Sveučilištem u Cambridgeu (*Pupićina Cave Project*), kanadskim Kraljevskim muzejom Ontarija (*Projekt Nakovana*), poljskim Centrom

za znanost (*The Danubian Route of the Yamnaya Culture*), mađarskim Sveučilištem Eötvös Loránd iz Budimpešte (*Population Changes and Co-Existence in the Middle and Southwestern Part of the Carpathian Basin in the Avar Period (6th-9th Centuries AD)*) te britanskim Sveučilištem u Cambridgeu i talijanskim Sveučilištem u Pisi (*Smart Integration of Genetics with Sciences of the Past in Croatia: Minding and Mending the Gap*). U sklopu posljednjeg spomenutog interdisciplinarnog projekta uspostavili smo konzorcij *CrEAMA Initiative* (zajedno s Agronomskim i Prirodoslovno-matematičkim fakultetom u Zagrebu, Hrvatskom akademijom znanosti i umjetnosti, Hrvatskim prirodoslovnim muzejom i Centrom za kulturu Vela Luka) radi boljeg povezivanja različitih prirodoslovnih disciplina koje mogu doprinijeti istraživanju ljudske prošlosti. Uz to svakako treba istaknuti dobru suradnju s mnogim drugim domaćim i stranim partnerima i suradnicima, poput Sveučilišta u Illinoisu, Sveučilišta u Wyomingu, Sveučilišta Južnog Oregona (sve u SAD-u), Sveučilišta u Southamptonu (Velika Britanija), Arheološkog muzeja Istre, Arheološkog muzeja u Zagrebu, Sveučilišta Jurja Dobriće u Puli, Hrvatskog restauratorskog zavoda i mnogih drugih.

Znatan dio temeljnih podataka koji čine okosnicu naših istraživanja prikupljen je vlastitim terenskim radom, odnosno arheološkim terenskim pregledima i iskopavanjima. U obalnom prostoru hrvatskog Jadrana, od Istre na sjeveru do poluotoka Pelješca na jugu, realizirali smo nekoliko opsežnih višegodišnjih programa sustavnih terenskih istraživanja. U sjevernoj Istri smo od 1998. do 2003. godine proveli terenski pregled speleoloških objekata, sustavno iskopavanje višeslojnog prapovijesnog nalazišta u špilji Pupićina peć te sondažno iskopavanje još desetak prapovijesnih nalazišta u špiljama i na otvorenom.

Slika 3

Terensko istraživanje Pupićine peći (Istra) 1998. godine.

Slika 4

Terensko istraživanje Abri Kontije 002 (Istra) 2017. godine.

Na prostoru Limskog kanala u Istri istraživali smo četiri nalazišta (Romualdova pećina, Abri Kontija 002, Lim 001 i Pećina kod Rovinjskog Sela) te napravili podvodni terenski pregled.

Na poluotoku Pelješcu od 1999. do 2008. godine proveli smo ekstenzivni terenski pregled Nakovanske visoravni, sustavno iskopavanje višeslojnog prapovijesnog i ilirsko-helenističkog nalazišta u nakovanskoj Spili te intenzivni pregled površine i sondažno iskopavanje prapovijesne gradine Grad u Nakovani.

Osim spomenutih vlastitih terenskih istraživanja, znatnu količinu građe za svoj znanstveni rad osigurali smo putem suradnje s drugim znanstvenim institucijama, sudjelujući u njihovim terenskim istraživanjima. Ovdje ističemo dugogodišnja opsežna istraživanja na Palagruži

u suradnji s Arheološkim muzejom u Splitu (terenski pregled otoka, sondiranje perspektivnih lokacija te sustavno iskopavanje središnjeg prapovijesnog i antičkog nalazišta na Salamandriji, od 1993. do 2008. godine) te višegodišnji program istraživanja na otoku Korčuli u suradnji s Centrom za kulturu Vela Luka te nizom drugih domaćih i inozemnih znanstvenih institucija (sustavno iskopavanje višeslojnog prapovijesnog nalazišta u Veloj spili i sondažno iskopavanje špilje Žukovice, od 2010. godine do danas). Na prostoru Gorskog kotara tijekom nekoliko terenskih sezona istraživali smo pećinu Bukovac u kojoj su pronađeni tragovi ljudskog boravka tijekom kasnog pleistocena te izvršili terenski pregled nekoliko lokaliteta od potencijalnog interesa.

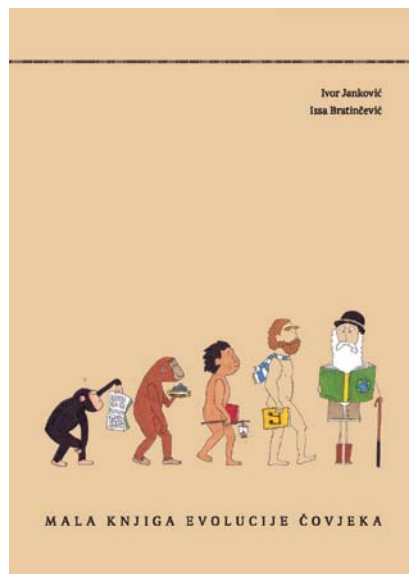
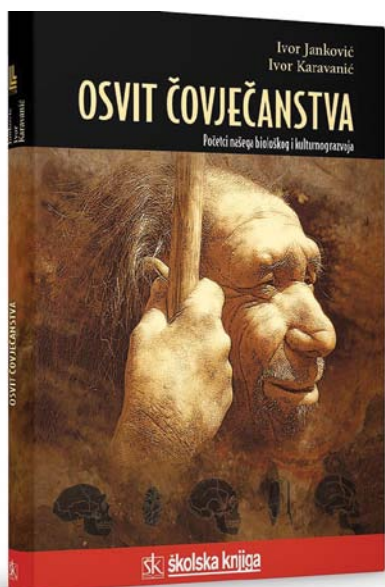

Slika 5

Terensko istraživanje gradine Grad u Nakovani (Pelješac) 2008. godine.

Publikacije, referati, nastava i popularizacija znanosti

Rezultate svojih istraživanja objelodanili smo znanstvenoj i stručnoj javnosti putem referata održanih na mnogobrojnim znanstvenim skupovima u zemlji i inozemstvu te objavljivanjem dvanaest knjiga i 202 znanstvena i stručna rada u znanstvenim časopisima, uredničkim knjigama i zbornicima stranih i domaćih izdavača (uključujući Springer, John Wiley & Sons, Cambridge University Press i dr.). Od tog ukupnog broja, 42 znanstvena i osam stručnih radova objavljeno je u renomiranim časopisima poput *Anthropologischer Anzeiger*, *Antiquity*, *American Journal of Physical Anthropology*, *Eurasian Prehistory*, *European Journal of Archaeology*, *HOMO – Journal of Comparative Human Biology*, *International Journal of Osteoarchaeology*, *International Journal of Paleopathology*, *Journal of Field Archaeology*, *Journal of Forensic and Legal Medicine*, *Journal of Human Evolution*, *PaleoAnthropology*, *Proceedings of the Royal Society*, *Quaternary International*, *RadioGraphics*, *Nature* i u drugim znanstvenim i stručnim časopisima. Iz naših istraživanja proistekla su dva magisterija (Petra Rajić 2003. godine i Dejana Nikitović Vlak 2006. godine) i četiri doktorata (Petra Rajić Šikanjić 2006. godine, Ivor Janković 2009. godine, Barbara Cvitkušić 2015. godine i Zrinka Premužić 2016. godine).

Slika 7

Mala knjiga evolucije čovjeka, Janković i Bratinčević 2016. godine.

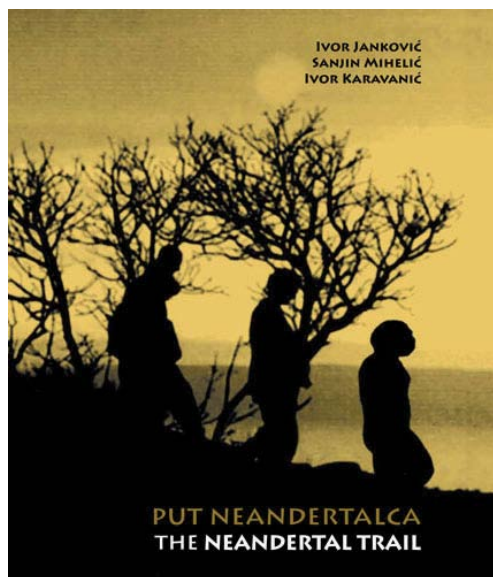
Stručnom obrazovanju doprinijeli smo sudjelujući u provođenju preddiplomskog i diplomskog studija antropologije na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, na kojem smo od 2001. do 2016. godine održavali redovitu nastavu iz četiriju kolegija: Uvod u antropološku arheologiju, Seminar iz antropološke arheologije, Suvremene antropološke teorije te Evolucija čovjeka, kao i povremenim gostujućim predavanjima u sklopu studija arheologije, biologije, molekularne biologije te biologije i kemije, a iz tiska je izašao i sveučilišni udžbenik za jedan od navedenih kolegija (Janković i Karavanić 2009).

Široj javnosti nastojali smo približiti rezultate svojih znanstvenih istraživanja sudjelujući u postavljanju osam izložbi (*Osvit čovječanstva*; *Put neandertalca*; *ARCHAEOLIM: Arheološka istraživanja kasnog pleistocena i ranog holocena na prostoru Linskog kanala*; *Antički Grci na tlu Hrvatske*; *U službi arheologije*; *Mors porta vitae – smrt, vrata ži-*

Slika 6

Osvit čovječanstva, Janković i Karavanić, 2009. godine.

Slika 8

Monografija *Put neandertalca*, Janković i sur. 2011. godine.

vota: stara zagrebačka groblja i pogrebi) u suradnji s Arheološkim muzejom u Zagrebu, Muzejom grada Zagreba, Galerijom Klovićevi dvori, Arheološkim muzejom Istre u Puli, Muzejom Brodskog Posavlja u Slavonskom Brodu i Gradskim muzejom u Vukovaru. Popularizaciju znanosti provodili smo putem mnogobrojnih javnih predavanja, sudjelovanjem u izradi edukativnih multimedijских sadržaja, gostovanjem u emisijama obrazovnog programa Hrvatskog radija i televizije (*Trenutak spoznaje*, *Povijest četvrtkom* i drugima) te izradom studija za prezentaciju kulturne baštine (*Nakovanske staze*, *Stonske staze*). Od bitnih rezultata na popularizaciji znanosti valja spomenuti i znanstvenopopularnu knjigu *Mala knjiga evolucije čovjeka* (Janković i Bratinčević 2016) namijenjenu mlađoj publici, monografije *Put neandertalca* (Janković i sur. 2011) i *Odiseja čovječanstva* (Janković i sur. 2005) te poster o neandertalcima i njihovoj baštini na prostoru Hrvatske namijenjen osnovnim školama. Prema ideji izložbe i monografije *Put neandertalca* snimljena je i dokumentarna emisija istog imena u produkciji Hrvatske radiotelevizije.

Znanstveni doprinos

Svojim istraživanjima nastojali smo doprinijeti znanstvenoj raspravi o mnogim, ponekad naizgled disparatnim, no zapravo međusobno isprepletenim ključnim pitanjima današnje bioarheologije i antropološke arheologije općenito. Na ovom mjestu izdvojiti ćemo samo neka od njih, ona kojima smo posvetili posebnu pozornost i u vezi s kojima smo, po vlastitoj prosudbi, postigli određene znanstvene uspjehe.

I. Paleoantropološka istraživanja

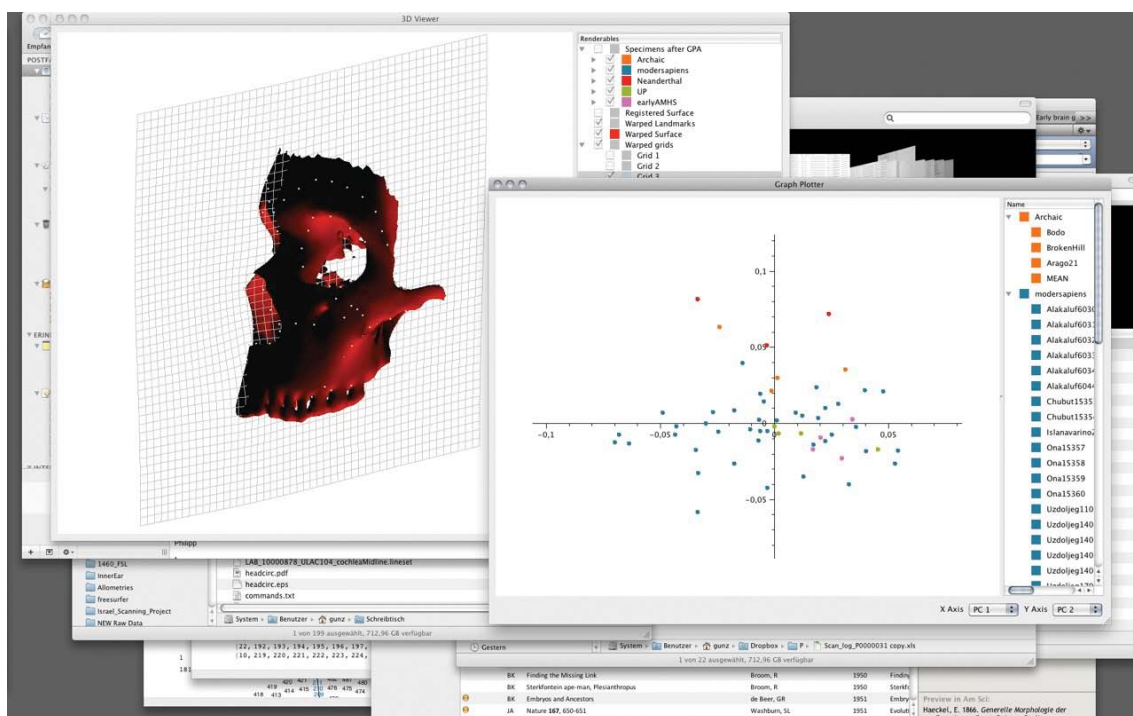
Proučavanja na području ljudske evolucije provodili smo na više razina, uključujući teorijska pitanja i rad na ljudskom koštanom materijalu. Kao doprinos teorijama o podrijetlu anatomske moderne ljudi valja spomenuti suradnju s prof. Fredom H. Smithom sa Sveučilišta u Illinoisu, koji je prvi postavio suvremenu verziju teorijskog modela miješanja arhaičnih populacija i anatomske moderne ljudi tijekom pleistocena, poznatijeg pod imenom *asimilacijski model* (Smith i sur. 1989). Djelatnici Instituta bili su uključeni u publikacije suvremene verzije spomenutog modela (Smith i sur. 2005, Smith i sur. 2017). Nadalje, spomenuti model dijelom je temeljen upravo na ostacima neandertalaca s hrvatskog lokaliteta pećine Vindije, čije smo koštane ostatke proučavali i publicirali u više znanstvenih objava (Ahern i sur. 2004, Janković 2004, Janković i sur. 2006, 2011, 2016a, Janković i Smith 2016, Smith i sur. 2005, 2017). Valja spomenuti da je uloga neandertalaca u rodoslovlju anatomske moderne ljudi gornjeg paleolitika te suvremenih ljudskih skupina kasnih devedesetih godina prošlog stoljeća bila negirana od mnogih, posebice na temelju genetičkih istraživanja. Stoga je vrlo važno što se upravo asimilacijski model podrijetla anatomske moderne ljudi, temeljen prije svega na paleoantropološkim podacima, pokazao točnim i na temelju rezultata novijih genetičkih i genomske istraživanja. Nadalje, prva uspješ-

na izolacija genoma neandertalaca (Green i sur. 2010) temelji se upravo na ostacima iz pećine Vindije i rezultat je suradnje domaćih i stranih znanstvenika, uključujući i djelatnike Instituta za antropologiju.

Osim teorijskih pomaka u proučavanju ljudske evolucije, tijekom posljednjih desetak godina radili smo na brojnim nalazima koštanih ostataka prapovijesnih populacija (uključujući neandertalce i anatomski moderne ljude gornjeg paleolitika i kasnijih razdoblja (Ahern i sur. 2013, Janković i Rajić Šikanjić 2011, Janković i sur. 2012, 2016b, 2017a, 2017b, Nikitović i sur. 2012, Smith i sur. 2012, Šošić Klindžić i sur. 2015, Janković i sur. 2017c, 2017d), a osim spoznaja o biološkim odlikama minulih populacija, kad je to bilo moguće, svoja smo znanja dopunili proučavanjem njihove materijalne ostavštine (Cvitkušić 2015, Cvitkušić 2017, Cvitkušić i Komšo 2015, Cvitkušić i sur. 2017, Cvitkušić i Vujević – u tisku, Barbir i sur. 2017, Karavanić i sur. 2008, 2016, Karavanić i Janković 2008, 2010). Nadalje, u svojim istraživanjima, osim standardnih bioarheoloških metoda, u pokušaj-

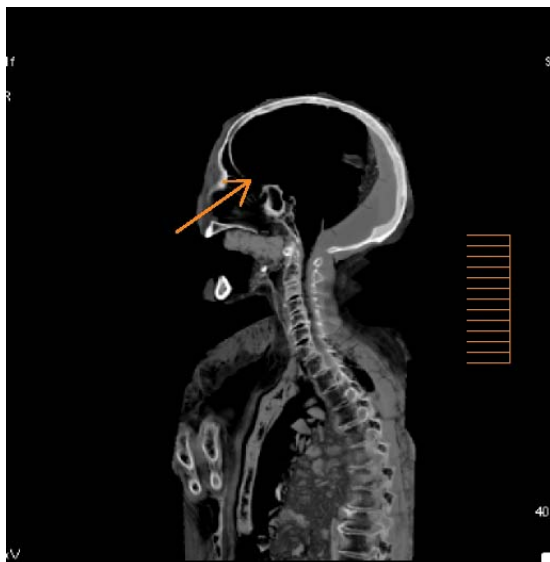
ju pronicanja u mnoge evolucijske i druge aspekte koristili smo i nove tehnologije i analize, poput trodimenzionalne geometrije (Freidline i sur. 2012, Janković 2009, Janković 2015), geofizike (Becker i sur. 2017), kompjutorske tomografije i radiologije (Čavka i sur. 2012a, 2012b, 2013, Petaros i sur. 2015) i drugih.

Novija istraživanja u sklopu projekta *Arheološka istraživanja kasnog pleistocena i ranog holocena na prostoru Linskog kanala (ARCHAEOLIM)* također se bave pitanjima bioloških i kulturnih promjena, prilagodbi, kontakata i drugih aspekata populacija kasnog pleistocena i ranog holocena. Podaci sakupljeni tijekom terenskih istraživanja lokaliteta u Linskom kanalu već su pokazali vrlo zanimljive rezultate (Janković i sur. 2016, 2017b, 2017c, 2017d). Arheološka građa i podaci pružaju mogućnost uvida u razlike u ponašanju, korištenju prostora i drugim aspektima života u različitim razdobljima kasnog pleistocena (primjerice, neandertalaca u vrijeme srednjeg paleolitika i anatomski modernih ljudi u vrijeme gornjeg paleolitika) i ranog holocena (mezolitičkih populacija).

Slika 9

Rad na znanstvenoj analizi putem trodimenzionalne morfometrike.

Slika 10

Radiografska analiza mumificiranih ostataka.

Slika 11

Ukop djeteta s nalazišta Josipovac - Gravinjak.

II. Bioarheološka istraživanja

Bioarheološka istraživanja obuhvaćaju analizu ljudskih kosturnih ostataka iz arheološkog konteksta kako bi se dobili podaci o životu prošlih populacija. Ljudski kosturni ostaci i zubi važan su izvor podataka ne samo o životu i smrti pojedinca, već i cijele zajednice kojoj je pokojnik pripadao. Analizom ostataka pojedinca mogu se dobiti osnovni biološki podaci o osobi (spol, dob i visina) te podaci o načinu života (prehrana, zanimanja, zdravstveni status, geografsko podrijetlo). Analize većeg broja pojedinaca omogućuju sakupljanje podataka o populaciji, kao što su primjerice njezine demografske značajke, mortalitet ili prisutne bolesti. Budući da na populacije djeluju i drugi čimbenici, primjerice okolišni, kulturni i evolucijski, one se međusobno razlikuju, a upravo se ta razlika može uočiti u kosturnim ostacima. Podaci dobiveni bioarheološkom analizom nadopunjuju one arheološke i povijesne, što omogućuje stvaranje šire slike određene arheološke populacije.

Na istraživanjima ljudskih kosturnih ostataka i zubi iz arheološkog konteksta na Institutu za antropologiju su tijekom godina radili Petra

Rajić Šikanjić, Ivor Janković, Dejana Nikitović Vlak, Zrinka Premužić i Mario Novak. Oni su u radu najčešće koristili konvencionalne bioarheološke metode. Ove analize uključuju određivanje spola i dobi u trenutku smrti, rekonstrukciju visine, različite metričke i nemetričke karakteristike kostiju i zubi te analizu prisutnosti patoloških promjena kao što su različite bolesti i koštane traume.

Bioarheološke analize provedene su na nizu arheoloških nalaza s područja Hrvatske koja se mogu datirati od neolitika/prapovijesti do novog vijeka. Geografski, materijal je pokrio veći dio kontinentalne i obalne Hrvatske te nekoliko otoka, a istražen je zahvaljujući suradnji s mnogobrojnim muzejskim i znanstvenim ustanovama u Republici Hrvatskoj koje su nam ga ustupile na analizu, dok je manji dio materijala sakupljen je i vlastitim istraživanjima. Riječ je o Institutu za arheologiju, Arheološkom muzeju Zadar, Arheološkom muzeju Istre, Arheološkom muzeju u Zagrebu, Arheološkom muzeju Dubrovnik, Hrvatskom restauratorskom zavodu, Muzeju Slavonije u Osijeku, Muzeju grada Iloka, Muzeju grada Umaga, Muzeju grada Zagreba, Gradskom muzeju Vinkovci, Kninskom muzeju i Arheološkom muzeju Narone.

Slika 12

Patološke promjene konzistentne s pojavom tuberkuloze na plućnoj strani rebra sa srednjovjekovnog nalazišta Ilok - Ađanski kraj.

Kako je najvažnije pitanje o svakoj populaciji njezina demografska struktura, odnosno dobna i spolna struktura te zdravstveno stanje, najveći broj analiza pokušava odgovoriti na ta pitanja o proučavanoj zajednici. Pri analizi ljudskog kosturnog materijala važno je točno odrediti spol i dob osobe. Osobito je teško odrediti spol osoba dječje dobi pa je svaki prilog toj problematici dobrodošao. Jedno takvo istraživanje proveli su znanstvenici Instituta, proučavajući veliki sjedni urez kod osoba dječje dobi (Vlak i sur. 2008). Slično istraživanje, koje problematizira određivanje spola kod odraslih osoba na temelju dimenzija bedrene i goljenične kosti, također su proveli znanstvenici Instituta (Novak 2016).

Jedna od tema kojom su se znanstvenici vrlo često bavili je i proučavanje bolesti, odnosno raznih patoloških stanja koja nam pomažu da razumijemo zdravlje današnjih populacija. Na koštanom materijalu su tako osim uobičajenih zaraznih bolesti kao što su tuberkuloza (Trupković i sur. 2012), skorbut, autoimune bolesti (Rajić Šikanjić i Vlak 2010a), uočena i neka vrlo rijetka stanja kao što su benigni osteom (Premužić i sur. 2013) i kongenitalne anomalije na rebrima i lubanji (Rajić Šikanjić i sur. 2017, Rajić Šikanjić i Vlak 2010b). Uz to, detaljno je analiziran i bakrenodobni masovni ukop iz Potočana kraj Požege u kojem su najvjerojatnije bili pokopani ostaci žrtava prapovijesnog masakra (Janković i sur. 2017) te ozljede na kosturu prapovijesnog djeteta s nalazišta Josipovac-Gravinjak (Nikitović i sur. 2012).

Kako su osim kostiju u grobovima vrlo često očuvani i zubi, njihovim proučavanjem dobili su se podaci o dentalnom zdravlju (Šlaus i sur. 2011), ali i bolestima kao što je sifilis, koje mogu ostaviti trag na zubima (Lauc i sur. 2015) te kongenitalnim stanjima koja su poznata iz suvremene kliničke literature, ali su relativno rijetko uočena na arheološkom materijalu (Rajić Šikanjić i Meštrović 2006). Upravo je naše istraživanje dentalnog zdravlja na prijelazu kasne antike u rani srednji vijek pokazalo kako nam analize zubi mogu upotpuniti povijesne podatke. Promjene koje su početkom srednjeg vijeka snašle društvo (politički, društveni, gospodarski i religijski diskontinuitet) jasno su vidljive i u pogoršanju dentalnog zdravlja stanovnika.

Iako se na Institutu trenutačno provode klasične bioarheološke analize, zbog mogućnosti praćenja suvremenih trendova u bioarheologiji i provođenja analiza koje se ne mogu napraviti u Hrvatskoj, uspostavila se suradnja s kolegama na inozemnim ustanovama poput University of Wyoming, Harvard Medical School, University College Dublin i Pennsylvania State University. To se prije svega odnosi na analize stabilnih izotopa radi rekonstrukcije prehrane i migracija te analize drevne DNA u svrhu molekularnog određivanja spola i rekonstrukcije krvnog srodstva.

Trenutačno se na Institutu provode dva projekta voditelja Maria Novaka fokusirana na bioarheološke analize: *Rekonstrukcija prapovijesnog (od neolitika do brončanog doba) načina života na području Hrvatske – multidisciplinarni pristup i Population changes and co-existence in the middle and southwestern part of the Carpathian Basin in the Avar Period (6th-9th centuries AD)*. U sklopu prvog projekta provode se analize čiji je cilj istražiti kompleksan set bioloških, društvenih i kulturnih promjena i procesa koji su se odvijali na području Hrvatske između ranog neolitika i kasnog brončanog doba (6000. – 1000. god. pr. Kr.) kroz opsežno multidisciplinarno i interdisciplinarno istraživanje ljudskih bioloških ostataka. Istraživanje kombinira klasične arheološke i bioarheološke metode s najsuvećenijim tehnikama kao što su analize stabilnih izotopa i drevne DNA, radiološke i geometrijsko-morfometrijske analize, radiokarbon-

sko datiranje i mikroCT skeniranje. Predloženi pristup omogućit će bolje razumijevanje i stjecanje jasnije slike o različitim aspektima prapovijesnog života (i smrti) kao što su populacijska struktura, pogrebne prakse i običaji, pojava nasilja, prehrana te mobilnost i seobe na području Hrvatske, ali i u širem europskom kontekstu. U sklopu drugog projekta koji se temelji isključivo na konvencionalnim bioarheološkim analizama proučavaju se moguće biološke poveznice između avaroslavenskih populacija iz kontinentalne Hrvatske te istočne i zapadne Transdanubije. Rekonstruirana se pretpostavljeno kretanje stanovništva i asimilacija Avara i Slavena te se pokušavaju utvrditi moguće sličnosti i razlike u demografskim karakteristikama, načinu života i općem zdravlju između avaroslavenskih populacija sjeverno i južno od rijeke Drave.

Analize kosturnih ostataka uključivale su i proučavanje nalaza iz paljevinskih ukopa. Naime, kako spaljene kosti nisu samo fizički ostaci pokojnika, već su rezultat niza ritualnih aktivnosti koje uključuju i kremiranje kao način odlaganja ostataka pokojnika, analize takvih ostataka pomogle su nam u razumijevanju i same zajednice te njihovih pogrebnih običaja. Analize koje su se provodile na Institutu, na materijalu s nekoliko brončanodobnih lokaliteta s područja kontinentalne Hrvatske, bile su dio suradnje na projektu *Pogrebni običaji i društvo kasnog brončanog doba na jugu Karpatske kotline* kojeg je nositelj bio

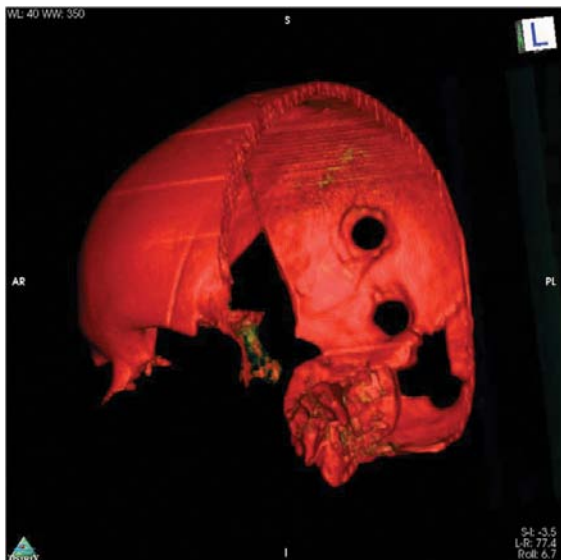
Institut za arheologiju (Rajić Šikanjić i Ložnjak Dizdar 2015, Ložnjak Dizdar i Rajić Šikanjić 2016). Osim navedenih, napravljene su i analize brončanodobnog i željeznodobnog materijala s područja Istre (Rajić Šikanjić 2009, Janković i sur. 2015, 2017).

Osim kosturnih ostataka, nakon smrti ljudsko tijelo može biti očuvano i postupkom mumificiranja. Djelatnici Instituta sudjelovali su u nekoliko takvih analiza koje su obuhvatile egipatske mumije koje se čuvaju u Arheološkom muzeju u Zagrebu, mumija sv. Marcijana i sv. Martina te mumije svetaca iz crkve sv. Blaža u Vodnjanu (Čavka i sur. 2010a, 2010b, 2012a, 2012b, 2013, Škrilin i sur. 2011, Petaros i sur. 2015, Škarić i sur. 2017).

III. Prijelaz na zemljoradnju

Prijelaz od lova i sakupljanja na proizvodnju hrane, odnosno zemljoradnju, jedna je od ključnih tranzicija u povijesti čovječanstva. Danas više nema sumnje da se ta nova strategija opstanka, zajedno s najranijim domestikacijama, proširila u Europu iz prostora zapadne Azije te da je određenu ulogu u procesu širenja morala odigrati migracija zemljoradnika (Zohary i Hopf 1993, Rowley-Conwy 2003, Richards i sur. 2002). Europa, uključujući i Sredozemlje, pripada po tom pitanju među najbolje istražene prostore (Price 2000, Ammerman i Biagi 2003, Hadjikoumis i sur. 2011, Manen i sur. 2014), no jadransko područje osjetno zaostaje za susjednim europskim regijama po stupnju istraženosti i poznavanju detaljnosti spomenutog procesa.

Na području Jadrana proces prijelaza na zemljoradnju počeo je prije otprilike 8000 godina i trajao nekoliko stoljeća. Provodeći sustavna istraživanja na važnim jadranskim nalazištima koja su dala opsežnu građu iz spomenutog razdoblja (poput Pupićine peći u Istri, Nakovane na Pelješcu i Vele spile na Korčuli), doprinijeli

Slika 13

Računalna tomografija (CT) perimortalnih ozljeda lubanje s bakrenodobnog nalazišta Potočani kraj Požege.

smo rasvjetljavanju ovog procesa na dva načina. Provođenjem razmjerno velikog broja radiokarbonskih analiza uzoraka prikupljenih vlastitim istraživanjima iz sustavno otkopanih arheoloških konteksta te uzimajući u obzir postojeće radiokarbonske datacije iz drugih nalazišta, konstruirali smo prvu pouzdanu i razmjerno preciznu apsolutnu kronologiju mlađe prapovijesti istočnog Jadrana, od prijelaza na zemljoradnju do kraja bakrenog doba (Forenbaher i sur. 2013). Time smo stvorili čvrst kronološki okvir kao nužan tehnički preduvjet za daljnju raspravu o kulturnim procesima koji su obilježili spomenuta razdoblja na Jadranu.

To nam je omogućilo da, oslanjajući se na arheološku građu dijelom prikupljenu vlastitim terenskim radom, kao i na postojeće općenite teorijske modele (Ammerman i Cavalli-Sforza 1984, Tringham 2000, Zvelebil 2002) predložimo regionalno specifični model širenja zemljoradnje u Jadran (Forenbaher i Miracle 2005, Miracle i Forenbaher 2005, 2006). Svoj model nastavili smo modificirati i rafinirati u skladu s pojavom novih podataka i rezultata istraživanja (Forenbaher 2011, Forenbaher i Kaiser 2011, Forenbaher i Vujnović 2013, Forenbaher i Miracle 2014). Prema našem modelu, zemljoradnja se proširila na Jadran s južnobalkanskog prostora. U njezinu širenju važnu ulogu imala je pomorska migracija malih zemljoradničkih zajednica, ali i preuzimanje od autohtonih lovačko-sakupljačkih skupina. Najranija ratarska sela osnovana su u južnoj Italiji neposredno prije 6000. godine pr. Kr. Slijedilo je razdoblje dodira i putovanja tijekom kojeg je skoro čitav Jadran pretvoren u "granični pojas zemljoradnje" (Zvelebil i Lillie 2000: 64-67). O tome svjedoče ostaci domaćih životinja i proizvodi novih tehnologija (poput lončarije i prizmolikih sječiva) koje na istočnom Jadranu najprije nalazimo isključivo u špiljama. Ratarska sela zatim se postupno pojavljuju i na tom prostoru. Osnivaju se ondje gdje su uvjeti za zemljoradnju najpogodniji i to postupno od jugoistoka prema sjeverozapadu, najprije u sjevernoj Dalmaciji, zatim u Istri te napokon u Furlaniji. Usporedno s tim, inovacije vezane uz zemljoradnju šire se u jadransko zaleđe, pri čemu preuzimanje od starosjedilačkog stanovništva vjerojatno igra važnu ulogu.

IV. Arheologija proizvodnje, razmjene i mreža međudjelovanja

Analiza gospodarstva nezaobilazan je dio proučavanja ljudskog društva. Zbog njihove neraskidive povezanosti, gospodarski sustav ne može se objasniti bez poznavanja društvenog konteksta, a izučavanje prirode te povezanosti od ključne je važnosti za razumijevanje sustava u cjelini, bez obzira na teorijsko usmjerenje istraživača (Polanyi 1957, Sahlins 1972, Schneider 1974, Godelier 1977). Gospodarski sustav čine nabava, proizvodnja, distribucija (uključujući razmjenu) i potrošnja (Earle 1982). U našim istraživanjima prapovijesnog gospodarstva usredotočili smo se na izrađevine od lomljenog kamena.

Tema naših istraživanja na zapadnoj periferiji Sredozemlja bila je sistemska povezanost između specijalizirane proizvodnje i centralizirane moći. Pokušali smo dokučiti stupanj zanatske specijalizacije u bakrenom dobu Portugala te smo se pozabavili ulogom specijalista u nastanku ranih hijerarhijski organiziranih društava. Rezultati naših analiza pokazali su da su modusi proizvodnje pojedinih kategorija kamenih izrađevina bili različiti i društveno uvjetovani. Različiti proizvodi kolali su kroz različite mreže razmjene te su bili korišteni i odlagani u različitim društvenim kontekstima (Forenbaher 1999, 2007).

Na prostoru Dalmacije pozabavili smo se pitanjima podrijetla i nabave sirovina (rožnjaka i opsidijana) te proizvodnje kamenih izrađevina i njihova kolanja tijekom neolitika i bakrenog doba. Ustanovili smo da se sustav gospodarenja kamenim sirovinama i gotovim izrađevinama radikalno promijenio u vrijeme prijelaza na zemljoradnju. Dok su se mezolitičke lovačko-sakupljačke skupine oslanjale gotovo isključivo na lokalne i regionalne istočnojadranske izvore sirovina, s uvođenjem zemljoradnje nastupa izrazito oslanjanje na zapadnojadranske izvore i proizvodna središta južne Italije. Karakter tih promjena kao i zemljopisne okolnosti i vrijeme njihova nastupa podupiru pretpostavku da su pomorske migracije odigrale važnu ulogu

u širenju zemljoradnje u Jadran (Forenbaheer i Perhoč 2015, Kaiser i Forenbaheer 2016b, Forenbaheer u tisku). Trajno oslanjanje na zapadnojadranske litičke izvore i proizvodnju gotovo do kraja prapovijesti ukazuje na važnost mreža razmijene i međudjelovanja na velike udaljenosti za društvenu stabilnost malih zemljoradničkih zajednica razasutih duž jadranskih obala i otoka (Forenbaheer 2009a, 2009b).

Slične analize sirovinskog materijala i tipoloških i tehnoloških aspekata proizvodnje litičkih izrađevina kasnog pleistocena na materijalu iz Limskog kanala govore nam o različitosti u nabavi sirovinskog materijala, korištenju prostora i mreži kontakata tijekom srednjeg i gornjeg paleolitika: neandertalci iz Romualdove pećine drukčije su koristili prostor unutar nalazišta, a sirovinu za izradu artefakata nalazili su u bližoj okolici nalazišta, gornjopaleolitički stanovnici istog nalazišta te obližnjeg lokaliteta Abri Kontija 002 velik dio sirovinskog materijala nabavljali su iz puno daljih izvora, najvjerojatnije iz Italije (Barbir i sur. 2017, Janković i sur. 2017b, 2017c, 2017d).

Analize prapovijesnih ornamenata s područja istočnojadranske obale i zaleđa iz razdoblja gornjeg paleolitika i mezolitika ukazuju na promjene ne samo u trendovima korištenja sirovinskog materijala i tehnologije izrade, već i u korištenju prostora i mreže kontakata unutar ova dva razdoblja (Cvitkušić 2015, Cvitkušić 2017, Cvitkušić i Komšo 2017). U odnosu na razdoblje gornjeg paleolitika zanimljiva je pojava selektivnosti u odabiru sirovinskog materijala za izradu osobnih ornamenata u mezolitu na gotovo svim nalazištima istočnojadranske obale i zaleđa. Prisutnu selektivnost u odabiru sirovine moguće je tumačiti u kontekstu postojanja i izražavanja ne samo lokalnog, nego i regionalnog identiteta ovoga područja. Uspostavljanje ovakvih vidljivih "socijalnih veza" (Whallon 2007) smatra se važnim dijelom strategije preživljavanja onodobnih populacija, posebno u razdoblju velikih klimatskih oscilacija koje su izazvale velike promjene u okolišu u odnosu na dostupnost prehrambenih izvora.

V. Arheologija prapovijesnih obreda

Sustavi vjerovanja i s njima povezane obredne aktivnosti važni su i općeprikladni elementi ljudske kulture (Insoll 2004, Kyriakidis 2007), no istraživač ih ne može izravno dosegnuti, već o njima mora izvoditi zaključke na temelju proučavanja materijalnih ostataka (Renfrew 1972: 11-26, Blake 2005). Tragovi prapovijesnih kultura često nisu prepoznatljivi na prvi pogled, a mogućnost njihova tumačenja uvelike ovisi o sačuvanosti nalazišta i kvaliteti provedenih terenskih istraživanja. Tijekom naših istraživanja imali smo priliku iskopavati na tri nalazišta posebne namjene (u Grapčevoj špilji, Spili u Nakovani i na Palagruži) na kojima smo se susreli s jasnim tragovima prapovijesnih obreda.

Poput mnogih drugih špilja, Grapčevu špilju na otoku Hvaru koristili su ponajviše prapovijesni pastiri kao tor i povremeni zaklon, no u prvoj polovici petog tisućljeća pr. Kr. ona je bila žarište kulturnih aktivnosti vezanih uz štovanje mrtvih (Borojević i sur. 2008, Forenbaheer i Kaiser 2008). Među izrazito strukturiranom građom iz slojeva u glavnoj dvorani špilje ističu se prostrana vatrišta, iznimno velike količine životinjskih ostataka i ulomaka lončarije te razasute ljudske kosti. Na temelju spomenute građe zaključili smo da je Grapčeva špilja bila mjesto pogrebnih obreda koji su obuhvaćali sekundarni ukop pokojnika, održavanje gozbi i darivanje nadnaravnim silama. Sudionici su putem tih aktivnosti stvarali uspomene i održavali sjećanja u vrijeme kad su rodoslovlja i povijest zajednice postajali sve važnijima za nedavno doseljene jadranske stočare i ratare (Forenbaheer i sur. 2010, Kaiser i Forenbaheer 2016a).

Najosamljeniji jadranski otok Palagruža nalazi se u samom geografskom središtu Jadrana. Taj otočić bio je u prapovijesti od presudne važnosti za prekojadransku plovidbu, no zbog svojih malih dimenzija i velike udaljenosti od kopna nije bio trajno naseljen (Forenbaheer 2009a). Unatoč tome, s Palagruže je prikupljena neobično obilna i kvalitetna arheološka građa iz trećeg tisućljeća prije Krista među kojom

se ističe streličarska oprema i bogato ukrašena lončarija. Nerazmjerno velik broj probranih predmeta vezanih uz istaknut društveni status svjedoči o obrednim aktivnostima koje su se odvijale na tom po mnogočemu izuzetnom mjestu simboličke privlačnosti (Renfrew 2007). Uz Keros u Egejskom moru, Palagruža se ističe kao jedno od najranijih pomorskih svetišta na Sredozemlju koje je bilo aktivno u vrijeme radikalnih društvenih promjena, uspona najranijih elita i prvih pomorskih putovanja na velike udaljenosti (Kaiser i Forenbaher 1999, Forenbaher 2013, u tisku).

Prilikom iskopavanja u nakovanskoj Spili otkrili smo skrivenu unutrašnju špiljsku dvoranu i u njoj izvanredno dobro očuvane tragove obrednih aktivnosti koje su se ondje odvijale za posljednjih stoljeća prije Krista (Forenbaher i Kaiser 2001, 2003). Neporemećeni kontekst nalazišta i pažljivo provedeno iskopavanje

omogućili su nam detaljno praćenje i analizu niza standardnih arheoloških korelata obrednog ponašanja, djelomičnu rekonstrukciju samih obreda te uvid u vjerovanja iz neuobičajene perspektive lokalne, dijelom helenizirane ilirske zajednice (Forenbaher i Kaiser 2006, Kaiser i Forenbaher 2012). Uz obilje finog helenističkog posuđa, među nalazima se ističu dijelovi astrologove ploče napravljeni od bjelokosti i ukrašeni graviranim astrološkim simbolima (Forenbaher i Jones 2011). Taj je nalaz raritet svjetskih razmjera jer su danas poznati dijelovi samo pet astrologovih ploča od kojih je nakovanska najstarija. Građa iz svetišta u Spili svjedoči o zavidnoj povezanosti tadašnje lokalne ilirske zajednice s helenističkim svijetom, u vrijeme kada se prostor Jadrana pomalo uključuje u svjetski sustav sredozemne urbane civilizacije.

Slika 14

Dio astrologove ploče iz nakovanske Spile na Pelješcu.

Literatura

- Ahern, J. C. M., Janković, I., Voisin, J.-L., Smith, F. H. (2013). Modern Human Origins in Central Europe. U: F. H. Smith, J. C. M. Ahern (ur.), *The Origins of Modern Humans. Biology Reconsidered*. Hoboken: John Wiley & Sons, 151-221.
- Ahern, J. C. M., Karavanić, I., Paunović, M., Janković, I., Smith, F. H. (2004). New Discoveries and Interpretations of Hominid Fossils and Artifacts from Vindija Cave, Croatia. *Journal of Human Evolution*, 46, 27-67.
- Ammerman, A. J., Biagi, P. (2003). *The Widening Harvest*. Boston: Archaeological Institute of America.
- Ammerman, A. J., Cavalli-Sforza, L. L. (1984). *The Neolithic Transition and the Genetics of Populations in Europe*. Princeton: Princeton University Press.
- Barbir, A., Komšo, D., Janković, I. (2017). Nalazi litike i kamenih izrađevina / Lithic finds. U: I. Janković, D. Komšo, S. Mihelić, J. C. M. Ahern (ur.), *Projekt ARCHAEOLOGIM. Arheološka istraživanja kasnog pleistocena i ranog holocena na prostoru Limskog kanala / The ARCHAEOLOGIM Project. Archaeological investigations into the Late Pleistocene and Early Holocene of the Lim Channel*. Zagreb: Arheološki muzej u Zagrebu, 79-97.
- Becker, R., Janković, I., Komšo, D., Ahern, J. C. M., Gerometta, K., Weinstock, J. (2017). Earth Resistance Tomography for Detecting Previous Excavation Trenches in Cave and Rock Shelter Sites in the Lim Channel, Croatia. *Collegium Anthropologicum*, 41(2), 173-179.
- Blake, E. (2005). The Material Expression of Cult, Ritual, and Feasting. U: E. Blake, A. B. Knapp (ur.), *The Archaeology of Mediterranean Prehistory*. Oxford: Blackwell, 102-129.
- Borojević, K., Forenbaher, S., Kaiser, T., Berna, F. (2008). Plant Use at Grapčeva Cave and in the Eastern Adriatic Neolithic. *Journal of Field Archaeology*, 33, 279-303.
- Cvitkušić, B. (2015). *Osobni ornamenti kao sredstvo komunikacije u gornjem paleolitiku i mezolitiku na istočnom Jadranu* (doktorska disertacija). Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Cvitkušić, B. (2017). Upper Palaeolithic and Mesolithic Ornamental Traditions in the Eastern Adriatic Coast and Hinterland. *Collegium Anthropologicum*, 41(1), 45-60.
- Cvitkušić, B., Komšo, D. (2015). Display Modes of Personal Ornaments in the Upper Palaeolithic Sites of Istria, Croatia. *Collegium Anthropologicum*, 39(2), 481-488.
- Cvitkušić, B., Radović, S., Vujević, D. (2017). Changes in Ornamental Traditions and Subsistence Strategies during the Palaeolithic-Mesolithic Transition in Vlakno Cave. *Quaternary International*, doi:10.1016/j.quaint.2017.08.053.
- Cvitkušić, B., Vujević, D. (u tisku). Role of Personal Ornaments: Vlakno Cave (Croatia). U: D. Borić, D. Antonović, S. Stefanović, B. Mihailović (ur.), *Holocene Foragers in Europe and Beyond*. Oxford: Oxbow Books.
- Čavka, M., Glasnović, A., Janković, I., Rajić Šikanjčić, P., Perić, B., Brkljačić, B., Mlinarić-Missoni, E., Škrilin, J. (2010b). Microbiological Analysis of a Mummy from the Archaeological Museum in Zagreb. *Collegium Anthropologicum*, 34(3), 803-805.
- Čavka, M., Janković, I., Rajić Šikanjčić, P., Tičinović, N., Radoš, S., Ivanac, G., Brkljačić, B. (2010a). Insights into a Mummy: A Paleoradiological Analysis. *Collegium Anthropologicum*, 34(3), 797-802.
- Čavka, M., Petaros, A., Boščić, D., Kavur, L., Janković, I., Despot, R., Trajković, J., Brkljačić, B. (2012a). Scenes from the Past: CT-Guided Endoscopic Recovery of a Foreign Object from the Cranial Cavity of an Ancient Egyptian Mummy. *Radiographics*, 32, 2151-2157.
- Čavka, M., Petaros, A., Ivanac, G., Aganović, L., Janković, I., Reiter, G., Speier, P., Nielles-Vallespin, S., Brkljačić, B. (2012b). A Probable Case of Hand-Schueller-Christian's Disease in an Egyptian Mummy Revealed by CT and MR Investigation of a Dry Mummy. *Collegium Anthropologicum*, 36 (1), 281-286.
- Čavka, M., Petaros, A., Kavur, L., Škrilin, J., Mlinarić Missoni, E., Janković, I., Brkljačić, B. (2013). The Use of Paleo-Imaging and Microbiological Testing in the Analysis of Antique Cultural Material: Multislice Computer Tomography, Mammography, and Microbial Analysis of the Trogir Cathedral Cape Hood Depicting St. Martin and a Beggar. *Acta Medico-Historica Adriatica*, 11, 45-55.
- Earle, T. K. (1982). Prehistoric Economics and the Archaeology of Exchange. U: T. K. Earle, J. E. Ericson (ur.), *Contexts for Prehistoric Exchange*. New York: Academic Press, 1-12.
- Forenbaher, S. (1999). *Production and Exchange of Bifacial Flaked Stone Artifacts during the Portuguese Chalcolithic*. British Archaeological Reports International Series 756. Oxford: Archaeopress.
- Forenbaher, S. (2007). Lithic Production at Casas de Baixo and the Prismatic Blades of the Portuguese Neolithic. U: N. F. Bicho (ur.), *From the Mediterranean Basin to the Portuguese Atlantic Shore: Papers in honor of Anthony Marks*. Faro: Universidade do Algarve, 231-244.
- Forenbaher, S. (2009a). Archaeological Record of the Adriatic Offshore Islands as an Indicator of Long-Distance Interaction in Prehistory. *European Journal of Archaeology*, 11, 223-244.
- Forenbaher, S. (2009b). *A Connecting Sea: Maritime Interaction in Adriatic Prehistory*. British Archaeological Reports International Series 2037. Oxford: Archaeopress.
- Forenbaher, S. (2011). Shepherds of a Coastal Range: the Archaeological Potential of the Velebit Mountain Range (Eastern Adriatic). U: M. van Leusen, G. Pizziolo, L. Sarti (ur.), *Hidden Landscapes of Mediterranean Europe: Cultural and Methodological Biases in Pre- and Protohistoric Landscape Studies*. British Archaeological Reports International Series 2320. Oxford: Archeopress, 113-121.
- Forenbaher, S. (2013). Small but Special: the Island of Palagruža in the 3rd Millennium BC Adriatic. U: E. Štarnini (ur.), *Unconformist Archaeology*:

- Papers in Honour of Paolo Biagi*. Starnini. Oxford: Archaeopress, 89-99.
- Forenbaher, S. (u tisku). *Posebno mjesto, zanimljiva vremena: otok Palagruža i tranzicijska razdoblja u prapovijesti Jadrana*. Split: Arheološki muzej.
- Forenbaher, S., Jones, A. (2011). The Nakovana Zodiac: Fragments of an Astrologer's Board from an Illyrian-Hellenistic Cave Sanctuary. *Journal for the History of Astronomy*, 42, 425-438.
- Forenbaher, S., Kaiser, T. (2001). Nakovana Cave: an Illyrian Ritual Site. *Antiquity*, 75, 677-678.
- Forenbaher, S., Kaiser, T. (2003). Spila Nakovana: Ilirsko svetište na Pelješcu / Spila Nakovana: an Illyrian Sanctuary on Pelješac Peninsula. Zagreb: VBZ.
- Forenbaher, S., Kaiser, T. (2006). Spila Nakovana: an Illyrian Sanctuary from the Hellenistic Period. U: N. Tasić. C. Grozdanov (ur.), *Homage to Milutin Garašanin*. Beograd: Serbian Academy of Sciences and Arts, 571-582.
- Forenbaher, S., Kaiser, T. (2008). *Grapčeva špilja: pretpovijesni stan, tor i obredno mjesto*. Split: Književni krug.
- Forenbaher, S., Kaiser, T. (2011). Palagruža and the Spread of Farming in the Adriatic. U: N. Phoca-Cosmetatou (ur.), *The First Mediterranean Islanders: Initial Occupation and Survival Strategies*. Oxford: University of Oxford School of Archaeology, 99-113.
- Forenbaher, S., Kaiser, T., Frame, S. (2010). Adriatic Neolithic Mortuary Ritual at Grapčeva Cave, Croatia. *Journal of Field Archaeology*, 35, 337-354.
- Forenbaher, S., Kaiser, T., Miracle, P. T. (2013). Dating the East Adriatic Neolithic. *European Journal of Archaeology*, 16, 589-609.
- Forenbaher, S., Miracle, P. T. (2005). The Spread of Farming in the Eastern Adriatic. *Antiquity*, 79, 514-528.
- Forenbaher, S., Miracle, P. T. (2014). Transition to Farming in the Adriatic: a View from the Eastern Shore. U: C. Manen, T. Perrin, T., J. Guilaine (ur.), *La transition néolithique en Méditerranée*. Arles: Editions Errance, 233-240.
- Forenbaher, S., Perhoč, Z. (2015). Izrađevine od lomljenog kamena iz Nakovane (Pelješac): kontinuitet i promjene od ranog neolitika do kraja prapovijesti. *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu*, 32, 5-74.
- Forenbaher, S., Vujnović, N. (2013). Đurđeva greda i neolitik Like. *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu*, 30, 5-26.
- Freidline, S., Gunz, P., Janković, I., Harvati, K., Hublin, J.-J. (2012). A Comprehensive Morphometric Analysis of the Frontal and Zygomatic Bone of the Zuttiyeh Fossil from Israel. *Journal of Human Evolution*, 62, 225-241.
- Godelier, M. (1977). *Perspectives in Marxist Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Green, R. E., Krause, J., Briggs, A. W., Maričić, T., Stenzel, U., Kircher, M., Patterson, N., Li, H., Zhai, W., Hsi Yang Fritz, M., Hansen, N. F., Durand, E. Y., Malaspinas, A. S., Jensen, J. D., Marques-Bonet, T., Alkan, C., Prüfer, K., Meyer, M., Burbano, H. A., Good, J. M., Schultz, R., Aximu-Petri, A., Butthof, A., Höber, B., Höffner, B., Siegemund, M., Weihmann, A., Nusbaum, C., Lander, E. S., Russ, C., Novod, N., Affourtit, J., Egholm, M., Verna, C., Rudan, P., Brajković, D., Kucan, Ž., Gušić, I., Doronichev, V. B., Golovanova, L. V., Lalueza-Fox, C., De La Rasilla, M., Fortea, J., Rosas, A., Schmitz, R. W., Johnson, P. L. F., Eichler, E. E., Falush, D., Birney, E., Mullikin, J. C., Slatkin, M. S., Nielsen, R., Kelso, J., Lachmann, M., Reich, D., Pääbo, S. (2010). A Draft Sequence of the Neandertal Genome. *Science*, 328 (5979), 710-722.
- Hadjikoumis, A., Robinson, E., Viner, S. (2011). *The Dynamics of Neolithisation in Europe: Studies in Honour of Andrew Sherratt*. Oakville: Oxbow Books.
- Insoll, T. (2004). *Archaeology, Ritual, Religion*. London: Routledge.
- Janković, I. (2004). Neandertals... 150 Years Later. *Collegium Antropologicum*, 28, 379-401.
- Janković, I. (2009). *Neandertal Lateral Midface. A Morphometric Analysis*. Hrvatsko antropološko društvo: Zagreb.
- Janković, I. (2010). Tradicionalna vs. 3D geometrijska morfometrika u bioarheologiji: alternativa ili komplementaran pristup? U: I. Alduk, D. Tončinić (ur.) *Arheološka istraživanja u Imotskoj krajini*. Zbornik radova sa godišnjeg skupa Hrvatskog arheološkog društva. Zagreb: Izdanja HAD-a, 127-137.
- Janković, I., Ahern, J. C. M., Karavanić, I., Smith, F. H. (2016a). The Importance of Croatian Pleistocene Hominin Finds in the Study of Human Evolution. U: K. Harvati, M. Roksančić (ur.), *Paleoanthropology of the Balkans*. Dodrecht: Springer, 35-50.
- Janković, I., Ahern, J. C. M., Karavanić, I., Stockton, T., Smith, F. H. (2012). Epigravettian Human Remains and Artifacts from Šandalja II, Istria, Croatia. *PaleoAnthropology. Official Publication of the Paleoanthropology Society*, 87-122.
- Janković, I., Ahern, J. C. M., Komšo, D., Barbir, A., Mihelić, S., Smith, F. H. (2017b). Human Remains and Artefacts from Romuald's Cave, Istria, Croatia. *American Journal of Physical Anthropology*, 162 (S63), 230-231.
- Janković, I., Ahern, J. C. M., Mihelić, S., Premužić, Z. (2015a). Bronze and Iron Age Finds from Romualdo's Cave, Istria: 2014 Excavation Season. *Collegium Antropologicum*, 39(4), 943-946.
- Janković, I., Ahern, J. C. M., Smith, F. H. (2016). On Some Aspects of Neandertal Zygomatic Morphology. *HOMO - Journal of Comparative Human Biology*, 67 (2), 89-99.
- Janković, I., Balen, J., Ahern, J. C. M., Premužić, Z., Čavka, M., Potrebnica, H., Novak, M. (2017a). Prehistoric Massacre Revealed. Perimortem Cranial Trauma from Potočani, Croatia. *Anthropologischer Anzeiger*, 74 (2), 131-141.
- Janković, I., Karavanić, I. (2009). *Osvit čovječanstva. Početci našeg biološkog i kulturnog razvoja*. Zagreb: Školska knjiga.
- Janković, I., Karavanić, I., Ahern, J. C. M., Brajković, D., Mauch Lenardić, J., Smith, F. H. (2011). Archaeological, Paleontological and Genomic Perspectives on Late European Neandertals at Vindija Cave, Croatia. U: S. Condemi, G.-C. Weniger (ur.), *Continuity and Discontinuity in the Peopling of*

- Europe. *One Hundred Fifty Years of Neanderthal Study*. Springer: Dordrecht, 299-313.
- Janković, I., Karavanić, I., Ahern, J. C. M., Brajković, D., Mauch Lenardić, J., Smith, F. H. (2006). Vindija Cave and the Modern Human Peopling of Europe. *Collegium Antropologicum*, 30, 457-466.
- Janković, I., Karavanić, I., Balen, J. (2005). *Odiševa čovječanstva: razvoj čovjeka i materijalnih kultura starijeg kamenog doba*. Zagreb: Arheološki muzej u Zagrebu.
- Janković, I., Komšo, D., Ahern, J. C. M., Becker, R., Gerometta, K., Mihelić, S., Zubčić, K. (2016b). Arheološka istraživanja u Limskom kanalu 2014. i 2015. Lokaliteti Romualdova pećina i Abri Kontija 002, Pećina kod Rovinjskog sela, Lim 001 i podvodni pregled Limskog kanala. *Histria Archaeologica*, 46, 5-23.
- Janković, I., Komšo, D., Ahern, J. C. M., Becker, R., Gerometta, K., Weinstock, J., Barbir, A., Vukosavljević, N., Cvitkušić, B., Zubčić, K., Mihelić, S., Smith F. H. (2017). New Research on the Late Pleistocene and Early Holocene in the Lim Channel, Istria. *Antiquity*, 91 (359 e4): 1-7.
- Janković, I., Komšo, D., Mihelić, S., Ahern, J. C. M. (2017d). *Projekt ARCHAEOOLIM. Arheološka istraživanja kasnog pleistocena i ranog holocena na prostoru Limskog kanala / The ARCHAEOOLIM Project. Archaeological Investigations into the Late Pleistocene and Early Holocene of the Lim Channel*. Zagreb: Arheološki muzej u Zagrebu.
- Janković, I., Mihelić, S., Karavanić, I. (2011). *Put neandertalca*. Zagreb: Arheološki muzej u Zagrebu.
- Janković, I., Rajić Šikanjić, P. (2011). Analiza ljudskog kosturnog materijala. U: J. Balen (ur.), *Đakovo - Franjevac. Kasno bakrenodobno naselje*. Zagreb: Arheološki muzej u Zagrebu, 136-145.
- Kaiser, T., Forenbaher, S. (1999). Adriatic Sailors and Stone Knappers: Palagruža in the 3rd Millenium BC. *Antiquity*, 73, 313-324.
- Kaiser, T., Forenbaher, S. (2012). Recognizing Ritual in the Dark: Nakovana Cave and the End of the Adriatic Iron Age. U: H. Moyes (ur.), *Sacred Darkness: a Global Perspective on the Ritual Use of Caves*. Boulder: University Press of Colorado, 263-274
- Kaiser, T., Forenbaher, S. (2016a). Rite to Memory: Neolithic Depositional Histories of an Adriatic Cave. U: G. Nash, A. Townsend (ur.), *Decoding Neolithic Atlantic and Mediterranean Island Ritual*. Oxford: Oxbow, 138-159.
- Kaiser, T., Forenbaher, S. (2016b). Navigating the Neolithic Adriatic. U: K. T. Lillios, M. Chazan (ur.), *Fresh Fields and Pastures New: Papers Presented in Honor of Andrew M. T. Moore*. Leiden: Sidestone Press, 145-164.
- Karavanić, I., Janković, I. (2008). Srednji i rani gornji paleolitik u Hrvatskoj. *Opuscula Archaeologica*, 30, 21-54.
- Karavanić, I., Janković, I. (2010). Šandalja II i problem orinjasijenske industrije u istočnom jadranskom području. U: D. Komšo (ur.), *100 godina Arheološkog muzeja Istre u Puli. Nova istraživanja u Hrvatskoj*. Zagreb, Pula: Hrvatsko arheološko društvo, Arheološki muzej Istre, 35-59.
- Karavanić, I., Miracle, P. T., Culiberg, M., Kurtanjek, D., Zupanić, J., Golubić, V., Paunović, M., Mauch Lenardić, J., Malez, V., Šošić, R., Janković, I., Smith, F. H. (2008). The Middle Paleolithic from Mujina Pećina, Dalmatia, Croatia. *Journal of Field Archaeology*, 33, 259-277.
- Karavanić, I., Šošić-Klindžić, R., Ahern, J. C. M., Čondić, N., Janković, I., Zubčić, K., Smith, F. H. (2016). Recent Research on the Croatian Middle/ Upper Paleolithic Interface in the Context of Central and Southeast Europe. U: K. Harvati, M. Roksandić (ur.), *Paleoanthropology of the Balkans*. Dodrecht: Springer, 153-169.
- Kyriakidis, E. (2007). *The Archaeology of Ritual*. Los Angeles: University of California.
- Lauc, T., Fornai, C., Premužić, Z., Vodanović, M., Weber, G., Mašić, B., Rajić Šikanjić, P. (2015). Dental Stigmata and Enamel Thickness in a Probable Case of Congenital Syphilis from XVI Century Croatia. *Archives of Oral Biology*, 60, 1554-1564.
- Ložnjak Dizdar, D., Rajić Šikanjić, P. (2016). O pogrebnim običajima u 11. st. pr. Kr. na jugu Karpatske kotline (primjer: groblje u Slatini)/ On Burial Practices in the Southern Carpathian Basin in the 11th Century BC (Case Study: Cemetery in Slatina). *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu*, 33, 133-153.
- Manen, C., Perrin, T., Guilaine, T. J. (2014). *La transition néolithique en Méditerranée*. Arles: Editions Errance.
- Miracle, P. T. Forenbaher, S. (2005). Neolithic and Bronze-Age Herders of Pupićina Cave, Croatia. *Journal of Field Archaeology*, 30, 255-281.
- Miracle, P. T., Forenbaher, S. (2006). *Prehistoric Herders of Northern Istria: The Archaeology of Pupićina Cave / Pretpovijesni stočari sjeverne Istre, Arheologija Pupićine peći*. Pula: Arheološki muzej Istre.
- Nikitović, D., Janković, I., Mihelić, S. (2012). Juvenile Elbow Dislocation from the Prehistoric Site of Josipovac-Gravinjak, Croatia. *International Journal of Paleopathology*, 2, 36-41.
- Novak, M. (2016). Sex Assessment Using the Femur and Tibia in Medieval Skeletal Remains from Ireland: Discriminant Function Analysis. *Collegium Antropologicum*, 40, 17-22.
- Petaros, A., Janković, I., Cavalli, F., Ivanac, G., Brkljačić, B., Čavka, M. (2015). Mummified Remains from the Archaeological Museum in Zagreb, Croatia – Reviewing Peculiarities and Limitations of Human and Non-Human Radiological Identification and Analysis in Mummified Remains. *Journal of Forensic and Legal Medicine*, 35, 54-61.
- Petrić, N. (1975). Spila kod Nakovane, Pelješac - prethistorijsko nalazište. Arheološki pregled, 17.
- Polanyi, K. 1957. The Economy as Instituted Process. U: K. Polanyi, C. M. Ahrensberg, H. W. Pearson (ur.), *Trade and Market in the Early Empires. Economies in History and Theory*. New York: Free Press / Macmillan, 243-270.
- Premužić, Z., Rajić Šikanjić, P., Mašić, B. (2013). Frontal Sinus Osteoma in a 16th Century Skeleton from Zagreb, Croatia. *International Journal of Paleopathology*, 3(1), 54-58.

- Price, T. D. (2000). *Europe's First Farmers*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Rajić Šikanjić, P. (2009). Analiza spaljenih ljudskih koštanih ostataka s lokaliteta Kaštel kod Buja / Analysis of Cremated Human Bones from the Kaštel Site near Buje. U: V. Cestnik (ur.) *Željeznodobna nekropola Kaštel kod Buja: analiza pokopa željeznodobne Istre / Iron Age Necropolis Kaštel near Buje: Analysis of Burial Practice in the Iron Age Istria*. Monografije i katalozi AML sv. 18, Pula: Arheološki muzej Istre, 261-278.
- Rajić Šikanjić, P., Ložnjak Dizdar, D. (2015). Creating the Database of Urnfield Burials from Northern Croatia. U: W. Börner, S. Uhlirz (ur.), *Proceedings of the 19th International Conference on Cultural Heritage and New Technologies 2014 (CHNT 19, 2014)*. Wien: Museen der Stadt Wien – Stadtarchäologie, 1-7.
- Rajić Šikanjić, P., Meštović, S. (2006). A Case of Short-Root Anomaly in a Female from Medieval Istria. *International Journal of Osteoarchaeology*, 16, 177-180.
- Rajić Šikanjić, P., Premužić, Z., Krznarić Škrivanko, M. (2017). Rib Anomalies in a Neolithic Period Skeleton from Croatia. *Anthropologischer Anzeiger*, 74 (2), 123-130.
- Rajić Šikanjić, P., Vlak, D. (2010a). Autoimmune Joint Diseases in Late Medieval Skeletal Sample from Croatia. *Rheumatology International*, 30(3), 349-356.
- Rajić Šikanjić, P., Vlak, D. (2010b). Elongated Styloid Process in Late Medieval Skeletons from Uzdolje - Grablje, Croatia. *International Journal of Osteoarchaeology*, 20(2), 248-252.
- Renfrew, C. (1972). *The Emergence of Civilisation. The Cyclades and the Aegean in the Third Millennium B.C.* London: Methuen.
- Renfrew, C. (2007). Daskalio Kavos as Symbolic Attractor. U: C. Renfrew, C. Doumas, L. Marangou, G. Gavalas (ur.), *Keros, Daskalio Kavos: The Investigations of 1987-88*. Cambridge: McDonald Institute for Archaeological Research, 429-443.
- Richards, M. R., Macaulay, V., Bandelt, H.-J. (2002). Analyzing Genetic Data in a Model-Based Framework: Inferences about European Prehistory. U: P. Bellwood, C. Renfrew (ur.), *Examining the Farming/Language Dispersal Hypothesis*, Cambridge: McDonald Institute for Archaeological Research, 459-466.
- Rowley-Conwy, P. (2003). Early Domestic Animals in Europe: Imported or Locally Domesticated? U: A. J. Ammerman, P. Biagi (ur.), *The Widening Harvest*. Boston: Archaeological Institute of America, 99-117.
- Sahlins, M. D. (1972). *Stone Age Economics*. Chicago-New York: Adline-Atherton.
- Schneider, H. K. (1974). *Economic Man: the Anthropology of Economies*. New York: The Free Press.
- Smith, F. H., Ahern, J. C. M., Janković, I., Karavanić, I. (2017). The Assimilation Model of Modern Human Origins in Light of Current Genetic and Genomic Knowledge. *Quaternary International*, 450, 126-136.
- Smith, F. H., Falsetti, A. B., Donnelly, S. M. (1989). Modern Human Origins. *Yearbook of Physical Anthropology*, 32: 35-68.
- Smith, F. H., Hutchinson, V. T., Janković, I. (2012). Assimilation and Modern Human Origins in the African Peripheries. U: S. C. Reynolds, A. Gallagher (ur.), *African Genesis. Perspectives on Hominin Evolution*. Cambridge: Cambridge University Press, 365-393.
- Smith, F. H., Janković, I., Karavanić, I. (2005). The Assimilation Model, Modern Human Origins in Europe, and the Extinction of Neandertals. *Quaternary International*, 137, 7-19.
- Stiner, M. C. (1999). Trends in Paleolithic Mollusk Exploitation at Riparo Mochi (Balzi Rossi, Italy): Food and Ornaments from the Aurignacian through Epigravettian. *Antiquity*, 73, 735-754.
- Škarić, K., Rajić Šikanjić, P., Premužić, Z. (2017). Medieval Mummies from the Parish Treasury in Vodnjan, Croatia. *Anthropologie*, 55(3), 277-283.
- Škrln, J., Kavur, L., Missoni Mlinarić, E., Janković, I., Petaros, A., Brkljačić, B., Čavka, M. (2011). Microbiological Analysis of the Mummy of St. Marcian. *Collegium Antropologicum*, 35, 923-924.
- Šlaus, M., Bedić, Ž., Rajić Šikanjić, P., Vodanović, M., Domić Kunić, A. (2011). Dental Health at the Transition from the Late Antique to the Early Medieval Period on Croatia's Eastern Adriatic Coast. *International Journal of Osteoarchaeology*, 21, 577-590.
- Šošić Klindžić, R., Radović, S., Težak-Gregl, T., Šlaus, M., Perhoč, Z., Altherr, R., Hulina, M., Gerometta, K., Boschian, G., Vukosavljević, N., Ahern, J. C. M., Janković, I., Richards, M., Karavanić, I. (2015). Late Upper Paleolithic, Early Mesolithic and Early Neolithic from the Cave Site Zemunica near Blisko (Dalmatia, Croatia). *Eurasian Prehistory*, 12 (1-2), 3-46.
- Tringham, R. E. (2000). Southeastern Europe in the Transition to Agriculture in Europe: Bridge, Buffer, or Mosaic. U: T. D. Price (ur.), *Europe's First Farmers*. Cambridge: Cambridge University Press, 19-56.
- Trupković, M., Rajić Šikanjić, P., Premužić, Z. (2012). Tuberkuloza kod djeteta s nalazišta na Trgu sv. Martina u Umagu / A Case of Childhood Tuberculosis from the Site of St. Martin's Square in Umag. *Histria Archaeologica*, 42, 233-242.
- Vlak, D., Roksandić, M., Schillaci, M. A. (2008). Greater Sciatic Notch as a Sex Indicator in Juveniles. *American Journal of Physical Anthropology*, 137(3), 309-315.
- Whallon, R. (2007). Social territories around the Adriatic in the late Pleistocene. U: R. Whallon (ur.), *Late Paleolithic Environments and Cultural Relations around the Adriatic*. Oxford: Oxford University Press, 61-65.
- Zohary, D., Hopf, M. (1993). *Domestication of Plants in the Old World: The Origin and Spread of Cultivated Plants in West Asia, Europe, and the Nile Valley*, 2nd edition. Oxford: Oxford University Press.
- Zvelebil, M. (2002). Demography and the Dispersal of Early Farming Populations at the Mesolithic-Neolithic Transition: Linguistic and Genetic Implications. U: P. Bellwood, C. Renfrew (ur.), *Examining the Farming/Language Dispersal Hypothesis*. Cambridge: McDonald Institute for Archaeological Research, 379-394.
- Zvelebil, M., Lillie, M. (2000). Transition to Agriculture in Eastern Europe. U: D. T. Price (ur.), *Europe's First Farmers*. Cambridge: Cambridge University Press, 57-92.

IZ RETROSPEKTIVE – KAKO SMO
OSMISLILI I STVORILI SUVREMENU
ANTROPOLOGIJU U HRVATSKOJ | 7

ANTROPOGENETIČKA ISTRAŽIVANJA
INSTITUTA ZA ANTROPOLOGIJU | 35

BIOMEDICINSKA ISTRAŽIVANJA
INSTITUTA ZA ANTROPOLOGIJU | 49

PALEOANTROPOLOŠKA,
BIOARHEOLOŠKA I ARHEOLOŠKA
ISTRAŽIVANJA INSTITUTA ZA
ANTROPOLOGIJU | 75

**SOCIOKULTURNA I
LINGVISTIČKOANTROPOLOŠKA
ISTRAŽIVANJA INSTITUTA ZA
ANTROPOLOGIJU | 93**

NASTAVNA DJELATNOST INSTITUTA
ZA ANTROPOLOGIJU | 113

IZDAVAČKA DJELATNOST INSTITUTA
ZA ANTROPOLOGIJU I HRVATSKOG
ANTROPOLOŠKOG DRUŠTVA
(OD 1992. DO 2017. GODINE) | 123

Uvod

Sociokulturna i lingvistička antropologija bave se ulogom kulture i jezika u ljudskoj egzistenciji i njihovom varijabilnošću u vremenu i prostoru. U okviru proučavanja populacijske strukture stanovništva Hrvatske, kao temeljne predmetnosti znanstvenog rada na Institutu za antropologiju, nezaobilazna su istraživanja različitih sociokulturnih utjecaja koji djeluju na njezino dinamičko uobličavanje te posljedica prošlih i suvremenih akulturacijskih procesa između različitih ljudskih skupina. Od samih začetaka, nužno su u svoju predmetnost uključila proučavanje jezika kao jedinstvenog i univerzalnog obilježja čovjeka i njegove ključne uloge u kulturnim i društvenim procesima. Započela ih je još 1980. godine Anita Sujoldžić s ciljem doprinosa izgradnji holističkog antropološkog pristupa kojeg je osmislio Pavao Rudan, a kontinuirano se provode sve do danas, kada ova istraživanja uz nju provode i Ana Perinić Lewis (od 2003.), Olga Orlić (od 2006.), Anja Iveković Martinis (od 2011.) i Duga Mavrinac (od 2016.). Od osnutka Instituta za antropologiju, i drugi istraživači zaposleni u određenim vremenskim razdobljima na Institutu dali su značajan doprinos realizaciji, metodološkom usavršavanju i tematskom rasponu provedenih istraživanja:

Sanja Špoljar-Vržina (1992. – 2005.), Ana (Marković) Malnar (1992. – 2010.), Snježana Čolić (1993. – 2000.), Sanja Martić-Biočina (1993. – 1997.), Lana (Škreblić) Peternel (2000. – 2011.), Lucija Šimičić (2001. – 2012.), Senka Božić-Vrbančić (2005. – 2006.), Tarik Kulenović (2007. – 2013.), Mirna Jernej (2008. – 2016.), Josip Lah (2010. – 2016.) i Nikša Sviličić (2011. – 2016.).

Znanstvenoistraživački rad odvijao se najvećim dijelom u okviru znanstvenih projekata kroz koje je ostvarena suradnja s brojnim vanjskim suradnicima u zemlji i inozemstvu. U proteklom razdoblju, bivši i sadašnji članovi istraživačke skupine surađivali su na ukupno sedam nacionalnih projekata. Od toga je pet projekata realizirano uz potporu Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta RH, a jedan uz potporu Ministarstva vanjskih i europskih poslova:

Antropološka istraživanja populacijske strukture Hrvatske (1991. – 1996., voditelj programa: Pavao Rudan),

Populacijska struktura Hrvatske – sociokulturni pristup (1996. – 2002., voditeljica Anita Sujoldžić),

Populacijska struktura Hrvatske – sociokulturni pristup (2002. – 2006., voditeljica Anita Sujoldžić),

Suvremena transformacija lokalnih jezičnih zajednica i kulturna raznolikost (2007. – 2013., voditeljica Anita Sujoldžić) i

Neologizmi u hrvatskome i europskome kontekstu (2007. – 2013., voditeljica Vesna Muhvić-Dimanovski).

Hrvati u Južnoj Americi (2012. – 2013., Ministarstvo vanjskih i europskih poslova, voditelj Nikša Sviličić).

Za dva projekta potporu je dala Hrvatska zaklada za znanost:

Izgradnja temeljnog nazivlja u antropologiji (ANTRONA) (2011. – 2012., Hrvatska zaklada za znanost, br. 07.01./22, voditeljica Anita Sujoldžić) i

Povijesne perspektive transnacionalne prakse i međukulturnog dijaloga u Austro-Ugarskoj Monarhiji (TIDA) (2014. – 2018., Hrvatska zaklada za znanost, voditeljica Anita Sujoldžić).

Kroz ukupno realiziranih dvanaest međunarodnih projekata značajno je tematski i geografski proširena problematika istraživanja te uspostavljena znanstvena suradnja s brojnim znanstvenim institucijama u drugim zemljama:

Biological and Cultural Microdifferentiation among Rural Populations (Middle Dalmatia, Croatia) (1995. – 1998., Smithsonian Institution, SAD, voditelj Pavao Rudan),

Étude pluridisciplinaire des Dogons de Sangha, République de Mali (1994. – 1996., Institut National d'Études Démographiques, Pariz, Francuska, voditeljica hrvatskog tima Anita Sujoldžić),

The Study and Care of Refugee Families – The Pilot Study of Anthropological and Psychodynamic Aspects (1994. – 1995., UNESCO, voditelj Pavao Rudan),

Islands in Transition: Anthropological Analysis (1999.; UNESCO, voditelj Pavao Rudan),

Genetics of Metabolic Syndrome in an Island Population (2006. – 2008., National Institutes of Health, SAD, voditelj, Pavao Rudan),

Integrated GWAS and EWAS of Cardiometabolic Traits in an Island Population (2016. – 2017., National Institutes of Health, SAD, voditelj Pavao Rudan),

Health Problems, Mental Disorders and Cross-Cultural Aspects of Developing Effective Rehabilitation Procedures for the Refugees of the War-Affected Countries (2002. – 2004., European Commission, Fifth Framework Programme, voditeljica Anita Sujoldžić),

Cultural Sensivity and Competence in Adolescent Mental Health Promotion, Prevention and Early Intervention (CSCAMHPPEI) (2005. – 2007., European Commission, Sixth Framework Programme, voditeljica Anita Sujoldžić),

Status of Croatians in Macedonia and Macedonians in Croatia; Ethnocultural Identity: State and Perspectives (2007. – 2009., Hrvatsko-makedonski bilateralni program suradnje u području znanosti i tehnologije, voditeljica Anita Sujoldžić),

Languages in a Network of European Excellence (LINEE) (2006. – 2010., European Commission, Sixth Framework Programme, voditeljica Anita Sujoldžić),

Historical Perspectives on Transnationalism and Intercultural Dialogue in the Multilingual Adriatic

Littoral (VIŽA) (2014. – 2015., Hrvatsko-austrijski bilateralni program suradnje u području znanosti i tehnologije, voditeljica Anita Sujoldžić),

Petar Klepac – junak s dvije domovine (PEKEL) (2016. – 2017., Hrvatsko-slovenski bilateralni program suradnje u području znanosti i tehnologije, voditeljica Ana Perinić Lewis).

Provedena istraživanja u okviru navedenih projekata tematski su usredotočena na: 1) promjene sociokulturnih sustava u prošlosti i ključnu ulogu migracijskih procesa, 2) istraživanja jezičnih obilježja kao pokazatelja kulturne mikroevolucije i raspon regionalnih i strukturalnih razlika u sociokulturnoj i jezičnoj dinamici, 3) suvremene akulturacijske procese i njihove posljedice na oblikovanje individualnih i kolektivnih identiteta te psihosocijalnu prilagodbu mladih i 4) dinamiku kulturne i jezične raznolikosti u prošlosti i sadašnjosti te njihovu ulogu u identifikacijskim procesima, kulturnoj baštini i turizmu.

Sociokulturni pristup proučavanju populacijske strukture

Istraživanje akulturacijskih procesa u prošlosti kroz etnopovijesne, demografske, migracijske i kulturne promjene primarno je usmjereno na holističko sagledavanje socijalnih i kulturnih čimbenika koji izravno djeluju na stupanj heterogenosti i/ili homogenosti ispitivanih populacija te daju nužno potrebne podatke za interpretaciju biomedicinskih i antropogenetičkih istraživanja koja se na tim populacijama provode u okviru drugih istraživačkih skupina Instituta za antropologiju na području istočnog Jadrana. U tom smislu, proučavanje procesa mikrodiferencijacije jadranskih seoskih populacija uključuje: a) analize etnopovijesne građe te demografskih i vitalnostatističkih podataka koje pružaju uvid u složenu interakciju različitih povijesnih, ekonomskih i političkih procesa (posebno s obzirom na masovne imigracije i emigracije stanovništva u prošlosti i danas) kao jedan od bitnih faktora u tumačenju dinamike

otvaranja i/ili zatvaranja seoskih subpopulacija ovog područja, b) analize smjera i intenziteta migracija, c) analizu stupnja reproduktivne izolacije i d) procjenu stupnja endogamije i/ili egzogamije i srodstva.

Jedna od temeljnih pretpostavki holističkih antropoloških istraživanja je postojanje analogija u evoluciji sociokulturnih i bioloških obilježja, pri čemu evolucija jezika kao središnje kulturne činjenice obuhvaća sve dijakronijske i sinkronijske promjene koje su posljedice izolacije i/ili jezičnog kontakta i akulturacijskih procesa, što omogućuje usporedbu s istovjetnim procesima biološke evolucije. Stoga se u sklopu takvih istraživanja jezična obilježja proučavaju kao pokazatelj jezične i sociokulturne mikroevolucije, i/ili kao mogući mehanizam reproduktivne izolacije. Pojam “jezičnog kontakta”, koji može uključiti stvarna geografska kretanja ili inkorporaciju jedne populacije u drugu, što utječe na smanjivanje postojećih razlika među skupinama, je jezični proces analogan migraciji u genetici. Jezični pojam analogan genetičkom driftu je “jezični drift” koji označava različite razvojne oblike jednog zajedničkog protooblika u neovisnim i izoliranim uvjetima. Istraživanja jezične mikroevolucije temelje se na leksikostatičkoj metodi klasifikacije i hijerarhizacije bazičnog rječnika, a određivanje jezičnih udaljenosti na metodi Hemingovih mjera sličnosti razvijenoj u Institutu za antropologiju i drugim kvantitativnim metodama (primjenu skrivenog Markovljevog modela i određivanje Levenshteinove udaljenosti). Jezični podaci (bazični vokabular) koriste se kao pokazatelj populacijskih promjena kroz migracijska kretanja unutar šireg kulturološkog okvira utemeljenog na akulturacijskim procesima.

Nastavljajući se na prethodna istraživanja provedena na otocima Hvaru, Braču, Korčuli, Silbi, Olibu i Pagu prije osnutka Instituta za antropologiju, istovjetna istraživanja provedena su i na otoku Krku (Sujoldžić i sur. 1992, 1993) i Visu (Škreblin i sur. 2002, Šimičić i Sujoldžić 2009). Pored toga, uključivanjem naselja iz obalnog pojasa Makarskog primorja dobivena je preciznija procjena interakcijskih procesa koji djeluju na uobličavanje regionalne populacijske strukture. Kroz analizu prikuplje-

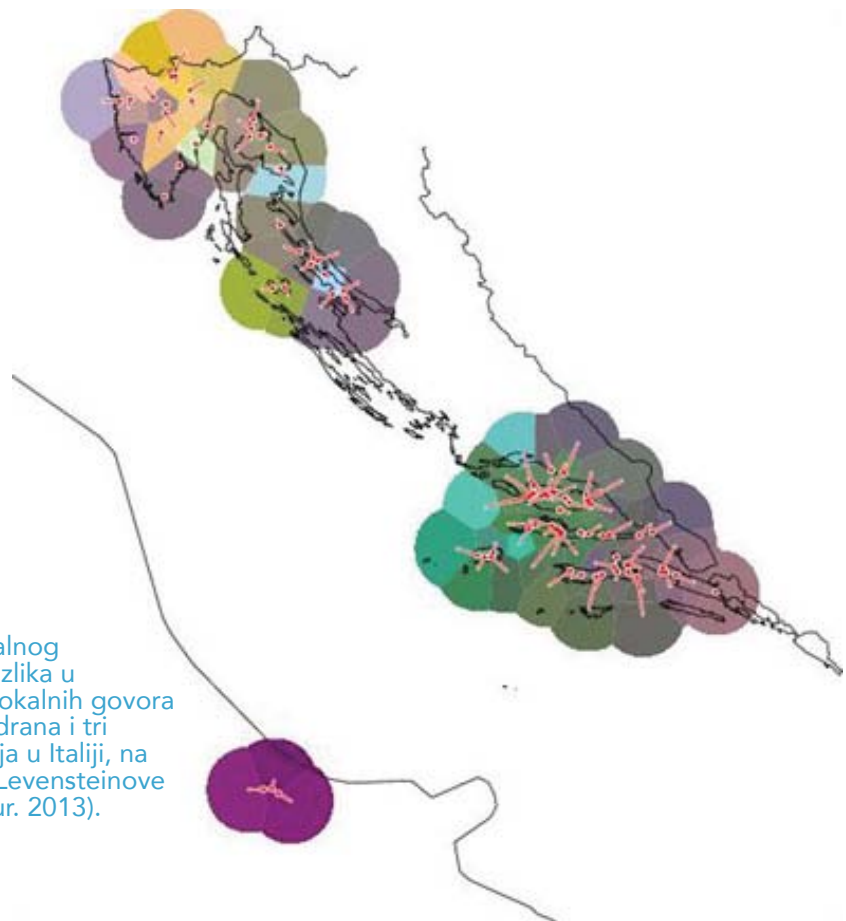
ne etnopolitičke građe te demografskih i vitalnostatističkih podataka utvrđena je složena interakcija različitih povijesnih, ekonomskih i političkih procesa (posebno s obzirom na doseljavanje i iseljavanje stanovništva u prošlosti i danas). Analize smjera i intenziteta migracije pokazale su postojanje različitih obrazaca koji nisu nužno usmjereni ka homogenizaciji svih subpopulacija analizirane regije. Rezultati migracijske analize, provedene kroz stohastičke matrice migracije i matrice srodstva, pokazale su visok stupanj izoliranosti analiziranih naselja Makarskog primorja te visoke vrijednosti F_{ST} mjere heterogenosti među subpopulacijama, odnosno stupnja međusobne diferencijacije. Istodobno su podaci o sistematskom pritisku, o izvanregionalnoj i unutarregionalnoj migraciji ukazali da postoje određeni pomaci ka živim izmjenama migranata te veća mobilnost žena kao posljedica patrilokalizma. Utvrđeno je, također, da se veze između obale i susjednih otoka pokazuju intenzivnijima od onih između zaleđa i obale (Špoljar-Vržina 1994, Malnar 2002). Ovaj model sociokulturne diferencijacije potvrđen je i rezultatima hijerarhijske klaster analize lingvističkih udaljenosti koja je ukazala na postojanje znatne heterogenosti u ispitivanim govorima pojedinih naselja. Dobivena dijalektološka slika Makarskog primorja pokazuje bitno smanjen nekadašnji prostor čakavskog dijalekta te relativno nizak stupanj dijalektološke diferencijacije ispitivanih naselja. Usporedna analiza jezičnih udaljenosti između 7 ispitivanih naselja Makarskog primorja i njegovog zaleđa i 46 prije ispitivanih naselja poluotoka Pelješca, Brača, Hvara i Korčule pokazala je da u složenim regionalnim procesima jezične mikroevolucije Makarsko primorje predstavlja središnju povijesnu jezgru jezične konvergencije iz koje su se širili najvažniji jezični utjecaji u srednjoj i južnoj Dalmaciji. Posljedice migracija odražavaju se u postojanju relativno jasnih granica međudijalekatskih područja te prijelaznih miješanih govora čija kristalizacija ovisi o broju imigranata i različitim socijalnim, ekonomskim i kulturnim čimbenicima. Potvrđena je prisutnost povijesne jasne međudijalekatske granice u smjeru od jugoistoka prema sjeverozapadu uz određeni pomak prema zapadu pod pritiskom procesa štokavizacije. Sve dosadašnje

analize pokazuju da je prostorna raspodjela i diferencijacija suvremenih dijalekata, poddijalekata i mjesnih govora primjeren pokazatelj međuodnosa različitih dijakronijskih kulturnih supstrata u okviru malih (lokalnih) i velikih (regionalnih) tradicija (Sujoldžić 1994, 1997). Iz dosadašnjih se istraživanja govora niza populacija istočnog Jadrana može zaključiti da izračunavanje jezičnih udaljenosti uvelike doprinosi potpunijem sagledavanju bioloških i sociokulturnih obilježja istraživanih populacija. Današnje jezično grupiranje odraz je različitih povijesnih, geografskih i gospodarskih čimbenika, stoga poznavanje jezičnih obilježja daje bolji uvid u različite vidove života proučavanih populacija. U tom je smislu jezik pouzdana osnova za proučavanje kulturne mikroevolucije, budući da svaki jezični dodir potencijalno doprinosi jezičnom ujednačavanju, a odsustvo dodira jezičnoj (i ne samo jezičnoj!) izolaciji. Upravo je jezični dodir uzrokovan prije svega migracijama u svim dosada proučavanim govorima bitno utjecao na cjelokupnu dijalek-

tološku sliku srednjojadranskog područja gdje su se, s jedne strane, izgubile stroge granice u ranije jezično strogo definiranim područjima, a s druge strane su se pojavili miješani govori u kojima se manje ili više osjeća utjecaj adstrata koji ranije nisu bili prisutni (Sujoldžić 1997, Tepeš i sur. 1997, Šimičić i sur. 2013).

I jezična analiza i temporalna analiza migracija, osobito metode koje omogućuju procjenu stupnja migracijskog srodstva ili koeficijenta izonimije (zastupljenosti istih prezimena) među populacijama, pokazale su kako povijesne odrednice i dijalektološki pokazatelji nisu samo prikladno klasificirani podaci, već kriju i mnogo složenije biljege vrlo živih izmjena određenih populacija izučavanog područja bez kojih genetički podaci ne mogu biti jasno dekodirani u objašnjavanju procesa mikroevolucije ili omogućiti predikcije deducirane iz teoretskih modela (Rudan I. i sur. 1999, Rudan D. i sur. 2000, Babalini i sur. 2005, Havaš Augustin i sur. 2012, Rudan P. i Sujoldžić, 2015).

Slika 1

Prikaz multidimenzionalnog skaliranja fonoloških razlika u bazičnom vokabularu lokalnih govora 85 naselja istočnog Jadrana i tri moliško-hrvatska naselja u Italiji, na temelju izračunavanja Levensteinove udaljenosti (Šimičić i sur. 2013).

Akulturacijski procesi, psihosocijalna prilagodba i prisilne migracije

Proučavanje suvremenih procesa migracija u Hrvatskoj nužno je obuhvatilo i poznavanje problematike prognaništva i izbjeglištva, te uzimanje u obzir svjetskog iskustva egzila koje jasno svjedoči o tome kako se povratnici i oni koji ostaju (izbjeglice/prognanici) suočavaju s velikim socijalnim, ekonomskim i kulturnim preprekama koje produžuju, pa čak i uvećavaju njihovo osnovno traumatsko iskustvo bijega. Socijalni problemi koji rezultiraju iz destrukcije svih društvenih odnosa, gdje su izbjeglice organizirani kao članovi određene zajednice različite po kulturi i jeziku, rezultiraju gubitkom kulturnog identiteta, osjećajem beznadnosti i nemogućnošću preuzimanja aktivne uloge prema budućnosti. Akulturacijski procesi praćeni su brojnim (mentalno)zdravstvenim rizicima (od kojih su među najvažnijima gubitak statusa, smetenost u odnosu na identitet, jezične poteškoće, siromaštvo, izolacija, neprijateljstvo domaćeg stanovništva) te prethode kasnoj fazi egzila u kojoj se (nakon tri do četiri godine) uz povoljne uvjete znatno ubrzavaju određeni integrativni procesi. Međutim, upravo je ovo vrijeme osobne prilagodbe, kao i prihvaćanja vlastite situacije, praćeno kasnim reakcijama na proživljene traumatske događaje koji ostaju zanemareni s obzirom na nedostatno longitudinalno praćenje ovih aspekata. Suvremena istraživanja migracija, posebno onih prisilnih izazvanih ratnim okolnostima, karakteriziraju ove procese ne kao pasivnu reakciju na određena zbivanja, već kao oblik društvene akcije s mnogostrukim posljedicama ne samo s obzirom na izbjeglice ili prognanike, već i na zajednice koje su oni napustili te one u koje su izbjegli. Ona počivaju na središnjem antropološkom konceptu akulturacije koji podrazumijeva različite oblike kulturne i socijalne adaptacije kao posljedicu kontakta između dviju ili više kulturnih skupina. Pri tome široka antropološka perspektiva utemeljena na proučavanju sociokulturnih sličnosti i razlika omogućuje procjenu budućih odnosa između pojedinaca i kulturnih skupina, kao produkta

interakcije akulturacijskih orijentacija imigranata i domaćeg stanovništva, koji mogu ići u pozitivnom smjeru interkulture komunikacije ili pak u smjeru interkulture diskriminacije i problematičnih odnosa.

Antropološka terenska istraživanja na jadranskom području nužno su obuhvatila i izbjegličku populaciju smještenu u vrijeme Domovinskog rata i kasnijeg perioda na području Makarskog primorja i na otoku Hvaru. Na temelju prikupljenih intervjua s prognaničkim i izbjegličkim obiteljima provedene su analize na razini dinamike početnih akulturacijskih i psihosocijalnih procesa. Uz intervjue otvorenog tipa, mjerni instrument akulturacije uključio je: demografske varijable, multidimenzionalne mjere akulturacije (interkulturalni kontakt, kulturnu distancu, percepciju interkulturalnog kontakta, privrženost tradicionalnim vrijednostima, vrijednosne stavove), stupanj tolerancije/diskriminacije različitih kulturnih grupa, mrežu socijalne podrške, psihosocijalnu prilagodbu i mjeru akulturacijskog stresa te procjenu funkcioniranja obitelji i intergeneracijskih razlika. Ove mjere omogućile su istodobno praćenje procesa adaptacije i akulturacije, kao i posljedice uzrokovane stresom, koje su zahtijevale razvijanje posebnih mehanizama sučeljavanja (*coping*), i pojedinaca i obitelji. Unatoč mnogim sličnostima između analiziranih skupina (izbjeglica iz Bosne i Hercegovine, prognanika iz Slavonije i stanovništva u Dalmaciji) utemeljenih na periodu zajedničke povijesti i istom standardnom jeziku, za koje se pretpostavlja da će olakšati proces integracije, kroz procjenu početnog kontakta, socijalne udaljenosti i međusobnog percipiranja prognanika/izbjeglica i domaćeg stanovništva utvrđeno je postojanje složenih i ambivalentnih stavova, kao i njihova znatna diferencijacija s obzirom na dob, spol i obrazovanje (Čolić i Sujoldžić 1995, 1998, Gililand i sur. 1995, Rudan P. i sur. 1997). Primjena psihoterapijske metode genograma u deset prognaničkih obitelji (s preko 100 sati intervjua) pružila je dragocjene podatke o specifičnim reakcijama pojedinih obitelji na doživljene traumatske procese (o odnosu prema djeci, izmjeni spolnih uloga), kao i socijalnim mrežama podrške i generalnim obrascima ponašanja u uvjetima sučeljavanja sa složenom

organizacijom života (Martić-Biočina i sur. 1996, Špoljar-Vržina 1996, 2001). Istraživanja su ukazala na potrebu kontinuiranog usavršavanja metodoloških protokola kako bi se izbjegla neefikasnost prezentiranja realiteta života prognanika/izbjeglice-povratnika i istodobno omogućila pružanje i/ili upućivanja na psihoterapijsku skrb obitelji ovih specifičnih populacija (Špoljar-Vržina 2002).

S obzirom na dobivene značajne razlike u dobi, kao i složenost identifikacijskih procesa u razvoju adolescenata, osobito pod utjecajem proživljenih trauma, u nastavku istraživanja nametnula se potreba za proučavanjem akulturacijskih procesa u kasnim fazama prognanishva/izbjeglištva upravo u skupini adolescenata izbjeglica/prognanika (Sujoldžić 1999, 2001). Ova osjetljiva populacija suočava se s dvostrukim izazovom integriranja prošlih trauma i definiranja vlastitog identiteta unutar i između dviju kultura te utjecaj interakcije kontekstualnih i razvojnih faktora na psihološko zdravlje.

Kako bi se rasvijetlio utjecaj šireg društveno-ekonomskog i kulturnog konteksta na akulturacijske procese i psihosocijalno zdravlje mladih, u suradnji s istraživačima iz pet europskih zemalja (Albanija, Austrija, Bosna i Hercegovina, Italija i Kosovo) provedena je komparativna studija o kvaliteti života i zdravlju adolescenata, posebno onih s emigrantskim iskustvom (Sujoldžić i sur. 2004, 2005, 2006). Primjenjujući ekološki utemeljen pristup, nacrt studije usporedio je kulturno različite skupine bosanskih i kosovskih adolescenata u tri različita sociokulturna okruženja: adolescenti rođeni u BiH kao prognanici u vlastitoj zemlji i kao izbjeglice u Austriji i Hrvatskoj te adolescenti rođeni na Kosovu kao prognanici u vlastitoj zemlji i kao izbjeglice u Albaniji i Italiji. Ove ispitivane skupine suočene su s različitim razinama kulturne sličnosti u zemljama primitka, a specifičnosti svake migrantske skupine i svakog pojedinog konteksta je trebalo uključiti u analizu. Uz velike socioekonomske razlike povezane s različitom tranzicijskom fazom prema demokratskom društvu i tržišnoj ekonomiji, zemlje uključene u istraživanje nalaze se na različitim mjestima kulturnog kontinuuma između tradicijskih i kolektivističkih vrijednosti do liberalnih vrijednosti i individualizma. Ove

prevladavajuće društvene orijentacije izravno su povezane s promjenama u obitelji, socijalizaciji, roditeljskim stilovima i odgoju (ovisnost o roditeljima i poslušnost, u odnosu na autonomiju i samopouzdanje) koji mogu znatno utjecati na psihosocijalno zdravlje. Ciljevi projekta bili su usmjereni na određivanje rizičnih i protektivnih čimbenika koji djeluju na sociokulturnu integraciju i zdravlje doseljenih adolescenata te evaluaciju kontekstualnih utjecaja u tri različita konteksta. Izrađen je standardizirani mjerni instrument, upitnik, koji je uključio veliki raspon varijabli koje omogućuju prikupljanje podataka o interaktivnom utjecaju glavnih rizičnih i protektivnih faktora u različitim područjima života adolescenata, uključujući utjecaj šire zajednice (socijalna udaljenost, izloženost diskriminaciji i nasilju), škole (odnos prema školi, izostanci), obitelji (međugeneracijski sukob, roditeljski nadzor, povezanost s obitelji), vršnjaka (podrška, rizično ponašanje) i samog adolescenta (religioznost, osjećaj etničke pripadnosti i identiteta, akulturacijska strategija i uporaba materinjeg jezika). Posljedice ovih utjecaja mjerene su s obzirom na (1) opći zdravstveni status (subjektivan i objektivni), (2) psihološki stres (somatski, anksioznost i simptomi depresije), (3) psihološko dobrostanje (zadovoljstvo životom i samopouzdanje), (4) otpornost i pozitivne vrijednosti, (5) rizično ponašanje (uživanje alkohola i droga, delinkvencija i rizično seksualno ponašanje), (6) uspjeh u školi i (7) multikulturnu/interkulturnu kompetenciju. Osim brojnih drugih mjera povezanih sa zdravljem i ponašanjem, prikupljeni su i podaci o tjelesnoj visini i težini, prehrambenim navikama i percepciji vlastitog izgleda te relevantne demografske varijable (dob, spol, objektivna i subjektivna mjera socioekonomskog statusa, struktura i broj članova obitelji u kućanstvu).

Ova kompleksna komparativna studija rezultirala je empirijskim podacima o najvažnijim problemima povezanim s psihosocijalnom prilagodbom i iskustvom doseljenih adolescenata u šest različitih zemalja. Identificiran je čitav niz rizičnih i protektivnih faktora u svim ispitivanim okruženjima (obitelji, škole i šire zajednice), uz one koji su uobičajeni u razvoju adolescenata općenito, što ukazuje na složenu

interakciju između mladih, njihovih obitelji i njihovog društvenog, ekonomskog i kulturnog okruženja. To se osobito odnosi na različite dimenzije akulturacijskog procesa, poput kulturnog sukoba, diskriminacije, etnokulturne identifikacije koji mogu imati ozbiljne posljedice na mentalno zdravlje (Sujoldžić i sur. 2005, 2006, Peternel i Sujoldžić 2009). Dobivene međukulturne razlike u rizičnim i protektivnim faktorima (na razini pojedinih zemalja kao ekoloških niša, ali i na razini etničkih zajednica) jasno su pokazale da kulturne vrijednosti i ponašanja značajno određuju složenu interakciju faktora koji utječu na mentalno zdravlje. Pri tome utvrđene značajne intrakulturne varijabilnosti odražavaju višestruke izvore raznolikih utjecaja unutar samih kulturnih skupina, uključujući spol, socioekonomski status, migracijsko iskustvo i trajanje, razdoblje izloženosti novim kulturnim utjecajima i različitu dinamiku promjena u tradicionalnim vrijednostima.

Ova istraživanja suvremenih akulturacijskih procesa mladih, utjecaja interakcije kontekstualnih i razvojnih faktora na psihološko zdravlje u vrijeme adolescencije i razvoja vlastitog identiteta od prioritetnog su značenja za budućnost društva u cjelini. Ne samo u smislu razmatranja mogućnosti razvoja interkulturalnog identiteta, već i stoga što je upravo ta dobna skupina nositelj društvenih promjena pa sagledavanje njihovih potreba i osiguravanje što normalnijeg razvoja u ovom osjetljivom razdoblju brzih promjena ima izravne implikacije za sadašnjost i budućnost ove i sljedeće generacije. Iako se stalno kreiraju programi prevencije i rane intervencije za mlade, čini se da nema stvarnog razumijevanja da je njihovo mentalno zdravlje usko povezano s međukulturnim iskustvima, interkulturalnim/međuetničkim odnosima, društvenom tolerancijom Drugog i drugačijeg i osjećaju prihvaćenosti od strane šire zajednice (Sujoldžić 2016a), osobito u kontekstima i situacijama u kojima je pitanje etničkog identiteta od središnje važnosti. Ovi rezultati motivirali su nas na neke konkretne strategije u promociji i prevenciji mentalnog zdravlja mladih, kroz osmišljavanje edukacije za pružatelje usluga adolescentima (nastavnici, liječnici, socijalni radnici itd.), s ciljem podizanja njihove svijesti o utjecaju i postojanju interkulturalnih i intrakulturalnih razlika

i ovladavanja nužne razine kulturne kompetencije te edukacije o razvoju u adolescenciji i mentalnom zdravlju za same adolescente i njihove obitelji (Sujoldžić, Božić-Vrbančić i sur. 2006, Sujoldžić, Rudan, De Lucia 2006).

Suvremena transformacija jezičnih i kulturnih zajednica

Istraživanja suvremenih promjena obuhvaćaju ubrzane procese otvaranja i transformacije lokalnih kulturnih (jezičnih) zajednica u uvjetima urbanizacije, prisilnih i drugih migracija te povećane mobilnosti, posebice turizma. Ovaj proces posebno je intenzivan u jadranskim otočnim zajednicama čija preobrazba od malih, samoodrživih entiteta u uslužno orijentirana središta turizma uzrokuje promjene u društvenoj strukturi, kulturnim vrijednostima i tradicionalnim dijalektima izloženima sve jačem utjecaju standardnog i drugih jezika. Stoga je jedan dio istraživanja u proteklom razdoblju imao za cilj razumijevanje društvenih i kulturnih promjena i identifikacijskih procesa kroz empirijsko proučavanje jezične i kulturne prakse, njezine varijabilnosti u vremenu i prostoru u širem društvenom kontekstu odnosa moći i povijesnih procesa. Transformacija komunikacijske prakse, način na koji pripadnici suvremenih lokalnih jezičnih zajednica konceptualiziraju svoje sudjelovanje u složenim zajednicama i pitanje strukturalnog i leksičkog integriteta lokalnih idioma te njihovog održanja u odnosu na standardni i druge jezike nužno su povezani s ideološkom dimenzijom. S obzirom na interdisciplinarnost, koju nužno implicira poimanje kulturnog identiteta kroz dinamičke odnose jezika, kulture i društva, u istraživanju se na inovativan način primjenjuju analitički postupci i metode različitih teorijskih tradicija koji, uz etnografsko fokusiranje na lokalnu kulturnu praksu i društvenu diferenciranost, omogućuju i makroanalizu ideoloških procesa. Ova istraživanja stoga nisu ograničena na pretpostavljeno supostojanje različitih izoliranih kulturnih zajednica i pitanja etničkog/nacionalnog kolektivnog identiteta, nego na višedimenzionalnost i hijerarhijsku uspostavljenost dinamičkih identifikacijskih procesa u

kojima se nacionalni identitet isprepliće s nad-nacionalnim, etničkim, lokalnim/regionalnim, rodnim, generacijskim i drugim oblicima društvene diferencijacije. U kontekstu Europske unije, koja deklarativno propagira jedinstvo u različitosti, ova su istraživačka pitanja ujedno i neka od važnijih izazova današnjeg društva, ali i osnova za poduzimanje konkretnih mjera u širenju svijesti o vrijednosti kulturne i jezične raznolikosti te njihovom očuvanju u kontekstu kulturne baštine i kulturnog identiteta (Sujoldžić i Muhvić-Dimanovski 2004).

Kako identifikacijski proces predstavlja most između kulture i pojedinca, proučavanje njegovih kolektivnih i individualnih komponenti zahtijeva interdisciplinarni pristup koji obuhvaća socijalne, kulturne i jezične značajke u oblikovanju, izražavanju i dinamici identiteta. Pronalazeći inspiraciju u američkoj antropologiji i semiotičko-pragmatičkoj tradiciji europske lingvistike, metodološki pristup u ovim istraživanjima obuhvaća mikroanalizu komunikacijske prakse, makroanalizu ideoloških procesa, kvantitativnu i kvalitativnu analizu jezičnih struktura, jezične upotrebe i subjektivnih jezičnih stavova te etnografsko fokusiranje na lokalnu kulturnu praksu i društvenu diferenciranost. Rezultati istraživanja provedenih na jadranskim otocima Korčuli, Visu i Hvaru te na Istarskom poluotoku pokazuju da lokalne zajednice na različite načine percipiraju i vrednuju alternativne jezične i govorne varijante. Ideološke pozicije o neumitnoj povezanosti kulture i jezika, standardnom jeziku, jezičnom purizmu, nacionalnom identitetu i kontrola nad etničkim/kulturnim granicama uvelike utječu na odabir, simbolički prestiž i poticanje uporabe određenih jezičnih varijeteta. Premda se lokalni idiomi najčešće doživljavaju kao vezivno tkivo uz lokalni kontekst, okruženje i kulturna značenja lokalne zajednice, raširene posljedice jezičnog kontakta poput jezične interferencije, izmjene kodova, bidijalektalnosti i višejezičnosti jasno ukazuju i na translokalnu ulogu jezika i aktivnu ulogu govornika u prilagođavanju postojećih jezičnih resursa svojim komunikacijskim ciljevima. Ova translokalna jezična praksa nastala stalnim izlaganjem novim, "drugačijim" kulturnim i jezičnim utjecajima opire se monojezičnoj ideologiji i odražava fluidnost jezičnog

i kulturnog identiteta utemeljenog u dinamičkoj svakodnevnoj interakciji pojedinaca, kao i višedimenzionalnost i hijerarhijsku uspostavljenost dinamičkih identifikacijskih procesa u kojima se lokalno isprepliće s regionalnim, nacionalnim, etničkim, rodnim, generacijskim i drugim oblicima društvene diferencijacije.

Provedena istraživanja na otoku Visu pokazala su da je upotreba lokalnih govora relevantan pokazatelj geografskih obilježja te povijesnog, kulturnog i društvenog razvoja lokalnih jezičnih zajednica. Primijećena relativno visoka varijabilnost između proučavanih govora na svim jezičnim razinama odraz je različitih utjecaja tijekom povijesti (političkih, ekonomskih i dr.) kojima su pojedina mjesta otoka Visa bila izložena. S druge pak strane, razlike u frekvenciji pojavljivanja pojedinih karakterističnih jezičnih obilježja (u akcentuaciji, fonologiji te samom odabiru riječi) između ispitanika različitih generacija ukazuju na sve jači utjecaj prestižnih urbanih regionalnih govora te hrvatskog jezičnog standarda, a samim time i postupni proces dedijalektalizacije otočnih varijanti, što je posebno prisutno kod mlađih ispitanika (Šimičić i Sujoldžić 2009). Istraživanje provedeno u osnovnim i srednjim školama otoka Visa usmjereno je na razmatranje utjecaja simboličke funkcije standardnog hrvatskog jezika na promjene i vitalnost viših govora kao pokazatelja lokalnog/regionalnog identiteta, kroz svakodnevnu komunikacijsku praksu pripadnika lokalnih govornih zajednica i ispitivanje njihovih stavova prema materinjem idiomu i standardnom jeziku. Rezultati empirijskog istraživanja pokazuju da lokalni i regionalni aspekti identifikacije zauzimaju kod većine ispitanika rođenih na otoku važnije mjesto nego nacionalni. Unatoč percipiranom prestižu standardne varijante u edukacijskom procesu i prevladavajućim odnosima moći, mladi otoka Visa doživljavaju lokalne idiome kao snažne simbole grupne solidarnosti i kolektivnog identiteta koji njihovu zajednicu razlikuju od doseljenika ili drugih zajednica (Sujoldžić 2009a).

Budući da je jezik snažan simbol grupne identifikacije, istraživanje stavova o jezičnim varijantama podrazumijeva i stavove o njihovim govornicima. Međutim, kako takvi stavovi nisu često lako dostupni i kriju više dimenzija, uvid u izravne (javne) i neizravne (privatne) ideologije na kojima počivaju može doprinijeti razumijevanju njihova značenja. U istraživa-

nju provedenom na otoku Korčuli među učenicima srednjih i osnovnih škola analizirani su izravni stavovi ispitanika prema šest lokalnih, regionalnih i nacionalnih idioma te prikriveni stavovi prema lokalnim jezičnim varijantama i standardnom hrvatskom jeziku. Analiza javnih (svjesnih) i prikrivenih (nesvjesnih) jezičnih stavova mladih na otoku Korčuli ukazala je na supostojanje različitih ideologija u izravnim i neizravnim stavovima ispitanika u različitim mjestima otoka Korčule. S jedne strane, utvrđeno je da lokalni, tradicionalni govori imaju snažnu simboličku vrijednost kao obilježje lokalnog identiteta, ali i prisutan utjecaj ideologije standardnog jezika u skladu s kojom se standardni jezik percipira kao nužan kulturni kapital na nacionalnom jezičnom tržištu (Sujoldžić i Šimičić 2013). Ovi rezultati ukazuju na različite funkcije standardnog jezika i lokalnih idioma te na važnost potrebe da se spoznaja o svijetu i sposobnost mišljenja kod pojedinaca najbolje razvija na temelju iskustva enkulturacije u primarnoj lokalnoj zajednici i materinjem jeziku.

Istraživanja identifikacijskih procesa na otoku Korčuli pokazala su i da je oblikovanje identiteta pojedinca dio dinamičkog promjenjivog dijaloškog procesa u kojem se identiteti i njihovi stereotipi oblikuju kroz interakciju u različitim svakodnevnim životnim situacijama (Orlić 2012). Analizirane predodžbe, najčešće stereotipnog karaktera, o Drugima i sebi, koje se zasnivaju na govoru, mentalitetu i simboli-

ma identiteta pojedinih naselja, ukazali su na hijerarhijsku ugniježđenost identiteta na otoku Korčuli te na njihov situacijski i dinamičan karakter. Ugniježđeni su identiteti međusobno kompatibilni te identiteti višeg reda (npr. regionalni) u sebi podrazumijevaju one nižeg reda (npr. lokalni), ali i obrnuto. Pripadnici naizgled bliskih i sličnih otočnih zajednica imaju vrlo diferencirane lokalne identitete, koje su često jednako važni ili važniji od onih višeg reda, poput nacionalnog. Strah od gubitka lokalnih obilježja (posebice jezika, ali i načina života) kao rezultat globalizacijskih procesa prisutan je bio kod većine sugovornika u istraživanju. Međutim, upravo spomenuta diferenciranost lokalnih identiteta, koja se najčešće iskazuje i pokazuje u obliku još uvijek aktualnih antagonizama između pojedinih mjesta na otoku (dihotomije urbano – ruralno, staro – novodoseљeno stanovništvo) pridonosi očuvanju lokalnih obilježja, pa makar i samo na simboličnoj razini. To svjedoči o snazi globalizacijskih procesa i njihovim kontekstualno različitim manifestacijama.

Najsloženija istraživanja jezika kulture i identiteta provedena su u sklopu europskog projekta mreže izvrsnosti *LINEE*. Cilj je ovog projekta bio istražiti jezičnu različitost Europe na smislen i interdisciplinarni način, istovremeno podižući vidljivost i profil jezične i kulturne različitosti kao jednog od ključnih aspekata europske integracije. Kao jedan od partnera *LINEE* projekta, naša istraživačka skupina provela je kompleksno sociolingvističko i antropološko istraživanje na području Istre o ulozi jezika i kulture u procesima identifikacije na regionalnoj, nacionalnoj i europskoj razini. Istraživanje je obuhvatilo stavove ispitanika prema različitim jezičnim varijantama, uključujući i odnos prema vlastitom materinjem dijalektu, vlastitom kulturnom identitetu i usporodbu stavova o jeziku te samu jezičnu praksu na prostoru Istre s onima u drugim europskim regijama, kao i razmatranje pitanja multikulturalnosti i višejezičnosti u kontekstu turizma

Domaća pasta sa: Home-made pasta with		
- salson od pamidori; tomato sauce		40,00
- moračon; wild fennel		40,00
- kozicama; prawns		50,00
- peston od mindela; almond pesto		40,00
Kozlić domaći pod pekom	1 kg	250,00
Goat kid peka		
Kozlić domaći sa bižon		60,00
Goat kid stew with peas		
Pečeno meso	1 kg	250,00
Grilled meat		
Kupus na tabak		30,00
Dalmatian cabbage		
Kupus na tabak zafrigani		40,00
Dalmatian cabbage with tomato		
Salata mješana – Mixed salad		20,00
Krumpir na bakalar		25,00
Potatoes with garlic and parsley		
Povrće – Vegetables		30,00
SLATKO - SWEETS		
Rozata – Creme caramel with rose liqueur		18,00
Torta od čokolade – Chocolate cake		18,00
Torta od sira – Cheese cake		18,00
Paštice – Pastry		18,00
Sorbetto		8,00

Slika 2

Primjer upotrebe lokalnog idioma i njegovog maštovitog prijevoda u konobi u mjestu Pupnat na otoku Korčuli, snimljeno 2008. godine.

Slika 3

Obnova, revitalizacija i prenošenje tradicije: skupina djece kroz igru uvježbava kumpaniju, tradicionalni mačevni ples i običaj obnovljen u Pupnatu 1996. godine (terensko istraživanje 2008. godine).

na regionalnoj, nacionalnoj i europskoj razini. Jedno od središnjih pitanja ovih istraživanja odnosilo se na društveno, kulturno i simboličko značenje pojedinih idioma povezano sa statusom i/ili solidarnošću na regionalnom jezičnom tržištu, koje se očitava iz stavova ispitanika o hrvatskim i talijanskim regionalnim i standardnim varijetetima te načinima društvene kategorizacije povezane s prostornom identifikacijom. Analiza se temeljila na kvantitativnom i kvalitativnom istraživanju jezičnih stavova prikupljenih od 1154 učenika i učenica iz ukupno osam srednjih škola u Istri. Rezultati ukazuju na podudarnost jezičnih stavova s regionalnom i multikulturnom orijentacijom Istre. Jezična obilježja dobivene slike regionalnog identiteta ukazuju na vitalnost regionalnih koda-va kao oblika simboličkog i društvenog kapitala, prestižnu vrijednost dvojezičnosti uz otpor prema simboličkoj dominaciji standardnog hrvatskog jezika (Sujoldžić 2008).

U cilju razmatranja međuovisnosti jezika i urbanog identiteta istraživanje je uključilo i analizu oblikovanja lokalnih identiteta u kontekstu multikulturnog grada Pule, regionalnog centra u Istri, u kojem živi značajan broj doseljenika iz drugih krajeva Hrvatske i pripadnika et-

ničkih manjina. Središnja pitanja odnosila su se na stupanj u kojem prostorna i društvena struktura grada te njegov socioekonomski i povijesni kontekst određuju diskurs multikulturnih interakcija i identifikacijske procese, kao i ulogu komunikacije i jezika u tim procesima. Rezultati su pokazali da se ovi procesi odvijaju u kontekstu odnosa moći (između autohtonih dvojezičnih stanovnika i doseljenika) koji bitno utječu na dinamiku identifikacijskih procesa i artikulaciju potencijalne hijerarhizacije razlika među gradskim stanovništvom (Sujoldžić 2009b). U kontekstu službene politike dvojezičnosti istraživanja provedena među pripadnicima albanske, makedonske i mađarske manjine u Istri pokazala su samo određen tip višejezičnosti koji uključuje talijanski kao prestižni jezik (neovisno o konfliktima iz prošlosti). Talijanski jezik govori se u jednoj od većih članica Europske unije, smatra se poželjnim i promovira u obrazovnom sustavu, dok su svi drugi manjinski jezici iz toga isključeni (Misits i Jernej 2011, Jernej 2012, Jernej Pulić i Orlić 2016). Istraživanje je pokazalo kako je za nadilaženje tog problema važno uzeti u obzir dinamiku integracije i odnose moći unutar Istre i Europske unije, s ciljem razvijanja odgovarajućih

politika koje imaju potencijal pozitivno utjecati na višjezičnost na tržištu rada te kao važan čimbenik u oblikovanju identiteta (Orlić 2009, Božić-Vrbančić i sur. 2012, Hilmarsson-Dunn i sur. 2010, Sloboda i sur. 2012).

Spoznaje o identifikacijskim procesima u dijakronijskom smislu nadopunjuje i kuturnoantropološko istraživanje ovih procesa u arhivskim izvorima i usmenom pjesništvu otoka Hvara te terenskim istraživanjima koji pokazuju suvremeno stanje i vremensku trajnost pojedinih stereotipnih kategorija (Perinić Lewis 2011, 2017, Perinić Lewis i Škrbić-Alempijević 2014). Ova istraživanja potvrđuju stoljetnu dihotomiju otočnoga i neotočnoga stanovništva, kao i unutarotočnu dihotomiju zasnovanu na razlikovanju zapadnoga, mediteranskoga, starosjedilačkoga stanovništva koje naseljava zapadni dio otoka, te istočnoga, nakon turskih ratova od 16. do 18. stoljeća, naseljenoga dijela otoka. Ta se dvojnost potvrđuje kroz književnoantropološku analizu ranonovovjekovne književnosti te analizu toposa mora i vode na odabranom korpusu usmenih pjesama zabilježenih na otoku Hvaru u 19. i 20. stoljeću, pri čemu se potvrđuje i različitost usmenih tradicija. Etnografsko terensko istraživanje na otoku Hvaru pružilo je uvid u složene mreže načina konstruiranja stvarnih i imaginarnih mikrogranica, u brojne inačice podrugljivih nadimaka suotočana i u usmenoknjiževne žanrove (predaje, uzrečice, vicevi i pjesme-rugalice) koji definiraju i okoštavaju predodžbe i stereotipe u očnoj svakodnevnoj komunikaciji i interakciji pojedinaca.

Sva provedena istraživanja o suvremenoj transformaciji jezičnih i kulturnih zajednica pokazala su da identitet pojedinca ili neke zajednice proizlazi iz odnosa prema Drugom i posljedica je međugre različitih diskursa jer se oblikuje unutar specifičnih geografskih, političkih i povijesnih okolnosti. Slično tome, i kultura neke zajednice poima se kao proces koji se ne može izdvojiti iz društvenog, ekonomskog i političkog konteksta i u analizi kojeg središnju ulogu imaju odnosi kulture i moći, ideologije i svijesti. Kulture različitih društvenih skupina značajno se razlikuju u mnogočemu (jeziku, povijesti, običajima), ali, s druge strane one dijele neke aspekte kulture drugih skupina pod

utjecajem istih sociopolitičkih i ekonomskih okolnosti u kojima žive. Drugim riječima, kulturni identiteti u stalnom su procesu transformacije jer, iako imaju svoje korijene u prošlosti s kojom su i dalje povezani, oni se neprekidno prilagođavaju novim okolnostima. Iz ove perspektive, budućnost neke kulture, jezika, tradicija i vrijednosti ne ovisi samo o uspješnoj transmisiji kulturnih obrazaca i jezika na mlađe naraštaje, već i o načinu na koji ih nove generacije upotrebljavaju, odabiru i integriraju u svakodnevni život, što podrazumijeva aktivnu ulogu u procesu identifikacije.

Multikulturno nasljeđe i njegovi suvremeni odjeci

U sadašnjem trenutku znanstvenoistraživački interes je usmjeren na akulturacijske procese i identifikacijske procese u prošlosti, s naglaskom na pluralizam identiteta i višjezičnost te na suvremeni odnos prema tom multikulturnom nasljeđu u kontekstu politike identiteta, kulturne baštine i turizma.

Glavni dio ovih interdisciplinarnih istraživanja odnosi se na istraživanje transnacionalne prakse i međukulturnog dijaloga u Austro-Ugarskoj Monarhiji. Ona su usmjerena na proučavanje strategija prevladavanja društvenih napetosti u vrijeme Austro-Ugarske, kao potencijalnom nasljeđu interkulturnog dijaloga u sadašnjem europskom kontekstu. U prostornom i regionalnom smislu opseg projekta je ograničen na obrasce interakcije u hrvatskom dijelu Istre i gradu Zadru, područjima pod izravnim habsburškim utjecajem te na Rijeku i Zagreb, koji su u periodu od 1870. do 1918. godine politički vezani uz Ugarsku. Istraživanje je usmjereno na otkrivanje diskursa proizvedenih u okvirima tri tipa društvenih prostora: institucija (obrazovnih), građanskih udruženja i svakodnevnog života, osobito u vidu potrošačkih praksi i turizma. Specifičan cilj istraživanja je kontrastivnim čitanjem austrijskih, mađarskih, talijanskih te slavenskih izvora rasvijetliti diskurse proizvodnje znanja, koji su se širili iz imperijalnih centara Beča i Budimpešte, kao i protudiskurse te njihovu

receptiju među običnim ljudima na periferiji carstva.

Polazeći od novih trendova u historiografiji koji prekidaju s praksom prikazivanja nacija kao “stvarnih entiteta i supstancijalnih kolektiviteta”, ali imajući na umu prije svega antropološki holistički pristup, istraživanje je usmjereno na pojave i prakse poput nacionalne ravnodušnosti, kozmopolitizma u bilo kojem obliku ili pak na neke druge nedominantne identifikacijske procese. S obzirom na to da komunikacijska praksa čini primarnu dimenziju interkulture razmjene, višejezičnost i hibridni urbani idiomi koji se opiru nacionalnim standardnim jezicima predstavljaju važne pokazatelje višestrukih osjećaja pripadnosti, a jezik kao društvena praksa pruža pristup ideologijama i načinima na koje ljudi crpe znanje, stvaraju ga i reproduciraju (Sujoldžić 2016b). Prostor Austro-Ugarske Monarhije odličan je primjer takvog imperijalnog višejezičnog prostora intenzivne kulturne razmjene i ekonomske mobilnosti. U tom pretežno zanemarenom dijelu monarhije, mnoštvo hegemonijskih kul-

turnih, jezičnih i političkih ovisnosti oblikovalo je taj prostor putem pluralizirane realnosti višestrukih pripadnosti. I dok je kozmopolitski dinamizam uglavnom primijećen u sredinama poput Trsta, produktivna interakcija istovjetno heterogenih i višejezičnih kulturnih prostora drugih sjeveroistočnih jadranskih lučkih gradova i turističkih odredišta (Pula, Rijeka, Opatija, Rovinj) u kojima se miješaju regionalna slavenska, talijanska, njemačka i mađarska kulturna proizvodnja, često su bila zanemarena u nacionalnoj historiografiji. Razdoblje poslije Austro-ugarske nagodbe iz 1867. godine dovelo je u to područje ubrzanu urbanizaciju i industrijalizaciju koja je olakšala doseljavanje vojnih i javnih službenika i drugih stručnjaka iz različitih dijelova monarhije, stvarajući tako nove populacijske slike gradova. Međusobna natjecanja i sukobi, ali i interkulturelno dijalog odvijao se među stanovništvom putem višejezičnih praksi te ponekad kontradiktorne kulturne logike. Iako su transnacionalne prakse bile ograničene različitim političkim i diskurzivnim strukturama odnosa moći te trostrukom talijanskom,

Suoij h suome! :: Suoij h suome!

Kavana
„Narodni Dom“

Opskrbljena je svim hrvatskim, slovenskim, češkim kao i drugim novinama raznih jezika.

Na raspolaganje biljari i druge igre.

Posadne sobe za igre. — Poslužba brza i točna.

Za što veći broj preporaka se

Grgu Basletić, vlasnik.

Slika 4

Oglasi objavljeni početkom 20. stoljeća u pulskim novinama “Naša sloga” svjedoče o višejezičnosti u svakodnevnom životu u vrijeme Austro-Ugarske Monarhije.

Sirite „Našu Slogu“.

Hrvat namještenik ratne mornarice, vješt u hrvatsko-njemačkom dopisivanju i knjigovodstvu, traži počasniji od 5 sati po posne posla uz utjerenu naplatu. Isti preuzima na izradbu svaku vrst molbali, trgovačka pisma, oglase, pisane strojem ili rukom, te raznovrsne prijevode iz hrvatskog na njemački ili obratno i konačno svaku vrst kancelarijskog posla. Tko želi u naznačenoj struci dobro i točno poslužiti luti, neka izvoli svoju ponudu upravitelja predati.

Pomoćnik za trgovinu špeceraja i delikatesa traži namještenje. Govori hrvatski, njemački i mađarski. Zadovoljio bi se i čednom plaćom dok nauči talijanski.

njemačkom i mađarskom hegemonijom, interdiskurzivna praksa između nacionalnih, imperijalnih i nenacionalnih diskursa bila je moguća ne samo putem migracije, već i putem opće upotrebe višejezičnosti kao glavnog oblika komunikacije (Jernej, Glovacki-Bernardi i Sujoldžić 2012, Iveković Martinis 2016).

Drugo istraživanje koje se bavi multikulturalnim nasljeđem istražuje usmenu predajnu tradiciju o narodnom i književnom junaku nadnaravne snage, zaštitniku slabih i borcu protiv Turaka, Petru Klepcu (voditeljica: Ana Perinić Lewis) na prostoru Kupsko-čabranske doline. Na navedenom se području stoljećima prožimaju hrvatska i slovenska povijest, kultura, baština i tradicija, a administrativnom podjelom prostora (državne granice) podvojen je i znanstvenoistraživački rad koji se odvija unutar slovenskih i hrvatskih istraživačkih ustanova, što otežava proučavanje njezine cjelovitosti i uvid u sve aspekte njezine slojevitosti i nadgradnje. Projekt je stoga usredotočen na usmenu predajnu tradiciju koju uspostavljanje državne granice nije prekinulo, ali je itekako utjecalo na njezin razvoj, prenošenje i trajanje u suvremenim zapisima. Lik Petra Klepca i predaje o njemu koriste se u suvremenim lokalnim i regionalnim identifikacijama te kroz reprezentaciju kulture i baštine hrvatskih i slovenskih mjesta u pograničnom području. U okviru projekta utvrdile su se uloge, simbolika, imaginariji povezani s likom Petra Klepca u naseljima na hrvatskoj i slovenskoj strani, procesi stvaranja nematerijalne baštine i njezina uloga u reprezentaciji pojedinih naselja i regije.

Početna razmatranja o ulozi višejezičnog i multikulturalnog nasljeđa iz prošlosti provedena među današnjim stanovnicima Zagreba, Zadra, Pule i Rijeke ukazuju na nedovoljno poznavanje ovog nasljeđa kao dijela kulturne materijalne i nematerijalne baštine te slabu izraženost u kolektivnim identifikacijskim procesima i politici identiteta u javnom i kulturnom životu ovih gradova (Orlić 2017). Analiza reprezentacije kulturne baštine u suvremenoj turističkoj promociji u Republici Hrvatskoj na temelju podataka s internetskih stranica turističkih zajednica i etnografskih istraživanja, pokazuje da je ključna odrednica selekcije službenog diskursa kulturne baštine njezina funk-

cija u diskursnoj konstrukciji i jačanju nacionalnoga identiteta, uz vidljivo zanemarivanje prošlih i sadašnjih oblika kulturne i jezične raznolikosti (Lah 2016, Sujoldžić 2013, Orlić 2013).

Istraživanja izvan granica Hrvatske

Institut za antropologiju je u sklopu svojih brojnih istraživanja dugi niz godina uspješno provodio znanstvenu suradnju s Nacionalnim institutom za demografiju u Parizu (Institut National d'Études Démographiques). Dio tih projekata bio je usmjeren na istraživanje populacija Jadrana, a dio je obuhvatio i suradnju u kompleksnim istraživanjima populacije Dogona u Republici Mali, koja su uključivala demografska, genetička, biomedicinska i sociokulturna obilježja. U razdoblju od 1993. do 1996. godine suradnici Instituta za antropologiju sudjelovali su u terenskim istraživanjima u području Sanga, okrug Bandiagara. Primjenjujući znanja stečena tijekom dugogodišnjeg rada na jadranskim izolatima naši znanstvenici doprinijeli su preciznijem određivanju biološke i genetičke populacijske strukture Dogona i djelovanja kulturno-ekoloških faktora na njihovu strategiju preživljavanja kroz analizu bračnih migracija i običaja vezanih uz odabir bračnog partnera, stupnja endogamije i srodstva, antropometrijskih podataka i dermatoglifa, ankete o prehrani, tradicionalnim oblicima liječenja te procjenu učestalosti gušavosti. Rezultati istraživanja pokazali su visoku učestalost endemske gušavosti u dogonskoj populaciji (52,6 %), ali i značajne razlike u učestalosti bolesti na razini subpopulacija (sela). Analiza razlika jasno je pokazala da se pojava bolesti, osim nedostatku joda, može dijelom pripisati mogućoj genetskoj predispoziciji i utjecaju prehrambenih (goitrogenih) faktora, dajući važne podatke za profilaksu i liječenje ove bolesti u Dogona (Marković, I. i sur., 1996).

Iako su se istraživanja odnosa jezika, kulture i identiteta najvećim dijelom provodila na tlu Hrvatske, neka od njih otvorila su mogućnost njihovog širenja na hrvatske zajednice u dijaspori. Tako su nastavljena istraživanja, započeta još

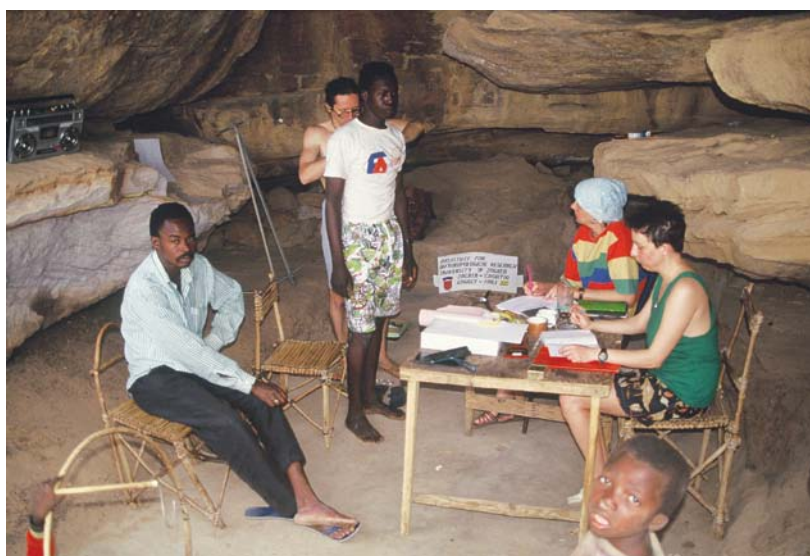
Slika 5

Selo Gogoli na zaravni stjenjaka Bandiagare u kojem je bila baza za terenska istraživanja u zemlji Dogona (1996. godine).

1984. godine, o jeziku i identifikacijskim procesima hrvatske jezične manjine u pokrajini Molise u Italiji. Ona pokazuju da je opstanak moliško-hrvatskog idioma, kojim govori malobrojna zajednica hrvatskih doseljenika u pokrajini Molise doseljenih u vrijeme turskih osvajanja Balkanskog poluotoka, ozbiljno ugrožen u ino-jezičnom okruženju, iako je do danas sačuvan u potpunoj izolaciji od drugih slavenskih jezika. Pregled promjena nastalih u ovom idiomu u kontaktu s okolnim romanskim dijalektima i standardnim talijanskim jezikom ukazao je na

pojavu relativno stabilnog miješanog jezika s visokim stupnjem međusobnih jezičnih utjecaja na svim strukturalnim razinama (Sujoldžić 2004). Rezultati pokazuju da je konstrukcija kolektivnog kulturnog identiteta ove zajednice usko povezana upravo s takvim idiomom, što je od izuzetne važnosti za uspješnost nastojanja njegova očuvanja i revitalizacije (Sujoldžić 2004, Perinić 2006).

Tijekom 2013. godine nekoliko suradnika Instituta boravilo je u Južnoj Americi, a na temelju istraživanja provedenih među hrvat-

Slika 6

Prikupljanje podataka u dogonskim selima (1996. godine) (dogonski suradnik Amassagou (Sagou) Dolo, Miroslav Živičnjak i Ana Malnar).

Slika 7 i 8

Prikupljanje podataka u dogonskim selima (1996. godine) (dogonski suradnik Amassagou (Sagou) Dolo, Anita Sujoldžić i Ana Malnar).

skom iseljeničkom zajednicom Nikša Sviličić je napravio film pod naslovom *Hrvati u Južnoj Americi* (u trajanju od 61 minute). U filmu su na dokumentaristički način predstavljeni rezultati istraživanja provedenih među Hrvatima u Argentini, Čileu i Urugvaju, uključujući i povijesnu perspektivu. Također, kroz film se dobiva uvid u kompleksna identitetska pitanja koja zahvaćaju nekoliko generacija iseljenika iz Hrvatske u Južnu Ameriku. Svojevrsan dodatak tim istraživanjima i filmu predstavlja film dr. sc. Nikše Sviličića *Svjedoci vremena: Priča o Kazimiru Kovačiću* (u trajanju od 36 minuta). Film se sastoji od iskaza Kazimira Kovačića, hrvatskog emigranta koji je doživio dob od 102 godine i samim time postao važan svjedok brojnih povijesnih događaja iz razdoblja Kraljevine Jugoslavije, djelomice čak i Austro-Ugarske, vremena Nezavisne Države Hrvatske i života u emigraciji.

Antropološka terminologija i popularizacija znanosti

U okviru stručne djelatnosti istraživačka skupina pod vodstvom Anite Sujoldžić sudjelovala je u nacionalnom projektu *STRUNA (Izgradnja strukovnog nazivlja)* koji provodi Institut za jezik i jezikoslovlje, a kojemu je cilj oformiti terminološku bazu hrvatskoga strukovnog nazivlja (*STRUNA*) u kojoj se sustavno prikuplja, stvara,

obrađuje i tumači nazivlje različitih struka radi izgradnje i usklađivanja nazivlja na hrvatskome jeziku. S obzirom na to da je antropologija u Republici Hrvatskoj relativno mlada znanstvena disciplina koja je tek tijekom posljednja dva desetljeća institucionalno zaživjela osnivanjem Instituta za antropologiju i pokretanjem studijskih nastavnih programa iz antropologije, projekti poput ovog strateški su vrlo važni. Veliku zbrku i danas u javnu percepciju antropologije unose različita značenja koja se u različitim znanstvenim tradicijama odnose na pojam antropologija. U britanskoj tradiciji ponajprije se to odnosi na socijalnu antropologiju, dok u američkoj tradiciji on objedinjuje kulturnu, biološku, arheološku i lingvističku antropologiju. U europskoj su tradiciji središnje mjesto zauzele zasebne znanosti etnologija i folkloristika i biološka antropologija. Neujednačenost i oprečnosti o području, sadržaju i opsegu koje pokrivaju npr. etnologija/kulturna antropologija i socijalna antropologija/sociologija, biološka antropologija/biologija čovjeka dodatno otežavaju definiranje mreže pojmova i opsega pojmova. Antropologiji je stoga nedostajao sustavan i pregledan pojmovnik temeljnog hrvatskog nazivlja koji jasnim, konciznim definicijama i određenjima daje pregled najvažnijih antropoloških koncepata, pojmova i teorija. Iako se na prevođenju literature drugih govornih područja u smislu nomenklature i terminologije humanističkih znanosti već radilo, sustavnijih rezultata u hrvatskome govornom

području zapravo nije bilo. U hrvatski se jezik u većini slučajeva nazivlje prenosi iz engleskoga jezika i upotrebljava se u izvornom obliku. Engleski pojmovi često se nekritički prihvaćaju, što stvara dodatne terminološke probleme, a dolazi i do nepotrebne anglicizacije hrvatskog znanstvenog nazivlja. Stoga je ovim projektom djelomično (kratko razdoblje provedbe projekta te opsežnost zadatka onemogućili su da se “pokrije” sve stručno nazivlje iz sva četiri područja antropologije) ispunjena ta terminološko-metajezična praznina, prije svega u području humanističkih znanosti. Naravno, kao što je već navedeno, s obzirom na to da se radi o projektu čije je predviđeno financiranje relativno kratko (godina dana), opseg posla koji se obavio je nužno ograničen. Međutim, s obzirom na to da su svi takvi projekti u okviru *STRUNE*, predviđena je mogućnost stalnog nadopunjavanja i usavršavanja elektroničke baze nazivlja, čime ovaj projekt postaje dio kontinuirane djelatnosti svih antropologa.

S obzirom na društveno prepoznatu važnost popularizacije znanstvenog rada u široj javnosti, istraživači ove tematske skupine nastoje tome doprinijeti kroz provedbu različitih programa popularizacije znanosti. Tako je od 2014. – 2015. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske financiralo *Program popularizacije znanosti – antropologija (AntroPOP)* (voditeljica Olga Orlić) u okviru kojeg se učenicima iz odabranih suradnih osnovnih škola na teritoriju cijele Hrvatske predstavilo u okviru nastavnog procesa antropologiju i njezine četiri glavne discipline, a potom se zainteresirane učenike nastojalo obučiti (primjereno uzrastu) metodologijama koje su tipične za svako pojedino područje. Zainteresirani su učenici zatim naučeno primijenili te na taj način primijenili model “učenja putem istraživanja” koji predstavlja jedan od željenih oblika promjena paradigme obrazovanja u Strategiji znanosti obrazovanja RH.

Za 2017. i 2018. godinu Institutu je odobreno financiranje još jednog programa popularizacije znanosti koji je ovaj puta fokusiran isključivo na područje Gorskog kotara: *Popularizacija kulturnoantropoloških istraživanja Gorskog kotara (GORan)*, voditeljica Olga Orlić. Program popularizacije kulturnoantropoloških

istraživanja Gorskog kotara (*GORan*) usmjeren je na edukaciju i osposobljavanje dvije ciljane skupine s područja Gorskog kotara za provođenje kulturnoantropoloških istraživanja vlastitog zavičaja, posebice njegove nematerijalne kulturne baštine u obliku usmenih predaja, običaja, narativa pojedinaca o vlastitom životu i snimaka govora pojedinaca. Program je usmjeren na učenike trećih i četvrtih razreda srednjih škola na području Gorskog kotara i na članove udruga čije je djelovanje usmjereno ka očuvanju lokalne kulturne baštine. Ciljevi programa *GORan* su: promicanje aktivnog učenja i istraživanja zavičaja, učenja putem istraživanja i kulturnoantropološke znanstvene metodologije kod različitih dobnih skupina korisnika programa. Ove aktivnosti povezat će se s repozitorijem znanja otvorenog tipa u nastajanju (Arhiv usmene povijesti Gorskog kotara u Lokvama).

Literatura

- Babalini, C., Martínez-Labarga, C., Tolk, H.-V., Kivisild, T., Giampaolo, R., Tarsi, T., Contini, I., Barać, L., Janićijević, B., Martinović Klarić, I., Peričić, M., Sujoldžić, A., Villems, R., Biondi, G., Rudan, P., Rickards, O. (2005). The Population History of the Croatian Linguistic Minority of Molise (Southern Italy): A Maternal View. *European Journal of Human Genetics*, 13, 902-912.
- Božić-Vrbančić, S., Orlić, O., Vrbančić, M. (2012). European Cultural Contesting Identities (The Case of Istria). U: P. Studer, I. Werlen, I. (ur.), *Linguistic Diversity in Europe: Current Trends and Discourses*. Berlin/Boston: Mouton de Gruyter, 49-68.
- Čolić, S., Sujoldžić, A. (1995). Neki aspekti i pretpostavke akulturacije prognanih i izbjeglih obitelji na otoku Hvaru. *Migracijske teme*, 11, 37-52.
- Čolić, S., Sujoldžić, A. (1998). Some Aspects and Assumptions of the Acculturation Process and Possible Sociocultural Integration of Refugee and Displaced Families on the Island of Hvar, Croatia. U: B. C. Bennett, P. Rudan (ur.), *Regions in Transition – Applied Anthropology and Demographic Perspectives*. Zagreb: Hrvatsko antropološko društvo, 125-134.
- Gilliland, M. K., Špoljar-Vržina, S. M., Rudan, V. (1995). Reclaiming Lives: Variable Effects of War on Gender and Ethnic Identities in the Narratives of Bosnian and Croatian Refugees. *Anthropology of East Europe Review*, 13, 30-39.
- Havaš Auguštin, D., Jeran, N., Šarac, J., Šarić, T., Metspalu, E., Reisberg, T., Sujoldžić, A., Villems, R., Rudan, P. (2012). Maternal Genetic Legacy of the Eastern Adriatic Island of Krk – An Interplay of Evolutionary Forces and Island's Historical Events in Shaping the Genetic Structure of Contemporary Island Population. *Collegium Antropologicum*, 36 (2), 353-362.
- Hilmarsson-Dunn, A., Beswick, J., Sloboda M., Vasiljev, I., Jernej, M., Ille, K. (2010). Language Use and Opportunities for Economic Migrants in Europe: Policy and Practice. *European Journal of Language Policy*, 2 (2), 205-228.
- Iveković Martinis, A. (2016). Intercultural Contact and Multilingualism in an Intimate Relationship in the Austro-Hungarian Littoral. *Collegium Antropologicum*, 40 (3), 159-164.
- Jernej, M. (2012). Talijanski jezik kao ekonomski i simbolički kapital u višejezičnoj sredini. U: M. Ljubičić, I. Peša Matracki, V. Kovačić, V. (ur.), *Zbornik Međunarodnoga znanstvenog skupa u spomen na prof. dr. Josipa Jerneja (1909. – 2005.)*. Zagreb: FF press, 139-149.
- Jernej, M., Glovacki-Bernardi, Z., Sujoldžić, A. (2012). Multilingualism in Northwestern Part of Croatia During Habsburg Rule. *Jezičoslovlje*, 13 (2), 327-350.
- Jernej Pulić, M., Orlić, O. (2016). Dialects as Markers of Regional Identity in the Croatian Region of Istria. U: R. Pletl, N. Fazakas, N. (ur.), *Linguistic and Cultural Interactions – An Interdisciplinary Approach*. Cluj-Napoca: Scientia Publishing House, 205-214.
- Lah, J. (2016). Multicultural Heritage in a New Nation-State – The Case of Croatian Tourism. U: E. J. Nash, N. C. Brown, L. Bracci (ur.), *Intercultural Horizons Vol. IV*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Press, 159-172.
- Malnar, A. (2002.) Estimation of Inbreeding, Kinship and Genetic Distances from Surnames – Coastal Population of Middle Dalmatia, Croatia. *Collegium Antropologicum*, 26, 411-421.
- Marković, I., Sujoldžić, A., Malnar, A., Chaventre, A. (1996). Endemic Goitre, Migration and Nutrition of the Dogon Population, *Collegium Antropologicum*, 20, 263-274.
- Martić-Biočina, S., Špoljar-Vržina, S. M., Rudan, V. (1996). Anthropological and Psychodynamic Characteristics of Family Life of Displaced Persons and Refugees – An Example from the Island of Hvar (Croatia) – Problems and Perspectives. *Collegium Antropologicum*, 20, 301-308.
- Misits, E., Jernej, M. (2011). The Impact of Language Use on the Discourses of Hungarian Migrants in Pula: Self-Perception, Self-Presentation and the Language Question. U: *Concepts and Consequences of Multilingualism in Europe 2*. Tetovo: SEE University, 103-116.
- Orlić, O. (2009). Mnogoznačje istarskog multikulturalizma. *Etnološka tribina*, 38, 39-59.
- Orlić, O. (2012). Multiple Identification on the Island of Korčula (Nested Identities). *Collegium Antropologicum*, 36 (1), 249-260.
- Orlić, O. (2017). Intercultural Dialogue among the Elderly in Zadar Area, Croatia, *International Journal of Culture and History*, 3 (3), 167-173.
- Orlić, O. (ur.) (2013). *Istra kroz tri generacije: između svakodnevne konstrukcije identiteta i turističkog proizvoda*, Pazin: Etnografski muzej Istre. (monografija).
- Perinić, A. (2006). Moliški Hrvati. Rekonstrukcija kreiranja i reprezentacije jednog etničkog identiteta. *Etnološka tribina. Godišnjak hrvatskog etnološkog društva*, 36 (29), 91-106.
- Perinić, A. (2009). Dva otoka Hvara. U: I. Prica, I., Ž. Jelavić, Ž. (ur.), *Destinacije čežnje, lokacije samoće: Uvidi u kulturu i razvojne mogućnosti hrvatskih otoka*. Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku, Hrvatsko etnološko društvo, 173-188.
- Perinić Lewis, A. (2008). Ethnohistorical Processes and Demographic Structure of the Island of Rab, Croatia. *Collegium Antropologicum*, 32 (3), 945-958.
- Perinić Lewis, A. (2011). Hvarski kampanilizam – stereotipi i podrugljivi etnici otoka Hvara. *Studia Ethnologica Croatica*, 23 (1), 215-237.
- Perinić Lewis, A. (2017). *Otoci otoka Hvara. Pluralizam lokalnih otočnih identifikacija*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Perinić Lewis, A., Škrbić Alempijević, N. (2014).

- "Nothing without Neighbours" – Interlocal Relations and Campanilistic Narratives on Two Croatian Islands. *Journal of Mediterranean Studies*, 23 (2), 153-168.
- Peternel, L., Sujoldžić, A. (2009). Adolescents Eating Behavior, Body Image and Psychological Well-Being. *Collegium Antropologicum*, 33 (1), 205-212.
- Rudan D., Rudan, I., Sujoldžić, A., Chaventre, A., Janićijević, B., Smolej Narančić, N., Macan, T., Rudan, P. (2000). Analysis of Changes in Genetic Structure from Surnames: A Study of Three Generations of Pag Island Isolates, Croatia and Comparison to Biological and Sociocultural Distances. *Homo – Journal of Comparative Human Biology*, 51, 110-131.
- Rudan, I., Rudan, P., Janićijević, B., Miličić, J., Smolej Narančić, N., Sujoldžić, A., Chaventre, A. (1999). Sets of Complementary Phenotypic Relationship across Five Isolated Populations. *International Journal of Anthropology*, 14, 227-242.
- Rudan, P., Heyden, G., Carić, D., Čolić, S., Martić-Biočina, S., Rudan, V. Sujoldžić, A., Šantić, J., Špoljar-Vržina, S. M., Gilliland, M. (1997). *The Study and Care of Displaced Persons and Refugee Families: A Pilot Study of Anthropological and Psychodynamic Aspects*. Zagreb: Croatian Anthropological Society.
- Rudan, P., Sujoldžić, A. (2015). Reflections of Historical Processes on the Population Structure of the Eastern Adriatic. U: *2nd International Multidisciplinary Scientific Conference on Social Sciences and Arts SGEM 2015, Book 3: Anthropology, Archaeology, History and Philosophy*. Varna, Bulgaria, 83-90.
- Sloboda, M., Šimičić, L., Szabó Gilinger, E., Vigers, D. (2012). The Policies on Public Signage in Minority Languages and Their Reception in Four Traditionally Bilingual European Locations, *Media and Communication Studies*, 63, 51-88.
- Sujoldžić, A. (1994). Govori srednjedalmatinskog otočja – Prilog antropološkim istraživanjima. *Društvena istraživanja*, 12-13, 423-436.
- Sujoldžić, A. (1997). Continuity and Change Reflected in Synchronic and Diachronic Linguistic Variation of Middle Dalmatia. *Collegium Antropologicum*, 21, 285-299.
- Sujoldžić, A. (1999). Pro-Longed Exile and Potential Integration Processes in Croatia. *Collegium Antropologicum*, 23, 273-286.
- Sujoldžić, A. (2001). Adjustment of Adolescent Refugees in Croatia. *The International Journal of Anthropology*, 16, 143-152.
- Sujoldžić, A. (2004). Vitality and Erosion of Molise Croatian Dialect. *Collegium Antropologicum*, 28 (S1), 263-274.
- Sujoldžić, A. (2008). Istrian Identities and Languages in Contact. *Suvremena lingvistika*, 1 (65), 27-53.
- Sujoldžić, A. (2009a). Viški govori i kulturni identitet mladih na otoku Visu. U: I. Prica, I., Ž. Jelavić, Ž. (ur.), *Destinacije čežnje, lokacije samoće: Uvidi u kulturu i razvojne mogućnosti hrvatskih otoka*. Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku, Hrvatsko etnološko društvo, 203-219.
- Sujoldžić, A. (2009b). Multiple Ways of Belonging in a Multicultural City. *Collegium Antropologicum*, 33 (4), 1335-1348.
- Sujoldžić, A. (2013). Promotional Culture in International Tourism: The Language of Country Branding. U: A. Sujoldžić (ur.), *Language, Culture and Tourism*. Zagreb: Institut za antropologiju, Hrvatsko antropološko društvo, 9-21.
- Sujoldžić, A. (2016a). Youth Health in Anthropological Perspective. U: M. Vidović (ur.), *Anthropology and Public Health*. Ljubljana: National Institute of Public Health, 25-50.
- Sujoldžić, A. (2016b). Transnational and Intercultural Practices in the Adriatic Littoral of the Late Habsburg Empire. *Collegium Antropologicum*, 40 (3), 211-218.
- Sujoldžić, A. (ur.) (2013). *Language, Culture and Tourism: Reflections on Europeanization and Identity in Post-Socialist Countries*. Zagreb: Institut za antropologiju, Hrvatsko antropološko društvo.
- Sujoldžić, A., Božić-Vrbančić, S., Kulenović, T., Plavšić, M., Terzić, R. (ur.) (2006). *Bosnians – Cultural Profile*, Zagreb: Institute for Anthropological Research.
- Sujoldžić, A., De Lucia, A., Buchegger, R., Terzić, R., Behluli, I., Bajrami, Z. (2004). A European Project on Health Problems, Mental Disorders and Cross-Cultural Aspects of Developing Effective Rehabilitation Procedures for Refugee and Immigrant Youth. *International Journal of Anthropology*, 19 (1-2), 145-154.
- Sujoldžić, A., Marković, A., Chaventre, A. (1992). The Population Structure of the Island of Krk – Geomorphology, Ethnohistory, Demography and Linguistics. *Collegium Antropologicum*, 16, 413-425.
- Sujoldžić, A., Marković, A., Šimunović, P., Finka, B. (1993). Govori otoka Krka – Uvod u antropološka istraživanja. *Filologija*, 20-21, 431-449.
- Sujoldžić, A., Muhvić-Dimanovski, V. (2004). Language Dynamics and Change: Introduction to Linguistic Diversity in Anthropological Perspective. *Collegium Antropologicum*, 28 (S1), 1-4.
- Sujoldžić, A., Peternel, L., Kulenović, T., Terzić, R. (2006). Social Determinants of Health: A Comparative Study of Bosnian Adolescents in Different Cultural Contexts. *Collegium Antropologicum*, 30 (4), 703-711.
- Sujoldžić, A., Rudan, V., De Lucia, A. (2006). *Adolescencija i mentalno zdravlje: kratki obiteljski priručnik*. Zagreb: Institut za antropologiju, Hrvatsko antropološko društvo.
- Sujoldžić, A., Rudan, V., Szivovicza, L., De Lucia, A., Buchegger, R., Terzić, R., Behluli, I., Bajrami, Z. (2005). *Searching for Identity in a Changing World: A Cross Cultural Study of Displaced Adolescents in Post-Conflict Countries*. Zagreb: Croatian Anthropological Society.
- Sujoldžić, A., Šimičić, L. (2013). Public and Private Language Ideologies as Reflected in Language Attitudes on the Island of Korčula, Croatia. *Collegium Antropologicum*, 37 (2), 323-334.
- Šimičić, L., Houtzagers, P., Sujoldžić, A., Nerbonne, J. (2013). Diatopic Patterning of Croatian Varieties

in the Adriatic Region. *Journal of Slavic Linguistics*, 21 (2), 259-302.

Šimičić, L., Sujoldžić, A. (2009). Istraživanje temeljnog i kulturnog leksika u naseljima otoka Visa: prostorni i generacijski aspekti, U: I. Prica, I., Ž. Jelavić, Ž. (ur.), *Destinacije čežnje, lokacije samoće: Uvidi u kulturu i razvojne mogućnosti hrvatskih otoka*. Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku, Hrvatsko etnološko društvo, 189-202.

Škreblić, L., Šimičić, L., Sujoldžić, A. (2002). Ethnohistorical Processes, Demographic Structure and Linguistic Determinants of the Island of Vis. *Collegium Antropologicum*, 26 (2), 333-350.

Špoljar-Vržina, S. M. (1994). Investigations of the Influence of Migrational Movements Upon the Population Structure Formation of Middle Dalmatian Islands. *Društvena istraživanja*, 3, 397-410.

Špoljar-Vržina, S. M. (1996). An Anthropological Approach Towards Forced Migrants – Reflections upon Our Responsibilities. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 2, 155-166.

Špoljar-Vržina S. M. (2001). Stigma and Exile. *Journal of Mediterranean Studies*, 11, 255-268.

Špoljar-Vržina, S. M. (2002). Comforting the (Exile) Afflicted in Croatia – Around and Beyond the Analytical Approaches of Critical Medical Anthropology. *Collegium Antropologicum*, 26 (1), 89-98.

Tepes, B., Szivovics, L., Sujoldžić, A., Primorac, M. (1997). Recognition of Linguistic Features by Hidden Markov Model (HMM). *Journal of Computing and Information Technology*, 5 (4), 265-271.

IZ RETROSPEKTIVE – KAKO SMO
OSMISLILI I STVORILI SUVREMENU
ANTROPOLOGIJU U HRVATSKOJ | 7

ANTROPOGENETIČKA ISTRAŽIVANJA
INSTITUTA ZA ANTROPOLOGIJU | 35

BIOMEDICINSKA ISTRAŽIVANJA
INSTITUTA ZA ANTROPOLOGIJU | 49

PALEOANTROPOLOŠKA,
BIOARHEOLOŠKA I ARHEOLOŠKA
ISTRAŽIVANJA INSTITUTA ZA
ANTROPOLOGIJU | 75

SOCIOKULTURNA I
LINGVISTIČKOANTROPOLOŠKA
ISTRAŽIVANJA INSTITUTA ZA
ANTROPOLOGIJU | 93

**NASTAVNA DJELATNOST INSTITUTA
ZA ANTROPOLOGIJU | 113**

IZDAVAČKA DJELATNOST INSTITUTA
ZA ANTROPOLOGIJU I HRVATSKOG
ANTROPOLOŠKOG DRUŠTVA
(OD 1992. DO 2017. GODINE) | 123

Sudjelovanje u dodiplomskoj nastavi

I. Studij antropologije na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu

Hrvatski antropolozi, slijedeći svjetska iskustva, došli su do zaključka da je obrazovanje stručnjaka iz područja antropologije civilizacijski imperativ. Stoga su pokrenuli inicijativu za osnivanjem **dodiplomskog studija antropologije** na Sveučilištu u Zagrebu u okviru tada novih nastavnih programa. Treba naglasiti da je riječ o **prvom i jedinom dodiplomskom studiju antropologije u Republici Hrvatskoj** koji se svojom specifičnošću jasno razlikuje od srodnih studijskih usmjerenja.

U osnivanju tog studija, uz zaposlenike Instituta za antropologiju, izuzetan doprinos dali su i profesori V. Belaj i V. Afrić, dekani S. Botica i M. Gojmerac, te prodekanica M. Jauk-Pinhak, svi s Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Na sjednici dana 7. prosinca 1999. godine **Senat Sveučilišta u Zagrebu** donio je odluku o podršci osnivanju dodiplomskog studija antropologije izrazivši nadu da će “(...) svi predviđeni biti ostvareni i da će prva generacija studenata moći upisati taj studij u ak. god. 2000./2001.” (navodi iz zapisnika sa sjednice Senata).

Dodiplomski studij **Antropologija** započeo je u jesen 2000. godine u zajedničkoj organizaciji Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Instituta za antropologiju. U izvođenju nastave sudjeluju zaposlenici obje ustanova. Dana 17. rujna 2001. godine potpisan je **Sporazum o zajedničkom provođenju sveučilišnog dodiplomskog studija antropologije** između Fi-

lozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (dekan N. Budak) i Instituta za antropologiju (ravatelj P. Rudan) (**Slika 1.**).

Sveučilišni dodiplomski studij antropologije obrazuje stručnjake za rad u znanstvenim, stručnim i obrazovnim ustanovama. Između ostalog, diplomirani antropolozi osposobljeni su za sljedeće vrste djelatnosti:

- proučavanje sociokulturnih, biokulturnih i bioloških svojstava suvremenih ljudskih populacija i čovjekovih skeletnih ostataka iz arheoloških i drugih nalazišta;
- izrada forenzično-antropoloških ekspertiza te traganje za podrijetlom i razvojem ljudske vrste;
- rad u medicinskim, ergonomskim i vojnim ustanovama u svrhu kontinuiranog praćenja procesa ljudskog rasta i razvoja, i procesa starenja;
- proučavanje međupopulacijskih i međugeneracijskih promjena različitih svojstava čovjeka;
- izrada referentnih vrijednosti ciljanih biometrijskih osobina za različite praktične i teorijske primjene;
- rad u antropološkim, arheološkim i prirodoslovnim muzejima na prikazu evolucije čovjeka i razvoja pojedinih ljudskih populacija;
- informacijsko-računarski poslovi temeljeni na analizama i procjenama velikih uzoraka;
- različite djelatnosti vezane uz ekologiju čovjeka;

FILOZOFSKI FAKULTET Sveučilišta u Zagrebu, Ivana Lučića 3, koji zastupa dekan, prof. dr. sc. Neven Budak (u daljnjem tekstu: Fakultet)

i
INSTITUT ZA ANTROPOLOGIJU, Zagreb, Amruševa 8, koji zastupa ravnatelj, prof. dr. sc. Pavao Rudan (u daljnjem tekstu: Institut)

zaključili su

S P O R A Z U M
O ZAJEDNIČKOM PROVOĐENJU
SVEUČILIŠNOG DODIPLOMSKOG STUDIJA ANTROPOLOGIJE

I.

Strane ovoga Sporazuma konstatiraju da je studij antropologije započeo školske godine 2000/2001., odnosno danom donošenja odluke Sveučilišta u Zagrebu i Ministarstva znanosti i tehnologije Republike Hrvatske.

Fakultet i Institut sporazumni su da zajednički osnivaju i organiziraju dodiplomski dvopredmetni studij antropologije na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu.

Nositelj studija je Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, a provodi ga Katedra za antropologiju u skladu s odredbama Statuta Fakulteta.

II.

Ovim Sporazumom Fakultet i Institut utvrđuju uvjete u vezi sa zajedničkim provođenjem sveučilišnog dodiplomskog studija antropologije za stjecanje stručnog naziva diplomirani antropolog.

III.

Fakultet i Institut zajednički osiguravaju sve potrebne kadrovske, prostorne i tehničke uvjete za odvijanje studija antropologije.

IV.

Fakultet i Institut sporazumni su da će se studij antropologije odvijati prema nastavnom planu i programu studija antropologije.

Nastavni plan donosi Fakultetsko vijeće Fakulteta na prijedlog Vijeća studija.

V.

Za provedbu nastavnog programa odgovorno je zajedničko Vijeće studija koje se sastoji od svih nastavnika i znanstvenika koji sudjeluju u ostvarenju nastavnog programa.

Sjednice Vijeća studija održavat će se najmanje dva puta semestralno.

Sjednicama Vijeća studija predsjedava predstojnik Katedre.

Odluke Vijeća studija izvršne su nakon što ih usvoji Fakultetsko vijeće Filozofskog fakulteta.

VI.

Strane ovog Sporazuma suglasne su da je matična ustanova Filozofski fakultet, koji je odgovoran za: izvedbu nastave, organizaciju ispitnih rokova, raspored polaganja ispita i uvjete za upis u višu godinu studija, a prema prijedlogu Vijeća studija.

Studenti se upisuju na Filozofski fakultet.

VII.

Nastava studija antropologije izvodi se na Filozofskom fakultetu, na Katedri za antropologiju.

Institut se obvezuje da će za potrebe održavanja nekih predavanja, seminara i vježbi za studij antropologije, te terensku nastavu, osigurati sve potrebne uvjete i da će se ta nastava odvijati u prostorijama Instituta.

VIII.

Ovaj Sporazum može se raskinuti u bilo koje vrijeme pod uvjetom da se ne dovede u pitanje završetak studija upisanih studenata.

IX.

Ovaj Sporazum sastavljen je u četiri (4) istovijeta primjerka od kojih svaka strana Sporazuma zadržava dva (2) primjerka.

Zagreb, 17. 09. 2001.

Broj: 01-456-3-01

INSTITUT ZA ANTROPOLOGIJU

Ravnatelj:

Prof. dr. sc. Pavao Rudan

FILOZOFSKI FAKULTET FAKULTET

Dekan:

Prof. dr. sc. Neven Budak

Slika 1

Sporazum o zajedničkom provođenju sveučilišnog dodiplomskog studija antropologije između Filozofskog fakulteta i Instituta za antropologiju.

- rad u državnim službama u cilju primjene specifičnih znanja o kulturnoj i biološkoj varijabilnost čovjeka (primjerice, interkulturalni problemi i odnosi u različitim, prije svega neeuropskim, civilizacijama i kulturama);
- sve ostale djelatnosti koje zahtijevaju visokoškolsko obrazovanje i dobro poznavanje šireg područja antropologije i njoj srodnih disciplina.

Diplomiranjem, nakon četverogodišnjeg sveučilišnog studija antropologije, student antropologije stječe zvanje diplomirani antropolog.

Dodiplomski sveučilišni studij antropologije omogućuje uspješnim studentima poslijediplomski magistarski i doktorski studij antropologije za znanstveno usavršavanje kojim stječu zvanje magistar odnosno doktor znanosti, što ih osposobljava za znanstveni rad i sveučilišnu karijeru. Po potrebi može se ustrojiti i specijalistički poslijediplomski studij.

Radi izvođenja nastave sljedeći znanstvenici **Instituta za antropologiju** izabrani su u naslovna znanstveno-nastavna zvanja: Branka Janićijević, Veljko Jovanović, Pavao Rudan, Nina Smolej Narančić i Anita Sujoldžić u zvanje redovitog profesora, Jasna Miličić i Sanja Marina Špoljar-Vržina u zvanje izvanrednog profesora, a Stašo Forenbaher i Lajos Szivoczka u zvanje docenta na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu.

U izvođenju nastave znanstvenici koji su započeli s provođenjem programa sveučilišnog dodiplomskog studija antropologije na Filozofskom fakultetu kao nositelji kolegija bili su: P. Rudan: Uvod u antropologiju, Suvremene antropološke teorije i Primijenjena antropologija; V. Jovanović: Populacijska genetika i Statističke metode u antropologiji; B. Janićijević: Osnove genetike čovjeka; N. Smolej Narančić: Metode istraživanja u antropologiji; A. Sujoldžić: Antropološka lingvistika i izborni kolegij Brak, obitelj i srodstvo; S. M. Špoljar-Vržina: Medicinska antropologija i izborni kolegij Migracije, stres i kultura; J. Miličić: izborni kolegij Ekologija čovjeka; S. Forenbaher: Arheologija u antropologiji i izborni kolegiji Načela antropološke arheologije i Seminar iz arheologije

u antropologiji i L. Szivoczka: Informatika u antropologiji (preuzeto iz "Nastavna djelatnost u Institutu za antropologiju", u: *Deset godina Instituta za antropologiju* (10. veljače 1992. – 10. veljače 2001.). 2002. P. Rudan, N. Novokmet, T. Škarić-Jurić, T. Janović (ur.), Zagreb: Hrvatsko antropološko društvo, Institut za antropologiju, 52-56).

Tijekom sljedećih godina, sve do zaključno akad. godine 2015./2016. u okviru programa Sveučilišnog studija antropologije na **Filozofskom fakultetu** izvodili su se navedeni kolegiji u okviru kojih su uz nositelje predavali znanstvenici i suradnici Instituta za antropologiju. Također je studij proširen i novim kolegijima na sljedećim razinama:

Preddiplomski studij antropologije

- Uvod u antropologiju (voditelj: P. Rudan, suradnici: S. Missoni, I. Janković, N. Novokmet, A. Perinić, D. Havaš Augustin, V. Pribaić Ambrožić, A. Malnar, T. Šarić, J. Šarac, T. Kulenović);
- Auksologija čovjeka (voditeljica: N. Smolej Narančić, suradnici: T. Škarić-Jurić, M. Zajc Petranović, Ž. Tomas);
- Uvod u genetiku čovjeka (voditeljica: B. Janićijević);
- Uvod u populacijsku genetiku (voditeljica: T. Škarić-Jurić, suradnici: M. Zajc Petranović, Ž. Tomas);
- Kvantitativna genetika (voditeljica: T. Škarić-Jurić, suradnici: N. Smolej Narančić, Ž. Tomas);
- Čovjek i biotop (voditeljica: J. Miličić, suradnici M. Zajc Petranović, Ž. Tomas); Interakcija čovjek – okoliš (voditeljica: J. Miličić, suradnici: M. Zajc Petranović, Ž. Tomas);
- Temeljni pojmovi ekologije čovjeka (voditeljica: J. Miličić, suradnici: M. Zajc Petranović, Ž. Tomas);
- Statističke metode za antropologe (voditelj: u početku V. Jovanović, preuzima L. Szivoczka, zatim J. Sindik);

- Analiza antropoloških podataka (voditelj: L. Szivovicsa, zatim J. Sindik);
- Osnove molekularne antropologije (voditeljica: M. Peričić Salihović);
- Dentalna antropologija (voditelj: T. Lauc);
- Metode u molekularnoj antropologiji (voditeljica: L. Barać Lauc);
- Antropologija prehrane (voditelj: S. Missoni);
- Opća komunikologija i Vizualna komunikacija (voditelj: S. Elezović);
- Evolucija čovjeka (voditelj: I. Janković).

Dodiplomski studij antropologije

- Suvremene antropološke teorije (voditelj: P. Rudan, suradnik: I. Janković);
- Uvod u lingvističku antropologiju (voditeljica: A. Sujoldžić, suradnici: L. Simičić, M. Jernej, J. Lah);
- Metode istraživanja u antropologiji (voditeljica: N. Smolej Narančić);
- Ekologija čovjeka (voditeljica: J. Miličić);
- Informatika u antropologiji (voditelj: L. Szivovicsa);
- Arheologija u antropologiji (voditelj: S. Forenbaher);
- Antropologija starenja (voditelj: Z. Duraković);
- Politička antropologija (voditelj: T. Kulenović).

Diplomski studij antropologije

- Molekularna arheogenetika (voditelj: P. Rudan, suradnici: N. Novokmet, D. Havaš Augustin, T. Šarić, J. Šarac);
- Antropologija Afrike (voditeljica: A. Sujoldžić, suradnica: O. Orlić);
- Komunikacija i društvo (voditeljica: A. Sujoldžić, suradnice: O. Orlić, A. Iveković Martinis);
- Seminar iz arheologije u antropologiji (voditelj: S. Forenbaher);
- Primijenjena molekularna antropologija (voditeljica: I. Martinović Klarić).

Poslijediplomski doktorski studij lingvistike

- Lingvistička antropologija (voditeljica: A. Sujoldžić).

Poslijediplomski studij arheologije

- Antropološka arheologija (voditelj: S. Forenbaher).

II. Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Na Biološkom odsjeku Prirodoslovno matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu u okviru dodiplomske nastave izvodila se nastava sljedećih kolegija:

- Anatomija čovjeka i antropologija (voditelj: P. Rudan, suradnici: N. Smolej Narančić, B. Janićijević, T. Škarić-Jurić);
- Ekologija čovjeka (voditelj: P. Rudan, suradnica: N. Smolej Narančić);
- Antropologija (voditelj: P. Rudan, suradnica: N. Smolej Narančić);
- Socijalna antropologija (voditelj: P. Rudan);
- Metode istraživanja u antropologiji (voditelj: P. Rudan);
- Populacijska genetika (voditelji: P. Rudan i D. Papeš, suradnica: N. Smolej Narančić).

Danas znanstvenici instituta sudjeluju u izvođenju nastave kolegija na preddiplomskom i diplomskom sveučilišnom studiju Biologija i diplomskom sveučilišnom studiju Molekularna biologija:

- Biološka antropologija (voditelj: P. Rudan, suradnici: N. Novokmet, S. Missoni, I. Janković, A. Perinić, A. Malnar, D. Havaš Augustin, V. Pribačić, Ambrožić, T. Kulenović);
- Genom čovjeka (voditeljica: M. Peričić Salihović, suradnica: M. Zajc Petranović);

- Metode istraživanja u molekularnoj biologiji (voditeljica: I. Marijanović, suradnici: M. Peričić Salihović, M. Zajc Petranović, Ž. Tomas);
- Metode istraživanja u molekularnoj biologiji (voditeljice: I. Marijanović i P. Korać, suradnice: M. Peričić Salihović, M. Zajc Petranović, Ž. Tomas).

III. Ostali studiji na kojima predaju djelatnici Instituta za antropologiju

DOMAĆI STUDIJI

Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

- Interna medicina (voditelj: Z. Duraković);
- Geriatric (voditelj: Z. Duraković), u okviru studija medicine na engleskom jeziku;
- Basic toxicology and principles of poisoning therapy, Basic propedeutical skill, Physical examination - general survey (predavač: Z. Duraković) u okviru studija medicine na engleskom jeziku.

Medicinski fakultet Sveučilišta u Osijeku

- Farmakoterapija starije dobi (predavač: Z. Duraković), u okviru dodiplomskog studija.

Zdravstveno veleučilište u Zagrebu

- Metode zdravstvenog odgoja i promocije zdravlja (voditelj: J. Sindik), u okviru preddiplomskog stručnog studija Sestrinstvo.

Visoka policijska škola u Zagrebu

- Metode istraživanja sigurnosnih pojava, Uvod u statistiku 1 i 2 (voditelj: J. Sindik) u okviru specijalističkog diplomskog stručnog studija kriminalistike;

- Kriminalistička tehnika (voditeljica: K. Jurković Pokupčić, suradnica: D. Havaš Auguštin), u okviru preddiplomskog stručnog studija Kriminalistike.

Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

- Odabrana poglavlja suvremene psihologije za učitelje (voditelj: J. Sindik).

Kineziološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu

- Izabrana poglavlja iz interne medicine (vanjski suradnik kolegija: Z. Duraković).

Fakultet novinarstva na Sveučilištu Sjever u Zagrebu

- Uvod u medije, Medijska publika i Javno mnijenje (voditelj: N. Sviličić).

Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu

- Konvergencija medija (voditelj: N. Sviličić), u okviru studija novinarstva.

Tehničko veleučilište u Zagrebu

- Komunikacijski aspekti i integracija medija, Managerske komunikacijske soft-skill tehnike, Multimedijaska komunikacija, Multimedija, Multimedijски marketing i Integracija medija (predavač: N. Sviličić).

Veleučilište VERN u Zagrebu

- Odnosi sa medijima i Multimedijски sustavi (predavač: N. Sviličić).

Prva visoka škola za komunikacijski menadžment Edward Bernays

- Multimedija (predavač: N. Sviličić).

Sveučilišni odjel za forenzične znanosti u Splitu

- Osnove populacijske genetike (voditelj: P. Rudan, suradnici: N. Novokmet, S. Missoni, V. Pribaćić Ambrožić), u okviru diplomskog studija forenzičnih znanosti.

Studij sestrinstva na Sveučilištu u Dubrovniku

- Metode zdravstvenog odgoja i promocije zdravlja, Osnove istraživačkog rada u sestrinstvu, Biološke osnove ponašanja, Zdravstveni odgoj s metodama poučavanja i Sestrinstvo i mediji (voditelj: J. Sindik), u okviru preddiplomskog studija sestrinstva.

Studij poslovnog računarstva Sveučilišta u Dubrovniku

- Istraživanje u odnosima s javnosti i Organizacijska psihologija (voditelj: J. Sindik), u okviru diplomskog studija.

Studij Kliničko sestrinstvo Sveučilišta u Dubrovniku

- Komuniciranje u zdravstvu, Metode podučavanja bolesnika i Praktične vježbe koncipiranja i provođenja jednostavnih deskriptivnih i inferencijalnih nacrtava istraživanja u biomedicini (voditelj: J. Sindik).

Zdravstveni turizam na Veleučilištu turizma u Opatiji

- Starija dob u zdravstvenom turizmu (voditelj: Z. Duraković)

MEĐUNARODNI STUDIJI

Department of Anthropology, Southern Methodist University, Dallas, Texas, SAD

- Prehistoric cultures (voditelj: S. Forenbaher) sudjelovanje je u okviru dodiplomske nastave studija arheologije.

Northern Illinois University, SAD

- General Prehistoric Archaeology, Rise of the Civilization, Human Origins and Human Osteology (suradnik: I. Janković).

University of Wyoming, Department of Anthropology, SAD

- Courses: Summer Field School Programme (suradnik: I. Janković).

Sveučilište u Kopru

- Antropologija starenja (voditelj: Z. Duraković).

Farmaceutski fakultet, Univerzitet u Sarajevu

- Biotehnologija (voditelj: D. Marjanović), u okviru dodiplomskog studija.

Fakultet kriminalističkih nauka, Univerzitet u Sarajevu

- Forenzička bioantropologija (voditelj: D. Marjanović), u okviru dodiplomskog studija.

Visoka zdravstvena škola, Univerzitet u Sarajevu

- Molekularna biologija i genetičko inženjerstvo (asistent: D. Marjanović), u okviru dodiplomskog studija.

Prirodno-matematički fakultet, Univerzitet u Sarajevu

- Molekularna biologija (voditelj: D. Marjanović), u okviru dodiplomskog studija;
- Genetički markeri (voditelj: D. Marjanović), u okviru dodiplomskog studija;
- Forenzička genetika (voditelj: D. Marjanović), u okviru dodiplomskog studija.

Fakultet kriminalističkih nauka, AAB Univerzitet, Priština, Kosovo

- Forenzička bioantropologija (voditelj: D. Marjanović), u okviru dodiplomskog studija.

Sudjelovanje u poslijediplomskoj nastavi

I. Poslijediplomski studij prirodnih znanosti, polje Biologija, smjer Biološka antropologija, na Biološkom odsjeku Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Sveučilišni poslijediplomski studij Biološka antropologija pokrenut je na Biološkom odsjeku Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (voditelj smjera: Pavao Rudan) kako bi upotpunio obrazovanje završenih stručnjaka predmetima iz raznih područja antropologije.

Razvojem studija uvedeni su novi kolegiji koji predstavljaju osnovu ne samo biološke i biomedicinske antropologije, već i antropologije kao znanosti o društvu i kulturi. Nakon završenog poslijediplomskog studija studenti izrađuju kvalifikacijski rad (magistarski rad ili doktorsku disertaciju) i stječu odgovarajući akademski stupanj.

Poslijediplomski studij mogle su upisati osobe sa završenim dodiplomskim studijem na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu (Odsjek za biologiju, Odsjek za ekologiju i Odsjek za molekularnu biologiju), Medicinskom fakultetu i Kineziološkom fakultetu. Studenti s Filozofskog fakulteta i Prirodoslovno-matematičkog fakulteta (Odsjek za fiziku i Odsjek za matematiku) upisivali su studij uz potrebne dodiplomske razlikovne predmete.

Poslijediplomski studij prirodnih znanosti, polje Biologija, smjer Biološka antropologija s Instituta za antropologiju započeli su provoditi sljedeći znanstvenici:

- P. Rudan: Antropologija i populacijska biologija čovjeka i Primijenjena antropologija;
- V. Jovanović: Genetika stanovništva i Antropološki modeli;
- B. Janićijević: Molekulska antropologija i Genetika stanovništva;
- N. Smolej Narančić: Antropološka biometrija;
- A. Sujoldžić: Čovjek: kulturno određenje i Antropološka lingvistika;
- S. M. Špoljar-Vržina: Medicinska antropologija i Seobe, stres i kultura;
- J. Miličić: Terenska nastava i Analize dermatoglifa; L. Szivoczka: Analize podataka.
- Na poslijediplomskom doktorskom studiju Biologije održavala se nastava iz kolegija:
- Biološki temelji komunikacije (voditeljica: A. Sujoldžić);
- Fenotipska raznolikost čovjeka (voditeljica: N. Smolej Narančić, zajedno s J. Miličić i T. Škarić-Jurić);
- Molekularna antropologija (voditeljica: B. Janićijević, zajedno s L. Barać Lauc, I. Martinović Klarić i M. Peričić Salihović);
- Antropologija – Biološka raznolikost čovjeka, kolegij od 2011. godine (voditelji: P. Rudan, N. Smolej Narančić, T. Škarić-Jurić, S. Missoni, M. Zajc Petranović i N. Novokmet). Na poslijediplomskom studiju – smjer Antropologija, znanstveno područje Biologija održavala se nastava u Centru za postdiplomski studij prirodnih znanosti Sveučilišta u Zagrebu iz izbornih kolegija:
- Antropometrijska i fiziološka svojstva (voditeljica: N. Smolej Narančić);
- Genetski polimorfizam – analiza i primjena (voditeljica: B. Janićijević);
- Molekulska antropologija (voditeljica: B. Janićijević);
- Genetika stanovništva (voditeljica: B. Janićijević).

II. Sudjelovanje u poslijediplomskoj nastavi na drugim studijima

DOMAĆI STUDIJI

Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

- Medicinska antropologija (voditelj: P. Rudan, suradnici: M. Mihanović, T. Škarić-Jurić i S. M. Špoljar-Vržina), u okviru poslijediplomskog znanstvenog studija Biomedicina i zdravstvo;
- Biološka antropologija i ergonomija (voditelj: P. Rudan, suradnica: N. Smolej Narančić), u okviru poslijediplomskog stručnog studija Medicina rada.

Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci

- Medicinska antropologija (voditelj: P. Rudan, suradnici: T. Škarić-Jurić i S. M. Špoljar-Vržina), u okviru poslijediplomskog znanstvenog studija Biomedicina i zdravstvo.

Medicinski fakultet Sveučilišta u Osijeku

- Medicinska antropologija (voditelj: P. Rudan, suradnici: T. Škarić-Jurić i S. M. Špoljar-Vržina), u okviru poslijediplomskog znanstvenog studija Biomedicina i zdravstvo;
- Farmakoterapija starije dobi (predavač: Z. Duraković), u okviru doktorskog studija.
- Molekularna i laboratorijska dijagnostika (voditelj: D. Marjanović), u okviru poslijediplomskog studija.

Prehrambeno-biotehnološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu

- Prehrambeni status čovjeka (voditelji: P. Rudan i H. Maver, suradnici: N. Smolej Narančić, T. Škarić-Jurić, S. Missoni),

znanstveno područje biotehnoloških znanosti, znanstveno polje prehrambene biotehnologije, u okviru poslijediplomskog znanstvenog studija nutricionizma;

- Nutricionizam u starijoj dobi (voditelj: Z. Duraković), u okviru doktorskog studija.

Studij Povijest stanovništva na Sveučilištu u Dubrovniku

- Antropologija – populacijska biologija čovjeka (voditelj: P. Rudan, suradnik: S. Missoni) u okviru poslijediplomskog doktorskog studija.

Sveučilište u Splitu

- Antropološka lingvistika (voditeljica: A. Sujoldžić) u okviru poslijediplomskog doktorskog studija humanističkih znanosti.

Sveučilišni studijski centar za forenzične znanosti, Sveučilište u Splitu

- Forenzična biologija i Forenzička genetika (voditelj: D. Marjanović), u okviru poslijediplomskog studija.

Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Prijedlog poslijediplomskog specijalističkog studija Upravljanje kulturnom baštinom:

- Interpretacija i prezentacija kulturne baštine (voditelj: I. Janković);
- Upravljanje projektima i timovima (voditelj: S. Missoni);
- Znanost o kulturi (voditeljica: A. Sujoldžić, izvođačica: A. Perinić Lewis);
- Kritički pristup kulturnoj baštini (voditelj: A. Sujoldžić, izvođač: O. Orlić);
- Antropologija turizma (voditeljica: A. Sujoldžić, izvođačica: O. Orlić);
- Arheološka baština Hrvatske i svijeta (voditelj: I. Janković).

MEĐUNARODNI STUDIJI

Prirodno-matematički fakultet, Univerzitet u Sarajevu

- Molekularna genetika (voditelj: D. Marjanović), u okviru postdiplomskog studija.

International Burch University Sarajevo

- Od 2014. godine D. Marjanović je predavač u zvanju redovitog profesora, a od 2016. godine je rektor Sveučilišta.

IZ RETROSPEKTIVE – KAKO SMO
OSMISLILI I STVORILI SUVREMENU
ANTROPOLOGIJU U HRVATSKOJ | 7

ANTROPOGENETIČKA ISTRAŽIVANJA
INSTITUTA ZA ANTROPOLOGIJU | 35

BIOMEDICINSKA ISTRAŽIVANJA
INSTITUTA ZA ANTROPOLOGIJU | 49

PALEOANTROPOLOŠKA,
BIOARHEOLOŠKA I ARHEOLOŠKA
ISTRAŽIVANJA INSTITUTA ZA
ANTROPOLOGIJU | 75

SOCIOKULTURNA I
LINGVISTIČKOANTROPOLOŠKA
ISTRAŽIVANJA INSTITUTA ZA
ANTROPOLOGIJU | 93

NASTAVNA DJELATNOST INSTITUTA
ZA ANTROPOLOGIJU | 113

**IZDAVAČKA DJELATNOST INSTITUTA
ZA ANTROPOLOGIJU I HRVATSKOG
ANTROPOLOŠKOG DRUŠTVA
(OD 1992.DO 2017.GODINE) | 123**

ZDAVAČKA DJELATNOST INSTITUTA ZA ANTROPOLOGIJU I HRVATSKOG ANTROPOLOŠKOG DRUŠTVA (OD 1992. DO 2017. GODINE)

Antropologijska biblioteka

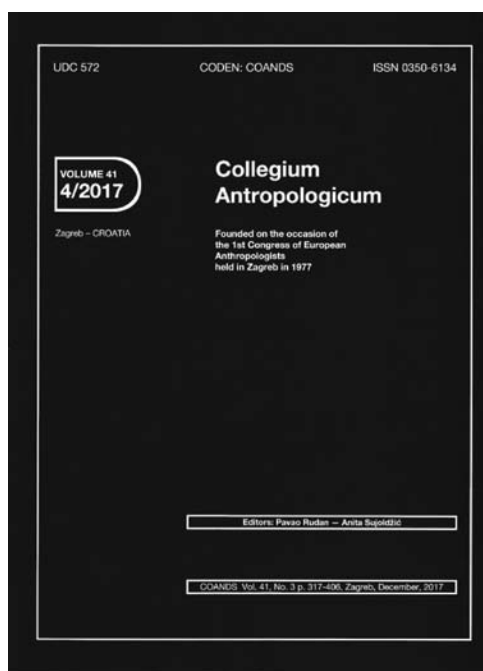
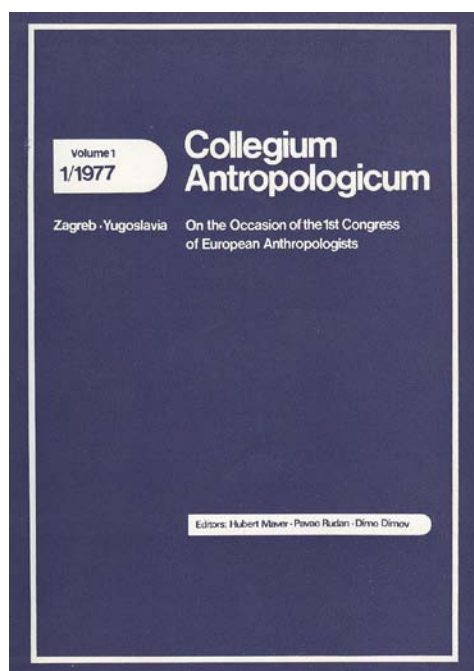
Institut za antropologiju i Hrvatsko antropološko društvo izdavači su knjiga iz serije *Antropologijska biblioteka*. Od izlaska prvog *Praktikuma biološke antropologije* 1975. godine do danas tiskano je 13 edukacijskih knjiga o metodama antropoloških istraživanja. Kasnije, *Antropologijska biblioteka* proširena je izdanjima znanstvenih knjiga posvećenim različitim antropološkim temama. U razdoblju od 1992. do 2017. godine u ediciji *Antropologijska biblioteka* tiskano je ukupno dvanaest knjiga:

- 1994. Lopašić, A., P. Rudan (ur.): *Mediterranean Societies: Tradition and Change*. Zagreb: Antropologijska biblioteka, Hrvatsko antropološko društvo.
- 1997. Roberts, D. F., P. Rudan, T. Škarić-Jurić (ur.): *Growth and Development in the Changing World*. Zagreb: Antropologijska biblioteka, Hrvatsko antropološko društvo.
- 1997. Rudan, P., G. Heyden, D. Carić, S. Čolić, S. Martić-Biočina, V. Rudan, A. Sujoldžić, J. Šantić, S. M. Špoljar-Vržina, M. Gilliland: *The Study and Care of Displaced Persons and Refugee Families: A Pilot Study of Anthropological and Psychodynamic Aspects*. Zagreb: Antropologijska biblioteka, Hrvatsko antropološko društvo.
- 1998. Bennet, B. C., P. Rudan (ur.): *Regions in Transition – Applied Anthropology and Demographic Perspectives*. Zagreb: Antropologijska biblioteka, Hrvatsko antropološko društvo.
- 2000. M. Sato, H. Jurgens, N. Smolej Narančić, P. Rudan (ur.): *Current Topics in Physiological Anthropology*. Zagreb: Antropologijska biblioteka, Hrvatsko antropološko društvo.
- 2002. P. Rudan, N. Novokmet, T. Škarić-Jurić, T. Janović (ur.): *Deset godina Instituta za antropologiju*. Zagreb: Hrvatsko antropološko društvo.
- 2006. Elezović, S. *Antropologija i komunikologija*. Zagreb: Hrvatsko antropološko društvo.
- 2009. Janković, I. *Neandertal Lateral Midface. A Morphometric Analysis*. Zagreb: Hrvatsko antropološko društvo.
- 2009. Missoni, S. *Međuodnos prehrambenih navika i kompleksnih fenotipskih svojstava stanovništva otoka Visa*. Zagreb: Hrvatsko antropološko društvo.
- 2010. Sviličić, N. *Antropološka paradigma komunikacijskih aspekata prikazivanja, percepcije i vrednovanja muzejskih online sadržaja*. Zagreb: Hrvatsko antropološko društvo.
- 2013. Sujoldžić, A. (ur.) *Antropološko nazivlje*. Zagreb: Hrvatsko antropološko društvo, Znanstveno vijeće za antropološka istraživanja Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti.
- 2013. Sujoldžić, A. (ur.) *Language, Culture and Tourism: Reflections on Europeanization and Identity in Post-socialist Countries*. Zagreb: Institut za antropologiju, Hrvatsko antropološko društvo.
- 2016. Sindik, J., Boban, M. *Miljokazi razvoja predškolske djece – Studija na uzorku djece u hrvatskom predškolskom institucionalnom kontekstu*. Zagreb: Institut za antropologiju, Hrvatsko antropološko društvo.

Časopis *Collegium Antropologicum*

Collegium Antropologicum je znanstveni antropološki časopis čiji je izdavač od 1977. do danas Hrvatsko antropološko društvo i suizdavač Institut za antropologiju, Zagreb.

Časopis kontinuirano izlazi već 40 godina, a prvi je broj objavljen povodom održavanja Prvog kongresa Europskih antropologa u Zagrebu godine 1977. Časopis od 1977. do 2006. godine izlazi dva puta godišnje, a od 2006. do danas 4 puta godišnje, uz povremena dodatna tematska izdanja (*Supplement*). Od prvoga broja 1977. do 2017. (Vol. 41, No. 4) tiskano je ukupno 137 brojeva. Radovi se objavljuju na engleskom jeziku (uz sažetak i na hrvatskom jeziku). Mrežna stranica časopisa je: <http://www.collantropol.hr/antropo/index>.

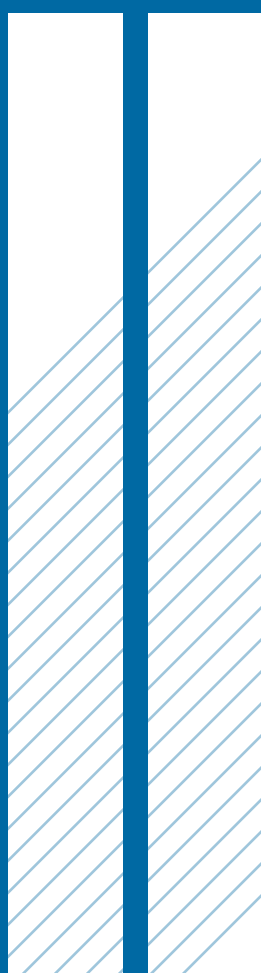
Slika 1

Naslovnice prvog (1977.) i posljednjeg broja (Vol. 41, No. 4, 2017.) časopisa *Collegium Antropologicum*.

Ostala izdanja Instituta za antropologiju

- 2016. E. Trinkaus, *The Krapina Human Postcranial Remains: Morphology, Morphometrics and Paleopathology*. Zagreb: Faculty of Humanities and Social Sciences, Archaeological Museum, Institute for Anthropological Research.
- 2017. I. Janković, D. Komšo, S. Mihelić, J. C. M. Ahern (ur.) *Projekt ARCHAEOLIM: Arheološka istraživanja kasnog pleistocena i ranog holocena na prostoru Limskog kanala*. Zagreb: Arheološki muzej, Institut za antropologiju, Arheološki muzej Istre.

**UPRAVNA VIJEĆA INSTITUTA ZA
ANTROPOLOGIJU**

127

ZAPOSLENICI INSTITUTA ZA
ANTROPOLOGIJU
31. PROSINCA 2017. GODINE

129

ZAPOSLENICI INSTITUTA ZA
ANTROPOLOGIJU U TRENUTKU
NJEHOVA OSNIVANJA 10. VELJAČE
1992. GODINE

131

ZAPOSLENICI KOJI SU U
RAZDOBLJU OD 1992. DO 2017.
GODINE RADILI U INSTITUTU ZA
ANTROPOLOGIJU

133

ZNANSTVENO-STRUČNA
USAVRŠAVANJA ZAPOSLENIKA
INSTITUTA ZA ANTROPOLOGIJU U
INOZEMSTVU (OD 1991. DO 2017.
GODINE)

137

Upravno vijeće Instituta 1992. godine

Predsjednik:

prof. dr. sc. Stjepan Heimer

Članovi:

prof. dr. sc. Ilija Škrinjarić

prof. dr. sc. Jasna Miličić

Predsjednici Upravnog vijeća od 1992. do 2017. godine

prof. dr. sc. Stjepan Heimer (1992. – 1996.)

dr. sc. Jure Zovko (1996. – 1998.)

prof. dr. sc. Vitomir Belaj (1999. – 2005.)

prof. dr. sc. Stipan Janković (2005. – 2012.)

prof. dr. sc. Branko Vitale (2012. – 2014.)

prof. dr. sc. Aleksandar Včev (2014. – 2016.)

Upravno vijeće Instituta od 1. 12. 2016. godine do danas

Predsjednik:

prof. dr. sc. Stipan Janković

Članovi:

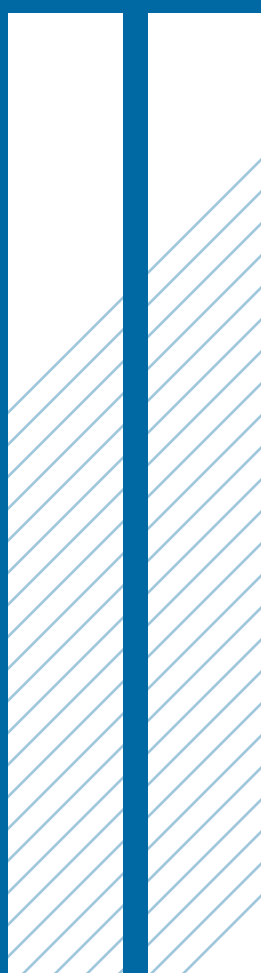
prof. dr. sc. Miloš Judaš

dr. sc. Olga Orlić

prof. dr. sc. Marijana Peričić Salihović

akademik Pavao Rudan

UPРАВNA VIJEĆA INSTITUTA ZA
ANTROPOLOGIJU

| 127

**ZAPOSLENICI INSTITUTA ZA
ANTROPOLOGIJU
31. PROSINCA 2017. GODINE**

| **129**

ZAPOSLENICI INSTITUTA ZA
ANTROPOLOGIJU U TRENUTKU
NJEGOVA OSNIVANJA 10. VELJAČE
1992. GODINE

| 131

ZAPOSLENICI KOJI SU U
RAZDOBLJU OD 1992. DO 2017.
GODINE RADILI U INSTITUTU ZA
ANTROPOLOGIJU

| 133

ZNANSTVENO-STRUČNA
USAVRŠAVANJA ZAPOSLENIKA
INSTITUTA ZA ANTROPOLOGIJU U
INOZEMSTVU (OD 1991. DO 2017.
GODINE)

| 137

Ravnatelj Instituta:

doc. dr. sc. Saša Missoni

Pomoćnik ravnatelja:

prof. dr. sc. Ivor Janković

**Predsjednica Znanstvenog vijeća
Instituta:**

prof. dr. sc. Anita Sujoldžić

Znanstveni djelatnici:

Zaslužni član (emeritus):

akademik Pavao Rudan

Znanstveni savjetnici:

prof. dr. sc. Stašo Forenbaher

prof. dr. sc. Branka Janićijević

prof. dr. sc. Marijana Peričić Salihović

prof. dr. sc. Nina Smolej Narančić

prof. dr. sc. Anita Sujoldžić

prof. dr. sc. Tatjana Škarić-Jurić

Viši znanstveni suradnici:

dr. sc. Petra Rajić Šikanjić

Znanstveni suradnici:

dr. sc. Miran Čoklo

dr. sc. Dubravka Havaš Auguštin

prof. dr. sc. Damir Marjanović

dr. sc. Mario Novak

doc. dr. sc. Natalija Novokmet

dr. sc. Olga Orlić

dr. sc. Ana Perinić Lewis

dr. sc. Jelena Šarac

dr. sc. Matea Zajc Petranović

Asistenti i poslijedoktorandi:

dr. sc. Luka Bočkor

dr. sc. Željka Tomas

Tonko Carić, mag. inf. et mag. anthr.

Nives Fuchs, mag. psih.

Duga Mavrinac, mag. ethiol. et anthrop.

Stručni suradnici i savjetnici:

dr. sc. Barbara Cvitkušić, stručna savjetnica u znanosti i visokom obrazovanju

dr. sc. Vanda Pribacić-Ambrožić, viša stručna suradnica

Ivan Dolanc, mag. forenz., stručni suradnik

Morana Jarec, mag. ethiol. et anthrop. et philol. lusit., stručna suradnica u znanosti za međunarodne projekte

Rafaela Mrdjen-Hodžić, dipl. ing. biologije, stručna suradnica u uredu ravnatelja

Knjižnica:

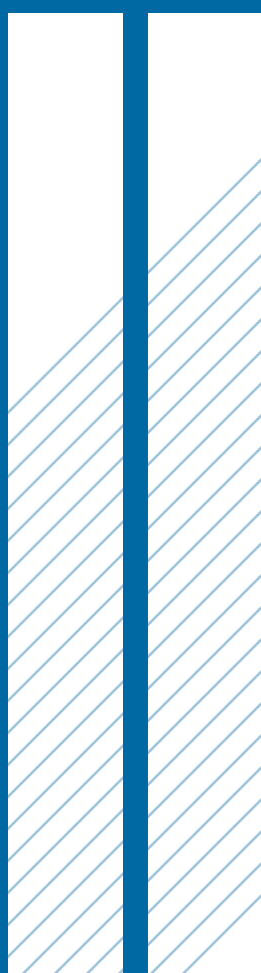
Lucija Dodigović, prof. lingvistike i bibliotekarstva (zamjena: Sen Dobrić, mag. bibliotekarstva, muzeologije i upravljanja baštinom)

Zajedničke službe:

Marija Jurić, voditeljica pododsjeka za financijsko-računovodstvene poslove

Zvonimir Čuvalo, dipl. iur., voditelj pododsjeka pravnih, kadrovskih i općih poslova

Štefanija Kos, spremačica i dostavljačica

UPRAVNA VIJEĆA INSTITUTA ZA
ANTROPOLOGIJU | 127

ZAPOSLENICI INSTITUTA ZA
ANTROPOLOGIJU | 129
31. PROSINCA 2017. GODINE

**ZAPOSLENICI INSTITUTA ZA
ANTROPOLOGIJU U TRENUTKU
NJEGOVA OSNIVANJA 10. VELJAČE
1992. GODINE | 131**

ZAPOSLENICI KOJI SU U
RAZDOBLJU OD 1992. DO 2017. | 133
GODINE RADILI U INSTITUTU ZA
ANTROPOLOGIJU

ZNANSTVENO-STRUČNA
USAVRŠAVANJA ZAPOSLENIKA | 137
INSTITUTA ZA ANTROPOLOGIJU U
INOZEMSTVU (OD 1991. DO 2017.
GODINE)

ZAPOSLENICI INSTITUTA
ZA ANTROPOLOGIJU U
TRENUTKU NJEGOVA
OSNIVANJA 10. VELJAČE 1992.
GODINE

Ravnatelj Instituta:

dr. sc. Pavao Rudan, znanstveni savjetnik,
redoviti profesor

**Predsjednik Znanstvenog vijeća
Instituta:**

dr. sc. Veljko Jovanović, znanstveni savjetnik

Tajnik Instituta:

Nedeljko Ivančević, dipl. iur.

Znanstvenici:

dr. sc. Pavao Rudan, znanstveni savjetnik,
redoviti profesor

dr. sc. Veljko Jovanović, znanstvenik savjetnik

dr. sc. Đorđe Vukadinović, znanstveni
savjetnik

dr. sc. Branka Janićijević, viši znanstveni
suradnik

dr. sc. Nina Smolej Narančić, viši znanstveni
suradnik

dr. sc. Anita Sujoldžić, viši znanstveni
suradnik

dr. sc. Jasna Miličić, znanstveni suradnik

mr. sc. Goran Miličević, dr. med., asistent

mr. sc. Josip Perinić, dr. stom., asistent

mr. sc. Lajos Szivoczka, asistent

mr. sc. Sanja M. Špoljar-Vržina, dr. med.,
asistent

Mladi istraživači:

Sanja Bjelovučić, dipl. ing. elektrotehnike

Ana Marković, prof. povijesti

Ivanka Marković, dr. med.

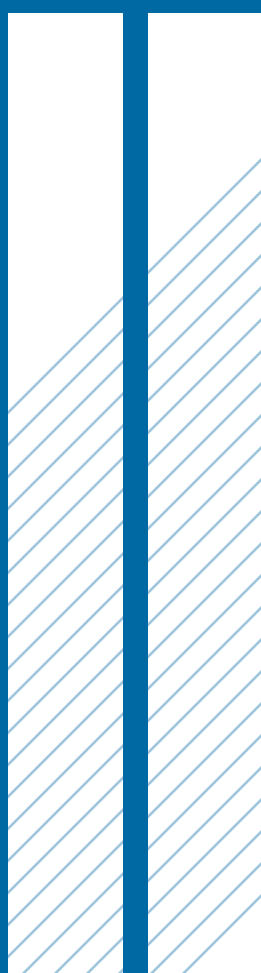
Tatjana Škarić-Jurić, dr. med.

Ksenija Vitale, dipl. ing. prehrambene
tehnologije

Opće službe:

Siniša Špan, tajnik ravnatelja

Štefanija Kos, spremačica i dostavljačica

UPRAVNA VIJEĆA INSTITUTA ZA
ANTROPOLOGIJU | 127

ZAPOSLJENICI INSTITUTA ZA
ANTROPOLOGIJU | 129
31. PROSINCA 2017. GODINE

ZAPOSLJENICI INSTITUTA ZA
ANTROPOLOGIJU U TRENUTKU
NJEHOVA OSNIVANJA 10. VELJAČE
1992. GODINE | 131

**ZAPOSLJENICI KOJI SU U
RAZDOBLJU OD 1992. DO 2017.
GODINE RADILI U INSTITUTU ZA
ANTROPOLOGIJU | 133**

ZNANSTVENO-STRUČNA
USAVRŠAVANJA ZAPOSLJENIKA
INSTITUTA ZA ANTROPOLOGIJU U
INOZEMSTVU (OD 1991. DO 2017.
GODINE) | 137

ZAPOSLJENICI KOJI SU U RAZDOBLJU OD 1992. DO 2017. GODINE RADILI U INSTITUTU ZA ANTROPOLOGIJU

dr. sc. Ines Abramović Beck, dr. med., asistentica
(1997. – 1998.)

dr. sc. Winton Afrić, akademski slikar, asistent
(2008. – 2008.)

mr. sc. Maja Bakran, dipl. ing. biologije, asistentica
(1992. – 1996.)

dr. sc. Lovorka Barać, dipl. ing. biologije, znanstvena
savjetnica (1992. – 2009.)

dr. sc. Maja Barbalić, dipl. ing. biologije, asistentica
(2001. – 2007.)

dr. sc. Ana Barešić, dipl. ing. biologije, asistentica -
poslijedoktorandica (2007. – 2015.)

mr. sc. Vesna Bišof, dr. med., asistentica
(1996. – 1999.)

dr. sc. Sanja Bjelovučić, ing. elektrotehnike,
asistentica (1992. – 1992.)

dr. sc. Senka Božić Vrbančić, znanstvena suradnica
(2005. – 2006.)

Ivana Burek, dipl. anglistica i antropologinja
(2008. – 2009.)

dr. sc. Hrvoje Čargonja, dipl. ing. biologije, asistent
(2006. – 2009. i 2012. – 2013.)

dr. sc. Snježana Čolić, prof. etnologije i sociologije
(1993. – 2000.)

prof. dr. sc. Zijad Duraković, dr. med., znanstveni
savjetnik (2008. – 2013.)

dr. sc. Slobodan Elezović, znanstveni suradnik
(2005. – 2006.)

dr. sc. Vladimir Ivković, dipl. psiholog, asistent
(2000. – 2007.)

dr. sc. Tomislav Janović, prof. komp. književnosti i
filozofije, znanstveni suradnik (2002. – 2007.)

dr. sc. Nina Jeran, dipl. ing. biologije, asistentica
(2004. – 2010.)

dr. sc. Mirna Jernej Pulić, dipl. antropologinja i
prof. talijanskog jezika i književnosti, asistentica –
poslijedoktorandica (2008. – 2016.)

prof. dr. sc. Veljko Jovanović, znanstveni savjetnik
(1992. – 2007.)

Lucija Katulić, prof. filozofije, asistentica
(2007. – 2009.)

dr. sc. Tarik Kulenović, dipl. sociolog, znanstveni
suradnik (2006. – 2013.)

dr. sc. Josip Lah, prof. engleskog jezika i književnosti i
dipl. komparatist književnosti, sveučilišni prvostupnik
antropologije i slovakistike, asistent (2010. – 2016.)

dr. sc. Tomislav Lauc, dr. stom., asistent
(1998. – 2005.)

Tvrtko Macan, dipl. ing. elektrotehnike, asistent
(1998. – 2001.)

dr. sc. Ana Marković Malnar, prof. povijesti,
znanstvena suradnica (1992. – 2010.)

dr. sc. Ivanka Marković, dr. med., asistentica
(1992. – 1994.)

mr. sc. Sanja Martić-Biočina, dr. med., asistentica
(1994. – 1997.)

dr. sc. Irena Martinović Klarić, prof. biologije,
znanstvena savjetnica (1995. – 2008.)

dr. sc. Goran Miličević, dr. med. (1992. – 1995.)

prof. dr. sc. Jasna Miličić, znanstvena savjetnica
(1992. – 2013.)

dr. sc. Dejana Nikitović (Vlak), dipl. arheol.
asistentica (2005. – 2008.)

dr. sc. Dino Pavičić, dr. med., asistent (2002. – 2005.)

dr. sc. Josip Perinić, dr. stom., asistent (1990. – 1994.)

Angela Poletti, dr. med., asistentica (1992. – 1993.)

dr. sc. Zrinka Premužić, dipl. antropologinja i etnologinja, asistentica (2010. – 2016.)

Petar Projić, prof. biologije i kemije, asistent (2007. – 2008.)

dr. sc. Diana (Roguljić) Rudan, dr. med., asistentica (1995. – 1996. i 1999. – 2001.)

akademik Pavao Rudan, dr. med., znanstveni savjetnik, redoviti profesor (1992. – 2012.)

dr. sc. Joško Sindik, prof. psihologije, znanstveni suradnik (2011. – 2017.)

dr. sc. Nikša Sviličić, znanstveni suradnik (2011. – 2016.)

prof. dr. sc. Lajos Szivoczka, znanstveni savjetnik (1992. – 2008.)

Tena Šarić, prof. antropologije i sociologije (2008. – 2016.)

Lana Šarić, akademska dramaturginja (2010. – 2010.)

dr. sc. Lucija Šimičić, prof. engleskog i talijanskog jezika, asistentica – poslijedoktorandica (2001. – 2012.)

dr. sc. Ivona Škreblin, dipl. psiholog, asistentica (2004. – 2005.)

dr. sc. Lana (Škreblin) Peternel, dipl. etnologinja i rusistica, asistentica (2004. – 2011.)

prof. dr. sc. Sanja M. Špoljar-Vržina, dr. med., znanstvena savjetnica (1992. – 2005.)

Ana Vekić, dipl. politologinja (2008. – 2010.)

dr. sc. Nikica Viličić, dipl. ing. biologije, asistentica (2001. – 2007.)

dr. sc. Ksenija Vitale, dipl. ing. prehrambene tehnologije, asistentica (1992. – 1995.)

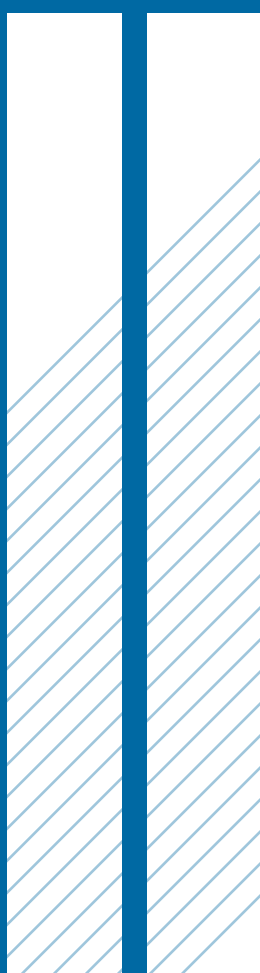
prof. dr. sc. Đorđe Vukadinović, dr. med., znanstveni savjetnik (1991. – 1995.)

Iva Žagar Milković, dr. med. (1998. – 2001.)

dr. sc. Miroslav Živičnjak, prof. fizičke kulture, znanstveni suradnik (1992. – 1999.)

UPRAVNA VIJEĆA INSTITUTA ZA
ANTROPOLOGIJU | 127

ZAPOSLENICI INSTITUTA ZA
ANTROPOLOGIJU | 129
31. PROSINCA 2017. GODINE

ZAPOSLENICI INSTITUTA ZA
ANTROPOLOGIJU U TRENUTKU
NJEGOVA OSNIVANJA 10. VELJAČE
1992. GODINE | 131

ZAPOSLENICI KOJI SU U
RAZDOBLJU OD 1992. DO 2017.
GODINE RADILI U INSTITUTU ZA
ANTROPOLOGIJU | 133

**ZNANSTVENO-STRUČNA
USAVRŠAVANJA ZAPOSLENIKA
INSTITUTA ZA ANTROPOLOGIJU U
INOZEMSTVU (OD 1991. DO 2017.
GODINE) | 137**

Z NASTVENO-STRUČNA
USAVRŠAVANJA
ZAPOSLENIKA INSTITUTA ZA
ANTROPOLOGIJU U INOZEMSTVU
(OD 1991. DO 2017. GODINE)

dr. sc. Lovorka Barać Lauc

- Laboratoire d'hématologie, Faculté de Pharmacie, Université de Bordeaux, Francuska, studeni – prosinac 1998., stipendija Vlade Republike Francuske
- Department of Evolutionary Biology, Institute for Molecular and Cell Biology, University of Tartu and Estonian Biocentre Tartu, Estonija, rujan 1999.
- Department of Evolutionary Biology, Institute for Molecular and Cell Biology, University of Tartu and Estonian Biocentre Tartu, Estonija, rujan – prosinac 2000.
- Department of Evolutionary Biology, Institute for Molecular and Cell Biology, University of Tartu and Estonian Biocentre Tartu, Estonija, rujan – prosinac 2001.
- Department of Evolutionary Biology, Institute for Molecular and Cell Biology, University of Tartu and Estonian Biocentre Tartu, Estonija, siječanj 2002.
- Department of Public Health Sciences, University of Edinburgh Medical School, Škotska, Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Sjeverne Irske, siječanj 2002.

dr. sc. Maja Barbalić

- Institut National de la Santé et de la Recherche Médicale, Pariz, Francuska, 2003., stipendija Vlade Republike Francuske
- Wellcome Trust Centre for Human Genetics, University of Oxford, Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Sjeverne Irske, 2006., stipendija British Councila

dr. sc. Barbara Cvitkušić

- Dipartimento di scienze odontostomatologiche e maxillo facciali, Sapienza Università di Roma, Italija, travanj 2017.

dr. sc. Hrvoje Čargonja

- University of Oxford, Oxford, Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Sjeverne Irske, 2009. – 2011., Open Society Institute and Foreign Commonwealth Office of British Government, OSI/Chevening Scholarship
- Oxford Centre for Hindu Studies, Oxford, Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Sjeverne Irske, 2010. – 2011., Jiva Goswami Scholarship
- Oxford Centre for Hindu Studies, Oxford, Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Sjeverne Irske, 2011. – 2012., Damji Devji Pattni Bursary

prof. dr. sc. Stašo Forenbaher

- St. John's College, University of Cambridge, siječanj – ožujak 2004., Overseas Visiting Scholar

dr. sc. Dubravka Havaš Auguštin

- Department of Evolutionary Biology, Institute for Molecular and Cell Biology, University of Tartu and Estonian Biocentre Tartu, Estonija, listopad – prosinac 2005.
- The 2nd International Tandem Repeat Consortium Workshop on

the Bioinformatics, Genomics and Functionality of Microsatellites and VNTRs – Microsat 2006 Sveučilište u Budimpešti, Budimpešta, Mađarska, 2006., radionica

- Department of Evolutionary Biology, Institute for Molecular and Cell Biology, University of Tartu and Estonian Biocentre Tartu, Estonija, veljača – travanj 2008.
- Department of Evolutionary Biology, Institute for Molecular and Cell Biology, University of Tartu and Estonian Biocentre Tartu, Estonija, veljača 2012., stipendija ECOGENE Europske komisije

dr. sc. Anja Iveković Martinis

- Roaming Anthropology seminar Antropologija i fotografija, Univerzitet u Beogradu, Beograd, Srbija, srpanj 2011.
- University of Manchester, Manchester, Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Sjeverne Irske, 2012. – 2013., MA Social Anthropology – Visual and Sensory Media Pathway
- École Nationale Supérieure d'Architecture de Versailles, Francuska, studeni 2014. HiSoN (Historical Sociolinguistics Network), Metochi Study Centre, Lezbos, Grčka, srpanj 2017., ljetna škola

mr. sc. Vladimir Ivković

- The International Space University, Strasbourg, Francuska, 2005. – 2006., Master of Space Studies Program (MSS)

dr. sc. Tomislav Janović

- Philosophie und Philologie, Johannes-Gutenberg-Universität Mainz, Njemačka, 2002. – 2006. višekratni boravci vezani uz izradu doktorske disertacije

prof. dr. sc. Ivor Janković

- An Introduction to Geometric Morphometrics, Sveučilište u Zagrebu i Sveučilište u Beču, 2013., radionica

- Multivariate techniques for growth and evolution of form, European Virtual Anthropology Network, Beč, Austrija, 2008., ljetna škola

dr. sc. Nina Jeran

- Department of Evolutionary Biology, Institute for Molecular and Cell Biology, University of Tartu and Estonian Biocentre Tartu, Estonija, listopad – prosinac 2005.
- Department of Evolutionary Biology, Institute for Molecular and Cell Biology, University of Tartu and Estonian Biocentre Tartu, Estonija, veljača – travanj 2008.
- Department of Evolutionary Biology, Institute for Molecular and Cell Biology, University of Tartu and Estonian Biocentre Tartu, Estonija, ožujak – svibanj 2009.
- Department of Evolutionary Biology, Institute for Molecular and Cell Biology, University of Tartu and Estonian Biocentre Tartu, Estonija, lipanj 2009.
- Department of Evolutionary Biology, Institute for Molecular and Cell Biology, University of Tartu and Estonian Biocentre Tartu, Estonija, ožujak – travanj 2010.

dr. sc. Mirna Jernej Pulić

- 2nd LINEE Training Institute, Libera Università di Bolzano-Freie Universität Bozen, Bolzano-Bozen, Italija, lipanj 2008.
- 3rd LINEE Training Institute, Charles University, Prag, Češka Republika, lipanj 2009.
- LINEE Student relocation, Sveučilište u Beču, Austrija, lipanj 2009.

dr. sc. Josip Lah

- Ironbridge International Institute for Cultural Heritage (IIICH), University of Birmingham, Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Sjeverne Irske, 2013., stipendija britanske vlade jednomjesečni studentski boravak

dr. sc. Tomislav Lauc

- Institut für Anthropologie, Universität Wien, Austrija, 1998. – 1999., studentski boravak

dr. sc. Irena Martinović Klarić

- Dipartimento Genetica, Biologia e Chimica Medica, Università di Torino, Italija, rujan – prosinac 1996., UNESCO/TWA stipendija za HUGO program

Duga Mavrincac

- Elites, Groups, Networks. Collective actors in Central and Southeast Europe from the 18th to mid-20th centuries, Institute for East and Southeast European Studies, Graduate School for East and Southeast European Studies, Babeş-Bolyai University Cluj-Napoca, Regensburg, Njemačka, svibanj 2017., radionica
- Summer School in Comparative and Transnational History: Theories, Methodology and Case Studies, European University Institute, Department of History and Civilization, Firenca, Italija, rujan 2017.
- International PhD Program Transformations in European Societies (joint project of European Ethnology as well as Cultural and Social Anthropology institutes and departments at the universities of Basel, Edinburgh [Heriot Watt University], Graz, Copenhagen, Munich [Ludwig Maximilian University], Murcia, Tel Aviv, and Zagreb), Basel, Švicarska, svibanj 2017.
- International PhD Program Transformations in European Societies (joint project of European Ethnology as well as Cultural and Social Anthropology institutes and departments at the universities of Basel, Edinburgh [Heriot Watt University], Graz, Copenhagen, Munich [Ludwig Maximilian University], Murcia, Tel Aviv, and Zagreb), München, Njemačka, listopad 2017.

dr. sc. Mario Novak

- School of Archaeology, University College Dublin, Irska, listopad 2013. – rujan 2015., Irish Research Council Postdoctoral Fellowship

dr. sc. Olga Orlić

- 1st LINEE Research & Training Workshop, Bolzano-Bozen, Italija, travanj 2007.
- 1st LINEE Training Institute, Research Centre on Multilingualism, Katholieke Universiteit Brussel, Belgija, lipanj 2007.
- 2nd LINEE Research & Training Workshop, Libera Università di Bolzano-Freie Universität Bozen, Bolzano-Bozen, Italija, listopad 2007.
- 1st DYLAN (Language Dynamics and Management of Diversity) Spring School: Researching Multilingualism and Linguistic Diversity in Europe, University of Lyon2, Francuska, travanj 2008.
- 4th LINEE Research & Training Workshop, University of Southampton, Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Sjeverne Irske, studeni 2008.
- Ambivalent Legacies: Memory and Amnesia in Post-Habsburg and Post-Ottoman Cities, Max Planck Institute for the Study of Religious and Ethnic Diversity, Göttingen, Njemačka, travanj 2017. godine, radionica

prof. dr. sc. Marijana Peričić Salihović

- Department of Evolutionary Biology, Institute of Molecular and Cellular Biology, Tartu University, Estonija, 1999., stručno usavršavanje
- DAAD stipendija, Institut za antropologiju i humanu genetiku Ludwig Maximilianus Sveučilišta u Münchenu, Njemačka, 1999./2000., stručno usavršavanje
- Department of Evolutionary Biology, Institute of Molecular and Cellular Biology, Tartu University, Estonija, 2000., stručno usavršavanje
- Department of Evolutionary Biology, Institute of Molecular and Cellular Biology, Tartu University, Estonija, 2001., stručno usavršavanje

dr. sc. Petra Rajić Šikanjić

- Osteological age estimation and paleodemographic analysis – summer school, The Max Planck Institute for Demographic Research, Rostock, Njemačka; Department of Anthropology, University of Southern Denmark, Odense, Danska, kolovoz 2007.
- 7th European paleopathology short course, Biological Anthropology Research Centre, Department of Archaeological Sciences, University of Bradford, Ujedinjeno Kraljevstvo, kolovoz 2005.
- Department of Archaeology, University of Southampton, Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Sjeverne Irske, listopad – prosinac 2000., Visiting student
- 3rd Zumbotel Lectures Missing Geometry in Palaeoanthropology, Department of Anthropology, University of Vienna, Austrija, svibanj – lipanj 2000.

prof. dr. sc. Diana Rudan

- Department of Public Health Sciences, University of Edinburgh Medical School, Škotska, Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Sjeverne Irske, listopad 2000. – prosinac 2000.

prof. dr. sc. Nina Smolej Narančić

- Institut für Anthropologie, Johannes Gutenberg Universität Mainz, Njemačka, 1992. – 1993., postdoktorska stipendija Alexander von Humboldt fondacije
- Akademie für Oeffentliche Gesundheit Bochum e. V., Ruhr-Universität Bochum, Bochum, Njemačka, 1993., studijski boravak

dr. sc. Jelena Šarac

- Department of Evolutionary Biology, Institute for Molecular and Cell Biology, University of Tartu and Estonian Biocentre Tartu, Estonija, ožujak – svibanj 2009.
- Department of Evolutionary Biology, Institute for Molecular and Cell Biology, University of Tartu and Estonian Biocentre Tartu, Estonija, ožujak – travanj 2010.

- Department of Evolutionary Biology, Institute for Molecular and Cell Biology, University of Tartu and Estonian Biocentre Tartu, Estonija, ožujak – svibanj 2011.
- Department of Evolutionary Biology, Institute for Molecular and Cell Biology, University of Tartu and Estonian Biocentre Tartu, Estonija, veljača – svibanj 2012.
- Department of Evolutionary Biology, Institute for Molecular and Cell Biology, University of Tartu and Estonian Biocentre Tartu, Estonija, listopad – studeni 2012.

Tena Šarić

- Department of Evolutionary Biology, Institute for Molecular and Cell Biology, University of Tartu and Estonian Biocentre Tartu, Estonija, ožujak – svibanj 2009.
- Department of Evolutionary Biology, Institute for Molecular and Cell Biology, University of Tartu and Estonian Biocentre Tartu, Estonija, ožujak – travanj 2010.
- Department of Evolutionary Biology, Institute for Molecular and Cell Biology, University of Tartu and Estonian Biocentre Tartu, Estonija, ožujak – svibanj 2011.
- Department of Evolutionary Biology, Institute for Molecular and Cell Biology, University of Tartu and Estonian Biocentre Tartu, Estonija, veljača – svibanj 2012.
- Department of Evolutionary Biology, Institute for Molecular and Cell Biology, University of Tartu and Estonian Biocentre Tartu, Estonija, listopad – studeni 2012.

dr. sc. Lucija Šimičić

- Sveučilište u Cardiffu, Lampeter, Wales, Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Sjeverne Irske, srpanj – kolovoz 2001., stipendija British Councila
- Tjörn, Švedska, kolovoz 2002., stipendija Svenska Instituteta
- Dipartimento di Studi Glottoantropologici e Discipline Musicali, Facoltà di Lettere e Filosofia, Università di Roma La Sapienza, Italija, listopad 2006. – veljača 2007.

- LETiSS Spring School, Istituto Universitario di Studi Superiori, Pavia, Italija, travanj 2009.
- 3rd LINEE Training Institute, Charles University, Prag, Češka Republika, 22. – 27. 6. 2009.
- Center for Language and Cognition, University of Groningen, Nizozemska, kolovoz – listopad 2010., stipendija ENC Coimbra Group Hospitality Scheme
- Summer School on Human Rights, Minorities and Diversity Management – Special Focus: Linguistic Diversity, EURAC, Bolzano/Bozen, Italija, lipanj 2011.
- Loughborough, Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Sjeverne Irske, rujan 2016.
- Bioinformatics Summer School 2016, Angers, Francuska, lipanj – srpanj 2016.
- Radionica CBM Summer School: Active and healthy ageing, Trst, Italija, srpanj 2011.
- EAA Intensive Course in Biological Anthropology, Prag, Republika Češka, lipanj 2007.

Ulazna mobilnost Instituta za antropologiju

prof. dr. sc. Tatjana Škarić-Jurić

- Intensive Course: Mathematics in Biological Sciences – Applications in Anthropology, Democritus University of Thrace, Komotini, Grčka, kolovoz 1996., međunarodni edukacijski tečaj
- International Postgraduate Training Programme in Medicine, Tel Aviv University, Sackler Faculty of Medicine, Department of Anatomy and Anthropology, Izrael, travanj – kolovoz 1999., stručno usavršavanje

dr. sc. Sanja Špoljar-Vržina

- The Refugee Studies Centre, Queen Elizabeth House, University of Oxford, Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Sjeverne Irske, listopad 1995. – veljača 1996.

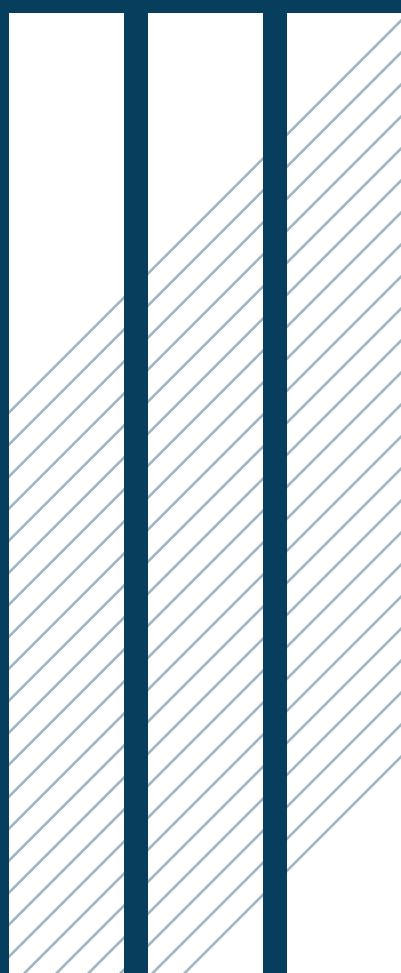
dr. sc. Željka Tomas

- Human Science Summer School, u organizaciji Kyushu University, Fukuoka, Japan, rujan 2012.
- British Scholarship Trust Grant, Wellcome Trust Centre for Human Genetics, University of Oxford, Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Sjeverne Irske, travanj 2014. – lipanj 2014.

dr. sc. Matea Zajc Petranović

- Stručni tečaj menadžmenta podacima longitudinalnih studija rodnih kohorti,

- **Leslie Sue Lieberman**, University of Central Florida Short Term Study Abroad, 1. – 18. 6. 2009.
- **Linda Bennett**, University of Memphis, Fulbright Scholar Program, ljetni semestar 2010.
- **Atiye Bahar**, Bitlis Eren University, Erasmus+ Staff Mobility for Training, 6. – 10. 4. 2015.
- **Maria Menegaki**, University of the Aegean, Erasmus+ Traineeship, 1. 7. – 30. 9. 2015.
- **Program Study Abroad Croatia 2016** **Krystle Arnold, Valerie Arnold, Kira Benton, Krystal Dudash, Camille Gluskoter, Michaela Inks, Lauren Page, Prosser Lora, Charlotte Prud'Homme, Zoe Richters, Kira Robbins, Kira Walters**, Program Study Abroad Croatia 2016, lipanj – srpanj 2016.
- **Elena Zoi Palaiorouta**, Panteion University of Social and Political Sciences, Erasmus+ Traineeship, 6. 7. – 30. 9. 2016.
- **Emily Petherick**, School of Sport, Exercise and Health Sciences, University of Loughborough, siječanj 2017.
- **Zrinka Glavaš**, National University of Natural Medicine, MScN Internship, 24. 4. – 5. 5. 2017.
- **Anna Nikolova**, American University in Bulgaria, Erasmus+ Traineeship, 15. 5. – 30. 8. 2017.

**Znanstveni i stručni projekti
Instituta za antropologiju** | **143**

Znanstveniskupoviiradionice
u(su)organizacijiinstitutaza
antropologiju | 151

Domaće i međunarodne
suradničke institucije | 177

Objavljeniradoviznanstvenika
instituta za antropologiju od
1992. do 2017. godine | 183

Međunarodni znanstvenoistraživački projekti Instituta za antropologiju

Projekti vlade Sjedinjenih Američkih Država za istraživanja u biomedicini i javnom zdravstvu – The National Institutes of Health (NIH)

- Integrated GWAS and EWAS of Cardiometabolic Traits in an Island Population (2016. – 2017., National Institutes of Health, SAD, voditelji: P. Rudan, S. Missoni, R. Deka)
- Genetics of Metabolic Syndrome in an Island Population (2006. – 2008., National Institutes of Health, SAD, R01 DK069845-01A2, voditelji: P. Rudan, R. Deka)

Projekti Europske unije za istraživanje i inovacije (HORIZON 2020, FP7, FP6, FP5)

- Smart Integration of Genetics with Sciences of the Past in Croatia: Minding and Mending the Gap (MendTheGap) (2016. – 2019., HORIZON 2020, European Commission, suradnik: S. Forenbaher, P.I.: I. Čurik, Hrvatska)
- Genetic and Environmental Factors of Insulin Resistance Syndrome and Its Long Term Complication in Immigrant Mediterranean Populations (MEDIGENE) (2012. – 2015., Seventh Framework Programme (FP7), European Commission,

University of Montpellier, Montpellier, Francuska, br. 279171, voditelj: S. Missoni, P.I.: F. Grigorescu, Francuska)

- Languages in a Network of European Excellence (LINEE) (2006. – 2010., Sixth Framework Programme (FP6), European Commission, voditeljica: A. Sujoldžić)
- Cultural Sensivity and Competence in Adolescent Mental Health Promotion, Prevention and Early Intervention (CSCAMHPPEI) (2005. – 2007., Sixth Framework Programme (FP6), European Commission, voditeljica: A. Sujoldžić)
- Genetics of Complex Traits and Diseases in Croatian Genetic Isolate (2002. – 2005., Medical Research Council - Human Genetic Unit, University Medical School, University of Edinburgh, Edinburgh, Velika Britanija, voditelji i upravljački odbor: I. Rudan, A. Wright, A. Carothers, H. Campbell, P. Rudan, N. D. Hastie, K. Wilson, G. Murray, U. Gyllensten)
- Health Problems, Mental Disorders and Cross-Cultural Aspects of Developing Effective Rehabilitation Procedures for the Refugees of the War-Affected Countries (2002. – 2004., Fifth Framework Programme (FP5), European Commission, voditeljica: A. Sujoldžić)

Ostali međunarodni projekti

- Biological and Biomechanical Characteristics of Sprint Running (2013. – 2014., University of Ferrara, Italija, voditelji: S. Missoni, D. Barbieri)
- The Voice of Research Administrators – Building a Network of Administrative Excellence (BESTPRAC) (2013. – 2015., COST TN1302)
- Obesity in Croatian Roma: The Interaction of Leptin System Genes and Nutritional Status Biomarkers in Different Environment (2012. – 2013., Nutricia Research Foundation, voditeljica: T. Škarić-Jurić)
- The Neanderthal Genome Project (2008. – 2011., Max Planck Institute for Evolutionary Anthropology, Njemačka, voditelji: S. Pääbo, P. Rudan)
- Population Structure and Genetic History of Western Balkan Roma (2005. – 2008., Wenner Gren Foundation, SAD, voditeljica: I. Martinović Klarić)
- Islands in Transition: Anthropological Analysis (1999., UNESCO, 98-CRO-305, voditelj: P. Rudan)
- Biological and Cultural Microdifferentiation among Rural Populations (Middle Dalmatia, Croatia) (1995. – 1998., Smithsonian Institution, Washington D.C., SAD, JFP 259, voditelji: P. Rudan, L. Bennett)
- Étude pluridisciplinaire des Dogons de Sangha, République de Mali (1994. – 1996., Institut National d'Études Démographiques, Pariz, Francuska, voditelji: A. Sujoldžić, A. Chaventré)
- The Study and Care of Refugees Families – The Pilot Study of Anthropological and Psychodynamic Aspects (1994. – 1995., UNESCO participacijski program, br. 9254, voditelji: P. Rudan, G. Heyden, M. K. Gilliland)
- Étude anthropogénétique sur les populations Adriatiques (1992. – 1994., Institut National d'Études Démographiques, Pariz, Francuska, voditelji: P. Rudan, A. Chaventré)
- Biological and Cultural Microdifferentiation among Rural Populations (Middle Dalmatia, Croatia) (1989. – 1993., Smithsonian Institution, Washington D.C., SAD, SMI 862, voditelji: P. Rudan, L. Bennett)

Bilateralni znanstvenoistraživački projekti

- Promjene stanovništva i koegzistencija u srednjem i jugozapadnom dijelu Karpatske kotline tijekom avarskog razdoblja (6. do 9. stoljeće) (2017. – 2019., Hrvatsko-mađarski bilateralni znanstvenoistraživački projekt, Ministarstvo znanosti i obrazovanja, voditelj: M. Novak)
- Petar Klepac – junak s dvije domovine (2016. – 2017., Hrvatsko-slovenski bilateralni znanstvenoistraživački projekt, Ministarstvo znanosti i obrazovanja, voditeljica: A. Perinić Lewis)
- Historical Perspectives on Transnationalism and Intercultural Dialogue in the Multilingual Adriatic Littoral (2014. – 2015., Hrvatsko-austrijski bilateralni znanstvenoistraživački, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, voditeljica: A. Sujoldžić)
- Status of Croats in Macedonia and Macedonians in Croatia; Ethnocultural Identity: State and Perspectives (2007. – 2009., Hrvatsko-makedonski bilateralni projekt suradnje u području znanosti i tehnologije, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, voditeljica: A. Sujoldžić)

Nacionalni znanstvenoistraživački projekti Instituta za antropologiju

- Rekonstrukcija prapovijesnog (od neolitika do brončanog doba) načina života na području Hrvatske – multidisciplinarni pristup (2017. – 2020., Hrvatska zaklada za znanost, voditelj: M. Novak)
- Utjecaj podrijetla i izolacije na ADME gene: primjer romske populacije (ADMEROMA) (2015. – 2019., Hrvatska zaklada za znanost, voditeljica: M. Peričić Salihović)
- Kohortna studija rođenih na istočnojadranskim otocima (CRIBS) (2015. – 2018., Hrvatska zaklada za znanost, voditelj: S. Missoni)
- Povijesne perspektive transnacionalne prakse i međukulturnog dijaloga u Austro-Ugarskoj Monarhiji (TIDA) (2014. – 2018., Hrvatska zaklada za znanost, voditeljica A. Sujoldžić)
- Arheološka istraživanja kasnog pleistocena i ranog holocena u Limskom kanalu, Istra (ARCHAEOLIM) (2014. – 2017., Hrvatska zaklada za znanost, voditelj: I. Janković)
- Hrvati u Južnoj Americi (2012. – 2013., Ministarstvo vanjskih i europskih poslova, voditelj: N. Sviličić)
- Izgradnja temeljnog nazivlja u antropologiji (ANTRONA) (2011. – 2012., Hrvatska zaklada za znanost, br. 07.01./22, voditeljica: A. Sujoldžić)
- Populacijska struktura Hrvatske – antropogenetički pristup (2007. – 2014., Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, br. 196-1962766-2751, voditelj: P. Rudan)
- Molekularno-genetička obilježja populacija utemeljitelja – Romi kao model (2007. – 2014., Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, br. 196-1962766-2763, voditeljica: B. Jančićević)
- Kompleksna obilježja i zdravlje stanovništva od djetinjstva do duboke starosti (2007. – 2014., Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, br. 196-1962766-2747, voditeljica: N. Smolej Narančić)
- Kulturalne promjene i dinamika arheoloških populacija na istočnom Jadranu (2007. – 2014., Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, Republike Hrvatske br. 196-1962766-2740, voditelj: S. Forenbaher)
- Suvremena transformacija lokalnih jezičnih zajednica i kulturna raznolikost (2007. – 2014., Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, Republike Hrvatske br. 196-1962766-2743, voditeljica: A. Sujoldžić)
- Stohastički i kibernetički modeli u antropologiji (2007. – 2014., Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, Republike Hrvatske br. 196-1962766-2736, voditelji: L. Szivoczka, J. Miličić)
- Promjene funkcija organa starenjem, radna sposobnost i biološka dob (2007. – 2014., Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, Republike Hrvatske br. 196-0342282-0291, voditelj: Z. Duraković)
- Populacijska struktura Hrvatske – antropogenetički pristup (2002. – 2006., Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske, br. 0196005, voditelj: P. Rudan)
- Populacijska struktura Hrvatske – biomedicinski pristup (2002. – 2006., Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske, br. 0196001, voditeljica: N. Smolej Narančić)
- Populacijska struktura Hrvatske – sociokulturni pristup (2002. – 2006., Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske, br. 01960102, voditeljica: A. Sujoldžić)
- Populacijska struktura Hrvatske – antropokibernetički modeli (2002. – 2006., Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske, br. 0196003, voditelj: V. Jovanović)
- Populacijska struktura Hrvatske – antropoarheološki pristup (2002. – 2006., Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske, br. 0196004, voditelj: S. Forenbaher)
- Antropološka istraživanja populacijske strukture Hrvatske – program trajne

- istraživačke djelatnosti (PTID) (1996. – 2001., Ministarstvo znanosti i tehnologije Republike Hrvatske, br. 019601, voditelj: P. Rudan)
- Populacijska struktura Hrvatske – biomedicinski pristup u okviru programa Antropološka istraživanja populacijske strukture Hrvatske (br. 019601) (1996. – 2002., Ministarstvo znanosti i tehnologije Republike Hrvatske, br. 01960101, voditelj: P. Rudan)
  - Populacijska struktura Hrvatske – sociokulturni pristup u okviru programa Antropološka istraživanja populacijske strukture Hrvatske (br. 019601), (1996. – 2002., Ministarstvo znanosti i tehnologije Republike Hrvatske, br. 01960102, voditeljica: A. Sujoldžić)
  - Populacijska struktura Hrvatske – stohastički i deterministički modeli u okviru programa Antropološka istraživanja populacijske strukture Hrvatske (br. 019601) (1996. – 2002., Ministarstvo znanosti i tehnologije Republike Hrvatske, br. 01960103, voditelj: V. Jovanović)
  - Istraživanja antropometrijskih osobina hrvatskih vojnika i časnika (1993. – 1995., Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, koordinatori: M. Drenovac, L. Szirovicza)
  - Antropološka istraživanja populacijske strukture Hrvatske (1991. – 1996., Ministarstvo znanosti i tehnologije Republike Hrvatske, br. 3-01-133, voditelj: P. Rudan)
  - Stohastičko-deterministički modeli u medicini (1991. – 1996., Ministarstvo znanosti i tehnologije Republike Hrvatske, br. 3-01-136, voditelj: V. Jovanović)
  - Izrada standarda zanimanja/kvalifikacija uz unaprjeđenje zdravstvenih studijskih programa (2015. – 2016., Europski socijalni fond u sklopu programa Razvoj ljudskih potencijala 2007. – 2013., voditeljica: V. Antičević)
  - Procjena i stimuliranje psiholoških karakteristika važnih za razvoj i uspješnost rukometaša i rukometašica (2015. – 2016., Institut za antropologiju, voditelj: J. Sindik)
  - Temeljni razvojni miljojazi kao sredstvo stimuliranja razvoja predškolske djece (2015. – 2016., Grad Dubrovnik, voditelj: J. Sindik)
  - Zdravstveni status i kvaliteta života sportaša (2014. – 2015., Poliklinika za medicinu rada i sporta, voditelj: J. Sindik)
  - Istraživanje životnih navika adolescenata s ciljem prevencije pretilosti, dijabetesa tipa II i kardiovaskularnih bolesti (2014., Škola narodnog zdravlja “Andrija Štampar”, voditeljica: V. Jureša)
  - Prehrambene navike i metabolički sindrom kod adolescenata (2011. – 2013., Hrvatska agencija za hranu, voditelj: S. Missoni)

Projekti sa suradničkim institucijama

- Metabolički sindrom, rizični čimbenici njegova nastanka, te kvaliteta života adolescenata i mlađih odraslih na području Vukovara i Vukovarsko-srijemske županije (2017. – 2019., Veleučilište “Lavoslav Ružička”, Vukovar, voditelji: S. Missoni, M. Čoklo)

Projekt “Centar za primijenjenu bioantropologiju”

Europski fond za regionalni razvoj

Voditelj projekta: prof. dr. sc. Damir Marjanović

U svibnju 2018. godine Institut za antropologiju je potpisao ugovor o dodjeli bespovratnih sredstava za projekt “Centar za primijenjenu bioantropologiju”, koji je odobren u sklopu Poziva “Ulaganje u organizacijsku reformu i infrastrukturu sektora istraživanja, razvoja i inovacija” i financiran sredstvima iz Europskog fonda za regionalni razvoj. Ovaj projekt, u vrijednosti od više od 26 milijuna kuna, najveći je i najvažniji projekt Instituta za antropologiju do sada, s obzirom na to da uključuje izgradnju četiri nova laboratorija (Laboratorij za molekularnu antropologiju, Laboratorij za bioarheo-ologiju, Laboratorij za kemijsku analitiku te Laboratorij za mikrobnu ekologiju) u postojećim prostorijama Instituta. Time će se Institutu za antropologiju omogućiti provođenje znanstvenih istraživanja vrhunske kvalitete i bolje povezivanje s

međunarodnim institucijama te daljnje prijave važnih međunarodnih projekata, a sve s ciljem daljnjeg osiguravanja konkurentnost Instituta u europskom istraživačkom prostoru.

Laboratorij za molekularnu antropologiju

Laboratorij će biti specijaliziran za provedbu raznih vrsta molekularnoantropoloških analiza, uključujući populacijskogenetičke analize stanovništva, molekularnoantropološke analize migracijskih procesa na regionalnoj i globalnoj razini, primijenjene molekularnoantropološke analize u okviru forenzičke znanosti te molekularnoantropološke analize s primjenom u humanoj, sportskoj i nutricionističkoj genetici. Jedna od ključnih aktivnosti ovoga laboratorija povezana s molekularnogenetičkom personalizacijom pretilosti kod ispitanika, bit će ostvarena suradnjom znanstvenika Instituta za antropologiju i znanstvenika i suradnika drugih institucija, poput Doma zdravlja Zagreb – Centar. Kroz ovu će se suradnju unutar Laboratorija uspostaviti sustav za ispitivanje, liječenje i prevenciju pretilosti u hrvatskoj populaciji. Znanstveno ispitivanje genetičke predispozicije za pretilost i zdravo starenje će, uz povezivanje molekularnogenetičkih ispitivanja ova dva fenomena i standardnih medicinskoantropoloških procedura, ujedno širiti znanja i spoznaje o pravilnoj prehrani i tjelesnoj aktivnosti.

Slika 1

Potpisivanje ugovora, Saša Missoni (ravnatelj Instituta za antropologiju).

Slika 2

Slijeva nadesno: Damir Marjanović (voditelj projekta), Blaženka Divjak (ministrica znanosti i obrazovanja) i Saša Missoni (ravnatelj Instituta za antropologiju).

Laboratorij za evolucijsku antropologiju i bioarheologiju

Laboratorij će biti specijaliziran za provedbu raznih vrsta bioarheoloških analiza, uključujući i taksonomske i filogenetičke, odnosno razne evolucijske aspekte, kao i pripremu ljudskog koštanog materijala za razne vrste analiza (uzimanje uzoraka za, npr. analize drevne DNA i dr.). U pripremu su uključeni čišćenje, sušenje i inventarizacija koštanih ostataka iz arheološkog konteksta, dok su u standardnu analizu uključeni određivanje tafonomskih karakteristika, spola i starosti u trenutku smrti, minimalnog broja osoba u slučaju pomiješanih ostataka iz više ukopa, paleopatološke i dentalne analize, određivanje metričkih i nemetričkih karakteristika i rekonstrukcija

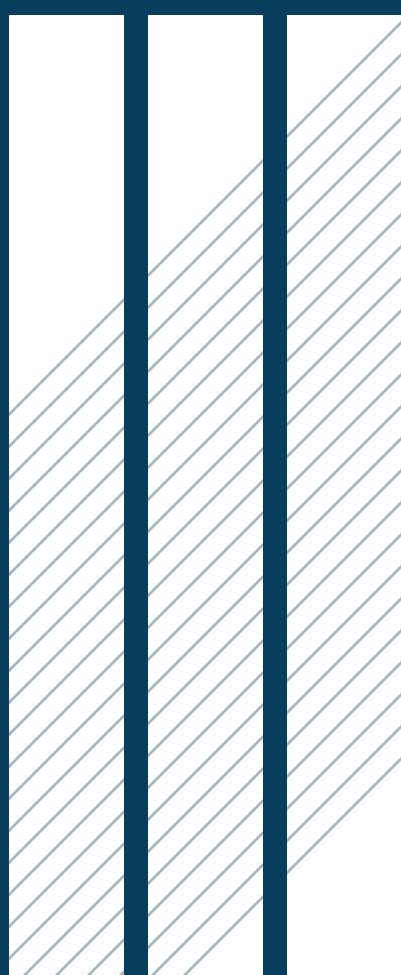
visine. Također, u laboratoriju će se obavljati uzimanje uzoraka za slanje na daljnje analize u inozemstvo (C14, aDNA). Laboratorij za evolucijsku antropologiju i bioarheologiju usko će surađivati s Laboratorijem za kemijsku analitiku, posebno na analizama stabilnih izotopa (ugljik, dušik) u svrhu rekonstrukcije prehrane arheoloških populacija.

Laboratorij za kemijsku analitiku

Laboratorij će biti regionalni centar za kemijsku analitiku u antropologiji, što među ostalim uključuje multielementalnu analizu arheoloških koštanih ostataka, provedbu kompletnih toksikoloških analiza i ekspertiza iz bioloških uzoraka (krv, mokraća, kosti, kosa i nokti). Činjenica je da uz molekularnu antropologiju, kemijska analitika u antropologiji predstavlja jedno od najpropulzivnijih područja te gotovo da i nema bolesti ili stanja ljudskog organizma koje se danas ne povezuje s utjecajem izloženosti raznim kemikalijama – ksenobioticima (teškim metalima, metaloidima, elementima u tragovima, pesticidima, herbicidima, antibioticima, opojnim drogama i ostalim lijekovima). To se posebno odnosi na kompleksne bolesti, među kojima je i pretilost, a jedan od glavnih putova unosa ksenobiotika u ljudski organizam je prehrana.

Laboratorij za mikrobnu ekologiju

Uloga ovog laboratorija bit će utvrditi ulogu mikroorganizama u kakvoći života kod različitih populacija (mikroorganizmi u probavnom sustavu te hrani), utvrditi ulogu mikroorganizama u očuvanja/uništavanju kulturnih spomenika te utvrditi kako mikroorganizmi utječu na okoliš te time na ljude. Istraživanje mikrobne ekologije u mnogočemu će pridonijeti našim znanjima o utjecaju čovjeka na okoliš i okoliša na čovjeka te će dovesti do boljeg razumijevanja složenih ekosustava čovjek-okoliš, poboljšanja zdravstvenog stanja ljudi i istraživanja prehrambenih navika ljudi iz prošlosti. Analize koje će se provoditi u okviru ovog laboratorija obuhvaćaju klasične mikrobiološke analize te primjenu novih tehnologija kao što je analiza genoma/metagenoma, metatraskriptoma/transkriptoma, sekvenciranje sljedeće generacije, sekvenciranje pojedinačnih stanica, analiza metabolita (metabolomika) te ispitivanje fiziologije stanica u realnim sustavima.

Znanstveni i stručni projekti
Instituta za antropologiju | 143

**Znanstveniskupoviiradionice
u(su)organizacijiinstitutaza
antropologiju | 151**

Domaće i međunarodne
suradničke institucije | 177

Objavljeniradoviznanstvenika
instituta za antropologiju od
1992. do 2017. godine | 183

**Međunarodni znanstveno-
radni skupovi Škola biološke
antropologije (School of
Biological Anthropology) u
Zagrebu**

1975 General Topics in Anthropology

Predavači – B. Chiarelli (Italy), M. Cresta (Italy),
J. Hiernaux (France), G. Olivier (France).

1976 General Topics in Anthropology

Predavači – C. Brook (UK), Chiarelli (Italy), M.
Cresta (Italy), J.V.G.A. Durmin (UK), G. Olivier (France),
J. Parizkova (Czechoslovakia), R. Rath (Czechoslovakia),
T. Varićak (Croatia), B.N. Wolanski (Poland).

1977 General Topics in Anthropology

Predavači – R. Knussmann (Germany), G. Olivier
(France), D.F. Roberts (UK), N. Wolanski (Poland).

**1978 Factors of Variation in Growth
and Development**

Predavači – T. Bielicki (Poland), J. Hiernaux
(France), N. Miklashevskaia (USSR), J.J. Parizkova
(Czechoslovakia), Tanner (G. Britain), J. Van Wieringen
(The Netherlands).

1979 Child and Environment

Predavači – N. Alexeeva (USSR), P.T. Baker
(USA), H. Chrząstek-Spruch (Poland), Ch. Susanne
(Belgium), S.W. Tromp (The Netherlands), N. Wolanski
(Poland).

1980 Anthropology and Genetics

Predavači – A. Chaventre (France), E. Coop (G.
Britain), A.W. Eriksson (The Netherlands), L. Rivat-
Peran (France), D.F. Roberts (G. Britain), J. Ruffie
(France), Y.G. Rychkov (USSR).

**1981 Human Biological Studies of
Small Populations in Western Eurasia:
Some Methodological Approaches**

Predavači – J. Constans (France), G. Floris
(Italy), Ph. Lefevre-Witier (France), J.H. Mielke
(USA), E. Sunderland (G. Britain), A. Valls (Spain),
A.A. Voronov (USSR), H. Walter (Germany).

**1982 Dermatoglyphics in Anthropology –
Approaches and Methods**

Predavači – G. Aue-Hauser (Austria), V.P. Chopra
(Germany), A.G. De Wilde (The Netherlands), E.R. Iagolnitzer
(France), A. Leguebe (Belgium), K.C. Malhotra
(India), J. Mawalwala (Canada).

1983 Working Ability and Nutrition

Predavači – R. Buzina (Croatia), M. Carić (Croatia),
H. Maver (Croatia), R. Medved (Croatia), M. Mi-
rič (Croatia), P. Rudan (Croatia), D. Taboršak (Croatia),
S. Vidašek (Croatia).

**1984 Human Biological Research and the
Developing Countries**

Predavači – E. Crognier (France), G.A. Harrison (G.
Britain), J. Huizinga (The Netherlands), F.E. Johnston
(USA), H. Pagezy (France), M. Prokopec (Czechoslovakia),
J. Van Ee (The Netherlands).

**1985 Rapid Modernization and Human
Biology**

Predavači – P.T. Baker (USA), A. Basu (India),
T. Bielicki (Poland), M.H. Crawford (USA), M. Pro-
kopec (Czechoslovakia), D.F. Roberts (UK).

**1986 The Epidemiological Significance of
Increased Average Life Expectancies in
Human Populations**

Predavači – W. Bernhard (Germany), E.J. Clegg
(UK), O.G. Eiben (Hungary), J. Parizkova (Czechoslovakia),
C.C. Plato (USA), W. Ross (Canada), W.A. Stini
(USA), L. Vargas (Mexico).

1987 Growth and Development

Predavači – G. De Stefano (Italy), O.G. Eiben
(Hungary), R. Hauspie (Belgium), G. Lindgren (Sweden),
M. Roede (The Netherlands), Ch. Susanne (Belgium), N.
Wolanski (Poland).

1988 Nutrition of the Elderly

Predavači – A. Budak (Croatia), R. Buzina (Croatia), J. Jeličić (Croatia), S. Knežević (Croatia), I. Kulijer (Croatia), L.S. Lieberman (USA), H. Maver (Croatia), A. Stavljenić (Croatia), R. Živković (Croatia).

1989 Medical Anthropology and Epidemiology – A Cross Cultural Perspective

Predavači – L.J. Brant (USA), N. Fujiki (Japan), R.M. Garruto (USA), K.C. Malhotra (India), B.A. Nikityuk (USSR), C.C. Plato (USA), B. Schaumann (USA), B. Wenfang (China), W. Wetelecki (USA).

1990 Human Ecology and Anthropology: Lessons for the Twenty-First Century

Predavači – G.J. Armelagos (USA), J.R. Bindon (USA), H. Greil (Germany), F.E. Johnston (USA), L.S. Lieberman (USA), L.M. Schell (USA), K.M. Weiss (USA), N. Wolanski (Poland).

1992 Nutrition during the War and Postwar Period

Predavači – I. Devčić (Croatia), A. Kaić-Rak (Croatia), D. Kocijan (Croatia), S. Kolaček (Croatia), D. Matasović (Croatia), H. Maver (Croatia), V. Mihoković (Croatia), P. Rudan (Croatia), L. Szirövicza (Croatia), L. Štilinović (Croatia), K. Telebec (Croatia), J. Vodopija (Croatia), R. Živković (Croatia).

1992 Women and Anthropology – Implications of Gender for Health

Predavači – E. Iregren (Sweden), P.H. Jongbloet (The Netherlands), E. de Leeuw (The Netherlands), L.S. Lieberman (USA), E. Morgan (UK), M.K. Gilliland Olsen (USA), I. Ploeg (The Netherlands), C.M. Pond (G. Britain), C. Prado-Martinez (Spain), C.K. Probart (USA), M.J. Reyners (The Netherlands), M. Roede (The Netherlands), L. Rosetta (France), V. Rudan (Croatia), L.M. Serpenti (The Netherlands), A.M. Tillier (France).

1993 Bread – Milk – Water

Predavači – J. Grgurić (Croatia), D. Matasović (Croatia), H. Maver (Croatia), V. Oberiter (Croatia), S. Šobot (Croatia), I. Vodopija (Croatia), R. Živković (Croatia).

1993 Current Topics in Historical Anthropology

Predavači – W. Bernhard (Germany), A. Chaventre (France), T.B. Fjeldheim (Norway), M.K. Gilliland Olsen (USA), S. Lehnkühler (Germany), J.O.P. Pálsson (Iceland), F.W. Rösing (Germany), H. Seidler (Austria).

1994 Health Services to Immigrant and Refugee Population: Patient and Provider: Cross Cultural Perspective

Predavači – A. Chaventre (France), M.M. Eisenbruch (France), T.B. Fjeldheim (Norway), N. Foighel (Denmark), J.M. Halpern (USA), J.J. Jackman (USA), A. Nudelman (Israel), A. Rebić (Croatia).

1995 Anthropology and Genetic Disease

Predavači – G. Bellis (France), N. Borot (France), A. Chaventre (France), J.Y. Daniel (France), M. De Braekeleer (Canada), C. Ferec (France), D. Lacombe (France), G. Mayer (France), B. Mine (France), D.F. Roberts (Great Britain).

1996 Sitting Posture – Ergonomic Approach

Predavači – K. Christiansen (Germany), E. Fubini (Italy), H. Greil (Germany), H.W. Jürgens (Germany), I. Schröder (Germany).

1997 Anthropology and Epidemiology – Multidisciplinary Approach to the Study of Iodide Deficiency Disorders (IDD)

Predavači – J. Arnaud (France), A. Assouan (France), G. Bellis (France), A. Chaventre (France), M. De Braekeleer (Canada), I. Dilumbu (France), D. Franke (Germany), Y. Ingenbleek (France), P. Kouamé (Cote d'Ivoire), G. Mayer (France), F. Le Moigne (France), A. Pitté (Cote d'Ivoire), F. Roux (France).

1998 Current Topics in European Anthropology

Predavači – G.F. De Stefano (Italy), F. Rösing (Germany), H. Seidler (Austria), M. Teschler-Nicola (Austria), R. Villems (Estonia).

2000 Molecular Genetics and Human Evolution

Predavači – A. Chaventre (France), W. Scheffrahn (Switzerland), R. Villems (Estonia).

2001 Anthropology and Population Genetics

Predavači – R. Chakraborty (USA), R. Deka (USA), L. Jin (USA).

2003 European Prehistory in Anthropological Perspective

Predavači – P. Miracle (UK), J. Robb (UK), M. L. Sorensen (UK).

2003 Recent Insights into Genetic Basis of Human Disease

Predavači – *H. Campbell (UK), N. Hastie (UK), A. Wright (UK).*

2004 Molecular Genetics in the Study of Human Evolution and Diversity

Predavači – *D.M. Behar (Israel), L.L. Cavalli-Sforza (USA), T. Kivisild (Estonia), E.-L. Loogvali (Estonia), K. Majamaa (Finland), E. Metspalu (Estonia), E. Pennarun (Estonia), O. Semino (Italy), A. Torroni (Italy), P.A. Underhill (USA), R. Villemis (Estonia).*

2005 Emerging Era of High Throughput in Population Genetics

Predavači – *R. Deka (USA), P.A. Underhill (USA), R. Vilems (Estonia), L. Zhivotovsky (Russia).*

2006 Biological, Cultural and Environmental Linkages: Current Research and Future Trends

Predavači – *Ĵ. Bindon (USA), B. Bogin (USA), B. Campbell (USA), D. Crews (USA), S. McGarvey (USA), L.S. Lieberman (USA), M.I. Varela-Silva (USA).*

2008 Current Issues in Paleoanthropology: From Bones to DNA

Predavači – *Ĵ.Ĵ. Hublin (Germany), S. Pääbo (Germany), M. Richards (Germany), M. Stoneking (Germany).*

2009 Advances in Human Evolutionary Research

Predavači – *P. Gunz (Germany), P. Mitteroecker (Austria), F.H. Smith (USA), M. Teschler-Nikola (Austria), B. Viola (Austria).*

2009 Biological Anthropology of Health in the 21st Century: From Describing Variation to Understanding Determinants

Predavači – *N. Cameron (UK), R. Deka (USA), E. Demerath (USA), L.S. Lieberman (USA), N. Mascie-Taylor (UK), S. McGarvey (USA), M. Roelants (Belgium), L. Schell (USA), Ź. Sheppard (UK).*

2010 Anthropology-Transition in the Paradigm: Population Study to the Search for Disease Genes

Predavači – *D.M. Behar (Israel), R. Deka (USA), R. Karns (USA), G. Pepe (Italy), M. Stoneking (Germany).*

2010 The Vindija Neanderthals and their Place in History

Predavači – *T. Maričić (Germany), M. Meyer (Germany), S. Pääbo (Germany), S. Rankin (Germany), B. Viola (Germany).*

2011 Current Research on Palaeolithic in Southern and Central Europe

Predavači – *G. Boschian (Italy), B. Kavur (Slovenia), D. Mihailović (Serbia), Ĵ. Svoboda (Czech Republic).*

2013 Anthropology of Adolescence

Predavači – *D. Barbieri (Italy), M. Bigec (Slovenia), N. Cameron (UK), S. Koziel (Poland), M. Roelants (Belgium), Ĵ. Tutkuvienė (Lithuania).*

2014 Interactions between Archaic and Modern Humans

Predavači – *Ĵ.Ĵ. Hublin (Germany), Ĵ. Kelso (Germany), P. Korlević (Germany), S. Pääbo (Germany), K. Prüfer (Germany), M. Stoneking (Germany), B. Viola (Germany).*

2015 Longitudinal Studies in Holistic Anthropological Approach

Predavači – *D. Barbieri (Italy), F. Grigorescu (France), S. Koziel (Poland), C. Lautier (France).*

2016 New Findings from Vindija Cave

Predavači – *M. Hajdinjak (Germany), T. Higham (UK), I. Karavanić (Croatia), M. Meyer (Germany), S. Pääbo (Germany), K. Prüfer (Germany).*

2017 New Horizons in Anthropology

Predavači – *R. Deka (USA), F. Grigorescu (France), S. Pääbo (Germany), R. Villemis (Estonia).*

Međunarodni znanstveno-radni skupovi *Antropologija i zdravlje (Anthropology and Health)* u Dubrovniku i Hvaru

1984 Biological and Sociocultural Contributions

Predavači – M. Agar (USA), L.A. Bennett (USA), L. Bradshaw (USA), P. Conrad (USA), N. Čugalj (USA), D.K. Evans (USA), J. Gilbert (USA), J. Halpern (USA), G. Hauser (Austria), B. Kerewsky-Halpern (USA), M.F. Lethbridge (USA), L. Lhotska (Czechoslovakia), Y. Liu (China), R. Lobban (USA), P.E. Lund (Denmark), D. Madianou (Greece), K. McDermott (USA), M. Prokopec (Czechoslovakia), O. Rickards (Italy), D.F. Roberts (UK), P. Rudan (Croatia), D. Slesinger (USA), P. Slesinger (USA), A.K. Stapnes (Norway), B. Van Den Eynden (Belgium), E. Wellin (USA).

1985 Historical Processes and Human Demography

Predavači – P.T. Baker (USA), L.A. Bennett (USA), L. Bondioli (Italy), A. Coppa (Italy), M. Danubio (Italy), D.K. Evans (USA), A. Herring (Canada), L.B. Jorde (USA), E. Kuczyński (Poland), S. Kunitz (USA), M.F. Lethbridge (USA), L. Lhotska (Czechoslovakia), Y. Liu (China), R. Macchiarelli (Italy), J. Marill (USA), N. Mascie-Taylor (UK), J.H. Mielke (USA), R.S. Miendl (USA), J. Nemeskeri (Hungary), R. Perisonius (The Netherlands), M. Prokopec (Czechoslovakia), D.F. Roberts (UK), P. Rudan (Croatia), S. Sherren (UK), M.T. Smith (UK), G. Spedini (Italy), A. Swedlund (USA), N. Wólanski (Poland).

1986 Native Populations of the Arctic and Subarctic

Predavači – J. Balslev (Denmark), L.A. Bennett (USA), L. Bernard (Canada), N. Broadbent (Sweden), Y. Bromley (USSR), H.H. Draper (Canada), A. Eriksson (The Netherlands), H. Forsius (Finland), C. Goodson-Jamison (USA), Hahn (USA), J. Halpern (USA), P.L. Jamison (USA), S.H. Katz (USA), M.F. Lethbridge (USA), L. Lhotska (Czechoslovakia), Y. Liu (China), M.A. Mackey (Canada), J. Malaurie (France), J. Mayhall (Canada), R.J. Meier (USA), F.A. Milan (USA), A. Kandler (Iceland), J. Palsson (Iceland), M. Prokopec (Czechoslovakia), D.W. Rennie (USA), P. Rudan (Croatia), W.J. Schull (USA), H.T.

Sjovold (Sweden), E.E. Szathmary (Canada), T.K. Young (Canada), A.B. Way (USA), S.L. Žegura (USA), K. Žvanich-Young (USA).

1987 Anthropological and Medical Approaches in the Study of Goiters

Predavači – G. Bellis (France), J. Bisset (France), D. Bonavita (France), N. Borot (France), E. Brown-Demonet (France), M.H. Cazes (France), A. Chaventre (France), D. Hermes (France), V. Hertrich (France), B. Karmakar (India), M.F. Lethbridge (USA), Y. Liu (China), M. Poisson (France), A.P. Richard (France), A. Roth (Switzerland), F. Roux (France), P. Rudan (Croatia).

1988 Biocultural Antecedents to Alcoholism

Predavači – L.A. Bennett (USA), P. Cook (USA), T.B. Fjeldheim (Norway), F. Hannah (USA), M.B. Kendall (USA), B. Karmakar (India), M.F. Lethbridge (USA), B. Meier (USA), R.J. Meier (USA), J. Miličić (Croatia), P. Rudan (Croatia), S.M. Špoljar (Croatia).

1989 Current Topics in Human Ecology

Predavači – L.A. Bennett (USA), W. Bernhard (Norway), T.B. Fjeldheim (Norway), M.F. Lethbridge (USA), L. Lhotska (Czechoslovakia), M. Prokopec (Czechoslovakia), P. Rudan (Croatia), H. Sieben (Germany), S.M. Špoljar (Croatia), N. Wólanski (Poland).

1990 Demography and Physiology of Aging

Predavači – C. Barth (West Germany), K.W. Collins (UK), D.E. Crews (USA), M. Drobná (Czechoslovakia), I. Drobny (Czechoslovakia), O. Eiben (Hungary), C. Erhard (Austria), T.B. Fjeldheim (Norway), H. Greil (East Germany), K. Hajniš (Czechoslovakia), S. Hawlik (Austria), U. Jaeger (Germany), T. Kortvelyessy (USA), H. Krasničanová (Czechoslovakia), L. Lhotska (Czechoslovakia), H. Mala (Czechoslovakia), S. Medenilla (W. Germany), E. Nowak (Poland), J. Parizkova (Czechoslovakia), J. Piontek (Poland), M. Pospišil (Czechoslovakia), M. Prokopec (Czechoslovakia), P. Rudan (Croatia), W.A. Stini (USA), H. Žlamalova (Czechoslovakia).

1992 Who is Normal? Perspectives on Health and Human Variation

Predavači – L.A. Bennett (USA), L.J. Brant (USA), J. Bruckner (USA), T.B. Fjeldheim (Norway), P.H. Gebhard (USA), R.L. Hall (USA), P.L. Jamison (USA), L.S. Lieberman (USA), B. Meier (USA), R.J. Meier (USA), C. Probart (USA), P. Rudan (Cro-

atia), S.Y. Samson (USA), C. Sorenson (USA), M. Vidovič (Slovenia).

1993 Anthropology and Health

Predavači – I. Abramović-Beck (Croatia), H. Greil (Germany), V. Jovanović (Croatia), Ž. Jurčić (Croatia), G. Miličević (Croatia), M. Mustać (Croatia), J. Palsson (Iceland), S.A. Penda (Croatia), P. Rudan (Croatia), N. Smolej Narančić (Croatia), T. Škaric-Jurić (Croatia), M. Vidovič (Slovenia), M. Živičnjak (Croatia).

1994 Nutritional Anthropology

Predavači – A. Kaić-Rak (Croatia), L.S. Lieberman (USA), C.K. Probart (USA), M. Roede (The Netherlands), P. Rudan (Croatia), N. Smolej Narančić (Croatia), G. Ulbricht (Germany).

1995 Growth and Development in the Changing World

Predavači – B.C. Bennett (USA), B. Bogin (USA), N. Cameron (South Africa), O. Eiben (Hungary), P.B. Eveleth (USA), M.K. Gilliland (USA), H. Greil (Germany), G. Miličević (Croatia), Ž. Prebeg (Croatia), M. Prokopec (Czech Republic), D.F. Roberts (UK), P. Rudan (Croatia), O.G. Sun Liyi (China).

1996 Health, Disease, and Human Variation: The Transdisciplinary View of Human Population Biology

Predavači – D.E. Crews (USA), D.I. Dufour (USA), T.B. Fjeldheim (Norway), Y. Guangjun (China), G.J. Harper (USA), S. Hewner (USA), F.B. LeClere (USA), S. Lixin (China), S. Mukhopadhyay (India), T. Pollard (UK), P. Rudan (Croatia), T. Steegman (USA), S.Ż. Ulijaszek (UK), L. Wansheng (China).

1997 Reflections of Body Composition Studies

Predavači – L. Brant (USA), H. Greil (Germany), G. Hauser (Austria), G. Heyden (Sweden), M. Heyden (Sweden), A. Horska (Czech Republic), D.F. Roberts (UK), P. Rudan (Croatia), W.A. Stini (USA), T. Talluri (Italy), T. Tomazo Ravnik (Slovenia), U. Trippo (Germany), M. Vidovič (Slovenia), A. Wittmann (Austria), D. Žerbo (Slovenia).

1997 The Study of Forced Migration Psychological, Legal, Humanitarian and Anthropological Interventions

Predavači – G. T. Al-Omari (Jordan), G. T. Anderson (Norway), B. Bennett (USA), J. Carlarne (UK),

M. Eastmond (Sweden), B. Harrell-Bond (UK), M. Hauswirth (Switzerland), M. Knežević (Croatia), K. Koizumi (Japan), A. Kristensen (Norway), J.M. Lemaire (Belgium), K. Logghe (The Netherlands), A. Mikuš Kos (Slovenia), F.W. Rösing (Germany), P. Rudan (Croatia), V. Rudnev (Russia), K. Svenaeus (Sweden), S. Taylor (Australia), W. Tromp-Brattinga (The Netherlands), B. Tromp Rijk (The Netherlands), C.P. Tsering (The Representative of his Holiness the Dalai Lama), L. van Williegn (The Netherlands).

1998 Anthropology and Molecular Genetics

Predavači – R. Calderon (Spain), B. Crouau-Roy (France), I. Drmić (Croatia), J.M. Dugoujon (France), I. Klarić (Croatia), I. Medica (Croatia), B. Peterlin (Slovenia), A. Piazza (Italy), D. Primorac (Croatia), P. Rudan (Croatia), W. Scheffrahn (Switzerland), J. Sertić (Croatia), E. Strouhal (Czech Republic).

1998 Youth and Aids

Predavači – J. Begovac (Croatia), B. Bennett (USA), R.P. Bernard (Switzerland), I. Bernik (Slovenia), B. Cujetanović (Croatia), O. Eiben (Hungary), T.B. Fjeldheim (Norway), V. Godina (Slovenia), J.R. Halik (Poland), V. Hlebec (Slovenia), S.E. Nikolov (Bulgaria), L. Rabusic (Czech Republic), P. Rudan (Croatia), A. Štulhofer (Croatia), D. Tót (Croatia), M. Žeman (Slovakia).

1999 Islands in Transition – Anthropological Analysis

Predavači – M. Bakran (Croatia), P.T. Baker (USA), L. Barać (Croatia), B.C. Bennett (USA), P. Blaha (Czech Republic), B. Cujetanović (Croatia), G.F. De Stefano (Italy), O. Eiben (Hungary), T.B. Fjeldheim (Norway), S. Forenbaher (Croatia), H. Greil (Germany), P. Kunststadter (USA), G. Livshits (Israel), A. Lopašić (UK), I. Martinović Klarić (Croatia), J. Palsson (Iceland), D.F. Roberts (UK), I. Rudan (Croatia), P. Rudan (Croatia), M. Sato (Japan), K. Schaefer (Austria), N. Smolej Narančić (Croatia), I. Šimundić (Croatia), R. Villemis (Estonia), G.W. Weber (Austria), K. Yamamoto (Japan).

2000 Anthropology and Molecular Genetics II

Predavači – R. Calderon (Spain), B. Crouau-Roy (France), R. Deka (USA), T. Kivisild (Estonia), E. Metspalu (Estonia), A. Piazza (Italy), I. Rudan (Croatia), P. Rudan (Croatia), W. Scheffrahn (Switzerland), H-V. Talk (Estonia), R. Villemis (Estonia), Lj. Žergollern Čupak (Croatia).

2000 Disease Profiles in Developed and Developing Countries

Predavači – P. Blaha (Czech Republic), E. Bodzsar (Hungary), L. Brant (USA), O. Eiben (Hungary), F. Facchini (Italy), T.B. Fjeldheim (Norway), R.M. Garutto (USA), E. Ginsburg (Israel), E. Godina (Russia), G. Hauser (Austria), G. Hezden (Sweden), P. Kunstadter (USA), F. LeClere (USA), N. Mascie-Taylor (UK), K. Moji (Japan), D. Pettener (Italy), C. Plato (USA), I. Rudan (Croatia), P. Rudan (Croatia), D. Sivakova (Slovakia), S. Strickland (UK), K. Yamamoto (Japan), R. Yanagihara (USA).

2001 Genetics of Complex Diseases

Predavači – M. Anderson (USA), L. Barac (Croatia), P. Blaha (Czech Republic), H. Campbell (UK), R. Chakraborty (USA), R. Deka (USA), M. Kimmel (USA), Li Jin (USA), I. Mazura (Czech Republic), A.G. Menon (USA), M. Peričić (Croatia), R.Y.K. Pun (USA), I. Rudan (Croatia), P. Rudan (Croatia), W. Scheffrahn (Switzerland), H. Schmidt (Germany), M. Shriver (USA), Y.R. Su (USA), T. Škarić-Jurić (Croatia), H.-V. Tolk (Estonia), R. Villems (Estonia), A. Wright (UK).

2002 Current Topics in European Anthropology in the Light of Molecular Genetics

Predavači – P. Malaspina (Italy), A. Noveletto (Italy), S. Rootsi (Estonia), P. Rudan (Croatia), K. Tambets (Estonia), R. Villems (Estonia).

2003 Phylogeographic Structuring of Modern Human Populations – mtDNA and Y Chromosome Perspective

Predavači – T. Kivisild (Estonia), M. Peričić (Croatia), P. Rudan (Croatia), P. Underhill (USA).

2004 Cross-Cultural Aspects of Mental Health and Psychosocial Well Being in Immigrant/Refugee Adolescents

Predavači – Ž. Bajrami (Albania), I. Behluli (Kosovo), R. Buchegger (Austria), A. Buchegger-Traxler (Austria), Circella (Italy), C. Cusatelli (Italy), B. De Jesus (Canada), A. De Lucia (Italy), S. Distaso (Italy), H. Ellis (USA), I. Jasinska-Lahti (Finland), M.P.E. Jirillo (Italy), B. Kellezi (Albania), M. Koni (Albania), M. Nardini (Italy), L. Peternel (Croatia), M. Plavšić (Croatia), P. Rudan (Croatia), V. Rudan (Croatia), U. Sirsch (Austria), A. Sujoldžić (Croatia), L. Szivovicza (Croatia), L. Šimičić (Croatia), I. Škreblić (Croatia), R. Terzić (Bosnia and Herzegovina).

2004 Domains of Application in the 21st Century

Predavači – M. Barbalić (Croatia), L. Bennett (USA), C. Blevis (USA), N. Chrisman (USA), T.B. Fjeldheim (Norway), J. Gilbert (USA), B. Janičijević (Croatia), L.S. Liberman (USA), J. Miličić (Croatia), P. Rudan (Croatia), N. Smolej Narančić (Croatia), A. Sujoldžić (Croatia), T. Škarić-Jurić (Croatia), L. Škreblić (Croatia), D. Thorndike (USA), L. Vang (USA), L. Whiteford (USA).

2005 Emerging Era of High Throughput in Population Genetics

Predavači – M. Barbalić (Croatia), S. Cujetan (Croatia), B. Janičijević (Croatia), N. Jeran (Croatia), D. Havaš (Croatia), T. Kivisild (Estonia), I. Kutuev (Russia), M. Metspalu (Estonia), J. Miličić (Croatia), S. Missoni (Croatia), N. Smolej Narančić (Croatia), T. Škarić-Jurić (Croatia), S. Rootsi (Estonia), P. Rudan (Croatia), K. Tambets (Estonia), P.A. Underhill (USA), R. Villems (Estonia), L. Zhivotovskiy (Russia).

2006 Anthropological Perspectives on Woman and the Obesity Pandemic: Causes, Costs and Controls

Predavači – M. Barbalić (Croatia), B. Bennet (USA), K. Bennet (USA), D. Benysek (USA), J. Bindon (USA), B. Bogin (USA), S. Božić-Vrbančić (Croatia), N. Cameron (UK), B. Campbell (USA), I. Cecić (Croatia), D. Crews (USA), I. Colić-Barić (Croatia), S. Cujetan (Croatia), H. Čargonja (Croatia), S. Elezović (Croatia), D. Havaš (Croatia), P. Herman (Canada), N. Jeran (Croatia), R. Katić (Croatia), I. Kefer (Croatia), L.S. Lieberman (USA), S. McGarvey (USA), J. Miličić (Croatia), S. Missoni (Croatia), A. Perinić (Croatia), J. Polivy (Canada), C. Probart (USA), P. Rudan (Croatia), A. Ryan (USA), T. Ryan (USA), Lj. Srhaj (Croatia), V. Srhaj (Croatia), A. Sujoldžić (Croatia), Ž. Šatalić (Croatia), J. Tutkuviene (Lithuania), M.I. Varela-Silva (USA), M. Vidovič (Slovenia), M. Žajc (Croatia).

2007 Molecular Anthropology

Predavači – D. Havaš (Croatia), N. Jeran (Croatia), A. Malnar (Croatia), E. Metspalu (Estonia), M. Metspalu (Estonia), S. Missoni (Croatia), S. Pääbo (Germany), E. Pennarun (Estonia), S. Rootsi (Estonia), P. Rudan (Croatia), P.A. Underhill (USA), R. Villems (Estonia).

2009 Developing Research Design and Analysis Models to Study

Determinants of Health and Wellbeing
Predavači – R. Deka (USA), Ž. Duraković (Croatia), L.S. Liberman (USA), S. McGarvey (USA), S. Missoni (Croatia), P. Rudan (Croatia), Ž. Sheppard (UK).

2009 New Challenges for Molecular Anthropology and Genetics

Predavači – D. Behar (Israel), F. De Angelis (Italy), N. Jeran (Croatia), M. Karmin (Estonia), D. Marjanović (Bosnia and Herzegovina), M. Metspalu (Estonia), S. Rootsi (Estonia), P. Rudan (Croatia), R. Villems (Estonia).

2010 From Population Structure to Genetic Epidemiology

Predavači – D.M. Behar (Israel), L. Bennett (USA), R. Deka (USA), Ž. Duraković (Croatia), R. Karns (USA), L.S. Lieberman (USA), S. Missoni (Croatia), G. Pepe (Italy), P. Rudan (Croatia), M. Stoneking (Germany), A. Tomljenović (Croatia), J. Šarac (Croatia), T. Šarić (Croatia).

2011 Addressing Vexing Challenges in the Year 2011

Predavači – L. Bennett (USA), N. Cameron (UK), D. Crews (USA), C. Fluehr-Lobban (USA), E. Godina (Russia), I. Janković (Croatia), P. Kunstadter (USA), L. S. Lieberman (USA), R. Lobban (USA), R. J. Meier (USA), B. Melamed (USA), S. Missoni (Croatia), J. Pařízková (Czech Republic), P. Rudan (Croatia), J. Sindik (Croatia), N. Sviličić (Croatia), S. Špoljar-Vržina (Croatia), A. Tomljenović (Croatia), D. Uzzell (USA), I. Varela-Silva (UK), M. Vidović (Slovenia), K. Schaefer (Austria), K. Yamamoto (Japan).

2012 Anthropology of Tradition and Transition

Predavači – N. Cameron (UK), A. Chakrabarti (India), E. Demerath (USA), M. Gibson (UK), P. Griffiths (UK), N. Grigulevich (Russia), C. Hann (Germany), N. Mascie-Taylor (UK), S. McGarvey (USA), S. Missoni (Croatia), M. Rizov (UK), P. Rudan (Croatia), V. Rudnev (Russia), L.M. Schell (USA), S.M. Špoljar-Vržina (Croatia).

2012 Current Topics in European Anthropology

Predavači – C. Basu Mallick (Estonia), G. Chabubey (Estonia), S. Cijetan (Croatia), D. Havaš Augustin (Croatia), M. Karmin (Estonia), E. Kobyljansky (Israel), L. Kovačević (Bosnia and Herzegovina), L. Kushniarevich (Estonia), D. Marjanović (Bosnia and Herzegovina), E. Pennarun (Estonia), M. Reidla (Estonia), S. Rootsi (Estonia), P. Rudan (Croatia), J.

Šarac (Croatia), T. Šarić (Croatia), K. Tambets (Estonia), E. Tamm (Estonia), R. Villems (Estonia).

2013 Anthropology and Personalized Medicine: Impacting the Future of Comprehensive Healthcare

Predavači – F. Grigorescu (France), F. Jackson (USA), L. Lan Low (Malaysia), D. Marjanović (Bosnia and Herzegovina), S. Mastana (UK), D. Primorac (Croatia), E.E. Quillen (USA), D. Rahelić (Croatia), P. Rudan (Croatia), J. Sindik (Croatia), T. Šarić (Croatia), M. Vidović (Slovenia).

2014 The Convergence of Anthropological Subfields in Research on Health and Illness: Cultural, Biological, Archaeological, and Linguistic Factors

Predavači – K. Anderson (USA), A. Begić (Bosnia and Herzegovina), L. A. Bennett (USA), B. Bogin (UK), N. Carceller-Maicas (Spain), M. Čoklo (Croatia), S. Doli-Kryeziu (Kosovo), A. Gomula (Poland), J. H. Halilović (Bosnia and Herzegovina), D. Henry (USA), L. Henry (USA), J. Jeszka (Poland), V. Kiklec (Croatia), P. Kunstadter (Thailand), B. Legetić (USA), D. Marjanović (Bosnia and Herzegovina), R. Mowson (USA), R. Merritt (USA), K. Musante (USA), N. Nowak (Poland), M. Pasha (USA), Ž. Premužić (Croatia), P. Rudan (Croatia), B. Rylko-Bauer (USA), J. Sindik (Croatia), A. Speier (USA), A. Sujoldžić (Croatia), S. Squires (USA), I. Varela Silva (UK), M. Vidović (Slovenia), L. Whiteford (USA), M. Wozniwicz (Poland), K. Yamamoto (Japan), T. Zborovskaya (Russia).

2017 Anthropology in the Service of Global Health

Predavači – D. Barbieri (Italy), A. Begić (Bosnia and Herzegovina), C. Binder-Fritz (Austria), T. Carić (Croatia), M. Čoklo (Croatia), N. Đuzić (Bosnia and Herzegovina), A. Fazlić (Bosnia and Herzegovina), P. Feher (Hungary), E. Godina (Russia), F. Grigorescu (France), M. Hajlovac (Bosnia and Herzegovina), T. Hurbo (Belarus), M. Idvall (Sweden), J. Konečný (Czech Republic), S. Koziel (Poland), M. Krzyżanowska (Poland), Ž. Liudmila (Russia), V. Marfina (Belarus), N. Marinković (Serbia), L. Mešalić (Bosnia and Herzegovina), M. Milic (USA), N. Nešić (Croatia), S. Nikolova (Bulgaria), Lj. Pantovic (USA), M. Paric (Belgium), N. Polina (Belarus), P. Rudan (Croatia), S. Schuster (Croatia), A. S. Senghor (France), C. Simonpietri (France), J. Šarac (Croatia), D. Toneva (Bulgaria), M. Turkalj (Croatia), M. Vidović (Slovenia), K. Yamamoto (Japan), A. Zsakai (Hungary).

Značajni međunarodni znanstveni skupovi

Međunarodni znanstveni skup: *4th International Congress on Physiological Anthropology* (4. Međunarodni kongres fiziološke antropologije)

4th International Congress on Physiological Anthropology (4. Međunarodni kongres fiziološke antropologije) održan je u Zagrebu od 6. do 10. rujna 1998. godine. Prethodni kongresi održani su u sljedećim gradovima: Tokyo (1991.), Kiel (1994.) i Nara (1996.). Kongresu su prisustvovali sudionici iz 11 zemalja svijeta s izlaganjima grupiranim u 9 znanstvenih simpozija. P. Rudan bio je predsjednik Organizacijskog odbora Kongresa, M. Peričić glavna tajnica, a svi tadašnji članovi Instituta bili su članovi Organizacijskog odbora. Kongres je potvrdio poziciju fiziološke antropologije kao znanstvene discipline i tijekom njegovog održavanja, dana 8. rujna 1998. godine osnovano je **Međunarodno društvo fiziološke antropologije (International Society of Physiological Anthropology – ISPA)**. Za predsjednika izabran je M. Sato (Japan), P. Rudan (Hrvatska) za potpredsjednika, a H. Harada (Japan), H. Greil (Njemačka) i N. Smolej Narančić (Hrvatska) za tajnike.

Međunarodni znanstveno-stručni skup: *Network of Ethnological Monitoring and Early Warning Conflict – EAWARN* (Mreža etnološkog praćenja ranih znakova konflikata – EAWARN)

U razdoblju od 2. do 9. studenoga 1998. godine u Hvaru je organiziran skup kojemu su prisustvovala 32 inozemna znanstvenika i društvena djelatnika iz Rusije, Armenije, Bjelorusije, Azerbajdžana, Latvije, Tadžikistana, Kazahstana, Moldavije, Ukrajine i Čečenije koje je vodio prof. dr. Valery Tishkov, ravnatelj Instituta za etnologiju i antropologiju Ruske akademije znanosti. U radu skupa koji su organizirali članovi Instituta i Hrvatskog antro-

pološkog društva pod vodstvom P. Rudana, A. Sujoldžić i V. Tiškova, sudjelovali su i djelatnici Instituta za antropologiju i Instituta za društvena istraživanja, Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu te vanjski suradnici Instituta iz Sjedinjenih Američkih Država i Švicarske.

Međunarodni znanstveno-nastavni skup: *Anthropological History of the Croatian Adriatic Area* (Antropološka povijest hrvatskog Jadrana)

U okviru razmjene studenata antropologije između Kyushu University, Kyushu Institute of Design i Sveučilišta u Zagrebu, održan je u Hvaru i Zagrebu znanstveno-nastavni skup **Antropološka povijest hrvatskog Jadrana (Anthropological History of the Croatian Adriatic Area)** od 9. do 18. rujna 2001. godine. Skupu je prisustvovalo 26 sudionika iz Japana i 12 sudionika iz Hrvatske i održana su predavanja iz područja ekologije čovjeka te arheološke, biološke i medicinske antropologije. P. Rudan (Hrvatska) bio je predsjednik Organizacijskog odbora, a K. Yamamoto i A. Yasukouchi (Japan) te N. Smolej Narančić (Hrvatska) članovi Organizacijskog odbora.

Međunarodni znanstveni skup: *13th Congress of the European Anthropological Association* (13. Kongres Europskog antropološkog društva)

U Zagrebu je, u razdoblju od 30. kolovoza do 3. rujna 2002. godine, održan **13. Kongres Europskog antropološkog društva (13th Congress of the European Anthropological Association)** pod nazivom **A Quarter Century of the European Anthropological Association (EAA) - Reflections and Perspectives**. Na Kongresu se okupilo 419 znanstvenika iz 36 zemalja Europe i ostatka svijeta. Održano je 30 predavanja organiziranih u 6 plenarnih sekcija, uz 172 usmene prezentacije i 234 postera. Kroz širok raspon antropoloških tema naglasak je bio na preispitivanju dotadašnjih postignuća EAA i definiranja njezinih budućih ciljeva, posebice u jačanju suradnje i

širenju mogućnosti za antropološku edukaciju unutar Europe. P. Rudan bio je predsjednik, a djelatnice Instituta A. Sujoldžić, B. Jančićević, N. Smolej Narančić, L. Barać, M. Peričić i P. Rajić bile su članice Organizacijskog odbora Kongresa.

Međunarodni znanstveni skup: *Neanderthal Consortium Meeting* (Sastanak Neandertalskog konzorcija)

U razdoblju od 20. do 24. veljače 2009. održan je u Dubrovniku **međunarodni sastanak Neandertalskog konzorcija**. Svante Pääbo, ravnatelj Max Planck Instituta za evolucijsku antropologiju vodio je sastanak koji je organiziran u suradnji s Institutom za antropologiju. Sastanak je rezultat suradnje dva navedena instituta, kao i Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti te Berlin-brandenburške akademije. Na sastanku su ispred Instituta za antropologiju sudjelovali Z. Duraković, I. Janković, S. Missoni, V. Pribacić, P. Rudan, J. Šarac, T. Šarić i A. Tomljenović.

Međunarodni znanstveni skup: *1st LINEE Conference: New Challenges for Multilingualism in Europe* (1. konferencija LINEE: Novi izazovi za višezjezičnost u Europi)

U Dubrovniku je od 11. do 15. travnja 2010. godine održana **1. međunarodna konferencija LINEE: Novi izazovi za višezjezičnost u Europi (1st LINEE Conference: New Challenges for Multilingualism in Europe)**. Cilj konferencije bio je doprinijeti javnoj raspravi o višezjezičnosti u Europi kroz pružanje zajedničke platforme za propitivanje novih pristupa iz šire interdisciplinarnе perspektive i jačanje veza između teorijskih analiza i diseminacije rezultata istraživanja u sklopu programa europske mreže izvrsnosti LINEE. Konferenciju je organizirao Institut za antropologiju zajedno s partnerima mreže izvrsnosti LINEE, a okupilo se 230 sudionika iz 35 zemalja. Predsjednica Organizacijskog i Znanstvenog odbora bila je A. Sujoldžić, a članovi Organizacijskog odbora iz Instituta bili su: B. Cvitkušić, M. Jernej, S. Missoni, O. Orlić, P. Rudan i L. Šimičić.

Međunarodni znanstveni skup: *Archaic Genetics Hominin Meeting* (Skup Genetika arhaičnih hominina)

Od 29. rujna do 2. listopada 2011. godine u Opatiji se održao međunarodni znanstveni skup pod nazivom **Archaic Hominin Genetics Meeting** u organizaciji Max Planck Instituta za evolucijsku antropologiju, Leipzig, Njemačka i Instituta za antropologiju, Zagreb. Skupom je predsjedao Svante Pääbo, ravnatelj Max Planck Instituta za evolucijsku antropologiju, a ispred Instituta za antropologiju na skupu su sudjelovali I. Janković, S. Missoni i P. Rudan.

Međunarodni znanstveni skup: *2nd LINEE Conference: Multilingualism in the Public Sphere* (2. konferencija LINEE: Višezjezičnost u javnoj sferi)

U Dubrovniku je od 4. do 6. svibnja 2012. godine održana **2. međunarodna konferencija LINEE: Višezjezičnost u javnoj sferi (2nd LINEE Conference: Multilingualism in the Public Sphere)** s ciljem nastavka kritičkog istraživanja pojma višezjezičnosti u kontekstu kompleksne kulturne i jezične raznolikosti kojeg karakteriziraju mobilnost, migracije i manjine, te predlaganja daljnjih teorijskih i istraživačkih mogućnosti. Konferenciju su organizirali Institut za antropologiju i Hrvatsko antropološko društvo, zajedno s partnerima mreže izvrsnosti LINEE (Sveučilište u Bernu, Sveučilište u Szegedu, Sveučilište u Bolzanu, Sveučilište u Zagrebu, Karlovo sveučilište u Pragu, Sveučilište u Beču, Sveučilište u Southamptonu te Sveučilište primijenjenih jezika u Münchenu.) Predsjednica Organizacijskog i Znanstvenog odbora bila je A. Sujoldžić, a članovi Organizacijskog odbora ispred Instituta bili su: A. Iveković Martinis, M. Jernej, J. Lah, O. Orlić, P. Rudan i L. Šimičić.

Međunarodni znanstveni skup: *8th ISABS Conference on Forensic, Anthropologic and Medical Genetics and Mayo Clinic Lectures in Translational Medicine* (8. ISABS konferencija iz forenzične, antropološke i medicinske genetike i

Predavanja Klinike Mayo iz translacijske medicine)

U razdoblju od 24. do 28. lipnja 2013. godine u Splitu je održana **8. ISABS konferencija iz forenzične, antropološke i medicinske genetike i Predavanja Klinike Mayo iz translacijske medicine (8th ISABS Conference on Forensic, Anthropologic and Medical Genetics and Mayo Clinic Lectures in Translational Medicine)**. Na Konferenciji je sudjelovalo 550 sudionika iz 45 zemalja svijeta. Uz Međunarodno udruženje primijenjenih biologijskih znanosti (ISABS), jedan od suorganizatora Konferencije bio je Institut za antropologiju, a u organizaciji su sudjelovali S. Missoni i P. Rudan.

Međunarodni znanstveno-nastavni skup: 3rd LINEE Conference: Linguistic and Cultural Diversity in Space and Time & PhD Training Workshop in Multilingualism Research (3. konferencija LINEE: Lingvistička i kulturna različitost u prostoru i vremenu & Radionica za doktorske studente iz istraživanja višejezičnosti)

U Dubrovniku je od 28. travnja do 2. svibnja 2014. godine održana **3. konferencija LINEE: Lingvistička i kulturna različitost u prostoru i vremenu & Radionica za doktorske studente iz istraživanja višejezičnosti (3rd LINEE Conference: Linguistic and Cultural Diversity in Space and Time & PhD Training Workshop in Multilingualism Research)**. Osnovni cilj konferencije bio je nastavak kritičkoga istraživanja višejezičnosti na tragu prijašnjih LINEE konferencija (2010. i 2012. godine) te okupljanje brojnih međunarodnih istraživača iz različitih disciplina (poput lingvistike, antropologije, sociologije, psihologije, ekonomije, kulturnih studija, povijesti, filozofije, itd.), kao i različitih drugih zainteresiranih skupina. Na konferenciji je sudjelovalo više od stotinu istraživača iz 26 zemalja iz Europe, Azije, Sjeverne Amerike i Afrike, a osim renomiranih i iskusnih znanstvenika bili su nazočni i brojni mladi istraživači. Treću LINEE konferenciju organizirali su eu-

ropska mreža izvrsnosti LINEE+, Institut za antropologiju, Hrvatsko antropološko društvo, Znanstveno vijeće za antropološka istraživanja Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti te Komisija IUAES-a za lingvističku antropologiju. Predsjednica Organizacijskog odbora bila je A. Sujoldžić, a članovi A. Iveković Martinis, J. Lah, O. Orlić i P. Rudan.

Međunarodni znanstveni skup: 9th ISABS Conference on Forensic and Anthropologic Genetics and Mayo Clinic Lectures in Individualized Medicine (9. ISABS konferencija iz forenzične i antropološke genetike i Predavanja Klinike Mayo iz individualizirane medicine)

U razdoblju od 22. do 26. lipnja 2015. godine u Bolu na Braču održana je **9. ISABS konferencija iz forenzične i antropološke genetike i Predavanja Klinike Mayo iz individualizirane medicine (9th ISABS Conference on Forensic and Anthropologic Genetics and Mayo Clinic Lectures in Individualized Medicine)**. Na Konferenciji je sudjelovalo 425 sudionika iz 35 zemalja svijeta. Uz Međunarodno udruženje primijenjenih biologijskih znanosti (ISABS), jedan od suorganizatora Konferencije bio je Institut za antropologiju te su u organizaciji sudjelovali D. Marjanović, S. Missoni, P. Rudan, J. Šarac i T. Šarić.

Međunarodni znanstveno-stručni skup: Anthropology and Tourism: Improving the Competencies in Cultural Tourism (Antropologija i turizam: Jačanje kompetencija u kulturnom turizmu)

U Zagrebu je 12. i 13. listopada 2015. godine održan međunarodni znanstveno-stručni skup **Antropologija i turizam: Jačanje kompetencija u kulturnom turizmu (Anthropology and Tourism: Improving the Competencies in Cultural Tourism)** u organizaciji Instituta za antropologiju, Instituta za arheologiju i tvrtke Novena d.o.o. Cilj skupa je bio povećati razumijevanje kompleksnih procesa koji prate razvoj turističkih aktivnosti

analizom uspješnih svjetskih primjera i praksi u području kulturnog turizma i razvoja kulturno-baštinskih potencijala. S Instituta za antropologiju u organizaciji skupa sudjelovali su: S. Missoni kao predsjednik, I. Janković kao glavni tajnik, B. Cvitkušić i Z. Premužić kao tajnice te P. Rajić Šikanjić kao članica Organizacijskog odbora.

Međunarodni znanstveni skup:
4th Annual MEDIGENE Meeting
(4. godišnji sastanak konzorcija MEDIGENE)

U Zagrebu je 27. i 28. studenoga 2015. održan **4. godišnji sastanak konzorcija MEDIGENE (4th Annual MEDIGENE Meeting)** na kojem su članovi konzorcija FP7 projekta **Genetic and environmental factors of insulin resistance syndrome and its long term complication in immigrant Mediterranean populations (MEDIGENE)** prezentirali dotadašnje rezultate u provedbi projekta i definirali planove i buduće projektne aktivnosti. Skup je ispred Instituta za antropologiju, kao projektnog partnera i člana konzorcija, organizirao glavni hrvatski istraživač S. Missoni.

Međunarodni znanstveni skup:
IUAES Inter-Congress: World Anthropologies and Privatization of Knowledge: Engaging Anthropology in Public (IUAES Međukongres: Svjetske antropologije i privatizacija znanja: uključivanje antropologije u javnost)

U Dubrovniku je od 4. do 9. svibnja 2016. održan **IUAES Međukongres: Svjetske antropologije i privatizacija znanja: uključivanje antropologije u javnost (IUAES Inter-Congress: World Anthropologies and Privatization of Knowledge: Engaging Anthropology in Public)**. Na Kongresu se okupilo preko 800 sudionika iz 64 zemlje svijeta, a održano je 700 usmenih izlaganja i 39 poster prezentacija. Uz Institut za antropologiju i Hrvatsko antropološko društvo, u organizaciji kongresa sudjelovali su i kolege iz Slovenije, s Odsjeka za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Ljubljani i Udruge

KULA. Predsjednik Kongresa bio je S. Missoni, počasni predsjednik akademik P. Rudan, glavni tajnik kongresa bio je M. Čoklo, a slovenske suorganizatore predvodio je R. Muršič sa Sveučilišta u Ljubljani.

Međunarodni znanstveni skup:
20th Congress of the European Anthropological Association: European Anthropology in a Changing World: From Culture to Global Biology (20. Kongres Europskog antropološkog društva: Europska antropologija u svijetu koji se mijenja: od kulture do globalne biologije)

U Zagrebu se od 24. do 28. kolovoza 2016. godine okupilo 200 sudionika iz 26 zemalja na **20. Kongresu Europskog antropološkog društva: Europska antropologija u svijetu koji se mijenja: od kulture do globalne biologije (20th Congress of the European Anthropological Association: European Anthropology in a Changing World: From Culture to Global Biology)**. Kongres je obuhvatio raznolikost načina na koje znanstveno istraživanje može, jest ili će tek biti korišteno za razumijevanje i nadilaženje društvenih procesa i rizika koje donose nove tehnologije, globalni gospodarski razvoj, promjena demografske strukture te povećana kompleksnost upravljanja suvremenim društvima. Predsjednik kongresa bio je S. Missoni, počasni predsjednik akademik P. Rudan, glavna tajnica kongresa B. Cvitkušić i tajnik M. Čoklo.

Međunarodni znanstveni skup:
10th ISABS Conference on Forensic and Anthropologic Genetics and Mayo Clinic Lectures in Individualized Medicine (10. ISABS konferencija iz forenzične i antropološke genetike i Predavanja Klinike Mayo iz individualizirane medicine)

U razdoblju od 19. do 24. lipnja 2017. godine u Dubrovniku je održana **10. ISABS konferencija iz forenzične i antropološke genetike i Predavanja Klinike Mayo iz individuali-**

zirane medicine (10th ISABS Conference on Forensic and Anthropologic Genetics and Mayo Clinic Lectures in Individualized Medicine). Na konferenciji je sudjelovalo više od 500 sudionika iz više od 40 zemalja svijeta. Uz Međunarodno udruženje primijenjenih biologijskih znanosti (ISABS), jedan od suorganizatora konferencije bio je Institut za antropologiju te su u organizaciji sudjelovali L. Bočkor, M. Čoklo, I. Dolanc, D. Marjanović, S. Missoni, P. Rudan i J. Šarac.

Budući međunarodni znanstveni skupovi

Međunarodni znanstveni skup: 22nd European Meeting of the Paleopathology Association (22. Europski skup Paleopatološkog udruženja)

U Zagrebu će se od 28. kolovoza do 1. rujna 2018. godine održati **22. Europski skup Paleopatološkog udruženja (22nd European Meeting of the Paleopathology Association).** Paleopathology Association (PPA) ima dugu tradiciju, a osnovano je 1973. godine u Sjedinjenim Američkim Državama. Kongresi PPA se u Europi održavaju od 1976. svake dvije godine. Kako je paleopatologija izrazito inovativna i multidisciplinarna grana znanosti koja proučava razvoj i širenje patoloških promjena (bolesti, povrede, urođena stanja) u arheološkim populacijama, na kongresu se očekuje preko 300 stručnjaka iz cijeloga svijeta, poput doktora medicine, molekularnih biologa, arheologa, bioloških antropologa, itd. Organizator skupa je Institut za antropologiju. Predsjednik kongresa je M. Novak, tajnica kongresa je B. Cvitkušić, a u organizaciji s Instituta za antropologiju sudjeluju I. Janković, M. Jarec, S. Missoni i P. Rajić Šikanjić.

Međunarodni znanstveni skup: 15th International Congress of Auxology (15. Međunarodni kongres auksologije)

U **Šibeniku** će se od 27. do 31. svibnja 2020. godine održati **15. Međunarodni kongres auksologije (15th International Congress of Auxology).** Međunarodno društvo za proučavanje ljudskog rasta i kliničku auksologiju (ISGA) osnovano je 1976. godine i od tada tradicionalno, svake tri godine, organizira međunarodne kongrese auksologije. Na 14. Međunarodnom kongresu auksologije održanom 2017. godine u Buenos Airesu, Argentina, Saša Missoni je izabran za predsjednika ISGA-e. Područje interesa auksologije mijenjalo se tijekom proteklih desetljeća, od početnih deskriptivnih aspekata ljudskog rasta (kako pojedinaca, tako i populacija), preko proučavanja biologije, genetike i endokrinologije, matematičke obrade podataka o rastu i njegovog predviđanja, uspostave i korištenja referentnih standarda rasta, njegovog praćenja kao ogledala društva pa sve do recentnih istraživanja o perinatalnom rastu, kasnijim biološkim i zdravstvenim posljedicama ranog nutritivnog i auksološkog „iskustva“ te epigenetici rasta. ISGA okuplja znanstvenike iz različitih područja: pedijatre, antropologe, endokrinologe, matematičare, razvojne biologe, psihologe, specijaliste javnog zdravstva, učitelje tjelesnog odgoja, ekonomiste i povjesničare. Predsjednik kongresa je S. Missoni, a u organizaciji s Instituta za antropologiju sudjeluju M. Čoklo, D. Marjanović i M. Zajc Petranović te glavni tajnik Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti i predsjednik njezinog Znanstvenog vijeća za antropologijska istraživanja akademik *P. Rudan*.

20TH CONGRESS OF
THE EUROPEAN
ANTHROPOLOGICAL
ASSOCIATION: EUROPEAN
ANTHROPOLOGY IN A CHANGING
WORLD: FROM CULTURE TO
GLOBAL BIOLOGY, ZAGREB, 2016.

20th Congress of the European Anthropological Association

European Anthropology in a Changing World: From Culture to Global Biology

24th – 28th August 2016
in Zagreb

Venue: Faculty of Food Technology and Biotechnology,
University of Zagreb, Croatia

www.eaa2016.com

Institute for
Anthropological
Research, Zagreb

HAD
1977

Croatian
Anthropological
Society, Zagreb

European
Anthropological
Association

Slika 1

Pavao Rudan (počasni predsjednik EAA kongresa) i Tetsuo Katsuura (profesor sa Sveučilišta u Chibi).

Slika 2

Slijeva nadesno: Pavao Rudan (počasni predsjednik EAA kongresa), Zvonko Kusić (predsjednik Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti), Željko Reiner (predsjednik Hrvatskog sabora) i Saša Missoni (predsjednik EAA kongresa).

Slika 3

Nicholas Mascie-Taylor (predsjednik Europskog antropološkog društva) i Pavao Rudan (predsjednik Hrvatskog antropološkog društva i počasni predsjednik EAA kongresa).

Slika 4

Nicholas Mascie-Taylor (predsjednik Europskog antropološkog društva) i Pavao Rudan (predsjednik Hrvatskog antropološkog društva te počasni predsjednik EAA kongresa), proglašenje Pavla Rudana počasnim članom Europskog antropološkog društva.

**10TH ISABS CONFERENCE
ON FORENSIC AND
ANTHROPOLOGIC GENETICS
AND MAYO CLINIC LECTURES
IN INDIVIDUALIZED MEDICINE,
DUBROVNIK, 2017.**

Slika 1

Slijeva nadesno: Saša Missoni (ravnatelj Instituta za antropologiju), Harald zur Hausen (dobitnik Nobelove nagrade za medicinu) i Dragan Primorac (osnivač i predsjednik ISABS konferencije).

Slika 2

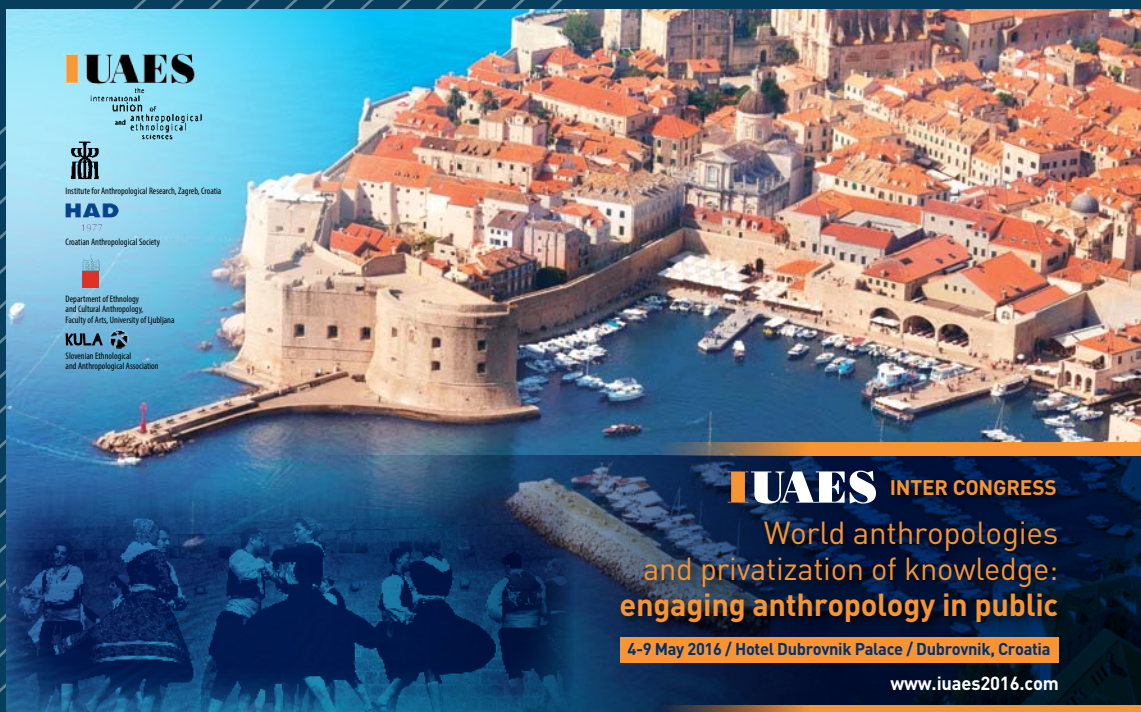
Otvorenje 10. ISABS konferencije. Među uzvanicima, slijeva nadesno: Branko Hrvatin, Kolinda Grabar-Kitarović, Dragan Primorac, Jadranka Primorac, Susan Ballou, Gianrico Farrugia, Moses Schanfield, Stanimir Vuk-Pavlović, Manfred Kayser, Tamas Ordog, Henry Lee, Pavao Rudan, Milovan Vujović i drugi.

Slika 3

Intervju s dobitnicima Nobelove nagrade Adom Yonath, Robertom Huberom i Haraldom zur Hausenom u sklopu 10. ISABS konferencije.

**UAES INTER-CONGRESS:
WORLD ANTHROPOLOGIES AND
PRIVATIZATION OF KNOWLEDGE:
ENGAGING ANTHROPOLOGY IN
PUBLIC, DUBROVNIK, 2016.**

IUAES
the
International
UNION of
Anthropological
and Ethnological
sciences

HAD
1977
Croatian Anthropological Society

Department of Ethnology
and Cultural Anthropology,
Faculty of Arts, University of Ljubljana

KULA
Slovenian Ethnological
and Anthropological Association

IUAES INTER CONGRESS
World anthropologies
and privatization of knowledge:
engaging anthropology in public

4-9 May 2016 / Hotel Dubrovnik Palace / Dubrovnik, Croatia

www.iaes2016.com

Slika 1

Otvorenje IUAES kongresa, Hotel Palace, Dubrovnik, 2016. Slijeva nadesno: Željko Raguž (zamjenik gradonačelnika grada Dubrovnika), Gordana Rusak (predsjednica Odbora za obrazovanje, znanost i kulturu Hrvatskog sabora), Pavao Rudan (počasni predsjednik IUAES kongresa), Saša Missoni (predsjednik IUAES kongresa) i Yonatan Friedmann (član počasnog odbora kongresa s Hebrejskog sveučilišta u Jeruzalemu).

Slika 2

Pozdravni govor Saše Missonija (predsjednik IUAES kongresa).

ŠKOLE BIOLOŠKE
ANTROPOLOGIJE I
ANTROPOLOGIJA I ZDRAVLJE

Slika 1

Sudionici međunarodno znanstveno-radnog skupa Anthropology and Health: "Anthropology in the Service of Global Health", Dubrovnik, 2017. godine (Pavao Rudan, Saša Missoni, Sławomir Koziel, Florin Grigorescu, Miran Čoklo, Elena Godina, Jelena Šarac, Mirjana Turkalj, Davide Barbieri i drugi).

Slika 2

Otvorenje 42. Škole biološke antropologije "New Findings from Vindija Cave", Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 2016. godine.

Slika 3

Pavao Rudan (glavni tajnik Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti) i Svante Pääbo (ravnatelj Max Planck Instituta za evolucijsku antropologiju) na 42. Školi biološke antropologije, 2016. godine.

Slika 4

43. Škola biološke antropologije "New Horizons in Anthropology", 2017. godine, govor Brunetta Chiarellija (počasni član Hrvatskog antropološkog društva).

Slika 5

Predavači i organizacijski odbor 43. Škole biološke antropologije (slijeva nadesno: Richard Villems, Jelena Sarac, Pavao Rudan, Svante Pääbo, Florin Grigorescu, Barbara Čvitkušić, Brunetto Chiarelli, Saša Missoni, Linda Bennett, Natalija Novokmet, Miran Čoklo, Ilaria Chiarelli, Ranjan Dekka).

Znanstveni i stručni projekti
Instituta za antropologiju | **143**

Znanstveniskupoviiradionice
u(su)organizacijiinstitutaza
antropologiju | 151

**Domaće i međunarodne
suradničke institucije** | **177**

Objavljeniradoviznanstvenika
instituta za antropologiju od
1992. do 2017. godine | 183

D OMAĆE I MEĐUNARODNE SURADNIČKE INSTITUCIJE

Međunarodne suradničke ustanove

Sveučilišta, instituti i znanstvene ustanove

Albanija

- International Centre for Albanian Archaecology, Tirana
- University Hospital of Tirana, Tirana

Alžir

- University of Alger 1, Alger

Austrija

- Ludwig Boltzmann Institut für Stadtethologie, Wien
- Universität Wien, Wien

Bosna i Hercegovina

- International Burch University, Sarajevo
- Univerzitet u Tuzli, Tuzla
- Institut za genetičko inženjerstvo i biotehnologiju, Sarajevo

Češka

- Univerzita Karlova, Praha

Egipat

- University in Cairo, Kairo

Estonija

- Institute for Molecular and Cell Biology, University of Tartu, Tartu

Finska

- University of Oulu, Oulu

Francuska

- L'Institut National d'Études Démographiques, Paris
- Université de Bordeaux II, Bordeaux
- Université Lyon 1 Claude Bernard, Villeurbanne
- Université de Montpellier, Montpellier

Grčka

- Ioannina University, Ioannina

Italija

- Istituto di Antropologia, Università di Firenze, Firenze
- Università degli Studi "Magna Graecia", Catanzaro
- Università degli Studi di Bari, Bari
- Università degli Studi di Roma "Tor Vergata", Rim
- Università di Bologna, Bologna
- Università di Torino, Torino
- Università di Bolzano, Bolzano
- Università degli Studi di Ferrara, Ferrara
- Ospedale Casa Sollievo della Sofferenza, San Giovanni Rotondo

Izrael

- Rambam Health Care Campus, Haifa
- Tel Aviv University, Tel Aviv

Japan

- Kyushu University, Fukuoka

Kanada

- University of Toronto, Toronto
- Royal Ontario Museum, Toronto

Kosovo

- Univerzitet u Prištini, Priština

Litva

- Vilnius University, Vilnius

Mađarska

- University of Szeged, Szeged

Maroko

- Institut Pasteur du Maroc, Casablanca

Njemačka

- Institut für Anthropologie und Humangenetik, Universität Ulm, Ulm
- Institut für Anthropologie, Johannes Gutenberg-Universität, Mainz
- Institut für Humanbiologie, Universität Potsdam, Potsdam
- Max-Planck-Institut für evolutionäre Anthropologie, Leipzig
- Hochschule für Angewandte Sprachen, München
- Universität München, München

Poljska

- Institute of Applied Linguistics, Adam Mickiewicz University, Poznan
- Institute of Archaeology and Ethnology, Polish Academy of Sciences, Warszawa

Rumunjska

- University of Medicine and Pharmacy “Carol Davila”, Bucharest

Rusija

- Institute and Museum of Anthropology, Moscow State University, Moscow
- Russian Academy of Sciences, Moscow

Sjedinjene Američke Države

- Appalachian State University, Boone, North Caroline
- Brown University, Providence, Rhode Island
- City University of New York, New York
- Duke University, Durham, North Carolina
- Illinois State University, Normal, Illinois
- John Hopkins University, Baltimore, Maryland
- Memphis State University, Memphis, Tennessee
- National Institutes of Health, Bethesda, Maryland
- Penn State University, Pennsylvania
- Pima Community College, Tucson, Arizona
- State University of New York, Albany, New York
- The Ohio State University, Columbus, Ohio
- The University of Alabama, Tuscaloosa, Alabama
- University at Albany, State University of New York, Albany, New York
- University of Arizona, Tucson, Arizona
- University of California, Irvine, California
- University of Central Florida, Orlando, Florida
- University of Cincinnati, Cincinnati, Ohio
- University of Georgia, Athens, Georgia
- University of Minnesota, Minneapolis, Minnesota

- University of Missouri, Columbia, Missouri
- University of New York, New York City
- University of South Florida, Tampa, Florida
- University of Texas, Austin, Texas
- University of West Florida, Pensacola, Florida
- University of Wyoming, Laramie, Wyoming

Slovenija

- Institute of Public Health, Ljubljana
- University of Ljubljana, Ljubljana

Srbija

- Laboratorij za bioarheologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Beogradu, Beograd

Španjolska

- Instituto Catalán de Arqueología Clásica, Tarragona
- Centro de Investigacion Biomedica en Red de Diabetes y Enfermedades Metabolicas, Barcelona

Švedska

- University of Gothenburg, Gothenburg

Švicarska

- University of Bern, Bern
- University of Zurich, Zürich

Tunis

- Institut Pasteur de Tunis, Tunis

Turska

- Istanbul University, Istanbul
- Bitlis Eren University, Bitlis

Ujedinjeno Kraljevstvo

- Durham University, Durham, North England

- London School of Hygiene & Tropical Medicine, London
- Loughborough University, Loughborough
- Medical Research Council, Edinburgh
- School of Natural Sciences, University of Stirling, Stirling, Scotland
- University College London, London
- University of Bath, Bath
- University of Birmingham, Birmingham
- University of Bristol, Bristol
- University of Cambridge, Cambridge
- University of Edinburgh, Edinburgh
- University of Newcastle upon Tyne, Newcastle upon Tyne
- University of Oxford, Oxford
- University of Southampton, Southampton

Privatne tvrtke

- BC Platforms Ltd, Helsinki, Finska
- Fox Chase Cancer Center, Philadelphia, SAD

Udruženja

- American Anthropological Association (AAA)
- American Association of Physical Anthropologists (AAPA)
- Biosocial society
- European Anthropological Association (EAA)
- European Association of Archaeologists (EAA)
- International Association for the Study of Forced Migration, Amsterdam, Nizozemska
- International Association of Human Biologists
- International Education Research Foundation
- International Society for Applied Biological Science (ISABS)
- International Society for the Study of Human Growth and Clinical Auxology (ISGA)

- International Union of Anthropological and Ethnological Sciences (IUAES)
- Matica crnogorska, Crna Gora
- Paleopathology Association (PPA)
- Virtual Archaeology International Network, INNOVA
- Wenner Gren Foundation
- Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
- Sveučilište u Dubrovniku
- Sveučilište u Puli
- Sveučilište u Splitu
- Sveučilište u Zadru
- Veleučilište “Lavoslav Ružička” u Vukovaru

Hrvatske suradničke ustanove

Fakulteti, sveučilišni odjeli, veleučilišta, instituti

- Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
- Filozofski fakultet Sveučilišta u Zadru, Zadar
- Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb
- Farmaceutsko-biokemijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb
- Hrvatski veterinarski institut, Zagreb
- Hrvatsko katoličko sveučilište, Zagreb
- Institut “Ruđer Bošković”
- Institut za arheologiju, Zagreb
- Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb
- Institut za istraživanje i razvoj održivih ekosustava iz Velike Gorice
- Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada, Zagreb
- Kineziološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu
- Medicinski fakultet Osijek, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
- Medicinski fakultet Sveučilišta Rijeka
- Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
- Odjel za biotehnologiju Sveučilišta u Rijeci
- Osnovna škola Odra
- Prehrambeno-biotehnoški fakultet Sveučilišta u Zagrebu
- Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Zavodi za javno zdravstvo

- Hrvatski zavod za javno zdravstvo
- Nastavni zavod za javno zdravstvo Grada Zagreba “Dr. Andrija Štampar”
- Nastavni zavod za javno zdravstvo Primorsko-goranske županije

Zdravstvene ustanove

- DB Klaićeva
- DB Srebrnjak
- Dom zdravlja Splitsko-dalmatinske županije
- Ginekološka poliklinika Gynenova, Split
- KB Sveti Duh – Ginekologija
- KBC Dubrava
- KBC Rijeka
- KBC “Sestre milosrdnice”
- KBC Split
- KBC Zagreb
- PB “Sveti Ivan”
- Poliklinika dr. Kalajžić, Split
- Poliklinika dr. Obad, Split
- Poliklinika Srčana, Zagreb
- Poliklinika za medicinu rada i športa Zagrebačkog športskog saveza
- SB “Sveta Katarina”

Muzeji

- Arheološki muzej Istre, Pula
- Arheološki muzej u Splitu

- Arheološki muzej u Zagrebu
- Centar za kulturu Vela Luka
- Dubrovački muzeji
- Gradski muzej Sisak
- Muzej grada Iloka
- Muzej Slavonije
- Prirodoslovni muzej Zagreb

Agencije

- Hrvatska agencija za hranu, Osijek
- Agencija za znanost i visoko obrazovanje (AZVO), Zagreb

Privatne tvrtke

- Genos d.o.o.
- IN2 softverska tvrtka
- Centar za inovacije u hrani – INNOTECH
- Gen-info d.o.o., za usluge
- Iceberg/Phillips, specijalizirana tvrtka za prodaju i servis medicinskih uređaja i opreme
- Citus d.o.o. za projektiranje i proizvodnju informacijskih sustava
- Live good j.d.o.o., za usluge

Udruženja

- Centar Roma lovara, Bjelovar
- Hrvatski klaster konkurentnosti za personaliziranu medicinu
- Hrvatsko antropološko društvo
- Hrvatsko arheološko društvo
- Hrvatsko dijabetološko društvo
- Hrvatsko društvo za biotehnologiju
- Hrvatsko društvo za humanu genetiku
- Romsko kulturno umjetničko društvo Darda
- Romsko vijeće grada Zagreba
- Savez Roma u Republici Hrvatskoj “KALI SARA”

- Udruga Ćelem Ćelem, Ivanja Reka
- Udruga Lujzijana, Delnice
- Udruga Roma grada Belog Manastira
- Udruga Romi za Rome Hrvatske
- Vijeće romske nacionalne manjine Darda

Državne institucije

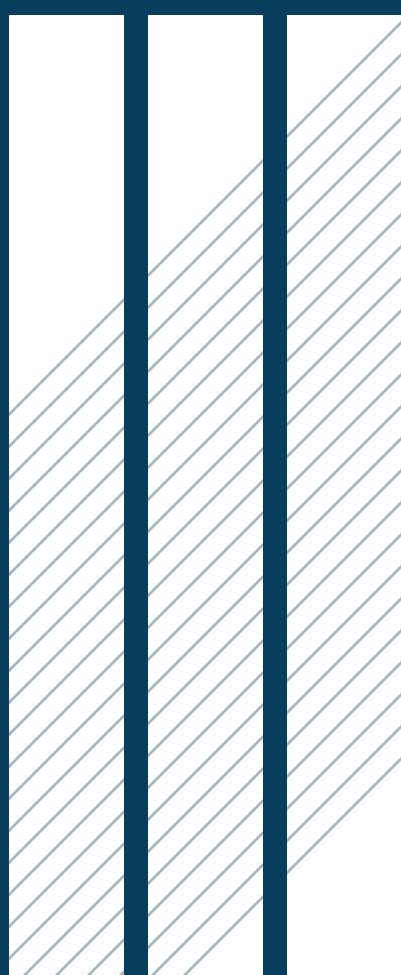
- Znanstveno vijeće za antropologijska istraživanja Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti (HAZU)
- Hrvatska komora fizioterapeuta
- Hrvatska komora medicinskih sestara (HKMS)
- Hrvatska komora zdravstvenih radnika (HKZR)
- Hrvatski restauratorski zavod
- Hrvatski strukovni sindikat medicinskih sestara – medicinskih tehničara
- Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje (HZZO)

Lokalna zajednica

- Grad Split
- Grad Dubrovnik
- Grad Zagreb

Sportske ustanove

- RK “Trešnjevka”
- Zagrebački rukometni savez

Znanstveni i stručni projekti
Instituta za antropologiju | 143

Znanstveniskupoviiradionice
u(su)organizacijiinstitutaza
antropologiju | 151

Domaće i međunarodne
suradničke institucije | 177

**Objavljeniradoviznanstvenika
instituta za antropologiju od
1992. do 2017. godine | 183**

OBJAVLJENI RADOVI
ZNAJSTVENIKA
INSTITUTA ZA
ANTROPOLOGIJU OD 1992. DO
2017. GODINE

Ana Perinić Lewis
Ana Klopotan
Vanda Pribačić Ambrožić

1. Znanstveni radovi objavljeni u znanstvenim časopisima indeksiranim u bazi *Current Contents* /384/
2. Znanstveni radovi objavljeni u drugim znanstvenim časopisima /362/
3. Stručni radovi /128/
4. Autorske knjige /33/
5. Uredničke knjige /23/
6. Poglavlja u knjizi /192/
7. Udžbenici i skripta /9/
8. Kvalifikacijski radovi izrađeni u Institutu za antropologiju /195/
  - 8.1. Doktorske disertacije /69/
  - 8.2. Magistarski radovi /53/
  - 8.3. Diplomski radovi /73/
9. Objavljena pozvana predavanja na skupovima /21/
10. Znanstveni radovi u zbornicima skupova s međunarodnom recenzijom /40/
11. Drugi radovi u zbornicima skupova s recenzijom /17/
12. Radovi u zbornicima skupova bez recenzije /3/
13. Druge vrste radova /32/

1. Znanstveni radovi objavljeni u znanstvenim časopisima indeksiranim u bazi *Current Contents*

- 1.1. Ahern, J. C. M., Karavanić, I., Paunović, M., **Janković, I.**, Smith, F. H. 2004. New Discoveries and Interpretations of Hominid Fossils and Artifacts from Vindija Cave, Croatia, *Journal of Human Evolution*, 46: 25–65.
- 1.2. Andrades Valtuena, A., Mitnik, A., Key, F. M., Haak, W., Allmae, R., Belinskij, A., Daubaras, M., Feldman, M., Jankauskas, R., **Janković, I.**, Massy, K., **Novak, M.**, Pfrengle, S., Reinhold, S., Šlaus, M., Spyrou, M. A., Szecsenyi-Nag, A., Torv, M., Hansen, S., Bos, K. I., Stockhammer, P. W., Herbig, A., Krause, J. 2017. The Stone Age Plague and Its Persistence in Eurasia, *Current Biology*, 27 (23): 3683–3691e8.
- 1.3. Ansari, M., McKeigue, P. M., Skerka, C., Hayward, C., Rudan, I., Vitart V., Polašek, O., Armbrrecht, A. M., Yates, J. R., Vatauvuk, Z., Benčić, G., Kolčić, I., Oostra, B. A., Van Duijn, C. M., Campbell, S., Stanton, C. M., Huffman, J., Shu, X., Khan, J. C., Shahid, H., Harding, S. P., Bishop P. N., Deary, I. J., Moore, A. T., Dhillon, B., **Rudan, P.**, Zipfel, P. F., Sim, R. B., Hastie, N.

- D., Campbell, H., Wright, A. F. 2013. Genetic Influences on Plasma CFH and CFHR1 Concentrations and Their Role in Susceptibility to Age-Related Macular Degeneration, *Human Molecular Genetic*, 22/23: 4857–4869.
- 1.4. Antičević, V., Klarin, M., **Sindik, J.**, Kardum, G., Barać, I. 2018. Academic Achievement and Study Satisfaction: The Contribution of High School Success and Personality, *Društvena istraživanja* 27 (2) 2: 243–260.
- 1.5. Antoljak, T., Hančević, J., Nikolić, V., Hudec, M., **Jovanović, V.**, Turčić, J. 1995. Comparison of Contact Parameters between the Proximal Humerus and the Acromiion with Hertz's Theoretical Model, *Collegium Antropologicum*, 19: 431–443.
- 1.6. Artuković, D., Špalj, S., Knežević, A., Plančak, D., Pandurić, V., Anić-Milošević, S., **Lauc, T.** 2008. Prevalence of Periodontal Diseases in Zagreb Population, Croatia, 14 Years Ago and Today, *Collegium Antropologicum*, 31 (2): 471–474.
- 1.7. Ašić, A., Kurtović-Kozarić, A., Bešić, L., Mehinović, L., Hasić, A., Kozarić, M., Hukić, M., **Marjanović, D.** 2017. Chemical Toxicity and Radioactivity of Depleted Uranium: The Evidence from *in vivo* and *in vitro* Studies, *Environmental Research*, 156: 665–673.
- 1.8. Ašić, A., **Marjanović, D.**, Mirat, J., Primorac, D. 2018. Pharmacogenetics of Novel Oral Anticoagulants: A Review of Identified Gene Variants & Future Perspectives, *Personalized Medicine*, 15 (3).
- 1.9. Babalini, C., Martínez-Labarga, C., Tolk, H.-V., Kivisild, T., Giampaolo, R., Tarsi, T., Contini, I., **Barać, L.**, **Janićijević, B.**, **Martinović Klarić, I.**, **Peričić, M.**, **Sujoldžić, A.**, Villems, R., Biondi, G., **Rudan, P.**, Rickards, O. 2005. The Population History of the Croatian Linguistic Minority of Molise (Southern Italy): A Maternal View, *European Journal of Human Genetics*, 13: 902–912.
- 1.10. Babalola, O. R., Oluwadiya, K., Vrgoč, G., Akpati, U., **Sindik, J.**, **Coklo, M.**, Marinović, M., Bakota, B. 2015. Pattern of Emergency Room Mortality among Road Traffic Crash Victims, *Injury*, 46 (S6): S21–S23.
- 1.11. Babalola, O. R., Vrgoč, G., Idowu, O., **Sindik, J.**, **Čoklo, M.**, Marinović, M., Bakota, B. 2015. Chronic Unreduced Shoulder Dislocations: Experience in a Developing Country Trauma Centre, *Injury*, 46 (S6): S100–S102.
- 1.12. Babić, D., **Sindik, J.**, **Missoni, S.** 2014. Development and Validation of a Self-Administered Food Frequency Questionnaire to Assess Habitual Dietary Intake and Quality of Diet in Healthy Adults in the Republic of Croatia, *Collegium Antropologicum*, 38 (3): 1017–1026.
- 1.13. Ballantyne, K. N., ..., Balažić, J., ..., Kovačević, L., ..., **Marjanović, D.**, ..., Onofri, V., ..., Primorac, D., ..., Sharma, I., Škaro, V., ..., Kayser, M. 2014. Towards Male Individualization with Rapidly Mutating Y-Chromosomal STRs, *Human Mutation*, 35 (8): 1021–1032.
- 1.14. Bandalović, A., Zindović, A., Boschi, V., Bakota, B., Marinović, M., **Coklo, M.**, Rošin, M., Parać, Z., Čukelj, F. 2015. A Retrospective Study of Antibiotic Prophylaxis Value in Surgical Treatment of Lower Limb Fracture, *Injury*, 46 (S6): S67–S72.
- 1.15. **Barać, L.**, **Peričić, M.**, **Martinović Klarić, I.**, **Janićijević, B.**, Parik, J., Rootsi, S., **Rudan, P.** 2003. Y Chromosome STRs in Croatians, *Forensic Science International*, 138: 127–133.
- 1.16. **Barać, L.**, **Peričić, M.**, **Martinović Klarić, I.**, Rootsi, S., **Janićijević, B.**, Kivisild, T., Parik, J., Rudan, I., Villems, R., **Rudan, P.** 2003. Y Chromosomal Heritage of Croatian Population and Its Island Isolates, *European Journal of Human Genetics*, 11 (7): 535–542.
- 1.17. **Barać, L.**, **Smolej Narančić, N.**, **Macan, T.** 1999. Assortative Mate Choice in the Population of Brač, *Homo – Journal of Comparative Human Biology*, 50: 183–195.

- 1.18. **Barać Lauc, L., Peričić, M., Martinović Klarić, I., Šijački, A., Popović, D., Jančićjević, B., Rudan, P.** 2005. Y Chromosome STR Polymorphisms in a Serbian Population Sample, *Forensic Science International*, 150 (1): 97–101.
- 1.19. **Barbalić, M., Peričić, M., Škarić-Jurić, T., Smolej Narančić, N.** 2005. ACE Alu Insertion Polymorphism in Croatia and Its Isolates, *Collegium Antropologicum*, 28 (2): 603–610.
- 1.20. **Barbalić, M., Smolej Narančić, N., Škarić-Jurić, T., Peričić Salihović, M., Martinović Klarić, I., Barać Lauc, L., Jančićjević, B.,** Farrall, M., Rudan, I., Campbell, H., Wright, A. F., Hastie, Nicholas D., **Rudan, P.** 2009. A Quantitative Trait Locus for SBP Maps Near KCNB1 and PTGIS in a Population Isolate, *American Journal of Hypertension*, 22 (6): 663–668.
- 1.21. **Barbalić, M., Škarić-Jurić, T.,** Cambien, F., Barbaux, S., Poirier, O., Turek, S., Vrhovski-Hebrang, D., Čubrilo-Turek, M., Rudan, I., **Rudan, P., Smolej Narančić, N.** 2007. Gene Polymorphisms of the Renin-Angiotensin System and Early Development of Hypertension, *American Journal of Hypertension*, 19 (8): 837–842.
- 1.22. **Barešić, A., Peričić Salihović, M.** 2014. Carrier Rates of Four Single-Gene Disorders in Croatian Bayash Roma, *Genetic Testing and Molecular Biomarkers*, 18 (2): 83–87.
- 1.23. Beckers, A., Fernandes, D., Fina, F, **Novak, M.,** Abati, A., Rostomyan, L., Thiry, A., Ouafik, L., Pasture, B., Pinhasi, R., Daly, A. F. 2017. Paleogenetic Study of Ancient DNA Suggestive of X-Linked Acroigantism, *Endocrine-Related Cancer*, 24 (2): L17–L20.
- 1.24. Behar, D. M., Metspalu, M., Baran, Y., Kopelman, N. M., Yunusbayev, B., Gladstein, A., Tzur, S., Sahakyan, H., Bahmanimehr, A., Yepiskoposyan, L., Tambets, K., Khusnutdinova, E. K., Kusniarevich, A., Balanovsky, O., Balanovsky, E., Kovačević, L., **Marjanović, D.,** Mihailov, E., Kouvatsi, A., Traintaphyllidis, C., King, R. J., Semino, O., Torroni, A., Hammer, M. F., Metspalu, E., Skorecki, K., Rosset, S., Halperin, E., Villems, R., Rosenberg, N. A. 2013. No Evidence from Genome-Wide Data of a Khazar Origin for the Ashkenazi Jews, *Human Biology*, 85 (6): 859–900.
- 1.25. **Bišof, V., Jurčić, Z., Smolej Narančić, N., Živičnjak, M.** 1998. Body Morphology in Adolescent Girls with Anorexia Nervosa: Short-Term Longitudinal Study, *Collegium Antropologicum*, 22: 497–508.
- 1.26. Bišof, V., **Peričić Salihović, M., Smolej Narančić, N.,** Škarić-Jurić, T., Jakić-Razumović, J., **Jančićjević, B.,** Turek, S., **Rudan, P.** 2010. TP53 Gene Polymorphisms and Breast Cancer in Croatian Women: A Pilot Study, *European Journal of Gynaecological Oncology*, 31 (5): 539–544.
- 1.27. Bišof, V., **Peričić Salihović, M., Smolej Narančić, N., Škarić-Jurić, T.,** Jakić-Razumović, J., **Jančićjević, B., Rudan, P.** 2012. The TP53 gene Polymorphisms and Survival of Sporadic Breast Cancer Patients, *Medical Oncology*, 29 (2): 472–478.
- 1.28. Bišof, V., **Zajc Petranović, M.,** Rakušić, Z., Samardžić, K. R., Juretić, A. 2016. The Prognostic and Predictive Value of Excision Repair Cross-Complementation Group 1 (ERCC1) Protein in 1288 Patients with Head and Neck Squamous Cell Carcinoma Treated With Platinum-Based Therapy: A Meta-Analysis, *European Archives of Otorhinolaryngology*, 273 (9): 2305–2317.
- 1.29. Bončina, J., **Ivković, V., Jovanović, V.** 2001. Interaction with the Environment: Anthropological Cybernetic Model, *Collegium Antropologicum*, 25: 413–423.
- 1.30. Borojević, K., **Forenbaher, S.,** Kaiser, T., Berna, F. 2009. Plant Use at Grapčeva Cave and in the Eastern Adriatic Neolithic, *Journal of Field Archaeology*, 33 (3): 279–303.

- 1.31. Božičević, D., **Miličić, J.**, N'dhlowu, J., Pavičić, Đ., **Rudan, P.**, Vassalo, A. 1993. Dermatoglyphic Traits in the Malta Population, *Collegium Antropologicum*, 17: 137–146.
- 1.32. **Božić-Vrbančić, S.**, Vrbančić, M., **Orlić, O.** 2008. European Media Programme: The Role of 'Language' and 'Visual Images' in the Processes of Constructing European Culture and Identity, *Collegium Antropologicum*, 32 (4): 1013–1022.
- 1.33. Breitenfeld, D., Thaller, V., **Miličić, J.**, Škrinjarić, I., Breitenfeld, T., Bergovec, M. 1995. Quantitative Dermatoglyphic Analysis in Male Alcoholics, *Collegium Antropologicum*, 19: 125–132.
- 1.34. Briggs, A. W., Good, J. M., Green, R. E., Krause, J., Maričić, T., Stenzel, U., Lalueza-Fox, C., **Rudan, P.**, Brajković, D., Kučan, Ž., Gušić, I., Schmitz, R., Doronichev, V. B., Golovanova, L. V., De la Rasilla, M., Fortea, J., Rosas, A., Pääbo, S. 2009. Targeted Retrieval and Analysis of Five Neandertal mtDNA Genomes, *Science*, 325 (5938): 318–321.
- 1.35. Bukva, B., Abramović, D., Vrgoč, G., Marinović, M., Bakota, B., Dučić, S., Miškulin, M., Brdar, R., **Čoklo, M.**, Gulan, G. 2015. Femoral Neck Fractures in Children and the Role of Early Hip Decompression in Final Outcome, *Injury*, 46 (S6): S44–S47.
- 1.36. Bukva, B., Vrgoč, G., Rakovac, I., Dučić, S., **Sindik, J.**, **Čoklo, M.**, Marinović, M., Bakota, B. 2015. Complications in Leg Lengthening Using an Ilizarov External Fixator and Intramedullary Alignment in Children: Comparative Study During a Fourteen-Year Period, *Injury*, 46 (S6): S48–S51.
- 1.37. Bukvić, N., Marinović, M., Bakota, B., Bosak Veršić, A., Karlo, R., Kvesić, A., Gusić, N., **Čoklo, M.**, Bukvić, F. 2015. Complications of ESIN Osteosynthesis – Experience in 270 Patients, *Injury*, 46 (S6): S40–S43.
- 1.38. Campbell, H., Carothers, A. D., Rudan, I., Hayward, C., Biloglav, Z., **Barać, L.**, **Peričić, M.**, **Janićijević, B.**, **Smolej Narančić, N.**, Polašek, O., Kolčić, I., Weber, J. L., Hastie, N. D., **Rudan, P.**, Wright, A. F. 2008. Effects of Genome-Wide Heterozygosity on a Range of Biomedically Relevant Human Quantitative Traits, *Human Molecular Genetics*, 16 (2): 233–241.
- 1.39. Castellano, S., Parra, G., Sánchez-Quinto, A. F., Racimo, F., Kuhlwilm, M., Kircher, M., Sawyer, S., Fu, Q., Heinze, A., Nickel, B., Dabney, J., Siebauer, M., White, L., Burbano, A. H., Renaud, G., Stenze, U., Lalueza-Fox, C., De la Rasilla, M. A., **Rudan, P.**, Brajković, D., Kučan, Ž., Gušić, I., Shunkov, V. R. M., Derevianko, P. A., Viola, B., Meyer, M., Kelso, J., Andres, M. A., Pääbo, S. 2014. Patterns of Coding Variation in the Complete Exomes of Three Neandertals, *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 111 (18): 6666–6671.
- 1.40. Cesarik, M., Božičević, D., **Miličić, J.**, Iveković, V., Pavičević, R. 1996. Quantitative Dermatoglyphic Analysis in Persons with Superior Intelligence, *Collegium Antropologicum*, 20: 413–418.
- 1.41. Cvjetan, S., Tolik, H.-V., **Barać Lauc, L.**, Čolak, I., Đorđević, D., Efremovska, Lj., **Janićijević, B.**, Kvesić, A., Martinović Klarić, I., Metspalu, E., **Peričić, M.**, Parik, J., Popović, D., Šijački, A., Terzić, R., Villems, R., **Rudan, P.** 2004. Frequencies of mtDNA Haplogroups in Southeastern Europe – Croats, Bosnians and Herzegovinians, Serbians, Macedonians and Macedonian Romani, *Collegium Antropologicum*, 28 (1): 193–198.
- 1.42. **Cvitkušić, B.**, Radović, S., Vujević, D. 2017. Changes in Ornamental Traditions and Subsistence Strategies during the Palaeolithic-Mesolithic Transition in Vlakno Cave, *Quaternary International*, doi.org/10.1016/j.quaint.2017.08.053
- 1.43. **Čargonja, H.**, Đaković, B., Alegro, A. 2008. Plants and Geographical Names in Croatia, *Collegium Antropologicum*, 32 (3): 927–943.

- 1.44. Čavka, M., Glasnović, A., **Janković, I., Rajić Šikanjić, P.**, Perić, B., Brkljačić, B., Mlinarić-Missoni, E., Škrilin, J. 2010. Microbiological Analysis of a Mummy from the Archaeological Museum in Zagreb, *Collegium Antropologicum*, 34 (3): 803–805.
- 1.45. Čavka, M., **Janković, I., Rajić Šikanjić, P.**, Tičinović, N., Radoš, S., Ivanac, G., Brkljačić, B. 2010. Insights into a Mummy: A Paleoradiological Analysis, *Collegium Antropologicum*. 34 (3): 797–802.
- 1.46. Čavka, M., Petaros, A., Boščić, D., Kavur, L., **Janković, I.**, Despot, R., Trajković, J., Brkljačić, B. 2012. Scenes from the Past: CT-Guided Endoscopic Recovery of a Foreign Object from the Cranial Cavity of an Ancient Egyptian Mummy, *Radiographics*, 32 (7): 2151–2157.
- 1.47. Čavka, M., Petaros, A., Ivanac, G., Aganović, L., **Janković, I.**, Reiter, G., Speier, P., Nielles-Vallespin, S., Brkljačić, B. 2012. A Probable case of Hand-Schueller-Christian's Disease in an Egyptian Mummy Revealed by CT and MR Investigation of a Dry Mummy, *Collegium Antropologicum*, 36 (1): 281–286.
- 1.48. **Čolić, S.** 1993. Studying Culture from the "Outside" and the "Inside": Some Current Issues Regarding Ethnographic Description, *Collegium Antropologicum*, 17: 25–31.
- 1.49. **Čolić, S.** 1999. Anthropology and History: Revaluation of History in Anthropological Research, *Collegium Antropologicum*, 23: 511–520.
- 1.50. Čubrilo-Turek, M., Pilaš, V., **Miličić, J.**, Turek, S., **Jovanović, V.** 1993. Analysis of the Latent Structure of Risk Factors for Coronary Disease: The Role of Fibrinogen, *Collegium Antropologicum*, 17: 49–54.
- 1.51. Čubrilo-Turek, M., Stavljениć-Rukavina, A., Škalko, D., **Jovanović, V.**, Brkljačić, V., Slazer, B. 1996. Hormonal Replacement Therapy: Risks and Benefits, *Collegium Antropologicum*, 20: 119–128.
- 1.52. Deka, R., **Duraković, Z.**, Niu, W., Zhang, G., Karns, R., **Smolej Narančić N., Missoni, S.**, Carić, D., Carić, T., Rudan, D., Salzer, B., Chakraborty, R., **Rudan, P.** 2012. Prevalence of Metabolic Syndrome and Related Metabolic Traits in an Island Population of the Adriatic, *Annals of Human Biology*, 39 (1): 46–53.
- 1.53. Deka, R., **Smolej Narančić, N.**, Huifeng, X., Turek, S., Čubrilo-Turek, M., Vrhovski-Hebrang, D., **Janićijević, B., Tomljenović, A., Szivoczka, L.**, Jin, L., Chakraborty, R., **Rudan, P.** 2008. Metabolic Syndrome in an Island Population of the Eastern Adriatic Coast of Croatia, *Collegium Antropologicum*, 32 (1): 85–91.
- 1.54. Demarin, V., **Škarić-Jurić, T.**, Lovrenčić-Huzjan, A., Bosnar Puretić, M., Vuković, V. 2001. Vertebral Artery Hypoplasia: Sex-Specific Frequencies in 36 Parent-Offspring Pairs, *Collegium Antropologicum*, 25: 501–509.
- 1.55. Devčić, S., Mihanović, M., **Miličić, J.**, Glamuzina, Lj., Silić, A. 2009. Comparative Study on Dermatoglyphics in Alcoholic Patients, *Collegium Antropologicum*, 33 (4): 1311–1318.
- 1.56. Doğan, S., Ašić, A., Dogan, G., Bešić, L., **Marjanović, D.** 2017. Y Chromosome Haplogroups in the Bosnian-Herzegovinian Population Based on 23 Y-STR Loci, *Human Biology*, 88 (3): 201–209.
- 1.57. Doğan, S., Babić, N., Gurkan, C., Goksu, A., **Marjanović, D.**, Hadžiavdic, V. 2016. Y-Chromosomal Haplogroup Distribution in the Tuzla Canton of Bosnia and Herzegovina: A Concordance Study Using Four Different in Silico Assignment Algorithms Based on Y-STR Data, *Homo* 67 (6): 471–483.
- 1.58. Doğan, S., Kovačević, L., **Marjanović, D.** 2013. Genetic Polymorphisms of 15 STR Loci within Turkish Student Population Living in Sarajevo, Bosnia and Herzegovina, *Collegium Antropologicum*, 37 (4): 1313–1319.

- 1.59. Doğan, S., Primorac, D., **Marjanović, D.** 2014. Genetic Analysis of Haplotype Data for 23 Y-Chromosome Short Tandem Repeat Loci in the Turkish Population Recently Settled in Sarajevo, Bosnia and Herzegovina, *Croatian Medical Journal*, 55 (5): 530–536.
- 1.60. Dumbović Dubravčić, I., Marić Brozić, J., Aljinović, A., **Sindik, J.** 2014. Quality of Life in Croatian Metastatic Melanoma Patients, *Collegium Antropologicum*, 38 (1): 69–74.
- 1.61. **Duraković, Z.**, Mišigoj-Duraković, M., Škavić, J. 2011. Hypertrophic Cardiomyopathy and Sudden Cardiac Death due to Physical Exercise in Croatia in a 27-Year Period, *Collegium Antropologicum*, 35 (4): 1051–1054.
- 1.62. **Duraković, Z.**, Mišigoj-Duraković, M., Škavić, J., Definis Gojanović, M. 2011. Physical Exercise and Suddencardiac Death in Elders – A Croatian Study, *Collegium Antropologicum*, 35 (1): 103–106.
- 1.63. **Duraković, Z.**, Mišigoj-Duraković, M., Škavić, J., Duraković, L. 2009. Physical Exercise and Cardiac Death Due to Pneumonia in Male Teenagers, *Collegium Antropologicum*, 33 (2): 387–390.
- 1.64. **Duraković, Z.**, Mišigoj-Duraković, M., Škavić, J., **Tomljenović, A.** 2008. Myopericarditis and Sudden Cardiac Death Due to Physical Exercise in Male Athletes, *Collegium Antropologicum*, 32 (2): 399–401.
- 1.65. **Elezović, S.** 2005. Youth and Personality Formation – The World Belongs to the Strength of the Young and to the Wisdom of the Elderly (A Point of the View of the Communicology). *Collegium Antropologicum*, 29 (1): 361–364.
- 1.66. **Elezović, S.** 2006. The Speech of Reality and the Speech of the Stage: Life, Science and Art, *Collegium Antropologicum*, 29 (1): 381–384.
- 1.67. Fernandes, D., Sirak, K., **Novak, M.**, Finarelli, J. A., Byrne, J., Connolly, E., Carlsson, J. E. L., Ferretti, E., Pinhasi, R., Carlsson, J. 2017. The Identification of a 1916 Irish Rebel: New Approach for Estimating Relatedness from Low Coverage Homozygous Genomes, *Scientific Reports*, 7: 41529.
- 1.68. **Forenbaher, S.** 1993. Radiocarbon Dates and Absolute Chronology of the Central European Early Bronze Age, *Antiquity*, 67: 218–256.
- 1.69. **Forenbaher, S.** 1994. The Late Copper Age Architecture at Vučedol, Croatia, *Journal of Field Archaeology*, 21: 307–323.
- 1.70. **Forenbaher, S.** 1999. The Earliest Islanders of the Eastern Adriatic, *Collegium Antropologicum*, 23: 521–530.
- 1.71. **Forenbaher, S.** 2002. Prehistoric Populations of the Island of Hvar – An Overview of Archaeological Evidence, *Collegium Antropologicum*, 26 (1): 361–378.
- 1.72. **Forenbaher, S.**, Jones, A. 2011. The Nakovana Zodiac: Fragments of an Astrologer's Board from an Illyrian-Hellenistic Cave Sanctuary, *Journal for the History of Astronomy*, 42 (4): 425–438.
- 1.73. **Forenbaher, S.**, Kaiser, T. 2001. Nakovana Cave: an Illyrian Ritual Site, *Antiquity*, 75: 677–678.
- 1.74. **Forenbaher, S.**, Kaiser, T., Frame, S. 2010. Adriatic Neolithic Mortuary Ritual at Grapčeva Cave, Croatia, *Journal of Field Archaeology*, 35 (4): 337–353.
- 1.75. **Forenbaher, S.**, Kaiser, T., Miracle, P. 2013. Dating the East Adriatic Neolithic, *European Journal of Archaeology*, 16 (4): 589–609.
- 1.76. **Forenbaher, S.**, Miracle, P. 2005. The Spread of Farming in the Eastern Adriatic, *Antiquity*, 79: 514–528.
- 1.77. **Forenbaher, S., Rajić Šikanjić, P.** 2006. The Prehistoric Hillfort at Grad (Pelješac, Dalmatia) – Preliminary Results of Intensive Surface Survey, *Collegium Antropologicum*, 30 (3): 467–473.
- 1.78. Freidline, S., Gunz, P., **Janković, I.**, Harvati, K., Hublin, J.-J. 2012. A Comprehensive Morphometric Analysis of the Frontal and Zygomatic Bone of The Zuttiyeh Fossil from Israel, *Journal of Human Evolution*, 62 (2): 225–241.
- 1.79. Gilliland, M. K., **Špoljar-Vržina, S. M.**, Rudan, V. 1995. Interviews with Displaced Persons and Refugees on the

- Island of Hvar (Croatia), *Collegium Antropologicum*, 19: 103–113.
- 1.80. Ginsburg, E., **Škarić-Jurić, T.**, Kobyljansky, E., Karasik, D., Malkin, I., **Rudan, P.** 2001. Evidence on Major Gene Control of Cortical Index in Pedigree Data from Middle Dalmatia, Croatia, *American Journal of Human Biology*, 13: 398–408.
- 1.81. Glamuzina, Lj., Mihanović, M., **Miličić, J.**, Devčić, S., Restek-Petrović, B. 2009. Comparative Study on Dermatoglyphics in Patients with PTSD, *Collegium Antropologicum*, 33 (4): 1303–1309.
- 1.82. Green, R. E., Krausel, J., ..., **Rudan, P.**, Brajković, D., Kućan, Ž., Gušić, I., Doronichev, V. B., Golovanova, L. V., Lalueza-Fox, C., De la Rasilla, M., Fortea, J., Rosas, A., Schmitz, R. W., Johnson, P. L. F., Eichler, E. E., Falush, D., Birney, E., Mullikin, J. C., Slatkin, M., Nielsen, R., Kelso, J., Lachmann, M., Reich, D., Pääbo, S. 2010. A Draft Sequence of the Neandertal Genome, *Science*, 328 (5979): 710–722.
- 1.83. Green, R. E., Malaspina, A.-S., Krause, J., Briggs, A. W., Johnson, P. L. F., Uhler, C., Meyer, M., Good, J. M., Maričić, T., Stenzel, U., Prüfer, K., Siebauer, M., Burbano, H. A., Ronan, M., Rothberg, J. M., Egholm, M., **Rudan, P.**, Brajković, D., Kućan, Ž., Gušić, I., Wikström, M., Laakkonen, L., Kelso, J., Slatkin, M., Pääbo, S. 2008. A Complete Neandertal Mitochondrial Genome Sequence Determined by High-Throughput Sequencing, *Cell*, 134 (3): 416–426.
- 1.84. Grubić, Z., Žunec, R., Čečuk-Jeličić, E., Kerhin-Brkljačić, V., Kaštelan, D., **Barać, L., Janićijević, B., Martinović, I., Peričić, M.**, Bennett, L. A., **Rudan, P.**, Kaštelan, A. 1998. HLA Class II Gene and Haplotype Diversity in the Population of the Island of Hvar, Croatia. *Collegium Antropologicum*, 22: 157–168.
- 1.85. Haliti, N., Čarapina, M., Mašić, M., Strinović, D., **Martinović Klarić, I.**, Kubat, M. 2009. Evaluation of Population Variation at 17 Autosomal STR and 16 Y-STR Haplotype Loci in Croatians, *Forensic Science International*, 3 (4): e137–e138.
- 1.86. **Havaš, D., Jeran, N.**, Efremovska, Lj., Dorđević, D., **Rudan, P.** 2007. Population Genetics of 15 AmpfSTR Identifier Loci in Macedonians and Macedonian Romani (Gypsy), *Forensic Science International*, 173 (2–3): 220–224.
- 1.87. **Havaš Auguštin, D., Jeran, N., Šarac, J., Šarić, T.**, Metspalu, E., Reisberg, T., **Sujoldžić, A.**, Villems, R., **Rudan, P.** 2012. Maternal Genetic Legacy of the Eastern Adriatic Island of Krk – An Interplay of Evolutionary Forces and Island’s Historical Events in Shaping the Genetic Structure of Contemporary Island Population, *Collegium Antropologicum*, 36 (2): 353–362.
- 1.88. Ivanković, D., Stevanović, R., Vuletić, S., **Rudan, P.** 1999. Surname as “Cancer Risk” in Extreme Isolates: Example from the Island of Lastovo, Croatia, *Collegium Antropologicum*, 23: 557–570.
- 1.89. Ivić-Kardum, M., Aurer, A., Haban, V., Aurer-Koželj, J., **Szirovicza, L.** 1999. Aspartat Aminotransferase – A Marker of Periodontal Disease Activity, *Collegium Antropologicum*, 23: 111–116.
- 1.90. **Ivković, V., Jovanović, V.** 2002. Anthropocentric Modeling: From Population Demography to the Concept of Values, *Collegium Antropologicum*, 26 (S1): 15–23.
- 1.91. **Ivković, V., Vitart, V., Rudan, I., Janićijević, B., Smolej Narančić, N., Škarić-Jurić, T., Barbalić, M.**, Biloglav, Z., Polašek, O., Kolčić, I., Visscher, P., Hayward, C., Hastie, N., Anderson, N., Campbell, H., Wright, A., **Rudan, P.**, Deary, I. J. 2007. The Eysenck Personality Factors: Psychometric Structure, Reliability, Heritability and Phenotypic and Genetic Correlations with Psychological Distress in an Isolated Croatian Population, *Personality and Individual Differences*, 42 (1): 123–133.
- 1.92. **Janićijević, B., Bakran, M., Martinović, I.**, Roberts, D. F. 1996. Serogenetic Polymorphisms of the Four Middle Dalmatian Island and Peninsular Population Isolates, *Collegium Antropologicum*, 20 (S): 47–54.

- 1.93. **Janićijević, B., Bakran, M.,** Papiha, S. S., Chaventre, A., Roberts D. F. 1994. Serogenetic Analysis in the Study of the Population Structure of the Eastern Adriatic (Croatia), *Human Biology*, 66: 991–1003.
- 1.94. **Janićijević, B.,** Roberts, D. F., **Rudan, P.** 1993. Population Structure of the Island of Korčula, Croatia, *American Journal of Human Biology*, 5: 529–539.
- 1.95. **Janković, I.** 2004. Neandertals... 150 Years Later, *Collegium Antropologicum*, 28 (S2): 379–401.
- 1.96. **Janković, I.** 2005. Papers on Human Evolution Published in *Collegium Antropologicum* from 1977–2004, *Collegium Antropologicum*, 29 (2): 769–773.
- 1.97. **Janković, I.,** Balen, J., Ahern, J. C. M., **Premužić, Z.,** Čavka, M., Potrebića, H., **Novak, M.** 2017. Prehistoric Massacre Revealed. Perimortem Cranial Trauma from Potočani, Croatia, *Anthropologischer Anzeiger*, 74 (2): 131–141.
- 1.98. **Janković, I.,** Karavanić, I., Ahern, J. C. M., Brajković, D., Mauch Lenardić, J., Smith, F. H. 2006. Vindija Cave and the Modern Human Peopling of Europe, *Collegium Antropologicum*, 30 (3): 457–466.
- 1.99. **Janković, I.,** Komšo, D., Ahern, J. C. M., Becker, R., Gerometta, K., Weinstock, J., Barbir, A., Vukosavljević, N., **Cvitkušić, B.,** Zubčić, K., Mihelić, S., Smith F. H. 2017. New Research on the Late Pleistocene and Early Holocene in the Lim Channel, Istria, *Antiquity*, 91 (359 e4): 1–7.
- 1.100. **Janović, T., Ivković, V.,** Grammer, K., Nazor, D., Jovanović, V. 2003. Empathy, Communication, Deception, *Collegium Antropologicum*, 27 (2): 809–822.
- 1.101. **Janović, T.,** Pećnjak, D. 2001. Perceptual and Conceptual Content of Human Consciousness – A Perspective of the Philosophy of Mind, *Collegium Antropologicum*, 25: 657–663.
- 1.102. Jelovac, N., **Miličić, J.,** Milas, M., Dodig, G., Turek, S., Ugrenović, Ž. 1998. Dermatoglyphic Analysis in Borderline Personality Disorder and Schizophrenia – Results of a Croatian Study, *Collegium Antropologicum*, 22: 141–148.
- 1.103. **Jeran, N., Havaš, D.,** Ivanović, V., **Rudan, P.** 2007. Genetic Diversity of 15 STR Loci in a Population of Montenegro, *Collegium Antropologicum*, 31 (3): 847–852.
- 1.104. **Jeran, N., Havaš Auguštin, D.,** Grahovac, B., Kapović, M., Metspalu, E., Villems, R., **Rudan, P.** 2009. Mitochondrial DNA Heritage of Cres Islanders – Example of Croatian Genetic Outliers, *Collegium Antropologicum*, 33 (4): 1323–1328.
- 1.105. **Jovanović V.,** Francetić, I. 1994. Determination of Drug Absorption Rate by Iterative Deconvolution without Reference to Intravenous Data – Theory of the Methoda, *Acta Pharmaceutica*, 44: 27–44.
- 1.106. **Jovanović, V.** 1992. An Example of Cybernetic Model: Demography of the Island Pag, *Collegium Antropologicum*, 16: 427–432.
- 1.107. **Jovanović, V.** 1996. The Relationship between Migration, Genetic and Sociocultural Variables: A Log-Linear Approach, *Collegium Antropologicum*, 20: 251–262.
- 1.108. **Jovanović, V.** 1999. Anthropological Cybernetic Model of Demographic Structures in the Republic of Croatia, *Collegium Antropologicum*, 23: 99–110.
- 1.109. **Jovanović, V.,** Gjurović, S. 1994. Relation between Intestinal Calcium and Strontium Absorption, *Collegium Antropologicum*, 18 (S): 79–85.
- 1.110. **Jovanović, V., Janićijević, B.,** Đurović, S. 1997. Estimation of Radioactive Calcium Absorption Based on Expanding Ca-Exchangeable Space, *Collegium Antropologicum*, 21: 195–202.
- 1.111. Kabalin, M., **Šarac, J., Šarić, T.,** Kapović, M. 2012. Metabolic Syndrome among the Inhabitants of the Island of Cres, *Collegium Antropologicum*, 36 (3): 745–754.
- 1.112. Kaiser, T., **Forenbaher, S.** 1999. Adriatic Sailors and Stone Knappers: Palagruža in the 3rd Millennium B.C., *Antiquity*, 73: 313–324.

- 1.113. Kalebota, N., Drenovac, M., **Szirovicza, L.**, Živičnjak, M. 2005. Morphological Status of Cadets and Pilots of the Croatian Air Force, *Collegium Antropologicum*, 29 (1): 85–91.
- 1.114. Kalebota, N., **Szirovicza, L.**, Tucaković-Mujagić, Lj., Drenovac, M. 2003. The Structure of Body Measurements for the Determination of Shoe Sizing for Young Croatian Men, *Collegium Antropologicum*, 27: 635–643.
- 1.115. Karavanić, I., Miracle, P. T., Culiberg, M., Kurtanjek, D., Zupanić, J., Golubić, V., Paunović, M., Mauch Lenardić, J., Malez, V., Šošić, R., **Janković, I.**, Smith, F. H. 2008. The Middle Paleolithic from Mujina Pećina, Dalmatia, Croatia, *Journal of Field Archaeology*, 33 (3): 259–277.
- 1.116. Karmin, M., Saag, L., ..., Primorac, D., ..., **Marjanović, D.**, ..., Thomas, M. G., Tyler-Smith, C., Underhill, P. A., Willerslev, E., Nielsen, R., Metspalu, Mait, Villems, R., Kivisild, T. 2015. A Recent Bottleneck of Y Chromosome Diversity Coincides with a Global Change in Culture, *Genome Research*, 25 (4): 459–466.
- 1.117. Karns, R., Succop, P., Zhang, G., Sun, G., Indugula, S. R., **Havaš Auguštin, D.**, **Novokmet, N.**, Duraković, Z., Musić Milanović, S., **Missoni, S.**, Vuletić, S., Chakraborty, R., **Rudan, P.**, Deka, R. 2013. Modeling Metabolic Syndrome through Structural Equations of Metabolic Traits, Co-Morbid Diseases, and GWAS Variants, *Obesity*, 21 (12): E745–E754.
- 1.118. Karns, R., Zhang, G., **Jeran, N.**, **Havaš Auguštin, D.**, **Missoni, S.**, Niu, W., Indugula, S. R., Sun, G., **Duraković, Z.**, **Smolej Narančić, N.**, **Rudan, P.**, Chakraborty, R., Deka, R. 2011. Replication of Genetic Variants from Genome-Wide Association Studies with Metabolic Traits in an Island Population of the Adriatic Coast of Croatia, *European Journal of Human Genetics*, 19 (3): 341–346.
- 1.119. Karns, R., Zhang, G., Sun, G., Indugula, S. R., Cheng, H., **Havaš Auguštin, D.**, **Novokmet, N.**, **Rudan, D.**, **Duraković, Z.**, **Missoni, S.**, Chakraborty, R., **Rudan, P.**, Deka, R. 2012. Genome-Wide Association of Serum Uric Acid Concentration: Replication of Sequence Variants in an Island Population of the Adriatic Coast of Croatia, *Annals of Human Genetics*, 76 (2): 121–127.
- 1.120. Katić, R., Zagorac, N., **Živičnjak, M.**, Hraski, Ž. 1994. Taxonomic Analysis of Morphological/Motor Characteristics in Seven-Year Old Girls, *Collegium Antropologicum*, 18: 141–154.
- 1.121. Kilpeläinen, T. O., Zillikens, M. C., ..., **Škarić-Jurić, T.**, ..., Rudan, I., ..., Loos, R. J. F. 2011. Genetic Variation Near IRS1 Associates with Reduced Adiposity and an Impaired Metabolic Profile, *Nature Genetics*, 43 (8): 753–760.
- 1.122. Kirin, M., Sičaja, M., **Missoni, S.**, Pehar, M., Prka, Ž., Špoljarić, M., Božikov, V., Kirin, I. 2009. Carotid Endarterectomy Unexpectedly Resulted in Optimal Blood Pressure Control, *Collegium Antropologicum*, 33 (4): 1231–1233.
- 1.123. Kolčić, I., Polašek, O., Pfeiffer, D., **Smolej Narančić, N.**, Ilijić, M., Bljajić, D., Biloglav, Z., Ivanišević, M., Đelmiš, J. 2005. Birth Weight and Birth Length of Healthy Newborns in Zagreb Area, Croatia, *Croatian Medical Journal*, 29 (1): 257–262.
- 1.124. Kovačević, L., Fatur-Cerić, V., Hadžić, N., Čakar, J., Primorac, D., **Marjanović, D.** 2013. Haplotype Data for 23 Y-Chromosome Markers in a Reference Sample from Bosnia and Herzegovina, *Croatian Medical Journal*, 54 (3): 286–290.
- 1.125. Krištić, J., Vučković, F., Menni, C., Klarić, L., Keser, T., Bečeheli, I., Pučić-Baković, M., Novokmet, M., Mangino, M., Thaqi, K., **Rudan, P.**, **Novokmet, N.**, **Šarac, J.**, **Missoni, S.**, Kolčić, I., Polašek, O., Rudan, I., Campbell, H., Hayward, C., Aulchenko, Y., Valdes, A., Wilson, J. F., Gornik, O., Primorac, D., Zoldoš, V., Spector, T., Lauc, G. 2014. Glycans Are a Novel Biomarker of Chronological and Biological Age, *The Journals of Gerontology. Series A, Biological Sciences and Medical Sciences*, 69 (7): 779–789.

- 1.126. Kubat, M., Škavić, J., Ibrahim, B., Nuram, B., Bekteshi, T., Behluli, M., **Martinović Klarić, I., Peričić, M.** 2004. Population Genetics of the 15 AmpFISTR Identifiler Loci in Kosovo Albanians, *International Journal of Legal Medicine*, 118 (2): 115–118.
- 1.127. Kuhlwilm, M., Gronau, I., Hubisz, M. J., De Filippo, C., Prado-Martinez, J., Kircher, M., Fu, Q., Burbano, H. A., Lalueza-Fox, C., De la Rasilla, M., Rosas, A., **Rudan, P.**, Brajković, D., Kučan, Ž., Gušić, I., Marques-Bonet, T., Andres, A. M., Viola, B., Pääbo, S., Meyer, M., Siepel, A., Castellano, S. 2016. Ancient Gene Flow from Early Modern Humans into Eastern Neanderthals, *Nature*, 530: 429–433.
- 1.128. **Kulenović, T.** 2006. A Veil (Hijab) as a Public Symbol of a Muslim Woman Modern Identity, *Collegium Antropologicum*, 30 (4): 713–718.
- 1.129. **Kulenović, T.** 2012. Croatian Muslims – Immigrant Community of Indigenous Europeans, *Collegium Antropologicum*, 36 (1): 265–269.
- 1.130. **Kulenović, T.** 2013. Dugi otok through History: Ethnohistorical and Demographic Processes on the Dugi otok, Croatia, *Collegium Antropologicum*, 37 (1): 263–270.
- 1.131. Kushniarevich, A., Utevska, O., ..., **Marjanović, D., Rudan, P.**, Rootsi, S., Yankovsky, N., Endicott, P., Kassian, A., Dybo, A., The Genographic Consortium, Tyler-Smith, C., Balanovska, E., Metspalu, M., Kivisild, T., Villems, R., Balanovsky, O. 2015. Genetic Heritage of the Balto-Slavic Speaking Populations: A Synthesis of Autosomal, Mitochondrial and Y-Chromosomal Data, *PLoS One*, 10 (9): e0135820–1–e0135820.
- 1.132. **Lah, J., Orlić, O., Šimičić, L., Iveković Martinis, A., Sujoldžić, A.** 2013. Croatian Anthropological Terminology – Challenges and Dilemmas, *Collegium Antropologicum*, 37 (3): 665–676.
- 1.133. **Lauc, T., Fornai, C., Premužić, Z., Vodanović, M., Weber, G., Mašić, B., Rajić Šikanjić, P.** 2015. Dental Stigmata and Enamel Thickness in a Probable Case of Congenital Syphilis from XVI Century Croatia, *Archives of Oral Biology*, 60 (10): 1554–1564.
- 1.134. **Lauc, T., Krnić, D., Katanec, D.** 2000. Implant Failure: Regional versus Cumulative Evaluation, *Collegium Antropologicum*, 24 (S): 91–96.
- 1.135. **Lauc, T., Schäfer, K., Prossinger, H., Šlaj, M.** 2000. Orofacial Analysis on the Adriatic Islands: I. The Island of Hvar as a Model for Odontogenetic Researches, *Collegium Antropologicum*, 24 (S): 63–69.
- 1.136. Lazaridis, I., Nadel, D., Rollefson, G., Merrett, D. C., Rohland, N., Mallick, S., Fernandes, D., **Novak, M.**, Gamarra, B., Sirak, K., Connell, S., Stewardson, K., Harney, E., Fu, Q., Gonzalez-Fortes, G., Jones, E. R., Alpaslan Roodenberg, S., Lengyel, G., Bocquentin, F., Gasparian, B., Monge, J. M., Gregg, M., Eshed, V., Mizrahi, A.-S., Meiklejohn, C., Gerritsen, F., Bejenaru, L., Blüher, M., Campbell, A., Cavalleri, G., Comas, D., Froguel, P., Gilbert, E., Kerr, S. M., Kovacs, P., Krause, J., McGettigan, D., Merrigan, M., Merriwether, D. A., O'Reilly, S., Richards, M. B., Semino, O., Shamoony-Pour, M., Stefanescu, G., Stumvoll, M., Tönjes, A., Torroni, A., Wilson, J. F., Yengo, L., Hovhannisyann, N. A., Patterson, N., Pinhasi, R., Reich, D. 2016. Genomic Insights into the Origin of Farming in the Ancient Near East, *Nature*, 536 (7617): 419–424.
- 1.137. Lightfoot, E., Šlaus, M., **Rajić Šikanjić, P., O'Connell, T. C.** 2015. Metals and Millets: Bronze and Iron Age Diet in Inland and Coastal Croatia Seen Through Stable Isotope Analysis, *Archaeological and Anthropological Sciences*, 7 (3): 375–386.
- 1.138. Lipson, M., Cheronet, O., Mallick, S., Rohland, M., Oxenham, M., Pietruszewski, M., Oliver Pryce, T., Willis, A., Matsumura, H., Buckley, H., Domett, K., Giang Hai, N., Hoang Hiep, T., Aung Kyaw, A., Win, T. T., Pradier, B., Broomandkoshbacht, N., Candilio, F., Changmai, P., Fernandes, D., Ferry, M.,

- Gamarra, B., Harney, E., Kampuansai, J., Kutanan, W., Michel, M., **Novak, M.**, Oppenheimer, J., Sirak, K., Stewardson, K., Zhang, Z., Flegontov, P., Pinhasi, R., Reich, D. 2018. Ancient Genomes Document Multiple Waves of Migration in Southeast Asian Prehistory, *Science* 360 (6397): 1–10.
- 1.139. Loogväli, E.-L., Roostalu, U., Malyarchuk, B. A., Derenko, M. V., Kivisild, T., Metspalu, E., Tambets, K., Reidla, M., Tolk, H.-V., Parik, J., Pennarun, E., Laos, S., Lunkina, A., Golubenko, M., **Barač Lauc, L.**, **Peričić, M.**, Balanovsky, O. P., Gusar, V., Khusnutdinova, Elsa K., Stepanov, Vadim, Puzyrev, Valery, Rudan, P., Balanovska, Elena V., Grechanina, E., Richard, C., Moisan, J.-P., Chaventré, A., Anagnou, N. P., Pappa, K. I., Michalodimitrakis, E. N., Claustres, M., Gölge, M., Mikerezi, I., Usanga, E., Villems, R. 2004. Disuniting Uniformity: A Pied Cladistic Canvas of mtDNA Haplogroup H in Eurasia, *Molecular Biology and Evolution*, 21 (11): 2012–2021.
- 1.140. Lovasić, I., **Škarić-Jurić, T.**, Budiselić, B., **Szirovicza, L.** 1998. Morphometric Dimensions of Metacarpal Bones in the Population Structure Analysis (Island of Krk) – A Preliminary Report, *Collegium Antropologicum*, 22: 307–313.
- 1.141. Lu, Yingchang, D., Felix R., ..., Kolčić, I., ..., Polašek, O., ..., **Smolej Narančić, N.**, ..., Rudan, I., ..., Loos, R. 2016. New Loci for Body Fat Percentage Reveal Link Between Adiposity and Cardiometabolic Disease Risk, *Nature Communications*, 7: 10495–1–10495–15.
- 1.142. Majstorović, M., Negovetić Vranić, D., **Szirovicza, L.** 2013. Recent Achievements in Preventive Dentistry by Introducing a New Probiotic Toothpaste, *Collegium Antropologicum*, 37 (4): 1307–1312.
- 1.143. **Malnar, A.** 2008. Population Structure in the Island of Ugljan – Demographic Processes and Marital Migration, *Collegium Antropologicum*, 32 (4): 1239–1249.
- 1.144. **Malnar, A.**, **Viličić, N.**, **Jovanović, V.** 2002. Demographic Development of the Middle Dalmatian Coast and Simulation of Trends in Population Density by the LOPI Model, *Collegium Antropologicum*, 26 (S): 25–37.
- 1.145. Manning, A. K., ..., Boban, M., ..., Budimir, D., ..., Kolčić, I., ..., Pehlić, M., ..., **Peričić, M.**, ..., Polašek, O., ..., Rudan, I., ..., Zelenika, D., Zemunik, T., Zgaga, L., ..., Langenberg C. 2012. A Genome-Wide Approach Accounting for Body Mass Index Identifies Genetic Variants Influencing Fasting Glycemic Traits and Insulin Resistance, *Nature Genetics*, 44: 659–669.
- 1.146. Marić, S., **Janićjević, B.** 1997. Anthropogenetic Variability of Populations of the North-Eastern Part of the Slavonia and Baranja Region – Croatia, *Collegium Antropologicum*, 21 (2): 477–486.
- 1.147. **Marjanović, D.**, Durmić-Pašić, A., Bakal, N., Haverić, S., Kalamujić, B., Kovačević, L., Ramić, J., Pojskić, N., Škaro, V., Projić, P., Bajrović, K., Hadžiselimović, R., Drobnič, K., Huffine, E., Davoren, J., Primorac, D. 2007. DNA Identification of Skeletal Remains from World War II Mass Graves Uncovered in Slovenia, *Croatian Medical Journal*, 48 (4): 513–519.
- 1.148. **Marjanović, D.**, Hadžić Metjahić, N., Čakar, J., Džehverović, M., Dogan, S., Ferić, E., Džijan, S., Škaro, V., Projić, P., Madžar, T., Rod, E., Primorac, D. 2015. Identification of Human Remains from the Second World War Mass Graves Uncovered in Bosnia and Herzegovina, *Croatian Medical Journal*, 56 (3): 257–262.
- 1.149. **Marković, I.**, **Sujoldžić, A.**, **Malnar, A.**, Chaventre, A. 1996. Endemic Goitre, Migration and Nutrition of the Dogon Population, *Collegium Antropologicum*, 20: 263–274.
- 1.150. **Martić-Biočina, S.**, **Špoljar-Vržina, S. M.**, Rudan, V. 1996. Anthropological and Psychodynamic Characteristics of Family Life of Displaced Persons and Refugees – An Example from the Island of Hvar (Croatia) – Problems and Perspectives, *Collegium Antropologicum*, 20: 301–308.
- 1.151. **Martić-Biočina, S.**, Visković-Amleh, I., **Špoljar-Vržina, S. M.** 1994. Curative

- Factors Experienced in an Activity Oriented Group with Bosnian Refugees in the Zuidlaren Camp (The Netherlands) – Psychotherapeutic and Cross-Cultural Aspects, *Collegium Antropologicum*, 18: 205–213.
- 1.152. **Martinović, I., Bakran, M.,** Chaventre, A., **Janićijević, B., Jovanović, V., Smolej Narančić, N.,** Kaštelan, A., Grubić, Z., Žunec, R., Roberts, D. F., **Rudan, P.** 1997. Application of HLA-Class II Polymorphism Analysis to the Study of the Population Structure of the Island of Krk, Croatia, *Human Biology*, 6: 819–829.
- 1.153. **Martinović, I., Barać, L.,** Furač, I., **Janićijević, B.,** Kubat, M., **Peričić, M.,** Vidović, B., **Rudan, P.** 1999. STR Polymorphisms in the Population of the Island of Hvar, *Human Biology*, 71: 341–352.
- 1.154. **Martinović, I.,** Mastana, S., **Janićijević, B., Jovanović, V.,** Papiha, S. S., Roberts, D. F., **Rudan, P.** 1998. VNTR DNA Variation in the Population of the Island of Hvar, Croatia, *Annals of Human Biology*, 25: 489–499.
- 1.155. **Martinović, I.,** Rudan, I., Mastana, S., **Janićijević, B.,** Papiha, S. S., **Rudan, P.** 1995. Analysis of VNTR DNA Polymorphisms in the Population of the Island of Hvar, Croatia, *Collegium Antropologicum*, 19: 505–515.
- 1.156. **Martinović Klarić, I.** 2000. Population Structure of the Rural Communities on the Island of Krk (Croatia): A Comparison of Genetics, Cultural and Geographic Data, *American Journal of Human Biology*, 12: 509–525.
- 1.157. **Martinović Klarić, I., Barać, L.,** Buković, D., Furač, I., Geber, G., **Janićijević, B.,** Kubat, M., **Peričić, M.,** Vidović, B., **Rudan, P.** 2000. STR Polymorphisms in the Population of the Island of Brač, Croatia, *Homo – Journal of Comparative Human Biology*, 51: 141–150.
- 1.158. **Martinović Klarić, I., Barać, L.,** Buković, D., Furač, I., Geber, G., **Janićijević, B.,** Kubat, M., **Peričić, M.,** Vidović Pupičić, B., **Rudan, P.** 2001. STR Variation in Eight Village Populations of the Island of Korčula (Croatia), *Annals of Human Biology*, 28: 281–294.
- 1.159. **Martinović Klarić, I., Barać Lauc, L., Peričić, M., Janićijević, B.,** Terzić, R., Čolak, I., Kvesić, A., **Rudan, P.** 2005. Evaluation of Y-STR Variation in Bosnian and Herzegovinian Populations, *Forensic Science International*, 154 (2/3): 252–256.
- 1.160. **Martinović Klarić, I.,** Lovasić, F., Budiselić, B., **Škarić-Jurić, T., Szivovicza, L.,** Chaventre A. 1999. The Analysis of Population Structure Based on Morphometric Dimensions of Metacarpal Bones (the Island of Krk, Croatia), *Collegium Antropologicum*, 23: 91–98.
- 1.161. **Martinović Klarić, I., Peričić, M., Barać Lauc, L., Janićijević, B.,** Kubat, M., **Pavičić, D.,** Rudan, I., Wang, N., Jin, L., Chakraborty, R., Deka, R., **Rudan, P.** 2005. Genetic Variation at Nine Short Tandem Repeat Loci in the Croatian Populations, *Human Biology*, 77 (4): 471–486.
- 1.162. **Martinović Klarić, I., Peričić Salihović, M., Barać Lauc, L.,** Zhivotovskiy, L. A., Rootsi, S., **Janićijević, B.** 2009. Dissecting the Molecular Architecture and Origin of Bayash Romani Patrilineages: Genetic Influences from South-Asia and the Balkans, *American Journal of Physical Anthropology*, 138 (3): 333–342.
- 1.163. Mathieson, I., Alpaslan-Roodenberg, S., Posth, C., ..., **Novak, M.,** Oppenheimer, J., Patterson, ..., **Janković, I.,** Karavanić, I., ..., Krause, J., Pinhasi, R., Reich, D. 2018. The Genomic History of Southeastern Europe, *Nature*, 555 (7695): 197–203.
- 1.164. Mathieson, I., Lazaridis, I., Rohland, N., Mallick, S., Patterson, N., Alpaslan Roodenberg, Songül, Harney, Eadaoin, Stewardson, K., Fernandes, D., **Novak, M.,** Sirak, K., Gamba, C., Jones, Eppie R., Llamas, B., Dryomov, S., Pickrell, J., Arsuaga, J. L., Bermúdez de Castro, J. M., Carbonell, E., Gerritsen, F., Khokhlov, A., Kuznetsov, P., Lozano, M., Meller, H., Mochalov, O., Moiseyev, V., Rojo Guerra, M. A., Roodenberg,

- J., Vergès, J. M., Krause, J., Cooper, A., Alt, Kurt W., Brown, D., Anthony, D., Lalueza-Fox, C., Haak, W., Pinhasi, R., Reich, D. 2015. Genome-Wide Patterns of Selection in 230 Ancient Eurasians, *Nature*, 528: 499–503.
- 1.165. McQuillan, R., Leutenegger, A.-L., Abdel-Rahman, R., **Peričić, M., Barać Lauc, L., Smolej Narančić, N., Janićjević, B.**, Franklin, C. S., Polašek, O., Tenesa, A., MacLeod, A. K., **Rudan, P.**, Hayward, C., Vitart, V., Rudan, I., Wild, S. K., Dunlop, M. D., Wright, A. F., Campbell, H., Wilson, J. F. 2008. Runs of Homozygosity in European Populations, *American Journal of Human Genetics*, 83 (3): 359–372.
- 1.166. Meštrović, S., Šljaj, M., **Rajić, P.** 2003. Finite Element Method Analysis of the Tooth Movement Induced by Orthodontic Forces, *Collegium Antropologicum*, 27 (63): 17–21.
- 1.167. Metelko, Ž., Pavlič-Renar, I., Poljičanin, T., **Szirovicza, L.**, Turek, S. 2008. Prevalence of Diabetes Mellitus in Croatia, *Diabetes Research and Clinical Practice*, 81 (2): 263–267.
- 1.168. **Miličević, G.**, Fabečić-Sabadi, V., **Rudan, P.**, Kokoš, Ž., Lukanović, T. 1997. Sex Differences in Pubertal Growth of the Heart, *American Journal of Human Biology*, 9: 297–302.
- 1.169. **Miličević, G., Rudan, P.**, Fabečić-Sabadi, V., Markičević, K. 1997. Heart Growth Stagnation during the Year Following Menarche, *Annals of Human Biology*, 24: 169–180.
- 1.170. **Miličević, G., Smolej Narančić, N.**, Steiner, R., **Rudan, P.** 2003. Increase in Cardiac Contractility During Puberty, *Collegium Antropologicum*, 27 (1): 335–341.
- 1.171. **Miličević, G., Živičnjak, M., Čorović, N., Fabečić-Sabadi, V., Kokoš, Ž., Lukanović, T., Markičević, K., Smolej Narančić, N., Škarić, T., Verona, E.** 1993. Croatian National Growth and Development Study. Part I – Descriptive Statistics for Zagreb Pubertal Population – Girls, 11-15 Years of Age, *Collegium Antropologicum*, 17: 67–78.
- 1.172. **Miličić, J.** 1994. Correlation between Dermatoglyphic Asymetry and Genetic and Biological Distances – Island of Brač, *Collegium Antropologicum*, 18 (S): 133–137.
- 1.173. **Miličić, J.** 2002. Latent Structure of Quantitative Dermatoglyphic Traits of Middle Dalmatia (Croatia), *Collegium Antropologicum*, 26: 39–45.
- 1.174. **Miličić, J.**, Bujas Petković, Z., Božikov, J. 2003. Dermatoglyphs of Digits-Palmar Complex in Autistic Disorder: Family Analysis, *Croatian Medical Journal*, 44 (4): 469–476.
- 1.175. **Miličić, J., Vidović, M.** 2005. Latent Structure of Dermatoglyphs in the Population of Selška Valley, *Homo*, 56 (2): 161–172.
- 1.176. Miracle, P., **Forenbaher, S.** 2005. Neolithic and Bronze-Age Herders of Pupićina Cave, Croatia, *Journal of Field Archaeology*, 30: 255–281.
- 1.177. **Missoni, S.** 2006. Nutritional Studies in Croatia – A Century of Research, *Collegium Antropologicum*, 30 (3): 673–696.
- 1.178. **Missoni, S.** 2009. Metabolic Syndrome among the Inhabitants of the Island of Vis, *Collegium Antropologicum*, 33 (4): 1283–1289.
- 1.179. **Missoni, S.** 2009. Nutritional Habits of the Inhabitants of the Island of Vis, *Collegium Antropologicum*, 33 (4): 1275–1281.
- 1.180. **Missoni, S.** 2012. Nutritional Habits of Croatian Island Populations – Recent Insights, *Collegium Antropologicum*, 36 (4): 1139–1142.
- 1.181. **Missoni, S., Duraković, Z., Sahay, R., Salzer, B., Deka, R.** 2013. Smoking Habits According to Metabolic Traits in an Island Population of the Eastern Adriatic Coast, *Collegium Antropologicum*, 37 (3): 745–753.
- 1.182. Mišigoj-Duraković, M., Bok, D., Sorić, M., Dizdar, D., **Duraković, Z., Jukić, I.** 2012. The Effect of Cigarette Smoking History on Muscular and Cardio-Res-

- piratory Endurance, *Journal of Addictive Diseases*, 31 (4): 389–396.
- 1.183. Mišigoj-Duraković, M., **Duraković, Z.** 2009. The Early Prevention of Metabolic Syndrome by Physical Exercise, *Collegium Antropologicum*, 33 (3): 759–764.
- 1.184. Myres, N. M., Roots, S., Lin, A. A., Järve, M., King, R. J., Kutuev, I., Cabrera, V. M., Khusnutdinova, E. K., Pshenichnov, A., Yunusbayev, B., Balanovsky, O., Balanovska, E., **Rudan, P.**, Baldović, M., Herrera, R. J., Chiaroni, J., Di Cristofaro, J., Villems, R., Kivisild, T., Underhill, P. A. 2011. A Major Y-Chromosome Haplogroup R1b Holocene Era Founder Effect in Central and Western Europe, *European Journal of Human Genetics*, 19: 95–101.
- 1.185. **Novak, M.** 2015. Dental Health and Diet in Early Medieval Ireland, *Archives of Oral Biology*, 60 (9): 1299–1309.
- 1.186. **Novak, M.**, Howcroft, R., Pinhasi, R. 2017. Child Health in Five Early Medieval Irish Sites: A Multidisciplinary Approach, *International Journal of Osteoarchaeology*, 27 (3): 398–408.
- 1.187. **Novak, M.**, Vyrubal, V., Krnčević, Ž., Petrinec, M., Howcroft, R., Pinhasi, R., Šlaus, M. 2018. Assessing Childhood Stress in Early Mediaeval Croatia by Using Multiple Lines of Inquiry, *Anthropologischer Anzeiger*, 75 (2): 155–167.
- 1.188. Novak-Lauš, K., **Miličić, J.**, Tedeschi-Reiner, E., Iveković, R., Koršić, J., Zrinščak, O., Mandić, Z. 2006. Analysis of the Qualitative Dermatoglyphics of the Digito-Palmar Complex in Patients with Primary Open-Angle Glaucoma, *Collegium Antropologicum*, 30 (1): 163–170.
- 1.189. Novak-Lauš, K., **Miličić, J.**, Tedeschi-Reiner, E., Iveković, R., Mijić, V., Masnec-Paškvalin, S., Zrinščak, O., Mandić, Z. 2005. Analysis of the Quantitative Dermatoglyphic Traits of the Digito-Palmar Complex in Patients with Primary Open Angle Glaucoma, *Collegium Antropologicum*, 29 (2): 637–642.
- 1.190. **Novokmet, N.**, Galov, A., **Marjanović, D.**, Škaro, V., Projić, P., Lauc, G., Primorac, D., **Rudan, P.** 2015. Genetic Structure and Admixture Between Bayash Roma from Northwestern Croatia and General Croatian Population: Evidence from Bayesian Clustering Analysis, *Anthropologischer Anzeiger*, 72 (3): 321–334.
- 1.191. **Novokmet, N.**, **Marjanović, D.**, Škaro, V., Projić, P., Lauc, G., Grahovac, B., Mohar, B., Kapović, M., **Rudan, P.** 2009. Forensic Efficiency Parameters for the 15 STR Loci in the Population of the Island of Cres (Croatia), *Collegium Antropologicum*, 33 (4): 1319–1322.
- 1.192. **Novokmet, N.**, **Marjanović, D.**, Škaro, V., Projić, P., Lauc, G., Grahovac, B., Ostojić, S., Kapović, M., **Rudan, P.** 2011. Genetic Polymorphism of 15 STR Loci in the Population of the Island of Cres, *Annals of Human Biology*, 38 (1): 12–21.
- 1.193. **Novokmet, N.**, Pavčec, Z. 2007. Genetic Polymorphisms of 15 AmpFISTR Identifier Loci in Romani Population from Northwestern Croatia, *Forensic Science International*, 168 (2–3): 43–46.
- 1.194. Njemirovskij, V., Radovičić, Z., Bujanović, B., **Jovanović, V.** 1999. High Frequencies and Grade Expressions of Carabelli's Trait in a Sample of the Croatian Population, *Collegium Antropologicum*, 23: 645–650.
- 1.195. **Orlić, O.** 2012. Multiple Identification on the Island of Korčula (Nested Identities), *Collegium Antropologicum*, 36 (1): 249–260.
- 1.196. Ostojić, S., **Barać, L.**, **Smolej Narančić, N.**, **Vitale, K.**, Mojsović, A., Kapović, M. 1996. Blood Pressure in Relation to Age and Sex in the Population of Krk, Croatia, *Collegium Antropologicum*, 20 (S): 15–20.
- 1.197. Ostrunić, D., Rudan, I., Ivanković, D., **Szirovicza, L.** 1995. Colorectal Cancer: Stage-Adjusted Patterns of Prognosis, *Collegium Antropologicum*, 19: 185–191.
- 1.198. Pagani, L., Lawson, D. J., Jagoda, E., ..., Škaro, V., Mulahasanović, L., Primorac, D., ..., **Marjanović, D.**, ..., Metspalu, M. 2016. Genomic Analyses Inform on Migration Events During the Peopling of Eurasia, *Nature*, 538 (7634): 238–242.

- 1.199. Pal, P., Mihanović, M., Molnar, S., Xi, H., Sun, G., Guha, S., **Jeran, N., Tomljenović, A., Malnar, A., Missoni, S.,** Deka, R., **Rudan, P.** 2009. Association of Tagging Single Nucleotide Polymorphisms on Eight Candidate Genes in the Dopaminergic Pathway with Schizophrenia in Croatian Population, *Croatian Medical Journal*, 50 (4): 361–369.
- 1.200. **Pavičić, D.,** Orešković, S., Rudan, I., Rudan, D., Božičević, I., Bistrović, D., Vrdoljak, A., Vorko-Jović, A., Biloglav, Z., Kolaric, B., Kujundžić-Tiljak, M., Sonicki, Z., Vuletić, G., Troskot, R., Saftić, V., **Rudan, P.** 2003. Youth and AIDS - A Study of Attitudes, Knowledge, Behavior and Risks in the Post-War Croatia, *Collegium Antropologicum* 27 (1): 161–172.
- 1.201. Pavičević, R., **Miličić, J.,** Bubanović, G., Šupe, S. 1998. Serum Tumor Marker CYFRA 21-1 in the Diagnostics of NSCLC Lung Cancer, *Collegium Antropologicum*, 22: 629–635.
- 1.202. Pavičević, R., **Miličić, J.,** Hitrec, V., Pavičević, L., **Rudan, P.** 1995. Quantitative Dermatoglyphic Traits of the Digito-Palmar Complex in Patients with Bronchopulmonary Carcinoma, *Collegium Antropologicum*, 19: 193–200.
- 1.203. Pavičević, R., **Miličić, J.,** Pavlović, M., Hitrec, V., Pavičević, A., Tuđman, Z., Radošević, Z. **Rudan, P.** 1994. The Analysis of Quantitative Dermatoglyphic Traits in Patients with Bronchial Asthma, *Collegium Antropologicum*, 18 (S): 125–132.
- 1.204. Pavičević, R., **Miličić, J.,** Radošević, Z., Pavičević, L. 1993. Analysis of Quantitative Traits of the Digito-Palmar Complex Dermatoglyphs in Patients Suffering from Bronchopulmonary Carcinoma, *Collegium Antropologicum*, 17: 147–157.
- 1.205. **Peričić, M., Barać Lauc, L., Martinović Klarić, I., Janićijević, B.,** Behluli, I., **Rudan, P.** 2004. Y-Chromosome Haplotypes in Albanian Population from Kosovo, *Forensic Science International*, 146 (1): 61–64.
- 1.206. **Peričić, M., Barać Lauc, L., Martinović Klarić, I., Janićijević, B., Rudan, P.** 2005. Review of Croatian Genetic Heritage as Revealed by Mitochondrial DNA and Y Chromosomal Lineages, *Croatian Medical Journal*, 46 (4): 502–513.
- 1.207. **Peričić, M., Barać Lauc, L., Martinović Klarić, I.,** Roots, S., **Janićijević, B.,** Rudan, I., Terzić, R., Čolak, I., Kvesić, A., Popović, D., Šijački, A., Behluli, I., Đorđević, D., Efremska, Lj., Bajec, Đ. D., Stefanović, B. D., Villem, R., **Rudan, P.** 2005. High-Resolution Phylogenetic Analysis of Southeastern Europe (SEE) Traces Major Episodes of Paternal Gene Flow among Slavic Populations, *Molecular Biology and Evolution*, 22: 1964–1975.
- 1.208. **Peričić, M., Martinović Klarić, I., Barać Lauc, L., Janićijević, B.,** Đorđević, D., Efremska, Ljudmila, **Rudan, P.** 2005. Population Genetics of 8 Y Chromosome STR Loci in Macedonians and Macedonian Romani (Gypsy), *Forensic Science International*, 257: 257–261.
- 1.209. **Peričić Salihović, M., Barešić, A., Martinović Klarić, I.,** Cukrov, S., **Barać Lauc, L., Janićijević, B.** 2011. The Role of The Vlax Roma in Shaping the European Romani Maternal Genetic History, *American Journal of Physical Anthropology*, 146 (2): 262–270.
- 1.210. **Perinić, A.** 2006. The “Harsh Inhabitants of Hvar” in the Speech of Vinko Pribojević (A.D. 1525), *Collegium Antropologicum*, 30 (3): 629–635.
- 1.211. **Perinić Lewis, A.** 2008. Ethnohistorical Processes and Demographic Structure of the Island of Rab, Croatia, *Collegium Antropologicum*, 32 (3): 945–958.
- 1.212. **Perinić Lewis, A.** 2012. Città Vecchia and Lesina – Everlasting Animosity on the Island of Hvar, *Collegium Antropologicum*, 36 (1): 261–264.
- 1.213. **Perinić Lewis, A.,** Škrbić Alempijević, N. 2014. “Nothing without Neighbours” – Interlocal Relations and Campanilistic Narratives on Two Croatian Islands, *Journal of Mediterranean Studies*, 23 (2): 153–168.
- 1.214. Petaros, A., **Janković, I.,** Cavalli, F., Ivanac, G., Brkljačić, B., Čavka, M. 2015.

- Mummified Remains from the Archaeological Museum in Zagreb, Croatia – Reviewing Peculiarities and Limitations of Human and Non-Human Radiological Identification and Analysis in Mummified Remains, *Journal of Forensic and Legal Medicine*, 35: 54–61.
- 1.215. **Peternel, L., Sujoldžić, A.** 2009. Adolescents Eating Behavior, Body Image and Psychological Well-Being, *Collegium Antropologicum*, 33 (1): 205–212.
- 1.216. Petlevski, R., Žuntar, I., Dodig, S., Turkalj, M., Čepelak, I., Vojvodić, J., Sičaja, M., **Missoni, S.** 2009. Malonaldehyde and Erythrocyte Antioxidant Status in Children with Controlled Asthma, *Collegium Antropologicum*, 33 (4): 1253–1256.
- 1.217. Pokupčić, K., Cukrov, S., **Martinović Klarić, I., Peričić Salihović, M., Barać Lauc, L., Blažanović, A., Janičjević, B.** 2008. Y-STR Genetic Diversity of Croatian (Bayash) Roma, *Forensic Science International – Genetics*, 2 (1): e11–e13.
- 1.218. Polovina, S., Cvjetičanin, M., **Miličić, J.**, Polovina Prološčić, T. 2006. Dermatoglyphs and Brachial Plexus Palsy, *Collegium Antropologicum*, 30 (3): 559–563.
- 1.219. Polovina, S., **Miličić, J.**, Cvjetičanin, M., Polovina Prološčić T. 2007. Qualitative Dermatoglyphic Traits in Brachial Plexus Palsy, *Collegium Antropologicum*, 31 (4): 1077–1081.
- 1.220. Polovina-Prološčić, T., **Miličić, J.**, Cvjetičanin, M., Polovina, A., Polovina, S. 2009. Comparison of Digito-Palmar Dermatoglyphic Traits in Children with Cerebral Palsy and Their Close Family Members, *Collegium Antropologicum*, 33 (3): 925–931.
- 1.221. **Pribačić Ambrožić, V., Padovan, M., Szivovics, L.**, Vojniković, B. 2009. Anthropometrical Characteristics of the Population of the Island of Rab, *Collegium Antropologicum*, 33 (4): 1329–1334.
- 1.222. Primorac, D., **Marjanović, D., Rudan, P.**, Villems, R., Underhill, P. A. 2011. Croatian Genetic Heritage: Y-Chromosome Story, *Croatian Medical Journal*, 52 (3): 225–234.
- 1.223. Prskalo, K., Zjača, K., **Škarić-Jurić, T.**, Nikolić, I., Anić-Milošević, S., **Lauc, T.** 2008. The Prevalence of Lateral Incisor Hypodontia and Canine Impaction in Croatian Population, *Collegium Antropologicum*, 32 (4): 1105–1109.
- 1.224. Prüfer, K., De Filippo, C., Grote, S., Mafessoni, F., Korlević, P., Hajdinjak, M., Vernot, B., Skov, L., Hsieh, P., Peyregne, S., Reher, D., Hopfe, C., Nagel, S., Maričić, T., Fu, Q., Theunert, C., Rogers, R., Skoglund, P., Chintalapati, M., Dannemann, M., Nelson, B. J., Key, F. M., **Rudan, P.**, Kučan, Ž., Gušić, I., Golovanova, L. V., Doronichev, V. B., Patterson, N., Reich, D., Eichler, E. E., Slatkin, M., Schierup, M. H., Andres, A. M., Kelso, J., Meyer, M., Pääbo, S. 2017. A High-Coverage Neandertal Genome from Vindija Cave in Croatia, *Science*, 358 (6363): 655–658.
- 1.225. Pucarín-Cvetković, J., Žuškin, E., Mustajbegović, J., Janev-Holcer, N., **Rudan, P.**, Milošević, M. 2011. Known Symptoms and Diseases of a Number of Classical European Composers during 17th and 20th Century in Relation with Their Artistic Musical Expressions, *Collegium Antropologicum*, 35 (4): 1327–1331.
- 1.226. Pulanić, D., Polašek, O., Petrovečki, M., Vorko-Jović, A., **Peričić, M., Barać Lauc, L., Martinović Klarić, I.**, Biloglav, Z., Kolčić, I., Zgaga, L., Carothers, A. D., Ramić, S., Setić, M., **Jančićjević, B., Smolej Narančić, N.**, Bučan, K., Rudan, D., Lowe, G., Rumley, A., **Rudan, P.**, Campbell, H., Rudan, I. 2008. Effects of Human Isolation and Inbreeding on Human Quantitative Traits: An Example of Biochemical Markers of Hemostasis and Inflammation, *Human Biology*, 80 (5): 513–533.
- 1.227. **Rajić, P.**, Ujčić, Ž. 2003. Anthropological Analysis of the Late Roman/Early Medieval Cemetery of Novigrad (Istria), *Collegium Antropologicum*, 27: 803–808.
- 1.228. **Rajić Šikanjić, P.** 2005. Bioarchaeological Research in Croatia – A Historical Review, *Collegium Antropologicum*, 29 (2): 763–768.

- 1.229. **Rajić Šikanjić, P.** 2006. Analysis of Human Skeletal Remains from Nadin Iron Age Burial Mound, *Collegium Anthropologicum*, 30 (4): 795–799.
- 1.230. **Rajić Šikanjić, P.**, Meštrović, S. 2006. A Case of Short-Root Anomaly in a Female from Medieval Istria, *International Journal of Osteoarchaeology*, 16 (2): 177–180.
- 1.231. **Rajić Šikanjić, P.**, **Premužić, Z.**, Krznarić Škrivanko, M. 2017. Rib Anomalies in a Neolithic Period Skeleton from Croatia, *Anthropologischer Anzeiger*, 74 (2): 123–130.
- 1.232. **Rajić Šikanjić, P.**, **Vlak, D.** 2010. Autoimmune Joint Diseases in Late Medieval Skeletal Sample from Croatia, *Rheumatology International*, 30 (3): 349–356.
- 1.233. **Rajić Šikanjić, P.**, **Vlak, D.** 2010. Elongated Styloid Process in Late Medieval Skeletons from Uzdolje-Grablje, Croatia, *International Journal of Osteoarchaeology*, 20 (2): 248–252.
- 1.234. Reidla, M., Kivisild T., Metspalu, E., ..., **Janićjević, B.**, **Rudan, P.**, Anagnou, N., Michalodimitrakis, E., Koziel, S., Usanga, E., Geberhiwot, T., Herrnstadt, C., Howell, N., Torroni, A., Villems, R. 2003. Origin and Diffusion of mtDNA Haplogroup X, *American Journal of Human Genetic*, 73 (5): 1178–1190.
- 1.235. Rescorla, L., Ivanova, Y. M., Achenbach, M. T., Begovac, I., Chahed, M., Drugli, M. B., Ribas, D., Fung, S. S., Emerich, D., Haider, M., Hansson, K., Hewitt, N., Jaimes, S., Larsson, B., Maggiolini, A., Marković, J., Mitrović, D., Moreira, P., Tiago, O., Joao, O., Phaik Ooi, Y., Petot, D., Pisa, C., Pomalima, R., Monzani da Rocha, M., Rudan, V., Sekulić, S., Shahini, M., Ferreira de Mattos Silveiras, E., **Szirovicza, L.**, Valverde, J., Anderssen V., Luis, V., Maria C., Viola, L., Woo, B., Yuqing Zhang, E. 2012. International Epidemiology of Child and Adolescent Psychopathology II: Integration and Applications of Dimensional Findings from 44 Societies, *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 51 (12): 1273–1283.
- 1.236. Richard, C., Pennarun, E., Kivisild, T., Tambets, K., Tolk, H.-V., Metspalu, E., Reidla, M., Chevalier, S., Giraudet, S., **Barać Lauc, L.**, **Peričić, M.**, **Rudan, P.**, Claustres, M., Journel, H., Dorval, I., Müller, C., Villems, R., Chaventré, A., Moisan, J.-P. 2007. An mtDNA Perspective of French Genetic Variation, *Annals of Human Biology*, 34 (1): 68–79.
- 1.237. Roberts, D. F., Noor, Z. M., Papiha, S. S., **Rudan, P.** 1992. Genetic Variation in Brač, Croatia, *Annals of Human Biology*, 19: 539–557, 1992.
- 1.238. **Roguljić, D.**, Rudan, I., **Rudan, P.** 1997. Estimation of Inbreeding, Kinship, Genetic Distances, and Population Structure from Surnames: The Island of Hvar, Croatia, *American Journal of Human Biology*, 9: 595–607.
- 1.239. Roksandić, M., Wood, C., **Vlak, D.** 2007. Death in the Line of Duty: Late Medieval Burials at the Site of Lepenski Vir, Serbia, *International Journal of Osteoarchaeology*, 17 (6): 635–642.
- 1.240. Rootsi, S., Magri, C., Kivisild, T., Benuzzi, G., Help, H., Bermisheva, M., Kutuev, I., **Barać, L.**, **Peričić, M.**, Balanovsky, O., Pshenichnov, A., Dion, D., Grobei, M., Zhivotovsky, L. A., Battaglia, V., Achilli, A., Al-Zahery, N., Parik, J., King, R., Cinnioglu, C., Khusnutdinova, E., **Rudan, P.**, Balanovska, E., Scheffrahn, W., Simonescu, M., Brehm, A., Goncalves, R., Rosa, A., Moisan, J.-P., Chaventre, A., Ferak, V., Furedi, S., Oefner, P. J., Shen, P., Beckman, L., Mikerezi, I., Terzić, R., Primorac, D., Cambon-Thomsen, A., Krumina, A., Torroni, A., Underhill, P. A., Santachiara-Benerecetti, A. S., Villems, R., Semino, O. 2004. Phylogeography of Y-Chromosome Haplogroup I Reveals Distinct Domains of Prehistoric Gene Flow in Europe, *American Journal of Human Genetics*, 75 (1): 128–137.
- 1.241. Rootsi, S., Myres, N. M., Lin, A. A., Järve, M., King, R. J., Kutuev, I., Cabrera, V. M., Khusnutdinova, E. K., Varendi, K., Sahakyan, H., Behar, D. M., Khusainova, R., Balanovsky, O., Balanovska, E., **Rudan, P.**, Yepiskopo-

- syah, L., Bahmanimehr, A., Farjadian, S., Kushniarevich, A., Herrera, R. J., Grugni, V., Battaglia, V., Nici, C., Crobu, F., Karachanak, S., Hooshiar K., Baharak, H., Massoud, S., Mohammad H., Toncheva, D., Lisa, A., Semino, O., Chiaroni, J., Cristofaro, J. D., Villems, R., Kivisild, T., Underhill, P. A. 2012. Distinguishing the Co-Ancestries of Haplogroup G Y-Chromosomes in the Populations of Europe and the Caucasus, *European Journal of Human Genetics*, 20 (12): 1275–1282.
- 1.242. **Rudan D.**, Rudan, I., **Sujoldžić, A.**, Chaventre, A., **Janićijević, B.**, **Smolej Narančić, N.**, **Macan, T.**, **Rudan, P.** 2000. Analysis of Changes in Genetic Structure from Surnames: A Study of Three Generations of Pag Island Isolates, Croatia and Comparison to Biological and Sociocultural Distances, *Homo – Journal of Comparative Human Biology*, 51: 110–131.
- 1.243. Rudan, I., Buković, D., Đelmiš, J., Lesko, V., **Roguljić, D.** 1995. A Comparison of the Impacts of Psychocultural, Socio-economical, Hereditary-Constitutional and Clinicopathological Factors on Ovarian Cancer Prognosis, *Collegium Antropologicum*, 19: 461–470.
- 1.244. Rudan, I., Buković, D., Ivanišević, M., Rubala, D., **Rudan, D.** 1996. Holistic Approach to Analysis of Medical Data: Ovarian Cancer, *Collegium Antropologicum*, 20: 469–478.
- 1.245. Rudan, I., Campbell, H., Ranzani, G. Z., Strnad, M., Vorko-Jović, A., John, V., Kern, J., Ivanković, D., Stevanović, R., Vučkov, Š., Vuletić, S., **Rudan, P.** 1999. Cancer Incidence in Eastern Adriatic Islands, Croatia: Examples from the Islands of Krk, Cres, Lošinj, Rab and Pag, *Collegium Antropologicum*, 23: 547–556.
- 1.246. Rudan, I., Campbell, H., **Rudan, P.** 1999. Genetic Epidemiological Studies of Eastern Adriatic Island Isolates, Croatia: Objectives and Strategies, *Collegium Antropologicum*, 23: 531–546.
- 1.247. Rudan, I., Kivisild, T., Villems, R., **Rudan, P.** 2001. The Evidence of mtDNA Haplogroup F in a European Population and Its Ethnohistoric Implications, *European Journal of Human Genetics*, 9: 717–723.
- 1.248. Rudan, I., Padovan, M., Rudan, D., Campbell, H., Biloglav, Z., **Janićijević, B.**, **Smolej Narančić, N.**, **Rudan, P.** 2002. Inbreeding and Nephrolithiasis in Croatian Island Isolates, *Collegium Antropologicum*, 26 (1): 11–21.
- 1.249. Rudan, I., Rudan, D., Campbell, H., Biloglav, Z., Urek, R., Padovan, M., Sibbett, L., **Janićijević, B.**, **Smolej Narančić, N.**, **Rudan, P.** 2002. Inbreeding and Learning Disability in Croatian Island Isolates, *Collegium Antropologicum*, 26 (2): 421–428.
- 1.250. Rudan, I., Rudan, D., Campbell, H., Carothers, A., Wright, A., **Smolej Narančić, N.**, **Janićijević, B.**, Jin, L., Chakraborty, R., Deka, R., **Rudan, P.** 2003. Inbreeding and Risk of Late-Onset Complex Disease, *Journal of Medical Genetics*, 40 (12): 925–932.
- 1.251. Rudan, I., **Rudan, P.** 2004. From Genomic Advances to Public Health Benefits: The Unbearable Lightness of Being Stuck, *Collegium Antropologicum*, 28 (2): 479–496.
- 1.252. Rudan, I., **Rudan, P.**, Chaventre, A., **Janićijević, B.**, **Miličić, J.**, **Smolej Narančić, N.**, **Sujoldžić, A.** 1998. Model-Bound and Model-Free Approach in Holistic Analysis of Population Structure: Example from the Island of Pag, Croatia, *Homo – Journal of Comparative Human Biology*, 49: 201–224.
- 1.253. Rudan, I., **Rudan, P.**, **Szirovicza, L.**, **Šimić, D.**, Bennett, L. A. 1996. Model-Bound and Model-Free Approach in the Study of Population Structure: Example from the Peninsula of Pelješac, Croatia, *Homo – Journal of Comparative Human Biology*, 47: 257–282.
- 1.254. Rudan, I., **Smolej Narančić, N.**, Campbell, H., Carothers, A., Wright, A., **Janićijević, B.**, **Rudan, P.** 2003. Inbreed-

- ing and the Genetic Complexity of Human Hypertension, *Genetics*, 163: 1011–1021.
- 1.255. Rudan, I., **Škarić-Jurić, T., Smolej Narančić, N., Janićijević, B.**, Rudan, D., **Martinović Klarić, I., Barać, L., Peričić, M.**, Galić, Radoslav, Lethbridge-Čejku, M., **Rudan, P.** 2004. Inbreeding and Osteoporosis in Croatian Island Isolates, *Collegium Antropologicum*, 28 (2): 585–601.
- 1.256. **Rudan, P.** 1992. The Origins of the Man - Another Viewpoint (by M. Sakka, Messidor Edition sociales, Paris, 1991), *Collegium Antropologicum*, 16: 453–455.
- 1.257. **Rudan, P., Janićijević, B., Jovanović, V., Miličić, J., Smolej Narančić, N., Sujoldžić, A., Szirovicza, L., Škarić-Jurić, T., Barać Lauc, L., Lauc, T., Martinović Klarić, I., Peričić, M., Rudan, D.**, Rudan, I. 2004. Holistic Anthropological Research of Hvar Islanders, Croatia: From Parish Registries to DNA Studies in 33 Years, *Collegium Antropologicum*, 28 (S2): 319–341.
- 1.258. Rudan, V., Begovac, I., **Szirovicza, L.**, Filipović, O., Skočić, M. 2005. The Child Behavior Checklist, Teacher Report Form and Youth Self Report Problem Scales in a Normative Sample of Croatian Children and Adolescents Aged 7-18, *Collegium Antropologicum*, 29 (1): 17–26.
- 1.259. Rudić, M., **Miličić, J.**, Letinić, D. 2005. Dermatoglyphs and Larynx Cancer, *Collegium Antropologicum*, 29 (1): 179–183.
- 1.260. Sahakyan, H., Kashani, B. H., ..., **Šarac, J., Šarić, T.**, ..., **Barać Lauc, L., Rudan, P.**, ..., Richards, M., Metspalu, M., Kivisild, T., Thangaraj, K., Endicott, P., Chaubey, G., Torroni, A., Villems, R. 2017. Origin and Spread of Human Mitochondrial DNA Haplogroup U7, *Scientific Reports*, 7: 46044–1–46044.
- 1.261. Sahay, R. D., Couch, S. C., **Missoni, S., Sujoldžić, A., Novokmet, N., Duraković, Z.**, Marepalli, B., Musić Milanović, S., Vuletić, S., Deka, R., **Rudan, P.** 2013. Dietary Patterns in Adults from an Adriatic Island of Croatia and Their Associations with Metabolic Syndrome and Its Components, *Collegium Antropologicum*, 37 (2): 335–342.
- 1.262. Schaefer, K., **Lauc, T.**, Mitteroecker, P., Gunz, P., Bookstein, F. L. 2005. Dental Arch Asymmetry in an Isolated Adriatic Community, *American Journal of Physical Anthropology*, 129 (1): 132–142.
- 1.263. Scorrano, G., Lelli, R., Martinez-Labarga, C., Scano, G., Contini, I., Hafez, H. S., **Rudan, P.**, Rickards, O. 2016. Variability and Distribution of COL1A2 (Type I Collagen) Polymorphisms in the Central-Eastern Mediterranean Basin, *Annals of Human Biology*, 43 (1): 73–77.
- 1.264. Sheng, L. W., Cheng Ye, J., Yu Qing, Z., **Živičnjak, M.**, Li Xin, S., Ming Jie, G. 1996. Maximal Aerobic Power in Children and Adolescent of Beijing, China, *American Journal of Human Biology*, 8: 497–503.
- 1.265. **Sindik, J.** 2012. Data Analysis Strategies for Reducing the Influence of the Bias in Cross-Cultural Research, *Collegium Antropologicum*, 36 (1): 31–37.
- 1.266. **Sindik, J.** 2013. Simple Robust Method for Quasi-Confirmatory Factor Analysis (Three Examples), *Collegium Antropologicum*, 37 (4): 1071–1080.
- 1.267. **Sindik, J.**, Adžija, M. 2013. Hardiness and Situation Efficacy at Elite Basketball Players, *Collegium Antropologicum*, 37 (1): 65–74.
- 1.268. **Sindik, J.**, Jukić, I. 2011. Differences in Situation Efficacy Indicators at the Elite Basketball Players that Play on Different Positions in the Team, *Collegium Antropologicum*, 35 (4): 1095–1104.
- 1.269. **Sindik, J., Missoni, S.** 2013. Comparison of Two Conative Characteristics of Top Basketball and Recreational Table Tennis, *Collegium Antropologicum*, 37 (S2): 187–196.
- 1.270. **Sindik, J.**, Nazor, D. 2011. Differences in Conative Characteristics and Perceived Group Cohesion of the Basketball Players Playing in Different Positions in the Team, *Collegium Antropologicum*, 35 (3): 895–904.
- 1.271. Sirak, K. A., Fernandes, D. M., Cheronet, O., **Novak, M.**, Gamarra, B., Balassa, T.,

- Bernert, Z., Cséki, A., Dani, J., Gallina, J. Z., Kocsis-Buruzs, G., Ivett, K., László, O., Pap, I., Patay, R., Petkes, Z., Szenthe, G., Szeniczey, T., Hajdu, T., Pinhasi, R. A. 2017. Minimally-Invasive Method for Sampling Human Petrous Bones from the Cranial Base for Ancient DNA Analysis, *BioTechniques*, 62 (6): 283–289.
- 1.272. Skoglund, P., Posth, C., Sirak, K., Spriggs, M., Valentin, F., Bedford, S., Clark, Geoffrey R., Reepmeyer, C., Petchey, F., Fernandes, D., Fu, Q., Harnay, E., Lipson, M., Mallick, S., **Novak, M.**, Rohland, N., Stewardson, K., Abdullah, S., Cox, M. P., Friedlaender, F. R., Friedlaender, J. S., Kivisild, T., Koki, G., Kusuma, P., Merriwether, D. A., Ricaut, F.-X., Wee, Joseph T. S., Patterson, N., Krause, J., Pinhasi, R., Reich, D. 2016. Genomic Insights into the Peopling of the Southwest Pacific, *Nature*, 538: 510–513.
- 1.273. Slon, V., Hopfe, C., Weiss, C. L., Mafessoni, F., De la Rasilla, M., Lalueza-Fox, C., Rosas, A., Soressi, M., Knul, M. V., Miller, R., Stewart, J. R., Derevianko, A. P., Jacobs, Z., Li, B., Roberts, R. G., Shunkov, M. V., de Lumley, H., Perrenoud, C., Gušić, I., Kučan, Ž., **Rudan, P.**, Aximu-Petri, A., Essel, E., Nagel, S., Nickel, B., Schmidt, A., Prüfer, K., Kelso, J., Burbano, H. A., Pääbo, S., Meyer, M. Neandertal and Denisovan DNA from Pleistocene Sediments, *Science*, 356 (6338): 605–608.
- 1.274. Smith, F. H., Ahern, J. C. M., **Janković, I.**, Karavanić, I. 2017. The Assimilation Model of Modern Human Origins in Light of Current Genetic and Genomic Knowledge, *Quaternary International*, 450: 126–136.
- 1.275. Smith, F., **Janković, I.**, Karavanić, I. 2005. The Assimilation Model, Modern Human Origins in Europe, and the Extinction of Neandertals, *Quaternary International*, 137 (1): 7–19.
- 1.276. **Smolej Narančić, N.** 1995. Phenotypic Effects of Recent Migration in Dalmatian Island Populations, *Homo – Journal of Comparative Human Biology*, 45: 225–242.
- 1.277. **Smolej Narančić, N.** 1996. Population Structure of Middle Dalmatia, Croatia: Analysis of Physiological Traits, *Homo – Journal of Comparative Human Biology*, 47: 283–304.
- 1.278. **Smolej Narančić, N.** 1999. Nutritional Status of the Population in Dalmatia, Croatia, *Collegium Antropologicum*, 23: 59–68.
- 1.279. **Smolej Narančić, N.**, Chaventre, A., **Rudan, P.** 1994. Anthropometric Variation and Population Structure of the Island of Pag, Croatia, *Human Biology*, 66: 275–298.
- 1.280. **Smolej Narančić, N.**, Mustać, M. 1992. Lung Volumes in Healthy Teenage Boys and Girls of North Dalmatia (Croatia), *Collegium Antropologicum*, 16: 377–381.
- 1.281. **Smolej Narančić, N.**, Pavlović, M., Žuškin, E., **Miličić, J.**, **Škarić-Jurić, T.**, **Barbalić, M.**, **Rudan, P.** 2009. New Reference Equations for Forced Spirometry in Elderly Persons, *Respiratory Medicine*, 103 (4): 621–628.
- 1.282. **Smolej Narančić, N.**, **Žagar, I.** 2000. Overweight and Fatness in Dalmatia, Croatia: Comparison with the U.S. Population Reference, *Collegium Antropologicum*, 24: 411–422.
- 1.283. **Sujoldžić, A.** 1993. Isonymy and Population Structure of the Island of Korčula, *Collegium Antropologicum*, 17: 17–24.
- 1.284. **Sujoldžić, A.** 1994. Govori srednjedalmatinskog otočja – Prilog antropologijskim istraživanjima, *Društvena istraživanja*, 12–13: 423–436.
- 1.285. **Sujoldžić, A.** 1997. Continuity and Change Reflected in Synchronic and Diachronic Linguistic Variation of Middle Dalmatia, *Collegium Antropologicum*, 21: 285–299.
- 1.286. **Sujoldžić, A.** 1999. Prolonged Exile and Potential Integration Processes in Croatia, *Collegium Antropologicum*, 23: 273–286.
- 1.287. **Sujoldžić, A.** 2004. Vitality and Erosion of Molise Croatian Dialect, *Collegium Antropologicum*, 28 (S1): 263–274.
- 1.288. **Sujoldžić, A.** 2009. Multiple Ways of Belonging in a Multicultural City, *Collegium Antropologicum*, 33 (4): 1335–1348.

- 1.289. **Sujoldžić, A.**, De Lucia, A. 2007. A Cross-Cultural Study of Adolescents – BMI, Body Image and Psychological Well-Being, *Collegium Antropologicum*, 31 (1): 123–130.
- 1.290. **Sujoldžić, A.**, De Lucia, A., Buchegger, R., Terzić, R., Behluli, I., Bajrami, Z. 2003. A European Project on Health Problems, Mental Disorders and Cross-Cultural Aspects of Developing Effective Rehabilitation Procedures for Refugee and Immigrant Youth, *Collegium Antropologicum*, 27 (2): 431–438.
- 1.291. **Sujoldžić, A., Marković, A.**, Chaventre, A. 1992. The Population Structure of the Island of Krk – Geomorphology, Ethnohistory, Demography and Linguistics, *Collegium Antropologicum*, 16: 413–425.
- 1.292. **Sujoldžić, A.**, Muhvić-Dimanovski, V. 2004. Language Dynamics and Change: Introduction to Linguistic Diversity in Anthropological Perspective, *Collegium Antropologicum*, 28 (S1): 1–4.
- 1.293. **Sujoldžić, A., Peternel, L., Kulenović, T.**, Terzić, R. 2006. Social Determinants of Health: a Comparative Study of Bosnian Adolescents in Different Cultural Contexts, *Collegium Antropologicum*, 30 (4): 703–711.
- 1.294. **Sujoldžić, A., Šimičić, L.** 2013. Public and Private Language Ideologies as Reflected in Language Attitudes on the Island of Korčula, Croatia, *Collegium Antropologicum*, 37 (2): 323–334.
- 1.295. **Sviličić, N.** 2010. Creation and Typology Definition of the Museum on the Internet, *Collegium Antropologicum*, 34 (2): 587–594.
- 1.296. **Sviličić, N.** 2010. Visual Aspects of Perception of Multimedia Messages on the Web through the “Eye Tracker” Method, *Collegium Antropologicum*, 34 (1): 819–827.
- 1.297. **Sviličić, N.** 2011. Guidelines for the Structure of Methodological Processes in Visual Anthropology, *Collegium Antropologicum*, 35 (4): 1273–1280.
- 1.298. **Sviličić, N.** 2011. History and Future of Visual Anthropology, *Collegium Antropologicum*, 35 (1): 187–192.
- 1.299. **Sviličić, N.** 2012. Aspects of the Structure of Film Expression and Anthropological Paradigm of Films Reception in Croatian Cinema and TV Distribution, *Collegium Antropologicum*, 36 (3): 997–1007.
- 1.300. **Sviličić, N.** 2012. Cyberanthropology or Anthropology in Cyberspace, *Collegium Antropologicum*, 36 (1): 271–280.
- 1.301. **Sviličić, N.**, Maldini, P. 2013. Visual Persuasion and Politics: Ideology and Symbols of the Totalitarian Regimes – Case Study: Hammer and Sickle, *Collegium Antropologicum*, 37 (2): 569–582.
- 1.302. **Sviličić, N.**, Vidačković, Z. 2013. Film and Television in Croatia Today: Production, New Technologies and the Relationship with Visual Anthropology, *Collegium Antropologicum*, 37 (1): 251–261.
- 1.303. **Sviličić, N.**, Vidačković, Z. 2013. The Popularization of the Ethnological Documentary Film at the Beginning of the 21st Century, *Collegium Antropologicum*, 37 (4): 1327–1338.
- 1.304. Szécsényi-Nagy, A., Brandt, G., Haak, W., Keerl, V., Jakucs, J., Möller-Rieker, S., Köhler, K., Mende, B. G., Oross, K., Marton, T., Osztás, A., Kiss, V., Fecher, M., Pálfi, G., Molnár, E., Sebők, K., Czene, A., Paluch, T., Šlaus, M., **Novak, M.**, Pećina-Šlaus, N., Ósz, B., Voicsek, V., Somogyi, K., Tóth, G., Kromer, B., Bánffy, E., Alt, K. W. 2015. Tracing the Genetic Origin of Europe’s First Farmers Reveals Insights into their Social Organization, *Proceedings of the Royal Society B: Biological Sciences*, 282: 1805.
- 1.305. **Szirovicza, L., Sujoldžić, A.**, Tepes, B. 1997. The Comparison of Two Methods in the Anthropological Study of Linguistic Differentiation. *Collegium Antropologicum*, 21: 609–619.
- 1.306. **Szirovicza, L.**, Ujević, D., Drenovac, M. 2002. The Structure of Body Measurements for the Determination of Garment System for Young Croatian Men, *Collegium Antropologicum*, 26 (1): 187–197.
- 1.307. **Šarac, J., Šarić, T., Havaš Auguštin, D., Jeran, N.**, Kovačević, L., Cvjetan, S., **Perinić Lewis, A.**, Metspalu, E., Reidla, Maere, **Novokmet, N.**, Vidovič, M., Nevajda, B.,

- Glasnović, A., **Marjanović, D., Missoni, S.**, Villems, R., **Rudan, P.** 2014. Maternal Genetic Heritage of South-eastern Europe Reveals a New Croatian Isolate and a Novel, Local Subbranching in X2 Haplogroup, *Annals of Human Genetics*, 78 (3): 178–194.
- 1.308. **Šarac, J., Šarić, T., Havaš Auguštin, D., Novokmet, N.**, Vekarić, N., Mustač, M., Grahovac, B., Kapović, M., Nevajda, B., Glasnović, A., **Missoni, S.**, Rootsi, S., **Rudan, P.** 2016. Genetic Heritage of Croatians in the Southeastern European Gene Pool – Y Chromosome Analysis of the Croatian Continental and Island Population, *American Journal of Human Biology*, 28 (6): 837–845.
- 1.309. **Šarac, J., Šarić, T., Jeran, N., Havaš Auguštin, D.**, Metspalu, E., Vekarić, N., **Missoni, S.**, Villems, R., **Rudan, P.** 2012. Influence of Evolutionary Forces and Demographic Processes on the Genetic Structure of Three Croatian Populations – A Maternal Perspective, *Annals of Human Biology*, 39 (2): 143–155.
- 1.310. Šelović, A., **Šarac, J., Missoni, S.** 2016. Changes in Adipose Tissue Distribution During Pregnancy Estimated by Ultrasonography, *Journal of Maternal-Fetal & Neonatal Medicine*, 29 (13): 2131–2137.
- 1.311. Šikić, N., **Miličić, J.**, Vrca, A., Dulčić, A., Runjić, N. 2009. Qualitative Analysis of Dermatoglyphics of the Digits-Palmar Complex in Children with Severe Recessive Perceptively Impaired Hearing, *Collegium Antropologicum*, 33 (2): 599–605.
- 1.312. **Šimičić, L., Sujoldžić, A.** 2004. Cultural Implications of Attitudes and Evaluative Reactions toward Dialect Variation in Croatian Youth, *Collegium Antropologicum*, 28 (S1): 97–113.
- 1.313. **Škarić-Jurić, T.** 1993. Family Resemblance in Cardio-Respiratory Traits, *Collegium Antropologicum*, 17: 319–326.
- 1.314. **Škarić-Jurić, T.** 2003. Path Analysis of Familial Resemblance in Blood Pressure in Middle Dalmatia, Croatia, *Collegium Antropologicum*, 27 (1): 229–237.
- 1.315. **Škarić-Jurić, T.**, Ginsburg, E., Kobyljansky, E., Malkin, I., **Barbalić, M., Peričić, M., Miličić, J., Smolej Narančić, N., Rudan, P.** 2005. Segregation Analysis of Systolic and Diastolic Blood Pressure in Middle Dalmatia Island Population, *Collegium Antropologicum*, 29 (1): 315–321.
- 1.316. **Škarić-Jurić, T.**, Ginsburg, E., Kobyljansky, E., Malkin, I., **Smolej Narančić, N., Rudan, P.** 2003. Complex Segregation Analysis of Body Height, Weight and BMI in Pedigree Data from Middle Dalmatia, Croatia, *Collegium Antropologicum*, 27 (1): 135–149.
- 1.317. **Škarić-Jurić, T.**, Lovasić, I., Lazić, B., **Szirovicza, L.** 1998. Osteometric Dimensions of Metacarpal Bones with Respect to the Professional Exposure to Vibration, *Collegium Antropologicum*, 22: 299–306.
- 1.318. **Škarić-Jurić, T., Martinović Klarić, I., Smolej Narančić, N., Drmić, S., Peričić Salihović, M., Barać Lauc, L., Miličić, J., Barbalić, M., Zajc, M., Janićjević, B.** 2007. Trapped between Tradition and Transition – Anthropological and Epidemiological Cross-Sectional Study of Bayash Roma in Croatia, *Croatian Medical Journal*, 48 (5): 708–719.
- 1.319. **Škarić-Jurić T., Rudan, P.** 1997. Family Correlations of Metacarpal Bones – Heritable (h²) and Environmental (c²) Components of Total Phenotypic Variation, *Collegium Antropologicum*, 21: 447–460.
- 1.320. **Škarić-Jurić, T., Zajc, M., Smolej Narančić, N., Barbalić, M., Peričić, M., Barać Lauc, L.** 2006. Calcaneus Ultrasonographic Assessment of Bone Mineral Density in the Roma Minority Population of Croatia – Preliminary Report, *Collegium Antropologicum*, 30 (4): 761–765. (prethodno priopćenje)
- 1.321. **Škreblin, L., Sujoldžić, A.** 2003. Acculturation Process and Its Effects on Dietary Habits, Nutritional Behavior and Body-Image in Adolescents, *Collegium Antropologicum*, 27 (2): 469–477.

- 1.322. **Škreblić, L., Šimičić, L., Sujoldžić, A.** 2002. Ethnohistorical Processes, Demographic Structure and Linguistic Determinants of the Island of Vis, *Collegium Antropologicum*, 26 (2): 333–350.
- 1.323. Škrilin, J., Kavur, L., Missoni Mlinarić, E., **Janković, I.**, Petaros, A., Brkljačić, B., Čavka, M. 2011. Microbiological Analysis of the Mummy of St. Marcian, *Collegium Antropologicum*, 35 (3): 923–924.
- 1.324. Šlaj, M., Ježina, M. A., **Lauc, T.**, Rajić Meštrović, S., Mikšić, M. 2003. Longitudinal Dental Arch Changes in the Mixed Dentition, *Angle Orthodontist*, 73 (5): 509–514.
- 1.325. Šlaj, M., Perković, M., Rajić Meštrović, S., **Lauc, T.**, Lapter, M. 1999. Computer Analysis of Two Active Plate Modifications, *Collegium Antropologicum*, 23: 125–132.
- 1.326. **Špoljar-Vržina, S. M.** 1993. Estimation of the Population Structure through Temporal Migration Analysis – Example from the Island of Korčula (Croatia), *Collegium Antropologicum*, 17: 7–16.
- 1.327. **Špoljar-Vržina, S. M.** 1996. Towards Further Analyzing the Methodology in the Displaced Person and Refugee Research – An Example from the Island of Hvar, Croatia, *Collegium Antropologicum*, 20: 159–168.
- 1.328. **Špoljar-Vržina, S. M.** 2000. Exile and the Undestroyable Perpetuity of Stigmatizations – Some Critical (Medical) Anthropological Reflections, *Collegium Antropologicum*, 24: 35–46.
- 1.329. **Špoljar-Vržina, S. M.** 2000. Genograms of Exile and Return Families in Croatia – A Medical Anthropological Approach, *Collegium Antropologicum*, 24: 565–578.
- 1.330. **Špoljar-Vržina, S. M.** 2002. Comforting the (Exile) Afflicted in Croatia – Around and Beyond the Analytical Approaches of Critical Medical Anthropology, *Collegium Antropologicum*, 26 (1): 89–98.
- 1.331. **Špoljar-Vržina, S. M., Martić-Biočina, S.**, Gilliland, M. K. 1995. Beyond the Basic Needs – The Refugee and Displaced Person Families on the Island of Hvar (Croatia), *Collegium Antropologicum*, 19: 113–119.
- 1.332. **Špoljar-Vržina, S. M., Martić-Biočina, S.**, Gilliland, M. K. 1996. The Anthropological Approach to the Study of Uprooted in Croatia – Some Guidelines for Future Projects, *Collegium Antropologicum*, 20: 293–300.
- 1.333. Šupe, S., **Miličić, J.**, Pavićević, R. 1997. Analysis of the Quantitative Dermatoglyphics of the Digits-Palmar Complex in Patients with Multiple Sclerosis, *Collegium Antropologicum*, 21: 319–325.
- 1.334. Tambets, K., Rootsi, S., Kivisild, T., Help, H., Serk, P., Loogvali, E.-L., Tolk, H.-V., Reidla, M., Metspalu, E., Pliss, L., Balanovsky, O., Pshenichnov, A., Balanovska, E., Gubina, M., Zhadanov, S., Osipova, L., Damba, L., Voevoda, M., Kutuev, I., Bermisheva, M., Khusnutdinova, E., Gusar, V., Grechanina, E., Parik, J., Pennarun, E., Richard, C., Chaventre, A., Moisan, J.-P., **Barać, L., Peričić, M., Rudan, P.**, Terzić, R., Mikerezi, I., Krumina, A., Baumanis, V., Koziel, S., Rickards, O., De Stefano, G. F., Anagnou, N., Pappa, K. I., Michalodimitrakis, E., Ferak, V., Furedi, S., Komel, R., Beckman, L., Vilems, R. 2004. The Western and Eastern Roots of the Saami – The Story of Genetic “Outliers” Told by Mitochondrial DNA and Y Chromosomes, *The American Journal of Human Genetics*, 74 (4): 661–682.
- 1.335. Temaj, G., Krajačić, P., **Miličić, J., Škarić-Jurić, T.**, Behluli, I., **Smolej Narančić, N.**, Hadžiselimović, R., Nefić, H., Sopi, R., Belegua, M., Jakupi, M., **Rudan, P.** 2011. Comparative Analysis of Qualitative Dermatoglyphic Traits of Albanian and Turkish Populations Living in the Area of Dukagjin Valley in Kosovo, *Collegium Antropologicum*, 35 (3): 905–910.
- 1.336. Temaj, G., **Miličić, J., Škarić-Jurić, T.**, Behluli, I., **Smolej Narančić, N.**, Hadžiselimović, R., Nefić, H. 2009. Comparative Analysis of Dermatoglyphic Traits in Albanian and Turkish Population Living in Kosovo, *Collegium Antropologicum*, 33 (4): 1001–1005.

- 1.337. Temaj, G., **Škarić-Jurić, T., Tomas, Ž.**, Behluli, I., **Smolej Narančić, N.**, Sopi, R., Jakupi, M., **Miličić, J.** 2012. Qualitative Dermatoglyphic Traits in Monozygotic and Dizygotic Twins of Albanian Population in Kosovo, *Homo*, 63 (6): 459–467.
- 1.338. Temaj, G., **Zajc Petranović, M., Škarić-Jurić, T.**, Behluli, I., **Smolej Narančić, N.**, Xharra, S., Sopi, R., **Miličić, J.** 2012. A Detection of Micro-evolutionary Changes by the Analysis of Qualitative Dermatoglyphic Traits: An Example of Albanians from Kosovo, *Anthropologischer Anzeiger*, 69 (4): 461–472.
- 1.339. Tolk, H.-V., **Barać, L., Peričić, M., Martinović Klarić, I., Janićijević, B.**, Campbell, H., Rudan, I., Kivisild, T., Villems, R., **Rudan, P.** 2001. The Evidence of mtDNA Haplogroup F in a European Population and Its Ethno-historic Implications, *European Journal of Human Genetics*, 9 (9): 717–723.
- 1.340. Tolk, H.-V., **Peričić, M., Barać, L., Martinović Klarić, I., Janićijević, B.**, Rudan, I., Parik, J., Villems, R., **Rudan, P.** 2000. MtDNA Haplogroups in the Populations of Croatian Adriatic Islands, *Collegium Anthropologicum*, 24: 267–280, 2000.
- 1.341. **Tomas, Ž.**, Kuhanec, A., **Škarić-Jurić, T., Zajc Petranović, M., Smolej Narančić, N., Janićijević, B., Peričić Salihović, M.** 2017. Distinctiveness of the Roma Population within CYP2B6 Worldwide Variation, *Pharmacogenomics*, doi: 10.2217/pgs-2017-0105.
- 1.342. **Tomas, Ž., Zajc Petranović, M., Škarić-Jurić, T., Barešić, A., Peričić Salihović, M., Smolej Narančić, N.** 2014. Novel Locus for Fibrinogen in 3' Region of LEPR Gene in Island Population of Vis (Croatia), *Journal of Human Genetics*, 59 (11): 623–629.
- 1.343. Tomek-Roksandić, S., Popek, I., Tomasović Mrčela, N., Šostar, Z., Kolarić, B., **Smolej Narančić, N.**, Stavljenić Rukavina, A., Ljubičić, M. 2017. Psychogeriatric Diagnoses in Old People's Homes and Negative Health Behavior, *Psychiatria Danubina*, 29 (3): 369–375.
- 1.344. Tomek-Roksandić, S., Tomasović-Mrčela, N., **Smolej Narančić, N.**, Sigl, G. 2010. Functional Ability of the Elderly in Institutional and Non-Institutional Care in Croatia, *Collegium Anthropologicum*, 34 (3): 841–846.
- 1.345. Torroni, A., Bandelt, H.-J., Macaulay, V., Richards, M., Cruciani, F., Rengo, C., Martinez-Cabrera, V., Villems, R., Kivisild, T., Metspalu, E., Parik, J., Tolk, H.-V., Tambets, K., Forster, P., Karger, B., Francalacci, P., **Rudan, P., Janićijević, B.**, Rickards, O., Savontaus, M.-L., Huoponen, K., Laitinen, V., Koivumari, S., Sykes, B., Hickey, E., Novelletto, A., Moral, P., Sellitto, D., Coppa, A., Al-Zaheri, N., Santachiara-Bemerecetti, A. S., Semino, O., Scozzari, R. 2001. A Signal, from Human mtDNA, of Postglacial Recolonization in Europe, *American Journal of Human Genetics*, 69: 844–852.
- 1.346. Tucak-Zorić, S., Bilić Čurčić, I., Mihalj, H., Dumančić, Ž., Zelić, Ž., Majetić Cetina, N., Smolić, R., Volarević, M., **Missoni, S., Tomljenović, A., Szivovicza, L., Duraković, Z.**, Xi, H., Chakarborty, R., Deka, R., Tucak, A., **Rudan, P.** 2008. Prevalence of Metabolic Syndrome in the Interior of Croatia: the Baranja Region, *Collegium Anthropologicum*, 32 (3): 659–665.
- 1.347. Turčinov, D., Krishnamoorthy, R., **Janićijević, B.**, Marković, I., Lapoumeroulie, C., Chaventre, A., **Rudan, P.** 2000. Anthropological Analysis of Abnormal Human Alpha-Globin Gene Cluster Arrangement on Chromosome 16, *Collegium Anthropologicum*, 24: 295–302.
- 1.348. Turek, S., Rudan, I., **Smolej Narančić, N., Szivovicza, L.**, Čubrilo-Turek, M., Žetjavić, Hrabak, V., Rak-Kaić, A., Vrhovski-Hebrang, D., Prebeg, Ž., Ljubičić, M., **Janićijević, B., Rudan, P.** 2001. A Large Cross-Sectional Study of Health Attitudes, Knowledge, Behaviour and Risks in the Post-War Croatian Population (The First Croatian Health Project), *Collegium Anthropologicum*, 25: 77–96.

- 1.349. Ujević, D., **Szirovicza, L.**, Karabegović, I. 2005. Anthropometry and the Comparison of Garment Size Systems in Some European Countries, *Collegium Antropologicum*, 29 (1): 71–78.
- 1.350. Ulovec, Z., Šošić, Z., Škrinjarić, I., Čatović, A., Čivljak, M., **Szirovicza, L.** 2004. Prevalence and Significance of Minor Anomalies in Children with Impaired Development, *Acta Paediatrica*, 93 (6): 836–840.
- 1.351. Underhill, P. A., Myres, N. M., Rootsi, S., Metspalu, M., Zhivotovskiy, L. A., King, R. J., Lin, A. A., Chow, C.-E., Semino, O., Battaglia, V., Kutuev, I., Järve, M., Chaubey, G., Ayub, Q., Mohyuddin, A., Mehdi, S. Q., Sengupta, S., Rogae, E. I., Khusnutdinova, E., Pshenichnov, A., Balanovsky, O., Balanovska, E., **Jeran, N.**, **Havaš Auguštin, D.**, Baldović, M., Herrera, R. J., Thangaraj, Kumarasamy, S., Vijay, S., Lalji, Majumder, P., **Rudan, P.**, Primorac, D., Villems, R., Kivisild, T. 2010. Separating the Post-Glacial Co-Ancestry of European and Asian Y Chromosomes Within Haplogroup R1a, *European Journal of Human Genetics*, 18 (4): 479–484.
- 1.352. Underhill, P. A., Poznik, G. D., Rootsi, S., Järve, M., Lin, A. A., Wang, J., Passarelli, B., Kanbar, J., Myres, N. M., King, R. J., Di Cristofaro, J., Sahakyan, H., Behar, D. M., Kushniarevich, A., **Šarac, J.**, **Šarić, T.**, **Rudan, P.**, Pathak, A. K., Chaubey, G., Grugni, V., Semino, O., Yepiskoposyan, L., Bahmanimehr, A., Farjadian, S., Balanovsky, O., Khusnutdinova, E. K., Herrera, R. J., Chiaroni, J., Bustamante, C. D., Quake, S. R., Kivisild, T., Villems, R. 2015. The Phylogenetic and Geographic Structure of Y-Chromosome Haplogroup R1a, *European Journal of Human Genetics*, 23: 124–131.
- 1.353. Veček, A., Vidović, V., **Miličić, J.**, **Špoljar-Vržina, S. M.**, Veček, N., Arch-Veček, B. 2009. Biological Aspects of the Development and Self-Concept in Adolescents Living in Single-Parent Families, *Collegium Antropologicum*, 33 (3): 873–877.
- 1.354. Veček, N., Veček, A., **Zajc Petranović, M.**, **Tomas, Ž.**, Arch-Veček, B., **Škarić-Jurić, T.**, **Miličić, J.** 2012. Secular Trend of Menarche in Zagreb (Croatia) Adolescents, *European Journal of Obstetrics & Gynecology and Reproductive Biology*, 160 (1): 51–54.
- 1.355. Veroni, A., **Nikitović, D.**, Schillaci, M. A. 2010. Brief Communication: Sexual Dimorphism of the Juvenile Basicranium, *American Journal of Physical Anthropology*, 141 (1): 147–151.
- 1.356. Veselinović, I., Kubat, M., Furač, I., Škavić, J., **Martinović Klarić, I.**, Tasić, M. 2004. Allele Frequencies of the 15 AmpFISTR Identifier Loci in the Population of Vojvodina Province, Serbia and Montenegro, *International Journal of Legal Medicine*, 118 (3): 184–186.
- 1.357. **Viličić, N.**, **Ivković, V.**, **Janović, T.**, **Jovanović, V.** 2007. Cybernetic Model (LOPI) Simulation of Demographic Dynamics of Croatian Population, *Cybernetics and Systems*, 38 (4): 323–347.
- 1.358. **Viličić, N.**, **Jovanović, V.** 2000. Anthropological Cybernetic Model of Dermatography of the Island of Hvar, *Collegium Antropologicum*, 24: 315–324.
- 1.359. **Vitale, K.**, Trbojević-Čepe, M., **Smolej Narančić, N.** 2002. Apolipoprotein H Genetic Variability in the Populations of Krk and Susak Islands, Croatia, *Human Biology*, 74: 545–554.
- 1.360. Vitart, V., Biloglav, Z., Hayward, C., **Janićijević, B.**, **Smolej Narančić, N.**, **Barac, L.**, **Peričić, M.**, **Martinović-Klarić, I.**, **Škarić-Jurić, T.**, **Barbalić, M.**, Polašek, O., Kolčić, I., Carothers, A., Rudan, P., Hastie, N., Wright, A., Campbell, H., Rudan, I. 2006. 3000 Years of Solitude: Extreme Differentiation in the Island Isolates of Dalmatia, Croatia, *European Journal of Human Genetics*, 14 (4): 478–487.
- 1.361. Vitart, V., Rudan, I., Hayward, C., Gray, N. K., Floyd, J., Palmer, C. N. A., Knott, S. A., Kolčić, I., Polašek, O., Graessler, J., Wilson, J. F., Marinaki, A., Riches, P. L., Shu, X., **Janićijević, B.**, **Smolej**

- Narančić, N.**, Gorgoni, B., Morgan, J., Campbell, S., Biloglav, Z., **Barać Lauc, L.**, **Peričić, M.**, **Martinović Klarić, I.**, Zgaga, L., **Škarić-Jurić, T.**, Wild, S. H., Richardson, W. A., Hohenstein, P., Kimber, C. K., Tenesa, A., Donnelly, L. A., Fairbanks, L. D., Aringer, M., McKeigue, P. M., Ralston, S. H., Morris, A. D., **Rudan, P.**, Hastie, N. D., Campbell, H., Wright, A. F. 2008. SLC2A9 is a Newly Identified Urate Transporter Influencing Serum Urate Concentration, Urate Excretion and Gout, *Nature Genetics*, 40 (4): 437–442.
- 1.362. **Vlak, D.**, Roksandić, M., Schillaci, M. A. 2008. Greater Sciatic Notch as a Sex Indicator in Juveniles, *American Journal of Physical Anthropology*, 137 (3): 309–315.
- 1.363. Vrdoljak, S., **Forenbaher, S.** 1995. Bronze-Casting and Organization of Production at Kalnik-Igrišće, *Antiquity*, 69 (264): 577–582
- 1.364. Vučak Kulić, J., **Miličić, J.**, Letinić, D., Rahelić, D., Zekanović, D. 2012. Dermatoglyphics in Patients with Hypothyreosis, *Collegium Antropologicum*. 36 (2): 389–394.
- 1.365. Waddle, D. M., Sokal, R. R., **Rudan, P.** 1998. Factors Affecting Population Variation in Eastern Adriatic Isolates (Croatia), *Human Biology*, 70: 845–864.
- 1.366. **Zajc, M.**, **Smolej Narančić, N.**, **Škarić-Jurić, T.**, **Miličić, J.**, **Barbalić, M.**, Meljanac Salopek, K., **Martinović Klarić, I.**, **Janićijević, B.** 2006. Body Mass Index and Nutritional Status of the Bayash Roma from Eastern Croatia, *Collegium Antropologicum*, 30 (4): 783–787.
- 1.367. **Zajc Petranović, M.**, **Tomas, Ž.**, **Smolej Narančić, N.**, **Škarić-Jurić, T.**, Veček, A., **Miličić, J.** 2014. A Six Decades Long Follow-Up on Body Size in Adolescents from Zagreb, Croatia (1951–2010), *Economics & Human Biology*. 13: 155–164.
- 1.368. **Zajc Petranović, M.**, **Tomas, Ž.**, **Škarić-Jurić, T.**, **Miličić, J.**, **Smolej Narančić, N.** 2013. Are the Physically Active Adolescents Belonging to the “At Risk of Overweight” BMI Category Really Fat?, *Collegium Antropologicum*, 37 (S2): 131–138.
- 1.369. Zeljko, H. M., **Škarić-Jurić, T.**, **Smolej Narančić, N.**, **Barešić, A.**, **Tomas, Ž.**, **Zajc Petranović, M.**, **Miličić, J.**, **Peričić Salihović, M.**, **Janićijević, B.** 2013. Age Trends in Prevalence of Cardiovascular Risk Factors in Roma Minority Population of Croatia, *Economics & Human Biology*, 11 (3): 326–336.
- 1.370. Zeljko, H., **Škarić-Jurić, T.**, **Smolej Narančić, N.**, **Peričić Salihović, M.**, **Martinović Klarić, I.**, **Barbalić, M.**, Starčević, B., **Barać Lauc, L.**, **Janićijević, B.** 2008. Traditional CVD Risk Factors and Socio-Economic Deprivation in Roma Minority Population of Croatia, *Collegium Antropologicum*, 32 (3): 667–676.
- 1.371. Ziegler, C., Wolf, C., Schiele, M. A., Ferić Bojić, E., Kučukalić, S., Sabić Džananović, E., Goci Uka, A., Hoxha, B., Haxhibeqiri, V., Haxhibeqiri, S., Kravić, N., Muminović Umihanić, M., Cima Franc, A., Jakšić, N., Babić, R., Pavlović, M., Warrings, B., Bravo Mehmedbašić, A., Rudan, D., Aukst-Margetić, B., Kučukalić, A., **Marjanović, D.**, Babić, D., Božina, N., Jakovljević, M., Sinanović, O., Avdibegović, E., Agani, F., Džubur-Kulenović, A., Deckert, J., Domschke, K. 2018. Monoamine Oxidase a Gene Methylation and Its Role in Posttraumatic Stress Disorder: First Evidence from the South Eastern Europe (SEE) - PTSD Study, *International Journal of Neuropsychopharmacology*, 21 (5): 423–432.
- 1.372. Živanović-Posilović, G., **Miličić, J.**, Božičević, D. 2003. Dermatoglyphs and Gastric Cancer, *Collegium Antropologicum*, 27 (1): 213–219.
- 1.373. **Živičnjak, M.**, **Miličević, G.**, Čorović, N., Fabečić-Sabadi, V., Kokoš, Ž., Lukanović, T., Markičević, K., **Smolej Narančić, N.**, **Škarić, T.**, Verona, E. 1993. Croatian National Growth and Development Study. Part I – Descriptive Statistics for Zagreb Pubertal Population – Boys, 11-15 Years of Age, *Collegium Antropologicum*, 17: 79–89.

- 1.374. **Živičnjak, M.**, Pavičić, L. 1995. Growth Channels in Pubertal Girls, *Collegium Antropologicum*, 19: 475–483.
- 1.375. **Živičnjak, M.**, Pavičić, L. 1996. Variation in Menarcheal Age According to the Growth Channels Appertaination and the Soft Tissue Component in Pubertal Girls, *Collegium Antropologicum*, 20: 353–363.
- 1.376. **Živičnjak, M.**, Pavičić, L., Radionov, D. 1996. Growth Channels in Pubertal Boys, *Collegium Antropologicum*, 20: 61–71.
- 1.377. **Živičnjak, M.**, **Rudan, P.** 1997. A Comparative Study on Growth and Development between Chinese and Croatian Children, *Journal of Chinese School Health*, 18: 5–7.
- 1.378. **Živičnjak, M.**, **Smolej Narančić, N.**, **Szirovicza, L.**, Franke, D., Hrenović, J., Bišof, V. 2003. Gender-Specific Growth Patterns for Stature, Sitting Height and Limbs Length in Croatian Children and Youth (3 to 18 years of age), *Collegium Antropologicum*, 27 (1): 321–335.
- 1.379. Živičnjak, M., **Smolej Narančić, N.**, **Szirovicza, L.**, Franke, D., Hrenović, J., Bišof, V., **Tomas, Ž.**, **Škarić-Jurić, T.** 2008. Gender-Specific Growth Patterns of Transversal Body Dimensions in Croatian Children and Youth (2 to 18 years of age), *Collegium Antropologicum*, 32 (2): 419–431.
- 1.380. **Živičnjak, M.**, **Szirovicza, L.**, Pavičić, L., **Smolej Narančić, N.**, **Janićijević, B.**, **Miličić, J.**, **Rudan, P.** 1997. The Aging Process – An Analysis of the Latent Structure of Body Morphology (in Males), *Collegium Antropologicum*, 21: 117–126.
- 1.381. Žuškin, E., Mustajbegović, J., Schachter, N., Turčić, N., **Smolej Narančić, N.**, Kern, J., **Duraković, Z.** 2007. Respiratory Findings in a Nursing Home Population, *Archives of Gerontology and Geriatrics*, 44 (2): 153–161.
- 1.382. Žuškin, E., **Smolej Narančić, N.**, Schachter, E. N., Mustajbegović, J. 1993. Respiratory Symptoms and Ventilatory Capacity of School Children in Urban and Rural Area, *Collegium Antropologicum*, 17: 55–65.
- 1.383. Žuškin, E., **Smolej Narančić, N.**, Schachter, E. N., Mustajbegović, J., Sitar-Srebočan, V. 1994. Spirometric Standards for Nonsmoking Girls Aged 9 to 16 Years in North-West Croatia, *Collegium Antropologicum*, 18: 309–316.
- 1.384. Žuškin, E., **Smolej Narančić, N.**, **Škarić-Jurić, T.**, **Barbalić, M.**, **Rudan, P.**, Kujundžić-Tiljak, M., Pucarín-Cvetković, J., Schachter, N. 2006. Chronic Respiratory Symptoms in Croatian Adriatic Island Metapopulations, *Croatian Medical Journal*, 47 (4): 627–634.

2. Znanstveni radovi objavljeni u drugim znanstvenim časopisima

- 2.1. Adžija, M., **Sindik, J.** 2014. Learning of Foreign Language in Pre-School Children: Evaluation Methods in Kindergarten's Environment, *Metodički obzori*, 9 (1): 48–65.
- 2.2. Aljinović, I., Matasović, T., **Miličić, J.** 1992. Dermatoglyphs of the Digits-Palmar Complex in Patients with Developmental Displacement of the Hip, *Medica Jadertina*, 22: 33–39.
- 2.3. Antičević, V., **Sindik, J.**, Klarin, M., Đogaš, V., Stipčić, A., Kardum, G., Barać, I., Zoranić, S., Perković Kovačević, M. 2018. Effects of Social Skills Training among Freshman Undergraduate Nursing Students: A Randomized Controlled Trial, *Medica Jadertina*, 48 (1-2): 23–32.
- 2.4. Babić, D., Babić, T., **Missoni, S.** 2017. Apples and Their Products Effect on Neurodegeneration and Alzheimer's Disease, *Collegium Antropologicum*, 41 (2): 1512–1519.
- 2.5. Babić, V., **Šarac, J., Missoni, S., Sindik, J.** 2015. Athletic Engagement and Athletic Identity in Top Croatian Sprint Runners, *Collegium Antropologicum*, 39 (3): 521–528.
- 2.6. Balaž, D., **Sindik, J.** 2014. Analiza stavova proizvođača pšenice na području istočne Hrvatske u odnosu na izdvojene agroekonomske pokazatelje, *Poljoprivreda (Osijek)*, 20 (2): 53–60.
- 2.7. **Bakran, M., Jančićević, B.** 1994. Antropogenetska struktura otočnih populacija istočnog Jadrana, *Društvena istraživanja*, 12–13: 411–422.
- 2.8. **Barać, L.** 1994. Antropometrijska analiza populacijske strukture Hrvatske, *Medica Jadertina*, 24: 9–18.
- 2.9. Becker, R., **Janković, I.**, Komšo, D., Ahern, J., Gerometta, K., Weinstock, J. 2017. Earth Resistance Tomography for Detecting Previous Excavation Trenches in Cave and Rock Shelters in the Lim Channel, Croatia, *Collegium Antropologicum*, 41 (2): 173–179.
- 2.10. Behluli, I., Lethbridge-Čejku, M., Plato, C. C., **Rudan, P.**, Stini, W. A., Tobin, J. D. 1991. Percent Cortical Area (PCA) of Metacarpal Bones in Adult Albanian Population – Preliminary Report, *Medica Jadertina*, 21: 55–60.
- 2.11. Benko, M., **Szirovicza, L.**, Novotny, V. 1995. Neki strukturni elementi alepskog bora, *Radovi*, 30: 75–87.
- 2.12. Beribaka, M., Hafizović, S., Pilay, A., Džehverović, M., **Marjanović, D.**, Čakar, J. 2017. Comparison of Two Different Multiplex STR Systems in Calculating Kinship among Close Relatives, *Genetics & Application*, 1 (1): 51–58.
- 2.13. **Božić-Vrbančić, S.** 2008. Diskurzivne teorije i pitanje europskog identiteta, *Etnološka tribina: godišnjak Hrvatskog etnološkog društva*, 38 (31): 9–38.
- 2.14. Božinović, N., **Sindik, J.** 2013. Language Proficiency for Careers in Tourism and Learning Different Second Foreign Languages, *Turizam: International Scientific Journal*, 17 (3): 121–130.
- 2.15. Bradara, T., **Rajić Šikanjić, P., Premužić, Z.** 2016. Kapitularna dvorana franjevačkog samostana u Puli: Arheološka i antropološka istraživanja, *Histria archaeologica: časopis Arheološkog muzeja Istre*, 46: 241–269.
- 2.16. Bugaj, U., Lutovac, P., Trzeciecki, M., Bogacki, M., Chwiej, M., **Novak, M.**, Polak, Z. 2014. Remains of the Neglected Past. Ottoman Forts on Planinica Hill, Montenegro, *Sprawozdania Archeologiczne*, 66: 385–398.
- 2.17. Capan, M., **Sindik, J.** 2014. Zadovoljstvo životom i viktimizacija kod policijskih službenika, *Policijska i sigurnost*, 23 (4): 297–310.
- 2.18. Capan, M., **Sindik, J.** 2015. Sociodemografska obilježja i viktimizacija kod policijskih službenika, *Kriminalističke teme*, 15 (3-4): 21–36.
- 2.19. Capan, M., **Sindik, J.**, Bičanić, V. 2016. Povezanost sagorijevanja na poslu i

- karakteristika posla policijskih službenika, *Policija i sigurnost*, 25 (2): 164–177.
- 2.20. Carević, I., **Sindik, J., Novokmet, N.** 2013. Neke odrednice vjerovanja u pravedan svijet zdravstvenih djelatnika, *Sestrinski glasnik*, 18 (1): 12–17.
- 2.21. **Carić, T., Bočkor, L., Dolanc, I., Zajc Petranović, M., Havaš Auguštin, D., Šarac, J., Novokmet, N., Fuchs, N., Brozović Krijan, A., Čoklo, M., Missoni, S.** 2018. Maternal Physical Activity in Pregnancy and Newborns' Anthropometry - Preliminary CRIBS Data, *Collegium Antropologicum*, 42 (1): 21–25.
- 2.22. Cerar, K., Kondrić, M., **Sindik, J.** 2017. Profiling of University of Ljubljana Students According to Their Exercise Participation Motives, *Ždravstveno varstvo*, 56 (2): 107–114.
- 2.23. **Cvitkušić, B.** 2017. Upper Palaeolithic and Mesolithic Ornamental Traditions in the Eastern Adriatic Coast and Hinterland, *Collegium Antropologicum*, 41 (1): 45–59.
- 2.24. **Cvitkušić, B.,** Komšo, D. 2015. Display Modes of Personal Ornaments in the Upper Palaeolithic Sites of Istria, Croatia, *Collegium Antropologicum*, 39 (2): 481–488.
- 2.25. **Čargonja, H.** 2010. Komentar na Raspravu Belaj et al. "Antropolog na hodočašću o problemu razumijevanja i tumačenja iskustava", *Etnološka tribina: godišnjak Hrvatskog etnološkog društva*, 40 (33): 13–18.
- 2.26. **Čargonja, H.** 2011. Ambiguous Experience: A Contribution to Understanding Experience as Discourse, *Studia ethnologica Croatica*, 23 (1): 283–308.
- 2.27. Čavka, M., Petaros, A., Kavur, L., Škrilin, J., Mlinarić Missoni, E., **Janković, I., Brkljačić, B.** 2013. The Use of Paleo-Imaging and Microbiological Testing in the Analysis of Antique Cultural Material: Multislice Computer Tomography, Mammography, and Microbial Analysis of the Trogir Cathedral Cope Hood Depicting St. Martin and a Beggar, *Acta Medico-Historica Adriatica*, 11 (1): 45–54.
- 2.28. **Čoklo, M., Havaš Auguštin, D., Šarac, J., Novokmet, N., Sindik, J., Perinić Lewis, A., Zajc Petranović, M.,** Kovačević Mulahasanović, L., Khusnutdinova, E., Litvinov, S., Haydar, S., Lautier, C., Normand, C., Attoua, R., Vintila, M., Bosch-Comas, A., Suarez, H., Jares, P., Gomis, R., **Missoni, S., Marjanović, D.,** Grigorescu, F. 2016. Diversity of Y-Chromosomal and mtDNA Markers Included in Mediscope Chip Within Two Albanian Subpopulations from Croatia and Kosovo: Preliminary Data, *Collegium Antropologicum*, 40 (3): 195–198.
- 2.29. **Čolić, S., Sujoldžić, A.** 1995. Neki aspekti i pretpostavke akulturacije prognanih i izbjeglih obitelji na otoku Hvaru, *Migracijske teme*, 11: 37–52.
- 2.30. Čubrilo-Turek, M., Turek, S., **Rudan, P., Szirovicza, L.** 2002. The Spread of the Overweight and Obesity in Croatia, *Collegium Antropologicum*, 26: 46–47.
- 2.31. **Dodigović, L., Sindik, J.** 2015. A Comparison of the Anthropological Determinants for Swimming and Synchronized Swimming in Young Female Athletes, *Sports Science and Health*, 5 (2): 129–133.
- 2.32. **Dodigović, L., Sindik, J.** 2015. Comparison of Selected Health and Morphological Parameters between Classic Swimming and Synchronized Swimming, *Sport Scientific and Practical Aspects*, 12 (2): 5–9.
- 2.33. Doğan, S., Ašić, A., Buljubašić, S., Bešić, L., Avdić, M., Ferić, E., Hukić, M., Turan, Y., **Marjanović, D.** 2015. Overview of European Population Clustering Based on 23 Y-STR Loci, *Genetika-Belgrade*, 47 (3): 901–908.
- 2.34. Doğan S., Ašić A., Muhović I., Bešić L., **Marjanović, D.** 2014. Overview of the Genetic STR Clustering among Worldwide Human Populations, *International Journal of Human Genetics*, 14: 131–142.
- 2.35. Doğan, S., Čilić, A., **Marjanović, D.,** Kutrović-Kozarić, A. 2017. Detection of Cytosine and CpG Density in Proto-Oncogenes and Tumor Suppressor Genes in Promoter Sequences of Acute Myeloid Leukemia, *Nucleosides, Nucleotides & Nucleic Acids*, 36 (4): 302–316.

- 2.36. Doğan, S., Nalcaci, N., Dogan, S., Badnjević, A., Kurtović, A., **Marjanović, D.** 2017. Changes in Blood Pressure and Heart Rate Measurement Undergraduate Students During Exam Period, *Journal of Biometrics & Biostatistics*, 8 (2): 347–352.
- 2.37. Dumbović Dubravčić, I., Marić Brozić, J., Aljinović, A., **Sindik, J.** 2014. Quality of Life in Croatian Metastatic Melanoma Patients, *Collegium Antropologicum*, 38 (1): 69–74.
- 2.38. **Duraković, Z.** 2008. Gerijatrijske posebnosti ustroja i funkcije nutarnjih organa, *Medix*, 74: 161–163.
- 2.39. **Duraković, Z.** 2008. Gerijatrijske posebnosti ustroja i funkcija nutarnjih organa 2. dio, *Medix*, 14 (75–76): 177–180.
- 2.40. Duraković, L., Blažinkov, M., Šeol, B., Tudić, A., Delaš, F., Bošnjak, M., Sikora, S., Skelin-Vujić, A., Huić-Babić, K., **Duraković, Z.** 2010. Mould Growth and Aflatoxin Accumulation Affected by Newly Synthesized Derivative of Coumarine Treatment of Maize Hybrid, *ACS. Agriculturae Conspectus Scientificus*, 75 (4): 169–174.
- 2.41. Duraković, L., Delaš, F., Blažinkov, M., Šećerkadić, L., Frece, J., Redžepović, S., Bošnjak, M., Skelin-Vujić, A., **Duraković, Z.**, Duraković, S. 2010. Aflatoxin Accumulation During the Growth of Mould *Aspergillus flavus* ATCC 26949 on Corn in Pure and Mixed Culture as Related to Various Temperature and Moisture Content, *Croatian Journal of Food Technology, Biotechnology and Nutrition*, 5 (1–2): 10–17.
- 2.42. **Duraković, Z.**, Mišigoj-Duraković, M., Škavić, J. 2012. Sudden Cardiac Death Due to Physical Exercise in Croatia in a 27-Year Period, *Rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Medicinske znanosti*, 37 (511): 19–51.
- 2.43. **Duraković, Z.**, Mišigoj Duraković, M., Škavić, J. 2012. Swimming-Triggered Acute Cardiovascular Complications in Elders, *Journal of Clinical & Experimental Cardiology*, 1–5.
- 2.44. Džubur-Kulenović, A., Agani, F., ..., Rudan, D., Pavlović, M., Babić, R., Ferić Bojić, E., **Marjanović, D.**, Božina, N., Ziegler, C., Wolf, C., Warrings, B., Domschke, K., Deckert, J. 2016. Molecular Mechanisms of Posttraumatic Stress Disorder (PTSD) as a Basis for Individualized and Personalized Therapy: Rationale, Design and Methods of the South Eastern Europe (SEE) – PTSD Study, *Psychiatra Danubina*, 28, (2): 154–163.
- 2.45. Fiala, B., **Sindik, J.** 2013. Čimbenici zadovoljstva životom kod odgojiteljica predškolske djece, *Acta Iadertina*, 9: 1–14.
- 2.46. **Forenbaher, S.** 1995. Vučedol: graditeljstvo i veličina vučedolske faze naselja, *Opuscula Archaeologica*, 19: 17–25.
- 2.47. **Forenbaher, S.** 1996. Das Velebit-Gebirge: die 9000-jährige Geschichte von Menschen, Ziegen und Schafen in einer Gebirgskette an der Adriaküste, *Das Altertum*, 41: 211–226.
- 2.48. **Forenbaher, S.** 1997. A Terminal Neolithic/Chalcolithic Lithic Assemblage from Har Harif, Central Negev Highlands, *Journal of the Israel Prehistoric Society*, 27: 83–100.
- 2.49. **Forenbaher, S.** 1998. Production and Exchange during the Portuguese Chalcolithic: The Case of Bifacial Flaked Stone Industries, *Trabajos de Prehistoria*, 55: 55–71.
- 2.50. **Forenbaher, S.** 2000. Nakovana Culture: State of Research, *3. stručno Archaeologica*, 23–24: 373–385.
- 2.51. **Forenbaher, S.** 2003. Rožnjak i pretpovijest Samoborskog gorja, *Opuscula Archaeologica*, 27: 27–36.
- 2.52. **Forenbaher, S.** 2006. Neolithic Flaked Stone Industries of the Eastern Adriatic: the Assemblages from Pupićina and Grapčeva Caves, *Atti della Societa per la preistoria e protostoria della regione Friuli-Venezia Giulia*, 15: 81–116.
- 2.53. **Forenbaher, S.** 2009. Archaeological Record of the Adriatic Offshore Islands as an Indicator of Long-Distance Interaction in Prehistory, *European Journal of Archaeology*, 11 (2-3): 223–244.
- 2.54. **Forenbaher, S.** 2014. Pretpovijesni tragovi proizvodnje soli u podvelebitskom primorju, *Senjski zbornik: prilozi za*

- geografiju, etnologiju, gospodarstvo, povijest i kulturu*, 40: 179–194.
- 2.55. **Forenbaher, S.**, Černicki, L. 2012. Rudolfina, zaboravljena cesta, *Modruški zbornik*, 6: 117–130.
- 2.56. **Forenbaher, S.**, Gaffney, V., Hayes, J., Kaiser, T., Kirigin, B., Leach, P., Vujnović, N. 1994. Hvar-Vis-Palagruža 1992-1993. A Preliminary Report of the Adriatic Island Project (Contact, Commerce and Colonisation 6000 BC - 600 AD), *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku*, 86: 13–52.
- 2.57. **Forenbaher, S.**, Jones, A. 2014. Zodi-jak iz Nakovane, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, 36: 17–28.
- 2.58. **Forenbaher, S.**, Kaiser, T. 1997. Palagruža, jadranski moreplovci i njihova kamena industrija na prijelazu iz bakrenog u brončano doba, *Opuscula Archaeologica*, 21: 15–28.
- 2.59. **Forenbaher, S.**, Kaiser, T. 1999. Ob-novljeno istraživanje u Spili kod Na-kovane (Pelješac), *Obavijesti Hrvatskog arheološkog društva*, 31: 75–77.
- 2.60. **Forenbaher, S.**, Kaiser, T. 2000. Grapčeva spilja i apsolutno datiranje istočnojadranskog neolitika, *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku*, 92: 9–34.
- 2.61. **Forenbaher, S.**, Kaiser, T. 2005. Palagruža i širenje zemljoradnje na Jadranu, *Opuscula Archaeologica*, 29: 7–23.
- 2.62. **Forenbaher, S.**, Kaiser, T., Kirigin, B. 2001. Spila kod Nakovane: nastavak istraživanja u godini 2001., *Obavijesti Hr-vatskog arheološkog društva*, 33 (3): 83–86.
- 2.63. **Forenbaher, S.**, Kaiser, T., Miracle, P. 2004. Pupićina Cave Pottery and the Neo-lithic Sequence in Northeastern Adriatic, *Atti della società per la preistoria e protostoria della regione Friuli-Venezia Giulia*, 14: 61–102.
- 2.64. **Forenbaher, S.**, Miracle, P. 1999. Peta sezo-na iskopavanja Pupićine peći (Istra), *Obavijesti Hrvatskog arheološkog društva*, 31: 54–57.
- 2.65. **Forenbaher, S.**, Miracle, P. 2006. The Spread of Farming in the Eastern Adriatic, *Documenta Praehistorica*, 33: 89–100.
- 2.66. **Forenbaher, S.**, Miracle, P. 2014. Širenje zemljoradnje na istočnom Jadranu u svjetlu novih radiokarbonskih datuma, *Diadora: glasilo Arheološkog muzeja u Zadru*, 26–27: 117–133.
- 2.67. **Forenbaher, S.**, Nikitović, D. 2010. Neolitičke izrađevine od cijepanog ka-mena iz Vele peći kod Vranje (Istra), *Histria archaeologica: časopis Arheološkog muzeja Istre*, 38–39: 5–35.
- 2.68. **Forenbaher, S.**, Perhoč, Z. 2015. Izrađevine od lomljenog kamena iz Nako-vane (Pelješac): kontinuitet i promjene od ranog neolitika do kraja prapovijesti, *Prilo-zi Instituta za arheologiju u Zagrebu*, 32: 5–74.
- 2.69. **Forenbaher, S.**, Perhoč, Z. 2017. Lithic Assemblages from Nakovana (Croatia): Raw Material Procurement and Reduction Technology from the Early Neolithic until the End of Prehistory, *Journal of Mediterranean Archaeology*, 30: 189–211.
- 2.70. **Forenbaher, S.**, Rajić Šikanjić, P., Miracle, P. 2008. Lončarija iz Vele peći kod Vranje (Istra), *Histria Archaeologica*, 37: 5–46.
- 2.71. **Forenbaher, S.**, Vujnović, N. 2013. Đurđeva greda i neolitik Like, *Prilozi In-stituta za arheologiju u Zagrebu*, 30: 5–26.
- 2.72. Francčević, D., **Sindik, J.** 2014. Odnos doživljaja sagorijevanja u radu, emocionalne kompetencije i obilježja posla odgojiteljica predškolske djece, *Acta Iadertina*. 11 (2): 1–21.
- 2.73. Franković, F., Mihelić, S., **Janković, I.** 2017. Keramički nalazi brončanog i željeznog doba iz istraživanja Romualdove pećine 2014. godine, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, 50 (1): 173–222.
- 2.74. Fu, Q., **Rudan, P.**, Pääbo, S., Krause, J. 2012. Complete Mitochondrial Ge-nomes Reveal Neolithic Expansion into Europe, *PLoS One*, 7 (3).
- 2.75. Gavrančić, D., Iveta, V., **Sindik, J.** 2015. Percepcija zanimanja medicinske sestre u javnosti, *Sestrinski glasnik*, 20 (2): 115–120.
- 2.76. Gavrančić, D., Iveta, V., **Sindik, J.** 2016. Konceptualni modeli sestrištva i načela ses-trinske prakse, *Sestrinski glasnik*, 21 (2): 148–152.
- 2.77. Gilliland, M. K., **Špoljar-Vržina, S. M.**, Rudan, V., 1995. Reclaiming Lives: Variable Effects of War on Gender and Ethnic Identities in the Narratives of

- Bosnian and Croatian Refugees, *Anthropology of East Europe Review*, 13: 30–39.
- 2.78. Glavina, E., **Sindik, J.** 2012. Utječe li dodatna edukacija odgojitelja o socijalnoj kompetenciji na učestalost prosocijalnog i agresivnog ponašanja djece predškolskog uzrasta?, *Žbornik instituta za pedagoška istraživanja*, 44 (1): 180–195.
- 2.79. Grbić, K., **Sindik, J.**, Vuko, M. 2013. Konstrukcija i preliminarna validacija upitnika spremnosti za školu, *Metodički obzori*, 8 (2): 66–83.
- 2.80. Grgurinović, T., **Sindik, J.** 2015. Application of the Mental Toughness/Hardiness Scale on the Sample of Athletes Engaged in Different Types of Sports, *Physical Culture*, 69 (2): 77–87.
- 2.81. Hadžiavić, V., **Marjanović D.**, Pojskić N., Hadžiselimović, R., Bajrović, K., Doličanin Z., Eminović, I. 2012. Diversity of Nuclear Short Tandem Repeat Loci in Representative Sample of North-Eastern Bosnian and Herzegovina Population, *Genetika*, 44 (3): 521–536.
- 2.82. Hermanussen, M., Anisimova, A., Abman, C., van Buuren, S., Camara, A., Elhousseini, M., El-Shabrawi, M., Godina, E., Gomula, A., Groth, D., Koziel, S., Lieberman, L., Meigen, C., Mumm, R., Nariyama, K., Nowak-Szczepanska, N., **Novokmet, N.**, Satake, T., Schefler, C., Söderhäll, J., Suchomlinov, A., Tutkuvienė, J., Wit, J., Witwer-Backofen, U., Yestrebeky, C. 2015. Proceedings of the 22nd Aschauer Soiree on Growth and Health Screening, held at Altenhof, Germany, November 15th, 2014, *Pediatric Endocrinology Reviews (PER), Diabetes Nutrition Metabolism Genetics*, 12 (3): 323–332.
- 2.83. Hicela, I., **Sindik, J.** 2011. Razlike u prosocijalnom i agresivnom ponašanju djece predškolske dobi, ovisno o učestalosti djetetove interakcije s lutkom, *Paediatrica Croatica*, 55 (1): 27–34.
- 2.84. Hilmarsson-Dunn, A., Beswick, J., Sloboda M., Vasiljev, I., **Jernej, M.**, Ille, K. 2010. Language Use and Opportunities for Economic Migrants in Europe: Policy and Practice, *European Journal of Language Policy*, 2 (2): 205–228.
- 2.85. Horvat, V., **Sindik, J.** 2012. Povezanost i spolne razlike u pojedinim čimbenicima života predškolske djece, *Žbornik Međimurskog veleučilišta u Čakovcu*, 3 (1): 29–33.
- 2.86. Horvat, V., **Sindik, J.** 2016. Associations between Morphological Characteristics, Motor Abilities and Preparedness for School in Preschool Girls, *Croatian Journal of Education/Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 18 (4): 1173–1200.
- 2.87. Hrupački, P., **Sindik, J.** 2013. Zadovoljstvo životom i karakteristike posla kod odgojiteljica, *Norma*, 18 (1): 115–127.
- 2.88. Hulina, M., **Forenbaher, S.**, Miracle, P. 2012. Prapovijesna keramika iz unutrašnjeg dijela Pupićine peći (iskopavanje 2001. godine), *Histria Archaeologica*, 42: 137–184.
- 2.89. Igl, W., Johansson, A., Wilson, J., Wild, S., Polašek, O., Hayward, C., Vitart, V., Hastie, N., **Rudan, P.**, Gnewuch, C., Schmitz, G., Meitinger, T., Pramstaller, P., Hicks, A., Oostra, B., van Duijn, C., Rudan, I., Wright, A., Campbell, H., Gyllensten, U., EUROSPAN Consortium. 2010. Modeling of Environmental Effects in Genome-Wide Association Studies Identifies SLC2A2 and HP as Novel Loci Influencing Serum Cholesterol Levels, *PLoS Genetics*, 6 (1): 798.
- 2.90. **Iveković Martinis, A.** 2016. Intercultural Contact and Multilingualism in an Intimate Relationship in the Austro-Hungarian Littoral, *Collegium Antropologicum*, 40 (3): 159–164.
- 2.91. **Iveković Martinis, A., Lah, J., Sujoldžić, A.** 2015. Terminological Standardization in the Social Sciences and Humanities – The Case of Croatian Anthropological Terminology, *Jezikoslovlje*, 16 (2-3): 253–274.
- 2.92. **Iveković Martinis, A., Sujoldžić, A.** 2017. Everyday Cosmopolitan Practices of Croatian Patriots in Late 19th Century Zagreb, *International Journal of Linguistics, Literature and Culture*, 4 (4): 1–17.
- 2.93. Jakovljević, M., Muck-Šeler, D., Kenfelj, H., Plavšić, V., **Martić-Biočina, S.**, Kastratović, D., Ljubičić, Đ. 1993. Basal Cortisol, Dexamethasone Suppression Test and Platelet 5-HT in

- Recurrent (Unipolar) Major Depression, Schizophrenia and Schizoaffective Disorder, *Psychiatry Danubina*, 3: 241–250.
- 2.94. Jakovski, Z., Jankova Ajanovska, R., Stankov, A., Pavlovski, G., **Marjanović, D.** 2015. Comparative Study of Two DNA Extraction Methods in Different Tissues and Conditions of Degradation, *Forensic Science International-Genetics*, 5: 403–404.
- 2.95. **Janković, I.** 2004. Neandertalci, *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu*, 21: 177–196.
- 2.96. **Janković, I.** 2004. Neandertalci: moderna sinteza, *Priroda*, 929 (12): 10–12.
- 2.97. **Janković, I.** 2005. Mala stopala, veliki koraci: razvoj dvonožnosti kao prva stepenica u razvoju čovjeka, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, 38: 93–110.
- 2.98. **Janković, I.** 2007. Homo floresiensis: mit ili stvarnost?, *Obavijesti Hrvatskog arheološkog društva*, 39 (3): 124–132.
- 2.99. **Janković, I.**, Ahern, C. M., Karavanić, I., Smith, Fred H. 2011. Biokulturalni aspekti epigravetijenske okupacije sloja B/S nalazišta Šandalja II, *Radovi Zavoda za znanstveni rad HAZU Varaždin*, 22: 185–200.
- 2.100. **Janković, I.**, Ahern, C. M., Karavanić, I., Stockton, T., Smith, Fred H. 2012. Epigravettian Human Remains and Artifacts from Šandalja II, Istria, Croatia, *PaleoAnthropology, Official Publication of the Paleoanthropology Society*, 87–122.
- 2.101. **Janković, I.**, Ahern, C. M., Mihelić, S., **Premužić, Z.** 2015. Bronze and Iron Age Finds from Romuald's Cave, Istria: 2014 Excavation Season, *Collegium Antropologicum*, 39 (4): 943–946.
- 2.102. **Janković, I.**, Ahern, C. M., Smith, H. 2016. On Some Aspects of Neandertal Zygomatic Morphology, *HOMO – Journal of Comparative Human Biology*, 67 (2): 89–99.
- 2.103. **Janković, I.**, Komšo, D., Ahern, C. M., Becker, R., Barbir, A., Gerometta, K., **Cvitkušić, B.**, Mihelić, S. 2017. Arheološka istraživanja u Limskom kanalu 2016. Lokaliteti: Romualdova pećina, Abri Kontija 002, Lim 001, Pećina kod Rovinjskog Sela, *Histria Archaeologica*, 47: 5–20.
- 2.104. **Janković, I.**, Komšo, D., Ahern, C. M., Becker, R., Gerometta, K., Mihelić, S., Zubčić, K. 2016. Arheološka istraživanja u Limskom kanalu 2014. i 2015. Lokaliteti Romualdova pećina i Abri Kontija 002, Pećina kod Rovinjskog Sela, Lim 001 i podvodni pregled Limskog kanala, *Histria Archaeologica*, 46: 5–23.
- 2.105. **Janković, I.**, **Rajić Šikanjić, P.** 2007. Metode određivanja dobi na ljudskom skeletnom materijalu, *Diadora*, 22: 369–384.
- 2.106. **Janković, I.**, Šojer, T. 2015. Evolucija govora i jezika, *Opuscula Archaeologica*, 37/38 (1): 11–48.
- 2.107. Jelovac, N., **Miličić, J.**, **Rudan, P.**, Milas, M. 1995. Dermatoglyfic Analysis in Borderline Personality Disorder, *Psychiatry Danubina*, 3-4: 139–145.
- 2.108. **Jernej, M.** 2010. Obiteljski transnacionalni prostor: studija slučaja, *Studia Ethnologica Croatica*, 22 (1): 61–83.
- 2.109. **Jernej, M.**, Glovacki-Bernardi, Z., **Sujoldžić, A.** 2012. Multilingualism in Northwestern Part of Croatia During Habsburg Rule, *Jezikoslovlje*, 13 (2): 327–350.
- 2.110. Kaiser, T., **Forenbaher, S.** 2002. Krajicina spilja i brončano doba otoka Visa, *Opuscula Archaeologica*, 26: 99–110.
- 2.111. Karalić, Z., **Sindik, J.** 2016. Razlike u socijalnim vještinama i kompetencijama prosvjetnih radnika u školama i dječjim vrtićima u odnosu na odabrane socio-demografske varijable, *Acta Iadertina*, 13 (1): 19–29.
- 2.112. Karavanić, I., **Janković, I.** 2008. Srednji i rani gornji paleolitik u Hrvatskoj, *Opuscula Archaeologica*, 30: 21–54.
- 2.113. Katić, R., **Živičnjak, M.**, **Rudan, P.** 1997. Influence of 6 Months Athletics Treatment on the Changes of Morphological Characteristics in 7 Years Old Female Pupils, *Chinese Journal of School Doctor*, 11: 7–9.
- 2.114. Klarin, M., Antičević, V., Kardum, G., Proroković, A., **Sindik, J.** 2017.

- Communication And Social Skills in Education of Health Occupation Students: Attitudes and Validation on Nationwide Parallel Group Randomized Study, *Suvremena psihologija*, 20 (1): 39–52.
- 2.115. Klišanin, M., **Sindik, J.** 2015. Konstrukcija skale stavova prema nezavisnom novinarstvu, *CM: Communication and Media Journal*, 34: 53–72.
- 2.116. Koludrović, M., Magerle, A., **Martić-Biočina, S.** 1993. Psychiatric Aspects with Psychopathic Personalities Homicide, *Psychiatria Danubina*, 5: 241–250.
- 2.117. Konakli, H., Konakli, Z., Dogan, S., **Marjanović, D.**, Dogan, S. 2017. ACTN3 Polymorphism Prevalence in General Population of Six Balkan Countries, *Genetika-Belgrade*, 49 (3): 959–968.
- 2.118. Kondrič, M., **Sindik, J.** 2012. Differences between Indexes and Variables in Situation Efficiency of Recreational Table Tennis Players in the Leagues of Different Levels, *International Journal of Performance Analysis in Sport*, 12 (2): 385–397.
- 2.119. Kondrič, M., **Sindik, J.**, Furjan-Mandić, G., Schiefler, B. 2013. Participation Motivation and Student's Physical Activity among Sport Students in Three Countries, *Journal of Sports Science and Medicine*, 12: 10–18.
- 2.120. Kondrič, M., **Sindik, J.**, Nazor, D. 2011. Differences between Indexes in Situation Efficiency of Recreational Table Tennis Players in Two Different Seasons, *International Journal of Table Tennis*, 7: 66–70.
- 2.121. Korać, P., Dotlić, S., Matulić, M., **Zajc Petranović, M.**, Dominis, M. 2017. Role of MYC in B Cell Lymphomagenesis, *Genes*, 8 (5): 115–115.
- 2.122. Kovačević, L., Buljugić, Dž., Džehverović, M., Durmić-Pašić, A., **Marjanović, D.** 2010. Application of the PowerPlex®S5 MINISTR System in Forensic DNA Analysis of Human Telogenic Hair Shafts, *Healthmed*, 4 (1): 143–151.
- 2.123. Kovačević, L., Tambets, K., Ilumäe, A., Kushniarevich, A., Yunusbayev, B., Solnik, A., Bego, T., Primorac, D., Škaro, V., Leskovac, A., Jakovski, Z., Drobnic, K., Tolk, H. V., Kovačević, S., **Rudan, P.**, Metspalu, E., **Marjanović, D.** 2014. Standing at the Gateway to Europe – The Genetic Structure of Western Balkan Populations Based on Autosomal and Haploid Markers, *PLoS One*, 9, e105090–1–e105090–8.
- 2.124. Krmpotić, M., Čataj, L., **Rajić Šikanjić, P.**, **Premužić, Z.** 2016. 2017. Grobovi iz kasnoga bakrenog i ranoga brončanog doba s nalazišta Osijek – Ciglana i Zeleno polje/ Late Eneolithic and Early Bronze Age Graves at the Site Osijek-Ciglana and Zeleno polje, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, 49 (1): 59–94.
- 2.125. Krznar, A., **Szirovicza, L.**, Dolenc, S., Vuletić, D. 1993. Utjecaj ozljeda stabala na neke njihove fenotipske osobitosti, *Radovi*, 28: 193–206.
- 2.126. Kuhar, A., **Sindik, J.** 2011. Povezanost emocionalne kompetencije s odgojiteljskim radom, *Naša škola*, 57 (227): 89–114.
- 2.127. **Kulenović, T.** 2012. Europski muslimani, *Žnakovi vremena – Časopis za filozofiju, religiju, znanost i društvenu praksu*, 15 (56): 249–265.
- 2.128. **Lah, J.** 2012. Vizualna antropologija između znanosti i umjetnosti, *Hrvatski filmski ljetopis*, 71: 39–49.
- 2.129. **Lauc, T.** 2003. Influence of Inbreeding on the Carabelli Trait in Human Isolates, *Dental Anthropology*, 16 (3): 65–72.
- 2.130. **Lauc, T.**, Rudan, I., Campbell, H., **Rudan, P.** 2003. Effect of Inbreeding and Endogamy on Occlusal Traits in Human Isolates, *Journal of Orthodontics*, 30: 301–308.
- 2.131. Lesjak, R., **Sindik, J.** 2013. Emocionalna inteligencija medicinskih sestara, *Sestrinski glasnik*, 18 (3): 174–181.
- 2.132. Letinić, D., **Miličić, J.** 1998. The Analysis of Dermatoglyphics of the Digits-Palmar and Plantar Complexes in the Family, *Liječnički vjesnik*, 120: 53–57.
- 2.133. Ložnjak, B., **Sindik, J.**, Ramljak, S. 2010. Promjena u strukturi povezanosti rezultata motoričkih testova nakon perioda tjelovježbe, *Didaktički putokazi – časopis za nastavnu teoriju i praksu*, 57 (4): 7–11.

- 2.134. Ložnjak Dizdar, D., **Rajić Šikanjić, P.** 2016. O pogrebnim običajima u 11. st. pr. Kr. na jugu Karpatske kotline (primjer: groblje u Slatini), *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu*, 33: 133–153.
- 2.135. Lučić, I., **Sindik, J.**, Manojlović, N. 2017. Kako Dubrovčani percipiraju kruzing turizam?, *Naše more: znanstveno-stručni časopis za more i pomorstvo*, 64 (2): 54–60.
- 2.136. Mačkić-Đurović, M., Projić, P., Ibrulj, S., Čakar, J., **Marjanović, D.** 2014. A Comparative Analysis of the Effectiveness of Cytogenetic and Molecular Genetic Methods in the Detection of Down Syndrome, *The Bosnian Journal of Basic Medical Sciences (BJBMS)*, 14 (2): 94–98.
- 2.137. Mahmutbegović, E., **Marjanović, D.**, Mededović, E., Mahmutbegović, N., Dogan, S., Valjevac, A., Czarska, E., Pawinska-Matecka, A., Madlani, A., Grazyna, A. 2017. Prevalence of 1691G>A F5, 20210G>A F2, and 677C>T MTHFR Polymorphisms in Bosnian Women with Pregnancy Loss, *Bosnian Journal of Basic Medical Sciences*, 17.
- 2.138. Maretić, E., **Sindik, J.** 2013. Agresivno ponašanje, zaštitni čimbenici i školsko postignuće učenika izvan i unutar sustava institucionalne skrbi, *Specijalna edukacija i rehabilitacija*, 12 (1): 43–62.
- 2.139. Maričić Lučić, I., **Sindik, J.** 2016. Povezanost obilježja informacija o zdravlju s demografskim karakteristikama studenata sestrištva, *Sestrinski glasnik*, 21 (1): 7–16.
- 2.140. Marinović, M., Fumić, N., Laginja, S., Smokrović, E., Bakota, B., Bekić, M., **Čoklo, M.** 2016. Osnovni principi kirurškog liječenja kronične rane: oštri debridement, *Acta Medica Croatica*, 70 (S1): 65–68.
- 2.141. Marinović, M., Fumić, N., Laginja, S., Smokrović, E., Bakota, B., Bekić, M., **Čoklo, M.** 2016. Primjena topičkog hemoglobina u spreju kod inficiranih posttraumatskih i postoperacijskih rana, *Acta Medica Croatica*, 70 (S1): 101–104.
- 2.142. Marinović, M., Fumić, N., Laginja, S., Smokrović, E., Bukvić, N., **Čoklo, M.**, Primc, D., Bakota, B. 2015. Mogućnosti debridmana u ordinaciji obiteljske medicine, *Acta Medica Croatica*, 69 (S1): 103–108.
- 2.143. Matulović, I., Rončević, T., **Sindik, J.** 2012. Stres i suočavanje sa stresom – primjer zdravstvenog osoblja, *Sestrinski glasnik*, 17: 174–177.
- 2.144. **Mavrincac, D.** 2018. Civil Associations and Urban Modernity in the Late Austro-Hungarian Periphery, *Collegium Antropologicum*, 42 (1): 65–72.
- 2.145. Mazzucco, N., Guilbeau, D., Kačar, S., Podrug, E., **Forenbaher, S.**, Radić, D., Moore, A. M. T. 2018. The Time Is Ripe for a Change. The Evolution of Harvesting Technologies in Central Dalmatia during the Neolithic Period (6th millennium cal BC), *Journal of Anthropological Archaeology*, 51: 88–103.
- 2.146. Medić, S., Nitzan Kaluski, D., Šeguljev, Z., Obrenović, J., **Rudan, P.**, Lazarević, M., Jandrić, Kočić, J., Sajenković, D., Pušić, I., Bugarski, D., Vidanović, D., Šekler, M. 2012. Q Fever Outbreak in the Village of Nočaj, Srem County, Vojvodina Province, Serbia, January to February 2012, *Eurosurveillance*, 17 (15): 1–4.
- 2.147. Mihovilić, K., **Rajić Šikanjić, P.** 2016./2017. Nalaz žarnog groba kod Mariškići (Lupoglav)/ Urn Burial Find at Mariškići (Lupoglav), *Histria Archaeologica*, 47: 57–76.
- 2.148. **Miličević, G.**, Živičnjak, M., **Smolej Narančić, N.**, Verona, E. 1992. Nesrazmjerno povećanje forsiranog vitalnog kapaciteta prema tjelesnoj površini u tijeku puberteta, *Medica Jadertina*, 22: 25–31.
- 2.149. **Miličić, J.** 2002. Razlike u populacijskim sekularnim promjenama stanovništva srednje Dalmacije, *Medica Jadertina*, 32 (3–4): 83–91.
- 2.150. **Miličić, J.**, Ivičević, A. 2005. Dermatoglyphs of the Population from the Island of Rab (Croatia), *International Journal of Anthropology*, 20 (1–2): 13–26.
- 2.151. **Miličić, J.**, Pavičević, R. 1994. Faktorska analiza dermatoglifa digito-palmar-nog kompleksa u bolesnika oboljelih od planocelularnog karcinoma pluća, *Medica Jadertina*, 24: 39–49.
- 2.152. **Miličić, J.**, Pavičević, R. 1998. Dermatoglyphic Analysis of Different Types of

- Bronchopulmonary Carcinoma, *International Journal of Anthropology*, 13: 11–24.
- 2.153. **Miličić, J.**, Živanović-Posilović, G. 2005. Latent Structure of Dermatoglyphics in Gastric Cancer Patients, *International Journal of Anthropology*, 20 (1-2): 127–138.
- 2.154. Miljanović, M., **Sindik, J.**, Milunović, V., Kralj Škoc, V., Braš, M., Đorđević, V., Pavić, J., Jakšić, L. 2017. Psychosocial Determinants of Satisfaction with Hospital Care in Adult Patients Suffering from Advanced Cancer, *Acta Clinica Croatica*, 56: 218–226.
- 2.155. Miracle, P., **Forenbaher, S.** 1998. Pupičina Cave Project: Brief Summary of the 1998 Season, *Histria Archaeologica*, 29: 27–48.
- 2.156. Miracle, P., Galanidou, N., **Forenbaher, S.** 2000. Pioneers in the Hills: Early Mesolithic Foragers at Šebrn Abri (Istria, Croatia), *European Journal of Archaeology*, 3 (3): 293–329.
- 2.157. Mišigoj-Duraković, M., **Duraković, Z.**, Matković, B. 2008. Trening jakosti u starijih osoba, *Hrvatski sportskomedicinski vjesnik*, 23: 18–24.
- 2.158. Mišigoj-Duraković, M., Sorić, M., **Duraković, Z.** 2012. Tjelesna aktivnost u prevenciji, liječenju i rehabilitaciji srčanožilnih bolesti, *Arhiv za higijenu rada i toksikologiju*, 63 (3): 13–22.
- 2.159. Mišigoj-Duraković, M., Sorić, M., **Duraković, Z.** 2014. Antropometrija u procjeni kardio-metaboličkog rizika, *Arhiv za higijenu rada i toksikologiju*, 65 (1): 19–27.
- 2.160. Moric, A., **Perinić Lewis, A.** 2018. Petar Klepac/Peter Klepec/Pitr Kljepc: A Borderland Hero and the Manifestations of His Strength, *Narodna umjetnost*, 55 (1): 135–158.
- 2.161. Morović, S., **Škarić-Jurić, T.**, Demarin, V. 2006. Vertebral Artery Hypoplasia: Characteristics in a Croatian Population Sample, *Acta Clinica Croatica*, 45 (4): 325–329.
- 2.162. Morović, S., **Škarić-Jurić, T.**, Demarin, V. 2016. Ultrasound Characteristics of Vertebral Arteries in Men and Women, *Neurosonology and Cerebral Hemodynamics*, 12 (2): 75–80.
- 2.163. Mrehić, E., **Marjanović, D.**, Hadžiselimović, R., Ferić, E. 2016. An Examination of Growth Acceleration Trends within a Male Population in Bosnia and Herzegovina between the 19th and 21st Centuries, *Anthropological Notebooks*, 22 (2): 107–115.
- 2.164. Mustać, M., **Smolej Narančić, N.** 1992. Reference Values for Forced Vital Capacity (FVC) and Forced Expiratory Volume in One Second (FEV1) from a Teenage Population of North Dalmatia (Croatia), *Medica Jadertina*, 22: 41–50.
- 2.165. **Nikitović, D.**, **Janković, I.**, Mihelić, S. 2012. Juvenile Elbow Dislocation from the Prehistoric Site of Josipovac-Gravinjak, Croatia, *International Journal of Paleopathology*, 2: 36–41.
- 2.166. **Novak, M.** 2016. Sex Assessment Using the Femur and Tibia in Medieval Skeletal Remains from Ireland: Discriminant Function Analysis, *Collegium Anthropologicum*, 40 (1): 17–22.
- 2.167. **Novak, M.**, Čavka, M., Šlaus, M. 2014. Two Cases of Neurogenic Paralysis in Medieval Skeletal Samples from Croatia, *International Journal of Paleopathology*, 7: 25–32.
- 2.168. **Orlić, O.** 2009. Mnogoznačje istarskog multikulturalizma, *Etnološka tribina: godišnjak Hrvatskog etnološkog društva*, 38: 39–59.
- 2.169. **Orlić, O.** 2013. The Curious Case of Marco Polo from Korčula: An Example of Invented Tradition, *Journal of Marine and Island Cultures*, 2 (1): 20–28.
- 2.170. **Orlić, O.** 2014. Grupe solidarne razmjene – počeci ekonomije solidarnosti u Hrvatskoj, *Etnološka tribina. Godišnjak Hrvatskog etnološkog društva*, 44 (37): 72–88.
- 2.171. **Orlić, O.** 2017. Intercultural Dialogue Among the Elderly in Zadar Area, Croatia, *International Journal of Culture and History*, 3 (3): 167–173.
- 2.172. Pavićević, R., **Miličić, J.** 1994. Discriminant Analysis of Quantitative Dermatoglyphic Traits in Patients Suffering

- from Planocellulare Lung Carcinoma, *Medica Jadertina*, 24: 31–37.
- 2.173. Pavlović, Ž., **Sindik, J.** 2014. Situacijsko suočavanje sa stresom kod odgovajatelja, *Sigurnost: časopis za sigurnost u radnoj i životnoj okolini*, 56 (3): 187–201.
- 2.174. **Peričić, M.**, Barać Lauc, L., Martinović Klarić, I., **Rajić Šikanjić, P.**, **Janićijević, B.**, **Rudan, P.** 2006. The Role of Southeastern Europe (SEE) in Origins and Diffusion of Major Paternal Lineages, *Documenta Praehistorica*, 33: 11–16.
- 2.175. **Perinić, A.** 2006. Moliški Hrvati. Rekonstrukcija kreiranja i reprezentacije jednog etničkog identiteta, *Etnološka tribina. Godišnjak Hrvatskog etnološkog društva*, 36 (29): 91–106.
- 2.176. **Perinić Lewis, A.** 2010. “Kome more, a kome voda”: Motiv vode u usmenim hvarskim pjesmama, *Narodna umjetnost: hrvatski časopis za etnologiju i folkloristiku*, 47 (2): 113–145.
- 2.177. **Perinić Lewis, A.** 2011. Hvarski kampanilizam – stereotipi i podrugljivi etnici otoka Hvara, *Studia Ethnologica Croatica*, 23 (1): 215–237.
- 2.178. **Perinić Lewis, A.** 2012. Da ti rečem povijest!: Usmene predaje o doseljenu i povijesnim događajima na otoku Hvaru, *Žbornik za narodni život i običaje*, 56 (56): 73–94.
- 2.179. **Perinić Lewis, A.**, Adžija, M. 2015. Globalna i lokalna plaža na primjeru dubrovačkih gradskih plaža i plažnih kultura, *Studia Ethnologica Croatica*, 27: 415–447.
- 2.180. **Perinić Lewis, A.**, **Rudan, P.** 2011. “Došlo je doba svjetlosti! Stratiko je u Hvaru!” – biskup prosvjetitelj Ivan Dominik Stratiko Hvaranima, *Rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Razred za društvene znanosti*, 510 (48): 83–100.
- 2.181. **Perinić Lewis, A.**, **Rudan, P.** 2012. “Spectemur agendo – prepoznaje nas se po našem djelovanju!” Prosvjetiteljski rad biskupa Ivana Dominika Stratika i liječnika Julija Bajamontija na otoku Hvaru, *Rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Razred za društvene znanosti*, 512 (49): 57–118.
- 2.182. Pilav, A., Pojskić, N., Ahatović, A., Džehverović, M., Čakar, J., **Marjanović, D.** 2017. Allele Frequencies of 15 STR Loci in Bosnia and Herzegovina, *Croatian Medical Journal*, 58 (3): 250–256.
- 2.183. Pinhasi, R., Fernandes, D., Sirak, K., **Novak, M.**, Connell, S., Alpaslan-Roodenberg, S., Gerritsen, F., Moiseyev, V., Gromov, A., Raczky, P., Anders, A., Pietrusewsky, M., Rollefson, G., Jovanović, M., Trinhhoang, H., Bar-Oz, G., Oxenham, M., Matsumura, H., Hofreiter, M. 2015. Optimal Ancient DNA Yields from the Inner Ear Part of the Human Petrous Bone, *PLoS One*, 10.
- 2.184. **Premužić, Z.**, **Rajić Šikanjić, P.** 2010. Starohrvatska populacija iz Triblja – zdravlje i bolesti, *Histria Archaeologica*, 41: 205–220.
- 2.185. **Premužić, Z.**, **Rajić Šikanjić, P.**, Mašić, B. 2013. Frontal Sinus Osteoma in a 16th Century Skeleton from Zagreb, Croatia, *International Journal of Paleopathology*, 3 (1): 54–58.
- 2.186. **Premužić, Z.**, **Rajić Šikanjić, P.**, Rapan Papeša, A. 2016. A Case of Avar Period Trepanation from Croatia, *Anthropological Review*, 79 (4): 471–482.
- 2.187. **Pribačić Ambrožić, V.**, **Szirovicza, L.**, **Sindik, J.** 2015. Procjena bioloških udaljenosti populacija stanovništva na otoku Rabu, *Hrvatski športskomedicinski vjesnik*, 30 (1): 50–59.
- 2.188. **Pribačić Ambrožić, V.**, **Szirovicza, L.**, **Sindik, J.**, **Rudan, P.** 2015. Structures of Morphological Characteristics of the Population of the Island of Rab, *Anthropological Notebooks*, 21 (2): 41–54.
- 2.189. Puljizević, N., Miloslavić, T., **Perinić Lewis, A.**, **Novokmet, N.**, **Havaš Auguštin, D.**, **Sindik, J.** 2014. Utječe li bračno stanje na doživljeni stres i mentalnu čvrstoću kod studenata sestrištva i kriminalistike?, *Sestrinski glasnik*, 19 (2): 89–94.
- 2.190. Purps, J., Siegert, S., ..., **Marjanović, D.**, ..., Roewer, L. 2014. A Global Analysis of Y-Chromosomal Haplotype Diversity for 23 STR Loci, *Forensic Science International: Genetics*, 12: 12–23.
- 2.191. Radović, S., **Forenbaher, S.**, Brajković, D., Mauch Lenardić, J., Malez, V., Miracle, P. 2008. Use of Caves in the

- Mountains: A View from the Sheepfold, *Studies of the Institute of Geography UJK*, 17: 33–50.
- 2.192. **Rajić Šikanjić, P.**, Ujčić, Ž. 2003. Antropološka analiza ranokršćanske/ranosrednjovjekovne populacije s groblja u Novigradu (Istra), *Histria Archaeologica*, 34: 103–129.
- 2.193. Rendulić, D., **Sindik, J.**, Čorak, S. 2013. Istraživanje čimbenika uključivanja i ustrajanja žena u judu, *Hrvatski športskomedicinski vjesnik*, 28 (2): 81–91.
- 2.194. Repišti, S., **Sindik, J.** 2015. Preliminarna psihometrijska validacija mljokaza razvoja dječje igre kod djece od navršene prve do četvrte godine života, *Pregled – časopis za društvena pitanja*, 56 (3): 83–104.
- 2.195. Rudan, I., **Rudan, P.** 2001. An Insight into the Effects of Genetic Drift in Small Human Isolate using the Surnames of 10 Generations of the Population (1750–2000), *Archaeologia Austriaca* 84 (1): 1–6.
- 2.196. Rudan, I., **Rudan, P.**, **Janićjević, B.**, **Miličić, J.**, **Smolej Narančić, N.**, Chaventre, A., **Sujoldžić, A.** 1999. Sets of Complementary Phenotypic Relationships across Five Isolate Populations: Traces of Expression of Different Gene Complexes, *International Journal of Anthropology*, 14: 227–242.
- 2.197. Rudan, I., **Rudan, P.**, **Janićjević, B.**, **Miličić, J.**, **Smolej Narančić, N.**, **Sujoldžić, A.**, Chaventre, A. 1999. Sets of Complementary Phenotypic Relationship across Five Isolated Populations, *International Journal of Anthropology*, 14: 227–242.
- 2.198. Rudan, I., Vidović, M., Bartenjev, M., **Rudan, P.** 1996. Model-Bound and Model-Free Approach in the Holistic Analysis of Population Structure, *Rivista di Antropologia* (Roma), 74: 1–16.
- 2.199. **Rudan, P.** 1992. The Origins of the Man - Another Viewpoint (by M. Sakka, Messidor Edition sociales, Paris, 1991), *Collegium Antropologicum*, 16: 453–455.
- 2.200. **Rudan, P.** 2001. Intriguing Topics in Physiological Anthropology: Introduction to the Theme, *Journal of Physiological Anthropology and Applied Human Science*, 20 (2): 67–68.
- 2.201. Sahay, R., Ollberding, N., **Missoni, S.**, **Novokmet, N.**, **Šarac, J.**, **Šarić, T.**, Rao, M., **Rudan, P.**, **Deka, R.** 2015. Fish and Shellfish Intake and Diabetes in a Coastal Population of the Adriatic, *Collegium Antropologicum*, 39 (2): 401–409.
- 2.202. Schuster, S., **Sindik, J.**, Kavran, U. 2016. Psychological Characteristics and Traits in Male Handball Players – The Application of Multidimensional Psychological Sports Talents Scale, *Hrvatski športskomedicinski vjesnik*, 31 (1): 29–38.
- 2.203. Schuster, S., Šklempe Kokić, I., **Sindik, J.** 2016. Measuring Physical Activity in Pregnancy Using Questionnaires: A Meta-Analysis, *Acta Clinica Croatica*, 55 (3): 440–452.
- 2.204. Scorrano, G., Finocchio, A., De Angelis, F., Martínez-Labarga, C., **Šarac, J.**, Contini, I., Scano, G., Frezza, D., **Novokmet, N.**, Rickards, O. 2017. The Genetic Landscape of Serbian Populations through Mitochondrial DNA Sequencing and Non-Recombining Region of the Y Chromosome Microsatellites, *Collegium Antropologicum*, 41 (2): 133–154.
- 2.205. **Sindik, J.** 2011. Differences between Top Senior Basketball Players from Different Team Positions in Big Five Personality Traits, *Acta Kinesiológica*, 5 (2): 31–35.
- 2.206. **Sindik, J.** 2011. Istraživanje posljedica motiviranosti zaposlenika različitog stupnja stručne spreme, *Ekonomika misao i praksa*, 20 (1): 111–119.
- 2.207. **Sindik, J.** 2011. Konstrukcija upitnika doživljaja efikasnosti timskog rada kod stručnjaka iz predškolskog odgoja i obrazovanja, *Medijski dijalozi*, 4 (8): 149–170.
- 2.208. **Sindik, J.** 2011. Konstrukcija upitnika pretjeranog samopouzdanja i mogućnost njegove primjene u području sporta, *Hrvatski športskomedicinski vjesnik*, 26 (1): 39–51.
- 2.209. **Sindik, J.** 2011. Povezanost između preferencije zamišljenih boja i nekih karakteristika djece predškolske dobi, *Pedagoška stvarnost*, 37 (1–2): 159–174.
- 2.210. **Sindik, J.** 2011. Psihološke karakteristike stolnotenisača, *Zbornik radova Međimurskog veleučilišta u Čakovcu*, 2 (2): 99–103.

- 2.211. **Sindik, J.** 2011. Razlike košarkaša uspješnih i manje uspješnih vrhunskih seniorskih momčadi u konativnim karakteristikama, *Hrvatski športskomedicinski vjesnik*, 26 (2): 106–117.
- 2.212. **Sindik, J.** 2012. Kako roditelji percipiraju utjecaj medija na predškolsku djecu?. *Medijska istraživanja*, 18 (1): 5–32.
- 2.213. **Sindik, J.** 2012. Latent Dimensions of Satisfaction with Life and General Life Experience at Former Athletes (Coaches) in Croatia, *Fizička kultura*, 66 (1): 5–14.
- 2.214. **Sindik, J.** 2012. Odnos samoinducirane ulančane demotiviranosti te emocionalne kompetencije i doživljenog stresa na poslu odgojiteljica, *Pedagoška stvarnost*, 58 (4): 743–763.
- 2.215. **Sindik, J.** 2012. Parametri situacijske učinkovitosti vrhunskih seniorskih košarkaša i zapisničke varijable, *Sportske nauke i zdravlje*, 2 (2): 113–119.
- 2.216. **Sindik, J.** 2012. Psihološki zahtjevi košarke, *Žbornik radova Međimurskog veleučilišta u Čakovcu*, 3 (1): 85–89.
- 2.217. **Sindik, J.** 2012. Razlike u doživljajima efikasnosti timskog rada u odnosu na dob i profil stručnjaka iz predškolskog odgoja i obrazovanja, *Pedagoška stvarnost*, 58 (2): 329–344.
- 2.218. **Sindik, J.** 2012. Razlike u doživljaju učinkovitosti timskog rada s obzirom na dob i profil stručnjaka u predškolskom odgoju i obrazovanju, *Magistra Iadertina*, 7 (1): 55–72.
- 2.219. **Sindik, J.** 2012. Zapisničke i demografske varijable i konativna obilježja kod vrhunskih seniorskih košarkaša, *Sportski logos*, 10 (18): 35–39.
- 2.220. **Sindik, J.** 2013. Ethical Dilemmas in the Use of Plant Based Drugs as an Ergogenic Aid, *Acta Kinesiológica*, 7 (2): 38–45.
- 2.221. **Sindik, J.** 2013. Filogeneza i ontogeneza igara – postoji li paralelizam?, *Antropologija*, 13 (1): 61–92.
- 2.222. **Sindik, J.** 2013. Konstrukcija upitnika stavova odgojiteljica prema inkluziji djece s teškoćama u razvoju u dječje vrtiće, *Specijalna edukacija i rehabilitacija*, 12 (3): 309–334.
- 2.223. **Sindik, J.** 2013. Motivacija za sportski turizam kod promatrača i natjecatelja Svjetskog prvenstva u jedrenju na dasci klasa Formula u Vignju, *Žbornik Međimurskog veleučilišta u Čakovcu*, 4 (2): 117–122.
- 2.224. **Sindik, J.** 2013. Roditeljska emocionalna kompetencija, pristup dječjim emocijama i dimenzije dječjeg temperamenta, *Žbornik radova Učiteljskog fakulteta*, 15: 67–80.
- 2.225. **Sindik, J.** 2013. Samoinducirana ulančana demotiviranost kod zaposlenika u državnom/javnom i privatnom sektoru, *Ekonomski misao i praksa: časopis Sveučilišta u Dubrovniku*, 22 (2): 515–534.
- 2.226. **Sindik, J.** 2013. Samoinducirana ulančana demotiviranost odgojiteljica, njihovi stavovi prema darovitoj djeci, empatija i mašta, *Naša škola*, 65 (235): 23–44.
- 2.227. **Sindik, J.** 2013. Structure and Differences in Extraversion in Croatian Sport Coaches, *Sports Science and Health*, 3 (1): 5–14.
- 2.228. **Sindik, J.** 2013. Znanstveno-metodološka analiza mogućnosti provjeravanja astroloških hipoteza, *Antropologija*, 13 (3): 69–92.
- 2.229. **Sindik, J.** 2014. Factors of the Safety in Bicycle Traffic in the City of Zagreb and its Surrounding, *Glasnik Srpskog geografskog društva*, 94 (3): 55–68.
- 2.230. **Sindik, J.** 2014. Metric Characteristics of the Santa Barbara Healthy Start Questionnaire Applied to Preschool Children in Croatia, *Universal Journal of Psychology*, 2 (3): 121–129.
- 2.231. **Sindik, J.** 2014. Percepcije Svjetskog prvenstva u jedrenju na dasci 2013. u Vignju sa stanovišta promatrača i natjecatelja, *Naše more: znanstveno-stručni časopis za more i pomorstvo*, 61 (3–49): 81–88.
- 2.232. **Sindik, J.** 2014. Primjena teorije razložne akcije u analizi korištenja interneta kod studenata u obrazovne svrhe, *Media, Culture and Public Relations*, 5 (2): 161–170.
- 2.233. **Sindik, J.** 2014. The Comparison of the Psychological Skills in Sport Trainers and Recreational Table Tennis Players, *Physical Culture*, 68 (2): 150–158.
- 2.234. **Sindik, J.** 2014. Two Aspects of Bias in Multivariate Studies: Mixing Specific

- with General Concepts and “Comparing Apples and Oranges”, *Montenegrin Journal of Sports Science and Medicine*, 3 (1): 23–29.
- 2.235. **Sindik, J.** 2015. Dubrovačke plaže u kontekstu Altmanove teorije teritorijalnosti, *Naše more: znanstveni časopis za more i pomorstvo*, 62 (1): 536–542.
- 2.236. **Sindik, J.** 2015. Komunikacijski čimbenici biciklističkog prometa u Zagrebu i okolici, *Media, Culture and Public Relations*, 6 (1): 17–31.
- 2.237. **Sindik, J.** 2015. Performance Indicators of the Top Basketball Players: Relations with Several Variables, *Collegium Antropologicum*, 39 (3): 617–624.
- 2.238. **Sindik, J.** 2015. Safety Aspects of the Bicycle Traffic and the Needs of Cyclists in the City of Zagreb and its Surrounding, *Glasnik Srpskog geografskog društva*, 95 (2): 41–52.
- 2.239. **Sindik, J.** 2016. “Wild League” in Water Polo: An Exploration of Recreational Sports Event Visit Motivation, *Physical Culture*, 70 (2): 105–125.
- 2.240. **Sindik, J.**, Adžija, M. 2012. Situation Efficacy of Basketball Players and Number of Extreme Evaluations on a Likert Scale, *Homo Sporticus*, 14 (1): 27–32.
- 2.241. **Sindik, J.**, Andrijašević, M. 2011. Relacije dimenzija Upitnika o doživljajima dnevnog napora te slobodnog vremena i brige o zdravlju za sportske rekreativce s njihovim demografskim karakteristikama, *Sportekspert*, 4 (1-2): 20–25.
- 2.242. **Sindik, J.**, Bakić-Tomić, Lj., Globočnik Žunac, A. 2013. Differences in Manager Communication Profiles at Croatian Wholesale Drugstores, *Media, Culture and Public Relations*, 4 (1): 17–26.
- 2.243. **Sindik, J.**, Bakić-Tomić, Lj., Kono-pljak, S. 2013. Razlike u kulturalno prilagođenim strategijama upravljanja konfliktima kod državnih službenika u Ustavnom sudu Republike Hrvatske, *Medianali – znanstveni časopis za medije, novinarstvo, masovno komuniciranje, odnose s javnostima i kulturu društva*, 7 (13): 53–69.
- 2.244. **Sindik, J.**, **Bauer Čuk, A.** 2016. Psychological Characteristics and Traits in Male Handball Players – Optimism, Athlete Engagement and Mental Energy, *Sport Scientific and Practical Aspects*, 13 (1): 5–11.
- 2.245. **Sindik, J.**, **Bauer Čuk, A.** 2016. The Profile of Selected Samples of Croatian Athletes Based on the Items of Sport Jealousy Scale (SJS), *TIMS Acta*, 10 (2): 85–91.
- 2.246. **Sindik, J.**, Botica, A., Fiškuš, M. 2015. Preliminary Psychometric Validation of the Multidimensional Inventory of Sport Excellence: Attention Scales and Mental Energy, *Montenegrin Journal of Sports Science and Medicine*, 4 (2): 17–28.
- 2.247. **Sindik, J.**, Božinović, N. 2013. Importance of Foreign Languages for a Career in Tourism as Perceived by Students in Different Years of Study, *Tranzicija – Journal of Economics and Politics of Transition*, 15 (31): 16–28.
- 2.248. **Sindik, J.**, **Briški Gudelj, M.** 2016. Različitost percepcije simboličkog značenja vode, *Analitički Zavod za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku*, 64 (2): 453–468.
- 2.249. **Sindik, J.**, **Carić, T.** 2016. Relationship between the Names of People and Enterprises with Plant Origin with Phytotoponyms in Five Croatian Regions, *Collegium Antropologicum*, 40 (1): 49–54.
- 2.250. **Sindik, J.**, Đundenac, R. 2013. Implicitne teorije inteligencije kod djece predškolske dobi, *Holon*, 3 (1): 6–24.
- 2.251. **Sindik, J.**, Furjan-Mandić, G., Schief-ler, B., Kondrić, M. 2013. Differences in the Structure of Motivation for Participation in Sport Activities among Sport Students in Three Countries, *Kinesiology Slovenica*, 19 (1): 14–31.
- 2.252. **Sindik, J.**, Furjan-Mandić, G., Zenić, N., Čerkez Zovko, I., Stanković, V., Savić, Z., Djokić, Z., Kondrić, M. 2017. Comparison of Psychological Skills, Athlete’s Identity, and Habits of Physical Exercise of Students of Faculties of Sport in Four Balkan Countries, *Montenegrin Journal of Sports Science and Medicine*, 6 (1): 13–28.
- 2.253. **Sindik, J.**, Glibić, M., **Briški, M.** 2014. Provjera metrijskih karakteristika

- švicarske skale procjene kompetencija kao pokazatelja spremnosti za školu predškolske djece, *Holon – postdisciplinarnan znanstveno-stručni časopis*, 4 (2): 432–458.
- 2.254. **Sindik, J.**, Gjurašić, M. 2016. The Motivation for Visiting Recreational Sports Event “Wild League” in Water Polo, *Naše more: znanstveni časopis za more i pomorstvo*, 64 (1): 9–15.
- 2.255. **Sindik, J.**, Halgota, V., Kirac, M., Šarić, T., Gregović, M. 2013. Percepcije biciklističkog prometa na području Zagreba: razlike u odnosu na dob, rod i članstvo u udruzi Sindikat biciklista, *Holon*, 3 (2): 106–124.
- 2.256. **Sindik, J.**, Halgota, V., Kirac, M., Šarić, T., Gregović, M., Šiljeg, K. 2015. Underlying Factors Required by Cyclists in the City of Zagreb, *Journal of Road and Traffic Engineering*, 61 (2): 5–20.
- 2.257. **Sindik, J., Havaš Auguštin, D., Perinić Lewis, A., Novokmet, N.** 2014. Associations among Perceived Stress and Hardiness at Nursing and Criminology Students, *Annals of Biological Research*, 5 (1): 32–35.
- 2.258. **Sindik, J.**, Horvat, V. 2015. Struktura stavova roditelja prema tjelesnom vježbanju predškolske djece i njihovih korelata, *Naša škola*, 70: 57–70.
- 2.259. **Sindik, J.**, Horvat, V., Hraski M. 2016. Towards the Construction of Test for Assessing Motor Abilities in Four-Aged Pre-School Children, *Anthropologist*, 24 (1): 186–192.
- 2.260. **Sindik, J.**, Horvat, V., Hraski, M., Sertić, D. 2015. Application of the Multidimensional Inventory of Sport Excellence on the Samples of Young Top Female Handball and Volleyball Players, *Research in Physical Educations, Sport and Health*, 4 (2): 41–45.
- 2.261. **Sindik, J.**, Horvat, V., Mraković, S. 2016. Correlations between Motor Abilities, Morphological Characteristics, and Preparedness for School at Pre-School Boys, *Anthropologist*, 24 (1): 193–207.
- 2.262. **Sindik, J.**, Jukić, I., Adžija, M. 2012. Latent Structure of Situational Efficiency Parameters at Croatian Top Basketball Players, *Sportlogia*, 8 (2): 132–141.
- 2.263. **Sindik, J.**, Karalić, Z. 2014. Socijalne vještine i kompetencije prosvjetnih radnika u školama i dječjim vrtićima, *Naša škola*, 68 (14): 27–40.
- 2.264. **Sindik, J.**, Kondrič, M. 2011. Correlation between the Result Efficiency Indexes and Success in Table Tennis, *International Journal of Performance Analysis in Sport*, 11 (2): 267–284.
- 2.265. **Sindik, J.**, Kondrič, M. 2013. Differences in Indexes and Variables Directly Arising from the Results of a Table Tennis Competition in Two Different Seasons, *Acta Kinesiológica*, 7 (1): 32–38.
- 2.266. **Sindik, J.**, Kozjak Mikić, Z., **Dodigović, L.**, Čorak, S. 2016. Analysis of the Relevant Factors for the Engaging Women in Various Sports in Croatia, *Montenegrin Journal of Sports Science and Medicine*, 5 (1): 17–28.
- 2.267. **Sindik, J.**, Lorget, M. 2011. The Application of the Sport Jealousy Scale 8SJS) at Croatian athletes, *Sport Science*, 4 (2): 79–84.
- 2.268. **Sindik, J.**, Lukačić, L. 2012. Razvijanje socijalne kompetencije kod djece predškolske dobi – primjena skale procjene, *Naša škola*, 59 (229): 29–50.
- 2.269. **Sindik, J.**, Manojlović, N., Klarić, M. 2017. Percipirani učinci kruzning turizma kod stanovnika Dubrovnika, *Ekonomska misao i praksa, Dubrovnik*, 23 (1): 151–170.
- 2.270. **Sindik, J.**, Mihaljević, D. 2011. Socioekonomski status i mikrosocijalna struktura u ženskoj rukometnoj momčadi, *Sportlogia*, 7 (2): 156–167.
- 2.271. **Sindik, J.**, Miljak, T., Đunđenac, R. 2012. Konstrukcija skale procjene dispozicija stilova učenja za djecu predškolske dobi, *Medica Iadertina*, 42 (1-2): 13–31.
- 2.272. **Sindik, J.**, Miljanović, M. 2017. Metrically Adjusted Questionnaires Can Provide more Information for Scientists - an Example from the Tourism, *Collegium Antropologicum*, 41: 31–37.
- 2.273. **Sindik, J., Missoni, S.** 2012. Razlike između trenera različitih sportova u zadovoljstvu životom i općem životnom iskustvu, *Hrvatski sportskomedicinski vjesnik*, 27 (1): 34–41.

- 2.274. **Sindik, J., Missoni, S.** 2013. Perceived Group Cohesion and Multidimensional Perfectionism in Sport Situations at Croatian Table Tennis Recreational Players, *Sport Science*, 6 (2): 12–16.
- 2.275. **Sindik, J., Missoni, S., Puljić, V.** 2012. Three Points for a Win in Recreative Team Table Tennis Championships, *Acta Kinesiológica*, 6 (2): 42–46.
- 2.276. **Sindik, J., Nazor, D., Vukosav, J.** 2011. Correlation between the Conative Characteristics at Top Senior Basketball Players, *Sport Science*, 4 (1): 78–83.
- 2.277. **Sindik, J., Negusse Araya, Y.** 2013. Raising Awareness about Water Issues: The Role of Water Symbolism and Proverbs, *Journal of Water Resource and Protection*, 5 (4A): 34–39.
- 2.278. **Sindik, J., Novokmet, N., Havaš Auguštin, D.** 2013. The Application of Psychological Skills Inventory for Sports at Croatian Coaches and Recreational Table Tennis Players, *Sport Science*, 6 (1): 54–60.
- 2.279. **Sindik, J., Ochiana, N., Kondrić, M.** 2012. Povezanost indeksa i varijabilni rezultatske uspješnosti u stolnom tenisu, *Sportlogia*, 8 (1): 53–63.
- 2.280. **Sindik, J., Pavelić Tremac, A., Kovačević, D.** 2015. Gender Differences in Validity Scales of Personality Measuring Instruments in Psychiatric Patients, *Collegium Antropologicum*, 39 (2): 335–344.
- 2.281. **Sindik, J., Pavlović, Ž.** 2016. Izvori stresa kod odgojiteljica predškolske djece i njihove osobine ličnosti, *Sigurnost*, 58 (4): 291–310.
- 2.282. **Sindik, J., Perinić Lewis, A., Novokmet, N., Havaš Auguštin, D.** 2014. Usporedba stresa i mentalne čvrstoće kod medicinskih sestara i policijskih službenika, *Sigurnost: časopis za sigurnost u radnoj i životnoj okolini*, 56 (3): 213–221.
- 2.283. **Sindik, J., Rendulić, D.** 2012. Life Satisfaction and General Life Experience in Judo and Other Sport Coaches, *Sport Science*, 5 (1): 53–58.
- 2.284. **Sindik, J., Rendulić, D., Čorak, S., Perinić Lewis, A.** 2014. Analysis of the Relevant Factors of Retaining Women in Judo, *Montenegrin Journal of Sports Science and Medicine*, 3: 23–32.
- 2.285. **Sindik, J., Repišti, S., Mišćenić, G.** 2016. Basic Psychometric Validation of the Developmental Milestones for Children's Play in Children Aged From Four to Seven Years, *Metodički obzori: časopis za odgojno-obrazovnu teoriju i praksu*, 11: 6–23.
- 2.286. **Sindik, J., Schuster, S., Botica, A., Fiškuš, M.** 2015. Preliminary Psychometric Validation of the Multidimensional Inventory of Sport Excellence: Anxiety and Hardiness Scales, *Hrvatski športskomedicinski vjesnik*, 30 (1): 30–41.
- 2.287. **Sindik, J., Sindik, Z., Rendulić, D.** 2015. Stimuliranje socijalnih kompetencija i kontekst pogodan za razvijanje poželjnih oblika ponašanja predškolske djece, *Nаша škola*, 73 (243): 3–14.
- 2.288. **Sindik, J., Šarac, J.** 2016. Multivariate Statistical Methods in Researching Biocultural Diversity, *Environment and Ecology Research*, 4 (1): 21–29.
- 2.289. **Sindik, J., Šarac, J., Sindik, Z.** 2014. Construction of the Scales for Estimation of Undesirable Behaviors and Social Skills in Preschool Children, *Metodički obzori*, 9 (2): 26–34.
- 2.290. **Sindik, J., Tvarog, S., Globočnik Žunac, A.** 2013. Koncept samoinduciranog ulančanog demotiviranja na poslu – razlike zaposlenika u javnom i privatnom sektoru, *Žbornik Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja*, 32 (1): 29–47.
- 2.291. **Sindik, J., Tvarog, S., Globočnik Žunac, A.** 2013. The Construction of a Questionnaire to Measure Self-Induced Contentment Demotivation, *FIP – Scientific Journal of Effectus College for Law and Finance with International peer-review*, 1: 7–24.
- 2.292. **Sindik, J., Veselinović, Z.** 2010. Kako odgojiteljice percipiraju utjecaj medija na predškolsku djecu?, *Medijska istraživanja*, 16 (2): 107–133.
- 2.293. **Sindik, J., Vidak, N.** 2008. Application of Game Theory in Describing Efficacy of Decision Making in Sportsman's Tactical Performance in Team

- Sports, *Interdisciplinary Description of Complex Systems*, 6 (1): 53–66.
- 2.294. **Sindik, J.**, Vidak, N. 2015. Profiles of the Domestic Visitors of Dubrovnik Beaches in the Context of Altman's Theory of Territoriality, *Naše more: znanstveni časopis za more i pomorstvo*, 62 (2): 72–77.
- 2.295. **Sindik, J.**, Vojnović, N. 2012. Construction of a Questionnaire Related to Some Aspects of Health Care for Recreational Athletes, *Sport Scientific and Practical Aspects*, 9 (1): 39–44.
- 2.296. **Sindik, J.**, Vojnović, N. 2012. Sex Differences in the Attitudes of Students of Physical Education Related to Leisure and Recreational Sports Activities, *Sport Science*, 5 (2): 36–39.
- 2.297. **Sindik, J.**, Vukosav, J. 2011. The Differences between Top Senior Basketball Players with Different Situation Efficacy in Relation to Conative Characteristics, *Facta Universitatis Series Physical Education and Sport*, 9 (1): 99–112.
- 2.298. **Sindik, J.**, Vukosav, J. 2012. Dobne razlike u stavovima odgojiteljica o inkluziji djece s teškoćama u razvoju u redoviti dječji vrtić, *Paediatrica Croatica*, 56 (1): 29–34.
- 2.299. **Sindik, J.**, Vukosav, J., Frančešević, D., Šimunović, I. 2010. Spolne razlike u zastupljenosti čimbenika povezanih s poticanjem samopoštovanja predškolske djece, *Naša škola*, 54 (224): 37–53.
- 2.300. **Sindik, J.**, Vukosav, J., Lukač, A. 2011. Dobne razlike u zastupljenosti čimbenika povezanih s poticanjem samopoštovanja predškolske djece, *Acta Iadertina*, 8: 61–75.
- 2.301. **Sindik, J.**, Zrnić, J. 2015. Nasilje djece nad članovima stručnih službi u dječjim vrtićima, *Policija i sigurnost*, 24 (4): 317–328.
- 2.302. **Sindik, Z.**, **Sindik, J.** 2013. Taksonomizacija nepoželjnih oblika ponašanja i socijalnih vještina kod predškolske djece, *Žbornik Međimurskog veleučilišta u Čakovcu*, 4 (2): 123–127.
- 2.303. Sloboda, M., Szabo Gilinger, E., Vigers, D., **Šimičić, L.** 2010. Carrying Out a Language Policy Change: Advocacy Coalitions and the Management of Linguistic Landscape, *Current Issues in Language Planning*, 11 (2): 95–113.
- 2.304. Sloboda, M., **Šimičić, L.**, Szabó Gilinger, E., Vigers, D. 2012. The Policies on Public Signage in Minority Languages and Their Reception in Four Traditionally Bilingual European Locations, *Media and Communication Studies*, 63: 51–88.
- 2.305. **Smolej Narančić, N.**, **Miličić, J.**, **Tomas, Ž.**, **Zajc Petranović, M.**, **Škarić-Jurić, T.**, Tomek-Roksandić, S. 2013. Anthropometric Indices of Nutritional Status in Croatian Oldest Old: New Equations to Predict Height and Weight, *Periodicum Biologorum*, 115 (4): 483–489.
- 2.306. **Smolej Narančić, N.**, Rudan, I. 2001. Endogamy and Variation in Blood Pressure Levels in Croatian Island Isolates, *Journal of Physiological Anthropology and Applied Human Science*, 20 (2): 85–94.
- 2.307. Sorić, T., Dragičević, I., **Čoklo, M.** 2017. Fish Intake, Mercury, and Metabolic Syndrome: A Review of the Literature, *Biomedicine and Surgery*, 1 (1): 24–31.
- 2.308. Sorić, M., Mišigoj-Duraković, M., **Duraković, Z.** 2012. Kardiovaskularni rizici vezani uz vježbanje, *Arhiv za higijenu rada i toksikologiju*, 63 (3): 95–102.
- 2.309. **Sujoldžić, A.** 2001. Adjustment of Adolescent Refugees in Croatia, *The International Journal of Anthropology*, 16: 143–152.
- 2.310. **Sujoldžić, A.** 2008. Istrian Identities and Languages in Contact, *Suvremena lingvistika*, 1 (65): 27–53.
- 2.311. **Sujoldžić, A.** 2016. Transnational and Intercultural Practices in the Adriatic Littoral of the Late Habsburg Empire, *Collegium Antropologicum*, 40 (3): 211–218.
- 2.312. **Sujoldžić, A.**, De Lucia, A., Buchegger, R., Terzić, R., Behluli, I., Bajrami, Z. 2004. A European Project on Health Problems, Mental Disorders and Cross-Cultural Aspects of Developing Effective Rehabilitation Procedures for Refugee and Immigrant Youth, *International Journal of Anthropology*, 19 (1-2): 145–154.
- 2.313. **Sujoldžić, A.**, **Marković, A.**, Šimunović, P. Finka, B. 1993. Govori otoka Krka

- Uvod u antropološka istraživanja, *Filologija*, 20–21: 431–449.
- 2.314. **Sviličić, N.**, Maldini, P. 2014. Political Myths and Totalitarianism: An Anthropological Analysis of Their Causal Interrelationship, *Collegium Antropologicum*, 38 (2): 725–738.
- 2.315. **Šarac, J.** 2017. The Remote Isolate of the Croatian Littoral – 50 Years of Research on the Island of Susak with New Insights into Its Genetic Diversity, *Collegium Antropologicum*, 41 (1): 1–10.
- 2.316. **Šarac, J., Havaš Auguštin, D., Metšpalu, E., Novokmet, N., Missoni, S., Rudan, P.** 2017. Maternal Genetic Profile of Serbian and Montenegrin Populations from Southeastern Europe, *Genetics & Applications*, 1 (2): 14–22.
- 2.317. Šehović, E., Ašić, A., Dogan, M., Tunc, R., Marjanović, D., Dogan, S. 2017. Network Analysis on the in silico Assigned Y Chromosome Haplogroups in Western Balkan Populations, *Genetics & Applications*, 1 (2): 36–43.
- 2.318. Šiljeg, K., Leko, G., **Sindik, J.** 2016. Biomehaničke karakteristike zaveslaja u kraul tehnici, *Hrvatski sportskomedicinski vjesnik*, 31 (1) 1: 9–16.
- 2.319. Šiljeg, K., **Perinić Lewis, A., Sindik, J.** 2014. Lokalna sportska tradicija kao dio dubrovačkoga kulturnog identiteta, *Žbornik Sveučilišta u Dubrovniku*, 1: 193–207.
- 2.320. Šiljeg, K., **Sindik, J.** 2015. Plivači i neplivači u prvim razredima osnovne škole u Dubrovniku i Varaždinu, *Žbornik Sveučilišta u Dubrovniku*, 2 (2): 55–68.
- 2.321. Šiljeg, K., **Sindik, J.**, Leko, G. 2017. Swim Speed Tests as a Method for Differentiating the Profiles of Young Swimmers, *Montenegrin Journal of Sports Science and Medicine*, 6 (2): 19–26.
- 2.322. Šimunović, I., **Sindik, J.** 2014. Povezanost odgojnih postupaka majki sa samopoštovanjem djece, *Pedagoška stvarnost*, 60 (1): 157–180.
- 2.323. **Šimičić, L.**, Houtzagers, P., **Sujoldžić, A.**, Nerbonne, J. 2013. Diatopic Patterning of Croatian Varieties in the Adriatic Region, *Journal of Slavic Linguistics*, 21 (2): 259–302.
- 2.324. **Šimić, D.**, Chaventre, A., Plato, C. C., Tobin, J. D., **Rudan, P.** 1992. Factor Structure of Morphometric Variables Measured on Six Metacarpal Bones, *The Annals of Physiological Anthropology*, 11: 3–12.
- 2.325. Škarić, K., **Rajić Šikanjić, P., Premužić, Z.** 2017. Medieval Mummies from the Parish Treasury in Vodnjan, Croatia, *Anthropologie - International Journal of Human Diversity and Evolution*, 55 (3): 277–283.
- 2.326. Šošić Klindžić, R., Radović, S., Težak-Gregl, T., Šlaus, M., Perhoč, Z., Alther, R., Hulina, M., Gerometta, K., Boschian, G., Vukosavljević, N., Ahern, C. M., **Janković, I.**, Richards, M., Karavanić, I. 2015. Late Upper Paleolithic, Early Mesolithic and Early Neolithic from the Cave Site Zemunica near Bisko (Dalmatia, Croatia), *Eurasian Prehistory*, 12 (1-2): 3–46.
- 2.327. **Špoljar-Vržina, S. M.** 1992. Estimation of the Population Structure through Temporal Migration Analysis – Example from the Island of Hvar, *Rivista di Antropologia (Roma)*, 70: 53–62.
- 2.328. **Špoljar-Vržina, S. M.** 1994. Investigations of the Influence of Migrational Movements upon the Population Structure Formation of Middle Dalmatian Islands, *Društvena istraživanja*, 3: 397–410.
- 2.329. **Špoljar-Vržina, S. M.** 1996. An Anthropological Approach Towards Forced Migrants – Reflections upon Our Responsibilities, *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 2: 155–166.
- 2.330. **Špoljar-Vržina S. M.** 2001. Stigma and Exile, *Journal of Mediterranean Studies*, 11: 255–268.
- 2.331. Temaj, G., **Miličić, J.**, Behluli, I., **Smolej Narančić, N., Škarić-Jurić, T.** 2010. The Quantitative Dermatoglyphic Traits in Three Population Groups of Albanians from Kosovo, *The Anthropologist*, 12 (4): 251–258.

- 2.332. Tepeš, B., **Szirovicza, L., Sujoldžić, A.**, Primorac, M. 1997. Recognition of Linguistic Features by Hidden Markov Model (HMM), *Journal of Computing and Information Technology*, 5 (4): 265–271.
- 2.333. Tomek-Roksandić, S., Žuškin, E., **Duraković, Z., Smolej Narančić, N.**, Mustajbegović, J., Pucarincvetković, J., Mišigoj Duraković, M., Doko Jelinić, J., Turčić, N., Milošević, M. 2009. Ljudski vijek: doživjeti i nadživjeti 100 godina, *Arhiv za higijenu rada i toksikologiju*, 60 (3): 375–386.
- 2.334. **Tomljenović, A.** 2014. Holistic Approach to Human Health and Disease: Life Circumstances and Inner Processing, *Collegium Antropologicum*, 38 (2): 787–792.
- 2.335. Trupković, M., **Rajić Šikanjić, P., Premužić, Z.** 2012. Tuberkuloza kod djeteta s nalazišta na Trgu sv. Martina u Umagu, *Histria Archaeologica*, 42: 233–242.
- 2.336. Turčić, N., Žuškin, E., Mustajbegović, J., **Smolej Narančić, N.**, Ivanković, D., Šoda, A., Redžebašić, A. 2004. Referentne vrijednosti ventilacijske funkcije pluća osoba treće životne dobi, *Acta Medica Croatica*, 58: 359–365.
- 2.337. Tvarog Malvić, S., **Sindik, J., Šarac, J.** 2014. Percipirana organizacijska pravednost kao determinanta organizacijske odanosti, *Ekonomski misao i praksa*, 23 (1): 43–62.
- 2.338. Ujević, D., Knez, B., **Szirovicza, L.** 1998. Primjena omekšivača za smanjenje probodne sile šivaće igle na šavovima pletiva, *Tekstil: časopis za tekstilnu tehnologiju i konfekciju*, 47: 560–567.
- 2.339. Ujević, D., **Szirovicza, L.**, Dimec, M. 2003. Prikaz istraživanja i usporedbe sustava odjevnih veličina, *Tekstil: časopis za tekstilnu tehnologiju i konfekciju*, 52 (12): 611–620.
- 2.340. Ulovec, Z., Šošić, Z., Škrinjarić, I., **Szirovicza, L.**, Jukić, J. 2003. Zastupljenost tjelesnih minor anomalija u djece oštećena sluha, *Liječnički vjesnik*, 125: 171–175.
- 2.341. Ulovec, Z., Šošić, Z., Škrinjarić, I., **Szirovicza, L.**, Jukić, J. 2003. Zastupljenost tjelesnih minor anomalija u djece oštećena vida, *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 39 (1): 1–10.
- 2.342. Usukić, Z., Pilav, A., Čakar, J., Džehverović, M., Dogan, S., **Marjanović, D.** 2017. Comparative Analysis of the Efficiency of PowerPlex 16 and PowerPlex Fusion Multiplex STR Kits in the Analysis of the Challenging Forensic Samples, *Genetics & Applications*, 1 (2): 50–55.
- 2.343. Veček, A., **Tomas, Ž., Zajc Petranović, M.**, Veček, N., **Škarić-Jurić, T., Smolej Narančić, N.**, Arch-Veček, B., **Miličić, J.** 2012. Secular Trend in Height Mirrors Socio-Economic Changes: A Study of Adolescent Population from Zagreb, Croatia, *Anthropologist*, 14 (4): 353–358.
- 2.344. Vidak, N., **Sindik, J.** 2013. Iskustva kupaca nekretnina u staroj gradskoj jezgri Dubrovnika, *Tranzicija – Journal of Economics and Politics of Transition*, 32 (16): 74–91.
- 2.345. Vidak, N., **Sindik, J.** 2014. Analiza sadržaja novinskih napisa o kupoprodaji nekretnina u staroj gradskoj jezgri Dubrovnika (1995–2006), *Analiza Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku*, 52 (2): 609–649.
- 2.346. Vidak, N., **Sindik, J.** 2015. Prodaja nekretnina u staroj dubrovačkoj gradskoj jezgri – činjenice, gledišta prodavatelja i lokalnog stanovništva, *Tranzicija – Journal of Economics and Politics of Transition*, 17 (35): 111–136.
- 2.347. Vidiček, G., **Sindik, J.**, Vukosav, J. 2014. Povezanost psihološke dobrobiti i zadovoljstva životom sa socio-demografskim karakteristikama studenata specijalističkog studija kriminalistike, *Policija i sigurnost*, 23 (2): 129–139.
- 2.348. Vignjević, D., Juričić, Z., Stipančić, G., **Živičnjak, M., Škarić-Jurić, T.**, Vukosavić-Cimić, B. 1997. Morfološke promjene ovarija i uterusa u mladih adolescentica s anoreksijom nervozom, *Gynaecologia et Perinatologia*, 6: 1–5.
- 2.349. **Zajc Petranović, M., Škarić-Jurić, T., Smolej Narančić, N., Tomas, Ž.**, Krajačić, P., **Miličić, J., Barbalić, M.**, Tomek-Roksandić, S. 2012. Angiotensin-Converting Enzyme Deletion Allele Is Beneficial for the Longevity of Europeans, *Age*, 34 (3): 583–595.

- 2.350. Zegura, S. L., **Šimić, D., Rudan, P.** 1995. Malecot's Isolation by Distance Model: Empirical Behavior and Theoretical Considerations, *The Journal of Quantitative Anthropology*, 5: 171–189.
- 2.351. Zeljko, H., **Škarić-Jurić, T., Smolej Narančić, N., Tomas, Ž., Baresić, A., Peričić Salihović, M., Jančićević, B.** 2011. E2 Allele of the Apolipoprotein E Gene Polymorphism Is Predictive for Obesity Status in Roma Minority Population of Croatia, *Lipids in Health and Disease*, 10 (1): 9–13.
- 2.352. Zhang, G., Karns, R., **Smolej Narančić, N., Sun, G., Cheng, H., Missoni, S., Duraković, Z., Rudan, P., Chakraborty, R., Deka, R.** 2010. Common SNPs in FTO Gene Are Associated with Obesity Related Anthropometric Traits in an Island Population from the Eastern Adriatic Coast of Croatia, *PLoS One*, 5 (4): e10375–e10375.
- 2.353. Zhang, G., Karns, R., Sun, G., Indugula, S., Cheng, H., **Havaš Auguštin, D., Novokmet, N., Duraković, Z., Missoni, S., Chakraborty, R., Rudan, P., Deka, R.** 2012. Finding Missing Heritability in Less Significant Loci and Allelic Heterogeneity: Genetic Variation in Human Height, *PLoS One*, 7 (12): 1–7.
- 2.354. Zhang, G., Karns, R., Sun, G., Indugula, S., Cheng, H., **Havaš Auguštin, D., Novokmet, N., Rudan, D., Duraković, Z., Missoni, S., Chakraborty, R., Rudan, P., Deka, R.** 2011. Extent of Height Variability Explained by Known Height-Associated Genetic Variants in an Isolated Population of the Adriatic Coast of Croatia, *PLoS One*, 6 (12): e29475–1–e29475–6.
- 2.355. Zukanović, A., Mulaomerović, J., **Marjanović, D.** 2007. Results of Paleostomatological Analysis of Material from the Cave Near Gornji Vakuf (South-West Bosnia), *Acta Carsologica*, 36 (2): 47–54.
- 2.356. Žebec, M., Budimir, S., Merkaš, M., **Szirovicza, L., Živičnjak, M.** 2014. Sex-Specific Age-Related Changes of Information Processing Rate Indicators during Childhood and Adolescence, *Collegium Antropologicum*, 38 (2): 397–408.
- 2.357. **Živičnjak, M.** 1993. Morphological Properties of Boys in the Pre-Puberty Age Group, *Medica Jadertina*, 23: 167–179.
- 2.358. **Živičnjak, M., Rudan, P.** 1997. A Comparative Study on Growth and Development between Chinese and Croatian Children, *Chinese Journal of School Health*, 18: 5–7.
- 2.359. **Živičnjak, M., Žebec, M., Franke, D., Filler, G., Szirovicza, L., Haffner, D., Querfeld, U., Ehrich, J. H. H., Rudan, P.** 2001. Analysis of Cognitive and Motor Functioning during Pubertal Development – a New Approach, *Journal of Physiological Anthropology*, 20: 111–118.
- 2.360. Živković, A., Čopić, I., Rončević, T., **Sindik, J.** 2012. Zadovoljstvo životom kod studenata sestrištva i studenata kriminalistike, *Sestrinski glasnik*, 18 (1): 24–28.
- 2.361. Žuškin, E., **Smolej Narančić, N., Schachter, E. N., Mustajbegović, J.** 1996. Spirometric Reference Values for Nonsmoking Boys 9-16 Years of Age, *Acta Medica Auxologica*, 28: 159–167.
- 2.362. Žuškin, E., Mustajbegović, J., Kanceljak, B., Macan, J., Ivanković, D., **Smolej Narančić, N.** 1999. Učestalost nespecifičnih iritacijskih simptoma u radnica izloženih lateksu, *Liječnički vjesnik*, 121: 230–233.

3. Stručni radovi

- 3.1. Ahern, J., Karavanić, I., **Janković, I., Smith, F.** 2005. Erratum to “New Discoveries and Interpretations of Hominid Fossils and Artifacts from Vindija Cave, Croatia” (*J. Hum. Evol.* 46 (1) (2004) 27 - 67), *Journal of Human Evolution*, 49: 781–782.
- 3.2. Bugaj, U., Lutovac, P., Bogacki, M., Trzeciecki, M., **Novak, M.** 2013. Bronze-Age Stone Tumuli on Planinica Hill, obč. Tuzi, Montenegro, *Spravoazdanja Archeologiczne*, 65: 427–434.
- 3.3. Buholov, M., Matana, Ž., **Ružić, I., Sindik, J.** 2014. Prepreke slušanju kod studenata sestrištva, *Hrvatski časopis za javno zdravstvo*, 10 (38): 121–128.
- 3.4. Cameron, N., **Janković, I., Missoni, S.** 2012. The Anthropology of Tradition

- and Transition, *Collegium Antropologicum*, 36 (4): 1085–1087.
- 3.5. Dogan, S., Ašić, A., Buljubašić, S., Bešić, L., Avdić, M., Ferić, E., Hukić, M., Turan, Y., **Marjanović, D.** 2015. Overview of European Population Clustering Based on 23 Y-STR Loci, *Genetika - Belgrade*, 47 (3): 901–908.
- 3.6. Dogan, S., Čilić, A., **Marjanović, D.**, Kutrović-Kozarić, A. 2017. Detection of Cytosine and CpG Density in Proto-Oncogenes and Tumor Suppressor Genes in Promoter Sequences of Acute Myeloid Leukemia, *Nucleosides, Nucleotides & Nucleic Acids*, 36 (4): 302–316.
- 3.7. Dogan, S., Nalcaci, N., Dogan, S., Badnjević, A., Kurtović, A., **Marjanović, D.** 2017. Changes in Blood Pressure and Heart Rate Measurement Undergraduate Students During Exam Period, *Journal of Biometrics & Biostatistics*, 8 (2): 347–352.
- 3.8. Duraković, L., **Duraković, Z.**, Blažinkov, M., Bošnjak, M., Sikora, S., Delaš, F., Markov, K., Skelin, A., Čvek, D. 2009. Mikrobne zajednice i biofilmovi, *Hrvatski časopis za prehrambenu tehnologiju, biotehnologiju i nutricionizam*, 4 (3/4): 92–97.
- 3.9. **Duraković, Z.** 2008. Posebnosti primjene lijekova u starijoj dobi, 1. dio, *Medix*, 77 (14): 133–138.
- 3.10. **Duraković, Z.** 2008. Primjena lijekova u starijoj dobi, 2. dio, *Medix*, 78 (14): 199–206.
- 3.11. **Duraković, Z.** 2008. Posebnosti primjene lijekova u starijoj dobi, 3. dio, *Medix*, 79 (14): 167–170.
- 3.12. **Duraković, Z.** 2009. Geroprofilaksa – može li se produžiti život?, *Medix: specijalizirani medicinski dvomjesečnik*, 84/85 (15): 216–222.
- 3.13. **Duraković, Z.** 2011. Interakcije lijekova u starijoj dobi, *Medix: specijalizirani medicinski dvomjesečnik*, 17 (94/95): 280–284.
- 3.14. **Forenbaher, S.** 2004. Jujnovića špilja (Kozica, Biokovo) i njezini pretpovijesni posjetitelji, *Speleolog: časopis za speleologiju*, 50–51: 79–83.
- 3.15. **Forenbaher, S.** 2006. Bajka o pećinskom pračovjeku, *Speleo'zin: glasilo Speleološkog društva Karlovac*, 18: 36–41.
- 3.16. **Forenbaher, S.** 2010. Grad, Nakovana: sondažno iskopavanje, *Hrvatski arheološki godišnjak*, 5: 690–692.
- 3.17. **Forenbaher, S.** 2011. In memoriam, Lewis Roberts Binford (1931.–2011.), *Obavijesti Hrvatskog arheološkog društva*, 43 (1–2): 136–139.
- 3.18. **Forenbaher, S.**, Kaiser, T. 1999. Obnovljeno istraživanje u Spili kod Nakovane (Pelješac), *Obavijesti Hrvatskog arheološkog društva*, 31 (3): 75–77.
- 3.19. **Forenbaher, S.**, Kaiser, T. 2002. Spila kod Nakovane: nastavak istraživanja u godini 2002., *Obavijesti Hrvatskog arheološkog društva*, 34 (3): 53–55.
- 3.20. **Forenbaher, S.**, Kirigin, B., Vujnović, N. 2001. Terenski pregled nakovanske visoravni (poluotok Pelješac), *Obavijesti Hrvatskog arheološkog društva*, 33 (2): 46–49.
- 3.21. **Forenbaher, S.**, Miracle, P. 1999. Peta sezona iskopavanja Pupićine peći (Istra), *Obavijesti Hrvatskog arheološkog društva*, 31 (3): 54–57.
- 3.22. **Forenbaher, S.**, Osterman, J. 2006. Kotluša: još jedno brončanodobno groblje u špilji?, *Speleolog*, 53: 37–43.
- 3.23. **Forenbaher, S.**, **Rajić Šikanjić, P.** 2004. Mala špilja kod Kozice: pretpovijesno groblje?, *Speleolog: časopis za speleologiju*, 52: 56–61.
- 3.24. **Forenbaher, S.**, **Rajić Šikanjić, P.** 2007. Grad, Nakovana: rekognosciranje, *Hrvatski arheološki godišnjak*, 2: 429–431.
- 3.25. **Forenbaher, S.**, **Rajić Šikanjić, P.** 2008. Grad, Nakovana: rekognosciranje, *Hrvatski arheološki godišnjak*, 3: 459–461.
- 3.26. **Forenbaher, S.**, **Rajić Šikanjić, P.**, **Premužić, Z.** 2015. Pet grobova s Palagruže, *Opuscula Archaeologica*, 37/38: 95–110.
- 3.27. **Forenbaher, S.**, **Vlak, D.** 2010. Grad, Nakovana: intenzivni terenski pregled, *Hrvatski arheološki godišnjak*, 4: 563–564.
- 3.28. Gaffney, V., Vujnović, N., Hayes, J., Kaiser, T., **Forenbaher, S.** 2017. In Praise of Limestone and Dr Branko Kirigin: Landscape and Landscape Archaeology on the Dalmatian Islands, *Vjesnik za*

- arheologiju i povijest dalmatinsku*, 110 (2): 601–613.
- 3.29. Grčić, M., Rončević, T., **Sindik, J.** 2012. Zdravstveni odgoj i uloga medicinske sestre, *Hrvatski časopis za javno zdravstvo*, 8 (32): 137–142.
- 3.30. Grčić, M., Zoranić, S., **Sindik, J.** 2014. Stavovi zdravstvenog i nezdravstvenog osoblja o medijima i zdravlju, *Sestrinski glasnik*, 19 (3): 211–219.
- 3.31. Grgurinović, T., **Sindik, J.** 2016. Differences in Health Indicators in Football Players Younger and Older Than 30 Years, *Sport Science and Health*, 6 (1): 62–73.
- 3.32. **Havaš Auguštin, D.** 2018. Pogled na uredniško-avtorsko knjigo dr. Maruške Vidovič “Anthropology and Public Health”, *ISIS: glasilo zdravniške zbornice Slovenije*, 7: 56–58.
- 3.33. **Janković, I.** 1995. Istraživanja u francuskim špiljama, *Obavijesti Hrvatskog arheološkog društva*, 27 (1): 37–38.
- 3.34. **Janković, I.** 2003. John H. Relethford, Reflections of our Past: How Human History is Revealed in Our Genes. Prikaz knjige, *Obavijesti Hrvatskog arheološkog društva*, 35 (3): 160–161.
- 3.35. **Janković, I.** 2004. Australopitecini: prvi korak u evoluciji čovjeka, *Priroda*, 94 (923–924): 12–15.
- 3.36. **Janković, I.** 2004. Ernst Mayr: Doživjeti stotu, *Priroda*, 94 (927): 6–7.
- 3.37. **Janković, I.** 2004. Homo: Pojava našeg roda, *Priroda*, 94 (927): 10–13.
- 3.38. **Janković, I.** 2004. S. J. Gould, The structure of Evolutionary Theory, *Obavijesti Hrvatskog arheološkog društva*, 36 (3): 167–169.
- 3.39. **Janković, I.** 2005. Brzina i način evolucijske promjene i razina (predmet) selekcije, *Priroda*, 95 (939): 42–44.
- 3.40. **Janković, I.** 2005. Hodati kao čovjek: dvonožno kretanje u evoluciji čovjeka, *Priroda*, 95 (4): 16–18.
- 3.41. **Janković, I.** 2005. O neandertalcima i njima sličnim ljudima, *Obavijesti Hrvatskog arheološkog društva*, 37 (2): 90–93.
- 3.42. **Janković, I.** 2006. Paul G. Bahn: Arheologija. Tragovima velikih civilizacija, *Obavijesti Hrvatskog arheološkog društva*, 38 (2): 159–161.
- 3.43. **Janković, I.** 2006. Prvi Europljani, *Meridijani. Časopis za zemljopis, povijest, ekologiju i putovanja*, 107: 58–63.
- 3.44. **Janković, I.** 2006. Taksonomska zbrka u evoluciji čovjeka, *Priroda*, 96, 9 (949): 52–54.
- 3.45. **Janković, I.** 2006. Theology, Teleology and Evolution, *Anthropology News*, 47 (2): 3–3.
- 3.46. **Janković, I.** 2007. Tko je bio Carl Linnaeus?, *Priroda*, 97 (953): 44–46.
- 3.47. **Janković, I.** 2008. Current Issues in Palaeoanthropology: from Bones to DNA, *Collegium Antropologicum*, 32 (2): 655–656.
- 3.48. **Janković, I.** 2015. Certain Medical Problems Resulting from Evolutionary Processes: Bipedalism as an Example, *Periodicum Biologorum*, 117 (1): 17–26.
- 3.49. **Janković, I.**, Barbir, A. 2016. Špilje i jame kao dokumenti prošlosti, *Veleben*, 51: 86–89.
- 3.50. **Janković, I.**, Karavanić, I. 2007. Digging up Neandertals at Mujina Pećina? A Mousterian Cave Site in Croatia, *Expedition. The Magazine of the University of Pennsylvania Museum of Archaeology and Anthropology*, 49 (1): 35–39.
- 3.51. **Janković, I.**, Karavanić, I., Ahern, C. M., Mihelić, S. 2015. Pećina Bukovac, *Hrvatski arheološki godišnjak*, 7/2010: 477–479.
- 3.52. **Janković, I.**, Karavanić, I., Ahern, C. M., Mihelić, S. 2016. Pećina Bukovac, *Hrvatski arheološki godišnjak*, 8: 480–481.
- 3.53. **Janković, I.** 2005. R. Leakey – R. Lewin, Ponovno promišljanje porijekla. U potrazi za onim što nas čini ljudima, *Obavijesti Hrvatskog arheološkog društva*, 37 (3): 159–164.
- 3.54. **Janković, I.**, Šešelj, M. 2006. 150 Years of Neanderthal Discoveries: Early Europeans – Continuity or Discontinuity, *Obavijesti Hrvatskog arheološkog društva*, 38 (3): 31–36.
- 3.55. Kararić, D., **Sindik, J.**, Raguž, V., Klokoč, P., Milovčević, V., Burum, M. 2012. Odnos zadovoljstva životom i psihološke dobrobiti sa stresom i mentalnom čvrstoćom kod stu-

- denata sestrinstva, *Hrvatski časopis za javno zdravstvo*, 8 (29): 35–48.
- 3.56. Klišanin, M., **Sindik, J.** 2014. Nezavisno novinarstvo u Republici Hrvatskoj: Objektivna stvarnost ili obmana publike?, *Medijski dijalozi – časopis za istraživanje medija i društva*, 20 (7): 543–552.
- 3.57. Kunić, I., Vučković Matić, M., **Sindik, J.** 2016. Društvene mreže i zdravlje, *Hrvatski časopis za javno zdravstvo*, 12 (47): 110–114.
- 3.58. Kuserbanj, D., Botički, A., Mirić, Ž., **Sindik, J.** 2013. Analiza zakonitosti pojavnosti kaznenih djela razbojništava u odnosu na doba godine, *Policija i sigurnost*, 22 (3): 327–335.
- 3.59. Ljepava, M., Čolaković, R., Putica, M., **Sindik, J.** 2013. Metamemorija kod medicinskih sestara i tehničara, *Hrvatski časopis za javno zdravstvo*, 9 (33): 247–268.
- 3.60. Mihović, D., Rončević, T., **Sindik, J.** 2014. Dugoročno pamćenje i zaboravljanje s primjerima iz medicinske prakse, *Sestrinski edukacijski magazin*, 11 (1).
- 3.61. **Missoni, S.** 2011. Trideset i osam godina Škole biološke antropologije, *Anali Zavoda za znanstveni i umjetnički rad u Osijeku*, 27: 207–214.
- 3.62. Mišigoj Duraković, M., **Duraković, Z.** 2013. A Physical Exercise and Quality of Life, *Periodicum Biologorum*, 4: 499–504.
- 3.63. **Novak, M.** 2013. Bioarchaeological Analysis of the Human Skeletal Remains from Tumulus No. 2 on Planinica Hill, obš. Tuzi, Montenegro, *Sprawozdania Archeologiczne*, 65: 435–438.
- 3.64. **Orlić, O.** 2007. Kako metodu usmene povijesti (*oral history*) uklopiti u muzejsku izložbu?, *Etnološka tribina*, 29 (36): 151–159.
- 3.65. Paušek, K., Bračić, M., Paušek, D., **Sindik, J.** 2017. Čimbenici koji djeluju na pojavu agresivne reakcije – mogućnosti prevencije?, *Hrvatski časopis za javno zdravstvo*, 13 (49): 115–118.
- 3.66. Paušek, K., Paušek, D., **Sindik, J.** 2017. Sigurnost pacijenta i važnost razvijanja kulture sigurnosti pacijenta, *Hrvatski časopis za javno zdravstvo*, 13 (49): 111–114.
- 3.67. Pavlović, V., **Sindik, J.**, Lenz, G., Nadilo, B., Saulan, S., Šljuka, M. 2014. Izvori informacija o zdravlju kod studenata Sestrinstva u Dubrovniku, *Sestrinski edukacijski magazin*, 11 (1).
- 3.68. Pećnik, L., **Sindik, J.** 2013. Neki aspekti psihološke antropologije žene, *Žbornik Međimurskog veleučilišta u Čakovcu*, 4 (2): 99–105.
- 3.69. Pilav, A., Pojskić, N., Ahatović, A., Džehverović, M., Čakar, J., **Marjanović, D.** 2017. Allele Frequencies of 15 STR Loci in Bosnia and Herzegovina, *Croatian Medical Journal*, 58 (3): 250–256.
- 3.70. **Premužić, Z.** 2013. Bioarheološka istraživanja srednjovjekovnih populacija Hrvatske, *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu*, 30: 173–188.
- 3.71. Radibratović, I., Milutinović, K., **Sindik, J.** 2013. Razumljivost govora u komuniciranju zdravstvenih djelatnika, *Sestrinski glasnik*, 18 (2): 113–118.
- 3.72. Radibratović, I., **Sindik, J.** 2013. Važnost razumljivosti u komuniciranju zdravstvenih djelatnika, *Hrvatski časopis za javno zdravstvo*, 1 (35): 148–157.
- 3.73. Radić, D., **Forenbaher, S.**, Brajković, D., Miracle, P. 2016. Vela spila, *Hrvatski arheološki godišnjak*, 7: 775–777.
- 3.74. Radić, D., **Forenbaher, S.**, Brajković, D., Miracle, P. 2017. Vela spila, *Hrvatski arheološki godišnjak*, 8: 736–737.
- 3.75. Radić, D., **Forenbaher, S.**, Brajković, D., Miracle, P. 2017. Vela spila, *Hrvatski arheološki godišnjak*, 9: 871–872.
- 3.76. Radić, D., **Forenbaher, S.**, Brajković, D., Miracle, P. 2017. Vela spila i špilja Žukovica, *Hrvatski arheološki godišnjak*, 10: 674–675.
- 3.77. **Rajić, P.** 2003. Ozalj 2002. – Nalaz dijela donje čeljusti djeteta, *Glas*, 2: 27.
- 3.78. **Rajić Šikanjić, P.** 2005. 7th European Paleopathology Short Course, *Obavijesti Hrvatskog arheološkog društva*, 37 (3): 50–51.
- 3.79. **Rajić Šikanjić, P.** 2006. Mario Šlaus: Bioarheologija – Demografija, zdravlje, traume i prehrana starohrvatskih populacija, *Školska knjiga, Zagreb 2006., Opuscula Archaeologica*, 31: 379–382.

- 3.80. **Rajić Šikanjić, P.** 2006. Preston Miracle, Stašo Forenbaher (ur.), Prehistoric Herders in Northern Istria (Croatia): The Archaeology of Pupićina Cave, vol. 1/ Pretpovijesni stočari sjeverne Istre: Arheologija Pupićine peći, 1. sv. /, Monografije i katalozi 14, Arheološki muzej Istre, Pula, 2006., *Obavijesti Hrvatskog arheološkog društva*, 38 (3): 120–121.
- 3.81. **Rajić Šikanjić, P., Janković, I.** 2003. Metode određivanja spola na ljudskom skeletnom materijalu, *Diadora: glasilo Arheološkog muzeja u Zadru*, 21: 241–252.
- 3.82. **Rajić Šikanjić, P., Premužić, Z.** 2011. Prijedlog obrazaca za analizu ljudskog koštanog materijala, *Obavijesti – Hrvatsko arheološko društvo*, 1-2: 74–92.
- 3.83. Rudan, I., Rod, E., Brezovec, M., Strnad, M., **Rudan, D.** 1998./1999. Epidemiološko istraživanje incidencije karcinoma u Koprivničko-križevačkoj županiji u razdoblju od 1971. do 1990. godine, *Borba protiv raka*, 29-30 (1): 38–46.
- 3.84. Rudan, I., Vidović, M., Bartenjev, M., **Rudan, P.** 1996. Model-Bound and Model-Free Approach in Holistic Analysis of Population Structure, *Rivista di Antropologia, Roma*, 74: 77–92.
- 3.85. **Rudan, P.** 1997. The Twentieth Anniversary of the Croatian Anthropological Society and the Five-Year Existence of the Institute for Anthropological Research, *Collegium Antropologicum*, 21 (2): 631–642.
- 3.86. **Rudan, P., Sujoldžić, A., Škarić-Jurić, T., Čargonja, H.** 2007. 30 Years of “Collegium Antropologicum”, *Collegium Antropologicum*, 31 (4): 935–936.
- 3.87. **Rudan, P., Sujoldžić, A., Škarić-Jurić, T., Kolčić, I., Polašek, O., Rudan, I.** 2005. Impact Analysis of a Regional Scientific Journal (1980-2000): Supporting Promising Local Researchers Pays the Greatest Dividends, *Collegium Antropologicum*, 29 (1): 1–7.
- 3.88. **Rudan, P., Škarić-Jurić, T., Rudan, I.** 2003. Our “Collegium Antropologicum” Officially the Most Improved Social Science Journal in the World for mid-2002, *Collegium Antropologicum* 27 (1): 1–4.
- 3.89. Sibiljan, M., Glavinić, L., Bule, I., **Sindik, J.** 2013. Zašto medicinske sestre pomažu drugim ljudima?, *Hrvatski časopis za javno zdravstvo*, 9 (33): 282–298.
- 3.90. **Sindik, J.** 2011. Razlike u uključenosti predškolske djece u centre aktivnosti i razlike u ulogama odgojitelja u tri različita objekta dječjeg vrtića, *Didaktički putokazi*, 1: 40–45.
- 3.91. **Sindik, J.** 2011. Uloga predškolskog psihologa – prevencija i rana intervencija, *Hrvatski časopis za javno zdravstvo*, 7: 25.
- 3.92. **Sindik, J.** 2014. Karakteristike dobrih odgajatelja, *Dijete Vrtić Obitelj*, 75: 20–21.
- 3.93. **Sindik, J.** 2017. Konceptualizacija osnovnih načela stimuliranja razvoja djeteta predškolske dobi, *Hrvatski časopis za javno zdravstvo*, 13 (49): 119–128.
- 3.94. **Sindik, J., Benaković Ranogajec, K.** 2011. Uloga predškolskih psihologa u procjeni psihofizičke zrelosti djece za školu, *Hrvatski časopis za javno zdravstvo*, 7: 26.
- 3.95. **Sindik, J., Đundenac, R.** 2011. Usporedba implicitnih teorija inteligencije o djeci i poimanja inteligencije kod djece predškolske dobi, *Didaktički putokazi*, 59 (1): 57–65.
- 3.96. **Sindik, J., Elez, K.** 2011. Mogućnost određivanja pouzdanosti i konstruktne valjanosti za tri skale procjene nekih aspekata darovitosti predškolske djece, *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 47 (1): 108–123.
- 3.97. **Sindik, J., Kakarigi, N., Bonačić, Ž., Bošnjak, A., Miroslavljević, M., Šuljak, A.** 2012. Stres i mentalna čvrstoća kod studenata sestrinstva, *Hrvatski časopis za javno zdravstvo*, 8 (29): 49–57.
- 3.98. **Sindik, J., Sindik, Z.** 2012. Iskustva refleksije emisije “Big Brother” na predškolsku djecu, *Medijski dijalozi*, 12 (5): 451–461.
- 3.99. **Sindik, J., Sindik, Z., Šunjić, M., Car, J.** 2013. Percepcija utjecaja inkluzije djece s teškoćama u razvoju u odgojne grupe redovitog dječjeg vrtića, *Didaktički putokazi*, 66 (19): 64–70.
- 3.100. **Sindik, J., Šerbinek Kotur, M.** 2014. Učinci tjelesnog vježbanja primjenom elemenata Brain Gym® programa na

- razvojni status predškolske djece, *JAHR – European Journal of Bioethics*, 5 (9): 69–81.
- 3.101. **Sindik, J.**, Šunjić, I., Čosić, A., Budisavljević, T. 2013. Primjena Kataloga ciljeva učenja u procjeni kompetencija predškolske djece, *Metodički ogledi*, 20 (1): 117–135.
- 3.102. **Sindik, J.**, Veža, K., Hubeny Lučev, T. 2011. Prilagodba djeteta na dječje jaslice (očekivanja roditelja i procjene odgojitelja), *Didaktički putokazi*, 61: 2–11.
- 3.103. **Sindik, J.**, Vojnović, N., Lukač, A., Šimunović, I. 2012. Razlike u zastupljenosti čimbenika povezanih s poticanjem samopoštovanja kod predškolske djece, *Didaktički putokazi*, 62 (2): 2–7.
- 3.104. **Sindik, Z.**, Rendulić, D., **Sindik, J.** 2016. Opće procjene mjera sigurnosti djece u dječjem vrtiću, *Didaktički putokazi*, 75: 2–5.
- 3.105. **Sindik, Z.**, **Sindik, J.** 2014. Utvrđivanje specifične strukture kulture predškolske ustanove metodom osnovanom na samoprocjenama odgojiteljica, *Didaktički putokazi*, 69: 6–8.
- 3.106. **Smolej Narančić, N.**, Miličević, G. 1992. Longitudinal Study of Morphological and Physiological Development in School-Aged Boys and Girls: Project Description, *Collegium Antropologicum*, 16: 207–208.
- 3.107. **Sujoldžić, A.** 1992. Vlachs, *Encyclopedia of World Cultures (Vol. IV, Europe)*, HRAF, New York, 273–275.
- 3.108. **Sujoldžić, A.**, **Božić-Vrbanić, S.**, **Kulenović, T.**, Plavšić, M., Terzić, R. (ur.). 2006. *Bosnians – Cultural Profile*, Zagreb: Institute for Anthropological Research. (priručnik).
- 3.109. **Sujoldžić, A.**, Rudan, V., De Lucia, A. 2006. *Adolescencija i mentalno zdravlje: kratki obiteljski priručnik*, Zagreb: Institut za antropologiju, Hrvatsko antropološko društvo.
- 3.110. **Sviličić, N.** 2001. “The Role of Multimedia Systems and Directing Web Video Sequences for Online Shopping”, 2001 IEEE International Conference on Intelligent Engineering Systems, Helsinki, Finland, Sep. 2001., *IEEE International Conference on Intelligent Engineering Systems, Zbornik radova*, 1: 211–222.
- 3.111. **Šarac, J.** 2012. 32nd Anthropology and Health Meeting “Current Topics in European Anthropology”, *Collegium Antropologicum*, 36 (3): 1075–1081.
- 3.112. Šilje, M., **Sindik, J.** 2013. Uzroci i faktori rizika depresije kod starih osoba, *Hrvatski časopis za javno zdravstvo*, 9 (34): 27–34.
- 3.113. **Šimičić, L.** 2002. Jezik Sama, *Skandika*, 8: 19–27.
- 3.114. **Šimičić, L.** 2008. Auer, P., Hinskens, F., Kerswill, P., (eds.) Dialect Change: Convergence and Divergence in European Languages, *Suvremena lingvistika*, 66 (2): 277–284.
- 3.115. Šimunović, I., **Sindik, J.** 2014. Odnos postojećih načina poticaja djetetova samopoštovanja u dječjem vrtiću i roditeljskog viđenja efekata poticanja samopoštovanja, *Didaktički putokazi*, 68 (2): 7–12.
- 3.116. Tomek-Roksandić, S., Tomasović Mrčela, N., **Smolej Narančić, N.**, Šostar, Z., Lukić, M., **Duraković, Z.**, Ljubičić, M. 2013. Gerontology Public Health Management in Croatia, *Periodicum Biologorum*, 115 (4): 469–474.
- 3.117. Tomek-Roksandić, S., Tomasović Mrčela, N., **Smolej Narančić, N.**, Šostar, Z., Lukić, M., **Duraković, Z.**, Ljubičić, M., Vučevac, V. 2013. Program of Primary, Secondary and Tertiary Prevention for the Elderly, *Periodicum Biologorum*, 115 (4): 475–481.
- 3.118. **Tomljenović, A.** 2014. Effects of Internal and External Environment on Health and Well-Being: From Cell to Society, *Collegium Antropologicum*, 38 (1): 367–372.
- 3.119. Turčić, N., Žuškin, E., Mustajbegović, J., **Smolej Narančić, N.**, Ivanković, D. 2002. Respiratorni simptomi, bolesti i plućni ventilacijski kapacitet u osoba treće životne dobi, *Liječnički vjesnik*, 124 (8-9): 247–54.
- 3.120. Urlić, M., **Briški, M.**, **Sindik, J.** 2014. Pretjerano samopouzdanje kod zdravstvenih djelatnika, *Hrvatski časopis za javno zdravstvo*, 10 (37): 98–109.

- 3.121. Vidak, N., **Sindik, J.** 2015. Pravci razvoja suvremenog turizma – pretpostavke održivog turizma u Hrvatskoj, *Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru*, 9: 295–302.
- 3.122. Vander Linden, M., Orton, D., Pandžić, I., Đurđević, M., Vujinović, B., Srdić, Lj., Balen, J., **Forenbaher, S.**, Mihailović, D., Gazivoda, D., Hopkinson, T., Marriner, G., Rajkovača, T., French, C., Miracle, P. 2013. EUROFARM: Comparison and Modelling of Early Farming and Associated Technologies in Europe, *Antiquity*, 87: 336.
- 3.123. **Vlak, D.** 2007. Katalog kao udžbenik, *Priroda*, 958: 50–51.
- 3.124. Vlašić, M., Mihović, D., Zoranić, S., **Sindik, J.** 2015. Komunikacijski stilovi kod studenata sestinstva u Dubrovniku i Zagrebu, *Hrvatski časopis za javno zdravstvo*, 11 (44): 132–139.
- 3.125. Vujnović, N., **Forenbaher, S.** 2016. Vrebač – Đurđeva greda (AB 2), *Hrvatski arheološki godišnjak*, 7: 508–513.
- 3.126. Želle, M., **Forenbaher, S.** 2010. Spilja Hrenov Grič: probno iskopavanje, *Hrvatski arheološki godišnjak*, 5: 264–266.
- 3.127. Žuškin, E., **Smolej Narančić, N.**, Mustajbegović, J., Budak, A. 1995. Navika pušenja u školske djece, *Liječnički vjesnik*, 117: 278–281.
- 3.128. Žuvela, I., Vučković Matić, M., **Sindik, J.** 2016. Devijantno ponašanje maloljetnika i uloga obitelji, *Hrvatski časopis za javno zdravstvo*, 12 (47): 19–23.
- 4.2. Drenovac, M., **Janićijević, B.**, **Jovanović, V.**, Knez, B., Miličević, G., **Miličić, J.**, Paić, I., **Rudan, P.**, **Smolej Narančić, N.**, **Sujoldžić, A.**, **Szirovicza, L.**, **Škarić-Jurić, T.**, Taboršak, D., Tucaković-Mujagić, Lj., **Živičnjak, M.** 1995. *Istraživanje antropometrijskog statusa ročnika Hrvatske vojske*, Fistončić, I. (ur.), Centar za strateška istraživanja MORH, Zagreb.
- 4.3. **Duraković, Z.** i suradnici. 2007. *Gerijatrija: Medicina starije dobi*, Zagreb: CT-poslovne informacije Zagreb.
- 4.4. **Elezović, S.** 2006. *Antropologija i komunikologija*, Zagreb: Hrvatsko antropološko društvo.
- 4.5. **Forenbaher, S.** 1999. *Production and Exchange of Bifacial Flaked Stone Artifacts during the Portuguese Chalcolithic*, British Archaeological Reports International Series 756, Oxford: Archaeopress.
- 4.6. **Forenbaher, S.** 2018. *Special, Place, Interesting Times: The Island of Palagruža and Transitional Periods in Adriatic Prehistory*, Oxford: Archaeopress.
- 4.7. **Forenbaher, S.**, Kaiser, T. 2003. *Spila Nakovana: Ilirsko svetište na Pelješcu: An Illyrian Sanctuary on Pelješac Peninsula*, Zagreb: V.B.Z.
- 4.8. **Janković, I.** 2009. *Neandertal Lateral Midface. A Morphometric Analysis*, Zagreb: Hrvatsko antropološko društvo.
- 4.9. **Janković, I.**, Bratinčević, I. 2016. *Mala knjiga evolucije čovjeka*, Zagreb: Arheološki muzej u Zagrebu, Alfa d.d.
- 4.10. **Janković, I.**, Karavanić, I. 2009. *Osvit čovječanstva. Početci našeg biološkog i kulturnog razvoja*, Zagreb: Školska knjiga.
- 4.11. **Janković, I.**, Karavanić, I., Balen, J. 2005. *Odiseja čovječanstva: razvoj čovjeka i materijalnih kultura starijeg kamenog doba*, Zagreb: Arheološki muzej.
- 4.12. **Janković, I.**, Mihelić, S., Karavanić, I. 2011. *Put neandertalca*. Zagreb: Arheološki muzej u Zagrebu.
- 4.13. Knez, B., **Miličić, J.**, **Rudan, P.**, **Szirovicza, L.**, Taboršak, D., Tucaković-Mujagić, Lj. 1992. *Primijenjena*

4. Autorske knjige

- 4.1. **Barešić, A.**, **Forenbaher, S.**, **Iveković Martinis, A.**, **Jernej Pulić, M.**, **Lah, J.**, Nahod, B., **Novokmet, N.**, **Orlić, O.**, **Perinić Lewis, A.**, **Rajić Šikanjić, P.**, **Rudan, P.**, **Smolej Narančić, N.**, **Sujoldžić, A.**, **Šimičić, L.**, **Tomas, Ž.**, Vukša Nahod, P., **Zajc Petranović, M.** 2015. *Hrvatsko antropološko nazivlje*, Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje (elektroničko izdanje, rječnik).

- antropometrija za antropologiju, biomedicinu, ergonomiju i standardizaciju, Zagreb: Centar za strateška istraživanja, Ministarstvo obrane Republike Hrvatske.
- 4.14. **Kulenović, T.** 2008. *Politički islam – osnovni pojmovi, autori i skupine jednog modernog političkog pokreta*, Zagreb: V.B.Z.
- 4.15. **Martinović Klarić, I.** 2009. *Kromosom Y i potraga za novom domovinom. Tragom kromosoma Y od južnoazijskih do balkanskih pustopoljina: genetička prošlost i zbilja Roma i Bajaša*, Zagreb: Sveučilišna knjižara.
- 4.16. **Missoni, S.** 2009. *Međudnos prehrambenih navika i kompleksnih fenotipskih svojstava stanovništva otoka Visa*, Zagreb: Hrvatsko antropološko društvo.
- 4.17. **Perinić Lewis, A.** 2017. *Otoci otoka Hvara. Pluralizam lokalnih otočnih identifikacija*, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- 4.18. **Rajić Šikanjić, P.** 2011. *Priručnik za iskopavanje, rukovanje i analizu ljudskih skeletnih ostataka iz arheološkog konteksta*, Zagreb: Medicinska naklada.
- 4.19. **Rudan, P.**, Heyden, G., Carić, D., **Čolić, S.**, **Martić-Biočina, S.**, Rudan, V. **Sujoldžić, A.**, Šantić, J., **Špoljar-Vržina, S. M.**, Gilliland, M. 1997. *The Study and Care of Displaced Persons and Refugee Families: A Pilot Study of Anthropological and Psychodynamic Aspects*, Zagreb: Croatian Anthropological Society.
- 4.20. **Rudan, P.**, **Novokmet, N.**, **Škarić-Jurić, T.**, **Janović, T.** 2002. *Deset godina Instituta za antropologiju (10. veljače 1992. – 10. veljače 2002.)*, Zagreb: Hrvatsko antropološko društvo i Institut za antropologiju.
- 4.21. **Sindik, J.**, Boban, M. 2016. *Miljokazi razvoja predškolske djece – Studija na uzorku djece u hrvatskom predškolskom institucionalnom kontekstu*. Zagreb: Institut za antropologiju, Hrvatsko antropološko društvo.
- 4.22. **Sujoldžić, A.**, Rudan, V., **Szirovicza, L.**, De Lucia, A., Buchegger, R., Terzić, R., Behluli, I., Bajrami, Z. 2005. *Searching for Identity in a Changing World: A Cross Cultural Study of Displaced Adolescents in Post-Conflict Countries*, Zagreb: Croatian Anthropological Society.
- 4.23. **Sviličić, N.** 2010. *Antropološka paradigma komunikacijskih aspekata prikazivanja, percepcije i vrednovanja muzejskih online sadržaja*, Zagreb: Hrvatsko antropološko društvo.
- 4.24. Ujević, D., Rogale, D., Hrastinski, M., **Szirovicza, L.**, Bačić, J., Mencl-Bajs, Z., Bačić, J., Prebeg, Ž., Mujkić, A., Vinković, M., **Smolej Narančić, N.**, Hrženjak, R., Doležal, K., Brlobašić Šajatović, B., Drenovac, M., Pezelj, D., Lazibat, T., Dragčević, Z., Mimica, Ž., Nikolić, G., **Rudan, P.**, Karabegović, I., Akalović, J., First-Rogale, S., Pezelj, E., Petrunić, I., Klanac, I., Lešina, I., Šutina, M., Šabarić, I. 2006. *Hrvatski antropometrijski sustav: Podloga za nove hrvatske norme za veličinu odjeće i obuće*, Zagreb: Zrinski d. d.
- 4.25. Ujević, D., Rogale, D., Hrastinski, M., **Szirovicza, L.**, Bačić, J., Mencl-Bajs, Z., **Rudan, P.**, Drenovac, M., Mujkić, A., Dragčević, Z., Hrženjak, R., Doležal, K., Brlobašić Šajatović B., Karabegović, I., **Smolej Narančić, N.**, Prebeg, Ž., Pezelj, D., Lazibat, T., Akalović, J., Vinković, M., Petrunić, I., Mimica, Z., Klanac, I., Lešina, I., Šutina, M. 2006. *Hrvatski antropometrijski sustav – Rezultati antropometrijskih mjerenja dječaka dobi od 5,5 do 12,4 godine starosti*, Zagreb: Zrinski d. d.
- 4.26. Ujević, D., Rogale, D., Hrastinski, M., **Szirovicza, L.**, Bačić, J., Mencl-Bajs, Z., **Rudan, P.**, Drenovac, M., Mujkić, A., Dragčević, Z., Hrženjak, R., Doležal, K., Brlobašić Šajatović B., Karabegović, I., **Smolej Narančić, N.**, Prebeg, Ž., Pezelj, D., Lazibat, T., Akalović, J., Vinković, M., Petrunić, I., Mimica, Ž., Klanac, I., Lešina, I., Šutina, M. 2006. *Hrvatski antropometrijski sustav – Rezultati antropometrijskih mjerenja djevojčica dobi od 5,5 do 12,4 godine starosti*, Zagreb: Zrinski d. d.
- 4.27. Ujević, D., Rogale, D., Hrastinski, M., **Szirovicza, L.**, Bačić, J., Mencl-Bajs, Z., **Rudan, P.**, Drenovac, M., Mujkić, A., Dragčević, Z., Hrženjak, R., Doležal, K., Brlobašić Šajatović B., Karabegović, I., **Smolej Narančić, N.**, Prebeg, Ž., Pezelj, D., Lazibat, T., Akalović, J., Vinković, M., Petrunić, I., Mimica, Ž., Klanac, I., Lešina, I., Šutina, M. 2006. *Hrvatski antropometrijski sustav – Rezultati antropometrijskih mjerenja mladića dobi od 12,5 do 20,4 godine starosti*, Zagreb: Zrinski d. d.

- 4.28. Ujević, D., Rogale, D., Hrastinski, M., **Szirovicza, L.**, Bačić, J., Mencl-Bajs, Z., **Rudan, P.**, Drenovac, M., Mujkić, A., Dragčević, Z., Hrženjak, R., Doležal, K., Brlobašić Šajatović B., Karabegović, I., **Smolej Narančić, N.**, Prebeg, Ž., Pezelj, D., Lazibat, T., Akalović, J., Vinković, M., Petrunić, I., Mimica, Ž., Klanac, I., Lešina, I., Šutina, M. 2006. *Hrvatski antropometrijski sustav – Rezultati antropometrijskih mjerenja djevojaka dobi od 12,5 do 20,4 godine starosti*, Zagreb: Zrinski d. d.
- 4.29. Ujević, D., Rogale, D., Hrastinski, M., **Szirovicza, L.**, Bačić, J., Mencl-Bajs, Z., **Rudan, P.**, Drenovac, M., Mujkić, A., Dragčević, Z., Hrženjak, R., Doležal, K., Brlobašić Šajatović B., Karabegović, I., **Smolej Narančić, N.**, Prebeg, Ž., Pezelj, D., Lazibat, T., Akalović, J., Vinković, M., Petrunić, I., Mimica, Ž., Klanac, I., Lešina, I., Šutina, M. 2006. *Hrvatski antropometrijski sustav – Rezultati antropometrijskih mjerenja muške populacije dobi od 18,5 do 82,0 godine starosti*, Zagreb: Zrinski d. d.
- 4.30. Ujević, D., Rogale, D., Hrastinski, M., **Szirovicza, L.**, Bačić, J., Mencl-Bajs, Z., **Rudan, P.**, Drenovac, M., Mujkić, A., Dragčević, Z., Hrženjak, R., Doležal, K., Brlobašić Šajatović B., Karabegović, I., **Smolej Narančić, N.**, Prebeg, Ž., Pezelj, D., Lazibat, T., Akalović, J., Vinković, M., Petrunić, I., Mimica, Ž., Klanac, I., Lešina, I., Šutina, M. 2006. *Hrvatski antropometrijski sustav – Rezultati antropometrijskih mjerenja ženske populacije dobi od 18,5 do 82,0 godine starosti*, Zagreb: Zrinski d. d.
- 4.31. Ujević, D., Rogale, D., Hrastinski, M., **Szirovicza, L.**, Bačić, J., Mencl-Bajs, Z., **Rudan, P.**, Drenovac, M., Mujkić, A., Dragčević, Z., Hrženjak, R., Doležal, K., Brlobašić Šajatović B., Karabegović, I., **Smolej Narančić, N.**, Prebeg, Ž., Pezelj, D., Lazibat, T., Akalović, J., Vinković, M., Petrunić, I., Mimica, Ž., Klanac, I., Lešina, I., Šutina, M. 2006. *Hrvatski antropometrijski sustav – Rezultati antropometrijskih mjerenja djece dobi do 5,4 godina starosti*, Zagreb: Zrinski d. d.
- 4.32. Ujević, D., Rogale, D., Hrastinski, M., **Szirovicza, L.**, Mencl-Bajs, Z., Bačić, J., Režek-Wilson, N., Prebeg, Ž., Mujkić, A., Vinković, M., **Smolej Narančić, N.**, Hrženjak, R., Doležal, K., Brlobašić Šajatović, B., Drenovac, M., Pezelj, D., Lazibat, T., Dragčević, Z., Mimica, Ž., Nikolić, G., **Rudan, P.**, Karabegović, I., Akalović, J., Firšt Rogale, S., Pezelj, E., Petrak, S., Petrunić, I., **Škarić-Jurić, T.**, Klanac, I., Lešina, I., Šutina, M., Šabarić, I. 2010. *Theoretical Aspects and Application of Croatian Anthropometric System*, Čakovec: Faculty of Textile Technology.
- 4.33. Van Selm, J., Kamanga, K., Morrison, J., Nadig, A., **Spoljar-Vržina, S. M.**, Van Willigen, L. 2003. *Refugee Convention at Fifty: A View from Forced Migration Studies*, Garfield, USA: Lexington Books.

5. Uredničke knjige

- 5.1. Bennet, B. C., **Rudan, P.** (ur.). 1998. *Regions in Transition – Applied Anthropology and Demographic Perspectives*, Zagreb: Croatian Anthropological Society.
- 5.2. **Forenbaher, S.** (ur.) 2009. *A Connecting Sea: Maritime Interaction in Adriatic Prehistory*, Oxford: Archaeopress.
- 5.3. **Forenbaher, S., Kaiser, T.** (ur.) 2008. *Grapčeva špilja: pretpovijesni stan, tor i obredno mjesto*, Split: Književni krug.
- 5.4. **Janković, I.**, Komšo, D., Mihelić, S., Ahern, J. C. M (ur.) 2017. *Projekt ARCHAEO-OLIM. Arheološka istraživanja kasnog pleistocena i ranog holocena na prostoru Limskog kanala*, Zagreb: Arheološki muzej u Zagrebu, Arheološki muzej Istre, Institut za antropologiju.
- 5.5. Lopašić, A., **Rudan, P.** (ur.). 1994. *Mediterranean Societies: Tradition and Change*. Zagreb: Croatian Anthropological Society.
- 5.6. Markočić, M., **Sindik, J.**, Gabelica-Šupljika, M., Pintur, B., Janeš, L., Devernay, B., Staničić, Đ., Štefančić, N. (ur.) 2003. *Najmlađi – najvažniji – zbornik radova savjetovanja stručnog skupa Dani dječjih vrtića Grada Zagreba*, Zagreb, Hrvatska: Grad Zagreb – Gradski ured za obrazovanje i šport, Zavod za školstvo RH, Dječji vrtići Grada Zagreba. (zbornik).

- 5.7. Maver, H., **Rudan, P.** (ur.) 1997. *The Study and Care of Displaced Persons and Refugee Families: A Pilot Study of Anthropological and Psychodynamic Aspects*, Zagreb: Croatian Anthropological Society.
- 5.8. Miracle, P., **Forenbaher, S.** (ur.) 2006. *Prehistoric Herders of Northern Istria: The Archaeology of Pupičina Cave / Pretpovijesni stočari sjeverne Istre. Arheologija Pupičine peći*, Pula: Arheološki muzej Istre.
- 5.9. **Orlić, O.** (ur.) 2013. *Istra kroz tri generacije: između svakodnevne konstrukcije identiteta i turističkog proizvoda*, Pazin: Etnografski muzej Istre.
- 5.10. Roberts, D. F., **Rudan, P., Škarić-Jurić, T.** (ur.) 1997. *Growth and Development in the Changing World*, Zagreb: Croatian Anthropological Society.
- 5.11. **Rudan, P.** (ur.) 2008. *Physical Anthropology – Encyclopedia of Life Support Systems (EOLSS)*, Oxford: UNESCO Eolss Publishers.
- 5.12. **Rudan, P.** (ur.) 2012. *Ljetopis Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, knjiga 115, Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti.
- 5.13. **Rudan, P.** (ur.) 2013. *Ljetopis Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, knjiga 116, Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti.
- 5.14. **Rudan, P.** (ur.) 2014. *Ljetopis Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, knjiga 117, Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti.
- 5.15. **Rudan, P.** (ur.) 2015. *Ljetopis Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, knjiga 118, Zagreb, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti.
- 5.16. **Rudan, P., Sujoldžić, A.** (ur.) 2011. *Antropološka paradigma komunikacijskih aspekata prikazivanja, percepcije i vrednovanja muzejskih online sadržaja* Zagreb: Institut za antropološka istraživanja.
- 5.17. Sato, M., H. Jurgens, **Smolej Narančić, N., Rudan, P.** (ur.) 2000. *Current Topics in Physiological Anthropology*. Zagreb: Croatian Anthropological Society.
- 5.18. **Sindik, J.** (ur.) 2005. *Dijete u kretanju – Zbornik radova sa stručno-znanstvenog skupa Dani dječjih vrtića Grada Zagreba*, Zagreb: Gradski ured za obrazovanje i sport.
- 5.19. **Sujoldžić, A.** (ur.) 2009. *Linguistic Anthropology – Encyclopedia of Life Support Systems (EOLSS)* Oxford: UNESCO Eolss Publishers.
- 5.20. **Sujoldžić, A.** (ur.) 2013. *Antropološko nazivlje*, Zagreb: Hrvatsko antropološko društvo, Znanstveno vijeće za antropološka istraživanja Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti.
- 5.21. **Sujoldžić, A.** (ur.) 2013. *Language, Culture and Tourism: Reflections on Europeanization and Identity in Post-socialist Countries*, Zagreb: Institut za antropologiju, Hrvatsko antropološko društvo.
- 5.22. **Sujoldžić, A.** (ur.) 2015. *Hrvatsko antropološko nazivlje*, Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- 5.23. Vukosav, J., Butorac, K., **Sindik, J.** (ur.) 2016. *Zbornik radova 5. međunarodne znanstveno-stručne konferencije “Istraživački dani Visoke policijske škole u Zagrebu (Unaprjeđivanje sigurnosne uloge policije primjenom novih tehnologija i metoda)”*, Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Policijska akademija.

6. Poglavlja u knjizi

- 6.1. Ahern, J. C. M., **Janković, I.**, Voisin, J. - L., Smith, F. H. 2013. Modern Human Origins in Central Europe, u: *The Origins of Modern Humans. Biology Reconsidered*, Smith, F. H., Ahern, J. C. M. (ur.), Hoboken: John Wiley & Sons, 151–221.
- 6.2. Barbir, A., Komšo, D., **Janković, I.** 2017. Nalazi litike i kamenih izrađevina / Lithic Finds, u: *Projekt ARCHAEOLOGIM. Arheološka istraživanja kasnog pleistocena i ranog holocena na prostoru Limskog kanala / The ARCHAEOLOGIM Project. Archaeological Investigations into the Late Pleistocene and Early Holocene of the Lim Channel*, Janković, I., Komšo, D., Mihelić, S., Ahern, James C. M. (ur.), Zagreb: Arheološki muzej u Zagrebu, Institut za antropologiju, Arheološki muzej Istre, 79–97.

- 6.3. Benko, M., Novotny, V., **Szirovicza, L.** 1996. Utjecaj prsnog promjera (d), promjera na polovici visine stabla (d0, 5h), visine stabla (h), volumena panja (vp), koeficijenta vitkosti (k) i obličnog broja (f) na volumen stabla alepskog bora, u: *Unapređenje proizvodnje biomase šumskih ekosustava, Knjiga 1*, Zagreb: Hrvatsko šumarsko društvo, 263–270.
- 6.4. **Božić-Vrbančić, S.** 2013. Europeans as Tourists of Their Own History, u: *Language, Culture and Tourism*, **Sujoldžić, A.** (ur.), Zagreb: Institut za antropologiju, Hrvatsko antropološko društvo, 22–32.
- 6.5. **Božić-Vrbančić, S., Orlić, O., Vrbančić, M.** 2012. European Cultural Contesting Identities (The Case of Istria), u: *Linguistic Diversity in Europe: Current Trends and Discourses*, Studer, P., Werlen, I. (ur.), Berlin/Boston: Mouton de Gruyter, 49–68.
- 6.6. Bukovčan, T., **Čargonja, H.** 2009. “Moja baba uvijek smrdi po kvasini i rakiji” – mogućnosti i budućnosti istraživanja tradicijske medicine na primjeru otoka Visa, u: *Destinacije čežnje, lokacije samoće: Uvidi u kulturu i razvojne mogućnosti hrvatskih otoka*, Prica, I., Jelavić, Ž. (ur.), Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku, Hrvatsko etnološko društvo, 221–234.
- 6.7. Černicki, L., **Forenbaher, S.** 2009. Velebitska mirila, u: *Arheologija i turizam u Hrvatskoj / Archaeology and Tourism in Croatia*, Mihelić, S. (ur.), Zagreb: Arheološki muzej u Zagrebu, 380–383.
- 6.8. **Čolić, S., Sujoldžić, A.** 1998. Some Aspects and Assumptions of the Acculturation Process and Possible Sociocultural Integration of Refugee and Displaced Families on the Island of Hvar, Croatia, u: *Regions in Transition – Applied Anthropology and Demographic Perspectives*, Bennett, B. C., **Rudan, P.** (ur.), Zagreb: Hrvatsko antropološko društvo, 125–134.
- 6.9. Čubrilo-Turek, M., Hebrang, A., Ljubičić, M., A. Rak-Kaić, Reiner, Ž., **Rudan, P.**, Turek, S., Vrhovski-Hebrang, D., Hrabak-Žerjavić, V. 1998. Preliminarni rezultati istraživanja rizičnih čimbenika u općoj populaciji Hrvatske, u: *Prevenција ateroskleroze, Mladenačka dob*, Luetić, V. (ur.), Zagreb: HAZU, 69–72.
- 6.10. **Duraković, Z.** 2007. Arterijska hipertenzija, u: *Gerijatrija – Medicina starije dobi*, **Duraković, Z.** (ur.), Zagreb: CT – poslovne informacije, 99–108.
- 6.11. **Duraković, Z.** 2007. Bolesti bubrega u starosti, u: *Gerijatrija – Medicina starije dobi*, **Duraković, Z.** (ur.), Zagreb: CT – poslovne informacije, 201–217.
- 6.12. **Duraković, Z.** 2007. Funkcijske i somatske promjene, u: *Gerijatrija – Medicina starije dobi*, **Duraković, Z.** (ur.), Zagreb: CT – poslovne informacije, 14–21.
- 6.13. **Duraković, Z.** 2007. Intenzivno liječenje, u: *Gerijatrija – Medicina starije dobi*, **Duraković, Z.** (ur.), Zagreb: CT – poslovne informacije, 290–298.
- 6.14. **Duraković, Z.** 2007. Otrovanje lijekovima, u: *Gerijatrija – Medicina starije dobi*, **Duraković, Z.** (ur.), Zagreb: CT – poslovne informacije, 283–289.
- 6.15. **Duraković, Z.** 2007. Plućna tromboembolija, u: *Gerijatrija – Medicina starije dobi*, **Duraković, Z.** (ur.), Zagreb: CT – poslovne informacije, 87–90.
- 6.16. **Duraković, Z.** 2007. Povijesne napomene u Gerijatriji, u: *Gerijatrija – Medicina starije dobi*, **Duraković, Z.** (ur.), Zagreb: CT – poslovne informacije, 2–3.
- 6.17. **Duraković, Z.** 2007. Promjene koagulacije krvi u starijoj dobi, u: *Gerijatrija – Medicina starije dobi*, **Duraković, Z.** (ur.), Zagreb: CT – poslovne informacije, 248–249.
- 6.18. **Duraković, Z.** 2007. Teorije starenja, u: *Gerijatrija – Medicina starije dobi*, **Duraković, Z.** (ur.), Zagreb: CT – poslovne informacije, 3–5.
- 6.19. **Duraković, Z.** 2007. Uvod u gerijatriju, u: *Gerijatrija – Medicina starije dobi*, **Duraković, Z.** (ur.), Zagreb: CT – poslovne informacije, 1–2.
- 6.20. **Duraković, Z.** 2007. Zatajivanje srca, u: *Gerijatrija – Medicina starije dobi*, **Duraković, Z.** (ur.), Zagreb: CT – poslovne informacije, 53–59.
- 6.21. **Duraković, Z.** 2011. Antiagregacijski lijekovi, u: *Farmakoterapija u gerijatriji / Geriatric Pharmacotherapy*, **Duraković, Z.** (ur.), Zagreb: CT – poslovne informacije, 76–82.

- 6.22. **Duraković, Z.** 2011. Anticoagulants, u: *Farmakoterapija u gerijatriji / Geriatric Pharmacotherapy*, **Duraković, Z.** (ur.), Zagreb: CT – poslovne informacije, 320–321.
- 6.23. **Duraković, Z.** 2011. Antikoagulansi, u: *Farmakoterapija u gerijatriji / Geriatric Pharmacotherapy*, **Duraković, Z.** (ur.), Zagreb: CT – poslovne informacije, 64–70.
- 6.24. **Duraković, Z.** 2011. Antiplatelet drugs, u: *Farmakoterapija u gerijatriji / Geriatric Pharmacotherapy*, **Duraković, Z.** (ur.), Zagreb: CT – poslovne informacije, 322–323.
- 6.25. **Duraković, Z.** 2011. Can Life Span Be Prolonged by Geroprophylactic Measures Including Drugs ?, u: *Farmakoterapija u gerijatriji / Geriatric Pharmacotherapy*, **Duraković, Z.** (ur.), 389–394.
- 6.26. **Duraković, Z.** 2011. Cardiotoxic Drugs, u: *Farmakoterapija u gerijatriji / Geriatric Pharmacotherapy* /, **Duraković, Z.** (ur.), Zagreb: CT – poslovne informacije, 314–320.
- 6.27. **Duraković, Z.** 2011. Drug Interactions, u: *Farmakoterapija u gerijatriji / Geriatric Pharmacotherapy*, **Duraković, Z.** (ur.), Zagreb: CT – poslovne informacije, 395–395.
- 6.28. **Duraković, Z.** 2011. Fibrinolitici, u: *Farmakoterapija u gerijatriji / Geriatric Pharmacotherapy* /, **Duraković, Z.** (ur.), Zagreb: CT – poslovne informacije, 71–75.
- 6.29. **Duraković, Z.** 2011. Fibrinolytic Drugs, u: *Farmakoterapija u gerijatriji / Geriatric Pharmacotherapy*, **Duraković, Z.** (ur.), Zagreb: CT – poslovne informacije, 321–322.
- 6.30. **Duraković, Z.** 2011. Fiziologija starenja, u: *Farmakoterapija u gerijatriji / Geriatric Pharmacotherapy*, **Duraković, Z.** (ur.), Zagreb: CT – poslovne informacije, 1–8.
- 6.31. **Duraković, Z.** 2011. Interakcije lijekova, u: *Farmakoterapija u gerijatriji / Geriatric Pharmacotherapy*, **Duraković, Z.** (ur.), Zagreb: CT – poslovne informacije, 259–262.
- 6.32. **Duraković, Z.** 2011. Kardiotonici, u: *Farmakoterapija u gerijatriji / Geriatric Pharmacotherapy*, **Duraković, Z.** (ur.), Zagreb: CT – poslovne informacije, 49–63.
- 6.33. **Duraković, Z.** 2011. Može li se životni vijek produljiti geroprofilaktičkim mjerama uključujući primjenu lijekova?, u: *Farmakoterapija u gerijatriji / Geriatric Pharmacotherapy*, **Duraković, Z.** (ur.), Zagreb: CT – poslovne informacije, 253–258.
- 6.34. **Duraković, Z.** 2011. Načela ispitivanja lijekova, u: *Farmakoterapija u gerijatriji / Geriatric Pharmacotherapy*, **Duraković, Z.** (ur.), Zagreb: CT – poslovne informacije, 270–274.
- 6.35. **Duraković, Z.** 2011. Načela primjene lijekova, u: *Farmakoterapija u gerijatriji / Geriatric Pharmacotherapy*, **Duraković, Z.** (ur.), Zagreb: CT – poslovne informacije, 275–276.
- 6.36. **Duraković, Z.** 2011. Najčešće nuspojave lijekova, u: *Farmakoterapija u gerijatriji / Geriatric Pharmacotherapy*, **Duraković, Z.** (ur.), Zagreb: CT – poslovne informacije, 262–265.
- 6.37. **Duraković, Z.** 2011. Polipragmazija, u: *Farmakoterapija u gerijatriji / Geriatric Pharmacotherapy*, **Duraković, Z.** (ur.), Zagreb: CT – poslovne informacije, 268–269.
- 6.38. **Duraković, Z.** 2011. Principles of Drug Evaluation u: *Farmakoterapija u gerijatriji / Geriatric Pharmacotherapy*, **Duraković, Z.** (ur.), Zagreb: CT – poslovne informacije, 402–403.
- 6.39. **Duraković, Z.** 2011. Promjene farmakokinetike u starijoj dobi, u: *Farmakoterapija u gerijatriji / Geriatric Pharmacotherapy*, **Duraković, Z.** (ur.), Zagreb: CT – poslovne informacije, 9–17.
- 6.40. **Duraković, Z.** 2011. Side Effects and Polypharmacy, u: *Farmakoterapija u gerijatriji / Geriatric Pharmacotherapy*, **Duraković, Z.** (ur.), Zagreb: CT – poslovne informacije, 396–399.
- 6.41. **Duraković, Z.** 2011. The Changes of Pharmacokinetics in the Elderly u: *Farmakoterapija u gerijatriji / Geriatric Pharmacotherapy*, **Duraković, Z.** (ur.), Zagreb: CT – poslovne informacije, 300–303.
- 6.42. **Duraković, Z.** 2011. The Physiology of Aging, u: *Farmakoterapija u gerijatriji / Geriatric Pharmacotherapy*, **Duraković, Z.** (ur.), Zagreb: CT – poslovne informacije, 289–300.

- 6.43. **Duraković, Z.** 2011. The Principles of Drug Use in the Elderly, u: *Farmakoterapija u gerijatriji / Geriatric Pharmacotherapy*, **Duraković, Z.** (ur.), Zagreb: CT – poslovne informacije, 403–404.
- 6.44. **Duraković, Z.**, Čorović, N. 2007. Učestalost bolesti srca i krvnih žila, u: *Gerijatrija – Medicina starije dobi*, **Duraković, Z.** (ur.), Zagreb: CT – poslovne informacije, 45–47.
- 6.45. **Duraković, Z.**, Koršić, M. 2011. Drugs in Endocrinology, u: *Farmakoterapija u gerijatriji / Geriatric Pharmacotherapy*, **Duraković, Z.** (ur.), Zagreb: CT – poslovne informacije, 310–313.
- 6.46. **Duraković, Z.**, Koršić, M. 2011. Lijekovi u endokrinologiji, u: *Farmakoterapija u gerijatriji / Geriatric Pharmacotherapy*, **Duraković, Z.** (ur.), Zagreb: CT – poslovne informacije, 42–48.
- 6.47. **Duraković, Z.**, Šmalcelj, A. 2007. Posebnosti kardiovaskularnog sustava: simptomi i fizikalni pregled, u: *Gerijatrija – Medicina starije dobi*, **Duraković, Z.** (ur.), Zagreb: CT – poslovne informacije, 47–48.
- 6.48. **Duraković, Z.**, Šmalcelj, A., Duraković, A., Bogdan, I., Grgić, V. 2007. Metode dijagnostike u kardiologiji, u: *Gerijatrija – Medicina starije dobi*, **Duraković, Z.** (ur.), Zagreb: CT – poslovne informacije, 48–53.
- 6.49. **Forenbaher, S.** 1994. The Belegiš II group in Eastern Slavonia, u: *The Early Hallstatt Period (1200-700 B.C.) in South-Eastern Europe*, Ciugudean, H., Boroffka, N. (ur.), Alba Iulia: Muzeul National al Unirii, 49–62.
- 6.50. **Forenbaher, S.** 1995. Trade and Exchange in Late Bronze and Early Iron Age Croatia, u: *Handel, Tausch und Verkehr im Bronze- und Frühisenzeitlichen Südosteuropa*, Hänsel, B. (ur.), Berlin: Seminar für Ur- und Frühgeschichte der Freien Universität Berlin, 269–282.
- 6.51. **Forenbaher, S.** 2006. Flaked Stone Artifacts / Izrađevine od cijepanog kamena, u: *Prehistoric Herders of Northern Istria: The Archaeology of Pupičina Cave, volume 1 / Pretpovijesni stočari sjeverne Istre: Arheologija Pupičine peći, 1. svezak*, Miracle, P., **Forenbaher, S.** (ur.), Pula: Arheološki muzej Istre, 225–258.
- 6.52. **Forenbaher, S.** 2007. Lithic Production at Casas de Baixo and the Prismatic Blades of the Portuguese Neolithic, u: *From the Mediterranean Basin to the Portuguese Atlantic Shore: Papers in Honor of Anthony Marks*, Bicho, N. F. (ur.), Faro: Universidade do Algarve, 231–244.
- 6.53. **Forenbaher, S.** 2008. Kamene izrađevine, u: *Grapčeva špilja: pretpovijesni stan, tor i obredno mjesto*, **Forenbaher, S.**, Kaiser, T. (ur.), Split: Književni krug, 75–84.
- 6.54. **Forenbaher, S.** 2009. Adriatic Offshore Islands and Long-Distance Interaction in Prehistory, u: *A Connecting Sea: Maritime Interaction in Adriatic Prehistory*, **Forenbaher, S.** (ur.), Oxford: Archaeopress, 73–87.
- 6.55. **Forenbaher, S.** 2009. Flaked Stone Artifacts from Šiman, u: *Šiman pri Gotovljah*, Djurič, B. (ur.), Ljubljana: Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, 37–46.
- 6.56. **Forenbaher, S.** 2009. Nakovanske staze: model za uređenje poučnih staza, u: *Arheologija i turizam u Hrvatskoj / Archaeology and Tourism in Croatia*, Mihelić, S. (ur.), Zagreb: Arheološki muzej u Zagrebu, 350–367.
- 6.57. **Forenbaher, S.** 2009. Spila u Nakovani, u: *Arheologija i turizam u Hrvatskoj / Archaeology and Tourism in Croatia*, Mihelić, S. (ur.), Zagreb: Arheološki muzej u Zagrebu, 312–317.
- 6.58. **Forenbaher, S.** 2010. Ilirsko svetište u Spili kod Nakovane, u: *Antički Grci na tlu Hrvatske*, Poklečki Stošić, J. (ur.), Zagreb: Galerija Klovićevi dvori, 152–157.
- 6.59. **Forenbaher, S.** 2011. Shepherds of a Coastal Range: the Archaeological Potential of the Velebit Mountain Range (Eastern Adriatic), u: *Hidden Landscapes of Mediterranean Europe: Cultural and Methodological Biases in Pre- and Protohistoric Landscape Studies*, van Leusen, M., Pizziolo, G., Sarti, L. (ur.), Oxford: Archaeopress, 113–121.
- 6.60. **Forenbaher, S.** 2013. Small but Special: the Island of Palagruža in the 3rd Millennium BC Adriatic, u: *Unconformist*

- Archaeology: Papers in Honour of Paolo Biagi*, Starnini, E. (ur.), Oxford: Archaeopress, 89–99.
- 6.61. **Forenbaher, S.** 2014. Eastern Adriatic Neolithic, u: *The Adriatic, a Sea without Borders: Communication Routes of Populations in 6000 BC*, Visentini, P., Podrug, E. (ur.), Udine: Civici Musei di Udine, Museo Friuliano di Storia Naturale, 43–57.
- 6.62. **Forenbaher, S.** 2014. Grapčeva, u: *The Adriatic, a Sea without Borders: Communication Routes of Populations in 6000 BC*, Visentini, P., Podrug, E. (ur.), Udine: Civici Musei di Udine, Museo Friuliano di Storia Naturale, 80–81.
- 6.63. **Forenbaher, S.** 2014. Palagruža, u: *The Adriatic, a Sea without Borders: Communication Routes of Populations in 6000 BC*, Visentini, P., Podrug, E. (ur.), Udine: Civici Musei di Udine, Museo Friuliano di Storia Naturale, 58–59.
- 6.64. **Forenbaher, S.** 2014. Pupičina peć, u: *The Adriatic, a Sea without Borders: Communication Routes of Populations in 6000 BC*, Visentini, P., Podrug, E. (ur.), Udine: Civici Musei di Udine, Museo Friuliano di Storia Naturale, 92–93.
- 6.65. **Forenbaher, S.**, Kaiser, T. 2006. Spila Nakovana: an Illyrian Sanctuary from the Hellenistic Period, u: *Homage to Milutin Garašanin*, Tasić, N., Grozdanov, C. (ur.), Beograd: Serbian Academy of Sciences and Arts, 571–582.
- 6.66. **Forenbaher, S.**, Kaiser, T. 2006. The Pottery of Pupičina Cave / Lončarija Pupičine peći /, u: *Prehistoric Herders of Northern Istria: The Archaeology of Pupičina Cave, volume 1 / Pretpovijesni stočari sjeverne Istre: Arheologija Pupičine peći, 1. svezak*, Miracle, P., **Forenbaher, S.** (ur.), Pula: Arheološki muzej Istre, 163–224.
- 6.67. **Forenbaher, S.**, Kaiser, T. 2008. Grapčeva špilja kroz pretpovijest: obredno mjesto, stan i tor, u: *Grapčeva špilja: pretpovijesni stan, tor i obredno mjesto*, **Forenbaher, S.**, Kaiser, T. (ur.), Split: Književni krug, 125–145.
- 6.68. **Forenbaher, S.**, Kaiser, T. 2008. Iskopavanje, stratigrafija i faze nalazišta, u: *Grapčeva špilja: pretpovijesni stan, tor i obredno mjesto*, **Forenbaher, S.**, Kaiser, T. (ur.), Split: Književni krug, 11–33.
- 6.69. **Forenbaher, S.**, Kaiser, T. 2008. Lončarija, u: *Grapčeva špilja: pretpovijesni stan, tor i obredno mjesto*, **Forenbaher, S.**, Kaiser, T. (ur.), Split: Književni krug, 37–71.
- 6.70. **Forenbaher, S.**, Kaiser, T. 2010. Grapčeva, Nakovana i neolitik istočnog Jadrana, u: *Arheološka istraživanja u Neretvansko-Dubrovačkoj županiji*, Perkić, D. (ur.), Zagreb: Hrvatsko arheološko društvo, 25–31.
- 6.71. **Forenbaher, S.**, Kaiser, T. 2011. Palagruža and the Spread of Farming in the Adriatic, u: *The First Mediterranean Islanders: Initial Occupation and Survival Strategies*, Phoca-Cosmetatou, N. (ur.), Oxford: University of Oxford School of Archaeology, 99–111.
- 6.72. **Forenbaher, S.**, Kaiser, T., Kirigin, B. 2003. Ilirsko svetište u Spili kod Nakovane, u: *Arheološka istraživanja u Naroni i dolini Neretve*, Znanstveni skup, Metković, 6. – 9. listopada 2001., Marin, E. (ur.), Zagreb, Split: Hrvatsko arheološko društvo, Arheološki muzej Split, 329–331.
- 6.73. **Forenbaher, S.**, Kaiser, T., Kirigin, B. 2006. Spila kraj Nakovane na Pelješcu, u: *Stotinu hrvatskih arheoloških nalazišta*, Durman, A. (ur.), Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 248–249.
- 6.74. **Forenbaher, S.**, Miracle, P. 2006. Pupičina Cave and the Spread of Farming in the Eastern Adriatic / Pupičina peć i širenje zemljoradnje na istočnom Jadranu, u: *Prehistoric Herders of Northern Istria: The Archaeology of Pupičina Cave, volume 1 / Pretpovijesni stočari sjeverne Istre: Arheologija Pupičine peći, 1. svezak*, Miracle, P., **Forenbaher, S.** (ur.), Pula: Arheološki muzej Istre, 483–530.
- 6.75. **Forenbaher, S.**, Miracle, P. 2014. Transition to Farming in the Adriatic: a View from the Eastern Shore, u: *La transition néolithique en Méditerranée*, Manen, C., Perrin, T., Guilaine, J. (ur.), Arles: Editions Errance, 233–240.
- 6.76. Gašparović, V., **Duraković, Z.** 2008. Česta akutna otrovanja, u: *Interna me-*

- dicina*, 4. izdanje, Vrhovac, B. i sur. (ur.), Zagreb: Naklada Ljevak, 1542–1549.
- 6.77. Grubić, Z., Žunec, R., Kerhin, V., Čečuk, E., **Martinović, I., Bakran, M., Janićijević, B., Rudan, P.**, Kaštelan, A. 1997. Molecular Analysis of HLA Class II Polymorphism on the Island of Hvar – Croatia, u: *Genetic Diversity of HLA Functional and Medical Implication*, Charron, D. (ur.), Pariz: EDK Medical and Scientific International Publisher, 203–204.
- 6.78. Guerci, A, Ramirez Rozzi, F., **Rudan, P.**, Sardi, M. 2007. Variabilité morphologique des populations actuelles, u: *L'Homme et sa diversité, Perspectives et enjeux de l'Anthropologie biologique*, Guihard-Costa, A.-M., Boëtsch, G., Froment, A., Robert-Lamblin, J. (ur.), Paris: CNRS Éditions, 11–21.
- 6.79. Harambašić, H., **Duraković, Z.** 2007. Bolesti dišnih putova i plućnog tkiva u starijoj dobi, u: *Gerijatrija – Medicina starije dobi*, **Duraković, Z.** (ur.), Zagreb: CT – poslovne informacije, 113–134.
- 6.80. **Janković, I.** 2006. Paleolitik, u: *Trgovina i razmjena u pretpovijesti*, Mihelić, S. (ur.), Zagreb: Arheološki muzej u Zagrebu, 13–18.
- 6.81. **Janković, I.** 2009. Cerovačke pećine, u: *Arheologija i turizam u Hrvatskoj / Archaeology and Tourism in Croatia*, Mihelić, S. (ur.), Zagreb: Arheološki muzej u Zagrebu, 302–305.
- 6.82. **Janković, I.** 2015. Tradicionalna vs. 3D geometrijska morfometrika u bioarheologiji: alternativa ili komplementaran pristup?, u: *Istraživanja u Imotskoj krajini*, Alduk, I., Tončinić, D. (ur.), Zagreb: Hrvatsko arheološko društvo, 127–137.
- 6.83. **Janković, I.**, Ahern, J. C. M., Karavanić, I., Smith, F. H. 2016. The Importance of Croatian Pleistocene Hominin Finds in the Study of Human Evolution, u: *Paleoanthropology of the Balkans and Anatolia. Human Evolution and its Context*, Harvati K., Roksandić, M. (ur.), Dordrecht: Springer, 35–50.
- 6.84. **Janković, I.**, Ahern, J. C. M., Smith, F. H. 2017. Nalazi ljudskih kosturnih ostataka / Human Skeletal Remains, u: *Projekt ARCHAEOOLIM. Arheološka istraživanja kasnog pleistocena i ranog holocena na prostoru Linskog kanala / The ARCHAEOOLIM Project. Archaeological Investigations into the Late Pleistocene and Early Holocene of the Lim Channel*, **Janković, I.**, Komšo, D., Mihelić, S., Ahern, James C. M. (ur.), Zagreb: Arheološki muzej u Zagrebu, Institut za antropologiju, Arheološki muzej Istre, 39–59.
- 6.85. **Janković, I.**, Karavanić, I. 2009. Vindija, u: *Arheologija i turizam u Hrvatskoj / Archaeology and Tourism in Croatia*, Mihelić, S. (ur.), Zagreb: Arheološki muzej u Zagrebu, 296–301.
- 6.86. **Janković, I.**, Karavanić, I., Ahern, J. C. M., Brajković, D., Mauch Lenardić, J., Smith, F. H. 2011. Archaeological, Paleontological and Genomic Perspectives on Late European Neandertals at Vindija Cave, Croatia, u: *Continuity and Discontinuity in the Peopling of Europe. One Hundred Fifty Years of Neanderthal Study*, Condemi, S., Weniger, G.-C. (ur.), Dordrecht: Springer, 299–313.
- 6.87. **Janković, I.**, Komšo, D., Ahern, J. C. M. 2017. Projekt ARCHAEOOLIM (The ARCHAEOOLIM Project), u: *Projekt ARCHAEOOLIM. Arheološka istraživanja kasnog pleistocena i ranog holocena na prostoru Linskog kanala / The ARCHAEOOLIM Project. Archaeological Investigations into the Late Pleistocene and Early Holocene of the Lim Channel*, **Janković, I.**, Komšo, D., Mihelić, S., Ahern, James C. M. (ur.), Zagreb: Arheološki muzej u Zagrebu, Institut za antropologiju, Arheološki muzej Istre, 9–19.
- 6.88. **Janković, I.**, Mihelić, S. 2018. Get'em While They're Young: Advances in Participatory Heritage Education in Croatia, u: *Shared Knowledge, Shared Power. Engaging Local and Indigenous Heritage*, Apaydin, V. (ur.), SpringerBriefs in Archaeology, Springer International Publishing, Apaydin, V. (ur.), Cham: Springer, 107–118.
- 6.89. **Janković, I., Rajić Šikanjić, P.** 2011. Analiza ljudskog kosturnog materijala, u: *Dakovo – Franjevac. Kasno bakrenodobno*

- naselje, Balen, J.* (ur.), Zagreb: Arheološki muzej u Zagrebu, 136–145.
- 6.90. **Janković, I.**, Smith, F. H. 2016. Interactions in the Old Stone Age: Possible Scenarios Using the Vindija Biological Evidence, u: *Croatia at the Crossroads. A Consideration of Archaeological and Historical Connectivity*, Davidson, D., Gaffney, V., Miracle, P., Soffaer, J. (ur.), Oxford: Archaeopress Publishing LTD, 57–66.
- 6.91. **Janović, T.** 2005. Etika globalizacije Petera Singera, u: *Jedan svijet: etika globalizacije* (Singer, Peter), Krnic, K. (ur.), Zagreb: Ibis-grafika.
- 6.92. Jelaković, B., **Duraković, Z.** 2008. Arterijska hipertenzija i hipotenzija, u: *Interna medicina*, 4. izdanje, Vrhovac, B. i sur. (ur.), Zagreb: Naklada Ljevak, 550–568.
- 6.93. **Jernej Pulić, M., Orlić, O.** 2016. Dialects as Markers of Regional Identity in the Croatian Region of Istria, u: *Linguistic and Cultural Interactions – An Interdisciplinary Approach*, Pletl, R., Fazakas, N. (ur.), Cluj-Napoca: Scientia Publishing House, 205–214.
- 6.94. **Jovanović, V., Ivković, V., Janović, T.**, Nazor, D. 2006. Mozak, kompleksni sustavi i ljudske zajednice – suvremena antropološka perspektiva, u: *Mozak i um: trajni izazov čovjeku*, Žebec, M. S., Sabol, G., Šakić, M., Topić Kotrla, M. (ur.), Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, 139–148.
- 6.95. Kaiser, T., **Forenbaher, S.** 2011. Rituais Ilírios na Caverna Nakovana, Croácia, u: *Cavernas, rituais e religião*, Travassos, L. E. P., Magalhães, E. D., Barbosa, E. P. (ur.), Ilhéus: Editus, 185–193.
- 6.96. Kaiser, T., **Forenbaher, S.** 2012. Recognizing Ritual in the Dark: Nakovana Cave and the End of the Adriatic Iron Age, u: *Sacred Darkness: a Global Perspective on the Ritual Use of Caves*, Moyes, H. (ur.), Boulder: University Press of Colorado, 263–274.
- 6.97. Kaiser, T., **Forenbaher, S.** 2016. Navigating the Neolithic Adriatic, u: *Fresh Fields and Pastures New: Papers Presented in Honor of Andrew M.T. Moore*, Lillios, K., Chazan, M. (ur.), Leiden: Sidestone Press, 145–164.
- 6.98. Kaiser, T., **Forenbaher, S.** 2016. Rite to Memory: Neolithic Depositional Histories of an Adriatic Cave, u: *Decoding Neolithic Atlantic and Mediterranean Island Ritual*, Nash, G., Townsend, A. (ur.), Oxford: Oxbow, 138–159.
- 6.99. Kalafatić, H., Radović, S., Čavka, M., **Novak, M.**, Mihaljević, M., Šošić-Klindžić, R. 2016. A Rare Find of Bone Beads from the Late Bronze Age Cemetery in the Southern Carpathian Basin, u: *Close to the Bone: Current Studies in Bone Technologies*, Vitezović, S. (ur.), Beograd: Institute of Archaeology, 146–153.
- 6.100. Karavanić, I., **Janković, I.** 2010. Šandalja II i problem orinjasijenske industrije u istočnom jadranskom području, u: *100 godina Arheološkog muzeja Istre u Puli. Nova istraživanja u Hrvatskoj*, Komšo, D. (ur.), Zagreb: Hrvatsko arheološko društvo, Arheološki muzej Istre u Puli, 35–59.
- 6.101. Karavanić, I., Šošić Klindžić, R., Ahern, J. C. M., Čondić, N., **Janković, I.**, Zubčić, K., Smith, F. H. 2016. Recent Research on the Croatian Middle/Upper Paleolithic Interface in the Context of Central and Southeast Europe, u: *Paleoanthropology of the Balkans and Anatolia. Human Evolution and Its Context*, Harvati, K., Roksandić, M. (ur.), Dodrecht: Springer, 153–169.
- 6.102. Komšo, D., Andreasen, N., **Forenbaher, S.** 2009. Les premiers agriculteurs, pasteurs et pêcheurs en Istrie (Croatie) à travers les industries lithiques, u: *La préhistoire du sud-est européen: traditions et innovations*, Kourtessi-Philippakis, G. (ur.), Paris: De Boccard, 125–143.
- 6.103. Komšo, D., **Cvitkušić, B., Janković, I.** 2017. Dosadašnja istraživanja u Limskom kanalu i okolnim područjima / Previous Archaeological Research in the Lim Channel and Adjacent Areas, u: *Projekt ARCHAEOLIM. Arheološka istraživanja kasnog pleistocena i ranog holocena na prostoru Limskog kanala / The ARCHAEOLIM Project. Archaeological Investigations into the Late Pleistocene and Early Holocene of the Lim Channel*, **Janković, I.**, Komšo, D., Mihelić, S., Ahern, James C. M. (ur.), Zagreb: Arheološki muzej u Za-

grebu, Institut za antropologiju, Arheološki muzej Istre, 21–37.

- 6.104. **Lah, J.** 2016. Multicultural Heritage in a New Nation-State – The Case of Croatian Tourism, u: E. J. Nash, N. C. Brown, L. Bracci (ur.), *Intercultural Horizons Vol. IV*, Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Press, 159–172.
- 6.105. **Lah, J., Iveković Martinis, A., Jernej Puljić, M.** 2013. Izgradnja antropološkog nazivlja – klasifikacija područja i izvori, u: *Antropološko nazivlje*, Sujoldžić, A. (ur.), Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Znanstveno vijeće za antropološka istraživanja i Hrvatsko antropološko društvo, 32–44.
- 6.106. Lipovšćak, M., Tomek-Roksandić, S., **Smolej Narančić, N.**, Ljubičić, M., Tomić, B., Baklajić, Ž., Perko, G., Vuletić, S. 2011. Gerontološkojavnozdravstveni pokazatelji mortalitetne strukture bolesti cirkulacijskog sustava starijeg pučanstva Hrvatske (2000. – 2009.), u: *Četiri stupnja gerijatrijske zdravstvene njege sa sestriškom dokumentacijom i postupnikom opće/obiteljske medicine u domu za starije osobe*, Tomek-Roksandić, S., Šostar, Z., Fortuna, V. (ur.), Zagreb: Centar za gerontologiju Zavoda za javno zdravstvo “Dr. Andrija Štampar”, 303–312.
- 6.107. Lipovšćak, M., Tomek-Roksandić, S., **Smolej Narančić, N.**, Ljubičić, M., Tomić, B., Baklajić, Ž., Perko, G., Vuletić, S. 2012. Gerontološkojavnozdravstveni pokazatelji mortalitetne strukture bolesti cirkulacijskog sustava starijeg pučanstva Hrvatske (2000. – 2009.), u: *Četiri stupnja gerijatrijske zdravstvene njege sa sestriškom dokumentacijom i postupnikom opće/obiteljske medicine u domu za starije osobe*, 2. dopunjeno izdanje, Tomek-Roksandić, S., Šostar, Z., Fortuna, V. (ur.), Zagreb: Referentni centar Ministarstva zdravlja RH za zaštitu zdravlja starijih osoba, 312–321.
- 6.108. Ložnjak Dizdar, D., **Rajić Šikanjić, P.** 2016. Funerary Practices at the End of the Late Bronze Age in the Southern Middle Danube Region, u: *Funerary Practices During the Bronze and Iron Ages in Central and Southeast Europe*, Širbu, V., Jevtić, M., Dmitrović, K., Ljuština, M. (ur.), Beograd – Čačak: Faculty of Philosophy Belgrade, National Museum Čačak, 109–126.
- 6.109. **Mavrinac, D.** 2018. Croatian Paid Domestic and Elder Care Workers in Italy - Local Aspects of a Global Story, u: *Labour Mobility in the EU*, Toplak, K., Vah Jevšnik, M. (ur.), Ljubljana: Institut za slovensko izseljenstvo in Migracije ZRC SAZU, 121–136.
- 6.110. Mihelić, S., **Cvitkušić, B.** 2017. Uključivanje javnosti: o važnosti popularizacije znanosti, u: *Projekt ARCHAEOOLIM. Arheološka istraživanja kasnog pleistocena i ranog holocena na prostoru Limskog kanala / The ARCHAEOOLIM Project. Archaeological Investigations into the Late Pleistocene and Early Holocene of the Lim Channel*, **Janković, I.**, Komšo, D., Mihelić, S., Ahern, James C. M. (ur.), Zagreb: Arheološki muzej u Zagrebu, Institut za antropologiju, Arheološki muzej Istre, 161–172.
- 6.111. Mihelić, S., **Janković, I.** 2009. Veterinica, u: *Arheologija i turizam u Hrvatskoj / Archaeology and Tourism in Croatia*, Mihelić, S. (ur.), Zagreb: Arheološki muzej u Zagrebu, 276–286.
- 6.112. Mihelić, S., **Janković, I.** 2015. Public, the Grand Inquisitor. Also a Friend. Case study: Croatia, u: *Managing Archaeological Heritage*, Sayej, G. J., Henson, D., Willumsen, Y. F. (ur.), Kristiansand: Verstagdermuseet, 98–107.
- 6.113. **Miličić, J.** 2000. Dermatoglyphs in Eastern Adriatic Islands (Croatia), u: *Dermatoglyphs in Eastern Adriatic Islands (Croatia)*, Durham, N. M., Fox, K. M., Plato, C. C. (ur.), Lewiston: The Edwin Mellen Press, 225–238.
- 6.114. **Miličić, J.** 2016. Dermatoglyphs Today and Tomorrow, u: *Anthropology and Public Health*, Vidović, M. (ur.), Ljubljana: National Institute of Public Health, 303–313.
- 6.115. **Miličić, J.**, Pavićević, R., Halbauer, M., Šarčević, B. 2000. Analysis of Qualitative Dermatoglyphic Traits of the Digito-Palmar Complex in Carcinomas, u: *Analysis of Qualitative Dermatoglyphic Traits of the Digito-Palmar Complex*

- in Carcinomas*, Durham, N. M., Fox, K. M., Plato, C. C. (ur.), Lewiston: The Edwin Mallen Press, 53–72.
- 6.116. Mimica, M., **Duraković, Z.** 2007. Geroprofilaksa, u: *Gerijatrija – Medicina starije dobi*, **Duraković, Z.** (ur.), Zagreb: CT – poslovne informacije, 569–579.
- 6.117. Miracle, P., **Forenbaher, S.** 2006. Changing Activities and Environments at Pupičina Cave / Promjene aktivnosti i krajolika oko Pupičine peći, u: *Prehistoric Herders of Northern Istria: The Archaeology of Pupičina Cave, volume 1 / Pretpovijesni stočari sjeverne Istre: Arheologija Pupičine peći, 1. svezak*, Miracle, P., **Forenbaher, S.** (ur.), Pula: Arheološki muzej Istre, 455–482.
- 6.118. Miracle, P., **Forenbaher, S.** 2006. Excavations at Pupičina Cave / Iskopavanja u Pupičinoj peći, u: *Prehistoric Herders of Northern Istria: The Archaeology of Pupičina Cave, volume 1 / Pretpovijesni stočari sjeverne Istre: Arheologija Pupičine peći, 1. svezak*, Miracle, P., **Forenbaher, S.** (ur.), Pula: Arheološki muzej Istre, 63–122.
- 6.119. **Missoni, S., Šarac, J.** 2016. Population Dynamics, Dietary Habits and Lifestyle Changes in the Eastern Adriatic: A Review, u: *Biological Implications of Human Mobility*, Koziel, S., Chakraborty, R., Bose, K. (ur.), New York: Nova Science Publishers, Inc., 187–200.
- 6.120. Mišigoj Duraković, M., **Duraković, Z.** 2008. Starija životna dob, u: *Kinotropologija*, Mišigoj Duraković, M. (ur.), Zagreb: Kineziološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 243–264.
- 6.121. **Novak, M.** 2015. Zdravlje i bolest tijekom antike u Baškoj na Krku – rezultati bioarheološke analize ljudskih koštanih ostataka s lokaliteta Sveti Marko, u: *Istraživanja na otocima*, Ettinger Starčić, Z., Tončinić, D. (ur.) Zagreb: Hrvatsko arheološko društvo, Lošinjki muzej, 129–139.
- 6.122. **Orlić, O.** 2013. Cultural Tourism in the City of Pula: Between Hosts and Guests, u: *Language, Culture and Tourism*, **Sujoldžić, A.** (ur.), Zagreb: Institut za antropologiju, Hrvatsko antropološko društvo, 149–174.
- 6.123. **Orlić, O.** 2015. Grupe solidarne razmjene kao pokret za postizanje prehrambenog suvereniteta, u: *Vrtovi našega grada: Studije i zapisi o praksama urbanog vrtlarstva*, Rubić, T., Gulin Zrnić, V. (ur.), Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku, Hrvatsko etnološko društvo, Parkicipacija, 231–240.
- 6.124. **Orlić, O., Bokač, N.** 2017. Prakse održivosti: tko radi ono o čemu mi maštamo?, u: *Koga (p)održava održivi razvoj? Prinosi promišljanju održivosti ruralnih područja u Hrvatskoj*, Bušljeta Tonković, A., Holjevac, Ž., Brlić, I., Šimunić, N. (ur.), Gospić: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Područni centar Gospić, 109–129.
- 6.125. **Orlić, O., Bagarić, P., Obad, O.** 2016. Projektifikacija znanosti i ruralnih krajeva – prilika za angažiranu etnologiju?, u: *Srednjoevropsko povezivanje etnologov in kulturnih antropologov kot izziv današnjemu času / Srednjoevropsko povezivanje etnologa i kulturnih antropologa kao izazov današnjemu vremenu*, 13. Vzporednice med slovensko in hrvaško etnologijo/ 13. Hrvatsko-slovenske etnološke paralele, Grbić Jakopović, J., Kovačić, T., Matković, A., Renčelj Škedelj, S., Šešo, L. (ur.), Ljubljana: Slovensko etnološko društvo, 68–86.
- 6.126. **Orlić, O., Šimičić, L.** 2013. Problemi prevođenja u terminografiji iz antropološke perspektive, u: *Antropološko nazivlje*, **Sujoldžić, A.** (ur.), Zagreb: Hrvatsko antropološko društvo, Znanstveno vijeće za antropološka istraživanja Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, 17–31.
- 6.127. Pavić, T., Tomek-Roksandić, S., Krznarić, Ž., **Smolej Narančić, N.**, Tomasović Mrčela, N., Popek, I., Vranešić Bender, D., Maltarić, M., Bošnić, J., Stavljenić Rukavina, A., Hlatki Matijević, S., Lukić, M., Mravak, S., Lovrić, K., Kolarić, B., Durut Beslač, D. 2017. Stanje uhranjenosti (nutritivni probir) gerijatrijskog i psihogerijatrijskog bolesnika, u: *Alzheimerova bolest i druge demencije – rano otkrivanje i zaštita zdravlja*, Tomek-Roksandić, S., Mimica, N., Kušan Jukić, M. (ur.), Zagreb: Medicinska naklada, 176–188.
- 6.128. Pećnjak, D., **Janović, T.** 2004. Što leži u temeljima plastičnosti društvenog

ponašanja?, u: *Evolucija društvenosti*, Hrgović, J., Polšek, D. (ur.), Zagreb: Jesenski i Turk, 397–406.

- 6.129. **Perinić, A.** 2007. “Galebi umiru pjevajući”: Stereotipi dalmatinske zabavne ljubavne pjesme, u: *Split i drugi. Kulturnoantropološki i kulturnostudijski prilozi*, Prica, I., Škokić, T. (ur.), Zagreb: Hrvatsko etnološko društvo, Biblioteka Nova etnografija, 81–103.
- 6.130. **Perinić, A.** 2009. Dva otoka Hvara, u: *Destinacije čežnje, lokacije samoće: Uvidi u kulturu i razvojne mogućnosti hrvatskih otoka*, Prica, I., Jelavić, Ž. (ur.), Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku, Hrvatsko etnološko društvo, 173–188.
- 6.131. **Perinić Lewis, A., Jarec, M.** 2016. Zaboravljenim prometnicama i nevidljivim stazama. Planiranje kulturnih ruta u Gorskom kotaru, u: *Srednjeevropsko povezovanje etnologov in kulturnih antropologov kot izživ današnjemu času / Srednjoevropsko povezivanje etnologa i kulturnih antropologa kao izazov današnjemu vremenu*, 13. Vzporednice med slovensko in hrvaško etnologijo / 13. Hrvatsko-slovenske etnološke paralele Grbić Jakopović, J., Kovarić, T., Matković, A., Renčelj Škedelj, S., Šešo, L. (ur.), Ljubljana: Slovensko etnološko društvo, 30–52.
- 6.132. Pinter, I., **Forenbaher, S.** 2003. Jaušina pri Ribnici na Dolenjskem, u: *Zemlja pod vašimi nogami: Arheologija na avtocestah Slovenije: Vodnik po najdiščih*, Djurić, B., Prešeren, D. (ur.), Ljubljana: Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, 157–158.
- 6.133. **Premužić, Z., Rajić Šikanjić, P.** 2015. Primjeri osteoporoze u arheološkim populacijama Hrvatske, u: *Istraživanja u Imotskoj krajini*, Alduk, I., Tončinić, D. (ur.), Zagreb: Hrvatsko arheološko društvo, 139–143.
- 6.134. **Premužić, Z., Rajić Šikanjić, P.** 2015. Životinje i zarazne bolesti u arheološkim populacijama, u: *Istraživanja na otocima*, Ettinger Starčić, Z., Tončinić, D. (ur.) Zagreb: Hrvatsko arheološko društvo, Lošinjski muzej, 141–145.
- 6.135. **Premužić, Z.,** Trbojević Vukičević, T., **Rajić Šikanjić, P.**, Rapan Papeša, A. 2016. Životinjske kosti kao prilozi na avarodobnom groblju iz Nuštra, u: *Groblja i pogrebni običaji u srednjem i novom vijeku na prostoru sjeverne Hrvatske*, Krznar, S., Sekelj Ivančan, T., Tkalčec, T., Belaj, J. (ur.), Zagreb: Institut za arheologiju, 37–48.
- 6.136. **Pribačić Ambrožić, V.,** Padovan, M., **Szirovicza, L.,** Vojniković, B. 2012. Antropometrijska svojstva stanovništva otoka Raba, u: *Rapski zbornik II.*, Andrić, J., Lončarić, R. (ur.), Zagreb: Ogranak Matice hrvatske u Rabu, 211–217.
- 6.137. Primorac, D., Schanfield, M. S., **Marjanović, D.** 2014. Basic Genetics and Human Genetic Variation, u: *Forensic DNA Applications: An Interdisciplinary Perspective Book*, Primorac, D., Schanfield, M. (ur.), USA: CRC Press, 3–55.
- 6.138. Rahelić, D., **Missoni, S., Šarac, J.** 2017. Debljina i metabolički sindrom, u: *Medicinska biokemija i laboratorijska medicina u kliničkoj praksi*, Topić, E., Primorac, D., Janković, S., Štefanović, M. (ur.), Zagreb: Medicinska naklada, 197–204.
- 6.139. **Rajić Šikanjić, P.** 2008. Analiza ljudskoga skeletnog materijala iz jame Laganiši / Analysis of Human Skeletal Remains from Laganiši Cave, u: *Pećina Laganiši – mjesto života i smrti / Laganiši Cave – A Place of Life and a Place of Death*, Komšo, D. (ur.), Pula: Arheološki muzej Istre u Puli, 37–44.
- 6.140. **Rajić Šikanjić, P.** 2009. Analiza spaljenih ljudskih koštanih ostataka s lokaliteta Kaštel kod Buja / Analysis of Cremated Human Bones from the Kaštel Site near Buje, u: *Željeznodobna nekropola Kaštel kod Buja: analiza pokopa željeznodobne Istre / Iron Age Necropolis Kaštel near Buje: Analysis of Burial Practice in the Iron Age Istria*, Cestnik, V. (ur.), Pula: Arheološki muzej Istre, 261–278.
- 6.141. **Rajić Šikanjić, P.** 2010. Analiza ljudskog skeletnog materijala s nalazišta Dragonera, u: *Dragonera: dva bisera*, Starac, A. (ur.), Pula: Arheološki muzej Istre, 267–278.

- 6.142. **Rajić Šikanjić, P.** 2011. Analiza spaljenih skeletnih ostataka iz urni pronađenih u sondi 1 uz južni zid Arheološkog muzeja Istre u Puli, u: *Na početku je bila peć / At the Beginning Was the Furnice* / Mihovilić, K. (ur.), Pula: Arheološki muzej Istre, 65–71.
- 6.143. **Rajić Šikanjić, P., Forenbaher, S.** 2010. Gradina “Grad” u Nakovani na Pelješcu: rezultati sustavnog pregleda površine, u: *Arheološka istraživanja u Neretvansko-Dubrovačkoj županiji*, Perkić, D. (ur.), Zagreb: Hrvatsko arheološko društvo, 71–75.
- 6.144. **Rajić Šikanjić, P., Ložnjak Dizdar, D.** 2015. Creating the Database of Urn-field Burials from Northern Croatia, u: *Proceedings of the 19th International Conference on Cultural Heritage and New Technologies 2014 (CHNT 19, 2014)*, Börner, W., Uhlirz, S. (ur.), Vienna: Museen der Stadt Wien – Stadtarchäologie, 1–7.
- 6.145. Rudan, I., Božikov, J., **Roguljić, D., Strnad, M., Rudan, N.** 1998. Economic Transition and Cancer Incidence, u: *Regions in Transition – Applied Anthropology and Demographic Perspectives I*, Bennett, B. C., Rudan, P. (ur.), Zagreb: Croatian Anthropological Society, 85–100.
- 6.146. **Rudan, P., Janičijević, B., Šimić, D., Bennett, L. A.** 1994. Migrations in the Eastern Adriatic and their Consequences on Population Structure - Analyses of Census Data, u: *Mediterranean Societies: Transition and Change*. Lopašić, A. (ur.), Zagreb: HAD, 113–122.
- 6.147. Rudan, I., **Rudan, P.** 1996. Model-Bound and Model-Free Approaches in the Holistic Analysis of Population Structure: Example from the Island of Brač, Croatia, u: *Studies in Human Biology*, Bodzsar, E. B., Susanne, C. (ur.), Budapest: Eotvos University Press, 351–367.
- 6.148. Rudan, I., **Rudan, P.** 2000. Comparison between Coefficients of Inbreeding Computed from Deficit of Heterozygotes for Codominant Autosomal Genetic Polymorphisms and from Isonymy Data: A Study of Hvar Island Isolates, Croatia, u: *Human Population Genetics in Europe*, Susanne, C., Bodzsar, E. B. (ur.), Budapest: Eotvos University Press, 117–128.
- 6.149. **Rudan, P.** 1999. Antropologija, u: *Hrvatska enciklopedija* (1 : A–Bd), Brozović, D. (ur.), Zagreb: Leksikografski zavod “Miroslav Krleža”.
- 6.150. **Rudan, P.** 2006. Neponovljiv doživljaj. O životu i radu profesorice Ljiljane Zergollern–Čupak, liječnice, znanstvenice, osnivačice humane genetike u Hrvatskoj, u: *Osamdeset godina života i pedeset i pet godina rada u biomedicini i bioetici prof. dr. sc. Ljiljane Zergollern–Čupak*, Votava-Raić, A. (ur.), Zagreb: Poliklinika Svjetlost, 59–68.
- 6.151. **Rudan, P.** 2007. Institut za antropologiju, u: *Četiri stoljeća javnoga zdravstva i biomedicine u Hrvatskoj – Mala zemlja duge medicinske tradicije u globalnoj medicini 21. stoljeća*, Vitale, B. (ur.), Zagreb: Medicinska naklada i Akademija medicinskih znanosti Hrvatske, 298–308.
- 6.152. **Rudan, P., Sujoldžić, A., Šimić D., Bennett, L.A., Roberts, D. F.** 1992. Population Structure in the Eastern Adriatic: The Influence of Historical Processes, Migration Patterns, Isolation and Ecological Pressures, and Their Interaction, u: *Isolation, Migration and Health*, Roberts, D. F., Fujiki, N., Torizuka, K. (ur.), 33rd Symposium Volume of the Society for the Study of Human Biology, Cambridge: Cambridge University Press, 204–218.
- 6.153. Schanfield, M., Primorac, D., **Marjanović, D.** 2014. Forensic DNA Analysis and Statistics, u: *Forensic DNA Applications: An Interdisciplinary Perspective Book*, Primorac, D., Schanfield, M. (ur.), USA: CRC Press, 55–85.
- 6.154. **Sindik, J.** 2012. Psihologija športa, u: *Priručnik za osposobljavanje i usavršavanje kadrova u športu*, Horvat, V., Kolman, M. (ur.), Zagreb: Hrvatska olimpijska akademija, 107–126.
- 6.155. **Sindik, J.** 2014. Preschool and School Programs of Physical Education as a Prevention: Effects, Correlates and Health Implications, u: *Handbook of Physical Education Research – Physical Education: Role of School Programs, Children’s Attitudes and Health Implications*, Todaro, R. (ur.), New York: NOVA Publishers, 335–360.

- 6.156. **Sindik, J.** 2015. Considering the Role of Individual Differences Associated with Psychological Characteristics when Coaching Elite Senior Male Basketball Players, u: *The Psychology of Effective Coaching and Management*, Davis, P. A. (ur.), New York: NOVA Publishers, 321–351.
- 6.157. **Sindik, J., Babić, V., Missoni, S.** 2015. Psychological Aspects of Top Croatian Sprint Runners: Athletic Engagement and Athletic Identity, u: *Advances in Sports Research*, Linton, E. S. (ur.), New York: NOVA Publishers, 81–99.
- 6.158. **Sindik, J., Čubela Adorić, V.** 2014. Upitnik percipirane kohezivnosti sportske momčadi, u: *Zbirka psihologijskih skala i upitnika – Svezak 7*, Čubela Adorić, V., Penezić, Z., Proroković, A., Tucak Junaković, I. (ur.), Zadar: Sveučilište u Zadru, 79–91.
- 6.159. **Sindik, J., Šarac, J., Missoni, S., Vukosav J., Grgurinović, T., Tomić, D., Kondrić, M.** 2016. Differences among Table Tennis and Tennis Players in Chosen Health Indicators Determined During Routine Medical Examinations, u: *Science and Racket Sports V*, Kondrić, M., Zhang, X., Xiao, D. (ur.), Suzhou, Kina: Suzhou University Press, 28–35.
- 6.160. Smith, F. H., Hutchinson, V. T., **Janković, I.** 2012. Assimilation and Modern Human Origins in the African Peripheres, u: *African Genesis. Perspectives on Hominin Evolution*, Reynolds, S. C., Gallagher, A. (ur.), Cambridge: Cambridge University Press, 365–393.
- 6.161. **Smolej Narančić, N.** 2000. Physiological Variation and Population Structure, u: *Current Topics in Physiological Anthropology*, Sato, M., Jurgens, H., Smolej, N., **Rudan, P.** (ur.), Zagreb: Croatian Anthropological Society, 59–68.
- 6.162. **Smolej Narančić, N., Tomek-Roksandić, S., Miličić, J., Škarić-Jurić, T., Zajc Petranović, M., Tomas, Ž.** 2011. Antropometrija u procjeni stanja uhranjenosti starijih osoba, u: *Četiri stupnja gerijatrijske zdravstvene njege sa sestrinskom dokumentacijom i postupnikom opće/obiteljske medicine u domu za starije osobe*, Tomek-Roksandić, S., Šostar, Z., Fortuna, V. (ur.), Zagreb: Centar za gerontologiju Zavoda za javno zdravstvo “Dr. Andrija Štampar”, 290–302.
- 6.163. **Smolej Narančić, N., Tomek-Roksandić, S., Miličić, J., Škarić-Jurić, T., Zajc Petranović, M., Tomas, Ž.** 2012. Antropometrija u procjeni stanja uhranjenosti starijih osoba, u: *Četiri stupnja gerijatrijske zdravstvene njege sa sestrinskom dokumentacijom i postupnikom opće/obiteljske medicine u domu za starije osobe*, 2. dopunjeno izdanje, Tomek-Roksandić, S., Šostar, Z., Fortuna, V. (ur.), Zagreb: Referentni centar Ministarstva zdravlja RH za zaštitu zdravlja starijih osoba, 299–311.
- 6.164. **Smolej Narančić, N., Živičnjak, M., Škarić-Jurić, T., Bišof, V., Barbalić, M., Rudan, P.** 2005. Overweight and Obesity Among Children and Adolescents in Zagreb, Croatia, u: *Auxology – To the Memory of Professor Ottó G. Eiben*, Toth, G. (ur.), Szombathely: Savaria University Press, 89–95.
- 6.165. **Sujoldžić, A.** 2005. Andre Martinet, u: *Encyclopedia of Linguistics*, Strazny, P. (ur.), New York: Fitzroy Dearborn, 656–658.
- 6.166. **Sujoldžić, A.** 2005. Balkans, u: *Encyclopedia of Linguistics*, Strazny, P. (ur.), New York: Fitzroy Dearborn, 114–118.
- 6.167. **Sujoldžić, A.** 2005. Claude Lévi-Strauss, u: *Encyclopedia of Linguistics*, Strazny, P. (ur.), New York: Fitzroy Dearborn, 617–620.
- 6.168. **Sujoldžić, A.** 2005. Wilhelm von Humboldt, u: *Encyclopedia of Linguistics*, Strazny, P. (ur.), New York: Fitzroy Dearborn, 478–480.
- 6.169. **Sujoldžić, A.** 2009. Viški govori i kulturni identitet mladih na otoku Visu, u: *Destinacije čežnje, lokacije samoće: Uvidi u kulturu i razvojne mogućnosti hrvatskih otoka*, Prica, I., Jelavić, Ž. (ur.), Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku, Hrvatsko etnološko društvo, 203–219.
- 6.170. **Sujoldžić, A.** 2013. Promotional Culture in International Tourism: The

- Language of Country Branding, u: *Language, Culture and Tourism*, **Sujoldžić, A.** (ur.), Zagreb: Institut za antropologiju, Hrvatsko antropološko društvo, 9–21.
- 6.171. **Sujoldžić, A.** 2013. Znanstvena komunikacija i terminologija kao izvor znanja, u: *Antropološko nazivlje*, **Sujoldžić, A.** (ur.), Zagreb: Hrvatsko antropološko društvo, Znanstveno vijeće za antropološka istraživanja Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, 3–16.
- 6.172. **Sujoldžić, A.** 2016. Youth Health in Anthropological Perspective, u: *Anthropology and Public Health*, Vidović, M. (ur.), Ljubljana: National Institute of Public Health, 25–50.
- 6.173. **Sujoldžić, A., Iveković Martinis, A.** 2016. The Legacy of Multilingualism in the Adriatic during Austria-Hungary, u: *Linguistic and Cultural Interactions – an Interdisciplinary Approach*, Pletl, R., Fazakas, N. (ur.), Cluj-Napoca: Scientia Publishing House, 195–203.
- 6.174. Szabó-Gilinger, E., Sloboda, M., **Šimičić, L.**, Vigers, D. 2011. Discourse Coalitions for and Against Minority Languages on Signs: Linguistic Landscape as a Social Issue, u: *Minority Languages in the Linguistic Landscape*, Gorter, D., Marten, H. F., Van Mensel, L. (ur.), Hampshire: Palgrave Macmillan, 261–280.
- 6.175. **Šimičić, L., Sujoldžić, A.** 2009. Istraživanje temeljnog i kulturnog leksika u naseljima otoka Visa: prostorni i generacijski aspekti, u: *Destinacije čežnje, lokacije samoće: Uvidi u kulturu i razvojne mogućnosti hrvatskih otoka*, Prica, I., Jelavić, Ž. (ur.), Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku, Hrvatsko etnološko društvo, 189–202.
- 6.176. **Škarić-Jurić, T.** 2016. PCA of Heritability Estimates for 50 Biometric Traits in Six Isolated Populations from Eastern Adriatic, Croatia, u: *Anthropology and Public Health*, Vidović, M. (ur.), Ljubljana: National Institute of Public Health, 253–288.
- 6.177. Šlaus, M., **Novak, M.** 2014. Antropološka analiza ljudskog osteološkog materijala, u: *Tilurium III. Istraživanja 2002. – 2006. godine*, Sanader, M. (ur.), Zagreb: Zavod za arheologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 117–131.
- 6.178. **Špoljar-Vržina, S. M.** 1998. Maintaining Family Identity in Exile – A Possible Silent Factor of Well-Being (Displaced Persons and Refugees on the Island of Hvar, Croatia), u: *Regions in Transition – Applied Anthropology and Demographic Perspectives*, Bennett, B. C., **Rudan, P.** (ur.), Zagreb: Hrvatsko antropološko društvo, 101–112.
- 6.179. **Špoljar-Vržina, S. M.** 2003. Medical Anthropology in the Service of Forcefully Migrating Populations: Current Boundaries, Future Horizons and Possible Delusions, u: *The Refugee Convention at Fifty: a View from Forced Migration Studies*, Van Selm, J., Kamanga, K., Morrison, J., Nadig, A., **Špoljar-Vržina, S. M.**, Van Willigen, L. (ur.), Garfield, USA: Lexington Books, 256.
- 6.180. **Špoljar-Vržina, S. M., Rudan, P.** 2009. Medical Anthropology of the 21st Century: Between Local/Global Health Myths and Neoliberal Devastation of Global Health, u: *Anthropology Now*, Nas, J. M. P., Zhang, J. (ur.), China: Intellectual Property Publishing House, 179–204.
- 6.181. Tiilikainen, A., Fischer, G., Grubić, Z., Gyodi, E., Ivaskova, E., Jungerman, M., Kaštelan, A., Korinkova, P., **Martinović, I.**, Sochevs, A., Suciufoca, N., Vidan-Jeras, B. 1997. Anthropological Features of the East European Region, u: *Genetic Diversity of HLA Functional and Medical Implication*, Charron, D. (ur.), Pariz: EDK Medical and Scientific International Publisher, 307–313.
- 6.182. Tomek-Roksandić, S., Kolarić, B., Šostar, Z., Stavljenić-Rukavina, A., Tomasović Mrčela, N., **Smolej Narančić, N.**, Ljubičić, M., Mravak, S., Penava Šimac, M., Maltarić, M., Lukić, M., Hlatki Matijević, S., Durut-Beslač, D., Jurišić, S., Fortuna, V., Meštrić, S., Sajko, D., Lovrić, K., Predavec, S., Popek, I., Lipovšćak, M. 2016. Socioekonomski i gerontotehnoški inovacijski programi kao doprinos razvoju srebrne ekonomije

je, u: *Ekonomska politika Hrvatske u 2017.*, Juršić, S. (ur.), Zagreb: Hrvatsko društvo ekonomista, 267–309.

- 6.183. Tomek-Roksandić, S., Ljubičić, M., **Smolej Narančić, N.**, Fortuna, V., Vuletić, S., **Škarić-Jurić, T.**, Lukić, M., Vračan, S., Županić, M., Šimunec, D., **Duraković, Z.**, Štimac, D., Majić, T., Šostar, Z. 2011. Geroprofilaksa i produljenje radnog vijeka – gospodarski razvoj Hrvatske, u: *Četiri stupnja gerijatrijske zdravstvene njege sa sestričnom dokumentacijom i postupnikom opće/obiteljske medicine u domu za starije osobe*, Tomek-Roksandić, S., Šostar, Z., Fortuna, V. (ur.), Zagreb: Centar za gerontologiju Zavoda za javno zdravstvo “Dr. Andrija Stampar”, 268–289.
- 6.184. Tomek-Roksandić, S., Ljubičić, M., **Smolej Narančić, N.**, Fortuna, V., Vuletić, S., **Škarić-Jurić, T.**, Lukić, M., Vračan, S., Županić, M., Šimunec, D., **Duraković, Z.**, Štimac, D., Majić, T., Šostar, Z. 2010. Produljenje radnog vijeka, geroprofilaksa i gospodarski razvoj Hrvatske, u: *Ekonomska politika Hrvatske u 2011. godini – izlazak iz recesije ili daljnja stagnacija?*, Galetić, L. i sur. (ur.), Opatija: Hrvatsko društvo ekonomista, 481–504.
- 6.185. Tomek-Roksandić, S., Ljubičić, M., **Smolej Narančić, N.**, Gjučić, M. 2009. Znanje o osnovama starenja i starosti osigurava aktivno i produktivno starenje, u: *Ekonomska politika Hrvatske u 2010.*, Bačić, K., Jurčić, Lj., Jurišić, S., Mlinarević, M., Perić, J., Teodorović, I., Vojnić, D. (ur.), Opatija: Hrvatsko društvo ekonomista, 349–369.
- 6.186. Tomek-Roksandić, S., Ljubičić, M., **Smolej Narančić, N.**, Krznarić, Ž., Vranešić Bender, D., Reiner, Ž., Fortuna, V., Tomasović Mrčela, N., Perko, G., Mravak, S., Lukić, M., Deutch, A., Županić, M., Šimunec, D. 2011. Produženje radnog vijeka i veća zaposlenost mladih u korelaciji s aktivnim zdravim starenjem, u: *Ekonomska politika Hrvatske u 2012. godini*, Jurešić, S. (ur.), Opatija: Hrvatsko društvo ekonomista, 375–409.
- 6.187. Tomek-Roksandić, S., Tomasović Mrčela, N., **Smolej Narančić, N.**, **Duraković, Z.**, Ljubičić, M., Šostar, Z., Fortuna, V., Lukić, M., Perko, G., Šimunec, D., Hlatki Matijević, S., Jurišić, S. 2013. Značenje stalne edukacije o osnovama gerontologije i gerijatrije za razvoj hrvatskoga gospodarstva, u: *Ekonomska politika Hrvatske u 2015. godini*, Jurčić, Lj. (ur.), Zagreb: Hrvatsko društvo ekonomista, 343–386.
- 6.188. Tomek-Roksandić, S., Tomasović Mrčela, N., **Smolej Narančić, N.**, Ljubičić, M., Smoljanović, M., Strnad, M., Drakulić, V., Predavec, S., Lukić, M., Mravak, S., Perko, G., Leppée, M., Baklaić, Ž., Fortuna, V., Šostar, Z., Vlašić, V. 2012. Hrvatski zdravstveni turizam za strane i domaće starije turiste, u: *Ekonomska politika Hrvatske u 2013. godini*, Jurčić, Lj. (ur.), Opatija: Hrvatsko društvo ekonomista, 279–293.
- 6.189. Tomek-Roksandić, S., Tomasović Mrčela, N., Šostar, Z., **Smolej Narančić, N.**, Durut-Beslač, D., Ljubičić, M., Vrban, I., Maltarić, M., Fortuna, V., Mravak, S., Lukić, M., Lechner, A. J., Jurišić, S., Vahtar, D. 2014. Starije osobe iskoristivi potencijal razvoja hrvatskog gospodarstva, u: *Ekonomska politika Hrvatske u 2015. godini*, Jurčić, Lj. (ur.), Zagreb: Hrvatsko društvo ekonomista, 222–252.
- 6.190. Vyroubal, V., Pleše, T., **Novak, M.** 2016. Rezultati antropološke analize osteološkog materijala pronađenog u crkvi pavlinskog samostana Svih svetih u Strezi – prijedlog povijesno-arhivske kontekstualizacije i interpretacije, u: *Groblja i pogrebni običaji u srednjem i ranom novom vijeku na prostoru sjeverne Hrvatske. Zbornik radova prvog međunarodnog znanstvenog skupa srednjovjekovne arheologije Instituta za arheologiju*, Zagreb, 4. lipnja 2014., Krznar, S., Sekelj Ivančan, T., Tkalčec, T., Belaj, J. (ur.), Zagreb: Institut za arheologiju, 87–106.
- 6.191. Zubčić, K., **Janković, I.**, Karavanić, I. 2017. Podvodni terenski pregled Limskog kanala / Underwater Survey of the Lim Channel, u: *Projekt ARCHAEOOLIM. Arheološka istraživanja kasnog pleistocena i ranog holocena na prostoru Limskog kanala / The ARCHAEOOLIM Project. Archaeological Investigations into the Late Pleisto-*

cene and Early Holocene of the Lim Channel, Janković, I., Komšo, D., Mihelić, S., Ahern, James C. M. (ur.), Zagreb: Arheološki muzej u Zagrebu, Institut za antropologiju, Arheološki muzej Istre, 149–159.

- 6.192. **Živičnjak, M.**, Pavičić, L. 1996. The Presence of Growth Channel Factors in the Structure of Body Composition in Pubertal Girls, u: *Studies in Human Biology*, Bodzsar, B. E., Susanne, C. (ur.), Budapest: Eötvös University Press, Budapest, 231–239.

7. Udžbenici i skripta

- 7.1. **Duraković, Z.** 2007. *Farmakoterapijski priručnik*, 5. izdanje, Vrhovac, B. (ur.), Zagreb: Medicinska naklada Zagreb.
- 7.2. **Duraković, Z.** i sur. 2011. *Farmakoterapija u gerijatriji / Geriatric Pharmacotherapy*, Zagreb: CT – poslovne informacije, 2011.
- 7.3. Primorac, **D.**, **Marjanović, D.**, Škaro, V., Projić, P., Džijan, S. 2018. *Forenzična analiza DNA. Medicinska biokemija i laboratorijska medicina u kliničkoj praksi*, 2., Topić, E., Primorac, D., Štefanović, M. (ur.), Zagreb: Medicinska naklada.
- 7.4. **Sindik, J.** 2014. *Osnove istraživačkog rada u sestrištvu*, Dubrovnik: Sveučilište u Dubrovniku.
- 7.5. **Sindik, J.** 2016. *Metode podučavanja bolesnika*, Dubrovnik: Sveučilište u Dubrovniku.
- 7.6. **Sindik, J.**, Rončević, T. 2014. *Metode zdravstvenog odgoja i promocije zdravlja*, Dubrovnik: Sveučilište u Dubrovniku.
- 7.7. **Sindik, J.**, Vučković Matić, M. 2016. *Komuniciranje u zdravstvu*. Dubrovnik: Sveučilište u Dubrovniku.
- 7.8. Ujević, D., Rogale, D., Hrastinski, M., Dragčević, Z., Lazibat, T., Brlobašić Šajatović, B., Hrženjak, R., Doležal, K., Drenovac, M., Karabegović, I., Mimica, Ž., **Smolej Narančić, N.**, **Szirovicza, L.** 2006. *Hrvatski antropometrijski sustav:*

priručnik, Ujević, D. (ur.), Zagreb: Tekstilno-tehnološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

- 7.9. Vukosav, J., **Sindik, J.** 2014. *Metodologija istraživanja sigurnosnih pojava*, Jelovčić, N. (ur.), Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske.

8. Kvalifikacijski radovi izrađeni u Institutu za antropologiju

8.1. Doktorske disertacije

- 8.1.1. Abramović-Beck, I. 1995. *Arterijski krvni tlak – Antropolojska analiza biološke i sociokulturne uwjetovanosti*, Zagreb: Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Rudan, P.**).
- 8.1.2. Aljinović, I. 1992. *Dermatoglifi digito-palmar-nog kompleksa kod bolesnika s luksacijskom manom kuka*, Zagreb: Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Rudan, P.**).
- 8.1.3. **Barać, L.** 2002. *Polimorfizam kromosoma Y seoskog stanovništva otoka Hvara*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Rudan, P.**).
- 8.1.4. **Barbalić, M.** 2007. *Genetic Basis of Hypertension Studied in Isolated Population – Example of the Island Vis Population*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Smolej Narančić, N.**).
- 8.1.5. **Barešić, A.** 2013. *Genetička struktura romskih populacija u Hrvatskoj: analiza kromosoma X*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Peričić Salihović, M.**).
- 8.1.6. **Bišof, V.** 2008. *Somatske mutacije gena p53 i prisutnost rizičnih alela za razvoj karcinoma dojke u populaciji Hrvatske*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Smolej Narančić, N.**).
- 8.1.7. Bračić, M. 2016. *Karakteristike agresivnog ponašanja i obilježja posla policijskih službenika*, postdiplomski specijalistički rad, Zagreb: Visoka policijska škola, (mentor: **Sindik, J.**).

- 8.1.8. Brbora, S. 2012. *Djelotvornost ilustracije u rječniku (Slikovni rječnici – mogućnosti i ograničenja)*, Zagreb: Filozofski fakultet, Sveučilišta u Zagrebu (mentori: Bratanić, M., **Sindik, J.**).
- 8.1.9. Brkić, K. 2003. *Biometrijska analiza pokazatelja prehranbenog stanja u Hrvatskoj vojsci*, Zagreb: Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Rudan, P.**).
- 8.1.10. Bubaš, M. 2010. *Antropometrijska varijabilnost i pokazatelji opterećenja kralježnice*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentori: **Muftić, O., Rudan, P.**).
- 8.1.11. Bujas-Petković, Z. 1992. *Genetski temelji autističnog poremećaja – Analiza dermatoglfija digito-palarnog kompleksa*, Zagreb: Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Rudan, P.**).
- 8.1.12. **Cvitkušić, B.** 2015. *Osobni ornamenti kao sredstvo komunikacije u gornjem paleolitiku i mezolitiku na istočnom Jadranu*, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: Karavanić, I., **Janković, I.**).
- 8.1.13. **Čargonja, H.** 2012. *Ethnographic Research of Religious Experience in the Hare Krishna Movement*, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: Flood, G.).
- 8.1.14. **Čolić, S.** 2000. *Sociokulturni aspekti hijerarhijske kulture*, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: Skledar, N.).
- 8.1.15. Dogan, S. 2015. *Analysis of Molecular Genetic Diversity within Recently Settled Turkish Population in Sarajevo, Bosnia and Herzegovina*, Sarajevo, Bosna i Hercegovina: Faculty of Engineering and Information Technologies (mentor: **Marjanović, D.**).
- 8.1.16. Gradišer, M. 2012. *Dermatoglfiji u bolesnika s tumorima hipofize*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Miličić, J.**).
- 8.1.17. Habus-Korbar, A. 2012. *Usporedna analiza nekih metoda za otkrivanje znanja iz podataka na skupu kvantitativnih i kvalitativnih varijabli*, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentori: **Szirovicza, L.**, Boras, D.).
- 8.1.18. **Havaš Auguštin, D.** 2011. *Genetička struktura stanovništva kvarnerskoga otočja: analiza mitohondrijske DNA*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Rudan, P.**).
- 8.1.19. **Iveković Martinis, A.** 2017. *Interkulturni dijalog u svakodnevnom životu Pule 1867. – 1914.*, Zadar: Sveučilište u Zadru (mentori: **Sujoldžić, A.**, Božić-Vibančić, S.).
- 8.1.20. Ivičević Uhernik, A. 2008. *Utjecaj antropometrijskih čimbenika i navika na arterijski krvni tlak stanovništva Hrvatske*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentori: Vuletić, S., **Rudan, P.**).
- 8.1.21. **Janković, I.** 2009. *Neandertal Lateral Midface: A Morphometric Analysis*, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: Smith, F. H.).
- 8.1.22. **Janović, T.** 2006. *Der implizite Bewußtseinsinhalt in der Phänomenologie und der analytischen Philosophie*, Mainz, Njemačka: Fachbereich 05: Philosophie und Philologie (mentori: Seebohm, T., Wiegand, O.).
- 8.1.23. **Jeran, N.** 2010. *Genetic Diversity and Structure of Eastern Adriatic Islanders Revealed by Mitochondrial DNA Analysis*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentori: **Rudan, P.**, Villems, R.).
- 8.1.24. **Jernej Pulić, M.** 2016. *Jezik kao kapital u istarskom multikulturnom okruženju*. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentori: Grbić Jakopović, J., **Sujoldžić, A.**).
- 8.1.25. Krajačić, P. 2017. *Utjecaj "gena dugovječnosti" na biološku dob u osoba duboke starosti*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Škarić-Jurić, T.**).
- 8.1.26. **Lah, J.** 2016. *Reprezentacija kulturne baštine na hrvatskim turističkim internetskim stranicama*, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Sujoldžić, A.**).
- 8.1.27. **Lauc, T.** 2003. *Antropogenetičko istraživanje malokluzija metodom geometrijske morfometrije (funkcionalna kranijalna analiza)*, Zagreb: Stomatološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentori: **Rudan, P.**, Šlaj, M.).

- 8.1.28. Lethbridge Čejku, M. 1995. *Osteoarthritis of the Hands in a Rural Population (Anthropological Research on the Island of Brač, Croatia)*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Rudan, P.**).
- 8.1.29. Letinić D. 1995. *Analiza dermatoglifa digito-palmarnog i plantarnog kompleksa u obitelji*, Zagreb: Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Rudan, P.**).
- 8.1.30. Leube, G. M. 2003. *Culture and Evolution: Comparison of British Social Anthropology, American Cultural Anthropology and Vienna's Kulturkreislehre*, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Rudan, P.**).
- 8.1.31. **Malnar, A.** 2001. *Antropološka istraživanja populacijske strukture stanovništva priobalja srednje Dalmacije studijom izonimije (1857. – 1991.)*, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Rudan, P.**).
- 8.1.32. Martan, D. 2016. *Analiza posljedica prometnih nesreća na cestama u Republici Hrvatskoj u vremenskom razdoblju od 2005. do 2014. godine*, postdiplomski specijalistički rad, Zagreb: Visoka policijska škola (mentor: **Sindik, J.**).
- 8.1.33. **Martinović Klarić, I.** 1999. *Antropološka istraživanja populacijske strukture analizom polimorfizama visokopromjenjive DNA (primjer otoka Krka)*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Rudan, P.**).
- 8.1.34. Medved, Josip. 2016. *Analiza čimbenika povezanih s nastankom prometnih nesreća na lokaciji Slavonska avenija-Hrvatske Bratske Zajednice-Većeslava Holjevca u Zagrebu*, postdiplomski specijalistički rad, Zagreb: Visoka policijska škola (mentor: **Sindik, J.**).
- 8.1.35. **Miličević, G.** 1994. *Morfološke i funkcionalne promjene srca u odnosu na promjene radnog kapaciteta i tjelesne građe u pubertetu*, Zagreb: Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, (mentor: **Rudan, P.**).
- 8.1.36. **Missoni, S.** 2009. *Međuodnos prehrambenih navika i kompleksnih fenotipskih svojstava stanovništva otoka Visa*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Rudan, P.**).
- 8.1.37. Mrehić, E. 2016. *Analysis of the Growth Acceleration Phenomena within Bosnian and Herzegovinians Born between 1991-1995*. Sarajevo, Bosna i Hercegovina: Faculty for Engineering and Information Technology (mentor: **Marjanović, D.**).
- 8.1.38. Novak-Lauš, K. 2004. *Analiza kvalitativnih i kvantitativnih svojstava dermatoglifa digito-palmarnog kompleksa u bolesnika s primarnim glaukomom otvorenog kuta*, Zagreb: Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Miličić, J.**).
- 8.1.39. **Novokmet, N.** 2011. *Meta-analiza utjecaja substrukturiranosti populacija s područja jugoistočne Europe na forenzičke statističke parametre genetičkih biljega STR*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentori: **Rudan, P., Marjanović, D.**).
- 8.1.40. **Orlić, O.** 2011. *Procesi identifikacije na otoku Korčuli*, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Sujoldžić, A.**).
- 8.1.41. Ostrunić, D. 1997. *Antropometrijske osobitosti novaka Hrvatske vojske: referentne vrijednosti za procjenu tjelesne razvijenosti, snage i izdržljivosti*, Zagreb: Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Rudan, P.**).
- 8.1.42. Pavić, D. 2010. *Omjer spolova novorođenčadi u Hrvatskoj: analiza populacijskih i ekoloških čimbenika*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Szirovicza, L.**).
- 8.1.43. Pavićević, R. 1993. *Genetski faktori u etiologiji bronhopulmonalnog karcinoma – Analiza kvalitativnih i kvantitativnih svojstava dermatoglifa digito-palmarnog kompleksa*, Zagreb: Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Miličić, J.**).
- 8.1.44. **Peričić, M.** 2003. *Genetička struktura stanovništva Republike Hrvatske: Analiza kromosoma Y i mtDNA*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Janićijević, B.**).
- 8.1.45. **Perinić, J.** 1992. *Utjecaj dobi i spola na dentalni i koštani status – Prilog antropološkim istraživanjima*, Zagreb: Stomatološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Rudan, P.**).

- 8.1.46. **Perinić Lewis, A.** 2011. *Pluralizam lokalnih identiteta Hvarana u pisanim izvorima i usmenom pjesništvu*, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentori: Belaj, V., Dukić, D.).
- 8.1.47. **Peternel, L.** 2009. *Akulturacioni procesi i etnički identitet u adolescenciji*, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Sujoldžić, A.**).
- 8.1.48. Pokupčić, K. 2012. *Učinak utemeljitelja u populacijskoj strukturi Roma Hrvatske: analiza mikrosatelitnih polimorfizama kromosoma Y i autosoma*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Peričić Salihović, M.**).
- 8.1.49. Polovina Prološćić, T. 2007. *Usporedba digito-palmarnih dermatoglifa djece s cerebralnom paralizom i njihove uže obitelji*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Miličić, J.**).
- 8.1.50. Popović, D. 2005. *Antropogenetička istraživanja strukture stanovništva Srbije analizom polimorfizama kromosoma Y*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Rudan, P.**).
- 8.1.51. **Premužić, Z.** 2016. *Antropološka perspektiva pogrebnih običaja početka kasnoga brončanoga doba u sjevernoj Hrvatskoj*, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentori: **Rajić Šikanjić, P.**, Ložnjak Dizdar, D.).
- 8.1.52. **Pribačić Ambrožić, V.** 2012. *Populacijska struktura otoka Raba procijenjena analizom kompleksnih fenotipskih svojstava*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Smolej Narančić, N.**).
- 8.1.53. **Rajić Šikanjić, P.** 2006. *Antropološka analiza ljudskih skeletnih ostataka s područja istočnog Jadrana prema zdravstvenom stanju i socijalnom statusu*, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Forenbaher, S.**).
- 8.1.54. Rudan, I. 1998. *Prezime kao "rizik" za rak: Procjena koeficijenta srodstva oboljelih od raka u "zatvorenoj" populaciji*, Zagreb: Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: Vuletić, S.).
- 8.1.55. **Szirovicza, L.** 1997. *Statistička analiza populacijske strukture primjenom lingvističkih i kontinuiranih morfoloških svojstava – Prilog antropološkim istraživanjima istočnog Jadrana*, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: Tepeš, B.).
- 8.1.56. **Šarac, J.** 2015. *Očinsko genetičko nasljeđe Hrvatske u širem europskom kontekstu – analiza kromosoma Y stanovnika hrvatskog kopna i otoka*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Rudan, P.**).
- 8.1.57. Šelović, A. 2014. *Povezanost antropometrijskih pokazatelja trudnica i fetusa*, Zagreb: Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Missoni, S.**).
- 8.1.58. **Šimičić, L.** 2011. *Identifikacijski procesi i jezične promjene na otoku Visu*, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Sujoldžić, A.**).
- 8.1.59. **Škarić-Jurić, T.** 1999. *Kvantitativno-genetička analiza nekih pokazatelja kardiorespiratorne funkcije*, Zagreb: Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Rudan, P.**).
- 8.1.60. **Špoljar-Vržina, S. M.** 1992. *Uobličavanje populacijske strukture kroz stoljetni proces migracija – Prilog antropološkim istraživanjima istočnog Jadrana*, Zagreb: Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Rudan, P.**).
- 8.1.61. **Tomas, Ž.** 2014. *Cjelogenomska asocijacijska studija masne tjelesne mase u stanovništvu otoka Visa*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Smolej Narančić, N.**).
- 8.1.62. Tomek-Roksandić, S. 2009. *Antropometrijske osobine stogodišnjaka*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Smolej Narančić, N.**).
- 8.1.63. Tucak-Zorić, S. 2007. *Metabolički sindrom u stanovništvu Baranje (antropološko-ekološka analiza)*, Osijek: Medicinski fakultet Sveučilišta u Osijeku (mentor: **Rudan, P.**).
- 8.1.64. Veček, A. 2010. *Sekularni trend u adolescenata Zagreba u zadnjih dvadeset godina*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Miličić, J.**).

- 8.1.65. Vidović, M. 2005. *Antropološka istraživanja populacijske strukture stanovništva Selške doline temeljem studija izonimije*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Rudan, P.**).
- 8.1.66. **Vitale, K.** 2000. *Fenotipska varijabilnost i polimorfizmi apolipoproteina u stanovništva otoka Krka*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Smolej Narančić, N.**).
- 8.1.67. **Zajc Petranović, M.** 2013. *Uloga polimorfizama kandidatskih gena za kardiovaskularne bolesti u dugovječnosti: antropološki pristup*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Škarić-Jurić, T.**).
- 8.1.68. Zeljko, H. M. 2009. *Antropološko istraživanje genetičkih čimbenika rizika za kardiovaskularne bolesti u populaciji Roma Bajaša Hrvatske*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Škarić-Jurić, T.**).
- 8.1.69. **Živičnjak, M.** 1994. *Dinamika promjena antropometrijskih karakteristika i ventilacijske funkcije pluća dječaka i djevojčica u dobi od 11.5 do 14.5 godina*, Zagreb: Fakultet za fizičku kulturu Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Rudan, P.**).
- ## 8.2. Magistarski radovi
- 8.2.1. **Bakran, M.** 1997. *Antropološka istraživanja populacijske strukture analizom serogenetičkih polimorfizama*, Zagreb: Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Janičijević, B.**).
- 8.2.2. **Barać, L.** 1997. *Istraživanja populacijske strukture stanovništva otoka Brača primjenom analize izbora reprodukcijškog partnera*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Smolej Narančić, N.**).
- 8.2.3. **Barbalić, M.** 2004. *Polimorfizmi kandidat-gena unutar renin-angiotenzin sustava i hipertenzija u stanovništvu Hrvatske*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Smolej Narančić, N.**).
- 8.2.4. **Bišof, V.** 1998. *Analiza endokrinoloških promjena, antropometrijskih obilježja i socio-ekonomskog statusa adolescentica obojelih od anoreksije nervoze*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Živičnjak, M.**).
- 8.2.5. Bračić, M. 2016. *Karakteristike agresivnog ponašanja i obilježja posla policijskih službenika*, postdiplomski specijalistički rad, Zagreb: Visoka policijska škola (mentor: **Sindik, J.**).
- 8.2.6. Cukrov, S. 2009. *Analiza majčinskog genetičkog nasljeđa bajaških Roma*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Peričić Salihović, M.**).
- 8.2.7. Čarapina, M. 2008. *Populacijsko-genetički i forenzički parametri procjene varijabilnosti kratkih ponavljajućih sljedova DNA kod stanovništva Hrvatske*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Martinović Klarić, I.**).
- 8.2.8. Diesch A. K. 2015. *An Osteoarchaeological Study of Health in the Early Medieval Population from Rathfarnham, Dublin (97E0140) – A Comparison of the Dental and Skeletal Indicators and Historical Sources*, Dublin, Irska: School of Archaeology (mentor: **Novak, M.**, Pinhasi, R.).
- 8.2.9. Habus-Korbar, A. 2009. *Antropometrijska istraživanja metodom otkrivanja znanja u podatcima (data mining)*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Szirovicza, L.**).
- 8.2.10. **Iveković Martinis, A.** 2013. *Urban Exploration Climbing and Spatialised Power Relations in the City*, Manchester: School of Social Sciences (mentor: Andrew, I.).
- 8.2.11. Ivičević, A. 2003. *Struktura stanovništva otoka Raba procijenjena analizom dermatoglifia*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Miličić, J.**).
- 8.2.12. **Ivković, V.** 2005. *Bioantropokibernetička analiza utjecaja polimorfizama gena SLC6A4 na psihološke karakteristike populacija stanovnika otoka Visa i grada Zagreba*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Jovanović, V.**).
- 8.2.13. **Ivković, V.** 2006. *Electrotactile Stimulation of the Tongue: Vestibular Sensory Substitution for Postural Control*, Strasbourg, Francuska: International Space University (mentor: Mukai, C.).

- 8.2.14. Jelovac, N. 1994. *Dermatoglifska analiza pri graničnim poremećajima osobnosti*, Zagreb: Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Miličić, J.**).
- 8.2.15. Jukić, Mirta 2006. *Kvalitativna svojstva dermatoglifa populacija Istočne Slavonije, Bosanske Posavine i Turopolja*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Miličić, J.**).
- 8.2.16. Kozarić-Ciković, M. *Kvantitativna svojstva dermatoglifa populacije otoka Visa*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Miličić, J.**).
- 8.2.17. **Lauc, T.** 2000. *Antropogenetičko istraživanje malokluzija*, Zagreb: Stomatološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentori: **Rudan, P.**, Šljaj, M.).
- 8.2.18. Marić, S. 1995. *Antropogenetska varijabilnost populacija sjeveroistočnog dijela Slavonko-baranjske regije*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Janićijević, B.**).
- 8.2.19. **Marković, A.** 1995. *Populacijska struktura otoka Hvara – Povijesne i demografske osobitosti*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Rudan, P.**).
- 8.2.20. **Marković, I.** 1994. *Dermatoglifi digito-palmarnog kompleksa populacije Dogon (Republika Mali)*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Rudan, P.**).
- 8.2.21. Markovinović, A. 2007. *Kortikalni indeks metakarpalnih kostiju i reproduktivne karakteristike seoskog stanovništva srednje Dalmacije*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Škarić-Jurić, T.**).
- 8.2.22. Martan, D. 2016. *Analiza posljedica prometnih nesreća na cestama u Republici Hrvatskoj u vremenskom razdoblju od 2005. do 2014. godine*, postdiplomski specijalistički rad, Zagreb: Visoka policijska škola (mentor: **Sindik, J.**).
- 8.2.23. Nakić Tišljar, V. 2009. *Dermatoglifi u oboljelih od karcinoma prostate*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Miličić, J.**).
- 8.2.24. Nazor, D. 2005. *Konstrukcija antropološkog kibernetičkog modela definiranjem psiholoških i fizioloških čimbenika u različitim sociokulturnim sredinama*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Jovanović, V.**).
- 8.2.25. **Novokmet, N.** 2007. *Antropološke i forenzičke značajke petnaest visokopromjenjivih lokusa u romskoj populaciji Međimurja*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Martinović Klarić, I.**).
- 8.2.26. **Orlić, O.** 2008. *Muška tradicijska odjeća Istre u procesu konstruiranja suvremenih istarskih identiteta*, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Sujoldžić A.**).
- 8.2.27. Padovan, M. 2002. *Utjecaj genetskih i okolišnih čimbenika na prevalenciju simptomatskih bubrežnih kamenaca: primjer izoliranih populacija hrvatskih otoka*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Rudan, P.**).
- 8.2.28. **Pavičić, D.** 2003. *Antropološka istraživanja populacijske strukture otoka Visa analizom polimorfizama visokopromjenjive DNA*, Zagreb: Medicinski fakultet (mentor: **Rudan, P.**).
- 8.2.29. Pavićević, R. 1992. *Analiza kvantitativnih svojstava dermatoglifa digito-palmarnog kompleksa u bolesnika obojelih od bronhopulmonalnog karcinoma*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Miličić, J.**).
- 8.2.30. Pavletić-Pavić, S. 1996. *Dermatoglifi u osoba s ranom i kasnom fazom adolescentnog sazrijevanja*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Miličić, J.**).
- 8.2.31. **Peričić, M.** 1999. *Antropološka istraživanja populacijske strukture stanovništva Jadranske obale analizom DNA polimorfizama*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Janićijević, B.**).
- 8.2.32. Plavšić, M. 2005. *Procjena interakcije bioloških i psihosocijalnih rizičnih i protektivnih faktora zdravlja adolescenata u okviru holističkog antropološkog pristupa*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Sujoldžić, A.**).

- 8.2.33. Pokupčić, K. 2008. *Analiza očinskog genetičkog nasljeđa Roma Bajaša*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Martinović Klarić, I.**).
- 8.2.34. Polovina, S. 1997. *Etiologija klijenuti brahijalnog spleta u djece pomoću kvantitativne analize digitopalmarnih dermatoglija*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Miličić, J.**).
- 8.2.35. Predanić, A. 1994. *Analiza kvantitativnih svojstava dermatoglija digito-palmarnog kompleksa kod bolesnika oboljelih od raka vrata maternice*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Rudan, P.**).
- 8.2.36. **Pribačić Ambrožić, V.** 2007. *Antropometrijska svojstva stanovništva otoka Raba*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Rudan, P.**).
- 8.2.37. Radašević, H. 2010. *Promjene morfoloških obilježja djece rane adolescentne dobi u razmaku od jednog desetljeća*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Miličić, J.**).
- 8.2.38. **Rajić, P.** 2003. *Antropološka analiza osteološkog uzorka ranokršćanske i ranosrednjovjekovne populacije s groblja u Novigradu (Istra)*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Rudan, P.**).
- 8.2.39. **Rudan, D.** 1999. *Korelacija genetičke strukture i prezimena stanovništva otoka Paga*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Sujoldžić, A.**).
- 8.2.40. Rudan, I. 1997. *Rak u stanovništva s visokim stupnjem srodstva*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Janićjević, B.**).
- 8.2.41. Rudić, M. 2004. *Dermatogliji u bolesnika s rakom grkljana*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Miličić, J.**).
- 8.2.42. Smolić, T. 1996. *Analiza minucija dermatoglija prstiju unutar obitelji*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Miličić, J.**).
- 8.2.43. **Škarić-Jurić, T.** 1993. *Obiteljska analiza biometrijskih osobina populacije srednjodalmatinskih otoka*, Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Rudan, P.**).
- 8.2.44. **Škreblić, L.** 2003. *Antropološko istraživanje prehrambenih navika i biometrijska procjena prehrambenog statusa adolescenata*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Sujoldžić, A.**).
- 8.2.45. Šlaus, M. 1992. *Kraniometrijska i paleopatološka analiza muških populacija iz dva avaro-slavska lokaliteta: Privlake i Starih Jankovaca*, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Rudan, P.**).
- 8.2.46. Tracz, D. 2015. *Bones of Contention? The Treatment and Curation of Archaeological Human Remains – Current Issues and Practices*, Dublin, Irska: School of Archaeology (mentori: **Novak, M.**, Cooney, G.).
- 8.2.47. Turčinov, D. 1996. *Antropogenetska analiza ležnje fragmenata alfa-globin gena na 16. kromosomu*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Rudan, P.**).
- 8.2.48. Vidovič, M. 1996. *Populacijska struktura Selške doline (Slovenija), ocenjena z migracijom prebivalstva*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Rudan, P.**).
- 8.2.49. **Viličić, N.** 2005. *Antropološko značenje kibernetičkog modela LOPI u opisu biodemografije stanovništva otoka Hvara*, Zagreb: Prirodoslovno matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Jovanović, V.**).
- 8.2.50. **Vitale, K.** 1994. *Utjecaj migracija stanovništva na populacijsku strukturu otoka Krka*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Rudan, P.**).
- 8.2.51. **Vlak, D.** 2006. *Bioarheološka analiza osteološkog materijala sa srednjovjekovnog lokaliteta Crkva Sv. Pantelajmona u Nišu*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Rudan, P.**).
- 8.2.52. Vučak Kulić, J. 2008. *Dermatogliji u bolesnika s hipotireozom*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Miličić, J.**).

8.2.53. Živanović-Posilović, G. 2001. *Dermatoglifi i karcinom želuca*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Miličić, J.**).

8.3. Diplomski radovi

- 8.3.1. Bačić, M. 1998. *Povezanost menarhe zagrebačkih djevojčica s morfološkim i socijalno-ekonomskim obilježjima*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Jovanović, V.**).
- 8.3.2. **Bakran, M.** 1992. *Antropogenetska varijabilnost populacija istočnog Jadrana*, Zagreb: Biološki odsjek Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Janićijević, B.**).
- 8.3.3. **Barać, L.** 1992. *Antropometrijska analiza populacijske strukture Hrvatske*, Zagreb: Biološki odsjek Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Smolej Narančić, N.**).
- 8.3.4. **Barbalić, M.** 2001. *Polimorfizam mikrosatelitske DNA stanovništva otoka Brača*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Janićijević, B.**).
- 8.3.5. Barbarić, J. 1999. *Odabir reprodukcijskog partnera unutar stanovništva otoka Hvara*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Smolej Narančić, N.**).
- 8.3.6. Barić, H. 1994. *Serogenetski polimorfizam ljudskih populacija otoka Hvara*, Zagreb: Biološki odsjek Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Janićijević, B.**).
- 8.3.7. Berlengi, V. 2006. *Učenje stranih jezika, stavovi i motivacija*, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Sujoldžić, A.**).
- 8.3.8. Beširović, A. 2015. *Usage of Genetic Markers within Human Population Genetic Studies*, Sarajevo, Bosna i Hercegovina: Faculty of Engineering and Information Technologies (mentor: **Marjanović, D.**).
- 8.3.9. Betlehem, T. 1995. *Antropometrijska procjena prehrambenog stanja odraslog pučanstva jadranskih otoka*, Zagreb: Biološki odsjek Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Smolej Narančić, N.**).
- 8.3.10. Bičanić, V. 2015. *Doživljaj sagorijevanja i karakteristike posla policijskog službenika*, Zagreb: Visoka policijska škola (mentor: **Sindik, J.**).
- 8.3.11. Bončina, J. 2000. *Kibernetički model dinamike interakcije ljudske populacije s okolišem*, Zagreb: Biološki odsjek Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Jovanović, V.**).
- 8.3.12. **Boroje, N.** 1996. *Procjena genetičkog srodstva u naselju Omišalj na otoku Krku analizom povijesno demografskih podataka*, Zagreb: Biološki odsjek Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Sujoldžić, A.**).
- 8.3.13. Bratanić, K. 2001. *Kvantitativna svojstva dermatoglifa stanovništva otoka Krka*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Miličić, J.**).
- 8.3.14. Buljubašić, S. 2016. *Analysis of ACE I/D Polymorphism in Gorani Population*, završni rad – diplomski/integralni studij. Sarajevo, Bosna i Hercegovina: Faculty for Engineering and Information Technology (mentor: **Marjanović, D.**).
- 8.3.15. Capan, M. 2014. *Prikrivena viktimizacija i zadovoljstvo životom kod policijskih službenika*, Zagreb: Visoka policijska škola (mentor: **Sindik, J.**).
- 8.3.16. **Carić, T.** 2015. *Korištenje metoda strojnog učenja u antropološkoj problematici*, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentori: Mateljan, V., **Sindik, J.**).
- 8.3.17. Čikarić, M. 2015. *Recombinant DNA Technology in Medicine*, Sarajevo, Bosna i Hercegovina: Faculty of Engineering and Information Technologies (mentor: **Marjanović, D.**).
- 8.3.18. Delaney, S. 2015. *A Change in Diet in Ireland from the Early Medieval to the Late Medieval Period and Its Possible Effects on Dental Wear and Mandible Dimensions*, Dublin, Irsk: School of Archaeology (mentor: **Novak, M.**).
- 8.3.19. Dorić, A. 2015. *Retrospective Analysis of Diferent DNA Sequencing Method*, Sarajevo, Bosna i Hercegovina: Faculty of Engineering

- and Information Technologies (mentor: **Marjanović, D.**).
- 8.3.20. Drinovac, N. 2002. *Kvantitativna analiza dermatogljifa u bolesnika s karcinom štitne žlijezde*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Miličić, J.**).
- 8.3.21. Elez, L. 1995. *Raspodjela masti u odraslih osoba*, Zagreb: Biološki odsjek Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Smolej Narančić, N.**).
- 8.3.22. Fejzić, A. 2015. *Procjena učinkovitosti testiranja genetičkih markera povezanih s povišenim indeksom tjelesne mase*, Sarajevo, Bosna i Hercegovina: Prirodno-matematički fakultet (mentor: **Marjanović, D.**).
- 8.3.23. Gosta, V. 2005. *Procjena bezmasne i masne mase tijela čovjeka: usporedba metoda antropometrije i bioelektrične impedancije*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Smolej Narančić, N.**).
- 8.3.24. Grabundžija, A. 2010. *Povijesni razvoj, antropološki aspekti i kritika kulturno-povijesnog pristupa u arheologiji*, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Forenbaher, S.**).
- 8.3.25. Grčić, M. 2014. *Usporedba stavova studenata sestrinstva i nezdravstvenog osoblja o medicini i zdravlju*, Dubrovnik: Studij Sestrinstvo Sveučilišta u Dubrovniku (mentor: **Sindik, J.**).
- 8.3.26. Halilović, Dž. 2015. *Usage of Viral Vectors in Gene Therapy*, završni rad – pred-diplomski studij, Sarajevo, Bosna i Hercegovina: Faculty of Engineering and Information Technologies (mentor: **Marjanović, D.**).
- 8.3.27. Ilić, J. 2011. *Varijabilnost kontrolne regije mitohondrijske DNA u populaciji Roma*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Peričić Salihović, M.**).
- 8.3.28. Ivančić, S. 2011. *Pitanje stila u antropološkoj arheologiji*, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Forenbaher, S.**).
- 8.3.29. Ivankov, A.-M. 2013. *Genetička struktura romskih populacija na temelju polimorfizama gena leptinskog sustava*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Peričić Salihović, M.**).
- 8.3.30. Jakopec, M. 2015. *Povezanost polimorfizma 1019 LEPR gena s tjelesnim karakteristikama kod romske populacije u Hrvatskoj*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentori: **Škarić-Jurić, T.**, Kovačević, G.).
- 8.3.31. Jusufović, I. 2016. *Comparative Analysis of Different DNA Isolation Protocols*, završni rad – diplomski/integralni studij, Sarajevo, Bosna i Hercegovina: Faculty for Engineering and Information Technology (mentor: **Marjanović, D.**).
- 8.3.32. Kadyrakunov, U. 2016. *Next Generation Sequencing: Facts and Perspectives*, završni rad – diplomski/integralni studij, Sarajevo, Bosna i Hercegovina: Faculty for Engineering and Information Technology (mentor: **Marjanović, D.**).
- 8.3.33. Karić, Z. 2015. *Mjesto forenzične DNK analize u kriminalistici*, završni rad – diplomski/integralni studij, Sarajevo, Bosna i Hercegovina: Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije (mentor: **Marjanović, D.**).
- 8.3.34. Kovšca, A. 1998. *Populacijska istraživanja Makarskog primorja – kvantitativnom analizom dermatogljifa*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Miličić, J.**).
- 8.3.35. Krajačić, P. 2006. *Kardiovaskularni rizici kod moždanog udara*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Škarić-Jurić, T.**).
- 8.3.36. Kulušić, B. 1995. *Antropometrijska svojstva školske djece grada Sarajeva u dobi od 7. do 10. godine života*, Zagreb: Biološki odsjek Prirodno-matematičkog fakulteta; Sarajevo, Univerzitet u Sarajevu (mentori: **Rudan, P.**, **Smolej Narančić, N.**) (Iznimno odobren od strane Univerziteta u Sarajevu završetak studija i obrana diplomskog rada u Zagrebu).
- 8.3.37. Kutija, I. 2016. *Učestalost mutiranih alela gena gjb2 u romskoj populaciji Hrvatske*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Peričić Salihović, M.**).

- 8.3.38. Lapić, J. 2014. *Difuzija neolitičkog paketa u Europi: suvremena populacijsko-genetička perspektiva*, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Škarić-Jurić, T.**).
- 8.3.39. Lela, I. 2017. *Utjecaj tjelesnog i zdravstvenog statusa trudnica na antropometrijska obilježja novorođenčadi*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Novokmet, N.**, Galov, A.).
- 8.3.40. Lopotar, M. 1993. *Promjena koštanog statusa čovjeka analizom metakarpalnog skeleta*, Zagreb: Biološki odsjek Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Rudan, P.**).
- 8.3.41. Ljumic, F. 2016. *Optimization of the PCR Protocols for ACTN 3 Gene*, završni rad – diplomski/integralni studij, Sarajevo, Bosna i Hercegovina: Faculty for Engineering and Information Technology (mentor: **Marjanović, D.**).
- 8.3.42. Madunić, I. 1998. *Raspodjela masnog tkiva u tijelu djece i adolescenata u dobi od 7 do 19 godina*, Zagreb: Biološki odsjek Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Smolej Narančić, N.**).
- 8.3.43. Maričić-Lučić, I. 2012. *Povezanost doznavanja zdravstvenih informacija s demografskim obilježjima studenata sestrinstva*, Dubrovnik: Preddiplomski studij Sestrinstvo (mentor: **Sindik, J.**).
- 8.3.44. Martinović Muk, M. 2016. *Diverzitet 17 Y-STR molekularnih markera u humanoju populaciji Federacije Bosne i Hercegovine*, završni rad – diplomski/integralni studij, Sarajevo, Bosna i Hercegovina: Prirodno-matematički fakultet (mentor: **Marjanović, D.**).
- 8.3.45. Mikulka, A. 2011. *O mumifikaciji općenito s naglaskom na fenomen mumija iz tresetišta*, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Forenbaher, S.**).
- 8.3.46. Milutinović, S. 1999. *Istraživanje populacijske strukture stanovništva otoka Korčule primjenom analize odabira bračnog partnera*, Zagreb: Biološki odsjek Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Smolej Narančić, N.**).
- 8.3.47. Miloslavić, T. 2013. *Usporedba stresa studenata sestrinstva i studenata kriminalistike*, Dubrovnik: Preddiplomski studij Sestrinstvo (mentor: **Sindik, J.**).
- 8.3.48. Muhović, I. 2015. *Novel Bioinformatics Tool for the Prediction and Analysis of G-Quadruplexes*, Sarajevo, Bosna i Hercegovina: Faculty of Engineering and Information Technologies (mentor: **Marjanović, D.**).
- 8.3.49. Osmanović, A. 2016. *Genetic Predisposition to a Heart Disease*, završni rad – preddiplomski studij, Sarajevo, Bosna i Hercegovina: Faculty for Engineering and Information Technology (mentor: **Marjanović, D.**).
- 8.3.50. Panjković, M. 1994. *Dermatoglifska svojstva dviju različitih populacijskih skupina*, Zagreb: Biološki odsjek Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, (mentor: **Miličić, J.**).
- 8.3.51. Pažić-Škrlec, Š. 1999. *Procjena ishranjenosti antropometrijom nadlaktice*, Zagreb: Biološki odsjek Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Smolej Narančić, N.**).
- 8.3.52. Pelivani, S. 2016. *ACTN3 R577X Polymorphism in Gorani Population*, završni rad – diplomski/integralni studij, Sarajevo, Bosna i Hercegovina: Faculty for Engineering and Information Technology (mentor: **Marjanović, D.**).
- 8.3.53. Petrić, S. 2013. *Povezanost polimorfizama gena za leptin i leptinski receptor s pretilošću u ljudi*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Peričić Salihović, M.**).
- 8.3.54. Preglej, L. 1997. *Kvalitativna svojstva dermatogliifa Peula u usporedbi s drugim afričkim populacijama*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Miličić, J.**).
- 8.3.55. Puljizević, N. 2013. *Mentalna čvrstoća kod studenata sestrinstva u odnosu na studente kriminalistike*, Dubrovnik: Preddiplomski studij Sestrinstvo (mentor: **Sindik, J.**).
- 8.3.56. Radibratović, I. 2013. *Razumljivost u govoru tijekom komuniciranja kod zdravstvenih djelatnika*, Dubrovnik: Preddiplomski studij Sestrinstvo (mentor: **Sindik, J.**).
- 8.3.57. Ramljak, S. 1994. *Serogenetski polimorfizam ljudskih populacija otoka Korčule*, Za-

- greb: Biološki odsjek Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Janićjević, B.**).
- 8.3.58. Roša, T. 2009. *Utjecaj okolišnih i genetičkih čimbenika na krvni tlak stanovništva otoka Visa*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Smolej Narančić, N.**).
- 8.3.59. Smeh, Z. 2000. *Istraživanje populacijske strukture stanovništva otoka Paga primjenom analize odabira bračnog partnera*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Smolej Narančić, N.**).
- 8.3.60. Šećerović, A. 2016. Optimization of the PCR Protocols for ACE gene, završni rad – preddiplomski studij, Sarajevo, Bosna i Hercegovina: Faculty for Engineering and Information Technology (mentor: **Marjanović, D.**).
- 8.3.61. Šešo, J. 1998. *Model prognoze visine kineske djece i mladeži*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Rudan, P.**).
- 8.3.62. Škrlec, Š. 1999. *Procjena ishranjenosti antropometrijom nadlaktice*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Smolej Narančić, N.**).
- 8.3.63. Šparica, Š. 2012. *Problem prijelaza iz mezolitika u neolitik na istočnom Jadranu*, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentori: **Forenbaher, S.**, Težak Gregl, T.).
- 8.3.64. **Tomas, Ž.** 2007. *Povezanost pretilosti s polimorfizmom G-2548A gena za leptin*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Smolej Narančić, N.**).
- 8.3.65. Tonković, I. 1996. *Maksimalna potrošnja kisika pri opterećenju u populaciji stanovnika jadranskih otoka*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Smolej Narančić, N.**).
- 8.3.66. Urlić, M. 2013. *Preterano samopouzdanje kod zdravstvenih djelatnika*, Dubrovnik: Preddiplomski studij Sestrinstvo (mentor: **Sindik, J.**).
- 8.3.67. Vidović, A. 2017. *Utjecaj lipidnog statusa trudnica na rast i razvoj fetusa*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Zajc Petranović, M.**, Galov, A.).
- 8.3.68. Vilaj, M. 2014. *Genetička struktura balkanskih Roma – analiza polimorfizama mtDNA*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Peričić Salihović, M.**).
- 8.3.69. **Viličić, N.** 2000. *Kibernetički model migracije stanovništva otoka Hvara*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Jovanović, V.**).
- 8.3.70. Vučićević, D. 1997. *Populacijska istraživanja Selške doline (Slovenija)*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Miličić, J.**).
- 8.3.71. Vukić, V. 2006. *Kvantitativna svojstva dermatoglifa stanovništva jadranskih otoka i priobalja*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Miličić, J.**).
- 8.3.72. Zdilar, S. 1997. *Kvantitativna svojstva dermatoglifa populacije Selške doline (R. Slovenija)*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Miličić, J.**).
- 8.3.73. Zelić, D. 1998. *Promjene tjelesnih dimenzija u školske djece tijekom rasta*, Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu (mentor: **Rudan, P.**).

9. Objavljena pozvana predavanja na skupovima

Znanstvenici Instituta za antropologiju rezultate svoga znanstvenoistraživačkoga rada predstavili su na 801 skupova. Održali su 11 plenarnih izlaganja, 96 pozvanih predavanja, 564 sažetka obavljena su u zbornicima skupova (506 usmenih izlaganja i 297 poster prezentacija) te 99 predavanje na skupovima čiji sažeci nisu objavljeni. U ovoj bibliografiji donosimo samo popis izlaganja koja su cjelovito objavljena kao radovi u zbornicima skupova ili u časopisima.

- 9.1. **Duraković, Z.**, Mišigoj Duraković, M. 2007. Arterijska hipertenzija kao čimbenik opasnosti ateroskleroze u starijoj životnoj dobi, u: *Zbornik radova sa Znanstvenog skupa Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti: Prevencija ateroskleroze – starija životna dob*, Reiner, Ž. (ur.), Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 25–35.
- 9.2. **Duraković, Z.**, Mišigoj Duraković, M. 2008. Biološka dob i radna sposobnost (starenje, tjelovježba i kvaliteta života), u: *17. Ljetna škola kineziologa Republike Hrvatske – Stanje i perspektiva razvoja u područjima edukacije, sporta, sportske rekreacije i kineziterapije: zbornik radova*, Neljak, B. (ur.), Zagreb: Hrvatski kineziološki savez, 72–79.
- 9.3. **Duraković, Z.**, Mišigoj Duraković, M. 2009. Physiological aging and physical exercise, u: *Table Tennis and the Aging Population, International Science Congress – Proceedings*, Kondrić, M. (ur.), Zagreb: National Library of Croatia.
- 9.4. **Ivković, V., Viličić, N., Jovanović, V.** 2007. The Application of Cybernetic Models in Anthropology and Biology, u: *With and Within Complex Systems*, Stepanić, J. (ur.), Milano: Polimetrica.
- 9.5. **Janković, I.** 2013. Evolucija hominina: biološka i kulturna adaptacija s posebnim osvrtom na prehranu, u: *Socijalni, kulturalni i ekonomski uzroci debljine*, Jelčić, J. (ur.), Zagreb: Hrvatski liječnički zbor, 21–28.
- 9.6. Mišigoj-Duraković, M., **Duraković, Z.** 2007. Tjelesna aktivnost u starijoj životnoj dobi i ateroskleroza, u: *Zbornik radova sa znanstvenog skupa: Prevencija ateroskleroze i starija životna dob*, Reiner, Ž. (ur.), Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 73–82.
- 9.7. Mišigoj-Duraković, M., **Duraković, Z.** 2008. The Role of Physical Activity in the Prevention of Overweight and Obesity in Children, u: *Proceedings of the 4th International Symposium Youth Sport 2008*.
- 9.8. Mišigoj-Duraković, M., **Duraković, Z.** 2009. Tjelesna aktivnost, debljina i ateroskleroza, u: *Prevencija ateroskleroze – uloga tjelesne aktivnosti*, Reiner, Ž. (ur.), Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 7–17.
- 9.9. Mišigoj-Duraković, M., **Duraković, Z.** 2010. Kako možemo tjelesnom aktivnošću i vježbanjem povećati HDL kolesterol?, u: *Zbornik radova sa Znanstvenog skupa održanog 13. travnja 2010. godine u Zagrebu*, Reiner, Ž. (ur.), Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Razred za medicinske znanosti, Odbor za aterosklozu: Hrvatsko društvo za aterosklozu, 57–66.
- 9.10. Mišigoj-Duraković, M., **Duraković, Z.** 2011. Kako možemo utjecati na hipertrigliceridemiju tjelesnom aktivnošću?, u: *Zbornik radova sa Znanstvenog skupa održanog 7. travnja 2011. godine u Zagrebu*, Reiner, Ž. (ur.), Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Razred za medicinske znanosti, Odbor za aterosklozu: Hrvatsko društvo za aterosklozu, 61–70.
- 9.11. Mišigoj-Duraković, M., **Duraković, Z.**, Gošnik, J. 2008. Povezanost medicine in športne stroke za potrebe programov v športnih okoljih, u: *Zbornik 7. kongresa športne rekreacije*, Berčić, H. (ur.), Ljubljana: Univerza v Ljubljani, 22–25.
- 9.12. Mišigoj-Duraković, M., Sorić, M., **Duraković, Z.** 2011. Zdravstvene koristi tjelesne aktivnosti i vježbanja kod djece i adolescenata, u: *Tjelesna aktivnost i zdravlje – Uloga tjelesne aktivnosti u prevenciji i liječenju prekomjerne tjelesne težine i pretilosti*, Zagreb.
- 9.13. **Rudan, P.** 1996. Global Anthropological Problems and The Study of Human Variations, Adjustments and Comfort – Holistic Analytic Approach, u: *Proceedings of the 3rd International Congress on Physiological Anthropology*, Tokura, H. (ur.), Nara: Japan Society of Physiological Anthropology, 11–12.
- 9.14. **Rudan, P.** 1996. The Limits of Physiological Anthropology, u: *Proceedings of the 3rd International Congress on Physiological Anthropology*, Tokura, H. (ur.), Nara: Japan Society of Physiological Anthropology, 203–204.
- 9.15. **Rudan, P.** 2000. Reality and Perception: Physiology within the Framework of Anthropology, u: *5th International Congress on Physiological Anthropology*, Sohn, J.-Y. (ur.), Seoul: The Korean Society of Living Environmental System, 321–324.
- 9.16. **Sindik, J.** 2015. Uvođenje djeteta u svijet sporta – implikacije na fizioterapiju, u:

- Zbornik sažetaka 1. međunarodnog znanstveno-stručnog skupa "Fizioterapija u sportu, rekreaciji i wellnessu", Smoljić, M. (ur.), Vukovar: Veleučilište "Lavoslav Ružička" u Vukovaru, 1–6.*
- 9.17. **Smolej Narančić, N.** 1994. Antropometrijska procjena stanja uhranjenosti i tjelesna sposobnost odrasle populacije jadranskih otoka, u: *Savjetovanje Prehranom do zdravlja, Zbornik radova, 1–5, Zagreb.*
- 9.18. **Smolej Narančić, N.** 1997. Antropometrijske mjere u procjeni stanja uhranjenosti, u: *Prehranbeno stanje i zdravlje, Zbornik radova, 9–15, Katica, D. (ur.), Zagreb: Hrvatski farmer d.d., 9–20.*
- 9.19. **Smolej Narančić, N.** 2000. Physical Fitness and Lifestyle in a Mediterranean Setting, u: *5th International Congress on Physiological Anthropology* Sohn, J.-Y. (ur.), Seoul: The Korean Society of Living Environmental System, 299–302.
- 9.20. Tomek-Roksandić, S., Tomasović Mrčela, N., **Smolej Narančić, N.**, Ljubičić, M., Lukić, M., Vračan, S., Perko, G., Predavec, S. 2011. Lječilišna destinacija – hrvatski prioriteti zdravstvenog turizma za europsko starije pučanstvo, u: *Zdravstveno lječilišne destinacije u Hrvatskoj – Knjiga izlaganja na znanstvenom skupu*, Ivanišević, G. (ur.), Zagreb: Akademija medicinskih znanosti Hrvatske, 61–67.
- 9.21. Žuškin, E., Mustajbegović, J., **Smolej Narančić, N.**, Turčić, N., Schachter, N. 2000. Respiratory Function in Older Women in Relation to Living Environment, u: *5th International Congress on Physiological Anthropology*, Sohn, J.-Y. (ur.), Seoul: The Korean Society of Living Environmental System, 305–306.
- ## 10. Znanstveni radovi u zbornicima skupova s međunarodnom recenzijom
- 10.1. Benko, M., Hunjet, D., **Szirovicza, L.** 1996. Area Assessment of the Visible Part of Penduculate Oak (*Quercus Robur*, L.) Crowns in Aerial Photographs, u: *Proceedings: 2nd International Symposium on Application of Remote Sensing in Forestry*, Zvolen, Poljska: Faculty of Forestry, Technical University in Zvolen, 103–110.
- 10.2. Benko, M., Lukić, N., **Szirovicza, L.** 1996. Relations of Photogrammetry Assessment of Visible Part of Tree Crown Common Oak (*Quercus robur* L.) on Tree Volume, Modelling Regeneration Success and Early Growth of Forest Stands, u: *Proceedings IUFRO Conference: Modelling Regeneration Success and Early Growth of Forest Stands*, Skovsgaard, J. P., Johannsen, V. K. (ur.), Copenhagen: Danish Forest and Landscape Research Institute, 540–548.
- 10.3. Božinović, N., **Sindik, J.** 2011. Gender Differences in the Use of Learning Strategies in Adult Foreign Language Learners, u: *Međunarodni znanstveni skup Dvanaesti Dani Mate Demarina "Suвременe strategije učenja i poučavanja": zbornik radova. Dio 1.*, Kadum, V. (ur.), Pula: Sveučilište Jurja Dobrile, Odjel za odgojne i obrazovne znanosti, 17–32.
- 10.4. Capan, M., **Sindik, J.** 2015. Analiza posljedica viktimizacije policijskih službenika, u: *Proceedings book – 4th International Scientific and Professional Conference "Police College Research Days in Zagreb"*, Butorac, K. (ur.), Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, 471–481.
- 10.5. Labazan, I., Varjačić, I., **Sindik, J.**, Kolonić, M., Pastorčić, D. 2016. Stavovi policijskih službenika – studenata o stručnosti, kontroli, odlučivanju i rukovoditeljima, u: *Zbornik radova 5. međunarodne znanstveno-stručne konferencije – Istraživački dani Visoke policijske škole u Zagrebu (Unaprjeđivanje sigurnosne uloge policije primjenom novih tehnologija i metoda)*, Vukosav, J., Butorac, K., Sindik, J. (ur.), Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Policijska akademija, 356–368.
- 10.6. **Miličević, G.**, Fabečić-Sabadi, V., Markićević, K., Rudan, P. 1998. Pubertal Increase in Percent Systolic Wall Thickening, u: *XIII World Congress of Cardiology – Free Papers*, Bologna: Monduzzi Editore, 149–152.
- 10.7. **Miličić, J.** 2003. Secular Changes in Middle Dalmatia Populations, u: *Metropoli-*

- tan Ethnic Cultures: Maintenance and Interaction*, China Urban Anthropology Association (ur.), Beijing: Academy Press, 276–288.
- 10.8. Misits, E., **Jernej, M.** 2011. The Impact of Language Use on the Discourses of Hungarian Migrants in Pula: Self-Perception, Self-Presentation and the Language Question, u: *Concepts and Consequences of Multilingualism in Europe 2*, Tetovo: SEE University, 103–116.
- 10.9. Mišigoj-Duraković, M., Sorić, M., **Duraković, Z.** 2007. Tjelesna aktivnost i sport u prevenciji rastuće pojavnosti pretilosti u djece i omladine, u: *Žbornik radova 7. konferencije o športu RŽ Alpe-Jadran*, Opatija: Alpe Jadran, 235–241.
- 10.10. **Novak, M.**, Rimpf, A., Bedić, Ž., Krznar, S., **Janković, I.** 2017. Reconstructing Medieval Lifestyles: An Example from Ilok, Eastern Croatia, *Acta Musei Tiberiopolitani 2*, Sekulov, V., (ur.), Strumica: Ministarstvo kulture Republike Makedonije, Zavod za zaštitu kulturnih spomenika i Muzej Strumica, 171–180.
- 10.11. Prelog, N., **Sviličić, N.** 1998. The Mode of Expression and Way of Content Presentation Croatian Journals on Web, u: *9. Međunarodna konferencija "Information and intelligent systems IIS 1998"*, Varaždin: FOI Varaždin, 141–147.
- 10.12. **Rudan, P., Missoni, S.** 2005. Antropología médica y epidemiología en el contexto del análisis de la estructura de la población, u: *Congreso Latinoamericano de Antropología*, Garbulski, E. (ur.), Rosario: Universidad Nacional de Rosario.
- 10.13. **Rudan, P.**, Rudan, I., **Barać, L., Janičijević, B., Martinović Klarić, I., Smolej Narančić, N., Sujoldžić, A.** 2001. From Parish Records to DNA Studies: Lessons from the Long-Term Multidisciplinary Research of Hvar Isolate, Croatia, u: *Homo – unsere Herkunft und Zukunft, Proceedings 4. Kongress der Gesellschaft für Anthropologie (GfA)*, Gottingen: Cuvillier Verlag, 497–512.
- 10.14. **Rudan, P., Sujoldžić, A.** 2015. Reflections of Historical Processes on the Population Structure of the Eastern Adriatic, u: *2nd International Multidisciplinary Scientific Conference on Social Sciences and Arts SGEM 2015, Book 3: Anthropology, Archaeology, History and Philosophy*, Varna, Bulgaria, 83–90.
- 10.15. Rudan, V., Begovac, I., Skočić, M., **Szirovicza, L.** 2005. Trauma psíquico en la adolescencia – estudio de los adolescentes desplazados y refugiados de Bosnia-Herzegovina en Croacia, u: *1. Congreso Latinoamericano de Antropología: procedimiento*, Garbulsky, E. (ur.), Rosario: Universidad Nacional de Rosario, 66–75.
- 10.16. **Sindik, J.** 2014. Primjena teorije razložne akcije u analizi korištenja interneta kod studenata u obrazovne svrhe, u: *Društvo i tehnologija – Dr. Juraj Plenković – Book of manuscripts*, Plenković, M., Galičić, V., Toplak, L. (ur.), Zagreb: International Federation of Communication Associations, Hrvatsko komunikološko društvo, Alma Mater Europaea – Europski centar Maribor, 398–406.
- 10.17. **Sindik, J., Čoklo, M.** 2015. Is the Sport Motivation a Continuum? The Example of Female Athletes, u: *Žbornik naučnih i stručnih radova Sport i zdravlje*, Kapidžić, A. (ur.), Tuzla: Fakultet za tjelesni odgoj i sport Univerziteta u Tuzli, 22–28.
- 10.18. **Sindik, J., Čoklo, M., Dolanc, I.** 2017. Pokazatelji zdravlja kod hrvatskih softball igrača (prikupljenih rutinskim medicinskim pregledima), u: *Žbornik radova 2. Međunarodni znanstveno-stručni skup "Fizioterapija u sportu, rekreaciji i wellnessu"*, Smoljić, M., Janković, S. (ur.), Vukovar: Veleučilište "Lavoslav Ružička" u Vukovaru, 199–210.
- 10.19. **Sindik, J., Čorak, S.** 2015. Engaging Women in Sports in Croatia Considered from the Aspects of Sport Achievement and Activity Status, u: *Book of Proceedings XVIII International Scientific Conference FIS Communications*, Pantelić, S. (ur.), Niš, Srbija: Faculty of sport and physical education, University of Niš, 307–312.
- 10.20. **Sindik, J.**, Degen, S., Bakić-Tomić, Lj. 2012. Povezanosti i razlike u načinu komuniciranja i emocionalnoj kompetenciji kod odvjetnika i sudaca, u: *Međunarodni*

- znanstveni skup Društvo i tehnologija / Society and technology 2012 – Dr. Juraj Plenković: Book of manuscripts*, Plenković, M., Galičić, V. (ur.), Zagreb: Hrvatsko komunikološko društvo, 478–492.
- 10.21. **Sindik, J., Dodigović, L.**, Vukosav, J. 2016. Predatorski časopisi: sve veći problem znanstvene zajednice, u: *Žbornik radova 5. međunarodne znanstveno-stručne konferencije – Istraživački dani Visoke policijske škole u Zagrebu (Unaprjeđivanje sigurnosne uloge policije primjenom novih tehnologija i metoda)*, Vukosav, J., Butorac, K., Sindik, J. (ur.), Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Policijska akademija, 509–517.
- 10.22. **Sindik, J.**, Horvat, V., Breslauer, N. 2014. Stavovi prema tjelesnom vježbanju i indeks tjelesne mase, u: *Education in the Modern European Environment – EMEE 2012*, Prskalo, I., Strel, J., Findak, V. (ur.), Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet, 157–165.
- 10.23. **Sindik, J.**, Horvat, V., Hraski, M., Sertić, D. 2015. Application of the Multidimensional Inventory of Sport Excellence on the Samples of Young Top Female Handball and Volleyball Players, u: *Proceedings Book of the 5th International Scientific Conference “Contemporary Kinesiology”*, Grgantov, Z., Krstulović, S., Paušić, J., Bavčević, T., Čular, D., Kezić, A., Miletić, A. (ur.), Split: Faculty of Kinesiology, University of Split, Croatia, 112–121.
- 10.24. **Sindik, J.**, Konopljak, S., Bakić-Tomić, Lj. 2012. Konstruktna valjanost upitnika strategija upravljanja konfliktima kod državnih službenika ustavnog suda, u: *Međunarodni znanstveni skup Društvo i tehnologija / Society and Technology /2012 – Dr. Juraj Plenković: Book of manuscripts*, Plenković, M., Galičić, V. (ur.), Zagreb: Hrvatsko komunikološko društvo, 306–317.
- 10.25. **Sindik, J., Missoni, S.** 2012. Stimulating developmental milestones of preschool children through interdisciplinarity alliances between sciences and professionals, u: *Proceedings – International Conference Humanities and the Contemporary World*, Đurović, M. (ur.), Podgorica: Montegrin Academy of Sciences and Arts, 187–193.
- 10.26. **Sindik, J., Missoni, S.**, Horvat, V. 2015. A Comparison of Psychological Skills And Traits in Male Handball Players of Different Age Groups, u: *Book of Proceedings XVIII International Scientific Conference FIS Communications 2015*, Pantelić, S. (ur.), Niš, Srbija: Faculty of sport and physical education, University of Niš, 293–298.
- 10.27. **Sindik, J.**, Sindik, Z. 2013. How do Preschool Children in Croatian Kindergartens Perceive Children That Belong to Different Race?, u: *1st International Conference on Research and Education: Challenges Toward the Future (ICRAE 2013)*, Dibra, G. (ur.), Shkoder: Faculty of Education Science, 1–7.
- 10.28. **Sindik, J., Šarac, J., Missoni, S.**, Schuster, S., Grgurinović, T., Tomić, D., Kondrić, M. 2017. A Comparison of Chosen Health Indicators Determined During Routine Medical Examinations Between Table Tennis, Badminton and Squash Players, u: *Proceedings Book of the 14th ITTF Sports Science Congress & 5th World Racket Sports Congress*, Kondrić, M., Zhang, X., Xiao, D. (ur.), Suzhou, Kina: International Table Tennis Federation, 52–60.
- 10.29. **Sindik, J.**, Špoljarić, I. 2017. Analiza odabranih obilježja Girevoy (Kettlebell) sportaša, u: *Žbornik radova, 2. Međunarodni znanstveno-stručni skup “Fizioterapija u sportu, rekreaciji i wellnessu”*, Smoljić, M., Janković, S. (ur.), Vukovar: Veleučilište Lavoslav Ružička u Vukovaru, 211–221.
- 10.30. **Sindik, J.**, Vidak, N. 2013. Factors that Influence Effective Communication Process and the Theory of Optimal Communication Areas, u: *Conference Proceedings of the Special Focus Symposium on 12th ICESKS: Information, Communication and Economic Sciences in the Knowledge Society (ECNSI-2011)*, Šimović, V., Bakić-Tomić, Lj., Hubinkova, Z. (ur.), Zagreb: Faculty of Teacher Education of the University of Zagreb, 145–157.
- 10.31. **Sujoldžić, A.** 2005. Los efectos interculturales sobre la salud psicosocial de los adolescentes inmigrantes, u: *1 Congreso*

- Latinoamericano de Antropología: proceedings*, Garbulsky, E. (ur.), Rosario: Universidad Nacional de Rosario, 50–65.
- 10.32. **Sviličić, N.** 2001. The Role of Multimedia Systems and Directing Web Video Sequences for Online Shopping, u: *IEEE International Conference on Intelligent Engineering Systems: Proceedings*, 418–425.
- 10.33. Šiljeg, K., **Sindik, J.** 2015. Successfulness in the Training of Non-Swimmers Strongly Depends on the Coach, u: *Žbornik naučnih i stručnih radova sport i zdravlje*, Kapidžić, A. (ur.), Tuzla: Fakultet za tjelesni odgoj i sport Univerziteta u Tuzli, 29–34.
- 10.34. Tepeš, B., **Szirovicza, L., Sujoldžić, A.**, Primorac, M. 1997. Recognition of Linguistic Features by Hidden Markov Model (HMM), u: *ITT'97 Proceedings of the 19th International Conference on Information*, Kalpić, D., Dobrić Hljuz, V. (ur.), University Computing Centre, University of Zagreb, 289–295.
- 10.35. Tepeš, B., Žubrinić, T., **Szirovicza, L.**, Hunjet, I. 1996. Hidden Markov Model (HMM) for Tagging of Croatian Language Texts, u: *Proceedings: 18th International Conference on Information Technology Interfaces*, Kalpić, D., Ljuz-Dobrić, V. (ur.), Pula, 91–95.
- 10.36. Uzelac, S., **Sindik, J.**, Bakić-Tomić, Lj. 2013. Communication Profile of the Managers in Croatian Wholesale Stores, u: *Conference Proceedings of the Special Focus Symposium on 12th ICESKŠ: Information, Communication and Economic Sciences in the Knowledge Society (ECNSI-2011)*, Šimović, V., Bakić-Tomić, Lj., Hubinkova, Z. (ur.), Zagreb: Faculty of Teacher Education of the University of Zagreb, 159–179.
- 10.37. Vidak, N., Brautović, H., **Sindik, J.** 2013. Student Motivation for Learning English as a Foreign Language at the University of Dubrovnik, u: *Proceedings Book of the International Conference on Foreign Language Teaching and Applied Linguistics*, Akbarov, A., Larsen Freeman, D. (ur.), Sarajevo, Bosna i Hercegovina: International Burch University, 1553–1563.
- 10.38. Vukosav, J., Glavina Jelaš, I., **Sindik, J.** 2015. Razlikovna obilježja agresivnog ponašanja počinitelja nasilničkog kriminaliteta, u: *Proceedings book – 4th International Scientific and Professional Conference “Police College Research Days in Zagreb”*, Butorac, Ksenija (ur.), Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, 425–439.
- 10.39. Vukosav, J., **Sindik, J.**, Glavina Jelaš, I. 2016. Ličnost počinitelja nasilničkog i nenasilničkog kriminaliteta, u: *Žbornik radova 5. međunarodne znanstveno-stručne konferencije – Istraživački dani Visoke policijske škole u Zagrebu (Unaprjeđivanje sigurnosne uloge policije primjenom novih tehnologija i metoda)*, Vukosav, J., Butorac, K., Sindik, J. (ur.), Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Policijska akademija, 283–295.
- 10.40. Vuletić, D., Krznar, A., **Szirovicza, L.** 1998. Criteria for Evaluation of Stand Vitality And Exposure To Pressures, u: *Forest Management in Designated Conservation and Recreation Areas*, Morandini, R., Merlo, M., Paivien, R. (ur.), Firenca: European Forest Institute, Accademia Italiana Scienze Forestali, 123–135.

11. Drugi radovi u zbornicima skupova s recenzijom

- 11.1. **Bišof, V.** 1998. Antropometrijska obilježja adolescentica oboljelih od anoreksije nervoze, u: *Mediterranska prehrana i zdravlje*, Kačica, D. (ur.), Zagreb: Hrvatski farmer d.d., 81–88.
- 11.2. **Ivković, V.**, Mukai, C. 2006. Neurotransmitter Based Countermeasures for Post Spaceflight Vestibular Deconditioning, u: *57th International Astronautical Congress Proceedings*, Valencia: International Astronautical Federation, International Institute of Space Law, Aviation Week.
- 11.3. **Jernej, M.** 2012. Talijanski jezik kao ekonomski i simbolički kapital u višejezičnoj sredini, u: *Žbornik Međunarodnoga znanstvenog skupa u spomen na prof. dr. Josipa Jerneja (1909. – 2005.)*, Ljubičić, M., Peša Matracki, I., Kovačić, V. (ur.), Zagreb: FF press, 139–149.

- 11.4. Koziel, S., Hermanussen, M., Gomula, A., Swanson, J., Kaczmarek, M., El-Shabrawi, M., Elhusseini, M., Satake, T., Klarić Martinović, I., Scheffler, C., Morkuniene, R., Godina, E., **Missoni, S.**, Tutkuvienė, J., Siniarska, A., Nieczuja-Dwojacka, J., Núñez, J., Groth, D., Barbieri D. 2017. Adolescence – a Transition to Adulthood, *Pediatric Endocrinology Reviews*, 14 (3): 168–176.
- 11.5. Mihelić, S., **Janković, I.** 2010. On a Neandertal Trail: Commercial Aspects of an Extinct Population, u: *Proceedings of the 4th International Congress on Science and Technology for the Safeguard of Cultural Heritage in the Mediterranean Basin, Vol. 1*, Ferrari, A. (ur.), Roma: CNR Institute of Chemical Methodologies, 315–320.
- 11.6. Miko, S., Mesić, S., **Forenbaher, S.**, Belak, M. 2005. Archaeometric Analysis of Bronze Age Potsherds from Vrana Lake (Cres Island): A Study of Provenance and Dating of Slope Processes, u: *Knjiga sažetaka, 3. Hrvatski geološki kongres*, Velić, I., Vlahović, I., Biondić, R. (ur.), Zagreb: Hrvatsko geološko društvo, 99–100.
- 11.7. Mišigoj Duraković, M., **Duraković, Z.** 2007. Antropološke i zdravstvene pretpostavke rada u kineziološkoj edukaciji, sportu i rekreaciji, u: *16. ljetna škola kineziologa Republike Hrvatske: zbornik radova*, Findak, V. (ur.), Zagreb: Hrvatski kineziološki savez, 55–59.
- 11.8. Mišigoj Duraković, M., **Duraković, Z.** 2007. Tjelesna aktivnost u starijoj životnoj dobi i ateroskleroza, u: *Prevenција ateroskleroze: starija životna dob: zbornik radova sa znanstvenog skupa*, Reiner, Ž. (ur.), Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Razred za medicinske znanosti, Odbor za aterosklerozu, Hrvatsko društvo za aterosklerozu, 73–82.
- 11.9. **Rudan, P.** 2013. L'Académie croate des sciences et des arts, u: *Međuakademijski susret: Francusko-hrvatske veze tijekom vremena*, Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 19–22.
- 11.10. **Rudan, P.** 2015. Mediterranean – Mare nostrum, u: *Actes de la 7ème Conférence GID – Parménides: Technologies et patrimoines: Valorisation des patrimoines pour le développement*, Paris: GID – Groupe Inter-Académique pour le Développement, 22–26.
- 11.11. **Rudan, P., Sujoldžić, A.** 2015. Reflections of Historical Processes on the Population Structure of the Eastern Adriatic, u: *2nd International Multidisciplinary Scientific Conference on Social Sciences and Arts SGEM2015, SGEM2015 Conference Proceedings*, 83–90.
- 11.12. **Sindik, J.** 2012. Kvantitativni pokazatelji uključenosti predškolske djece u centre aktivnosti u dječjem vrtiću, u: *Žbornik radova stručno-znanstvenog skupa – 18. Dani predškolskog odgoja Splitsko-dalmatinske županije "Mirisi djetinjstva"*, Split: Dječji vrtić Čarobni pianino, 2012., 127–140.
- 11.13. Sindik, Z., Kosmat, H., **Sindik, J.** 2014. Istraživanje kulture predškolske ustanove metodom samovrednovanja, u: *Žbornik radova stručno-znanstvenog skupa Odrastanje u suvremenom dječjem vrtiću*, Ivon, H., Mendeš, B. (ur.), Split: Dječji vrtić "Grigor Vitez", 67–74.
- 11.14. Sindik, Z., Rendulić, D., **Sindik, J.** 2012. Spolne i dobne razlike u asertivnim i nepoželjnim oblicima ponašanja kod predškolske djece, u: *Žbornik radova stručno-znanstvenog skupa – 18. Dani predškolskog odgoja Splitsko-dalmatinske županije*, Mendeš, B. (ur.), Split: Dječji vrtić Čarobni pianino, 189–197.
- 11.15. **Szirovicza, L.** 1992. Prijedlog matematičkog modela za programiranje različitog načina prehrane, u: *17. Škola biološke antropologije: Prehrana u ratu i poslijeratnom razdoblju* (predavanja), Zagreb.
- 11.16. Šiljeg, K., Leko, G., **Sindik, J.** 2016. Poduka neplivača u Varaždinu: iskustva provedbe programa, u: *Kineziologija i područja edukacije, sporta, sportske rekreacije i kineziterapije u razvitku hrvatskog društva*, Findak, V. (ur.), Zagreb: Hrvatski kineziološki savez, 710–716.
- 11.17. Tomek-Roksandić, S., Tomasović Mrčela, N., Šostar, Z., **Smolej Narančić, N.**, Ljubičić, M., Maltarić, M., Lukić, M., Durut-Beslač, D., Fortuna, V., Mravak, S., Popek, I., Lechner, A. J. 2015. Zaštita zdravlja starijih osoba u Hrvatskoj – gerontološkojavnozdravstveni menadžment, u: *Ždravstveni prioriteti u brizi za osobe starije životne dobi – Pregled radova i sažetaka*, Sorta-Bilajac Turina, I., Glibotić Kresina, H., Gašparović Babić, S., Vlah, N.,

Janković, S. (ur.), Opatija: Nastavni zavod za javno zdravstvo Primorsko-goranske županije, 15–26.

12. Radovi u zbornicima skupova bez recenzije

- 12.1. Karavanić, I., **Janković, I.**, Ahern, J. C. M., Smith, F. H. 2014. Current Research on the Middle Paleolithic Cave, Open-Air and Underwater Sites in Dalmatia, Croatia, u: *Mikulov Anthropology Meeting*, Sazelova, S., Hupkova, A., Morkovsky, T. (ur.), Brno: Academy of Sciences of the Czech Republic, Institute of Archeology, Masaryk University, Department of Anthropology, 31–36.
- 12.2. **Rajić Šikanjić, P., Premužić, Z.** 2010. Ljudski skeletni ostaci iz Male Bande na padinama Bandirice u Visu, u: *Arheološka istraživanja na srednjem Jadranu: znanstveni skup: zbornik radova*, Ivčević, S. (ur.), Zagreb, Split, 131–135.
- 12.3. **Szirovicza, L.**, Drenovac, M., Živičnjak, M., Kalebota, N. 2002. Morfološki status kadeta i pilota hrvatskog ratnog zrakoplovstva u odnosu na ročnu populaciju hrvatske vojske, u: *Četvrti hrvatski simpozij zrakoplovne medicine: 10 godina Odbora zrakoplovne medicine Akademije medicinskih znanosti Hrvatske: Zbornik radova*, Jeličić, I. (ur.), Zagreb: Akademija medicinskih znanosti Hrvatske, 117–126.
- 13.1. **Cvitkušić, B.** 2012. Ivor Janković, Sanjin Mihelić i Ivor Karavanić, Put neandertalca, Zagreb: Arheološki muzej, 2011., *Opuscula Archaeologica*, 36 (1): 295–300.
- 13.2. **Ivković, V.** 2003. Cybernetic Models and Interstellar Message Composition: Sociobiology of Altruism Revisited, *Leonardo Electronic Almanac*, 11 (4): 1.
- 13.3. **Ivković, V.** 2003. Sociobiologija i kibernetika u međuzvjezdanim porukama: Kako se izraziti? *Čovjek i svemir*, 45 (4): 12–13.
- 13.4. **Ivković, V.** 2004. U potrazi za životom u svemiru, *Čovjek i svemir*, 46 (3): 24–26.
- 13.5. **Janković, I.**, Karavanić, I., Balen, J. 2005. *Odiseja čovječanstva: razvoj čovjeka i materijalnih kultura starijeg kamenog doba*. (izložba).
- 13.6. **Janković, I., Missoni, S.** 2009. Neandertal Consortium Meeting, *Collegium Antropologicum*, 33 (1): 335–335.
- 13.7. **Jernej, M., Lah, J., Iveković Martinis, A.** (ur.). 2012. *Multilingualism in the Public Sphere - 2nd LINEE Conference* (4–6 May 2012, Dubrovnik, Croatia) - Conference Program and Abstracts.
- 13.8. **Jernej, M., Muhvić-Dimanovski, V., Sujoldžić, A.** (ur.). 2010. New Challenges for Multilingualism in Europe – 1st LINEE Conference (11–15 April 2010, Dubrovnik, Croatia) – Conference Program and Abstracts.
- 13.9. **Lah, J., Iveković Martinis, A.** 2014. Linguistic and Cultural Diversity in Space and Time – Program and Book of Abstracts (3rd LINEE+ Conference, 28–30 April 2014).
- 13.10. Leiner, V., **Rajić Šikanjić, P., Premužić, Z.**, Bugar, A., Mašić, B., Leiner, S., Petaros, A. 2013. *Kad kosti progovore* (muzejski edukativni interaktivni multimedijski DVD-ROM).
- 13.11. Mihaljević, M., Ložnjak Dizdar, D., Dizdar, M., **Rajić Šikanjić, P.**, Radović, S., **Premužić, Z.** 2015. Dolina na Savi. Život iz rijeku na kraju kasnog brončanog doba (katalog).
- 13.12. Mihelić, S., **Janković, I.**, Karavanić, I. 2012. *Put neandertalca* (izložba).
- 13.13. **Orlić, O.** 2014. Sandi Blagonić, od Vlaha do Hrvata. Austrijsko-mletačka politička dihotomija i etnodiferencijski procesi u Istri, *Etnološka tribina: godišnjak Hrvatskog etnološkog društva*, 44 (37): 281–283.
- 13.14. **Orlić, O.** 2016. Odrast: pojmovnik za novu eru, Giacomo D’Alisa, Federico Demaria i Giorgos Kallis, (ur.), Fraktura i Institut za političku ekologiju, Zagreb, 2016., 365 str., *Etnološka tribina*, 46 (39), 237–239.
- 13.15. **Orlić, O.** 2016. Tamara Nikolić Đerić, Ivona Orlić i Agron Lešdedaj, Filigran: srebrna nit od Kosova do Istre / La filigrana: il filo d’argento che lega il Kosovo all’Istria, izložba i katalog, Etnografski muzej Istre/ Museo etnografico dell’ Istria, Pazin, 2015., 88 str. *Etnološka tribina*, 46 (39), 245–246.

- 13.16. **Orlić, O.**, Berc, G., Blažeka Kokorić, S., Bokan, N., Klepač, O., Lukić, A., Miljenović, A., Obad, O. 2016. Izvještaj s Tribine IEF-a "Što se danas istražuje na selu? Predstavljanje neformalne istraživačke skupine Ruralije", *Narodna umjetnost*, 53/2, 151–156.
- 13.17. **Premužić, Z.** 2015. Analiza ljudskog skeletnog materijala s nalazišta Ritešić kod Doboja (izvješće).
- 13.18. **Premužić, Z., Rajić Šikanjić, P.** 2015. Analiza ljudskog skeletnog materijala s nalazišta Osijek – Cigлана i Zeleno Polje (izvješće).
- 13.19. **Rajić Šikanjić, P.** 2015. Analiza ljudskog skeletnog materijala s nalazišta Beli Manastir - Širine (AN 2A) (izvješće).
- 13.20. **Rajić Šikanjić, P.** 2017. Analiza ljudskog skeletnog materijala prikupljenog prilikom arheoloških istraživanja na mjestu buduće zgrade Fakulteta elektrotehnike, računarstva i informacijskih tehnologija u Osijeku (izvješće).
- 13.21. **Rajić Šikanjić, P.** 2017. Analiza ljudskog skeletnog materijala s nalazišta Nuštar – Sveta Ana (izvješće).
- 13.22. **Rajić Šikanjić, P.** 2017. Analiza ljudskog skeletnog materijala s nalazišta Raskrižje kod Otoka (izvješće).
- 13.23. **Rajić Šikanjić, P.** 2017. Analiza ljudskog skeletnog materijala s nalazišta Veliki Brijeg kod Bickog sela (izvješće).
- 13.24. **Rajić Šikanjić, P.** 2018. Analiza ljudskog skeletnog materijala s nalazišta Rokovci (izvješće).
- 13.25. **Rajić Šikanjić, P., Premužić, Z.** 2011. Ljudski skeletni ostaci s lokaliteta Sv. Teodor (katalog).
- 13.26. **Rajić Šikanjić, P., Premužić, Z.** 2015. Analiza ljudskog skeletnog materijala s nalazišta Vinka, Josipa Kozarca 38 i Duga 45 (izvješće).
- 13.27. **Rajić Šikanjić, P., Premužić, Z.** 2015. Antropološka analiza paljevinskog materijala s nalazišta Hodošan – Muršćak (izvješće).
- 13.28. **Rajić Šikanjić, P., Premužić, Z., Radović, S.** 2015. Analiza spaljenih ljudskih i životinjskih ostataka iz grobova u Dolini (katalog).
- 13.29. **Rudan, P.** 2009. In Memoriam Hubert Maver, *Collegium Antropologicum*, 33 (3): 707–708. (nekrolog).
- 13.30. **Sujoldžić, A., De Lucia, A., Buchegger, R., Terzić, R., Behluli, I., Bajrami, Z.** 2003. Research Protocol: Health Problems, Mental Disorders and Cross-Cultural Aspects of Developing Effective Rehabilitation Procedures for Refugees of the War-Affected Countries (elaborat).
- 13.31. Ujević, D., Hrastinski, M., Hrženjak, R., Doležal, K., Drenovac, M., **Smolej Narančić, N., Szirovicza, L.** 2004. Priručnik za mjeritelje HAS-a (priručnik).
- 13.32. Uranić, I., Čavka, M., **Janković, I.** 2010. Tajne egipatskih mumija (katalog).

SADRŽAJ

RIJEČ UREDNIKA	3
SLUŽBENO OTVORENJE NOVIH PROSTORA INSTITUTA ZA ANTROPOLOGIJU, 18. LIPNJA 2007. GODINE	4
IZ RETROSPEKTIVE – KAKO SMO OSMISLILI I STVORILI SUVREMENU ANTROPOLOGIJU U HRVATSKOJ	7
“Znanost i povjerenje”	7
LITERATURA	33
ANTROPOGENETIČKA ISTRAŽIVANJA INSTITUTA ZA ANTROPOLOGIJU	35
SUDIONICI U ZNANSTVENIM ISTRAŽIVANJIMA	35
ZNANSTVENA SURADNJA I PROJEKTI	35
TERENSKA ISTRAŽIVANJA	36
ZNANSTVENI DOPRINOS	38
AUTOSOMNI STR LOKUSI	38
MITOHONDRIJSKA DNA	39
KROMOSOM Y	41
ZAKLJUČNO	44
LITERATURA	44
BIOMEDICINSKA ISTRAŽIVANJA INSTITUTA ZA ANTROPOLOGIJU	49
SUDIONICI ISTRAŽIVANJA	49
PROJEKTI	49
TEMATSKA OKOSNICA PROVEDENIH ISTRAŽIVANJA	50
METODE	52
ZNANSTVENI DOPRINOSI U OKVIRU POJEDINIH TEMATSKIH CJELINA	53
I. Otvorena populacija Hrvatske odrasle dobi	54
II. Izolirane populacije	56
Seoske populacije istočnog Jadrana	57
Romi koji žive u Republici Hrvatskoj	62
III. Dobno stratificirane populacije	63
Rast i razvoj	63
Starenje	65
ZAKLJUČNO	68
LITERATURA	69
PALEOANTROPOLOŠKA, BIOARHEOLOŠKA I ARHEOLOŠKA ISTRAŽIVANJA INSTITUTA ZA ANTROPOLOGIJU	75
UVOD	75
ZNANSTVENOISTRAŽIVAČKI PROJEKTI, SURADNJE I TERENSKI RAD	77
PUBLIKACIJE, REFERATI, NASTAVA I POPULARIZACIJA ZNANOSTI	79
ZNANSTVENI DOPRINOS	80
I. Paleoantropološka istraživanja	80
II. Bioarheološka istraživanja	82
III. Prijelaz na zemljoradnju	84
IV. Arheologija proizvodnje, razmjene i mreža međudjelovanja	85
V. Arheologija prapovijesnih obreda	86
LITERATURA	88

SOCIOKULTURNA I LINGVISTIČKOANTROPOLOŠKA ISTRAŽIVANJA INSTITUTA ZA ANTROPOLOGIJU	93
UVOD	93
SOCIOKULTURNI PRISTUP PROUČAVANJU POPULACIJSKE STRUKTURE	94
AKULTURACIJSKI PROCESI, PSIHOSOCIJALNA PRILAGODBA I PRISILNE MIGRACIJE	97
SUVREMENA TRANSFORMACIJA JEZIČNIH I KULTURNIH ZAJEDNICA	99
MULTIKULTURNO NASLJEĐE I NJEGOVI SUVREMENI ODJECI	103
ISTRAŽIVANJA IZVAN GRANICA HRVATSKE	105
ANTROPOLOŠKA TERMINOLOGIJA I POPULARIZACIJA ZNANOSTI	107
LITERATURA	109

NASTAVNA DJELATNOST INSTITUTA ZA ANTROPOLOGIJU	113
SUDJELOVANJE U DODIPLOMSKOJ NASTAVI	113
I. Studij antropologije na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu	113
II. Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu	116
III. Ostali studiji na kojima predaju djelatnici Instituta za antropologiju	117
SUDJELOVANJE U POSLIJEDIPLOMSKOJ NASTAVI	119
I. Poslijediplomski studij prirodnih znanosti, polje Biologija, smjer Biološka antropologija, na Biološkom odsjeku Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu	119
II. Sudjelovanje u poslijediplomskoj nastavi na drugim studijima	120

IZDAVAČKA DJELATNOST INSTITUTA ZA ANTROPOLOGIJU I HRVATSKOG ANTROPOLOŠKOG DRUŠTVA (OD 1992. DO 2017. GODINE)	123
ANTROPOLOGIJSKA BIBLIOTEKA	123
ČASOPIS COLLEGIUM ANTROPOLOGICUM	124
OSTALA IZDANJA INSTITUTA ZA ANTROPOLOGIJU	124
UPRAVNA VIJEĆA INSTITUTA ZA ANTROPOLOGIJU	127
UPRavno vijeće Instituta 1992. godine	127
Predsjednici upravnog vijeća od 1992. do 2017. godine	127
UPRavno vijeće Instituta od 1. 12. 2016. godine do danas	127

ZAPOSLENICI INSTITUTA ZA ANTROPOLOGIJU 31. PROSINCA 2017. GODINE	129
---	------------

ZAPOSLENICI INSTITUTA ZA ANTROPOLOGIJU U TRENUTKU NJEGOVA OSNIVANJA 10. VELJAČE 1992. GODINE	131
---	------------

ZAPOSLENICI KOJI SU U RAZDOBLJU OD 1992. DO 2017. GODINE RADILI U INSTITUTU ZA ANTROPOLOGIJU	133
---	------------

ZNANSTVENO-STRUČNA USAVRŠAVANJA ZAPOSLENIKA INSTITUTA ZA ANTROPOLOGIJU U INOZEMSTVU (OD 1991. DO 2017. GODINE)	137
ULAZNA MOBILNOST INSTITUTA ZA ANTROPOLOGIJU	141

ZNANSTVENI I STRUČNI PROJEKTI INSTITUTA ZA ANTROPOLOGIJU	143
MEĐUNARODNI ZNANSTVENOISTRAŽIVAČKI PROJEKTI INSTITUTA ZA ANTROPOLOGIJU	143
NACIONALNI ZNANSTVENOISTRAŽIVAČKI PROJEKTI INSTITUTA ZA ANTROPOLOGIJU	145
Projekti sa suradničkim institucijama	146
PROJEKT "CENTAR ZA PRIMIJENJENU BIOANTROPOLOGIJU"	147
ZNANSTVENI SKUPOVI I RADIONICE U (SU)ORGANIZACIJI INSTITUTA ZA ANTROPOLOGIJU	151
MEĐUNARODNI ZNANSTVENO-RADNI SKUPOVI ŠKOLA BIOLOŠKE ANTROPOLOGIJE (SCHOOL OF BIOLOGICAL ANTHROPOLOGY) U ZAGREBU	151
MEĐUNARODNI ZNANSTVENO-RADNI SKUPOVI ANTROPOLOGIJA I ZDRAVLJE (ANTHROPOLOGY AND HEALTH) U DUBROVNIKU I HVARU	154
ZNAČAJNI MEĐUNARODNI ZNANSTVENI SKUPOVI	158
BUDUĆI MEĐUNARODNI ZNANSTVENI SKUPOVI	162
20th CONGRESS OF THE EUROPEAN ANTHROPOLOGICAL ASSOCIATION: EUROPEAN ANTHROPOLOGY IN A CHANGING WORLD: FROM CULTURE TO GLOBAL BIOLOGY, ZAGREB, 2016.	165
10th ISABS CONFERENCE ON FORENSIC AND ANTHROPOLOGIC GENETICS AND MAYO CLINIC LECTURES IN INDIVIDUALIZED MEDICINE, DUBROVNIK, 2017.	168
IUAES INTER-CONGRESS: WORLD ANTHROPOLOGIES AND PRIVATIZATION OF KNOWLEDGE: ENGAGING ANTHROPOLOGY IN PUBLIC, DUBROVNIK, 2016.	170
ŠKOLE BIOLOŠKE ANTROPOLOGIJE I ANTROPOLOGIJA I ZDRAVLJE	172
DOMAĆE I MEĐUNARODNE SURADNIČKE INSTITUCIJE	177
MEĐUNARODNE SURADNIČKE USTANOVE	177
Sveučilišta, instituti i znanstvene ustanove	177
HRVATSKE SURADNIČKE USTANOVE	180
Fakulteti, sveučilišni odjeli, veleučilišta, instituti	180
Zavodi za javno zdravstvo	180
Zdravstvene ustanove	180
Muzeji	180
Agencije	181
Privatne tvrtke.....	181
Udruženja	181
Državne institucije	181
Lokalna zajednica	181
Sportske ustanove	181

OBJAVLJENI RADOVI ZNANSTVENIKA INSTITUTA ZA ANTROPOLOGIJU OD 1992. DO 2017. GODINE	183
1. ZNANSTVENI RADOVI OBJAVLJENI U ZNANSTVENIM ČASOPISIMA INDEKSIRANIM U BAZI CURRENT CONTENTS	183
2. ZNANSTVENI RADOVI OBJAVLJENI U DRUGIM ZNANSTVENIM ČASOPISIMA	210
3. STRUČNI RADOVI	228
4. AUTORSKE KNJIGE	234
5. UREDNIČKE KNJIGE	236
6. POGLAVLJA U KNJIZI	237
7. UDŽBENICI I SKRIPTA	251
8. KVALIFIKACIJSKI RADOVI IZRAĐENI U INSTITUTU ZA ANTROPOLOGIJU	251
8.1. Doktorske disertacije	251
8.2. Magistarski radovi	255
8.3. Diplomski radovi	258
9. OBJAVLJENA POZVANA PREDAVANJA NA SKUPOVIMA	261
10. ZNANSTVENI RADOVI U ZBORNICIMA SKUPOVA S MEĐUNARODNOM RECENZIJOM	263
11. DRUGI RADOVI U ZBORNICIMA SKUPOVA S RECENZIJOM	266
12. RADOVI U ZBORNICIMA SKUPOVA BEZ RECENZIJE	268
13. DRUGE VRSTE RADOVA	268

AWARD

Institute for Anthropological Research Zagreb

is recognised for its dedication and commitment to improving its

Human Resources policies

in line with the

European Charter for Researchers

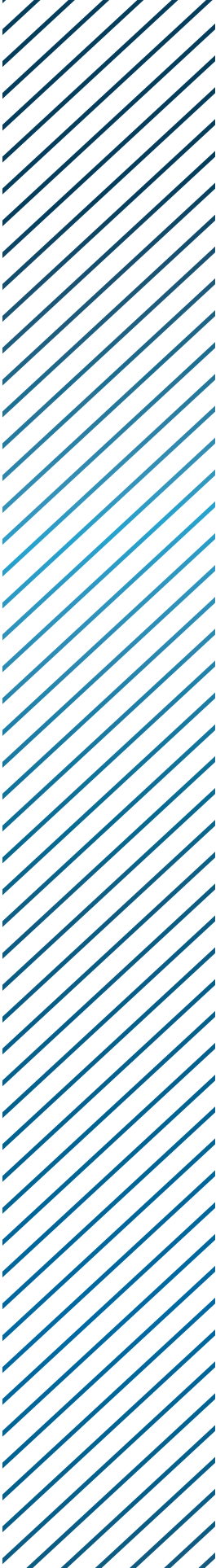
and the

Code of Conduct for the Recruitment of Researchers

Your success contributes to fostering attractive research careers within the European Research Area
aiming at an open labour market for researchers

Research and
Innovation

**INSTITUT ZA
ANTROPOLOGIJU**

ISBN 978-953-8092-10-7

9 789538 092107

